

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 49 Bijdragen

H. DE BORGER

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN
DE ANTWERPSE PERS
REPERTORIUM
1794-1914

1968

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

**PUBLICATIONS DU CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE
UITGAVEN VAN HET INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR
HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS**

ARCHIVES ECCLESIASTIQUES — KERKELIJKE ARCHIEVEN

- A. Simon**, Notes sur les archives ecclésiastiques. 1957. (Cahiers-Bijdragen 2.)
fr. 60 (abonnement fr. 50)
- A. Simon**, Inventaires d'archives. (Papiers Villermont. Archives de la nonciature à Bruxelles. Archives des églises protestantes.) 1957. (Cahiers-Bijdragen 3.)
fr. 60 (abonnement fr. 50)
- A. Simon**, Inventaires d'archives. (Evêché de Namur. Château de Gaesbeek. Famille Van Meenen. Cure de Sainte-Gudule, Bruxelles. Famille Croij. Eglise Evangélique, Verviers) 1958. (Cahiers-Bijdragen 5.)
fr. 80 (abonnement fr. 70).
- A. Simon**, Inventaires d'archives. (Famille Licot. Papiers de Missiesy. Nonciature de Bruxelles. d'Ansembourg. Rédemptoristes (Bruxelles). d'Anethan. de Béthune. 't Serstevens. Evêche de Liège.) 1960. (Cahiers-Bijdragen 14.)
fr. 100 (abonnement fr. 85)
- A. Simon**, Réunions des Evêques de Belgique, 1830-1867. Procès-verbaux. 1960. (Cahiers-Bijdragen 10.)
fr. 260 (abonnement fr. 215)
- A. Simon**, Réunions des Evêques de Belgique, 1868-1883. Procès-verbaux. 1961. (Cahiers-Bijdragen 17.)
fr. 270 (abonnement fr. 230)
- A. Simon**, Evêques de la Belgique Indépendante (1830-1940). Sources d'Archives. 1961. (Cahiers-Bijdragen 21.)
fr. 160 (abonnement fr. 135)
- Sources de l'histoire religieuse de la Belgique. — Bronnen voor de religieuze geschiedenis van België. 1968. (Cahiers-Bijdragen, 54.)
fr. 330 (abonnement fr. 280)

PRESSE — PERS

- A. J. Vermeersch en H. Wouters**, Bijdragen tot de geschiedenis van de Belgische Pers, 1830-1848. 1958. (Bijdragen-Cahiers 4.)
Uitverkocht
- M. De Vroede**, De Vlaamse Pers in 1855-1856. 1960. (Bijdragen-Cahiers 12.)
fr. 120 (abonnement fr. 100)
- Jacques Willequet**, Documents pour servir à l'histoire de la presse belge, 1877-1914. 1961. (Cahiers-Bijdragen 16.)
fr. 140 (abonnement fr. 120)
- Romain Van Eenoo en Arthur J. Vermeersch**, Bibliografisch repertorium van de Belgische pers, 1789-1914. 1962. (Bijdragen-Cahiers 23.)
fr. 140 (abonnement fr. 120)
- J. Lory**, Panorama de la presse belge en 1870-1871. 1963. (Cahiers-Bijdragen 32.)
fr. 60 (abonnement fr. 50)
- J. Leclercq-Paulissen**, Contribution à l'histoire de la presse tournaïsiennne depuis ses origines jusqu'en 1914. 1958. (Cahiers-Bijdragen 6.)
fr. 110 (abonnement fr. 95)
- Romain Van Eenoo**, De Pers te Brugge, 1792-1914. Bouwstoffen. 1961. (Bijdragen-Cahiers 20.)
fr. 370 (abonnement fr. 315)
- Lode Wils**, De liberale Antwerpse dagbladen : 1857-1864. 1962. (Bijdragen-Cahiers 26.)
fr. 100 (abonnement fr. 85)
- M. De Vroede**, De Belgisch-Limburgse pers van 1830 tot 1860. 1963. (Bijdragen-Cahiers 28.)
fr. 350 (abonnement fr. 300)
- E. Voordeckers**, Een bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers in de negentiende eeuw. 1964. (Bijdragen-Cahiers 35.)
fr. 1020 (abonnement 870 fr.)
- H. Liebaut**, Repertorium van de pers in het arrondissement Aalst (1840-1914). 1967. (Bijdragen-Cahiers 41.)
fr. 290 (abonnement fr. 245)
- Arthur J. Vermeersch**, Répertoire de la presse bruxelloise, 1789-1914. — Repertorium van de Brusselse pers, 1789-1914. (A-K) 1965. (Cahiers-Bijdragen 42.)
fr. 740 (abonnement fr. 630)
- Helmut Gaus en Arthur J. Vermeersch**, Répertoire de la presse bruxelloise, 1789-1914. - Repertorium van de Brusselse pers, 1789-1914. (II, L-Z). 1968. (Cahiers-Bijdragen 50.)
fr. 1150 (abonnement fr. 980)

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 49 Bijdragen

H. DE BORGER

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN
DE ANTWERPSE PERS
REPERTORIUM
1794-1914

1968

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

COMITE DIRECTEUR
DU CENTRE
INTERUNIVERSITAIRE D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

BESTUURSCOMITE VAN HET
INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR
HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

G. JACQUEMYS, Université Libre de Bruxelles, président.

R. DEMOULIN, Université de Liège.

H. HAAG, Université de Louvain.

J. DHONDT, Universiteit Gent, secretaris-penningmeester.

A. INLEIDING

I. VERANTWOORDING

De vraag naar het belang van de pers als bron voor de hedendaagse geschiedenis, werd reeds in menige studie gesteld, en telkens van uiteenlopende antwoorden voorzien. Het gebruik van de pers in het historisch onderzoek — inzonderheid de Belgische geschiedenis — wordt nu algemeen aanvaard.

Over de wijze waarop zulks moet geschieden, en over de juiste plaats van de pers in het bewaarde bronnenmateriaal, bereikte men evenwel geen eensgezindheid. De verklaring ligt in het studieobject zelve : men had noch de beschikking over een grondig totaalbeeld van de Belgische pers in de 19^e eeuw, noch kon men zijn toevlucht nemen tot een voldoende aantal monografieën, om genoemd overzicht samen te stellen. De eerste vereiste voor een kritisch-verantwoorde waardering van de pers in de historiografie, bestond dus in de voorbereiding van een reeks persstudies op lokaal of regionaal vlak, te meer daar genoegzaam bewezen was dat de pers zich vooral in een dergelijk kader ontwikkeld had.

Sedert enkele jaren wordt de pers volgens deze methode bestudeerd, en ontwikkelde zich een nieuwe historische discipline, de persgeschiedenis, met wetenschappelijk verantwoorde resultaten, zowel naar inhoud als naar vorm.

Dit werk over de Antwerpse pers wil een bijdrage zijn tot de uiteindelijke historische syntese van de Belgische pers.

Vooraleer we een aanvang maakten met de daadwerkelijke uitvoering van onze taak, gingen we na hoe het gesteld was met de studie van de pers te Antwerpen, en dra konden we vaststellen dat deze nagenoeg dezelfde toestand weerspiegelde als voor de vroeger reeds bestudeerde steden.

De kranten bleken wel in een aantal studies betrokken te zijn, maar zelden maakten ze het voorwerp uit van een degelijk historisch onderzoek, en van een totale observatie van de Antwerpse pers was er geen sprake. De bestaande publicaties waren daarenboven van zeer ongelijke waarde, en een individuele appreciatie van elk van hen was dan ook wenselijk. Dergelijke overwegingen sterkten ons in de overtuiging dat het samenstellen van een overzicht van de Ant-

werpse pers op een ruime basis een voorlopig beeld ervan mogelijk zou maken.

De begrenzing van het onderwerp stelde een reeks problemen, wier oplossing determinerend zou zijn voor de inhoud van deze studie.

Het begrip pers, hier reeds verscheidene keren gebruikt, biedt oppervlakkig beschouwd geen moeilijkheden. Men weet immers, wat er met deze term bedoeld wordt. Over de juiste draagwijdte van het begrip „pers” zijn de meningen echter verdeeld. Een *etymologische bepaling* van „de pers” als zijnde alles wat de drukpers voortbrengt, blijft vaag en ontoereikend. Wij wensen niettemin een verband te leggen tussen de afgeleide betekenis en een andere definitie, vooral gesteund op de historische achtergrond van het begrip „pers”, een *historische betekenis*, die we kort toelichten. Onder de voortbrengselen van de drukpers nemen de kranten een bijzondere plaats in. Hun ontstaan was eertijds het gevolg van een dringende noodzaak in de maatschappelijke orde : de behoefte aan een rechtstreekse neerslag van het politiek, economisch en sociaal gebeuren, welke regelmatig verslag uitbracht over de ingetreden veranderingen. Eens deze informatie verkregen, was de drukpers het technisch middel om tot de verspreiding ervan over te gaan.

De kenmerken van de eerste kranten waren identisch aan de eisen door genoemde behoefte gesteld : actualiteit, periodiciteit en continuïteit. Heden ten dage behoren deze eigenschappen nog steeds tot de primaire identificatie van elke krant. Nu echter volstaan ze niet meer wanneer men een scheidingslijn wil trekken tussen de kranten enerzijds en de overige periodieke publicaties anderzijds. De „pers” bleef niet beperkt tot zijn oorspronkelijke vorm, de nieuwsbladen. De informatie breidde zich uit over diverse aspecten van de samenleving, en de opinieweergave werd eveneens in de kolommen opgenomen. Naast de grote dag- en weekbladen, ontstond verder een gamma van kranten met een specifieke belangstellingsfeer. In deze veelheid van periodieke uitgaven verloren de basiskenmerken van actualiteit, periodiciteit en continuïteit niet zelden een deel van hun oorspronkelijke waarde. De criteria voor de bepaling van het begrip „pers” moesten aan de gewijzigde situatie aangepast worden. Wij hebben getracht het gebied van de pers af te bakenen door het invoeren van een aantal restricties op de basiskenmerken, rekening houdend met de eigen problematiek van het behandelde onderwerp. Een definitie van het begrip „pers” hebben we vooralsnog niet durven

opstellen, omdat we van oordeel zijn dat de pers zowel in restrictieve als chronologische zin aan diepgaande wijzingen onderhevig is, en omdat het karakter en de omvangrijkheid van deze studie niet toelieten dit probleem nauwkeurig te onderzoeken.

De verscheidenheid in het bewaarde bronnenmateriaal verplichtte er ons toe een keuze te doen volgens de inhoud, de periodiciteit, de continuïteit of de aard van de bladen.

De actualiteit van de inhoud van een krant was een noodzakelijke voorwaarde voor zijn opname in het repertorium. De gegeven informatie of opinie moest betrekking hebben op een recent verleden (1). We aanvaardden een ruime inhoudsmarge variërend van het politieke, over het sociaal-economische, naar het culturele-en ontspanningsleven (2). Temidden van al deze krantensoorten ontbreken de aankondigings- en publiciteitsbladen in onze studie, niet omdat we dergelijke bladen beschouwen als behorend buiten het kader van de eigenlijke pers- de aankondigingen en de publiciteit zijn van grote betekenis voor de leefbaarheid van een krant-, maar omdat tijdsgebrek ons verhinderde over te gaan tot de opname ervan (3).

Het periodiciteitsprincipe werd strikt begreemd. Alleen kranten met een vaste periodiciteit, m.a.w. kranten met een regelmatige verschijningsfrequentie, kwamen in aanmerking (4). Deze verschijningsfrequentie omvatte de dagelijkse, wekelijkse, veertiendaagse, halfwekelijkse, half-maandelijkse en maandelijkse publicaties, en bij uitzondering werd ze verlengd, wanneer de overige kenmerken van een blad zijn opname wettigden.

Met de continuïteit in de verschijningsduur van een krant moest rekening gehouden worden bij de selectie, in zoverre deze beantwoordde aan een vooropgezette bedoeling om het lezerspubliek op een continue wijze in te lichten over het actuele gebeuren (5).

De aard van de bladen liet soms toe de keuze over het al dan niet opnemen te vergemakkelijken.

(1) Hier ligt voornamelijk het onderscheid tussen de kranten en de tijdschriften, waarvan de inhoud naar een verder verleden verwijst.

(2) Een bijkomende voorwaarde voor de opname was de geschiktheid van de inhoud tot het bereiken van een breed lezerspubliek. Alle technische bladen kwamen aldus te vervallen.

(3) Deze handelswijze had enkel betrekking op de zuivere aankondigings- en publiciteitsbladen, niet op de gemengde.

(4) Derhalve bleven de kiesbladen, die verbonden waren aan een bepaalde verkiezingsperiode, en meestal geen vaste periodiciteit bezitten, hier onbesproken.

(5) Gelegenheidsbladen werden bijgevolg niet in het onderzoek betrokken.

De ingevoerde restricties schonken niet altijd een bevredigende oplossing voor de selectie, zodat de aanwezigheid van een randgebied met twijfelachtige gevallen niet kon vermeden worden.

De afbakening van het geografisch terrein van de Antwerpse pers geschiedde met inachtneming van de locale situatie. De beperking van het persoverzicht tot de geografische omschrijving Antwerpenstad — hoe graag we ook de ganse Antwerpse agglomeratie in het onderzoek hadden betrokken — werd ons opgelegd door de bewaarde hoeveelheid aan krantenmateriaal. De materiële uitwerking van onze opdracht in de verschillende bewaarplaatsen deed ons beseffen dat, inzake de pers, de verschillende voorsteden en randgemeenten van Antwerpen op een niet onaanzienlijke wijze vertegenwoordigd waren. Liever dan de chronologische eenheid van het overzicht, waarover we verder handelen, te breken, verkozen we de hoger vermelde oplossing.

Op grond van welke gegevens werd een krant nu gesitueerd binnen het aangenomen geografisch kader? Deze vraag kan van meerdere antwoorden voorzien worden, naargelang de normen die men aanvaardt. Wij achten echter twee voorwaarden noodzakelijk: een verwijzing naar het adres van de krant, dat in dit gebied moet gelegen zijn, en het rechtstreeks verband tussen de inhoud van de krant, of een deel ervan, en de geografische omschrijving. Volledigheidshalve voegen wij hier aan toe dat de eerste voorwaarde niet altijd kon vervuld worden wegens gebrek aan inlichtingen. Het nauwkeurig nazicht van de tweede voorwaarde kon dan in de meeste gevallen volstaan. Met het adres van de krant bedoelen we het administratieve adres; bij afwezigheid van dit laatste was het adres van de drukker of de redactie bepalend.

De *chronologische verantwoording* van het onderwerp stelde geen principiële moeilijkheden.

Vóór het Franse tijdvak had Antwerpen weliswaar een voorname rol gespeeld in het ontstaan en de verspreiding van de pers. Het enige blad dat de door ons gestelde tijdsgrens echter doorbrak was de *Gazette van Antwerpen* van Joannes Henricus Van Soest. Zijn stichting moet hebben plaatsgegrepen op het eind van de 17^e of het begin van de 18^e eeuw, en over de verwantschap van dit blad met de „*Tydinghen*” van Abraham Verhoeven bezaten we geen betrouwbare gegevens.

In de laatste jaren van het Oostenrijks bewind vond de politieke tweestrijd tussen „patriotten” en „keyzersgezinden” enige weerklank in de pers en in dit verband noemen we de *Mercure Journalier de l'Eu-*

rope — *Dagelijkschen Europischen Mercurius* van Cornelius-Martinus Spanoghe. De *Mercurius* hield het echter niet lang uit, en nadien waagde Spanoghe nog een vergeefse poging in zijn „*Ontzeyde Brieven*”.

Wij zijn van mening dat de vroegste geschiedenis van de pers te Antwerpen aan een nieuw onderzoek zou moeten onderworpen worden, met gebruik van alle mogelijke archiefgegevens wegens de fragmentarische nalatenschap van de pers uit deze periode.

De inval van de vijandelijke legers in de herfst van 1914 legde het persbedrijf lam. Op het eind van het jaar, in bezette toestand, verschenen sommige bladen opnieuw, zij het in een gewijzigde versie; andere bladen kwamen de informatieve taak van de geschorste organen voortzetten. In 1918 bleek dat een groot deel van de vooroorlogse pers voorgoed was verdwenen. De recente of zopas opgerichte kranten zouden weldra de structuur van het perswezen op andere banen leiden.

De periode 1914-1918 scheidde twee werelden, elk met een eigen uitzicht. Ook de contemporane persgeschiedenis stond hier voor een keerpunt.

Doel en onderwerp van deze studie werden reeds uiteengezet; alleen *de methode*, gevolgd bij de uitwerking, dient nog uitgestippeld te worden.

We hadden eerder de gelegenheid te wijzen op de bedenkelijke toestand waarin de persgeschiedenis tot vòòr enkele jaren verkeerde. Inmiddels ontstond een hernieuwde belangstelling voor het onderzoek van de pers. Gebruik werd gemaakt van een bijzondere werkwijze, ontsproten aan de brede visie waarmede men de pers wilde bestuderen : *het repertorium*.

Het repertorium bereidt de weg voor een grondiger studie van de pers en is tegelijkertijd de geschikte consultatiebron voor het betrekken van de kranten in het historisch onderzoekswerk.

Het is deze methode die we voor een overzicht van de Antwerpse pers aanvaardden.

Het eerste en het belangrijkste studieobject van een repertorium van de pers vormen kranten zelve. Zij zijn de hoofdbron.

Bij gebrek aan de bewaarde kranten, of ter aanvulling van hun gegevens, deden we beroep op het bibliografisch bronnenmateriaal. In de behandeling van de bibliografische inlichtingen is een kritische voorzichtigheid geboden. Wat de publicaties betreft in verband met of over de Antwerpse pers, wensen we een paar opmerkingen te maken.

De gegevens uit de persrepertoria en jaarboeken, die sinds het einde van vorige eeuw regelmatig werden uitgegeven, waren dikwijls onbetrouwbaar. Een vergelijking met andere gegevens was altijd wenselijk.

De talrijke inlichtingen, ons verschaft door het werk van de Antwerpse pressofielen in hun tijdschriften, bezaten een groter nauwkeurigheid. Al was de belangstelling van de krantenverzamelaars voornamelijk gericht op het uiterlijke aspect van de bladen, toch gaven hun publicaties blijk van zeer vele verdiensten. Een bijzondere vermelding wensden we toe te kennen aan het pressofiele blaadje *Anvers-Pressophile*, in 1899 en volgende jaren uitgegeven door B. Braeckman. In tegenstelling met de andere pressofiele tijdschriften, die slechts berichtten over de eigentijdse krantenuitgaven, bevatte *Anvers-Pressophile* een alfabetisch overzicht van alle ooit verschenen periodieke publicaties in Antwerpen en randgemeenten. Zijn waarde voor de Antwerpse persgeschiedenis kan dan ook niet genoeg geprezen worden.

Een aantal historische werken, terloops aan de pers gewijd, verstreken eveneens belangwekkende gegevens. Uit deze monografieën werden alleen originele inlichtingen geput.

De studies, hoofdzakelijk aan de pers gewijd, vertonen een ongelijke waarde. Vooral de oudste publicaties vragen een kritisch onderzoek.

Het „Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen” opgesteld door L. Torfs, bleek, ondanks zijn tendensieus karakter, niettemin één van de meest waardevolle werken te zijn.

In de laatste decennia vergrootte de belangstelling voor de Antwerpse pers. Aldus verschenen meerdere kritisch-verantwoorde persstudies, waarin, naast de kranten, ook gebruik werd gemaakt van archiefbronnen. Als voorbeeld vernoemen we het werk van twee historici, R. MÉRECY en L. WILS (1). We hielden er aan deze auteurs te vermelden, aangezien we ons persoonlijk konden vergewissen van de uitmuntende waarde hunner studies, en we er belangrijke aanvullingen vonden voor ons eigen overzicht.

Tenslotte willen we het belang onderstrepen van menig tijdschriftenartikel, handelend over een bepaalde krant, waarin we tal van interessante bijzonderheden aantroffen.

(1) Voor R. MÉRECY, zie *De Antwerpse Pers onder het Fransch Regiem* en *De Antwerpse Pers onder het Vereenigd Koninkrijk*.

L. WILS is niet alleen auteur van een aantal persstudies, maar hij maakte ook een aanzienlijk gebruik van de pers in zijn overige monografieën. Voor zijn werken verwijzen we rechtstreeks naar de bibliografie.

Hier eindigt deze algemene en inleidende verantwoording. In de volgende hoofdstukken, die aan het repertorium van de Antwerpse pers voorafgaan, zullen de karakteristieke kenmerken van onze studie uitvoeriger belicht worden.

Graag zeggen we dank aan allen die bij de realisatie van deze studie betrokken waren.

Dank in de eerste plaats aan Prof. Dr. J. DHONDT voor het in ons gestelde vertrouwen voor publicatie in het kader van het Inter-universitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis. De interesse, die hij voor dit werk betoonde, en de steun, die hij eraan verleende, waren onze beste wapens om aan de talrijke gestelde moeilijkheden het hoofd te bieden.

De Heren R. VAN EENO en J. VERHELST zijn we een bijzonder woord van dank verschuldigd. Hun wenken en raadgevingen waren van grote betekenis, zowel voor de aanpak van dit onderwerp, als voor het eindelijk resultaat. Ook de Heer L. WILS danken we voor de bereidwillig geboden hulp in de opsporingen van het bronnenmateriaal.

Tenslotte vele woorden van dank voor de directies en het personeel van de bibliotheken, archieven, musea en kranten waar we opzoekingen hebben verricht. Hun belangstellende medewerking heeft gemaakt dat deze studie ook een beetje de hunne is geworden.

Gent, september 1967.

II. EVOLUTIE VAN DE ANTWERPSE PERS 1794-1914

1. 1794-1815

Het chronologisch vertrekpunt van dit repertorium valt niet samen met een belangrijke datum in de ontwikkeling van de Antwerpse persgeschiedenis. Het ontstaan van de eerste „nieuwsbladen” te Antwerpen moet reeds gesitueerd worden in het begin van de 17^e, of misschien in de tweede helft van de 16^e eeuw. Over hun aantal en herkomst zijn we vrij onnauwkeurig ingelicht, mede door het feit dat deze „nieuwsbladen” weinig of niet bewaard bleven. Het enige

verbindingsteken tussen de vroege 18^e eeuw en het moment waarop wij ons onderzoek begonnen, was de *Gazette van Antwerpen*, gesticht in 1719 en eigendom van de drukker Joannes-Henricus van Soest.

Naar het einde van de 18^e eeuw toe, temidden van het internationaal oorlogsgewoel dat zich ook vooral in de Zuidelijke Nederlanden toespitste, ontstond een blijkbaar dringende behoefte naar rechtstreekse informatie omtrent het politieke gebeuren. De drukpers was het voor handen liggend communicatiemiddel. De pogingen van enkele drukkers om een nieuwskrant uit te geven werden evenwel riskante ondernemingen in de alomheersende onrust.

Eenmaal onze gewesten onder definitief Frans gezag nam de persactiviteit in Antwerpen blijkbaar de goede start. De overheid waakte echter zorgvuldig over de politieke bedoelingen van de persorganen. Alleen de propaganda voor de republiek werd geduld. Het gebruik van het Frans als voertaal was zelfs voor een zekere tijd wettelijk verplicht geworden. De afschaffing van deze maatregel liet echter niet lang op zich wachten. De geschorste *Gazette van Antwerpen* kreeg in 1799 opnieuw de toelating om te verschijnen. Het strenge officiële toezicht op de pers volstond echter niet om de politieke wanklanken te onderdrukken. Eind 1810 legden een tweetal decreten een nieuwe regeling vast. Voortaan werd slechts éénel nieuwsblad in het Departement der Twee-Nethen toegelaten. Het recht tot uitgave van het *Journal du Département des Deux-Nèthes* werd betekenisvol verleend aan een naar Antwerpen uitgeweken Frans onderdaan. Naast dit officiële nieuwsblad mocht in de stad nog één aankondigingsblad verschijnen. Dit voorrecht zag zich de drukker Janssens, uitgever van de geschorste *Antwerpsche Gazette*, toegekend.

Het Franse bewind had het getal der nieuwsbladen tot de eenheid herleid. Een verandering van de politieke situatie voor de Antwerpse pers was welgekomen.

2. 1815-1830

Het Franse Keizerrijk hechtte een grote waarde aan het strategisch belang van Antwerpen. Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, een kleiner geografisch geheel, had vooral de economische betekenis van de stad op het oog. Politiek en handel werden één. Beide moesten ze zowel de welvaart van het Koninkrijk, als dat van Antwerpen dienen.

Nog tijdens de Franse aftocht in 1814 verschenen reeds de eerste perswetvrijbuiters : *Den Merkuur van Antwerpen - Mercure d'Anvers*; *de Gazette van Brabant*; het *Antwerpsch Nieuwsblad*. Het *Journal du Département des Deux-Nethes* schikte zich naar de omstandigheden, en veranderde zijn titel in de loop van 1815. Het heette nu : *Journal de la Province d'Anvers*.

Onmiddellijk na 1815 bleven twee opinievelden de pers te Antwerpen beheersen : een deel van de bevolking — de aanwezigheid van de nog te Antwerpen vertoevende Franse kolonie was hieraan niet vreemd — verlangde een terugkeer naar Frankrijk; een groter deel evenwel verzoende zich met het nieuwe politieke regime. Zelfs het *Journal d'Anvers et de la Province* — nieuwe titel van de vroegere officiële nieuwsverkondiger — vervoegde na 1821 de rangen der Hollandsgezinden. Het in 1822 opgerichte *Journal du Commerce des Pays-Bas* werd eveneens voorstander van Willem I en zijn politiek. De *Antwerpenaar*, gesticht in 1827, dreef zijn aanhankelijkheid zover dat het opgesteld werd in de Noordnederlandse spelling.

Niet alle maatregelen van het Hollandse bewind vonden een goedkeuring in onze gewesten. Te Antwerpen groeide de anti-Hollandse reactie slechts langzaam en vond eerst in de late twintiger jaren een grotere aanhang. Opgericht in 1828, viel de *Antwerpenaar* de koning en zijn regering openlijk aan. Dit voorbeeld werd gevolgd door *Le Pilote* van 1829 af. De overige kranten, zoals de *Postryder ofte Gazette van Antwerpen* en het *Antwerpsch Nieuwsblad*, verkozen een neutrale weergave van de berichten. Aan de vooravond van de omwenteling gekomen, bleef het Antwerpse persbeeld trouw aan de stad en haar economische belangen.

3. 1830-1848

Het verbond tussen katholieken en liberalen bewerkte in aanzienlijke mate de onafhankelijkheid van het Belgische grondgebied. Het Unionisme bepaalde gedurende een tiental jaren de algemene politieke lijn van het vrije België. Niettemin bleef de Orangistische gezindheid van een deel van de bevolking niet onverwoord.

Tijdens de woelingen van 1830 nam het merendeel van de Antwerpse persorganen een afwachtende houding aan. Enkele bladen juichten de opstand toe; andere zagen de ontwikkeling met lede ogen aan. Het *Journal du Commerce d'Anvers* — voorheen *Journal du Commerce des Pays-Bas* — sloot zich meteen aan bij de Orangistische

oppositie. Het *Journal d'Anvers et de la Province* liet zijn pro-Hollandse gezindheid niet ongekend. De Unionistische strekking kreeg vooral een hevige verdediger in *L'Escaut* van 1831, voortgezet door *Le Phare* in 1832.

Eind 1835 gebeurde er iets dat in het Antwerpse persleven beroering verwekte : de stichting van het dagblad *Le Précurseur*. Deze nieuweling overtrof de bestaande nieuwsbladen op alle gebied. Een ruime technische voorsprong, een uitgebreide binnen- en buitenlandse berichtgeving en degelijke handelsinformatie bezorgden deze krant meteen het verhoopte succes, en plaatsten hem op gelijke voet met de meest vooraanstaande kranten in de wereld.

Het eerste decennium van de onafhankelijkheid had de leefbaarheid van de Belgische staat bewezen. Het Orangistisch verzet verzwakte langzamerhand. Andere dan zuivere nieuwsbladen zagen het levenslicht : commerciële en artistieke bladen gaven aan het lezerspubliek een breder informatie. Binnenlandse en lokale conflicten eisten de aandacht voor zich. De opinieweergave bleef niet enkel het voorrecht van de „grote” bladen. Wekelijkse publicaties poogden, elk op hun informatiedomein, hun bestaansrecht af te dwingen.

Het Unionisme had zijn taak volbracht. De toenemende politieke controversen in eigen land leidden de openbare mening in vastere politieke indelingen. *Le Précurseur*, aanvankelijk unionistisch, evolueerde naar een gematigd liberalisme. Het *Provinciael Antwerpsch Nieuwsblad* verkondigde eveneens liberale gedachten. Van katholieke zijde gaf men dan in 1844 een repliek op *Le Précurseur* door de stichting van *Het Handelsblad der Stad en Provincie Antwerpen*. Het *Handelsblad* stelde een vlaamsgezind en vooruitstrevend programma op, dat duidelijk blijk gaf van post-Unionistische neigingen. Ook de *Postryder van Antwerpen* en *Den Antwerpenaer* bleven de Unionistische beginselen trouw. Het *Journal d'Anvers et de la Province* en het *Journal du Commerce d'Anvers* bewezen een onstandvastige politieke lijn te bezitten.

Naar 1848 toe was de structuur van de Antwerpse pers enkel en alleen aan politieke verschuivingen onderhevig geweest. Twee dagbladen domineerden het Antwerps perswezen : de *Précurseur* en het *Handelsblad*.

4. 1848-1868

De Parijse februari-Revolutie van 1848 veroorzaakte een golf van revolutionnaire stromingen over het Europese continent. De

behandige politiek van de regering Rogier spaarde België van elk oproer. Inderhaast liet de regering twee wetsvoorstellen door het Parlement goedkeuren : de verlaging van de kiescijns tot het grondwettelijk minimum, en de afschaffing van de zegelbelasting. op de pers. De verlaging van de kiescijns liet een nieuw kiezerspubliek toe in het electorale strijdperk. De kloof tussen katolieken en liberalen werd groter. Aan de rand van deze twee politieke centra ontwikkelden zich democraten en conservatieven, radicalen en doctrinair, clericalen en anti-clericalen. Die andere maatregel, de afschaffing van het zegelrecht op de drukpers had onmiddellijk een verlaging van de abonnementsprijzen voor gevolg en verruimde meteen de verspreiding van de kranten over het publiek. De begoede middenstand zou actief gaan deelnemen aan het politieke- en persleven.

Voor de pers betekende zulks een nieuwe expansie. Tevens werd de verlaagde financiële last een laatste redmiddel voor enkele organen, die alzo hun bestaan nog eens verlengd zagen. Rond 1848 werd menig nieuw weekblad te Antwerpen uitgegeven : *Le Carillon*, *De Roskam*, *De Schrobber*, *Het Vaderland*, *De Filter*. Hun verschijning hield een nauw verband met de verscherping van het politieke leven. Meestal van radicale en-of democratische oorsprong bestreden deze krantjes alles en iedereen wat niet strookte met de door hen vooropgezette doelstellingen. Hun levensduur was gering maar toch bleven ze onder een nieuwe titel en gewijzigd uitzicht ook in volgende jaren hun collega's van de dagbladpers trotseren.

Inmiddels onderging de Antwerpse dagbladpers een grondige verjongingskuur. Het *Antwerpsch Nieuwsblad* werd opgenomen in *De Schelde*, het in 1853 gestichte orgaan van de Antwerpse vlamingen in de liberale partij. Twee jaar later verscheen een nieuw liberaal dagblad, *L'Avenir*, dat aanvankelijk een vooruitstrevend programma verdedigde. Nog twee jaar later, in 1857, gaf Jan van Ryswyck de *Grondwet* uit. De liberale pers had zich in enkele jaren tijds gereorganiseerd en verspreid. Langs katolieke zijde kocht het *Handelsblad* reeds in 1845 de *Antwerpenaer* op. In 1852 gebeurde hetzelfde met de *Postryder van Antwerpen*. In 1853 tenslotte versmolt het *Journal du Commerce d'Anvers* in het *Journal d'Anvers*.

Na de deining ontstaan rondom de beruchte „kloosterwet” van 1857 eiste een specifieke Antwerps probleem de volle aandacht op van de locale pers : de kwestie der militaire erfdienstbaarheden van de stad en haar haven. De bedoeling van het doctrinair-liberaal ministerie stootte op een ongemeen heftige reactie vanwege de Antwerpse

bevolking, die haar economische belangen bedreigd achtte door de voorgenomen militaire versterkingen. Deze strijd zou voor een groot deel in de pers uitgevochten worden. Beide partijen namen hun politieke voorzorgen.

In het voorjaar van 1858 voltrok zich een concentratie in de liberale pers te Antwerpen. F. Outendirck, eigenaar van *L'Avenir* richtte een vennootschap op dat de aankoop van de *Précurseur* moest financieren, tesamen met de *Revue Commerciale d'Anvers*. De firma verwierf de eigendom van de *Schelde* en de *Toekomst*, een politiek weekblad. Al deze bladen kwamen onder éénzelfde beheer en, gedeeltelijk althans, éénzelfde redactie te staan. Alleen de *Grondwet* wist aan dit monopolisatiemanoeuvre te ontsnappen. De regeringsgezinde organen van Outendirck kregen onmiddellijk een antwoord van de plaatselijke handelsburgerij met de oprichting van *L'Union commerciale*. De anti-militaristische *Grondwet* en vanzelfsprekend de katholieke organen traden mee in de oppositie. Outendirck's opzet werd een politiek en financieel fiasco, en in 1860 werd de maatschappij failliet verklaard. De eigenaars van *L'Union commerciale* kochten de *Précurseur* aan en versmolten beide bladen onder de titel van het laatstgenoemde. De *Schelde* en de *Toekomst* werden gestaakt, terwijl Outendirck *L'Avenir* terug opving. De blijvende agitatie rond de militaire erfdiensbaarheden leidde eind 1862 tot de oprichting van de Meetingpartij, die katholieken, radicaal-liberalen en flaminganten verenigde onder één vlag. De *Grondwet*, het *Handelsblad* en het *Journal d'Anvers* zegden hun volledige steun toe. De *Précurseur* sympathiseerde met de nieuwe partij. *L'Avenir* bleef trouw aan de liberale associatie en het liberale ministerie. Het lag evenwel voor de hand dat de doctrinaire liberalen niets onverlet zouden laten om de reus van de Antwerpse dagbladpers, de *Précurseur*, weer in handen te krijgen. In 1863 slaagden ze in dit opzet, waarbij *L'Avenir* in de *Précurseur* werd opgenomen. De pro-ministeriële liberalen behaalden door deze aankoop een voorlopige overwinning op de Meeting. De reactie van de Meeting bleef niet uit : *L'Escout*, bedoeld als onafhankelijk en liberaal, moest de *Précurseur* in de rangen van de Meeting vervangen. *L'Escout* zou echter nooit de liberale aanhang voor zich winnen en bleef uiteindelijk een katholieke krant. De vlaamse liberale vleugel beschikte eind 1863 opnieuw over een partijblad : de *Koophandel*. De *Grondwet*, afkerig geworden van de Meeting door het groeiend overwicht van de katholieken, sloot zich weer aan bij de liberale partij tot haar verdwijnen in 1865. In 1867 beoogde *L'Opinion*,

een nieuw orgaan, de diverse strekkingen in de liberale kringen te verzoenen.

Inmiddels werd de krant niet enkel meer gebruikt als spreekbuis van de verscheidene opiniegroepen. Elke politieke, economische of culturele groepering greep naar het communicatiemiddel bij uitstek dat de pers geworden was. Geen financiële inspanning was te gering om niet over een eigen krant te beschikken; vandaar de betrekkelijk korte levensduur van vele van deze bladen.

5. 1868-1891

De totstandkoming van de eerste Socialistische Internationale in 1864 was een gebeurtenis met verstrekkende gevolgen in het maatschappelijk bestel van de 19^e eeuw. De schrijvende materiële levensvoorwaarden van de lagere bevolgingsklasse zette aan tot daadwerkelijke actie. De lotsverbetering van de in aantal toenemende arbeidersmassa bleef niet slechts meer een streven van een democratisch ingestelde minderheid of het onderwerp van een passieve en verspreide liefdadigheid. Ze werd het hoofddoel van een gans sociaal programma. De rol van de pers in dit programma lag voor de hand.

De actieve handelsbedrijvigheid te Antwerpen, waarin het merendeel van de bevolking betrokken was, schonk oorspronkelijk weinig aandacht aan de sociale problematiek. De sociale interesse van de Antwerpse pers bleef uit, temidden van al de andere problemen die de economische welvaart van de stad bedreigden. De geschiedenis van de *Werker*, opgericht in 1868 levert hiervan een overtuigend bewijs. Alleen dank zij de steun van de Gentse socialisten kon de uitgave in den beginne voortgezet worden. Tot tweemaal toe zagen de uitgevers zich verplicht hun krant te laten drukken op de persen van de Gentse *Vooruit*, en zelfs de berichtgeving bijna integraal over te nemen. Later wist de *Werker* zich evenwel in een gunstiger positie te werken. Ook kleine groepen katholieken en liberalen ijverden in en naast hun respectievelijke politieke groeperingen voor een democratische vooruitgang. Menig weekblad zou zich gaan inspannen voor de lotsverbetering der arbeidende klasse.

De verdediging van de vlaamse belangen trad eveneens in een zeer actief stadium. Niet alleen de grote dagbladen leenden hiertoe hun kolommen, maar vooral de weekbladpers bracht scherp de vlaamse eisen en grieven naar voren.

Talrijke artistieke bladen verspreidden de intense culturele activiteit te Antwerpen over stad en omliggende. Een informatiepers, ex-

clusief voorbehouden aan het commerciële en maritieme leven van de haven, werkte zich op, met als toonaangevend blad de in 1858 gestichte *Lloyd Anversois*. Tevens werd de dag- en weekbladpers uitgebreid met talrijke publicaties, gewijd aan stedelijk en regionaal nieuws. Hun ogenschijnlijk neutraal karakter verraadde zich meermaals in de electorale perioden, waar ze zich dan onvervaard in de lokale politieke debatten wierpen, met beperkte middelen weliswaar, maar met des te meer hartstocht.

De gevestigde dagbladpers handhaafde over het algemeen haar posities, ingenomen aan het eind van de vorige periode. Het *Handelsblad* werd het orgaan van de katholieke Antwerpse middenstandsbelangen. Het *Journal d'Anvers* en de jongere *L'Escaut*, oorspronkelijk orgaan van de liberalen in de Meeting, evolueerden naar een conservatief katolicisme. *Le Précurseur*, en *L'Opinion* waakten over de liberale belangen. Hun jeudiger confrater, de *Koophandel* kende slechts een matig succes en bleef niet gespaard van financiële moeilijkheden.

In 1874 besloot een groep vooruitstrevende liberalen, waaronder vele vlaamse letterkundigen tot de uitgave van een zeer democratisch blaadje dat dagelijks zou verschijnen onder de titel : *De Kleine Gazet*. Haar lezerspubliek bleef echter beperkt — in 1877 omgevormd tot weekblad — en de *Kleine Gazet* verdronk weerom in de liberale partij, om in 1888 volledig ten onder te gaan.

In 1882 werd de uitgave van het *Journal d'Anvers* gestaakt. De ouderdomsdeken van de toenmalige dagbladpers verdween op een ogenblik dat een tweede verandering in de structuur van de politieke dagbladpers te Antwerpen voorbereid werd.

6. 1891-1914

Naar het einde van de 19^e eeuw toe waren er nog weinige domeinen van het openbare leven, welke niet het voorwerp waren geworden van de uitgave van een krant. De sociale vooruitgang van de verschillende volksgroepen was niet in geringe mate te danken aan de pers. Die vooruitgang moest bestendig worden : vak- en vakbondsbladen namen de verdediging van de eigen belangen op zich en streden samen met de geïnteresseerde dagbladpers verder voor de sociale ontvoogding.

Vanaf 1891 werd de Antwerpse pers het voorwerp van stelselmatige structurele wijzingen.

Het vertreksein werd gegeven met de stichting van de *Gazet van Antwerpen*. Een groep katholieke democraten, gestimuleerd door het toenemend succes van het socialistisch orgaan *De Werker* in de lagere bevolkingslagen, hadden de noodzaak aan een katholieke tegenhanger begrepen. In 1894 werd de *Werker* trouwens omgevormd tot een dagblad. De franstalige pers wilde zich blijkbaar nog sterker doen gelden, want nog in datzelfde jaar verschenen twee nieuwe organen : de liberale *Le Matin* en de conservatief-katholieke *La Métropole*. De liberale partij kwam tot de overtuiging dat haar Nederlandstalig orgaan geen voldoening meer schonk en in 1897 werd de publicatie van de *Koophandel* gestaakt. De *Nieuwe Gazet* nam de vrijgekomen plaats in. Vijf jaar later, in 1902, was het de beurt aan de *Précurseur*, die na een grondige reorganisatie onder de titel *Le Nouveau Précurseur* verder verscheen. *L'Opinion* versmolt met laatsgenoemd dagblad. In 1904 werd *L'Escaut* vervangen door de eveneens katholieke *Courrier du Soir*. Nog datzelfde jaar gaf de *Gazet van Antwerpen* een zusterblad, *La Presse* uit, met de kennelijke bedoeling om *La Métropole* concurrentie aan te doen. Gesticht in 1907 was *Volkstribuun* als dagblad van de federatie der onafhankelijke vakbonden, vertrokken van een neutrale houding, later naar de socialistische rangen overgegaan. In 1914 werden de *Werker* en *Volkstribuun* samengesmolten en voortgezet door *Volksgazet*.

De liberale associatie verloor meer en meer aanzien. Van alle beschikbare krachten maakte ze gebruik om haar positie opnieuw te verstevigen, en haar dag- en weekbladen moesten hieraan elk naar best vermogen meewerken. De katholieke partij daarentegen had niets aan betekenis ingeboet, integendeel haar christendemocratische vleugel vergrootte haar politieke invloedssferen. De socialisten beleefden hun eerste electorale successen, en met het oog op de politieke toekomst streefden ze naar een absolute eensgezindheid in hun rangen ten bate van de gezamenlijke actie.

De wereldcrisis van 1914 bracht een zware slag toe aan de Antwerpse perswereld. *Le Nouveau Précurseur*, eertijds onder zijn oude titel het pronkstuk van diezelfde pers, verdween voorgoed. Vele bladen ondergingen eenzelfde lot, zowel grote als kleine. Hoewel de kopstukken van de jonge krantengeneratie de moeilijke oorlogsjaren overleefden, en tot op heden nog altijd verschijnen, zou blijken dat de veelvuldigheid en diversiteit aan bladen van voorheen, zovele voorbeelden van het „rijke” leven te Antwerpen, definitief was heengegaan.

De Antwerpse pers, heeft gedurende gans de 19^e eeuw voornamelijk gewaakt over de belangen van stad, haven en bevolking. De enge betrekking tussen de pers en welvaart van de stad kon en kan niet beter bewezen worden dan door het voorbeeld van de nu meer dan honderdjarige „Lloyd Anversois”.

B. BRONNEN EN BIBLIOGRAFIE

I. BELGISCHE GESCHIEDENIS IN VERBAND MET DE PERS

I. Algemene repertoria.

- Bibliographie de Belgique. Journal officiel de la Librairie*, 40 vol., Bruxelles, 1875-1914.
- Bibliographie nationale. Dictionnaire des Ecrivains belges et Catalogue de leurs publications*, 1830-1880. 4 vol., Bruxelles, 1886-1910.
- Biographie nationale, Publiée par l'Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique*. 28 vol. + 4 vol. suppl., Bruxelles, 1866-1944, 1956-1962.
- COOPMAN (Th.) en BROECKAERT (J.), *Bibliographie van den Vlaamschen taalstrijd*. (Kon. Vl. Acad.), 10 dln., Gent, 1904-1914.
- DELA MONTAGNE, *Vlaamsche Pseudoniemen. Bibliographische opzoekingen*. Roeselaere, 1884.
- DE POTTER (F.), *Vlaamsche bibliographie. Lijst der boeken, vlug- en tijdschriften, muziekwerken, kaarten, platen en tabellen, in België van 1830 tot 1890 verschenen*. 4 dln., Gent, 1893-1902.
- DE SEYN (E.), *Dictionnaire biographique des sciences, des lettres et des arts en Belgique*. 2 vol., Bruxelles, 1935.
- DE SEYN (E.), *Dictionnaire des écrivains belges, bio-bibliographie*. 2 vol., Bruges, 1930.
- DE VROEDE (M.), *Bibliographische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging, 1830-1860*. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdrage 8) Leuven-Parijs, 1959.
- DE WACHTER (L.), *Repertorium van de Vlaamse Gouwen en Gemeenten*. 6 dln., Antwerpen, 1942-1957.
- DHONDT (J.) e.a., *Bibliographie de l'Histoire de Belgique*. (Revue du Nord). Lille, 1947-1952.
- DHONDT (J.) e.a. *Bibliographie de l'Histoire de Belgique*. (Revue Belge de Philologie et d'Histoire). Bruxelles, 1953-1963.
- DHONDT (J.) en VERVAECK (S.), *Instruments biographiques pour l'histoire contemporaine de la Belgique*. (Centre interuniversitaire d'Histoire Contemporaine, Cahiers 13), Louvain-Paris, 1960.
- GERIN (P.), *Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1789-21 juillet 1830*. (Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine, Cahiers 15), Louvain-Paris, 1960.
- FREDERIKS en VAN DEN BRANDEN, *Biographisch Woordenboek der Noord- en Zuidnederlandsche Letterkunde*. Amsterdam-Gent, 1891.

Historische W.P. Encyclopedie (o.l.v. Ph. de Vries en Th. Luyckx). 3 dln., Amsterdam-Brussel, 1957-1959.

PIRENNE (H.), *Bibliographie de l'Histoire de Belgique*. 3e Edit., Bruxelles, 1931.

2. Algemene werken en biografieën.

Algemene Geschiedenis der Nederlanden, (o.l.v. J.A. Van Houtte, J.F. Niermeyer, J. Presser, J. Romein, H. Van Werveke), ix-xii, Zeist-Antwerpen, 1955-1958.

ARENDT (J.), *Le mouvement ouvrier*. Bruxelles, 1928.

BARTELS (A.), *Documents historiques sur la révolution belge*. Seconde édition, revue, corrigée et augmentée par l'auteur. Bruxelles-La Haye, 1836.

BASSE (M.), *De Vlaamsche Beweging van 1905 tot 1930*. 2 dln. Gent, 1930-1933.

BECQUE (M.), *Le cardinal Dechamps*. 2 vol. Louvain, 1956.

BERTELSON (L.), *Dictionnaire des journalistes-écrivains de Belgique* (Annuaire officiel de la Presse belge, 1960, pp. 139-265). Bruxelles, 1960.

BERTRAND (L.), *Histoire de la démocratie et du socialisme en Belgique depuis 1830*. 2 vol., Bruxelles-Paris, 1906-1907.

CHLEPNER (B.S.), *Cent ans d'histoire sociale en Belgique*. Bruxelles, 1956.

CORTEBEECK (C.), *De Fransche overheersching in België, van 1792 tot 1815*. (Koninklijke Vlaamsche Akademie voor Taal- en Letterkunde). Gent, 1899.

DE GERLACHE (E.C.), *Histoire du royaume des Pays-Bas, depuis 1814-jusqu'en 1830, précédée d'un coup d'œil sur les grandes époques de la civilisation belge, et suivie d'un essai de l'histoire du royaume de Belgique, depuis la révolution de 1830 jusqu'aujourd'hui, accompagnée de discours parlementaires, de notes et de pièces justificatives*. 2e édit., 3 vol., Bruxelles, 1842.

DELSINNE (L.), *Le mouvement syndical en Belgique*. Bruxelles, 1936.

DELSINNE (L.), *Le parti ouvrier belge des origines à 1894*. (Coll. : Notre Passé). Bruxelles, 1955.

DENECKERE (M.), *Histoire de la langue française dans les Flandres (1770-1823)*. (Romanica Gandensia, II-III). Gand, 1954.

DESTREE (J.) en VANDERVELDE (E.), *Le Socialisme en Belgique*. 2e édit., Paris, 1903.

DE VIGNE (J.O.), *Die Zuidnederlandsche schrijvers van het tijdstip der Fransche overheersing*. Antwerpen, 1873.

DE VROEDE (M.), *De Vlaamsche reacties op de Februari-omwenteling van 1848*. (Nieuw Vlaams Tijdschrift, I, pp. 912-927). Antwerpen, 1946.

DE VROEDE (M.), *Noord en Zuid na 1830. Het orangisme en de Groot-nederlandsche beweging beïnvloed door de Hollandse reacties op de Belgische Omwenteling*. (Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden, XII, pp. 285-308). 's Gravenhage-Antwerpen, 1958.

- DHONDT (J.), *De politieke groei in België tussen 1789 en 1856*. (De Vlaamse Gids, xxxvii, pp. 385-401). Brussel, 1953.
- DHONDT (J.), *De sociale kwestie in België*. (Algemene Geschiedenis der Nederlanden, x, pp. 314-349). Zeist-Antwerpen, 1955.
- DHONDT (J.), *Parlementaire werking en agitatie in onze hedendaagse geschiedenis*. (De Vlaamse Gids, xxxviii, pp. 270-289). Brussel, 1954.
- DHONDT (J.), *Les antécédents*. (Les Fastes du partie socialiste belge, pp. 13-31). Bruxelles, 1960.
- DISCAILLES (E.), *Ch. Rogier (1800-1885), d'après les documents inédits*. 4 vol., Bruxelles, 1892-1895.
- DU BUS DE WARNAFFE (L.), *Les lois électorales belges depuis 1830*. Bruxelles, 1913.
- FREDERICQ (P.), *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche beweging*. 3 dln., Gent, 1906-1909.
- GARSOU (J.), *Frère-Orban, de 1857 à 1896*. T. I. Bruxelles, 1946.
- De Geschiedenis van de Belgische Socialistische Arbeidersbeweging* (o.l.v. J. Dhondt). Aflev. 1-13, Antwerpen, 1959-1961.
- Geschiedenis van Vlaanderen*. DI. VI. Vlaanderen van het einde van de xviii tot het begin van de xxe eeuw. s.l., n.d.
- GILISSEN (J.), *Le régime représentatif en Belgique depuis 1790*. (Coll. : Notre Passé). Bruxelles, 1958.
- Grandes figures de la Belgique independante, 1830-1930*. (o.l.v. G. Lebrun). Bruxelles, 1930.
- GUYOT DE MISHAEGEN (G.), *Le Parti Catholique belge de 1830 à 1884*. Bruxelles, 1946.
- HAAG (H.), *Les droits de la cité, les catholiques démocrates et la défense de nos franchises communales (1833-1836)*. Bruxelles, 1946.
- HAAG (H.), *Les origines du catholicisme libéral en Belgique (1789-1839)*. (Université de Louvain. Recueil de travaux d'histoire et de philologie, IIIe série, fasc. 36). Louvain, 1950.
- Histoire de la Belgique contemporaine*. 3 vol., Bruxelles, 1928-1930.
- HYMANS (L.), *Types de silhouettes*. Bruxelles, 1877.
- HYMANS (L.), *Notes et souvenirs*. Bruxelles, 1877.
- HYMANS (L.), HYMANS (P.), en DELCROIX (A.), *Histoire parlementaire de la Belgique*. 10 vol., Bruxelles, 1878-1913.
- HYMANS (P.), *Frère-Orban*. 2 vol. Bruxelles 1905-1910.
- HYMANS (P.), *Pages libérales*. Bruxelles, 1936.
- JACQUEMYS (G.), *Histoire de la crise économique des Flandres (1845-1850)*. (Académie Royale de Belgique, Cl. d. Lettres et Sciences morales et politiques, Mémoires, t. xxvi). Bruxelles, 1929.
- JOTTRAND (L.), *Charles-Louis Spilthorn, événements de 1848 en Belgique*. Bruxelles, 1872.
- KUYPERS (J.), *Bergop*. Antwerpen, 1957.

- LEBAS (C.), *L'union des catholiques et des libéraux de 1839 à 1847*. (Centre interuniversitaire d'Histoire Contemporaine, Mémoires III). Louvain-Paris, 1960.
- LEBROCQUY (G.), *Types et profils parlementaires avec vingt-sept portraits gravés ou lithographies hors texte*. Paris-Bruxelles, 1873.
- LEBROCQUY (G.), *Les libéraux peints par eux-mêmes*. Bruxelles, 1876.
- LEHOUCK (F.), *Het anti-militarisme in België, 1830-1914*. (Leuvense Bijdragen tot de Rechts- en Staatswetenschappen). Antwerpen-Brussel-Gent-Leuven, 1958.
- LUYCKX (Th.), *Hedendaagse politieke geschiedenis van België*. 2 dln., cursus, Gent, 1961-1963.
- MISSON (A.), *Le mouvement syndical. Son histoire en Belgique*. Bruxelles, 1921.
- PICARD (E.), *Grelots progressistes. Histoire du suffrage censitaire en Belgique depuis 1830*. Bruxelles, 1883.
- PICARD (L.), *Geschiedenis van de Vlaamsche en Groot-Nederlandsche Beweging*. 2 dln. Antwerpen, 1942-1959.
- PIERSON (M.-A.), *Histoire du socialisme en Belgique*. Bruxelles, 1953.
- PIRENNE (H.), *Histoire de Belgique*. T. VI-VII, Bruxelles, 1926-1932.
- POULLET (P.), *Quelques notes sur l'esprit public en Belgique pendant la domination française (1795-1814)*. (Messager des Sciences historiques, 1893, pp. 419-456; 1894, pp. 53-67, 422-451; 1895, pp. 197-219, 313-330). Gand, 1893-1896.
- REZSOHAZY (R.), *Origines et formation du catholicisme social en Belgique, 1842-1909*. (Publications universitaires de Louvain). Louvain, 1958.
- SIMON (A.), *Le cardinal Sterckx et son temps (1792-1867)*. 2 vol., Wetteren, 1950.
- SIMON (A.), *Catholicisme et politique. Documents inédits, 1832-1909*. Wetteren, 1955.
- SIMON (A.), *L'hypothèse libérale en Belgique. Documents inédits, 1839-1907*. Wetteren, 1956.
- SIMON (A.), *Le Parti catholique belge, 1830-1945*, (Coll. : Notre Passé). Bruxelles, 1958.
- SIMON (A.), *Aspects de l'unionisme. Documents inédits, 1830-1857*. (Faculté universitaire Saint-Louis à Bruxelles). Wetteren, 1959.
- SIMON (A.), *Réunions des évêques de Belgique, 1830-1867. Procès-Verbaux*. (Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine, Cahiers 10). Louvain-Paris, 1960.
- SIMON (A.), *Réunions des évêques de Belgique, 1868-1883. Procès-Verbaux*. (Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine, Cahiers 17). Louvain-Paris, 1961.
- STENGERS (J.), *Sentiment national, sentiment orangiste et sentiment français à l'aube de notre indépendance*. (Revue Belge de Philologie et d'Histoire, xxviii, pp. 993-1029; xxix, pp. 61-92). Bruxelles, 1950-1951.

- TERLINDEN (Ch.), *Histoire politique interne : Formation et évolution des parties*. (Histoire de la Belgique contemporaine, II, pp. 5-239). Bruxelles, 1929.
- VANDENPEEREBOOM (E.), *Du gouvernement représentatif en Belgique (1831-1848)*. 2 vol., Bruxelles, 1856.
- VANDERVELDE (E.), *Le Parti ouvrier belge, 1885-1925*. Bruxelles, 1925.
- VAN ISACKER (K.), *Werkelijk en wettelijk land, de katholieke opinie tegenover de rechterzijde, 1863-1884*. Antwerpen-Brussel, Gent-Leuven, 1955.
- VAN ISACKER (K.), *Het Daensisme. De teleurgang van een onafhankelijke Christelijke arbeidersbeweging in Vlaanderen, 1893-1914*. Antwerpen, 1959.
- VAN ISACKER (K.), *Averechtse democratie*. Antwerpen, 1959.
- VAN KALKEN (F.), *Esquisse des origines du libéralisme en Belgique*. (Revue d'Histoire moderne, I, pp. 161-191). Paris, 1926.
- VAN KALKEN (F.), *La Belgique contemporaine (1780-1930). Histoire d'une évolution politique*. Paris, 1930.
- VAN WERVEKE (H.), *De economische ontwikkeling*. (Geschiedenis van Vlaanderen, VI, Vlaanderen van het einde van de XVIIIe tot het begin van de XXe eeuw). s.l., n.d.
- VERHAEGEN (P.), *La Belgique sous la domination française*. 5 vol., Bruxelles-Paris, 1922-1929.
- VON DUERINGSFELD (I.), *Von der Schelde bis zur Maas. Das geistige Leben der Vlamingen seit dem Wiederaufblühen der Literatur. Biographien, Bibliographien und Proben*. 3 bdn. Leipzig-Brussel, 1861.
- WILS (L.), *De ontwikkeling van de gedachtenhoud der Vlaamse Beweging tot 1914*. Antwerpen-Brussel-Gent-Leuven, 1955.
- WILS (L.), *De politieke oriëntering van de Vlaamse Beweging, 1840-1857*. (Verhandelingen van K.V.H.V., nr. 467). Antwerpen, 1959.
- WOESTE (Ch.), *Mémoires pour servir à l'histoire contemporaine de la Belgique*. 3 vol., Bruxelles, 1927-1937.

II. BELGISCHE PERS.

I. Persreperetoria

- ABRAHAM VERHOEVEN. *Moniteur de l'exposition internationale de la presse ancienne et la presse moderne, organisée par l'Union de la Presse périodique belge et le cercle belge des Collectionneurs de journaux*. Publication bi-mensuelle. Anvers, 1892-1893.
- Agence Havas, Paris. Représentée en Belgique par Gustave Hirsch, 32, Rue de la Madeleine, Bruxelles. Annonces dans tous les Journaux du Pays et de l'Etranger. Liste des journaux belges. (Facsimilé, pp. 4). s.l., n.d.
- Annuaire de l'association de la Presse Belge et de la société coopérative de la presse*. 2 vol. Bruxelles, 1899-1900.

- Annuaire de l'association de la presse belge et de la société mutualiste de la presse.* 14 dln., Bruxelles, 1901-1914.
- Annuaire de la librairie belge.* Livre d'adresses de tous les libraires, imprimeurs, papetiers, etc. ainsi que de toutes les professions se rattachant à la librairie publié sous les auspices du Cercle Belge de la Librairie et de l'Imprimerie. Sixième édition, Bruxelles, 1903.
- Annuaire général de la Presse Belge et des principaux journaux étrangers et des industries qui s'y rapportent.* (Directeur : G. Gardet). Bruxelles, 1909, 1910.
- Annuaire illustré de la presse belge, 1908-1909* (E. Patris). Bruxelles, 1908.
- Annuaire officiel illustré de la Presse Belge, 1910-1911.* (E. Patris). Bruxelles, 1910.
- Annuaire statistique de la Belgique.* Presse Périodique Belge. Bruxelles, 1883-1914.
- Association de la Presse Belge, 1885-1892.* Anvers, (1892).
- BACHA (E.) en DUPIERREUX (R.), *Périodiques belges. Répertoire par titres et par sujets.* Publié sous les auspices de la Commission nationale belge de la Coopération intellectuelle. Bruxelles, 1928.
- BERGMANS (P.), *Essai bibliographique sur les journaux d'étudiants.* Gand, 1890
- BERREWAERTS (A.), *Catalogue des journaux offerts aux collectionneurs.* Louvain, 1894.
- BERREWAERTS (A.), *Vieilles gazettes. Journal-catalogue. Liste de journaux antérieurs à 1831.* Louvain, 1900.
- BERTELSON (L.), *Tableau chronologique des journaux belges. Essai.* Bruxelles, (1956).
- BOEMER (K.), *Internationale Bibliographie des Zeitungswesens.* Leipzig, 1932.
- BOSCH (A.N.), *Recueil alphabétique et systématique de tous les journaux, revues et publications périodiques paraissant en Belgique.* 6e édit., Bruxelles, (1904).
- DE BROEDERHAND. *Tijdschrift voor Neder- en Hoogduitsche Letterkunde, Wetenschap, Kunst en Openbaar Leven.* Dl. 1, afl. febr. 1846, pp. 494-495, Brussel, 1846.
- Bulletin officiel de l'union de la presse périodique belge.* Bruxelles, 1901-1905.
- Catalogue. Maison de la presse.* Bibliothèque. Histoire de la presse. Journalisme. — Catalogus. Pershuis. Bibliotheek. Geschiedenis van de Pers. Journalisme. Bruxelles-Brussel, 1958.
- Catalogue des journaux, revues et publications périodiques de la Belgique.* Bruxelles, 1883.
- Dag- en weekbladen en tijdschriften in Vlaanderen.* (Boek in Vlaanderen, 1925, pp. 46-51). Antwerpen, 1925.
- DE VROEDE (M.), *De Vlaamse pers in 1855-1856.* (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 12). Leuven-Parijs, 1960.
- Le Fureteur.* Bruxelles, 1904-1912.

- HATIN (E.), *Bibliographie historique et critique de la presse périodique française ou catalogue systématique et raisonné de tous les écrits périodiques de quelque valeur ou ayant circulé en France depuis l'origine du journal jusqu'à nos jours, avec extraits, notes historiques, critiques et morales, indication des prix que les principaux journaux ont atteints dans les ventes publiques, etc., précédé d'un essai historique et statistique sur la naissance et les progrès de la presse périodique dans les deux mondes*. Paris, 1866.
- HEUSCHLING (X.), *Essai sur la statistique générale de la Belgique, composé sur des documents publics et particuliers* (pp. 343-345). Bruxelles, 1841 (Suppl. 1844).
- Journal de l'Imprimerie et de la librairie en Belgique*. Bruxelles, 1854-1868.
- Liste des recueils périodiques et des journaux*. Chambre des Représentants. Bruxelles, 1894.
- MAGER (H.), *Annuaire de la presse belge de langue française*. Paris, 1892.
- MALOU (J.), *Notice statistique sur les journaux belges (1830-1842)*. Lettre à sir Francis J., à Londres. Bruxelles, 1843.
- Le Périodicophile*. Bruxelles, 1893-1896.
- La Presse Universelle*. Anvers, 1897-1905.
- Repertoire général de la Presse Belge*, publié sous les auspices de l'Union de la Presse périodique belge. Ire édit., Bruxelles, 1895.
- Répertoire général de la Presse Belge*. 2e édit., Bruxelles, 1904.
- Revue bibliographique et statistique de la Presse Belge*. Bruxelles, 1912-1930.
- Statistique générale de la Belgique : exposé de la situation du royaume*, pp. 201-204, Bruxelles, 1852.
- Statistique générale de la Belgique : exposé de la situation du royaume de 1861 à 1875*. T. II, pp. 359-369, Bruxelles, 1885.
- Statistique générale de la Belgique : exposé de la situation du royaume de 1876 à 1900*. T. II, pp. 278-279, Bruxelles, 1912.
- VAN EENOO (R.), *De pers te Brugge, 1792-1914. Bouwstoffen*. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 20). Leuven-Parijs, 1961.
- VAN EENOO (R.), en VERMEERSCH (A.), *Bibliografisch repertorium van de Belgische pers, 1789-1914*. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 23). Leuven-Parijs, 1962.
- VAN HOVE (J.), *Répertoire des périodiques paraissant en Belgique*. 3 vol., Bruxelles, 1951-1960.
- VOORDECKERS (E.), *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse Pers. Repertorium (1667-1914)*. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen). Gent, 1964.

2. Persstudies.

- BARTIER (J.), *Rapport préliminaire sur la presse*. (Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine, Cahiers 1, pp. 49-51). Louvain-Paris, 1957.

- BASCHWITZ (K.), *De Krant door alle tijden*. 2e uitg., Amsterdam, 1949.
- BODEL NYENHUIS (J.T.), *De wetgeving op drukpers en boekhandel in de Nederlanden tot in het begin der 19e eeuw*. (Vertaling van : Dissertatio historico-juridica de iuribus typographorum et bibliopobarum in regno belgico. Universiteit Leiden). Amsterdam, 1892.
- BOGHAERT-VACHE (A.), *La presse belge depuis 1830*. (Annuaire illustré de la Presse belge, 1910-1911, pp. 84-95). Bruxelles, 1910.
- BOGHAERT-VACHE (A.), *La Presse*. (La Patrie Belge, pp. 427-434). Bruxelles, 1930.
- BOURSON (P.), *Histoire de la presse*. (Patria Belgica, t. III, pp. 357-382). Bruxelles, 1875.
- BULTYNCK (A.V.), *De Vlaamsche dag- en weekbladpers, van 1830 tot heden*. (Neerlandia, 1904, VIII, pp. 91-92). Dordrecht, 1904.
- DE BAIVE (C.), *Dagbladen en Bibliotheken*. (Handelingen van het Eerste Wetenschappelijk Vlaamsch Congres voor Boek- en Bibliotheekwezen, 1930, pp. 107-145). Antwerpen, 1931.
- DE BAVAY (C.V.), *Du régime de la presse sous l'ancien gouvernement des Pays-Bas*. Bruxelles, 1869.
- DE BOCK (J.), *Le journal à travers les âges*. Bruxelles, 1907.
- COPPIN (L.), *Les parlementaires journalistes belges*. (Répertoire générale de la Presse belge, 2e édit., pp. 210-213, Extrait du „Bulletin de la Presse” de Paris, janvier 1904). Bruxelles, 1904.
- DE CLERCQ (E.), *Du régime de la presse en Belgique sous l'Empire, d'après des documents inédits trouvés dans les archives de la Flandre Orientale*. (Revue trimestrielle, 1865, bd. III, pp. 43-101). Bruxelles, 1865.
- DE JAER (J.), *L'Internationale et la presse populaire*. (Economie chrétienne, annales des œuvres populaires belges, t. III, pp. 281-307, 342-360). Liège, 1871.
- DELFORGE (M.), *Physiologie de la Presse Belge*. 1. *Les Journaux d'expression française* (Industrie, Revue de la Fédération des Industries Belges, 1951, V, 5, pp. 275-281).
- DELFORGE (M.), *La presse régionale d'expression française en Belgique*. (Bulletin du Centre internationale d'enseignement supérieur du journalisme de Strasbourg, oct. 1959, pp. 45-62).
- DELFORGE (M.), *Histoire de la presse*. Cours professé à l'université de Louvain. Louvain, 1947.
- DELMER (A.), *Les confessions d'un vieux journaliste, écrites pour l'instruction des jeunes*. (La Revue Générale, oct. 1914, II, pp. 55-575).
- DE SMEDT (F.), *Uit de geschiedenis van de pers*. Korte gegevens over het algemeen, het nationaal en het gentse dagbladwezen. Gent, 1951.
- DE SPOT (J.), *De Vlaamse pers in België*. (Rechtskundig Weekblad, 1949, XII, kol. 1249-1260; Spectator, V, 27-V-1949, pp. 1-3; 3-VI-1949, pp. 12; 10-VI-1949, pp. 11; 17-VI-1949, pp. 11).
- DE SWAEF (O.) en HOYAUX (G.), *La presse socialiste et ses adversaires* (Publications de la Centrale d'éducation ouvrière, n° 4). Bruxelles, 1930.

- DONS (H.), *La presse libérale de 1830 à 1930*. (La Flandre libérale, 7-v-1930) Gand, 1930.
- DONS (H.), *La presse belge depuis la révolution*. (Annuaire officiel de la Presse belge, pp. 9-17). Bruxelles, 1933.
- DOURET (J.-B.), *Quelques journaux belges. Notes d'un pressophile*. (La Presse Universelle, VI, pp. 63-67, 81-82, 94-96, 112-113). Anvers, 1902.
- DUPIERREUX (R.), *Notre presse*. (Encyclopédie belge, pp. 725-746). Bruxelles, 1933.
- GAILLARD (R.), *La presse d'il y a cent ans*. (Nouveau Journal, 25/26-XII-1940, pp. 8).
- GARNIR (G.), *Souvenirs d'un journaliste*. Bruxelles, 1959.
- GRISEBACH (A.), *Zur Charakteristik der Belgischen Presse seit 1830*. (Der Belfried, II, pp. 552-565). Leipzig, 1918.
- HATIN (E.), *Histoire politique et littéraire de la Presse en France avec une introduction historique sur les origines du journal et la bibliographie générale des journaux*. 8 vol., Paris, 1859-1861.
- HATIN (E.), *La presse périodique dans les deux mondes. Essai historique et statistique sur les origines du journal et sur la naissance et les développements de la presse périodique dans chaque état*. T. III, pp. 1-79. Paris, 1866.
- HENRY (H.), *Journalisme et politique, recueil de notes et souvenirs*. Namur, 1929.
- HOORNAERT, *Sa majesté la presse*. Bruxelles, 1933.
- HOSTE (A.), *Vlaamsche drukpers en boekhandel*. (Vlaamsch België sedert 1830, IV, pp. 92-119). Gent, 1907.
- HOSTE (A.), *Onze Vlaamsche Pers*. (Handelingen van het xxxiie Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres, te Antwerpen : 25/29-VIII-1912, pp. 227-233). Antwerpen, 1912.
- HOUSIAUX (A.), *La presse socialiste*. (Les Fastes du Parti, 1885-1960, pp. 339-352). Bruxelles, 1960.
- JACOBS (E.-A.), *Essai sur la presse militaire belge de 1830 à 1914*. (Revue internationale d'Histoire militaire, 1959, XX, pp. 559-574).
- JOYE (P.), *La Presse et les trusts en Belgique*. Bruxelles, 1958.
- KELLEN (T.), *Das Zeitungswesen in België*. (Zeitungverslag, XV, col. 1758-1762, 1782-1786). Berlin, 1914.
- KELLEN (T.), *Aus der Geschichte des Zeitungswesen in België*. (Zeitschrift für Bücherfreunde, Neue Folge, VII, 1, pp. 144-156). Leipzig, 1915.
- KLOTH (J.), *La Presse Belge*. (La Presse Universelle, III, pp. 145-147). Anvers, 1899.
- LEBROCQUY (P.), *Souvenirs d'un ex-journaliste (1820-1841)*. Bruxelles, 1842.
- LEMONON (E.), *La presse politique belge*. (Questions coloniales et diplomatiques, XVI, bd. xxxiii). Paris, 1912.
- LUYKX (T.), *Een halve eeuw zegelbelasting op de Belgische pers (sept. 1797 — mei 1848)*. (Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie van Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Kl. der Lett., xviii, nr. 4). Brussel, 1956.

- LUYKX (T.), *Over de orangistische pers in België (1830-1842)*. (Pers, propaganda en openbare mening. Een bundel opstellen door vrienden en leerlingen aangeboden aan Kurt Baschwitz ter gelegenheid van zijn 70e verjaardag op 2 febr. 1956, pp. 12-25). Leyde (Amsterdam), 1956.
- LUYKX (Th.), *Het ontstaan van de politieke pers in België*. (Handelingen van het XXIIe Vlaams Filologencongres, 24-26 april, pp. 402-405). Gent, 1957.
- LUYKX (T.), *Een berucht politiek persproces in 1852*. (Handelingen van het XXIIIe Vlaams Filologencongres, pp. 312-317). Brussel, 1959.
- LUYKX (T.), *De Gazettiers en hun octrooien tijdens het Ancien Régime*. (Handelingen van het XXIVe Vlaams Filologencongres, pp. 436-447). Leuven, 1961.
- MOKE (H.G.), *Etat de la presse périodique dans les Pays-Bas*. Bruxelles, 1830. *Le musée international de la Presse*. Notice. Catalogue, (Bruxelles, 1911).
- NOVENT (A.), *La Presse Orangiste et l'Indépendance de la Belgique (août 1830-novembre 1831)*. (Mémoire présenté pour l'obtention du grade de licenciée en Philosophie et Lettres, Groupe B, Histoire Moderne. Université Catholique de Louvain). Louvain, 1952.
- OUKHOW (M.), *Pers en propaganda, 1830-1876*. (Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België, afl. 8-9, pp. 249-273). Antwerpen, 1960.
- PECHEUX (J.), *L'évolution de la presse en Belgique*. (La Nation, n° 39). Bruxelles, 1950.
- POUSSIN (G.T.), *De la presse, 1830-1845*. (La Belgique et les Belges depuis 1830, pp. 260-280). Paris, 1845.
- PUTTEMANS (A.), *La censure dans les Pays-Bas autrichiens*. (Académie royale de Belgique, Classe des Lettres et des Sciences Morales et Politiques, Mémoires, 2e série, t. xxxvii, fasc. 1). Bruxelles, 1955.
- SAUTYN-KLUIT (W.P.), *Dagbladvervolgingen in België, 1815-1830*. (Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis, 3e reeks, VI, pp. 307-394). 's Gravenhage, 1892.
- SEYL (A.), *La presse en Belgique*. (Chronique graphique, 1935, pp. 2683-2707).
- SCHUERMANS (H.), *Code de la presse ou commentaire du décret du 20 juillet 1831 et des lois complémentives de ce décret*. Bruxelles, 1861, 2e édit., 2 vol., 1882.
- SODERHJELM (A.), *Le régime de la presse pendant la révolution française*. 2 vol., Helsingfors-Paris, 1900-1901.
- SYMOENS (R.), *Het zegelrecht in België, historisch overzicht*. Brussel, 1942.
- TERLINDEN (C.), *Histoire politique interne*. (Histoire de la Belgique contemporaine, dl. II, pp. 231-232). Bruxelles, 1929.
- VAN SCHOOR (M.), *La presse sous la révolution française*. Bruxelles, 1898.
- VAN SCHOOR (M.), *La presse sous le Consulat et sous l'Empire*. Bruxelles, 1899.

- VAN SINT-JAN (R.), *Die Politische Presse Belgiens*. (Zeitungswissenschaft, Zweimonatschrift für internationale Zeitungsforschung, IV, pp. 1-24, 65-87, 129-155, 193-212, 257-277, 321-342). Berlin-Leipzig, 1929.
- VAN THOOR (R.), *De ontwikkeling van de pers in België*. (De Natie, nr. 39, pp. 43). Brussel, 1950.
- VERHAEGHEN (P.), *Essai sur la liberté de la presse en Belgique durant la domination française (1792-1834)*. (Annales de la Société d'Archéologie de Belgique; VI, pp. 194-212, 324-346; VII, pp. 52-100, 145-163). Bruxelles, 1892-1893.
- VERMEERSCH (A.), *De pers en het pauperisme in Vlaanderen : 1845-1848*. (Bijdragen tot de geschiedenis der Nederlanden, XIII, pp. 81-100). 's Gravenhage-Antwerpen, 1958.
- VERMEERSCH (A.), *De structuur van de Belgische pers, 1830-1848*. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 4). Leuven-Parijs, 1958.
- WARZEE (A.), *Essai historique et critique sur les journaux belges. Journaux politiques*. Gand, 1845.
- WAUTERS (A.), *La presse et le mouvement ouvrier*. (L'églantine, IX, n° 4). Bruxelles, 1931.
- WILLEQUET (J.), *Documents pour servir à l'histoire de la presse belge, 1878-1914*. (Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine, Cahiers 16). Louvain-Paris, 1960.

III. ANTWERPSE GESCHIEDENIS IN VERBAND MET DE PERS

I. Algemene repertoria

- Agence de publicité*. Imprimerie et Librairie. Louis Legros, 1, rue de l'Avenue, 23 et 25, rempart Ste Catherine, 60, rue Porte aux Vaches, Anvers, 17e année d'existence. Annonces pour tous les journaux indistinctement, tant du pays que de l'étranger. Abonnements aux journaux et aux publications périodiques belges et étrangers. Anvers, 1873.
- Agence de publicité*. Imprimerie et Librairie. Louis Legros, 1, Rue de l'Amman, 45, Place de Meir, 60 bis, rue Porte aux Vaches, 35 Vieille Bourse à Anvers. Annonces dans tous les journaux indistinctement, tant du pays que de l'étranger. Abonnements aux journaux et aux publications périodiques belges et étrangers. Anvers, 1877, 1885, 1888, 1897.
- RATINCKX (Frères), *Guide Commercial ou livre d'adresses de la ville et Faubourgs d'Anvers. Publicité* (jaarlijkse lijst der kranten). Antwerpen, 1838-1885.
- VAN LAAR (A.), *Bibliographie van de geschiedenis van de stad Antwerpen*. 2 dln., Brussel, 1927-1939.
- VERELST (J.), *De Antwerpse Drukkerijen 1794-1914*. (De Gulden Passer, 44e jg. 1966), Antwerpen.

2. Algemene werken en biografien

- BACKX (P.J.), *De Antwerpsche meeting of 11 jaar uit de geschiedenis van Antwerpen (1861-1886)*. Antwerpen, 1887.
- BAEKELMANS (L.), *Pieter Frans Van Kerckhoven 1818-1918*. Antwerpen, 1931.
- BAEKELMANS (L.), *Harry Peters*. (Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, 1953, pp. 179-243).
- BAEKELMANS (L.), *De eigenaardige Konstantijn Simillion*. (Feestbundel H.J. Van de Wyer, II, pp. 27-28). Leuven, 1960.
- BEETEME (G.), *Antwerpen, moederstad van handel en kunst*. 3 dln., Antwerpen, 1893.
- BRIALMONT (H.A.), *Anvers et la défense du pays*. (La Belgique illustrée, I, pp. 201-216).
- C. CX., *Auguste Snieders, journaliste et romancier. Notice bio-bibliographique*. (Revue bibliographique belge, XVII, n° 2, 28-II-1905, pp. IX-XIII).
- CHRISTIAENS (F.), *De radicale Tendenzen in het Antwerps politiek leven*. (Licentiaatsverhandeling, academisch jaar 1953-1954, Rijksuniversiteit Gent). Gent, 1954.
- DE GROOTE (H.L.V.), *Cornelius-Martinus Spanoghe (Doel 30 mei 1758 — St. Gilles-Waas, 19 December 1829)*. (De Gulden Passer, XXII, pp. 27-49; xxiii). Antwerpen, 1944-1945.
- DE GROOTE (H.L.V.), *Vijftig jaar boekdrukkunst te Antwerpen. 1764-1824*. Antwerpen, 1961.
- DE LATTIN (A.), *De politie waakt; uit het Antwerpsch politiearchief, 1790-1880*, pp. 33-35 : *Onder de Hollanders*. De Pers. Antwerpen, 1946.
- DE VRIESE (L.), *De volksschrijver Napoleon Destanberg, zijn leven en zijne werken* (Willems Fonds, Antwerpen, Volksvoordrachten van 1875-1876, pp. 243-265). Antwerpen, (1876).
- DE VRIESE (L.), *De Volksdichter Napoleon Destanberg herdacht*. Gent, 1916.
- DUMERCY (Ch.), *La petite dynastie des le Poittevin de la Croix*. (De Gulden Passer, 1926, pp. 116-119; 1927, pp. 89-92). Antwerpen, 1926-1927.
- FREDERICHS (J.), *Emile Moyson*. (Biographie nationale, XV, c. 334-335).
- FREDERICQ (P.), *Levensschets van Domien Sleeckx*. (Annuaire de l'Académie royale de Belgique, pp. 149-300). Bruxelles, 1903.
- GELDOLF (W.), *Le Mouvement Meetinguiste à Anvers (1854-64)*. (Licentiaatsverhandeling, Vrije Universiteit Brussel). Bruxelles, 1950.
- JACOB (A.), *Briefwisseling van, met en over Hendrik Conscience uit de jaren 1837 tot 1851*. 2 dln., Gent, 1913-1914.
- JACOBS (L.), *De publieke opinie in Antwerpen tijdens het Hollands Tijdvak. (1815-1830)*. (Verhandeling aangeboden tot het bekomen van de titel van licentiaat. Katholieke Universiteit Leuven). Leuven, 1959.
- KUYPERS (J.), *Jacob Kats*. (Biographie nationale, XXX, c. 497-500).

- LEBROCQUY (G.), *Notice sur Pierre Lebrocquy, docteur en droit et professeur de linguistique 1797-1864*. (Revue trimestrielle, XI, t. III, pp. 198-212). Bruxelles, 1864.
- PERSYN (J.), *August Snieders en zijn tijd*. 3 dln., Antwerpen, 1925-1926.
- PRIMS (F.), *Antwerpen in 1830*. 2 dln., Antwerpen, s.d.
- PRIMS (F.), *Antwerpiensia, losse bijdragen tot de Antwerpsche geschiedenis*. Antwerpen, 1949.
- PRIMS (F.), *Geschiedenis van Antwerpen*, dl. x, Nederlandsche en eerste Belgische periode (1814-1914), 3^e boek, de geestelijke orde. Antwerpen, 1949.
- RENS (F.), *Johan-Frans-Kornelis Verspreewen*. (Nederduitsch Letterkundig Jaarboekje voor 1861, pp. 159-161).
- ROOSES (M.), *Jan Van Rijswijck dichter, dagbladschrijver en volksredenaar*. (Jan Van Rijswijck, Dicht- en Prozawerken, dl.I, pp. v-LXV). Antwerpen, 1865.
- ROOSES (M.), *Jean Van Rijswijck*. (Biographie nationale, XX c. 716-721).
- ROOSES (M.), *Schetsenboek*, pp. 168-198 : De Cort, 1834-1878. Gent, 1877.
- SABBE (M.), *Louis Torfs*. (Biographie nationale, XXV, c. 443-445).
- SABBE (M.), *Jean Van Beers*. (Biographie nationale, XXVI, c. 161-162).
- SNIEDERS (A.), *Lodewijk Gerrits*. (In 't vervallen huis. Drie herinneringen uit den jongelingstijd, pp. 153-170). Antwerpen, 1877.
- SNIEDERS (A.), *Johan-Alfried De Laet*. (Jaarboek der Kon. VI. Academie voor Taal- en Letterkunde, 1892, pp. 67-102).
- STECHEER (J.), *Prudent Van Duysse*. (Biographie nationale, VI, c. 404-420).
- STECHEER (J.), *Eugène J.-J. Diricksens* (Zetternam). (Biographie nationale, VI, c. 79-82).
- VAN DEN BROUCKE (M.), *De journalist A. Snieders over zichzelf*. (De Vlaamse Gids, 1955, xxxix, pp. 176-187).
- VANDER LINDEN (H.), *Jean Fr. Loos*. (Biographie nationale, XII, c. 393-396).
- VANDER LINDEN (H.), *Emile Banning*. (Biographie nationale, XXIX, c. 186-200).
- VAN DER STRAELEN (J.F.) en VAN DER STRAELEN (J.B.), *De kronijk van Antwerpen*. Antwerpen, 1929-1936.
- VAN LAAR (A.), *Geschiedenis van de arbeidersbeweging te Antwerpen en omliggende*. Antwerpen, 1926.
- VAN PUYVELDE (L.), *Albert Rodenbach*. (Biographie nationale, XIX, c. 580-585).
- VAN TICHELEN (H.), *Voor honderd jaar. — Uit en om de geschiedenis van het eerste gemeenteonderwijs te Antwerpen*. Antwerpen, 1934.
- VERCOULLIE (J.), *Auguste Snieders*. (Biographie nationale, XXIII, c. 32-34).
- VERCOULLIE (J.), *Corneille-M. Spanoghe*. (Biographie nationale, XXIII, c. 300-303).
- WILLEMS (L.), *Charles-L. Ledeganck*. (Biographie nationale, XI, c. 604-610).

- WILLEMS (L.), *Hipp. Van Peene*. (Biographie nationale, XVI, c. 816-825).
- WILS (L.), *Het einde van het unionisme te Antwerpen*. (Bijdragen tot de geschiedenis, inzonderheid van het oud-hertogdom Brabant, 1959, pp. 179-243).
- WILS (L.), *Bijdrage tot de geschiedenis van de Antwerpse arbeidersbeweging 1850-1872*. (De Gids op maatschappelijk gebied, 1961, nr 1, pp. 31-52; nr 2, pp. 137-149).
- WILS (L.), *Tussen taalsrijd en arbeidersbeweging : de „Onafhankelijke Volkspartij” uit de jaren 1960*. (Bijdragen tot de geschiedenis inzonderheid van het oud-Hertogdom Brabant. 3e reeks, 13e dl., afl. 4, jg. XLIV, 1961 pp. 141-184).

IV. ANTWERPSE PERS.

1. *Persrepertoria*.

- Antwerpen, 1860-1960*. Dl. II, Antwerpiensia in de stadsbibliotheek. Dagen weekbladen, pp. 163-171. Antwerpen, 1962.
- Anvers-Philatélique*. Brecht, 1892.
- Anvers-Pressophile*. Anvers, 1899-1901.
- DERMUL (A.), *Aanvullingen en verbeteringen op de „Bibliografie betreffend de Antwerpse drukkers”*. (De Gulden Passer, XXI, pp. 119-149). Antwerpen, 1943.
- Liste des Journaux ayant parus à Anvers depuis 1605 jusqu'au 31 décembre 1899*. (Anvers-Philatélique, I-II, pp. 11-112). Brecht, 1900-1901.
- MERECY (R.), *Overzichtelijke lijst van de Antwerpse bladen en periodieken van 1800 tot in 1830*. (In machineschrift). Antwerpen, 1937.
- OLTHOFF (F.), *De boekdrukkers, boekverkopers en uitgevers in Antwerpen sedert de uitvinding der boekdrukkunst tot op onze dagen, alfabetisch gerangschikt en van geschiedkundige aantekeningen voorzien*. Antwerpen, 1891.
- SCHMOOK (G.), *Lijst van werken, tijdschriften en vakbladen betreffende het diamant, de diamantindustrie en den diamanthandel*. Antwerpen, 1937.
- TORFS (L.), *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*. (Extrait des Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique). Antwerpen, 1873.
- VERTESSEN (I.), *Prospekties op het terrein van de bibliografie van de Antwerpse drukkers*. (De Gulden Passer, XXXI, pp. 230-241). Antwerpen, 1953.
- VERVLIET (J.-B.), *Journaux et Recueils Périodiques d'Anvers*. (Extrait des Ephéméridophiles). Bruxelles, 1891.

2. *Persstudies*.

- De Antwerpse Nieuwsbladen*. (Het Handelsblad van Antwerpen, 20-VII-1859).

- ARENDS (A.), *Antwerpsche nieuwsbladen en courantiers voor 1800*. (Zestig! Gedenckboek ter ere van H. Van Tichelen, pp. 143-151). Hoogstraten, 1943.
- B., *Ons 100ste jaar*. (Jubelalbum van het „Handelsblad van Antwerpen”, 1844-1944, pp. 77-84). Antwerpen, 1947.
- CELIS (G.), *Uit de oude doos : De oorsprong der gazette*. (De Morgenpost, 9-VI-1923).
- CLAES (F.), *Note historique sur le journal anversois : De Postrijder*. (La Presse Universelle, II, 1898, pp. 191-193).
- DAHL (F.), *Nouvelles contributions à l'histoire des premiers journaux d'Anvers*. Bruxelles, 1939.
- DE SCHUYTER (J.), *De laatste draagster van het „Handelsblad” is gestorven*. (Het Handelsblad, c II, 17-XII-1946, pp. 1-2).
- DONNET (F.), *Un quart de siècle de censure. La presse dans le département des Deux-Nèthes et la province d'Anvers sous le Directoire, le Consulat, l'Empire et au début du régime hollandais*. Anvers, 1908.
- DOURET (J.-B.), *Deux journaux anversois peu connus*. (La Presse Universelle, 1904, VII, I, pp. 14-15). Anvers, 1904.
- E.S., *L'histoire du „Lloyd anversois”*. *Geschiedenis van de „Lloyd anversois”* (La Presse De Pers, 1955, n° 7, pp. 6-13).
- Une époque héroïque, des hommes solides... La fondation du „Matin” ou les origines d'une tradition anversoise. Een heroïsche periode met grote personaliteiten. De stichting van „Le Matin” ligt aan de basis van een Antwerpse traditie*. (La Presse-De Pers, 1956, n° 12, pp. 5-13).
- Een „Gazette van Antwerpen” van 1871*. (De Nieuwe Gazet, LIII, I-XII-1949, p. 3; 3/4-XII-1949, p. 5).
- GILLES (B.), [Gegevens betreffende de Antwerpse pers (Le Phare, Antwerpenaar, Postrijder, Journal d'Anvers, Journal du Commerce) in machineschrift, berustend op het Seminarie voor Hedendaagse Geschiedenis, Rijksuniversiteit, Gent)].
- GOOVAERTS (A.), *Oorsprong der gazetten en periodische nieuwstijdingen. Abraham Verhoeven van Antwerpen, de eerste gazettier van Europa; bio- bibliographische studie*. (Uit het frans vert. door E. van Bergen; met 7 phototypiën door J. Maes). Antwerpen, 1881.
- HENDRICKX (J.), *Parlementaire en politieke journalistiek*. (Jubelalbum van het „Handelsblad van Antwerpen”, 1844-1944, pp. 123-126). Antwerpen, 1947.
- Histoire d'un journal : „La Métropole” (Anvers). De Geschiedenis van „La Métropole” (Antwerpen)*. (La Presse-De Pers, 1957, n° 16, pp. 7-16).
- Iets over Antwerpsche Gazetten*. (Antwerpen Vooruit - Anvers avant, 15-VI-1913, pp. 2-3; 16-IV-1927, pp. 3-4).
- Joos (J.), *De philatelistische pers te Antwerpen voor 1914*. (Postzegel, VII, pp. 67-70). Deurne (Antwerpen), 1944.
- Le Journalisme à Anvers en 1724 et en 1838*. (Le Précurseur, nr. 1-2, 10-II-1838).

- Lloyd Anversois. (Jubileumnummer). (Lloyd Anversois, 20-III-1957).
De loomare van Volksgazet voor bestellers, perscomité's en propagandisten.
 I-II, Antwerpen, 1949-1951.
- Le Matin d'Anvers, 1894-1944. Numéro spécial du 50e anniversaire publié en 1946 par suite de la guerre.* Anvers, 1946.
- MERCKX (J.), *Het oudste Vlaamse blad in België. „Het Handelsblad” 110 jaar.* Antwerpen. *Le plus ancien journal flamand paraissant en Belgique. 100e anniversaire du „Handelsblad”,* Anvers. (La Presse-De Pers, 1954, n° 4, pp. 6-14).
- MEERTS (L.), „*Gazet van Antwerpen*”, van klein volksdagblad tot nationale krant. „*Gazet van Antwerpen*”, la petite feuille populaire devient un journal national. (La Presse- De Pers, 1956, n° 11, pp. 5-14).
- MERECY (R.), *De Antwerpsche pers onder het Fransch regiem.* (De Gulden Passer, Nieuwe Reeks, XXI, 2-4, pp. 283-296). Antwerpen, 1943.
- MERECY (R.), *De Antwerpsche pers onder het „Vereenigd Koninkrijk”.* (De Gulden Passer, Nieuwe Reeks, XXIII, pp. 81-125). Antwerpen, 1945.
- MOLTER (A.), *Volksgazet (Antwerpen), 45 jaar oud. La „Volksgazet” fête son 45e anniversaire.* (La Presse-De Pers, 1959, n° 21, pp. 11-17).
- De Nieuwe Gazet (Antwerpen-Anvers).* (La Presse-De Pers, 1958, n° 18, pp. 9-17).
- Het Nieuwsblad te Antwerpen in de 18e eeuw.* (De Boek-en dagbladhandelaar, V, 1953, nr. 6, pp. 6-7).
- Onze Medewerkers en Vrienden.* (Jubelalbum van het „Handelsblad van Antwerpen”, 1844-1944, pp. 58-61). Antwerpen, 1947.
- PRIMS (F.), *De Antwerpsche Dagbladpers in de jaren 1796-1830.* (Antwerp-
 iensia, 1929, pp. 207-214).
- PRIMS (F.), *De katholieke dagbladpers te Antwerpen.* Antwerpen, (1936).
- PRIMS (F.), *100 jaar geschiedenis van het „Handelsblad van Antwerpen”.*
 (Jubelalbum van het „Handelsblad van Antwerpen” 1844-1944, pp. 13-45). Antwerpen, 1947.
- SAUTYN KLUIT (W.P.), *De Gazette van Antwerpen.* (De Nederlandsche Spectator, 27-III-1869, pp. 99-102).
- SCHOONHOVEN (E.), *Anvers, son fleuve et son port. Centenaire du „Lloyd anversois”.* Anvers, 1958.
- SERVAAS VAN ROOIJEN (A.J.), *De Gazette van Antwerpen, uitgegeven bij Servaas te s'Hage.* (De Navorscher, 1882, pp. 373-376).
- Société en commandite pour la publication du Précurseur, de l'Avenir, de la Revue commerciale d'Anvers et autres publications, constituée par acte passé à Anvers le 15 février 1858. Devant MM. les notaires Gheysens et van Sulper.* (Anvers, 1858).
- Société en commandite pour la publication du Précurseur, Union commerciale et de la Revue commerciale d'Anvers, constituée à Anvers par acte passé le 3 août 1860, devant M. le notaire Gheysens.* (Anvers, 1860).
- VAN DEN BRANDEN (F.J.), I : *Ontstaan van het Nieuwsblad te Antwerpen.*
 II : *Abraham Verhoeven, zijn leven 1575-1652.* Antwerpen, 1902.

- VAN KERCKHOVEN (E.), *De Middenstand en „Het Handelsblad“*, (Jubelalbum van het „Handelsblad van Antwerpen“, 1844-1944, pp. 158-161). Antwerpen, 1947.
- VAN MENTEN (J.), *100 jaar „Handelsblad“* (Het Handelsblad, CII, 17-XII-1946).
- VAN MENTEN (J.), *1844-1934, Negentig jaren geschiedenis van het Handelsblad van Antwerpen*. (Kerstnummer - Het Handelsblad van Antwerpen, 19-XII-1934, pp. 1, 3, 5, 7).
- VAN OS (R.), *Hoe het eerste nummer eruit zag*. (Jubelalbum van het „Handelsblad van Antwerpen“, 1844-1944, pp. 64-72). Antwerpen, 1947.
- VAN RUCKLINGEN (L.), *Het oudste nieuwsblad der wereld*. (Belgische Illustratie, 1868/69, nr. 48, pp. 382-383; nr. 50, pp. 395-396).
- VAN WETTEREN (J.), *Het eerste Nieuwsblad. „Antwerpsche Tijdingen“*. (Antwerpsche Tijdingen, 4-I-1915).
- Verslag over de werkzaamheden der Antwerpsche afdeling van den Bond der Belgische Drukkers gedurende het jaar 1878/88* (door) J. Boucherij. *Rapport sur les travaux de la Section anversoise de l'Association de la Presse belge durant l'année 1878/88*. (Antwerpen, 1888).
- VERVLIET (J.-B.), *La presse périodique à Anvers*. (Anvers-Philatelique, van 10-XI-1892 tot III-1894). Brecht, 1892-1894.
- VERVLIET (J.-B.), *Un journal anversois. Notice par J.-B. Vervliet*. Brecht, 1895.
- VOET (L.), *Abraham Verhoeven en de Antwerpse pers. Beschouwingen rond een recente tentoonstelling*. (De Gulden Passer, XXXI, pp. 1-37). Antwerpen, 1953.
- Volksgazet* (Jubelnummer). (Volksgazet, XXVII, 3-VI-1949).
- Vijftig jaar Volksgazet*. (Volksgazet, 3-VI-1964, pp. 1-7).
- WILS (L.), *Het Antwerpse weekblad „La Liberté“*. (Bijdragen tot de geschiedenis, inzonderheid van het oud hertogdom Brabant, 3° Reeks, 14e dl., afl. 4, jg. XLV, 1962, pp. 234-242).
- WILS (L.), *Het Antwerpse weekblad „De Burger“*. (Bijdragen tot de geschiedenis, inzonderheid van het oud hertogdom Brabant, 3e Reeks, 14e dl., afl. 4, jg. XLV, 1962, pp. 243-252).
- WILS (L.), *De liberale Antwerpse dagbladen*. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen, 26). Leuven-Parijs, 1962.

3. Antwerpse kranten in verzameling bewaard.

Voor de bespreking der bewaarplaatsen verwijzen we naar hoofdstuk C.

C. BEWAARPLAATSEN

Bij de samenstelling van een repertorium van de Antwerpse pers, hebben wij ons beperkt tot de krantenverzamelingen bewaard in bibliotheken en archieven te Antwerpen, Brussel, Gent en Leuven.

Een tweetal Antwerpse musea zijn in het bezit van niet onbelangrijke reeksen of specimina. Het Seminarie voor Hedendaagse Geschiedenis van de Rijksuniversiteit te Gent bewaart ook een aantal losse nummers.

Wij zijn er ons van bewust dat nog andere verzamelingen in bezit van bibliotheken, archieven of pressofielen, en waarvan wij het bestaan niet konden achterhalen, onderhavige lijst zouden vervolledigen. Tijdsgebrek verhinderde ons verdere opzoekingen in deze richting te ondernemen.

Enkele uitzonderingen niet te na gesproken, is het ons onmogelijk gebleken de herkomst van de krantenverzamelingen na te gaan.

Aan de hand van enkele nota's hebben we getracht de huidige situatie in de verschillende bewaarplaatsen te schetsen.

I. ANTWERPEN

Stadsbibliotheek, Hendrik Conscienceplein, 4.

Hier vinden we de belangrijkste verzameling van de Antwerpse kranten.

Om een volledig onderzoek van het voor deze studie benodigde krantenmateriaal mogelijk te maken hebben we gebruik gemaakt van een drievoudige werkwijze :

- a. Het opsporen van de dagbladen geschiedde door consultatie van de trefwoordencatalogus onder de titels : „Vlaamse dagbladen”, „Franse dagbladen”, „Duitse dagbladen” (1).
- b. Voor de bladen met kleinere periodiciteit (wekelijks, twee-wekelijks, half-maandelijks en maandelijks) moesten we overgaan tot het onderzoek van de tijdschriftencatalogus (2).

(1) Engelse dagbladen voor Antwerpen werden niet vermeld en hebben wellicht ook nooit bestaan.

(2) Deze alfabetische catalogus, opgesteld door de heer A. Arents, bibliothecaris, berust niet in de cataloguszaal en is voor intern gebruik bestemd. De directie van de Stadsbibliotheek verleende ons niettemin bereidwillig de toelating tot consultatie.

c. Tenslotte hebben we inzage genomen van de specimina-verzameling, met alfabetische rangschikking en per stad geklasseerd, in archiefdozen bewaard.

De Antwerpse bladen waren in deze collectie zeer talrijk vertegenwoordigd (1).

Wegens plaatsgebrek zag de directie der Stadsbibliotheek zich verplicht een aanzienlijk gedeelte van het door haar bewaarde materiaal tijdelijk ontoegankelijk voor . Heden werd de ganse verzameling overgebracht naar een pand, gelegen Minderbroedersrui. Tevens werden enkele bladen, ondanks herhaalde aanvragen, niet weergevonden. De krantenverzameling bewaard in het „Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven” was in dit geval voor een gedeelte van aanvullende aard voor ons onderzoek. De bladen die aldus niet geraadpleegd werden zijn in het alfabetisch repertorium voorzien van de vermelding „niet toegankelijk”.

Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven, Minderbroedersstraat, 22.

Deze bewaarplaats vervult een driedubbele betekenis voor wat haar bezit aan krantenmateriaal betreft. Enerzijds is de verzameling voor een deel aanvullend op de verzameling van de Stadsbibliotheek, anderzijds blijkt na inzage van de tijdschriftencatalogus dat de artistieke pers (week- en maandbladen) zeer goed vertegenwoordigd is.

Het „Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven” bezit ook een verzameling dagbladen. Kenschetsend voor deze verzameling is het feit dat een Antwerps dagblad zijn eigen verzameling niet alleen heeft overgemaakt aan het archief, maar ook het archief als enig depot voor de reeds verschenen en nog te verschijnen nummers heeft gekozen (2).

Stadsarchief, Venusstraat, 11.

Voor inzage van de krantenverzameling van het archief konden we gebruik maken van een getijpte catalogus van de kranten. Naast een

(1) De heer J. Verhelst, die de Antwerpse kranten in de specimina-verzameling reeds onderzocht had, stelde bereidwillig zijn nota's tot onzer beschikking.

(2) Het „Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven” beschikt over ultra-moderne en zeer ruime opslagplaatsen met zeer vele waarborgen voor het te bewaren materiaal en een efficiënte toegankelijkheid.

aanzienlijk aantal ingebonden jaargangen van dag- en weekbladen, zijn op het archief talrijke losse nummers aanwezig van de oudste Antwerpse kranten.

Rijksarchief, Door Verstraeteplaats, 3.

Op het rijksarchief berusten in principe geen krantencollecties. Niettemin bleek het familie-archief een aantal jaargangen van enkele oude Antwerpse kranten te bezitten, afkomstig uit het „Fonds de Meester de Ravenstein” (1).

Museum Plantijn-Moretus, Vrijdagmarkt, 22.

Het museum bewaart een aantal jaargangen van de oudste Antwerpse dagbladen (2).

Scheepvaartmuseum, „Steen”, Steenplein, 1.

De verzameling van het museum bestaat uit enkele losse nummers van *La Trompette*, een maritiem blaadje, en een reeks ingebonden jaargangen van de *Lloyd Anversois*.

Het dagblad *Gazet van Antwerpen*, Nationalestraat, 58.

Het depot van deze krant herbergt de volledige verzameling van de stichting af tot op deze datum (3).

Het dagblad *Het Handelsblad*, Lombaardvest, 36.

Het depot van deze krant bewaart de volledige verzameling.

Het dagblad *De Nieuwe Gazet*, Korte Nieuwstraat, 28.

Het depot bewaart de volledige verzameling van de eigen krant (4).

(1) Voor een overzicht van het bewaarde krantenmateriaal raadplege men de inventaris van hogergenoemd fonds onder „V. Journaux”.

(2) De opsporing van de bewaarde kranten geschiedde door het nazicht van de catalogus op de titel van deze kranten.

(3) Voor de jaren 1891-1898 moet „*Gazet van Antwerpen* op dit depot geraadpleegd worden, aangezien hier alleen een volledige verzameling van het blad berust.

(4) Door mondelinge navraag op de redactie van het blad zelve kwamen wij te weten dat ook een aantal jaargangen van *De Koophandel* in het depot bewaard werden. Uit de briefwisseling, die we met de directie van het dagblad mochten voeren in verband met ons onderzoek, bleek nergens een bevestiging van deze verklaring.

Het dagblad *Volksgazet*, Somerstraat, 22.

De collectie van deze krant werd overgeplaatst naar het „Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven”, waarvan het depot tevens als bewaarplaats gebruikt wordt.

Het dagblad *Le Matin*, Oude beurs, 29.

Het archief van het blad is in het bezit van de volledige verzameling van de krant.

Het dagblad *La Métropole*, Lombaardvest, 34.

De archieven en documentatie van het blad werden vernield tijdens de tweede wereldoorlog (1).

Het dagblad *Lloyd Anversois*, Eiermarkt, 23.

Voor de periode tot 1914 is geen enkel archiefstuk meer in bezit van de redactie van het blad. De verzameling ingebonden jaargangen, in het bezit van de krant, werden eertijds overgemaakt aan de Stadsbibliotheek van Antwerpen ter aanvulling van de aldaar bewaarde collectie (2).

II. BRUSSEL

Koninklijke Bibliotheek, Keizerinnelaan, 4.

Voor de consultatie van de kranten in reeksen bewaard bestaat een uitstekende catalogus opgemaakt aan de hand van het fonds „Journaux Belges”, waarin de Antwerpse kranten gemakkelijk weer te vinden waren (3). Naast deze omvangrijke reeksen in de „Koninklijke Bibliotheek” in het bezit van een afzonderlijke verzameling specimina afkomstig van Gaston Mertens (4). Een catalogus van dit

(1) Dit werd ons medegedeeld door de heer M. van der Straten-Waillet, algemeen directeur van *Het Handelsblad*, in een schrijven van 16 maart 1964.

(2) Hiervoor mogen we verwijzen naar een schrijven van de heer Mekers van *Lloyd Anversois* ontvangen op 16 maart 1964.

(3) Voor het raadplegen van de catalogus en de kranten moet men zich evenwel begeven naar de tijdschriftenleeszaal, ingang Keizerinnelaan, 2, waar een speciale afdeling met dit doel werd ingericht.

(4) Wij maakten dankbaar gebruik van het werk van de heer A. Vermeersch, die de Antwerpsche kranten uit deze verzameling specimina reeds onderzocht had.

„fonds Mertens” opgesteld door de vroegere eigenaar en gerangschikt per stad staat ter beschikking van de onderzoeker. Een voorlopige en gedeeltelijke vergelijking, bij wijze van steekproef uitgevoerd, liet blijken dat het fonds niet alle exemplaren bevat die in de catalogus vermeld worden.

Mundaneum, Musée International de la Presse, Maalbeekstraat, 3.

Dit persmuseum vormde een onderdeel van het „Internationaal Instituut voor Bibliographie” (1).

De verzamelingen werden samengesteld door aankoop en schenking en bevatten enkel specimina.

Diverse systemen werden gebruikt voor de rangschikking der bewaarde nummers : de „Collection Fichier”, de „Collection Brune”, de „Collection Jaune”. In de „Collection Fichier” vonden we geen Antwerpse kranten weer. De „Collection Brune” bewaarde enkel Antwerpse kranten voor bepaalde letters uit het alfabet, terwijl in de „Collection Jaune” op volledig alfabetische orde de Antwerpse pers vertegenwoordigd was.

Daarnaast ontdekten (2) we nog losse, kleinere verzamelingen die niet in de hoger vermelde klassering opgenomen werden (3).

Bij het opstellen van het alfabetisch repertorium der kranten in verband met de verwijzingen naar de bewaarplaats, hebben we voor de verzamelingen van het persmuseum geen onderscheid gemaakt volgens de diverse indelingen : de huidige rangschikking leek ons té onvolledig en té verwarrend.

Wij maakten evenwel één uitzondering voor de verzameling „Van Houter” : dit fonds bezit een aparte plaats hoewel wij slechts de vier laatste letters van het alfabet voor de Antwerpse kranten aangetroffen hebben. Voor de overige nummers zijn de verwijzingen naar de bewaarplaats afkomstig van de catalogus van dit fonds, bewaard in het persmuseum.

De Heer Lorphèvre, directeur van het „Musée International de la

(1) Voor de oprichting en de wordingsgroei van het „Internationaal Persmuseum”, zie E. VOORDEKKERS. *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers, 1667-1914*, pp. 44-45.

(2) Deze term mag gerechtvaardigd heten wanneer men de toestand kent waarin het „Musée International de la Presse” verkeert. De zeer rijke documentatie moet bij middel van materiële noodoplossingen van een totale vernietiging gevrijwaard blijven.

(3) Wij troffen niet alleen Antwerpse maar ook, zij het dan toevallig, Gentse kranten aan, die geen van allen konden in verband gebracht worden met de andere, in archiefdozen gerangschikte pakken. Hier en daar wezen handschriften of stempels op een vroegere eigenaar doch verdere tekens van afkomst of samenstelling bleven onvindbaar.

Presse'', wist ons tenslotte, na door hem gedane opzoekingen in de bibliotheek van het persmuseum, een ingebonden jaargang van de *Postrijder van Antwerpen* ter beschikking te stellen (1).

Bibliotheek van het Parlement.

De bibliotheek van het Parlement bewaart voor Antwerpen alleen de volledige jaargangen van 1902 af van het dagblad „*La Métropole*”.

Stadsarchief, Stadhuis, Grootte Markt.

Het Brussels stadsarchief bewaart een beperkt aantal losse nummers van antwerpse kranten, welke kunnen geraadpleegd worden ter plaatse in de alfabetische dagbladinventaris.

III. GENT

Universiteitsbibliotheek, Rozier, 9.

De Gentse universiteitsbibliotheek bewaart een aantal Antwerpse kranten ingebonden of in losse nummers in het fonds „*Journaux*” (2).

Seminarie voor hedendaagse geschiedenis van de rijksuniversiteit, Blandijnberg, 2.

In de bibliotheek van het seminarie bevinden zich een aantal losse nummers van een tweetal Antwerpse bladen.

IV. LEUVEN

Universiteitsbibliotheek, Mgr. Ladeuzeplein.

Een reeks Antwerpse kranten worden bewaard in de bibliotheek en kunnen geraadpleegd worden na inzage van de algemene dagbladen-catalogus.

(1) Wij konden persoonlijk vaststellen dat deze bibliotheek nog andere, niet-Antwerpse, ingebonden kranten inhoudt. Deze banden bevatten verspreide jaargangen van zeer oude kranten.

(2) Ondertussen verscheen : F. Vandenhoele, Inventaris van Nieuws-, Vak- en Kiesbladen aanwezig in de Centrale Bibliotheek, het Seminarie voor Hedendaagse Geschiedenis en het Seminarie voor Perswetenschap. Gent, 1967 (Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent).

De verzameling specimina afkomstig van E.H. Hendrick uit Hove bij Antwerpen werd opgenomen in een alfabetische rangschikking zonder geografisch onderscheid.

Aan het slot van deze korte bespreking over de door ons geconsulteerde bewaarplaatsen, willen wij er nogmaals de nadruk op leggen, dat deze lijst niet alle bewaarplaatsen kon omvatten die voor ons onderwerp in aanmerking kwamen.

Wij gebruikten soms het woord tijdsgebrek als verklaring voor de gedeeltelijke onvolledigheid van de onderzochte krantenverzamelingen ten overstaan van de mogelijk bewaarde, in de overtuiging dat alleen het opstellen van een repertorium en een beschrijving van de bewaarplaatsen van de Belgische kranten, waarin de Antwerpse ruim vertegenwoordigd zouden zijn, wellicht evenveel tijd zou vergen voor de onderzoeker als het onderwerp waaraan wij mochten werken. Afgezien van deze opmerking kon het materiaal dat we voor onze studie opnamen toch een toereikend beeld bieden van de Antwerpse pers, qua aantal verschenen publicaties en qua evolutie ervan.

Zelfs daar waar wij slechts konden beschikken over een gering aantal nummers, leerde de ervaring dat juist deze bewaarde nummers niet altijd willekeurig verzameld waren, doch doelbewust uiterlijke of innerlijke wijzingen van de kranten weergaven.

V. LIJST DER AFKORTINGEN

S.B.A.	Stadsbibliotheek Antwerpen
A.M.V.C.	Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven.
S.A.A.	Stadsarchief Antwerpen.
R.A.A.	Rijksarchief Antwerpen.
M.P.M.	Museum Plantijn-Moretus.
S.M.A.	Scheepvaartmuseum Antwerpen.
K.B.B.	Koninklijke Bibliotheek Brussel.
F.M.	Fonds Mertens.
M.I.P.	Musée International de la Presse.
V.H.	Verzameling Van Houter.
P.B.B.	Parlementsbibliotheek, Brussel.
S.A.B.	Stadsarchief Brussel.
U.B.G.	Universiteitsbibliotheek Gent.
S.H.G. (R.U.G.)	Seminarie voor hedendaagse geschiedenis. (Rijksuniversiteit Gent)
U.B.L.	Universiteitsbibliotheek Leuven.

D. TOELICHTING BIJ HET REPERTORIUM

In de algemene inleiding, die deze studie voorafgaat werd, reeds uiteengezet waarom aan een repertorium van de Antwerpse pers de voorkeur werd gegeven naast andere mogelijke werkmethode.

Kenmerkend voor een repertorium van de pers is het schema waarin de verzamelde gegevens per krant weergegeven worden. Dit schema heeft voor doel de krant te identificeren naar zijn uiterlijke en innerlijke kenmerken. De externe identificatie stelt een beschrijving op van de bladen in hun steeds wisselend voorkomen. De interne identificatie beoogt een wedersamenstelling te geven van het geheel van mensen, die bij de uitgave van het blad betrokken waren, en een rechtstreekse invloed op de inhoud van het blad konden doen gelden. Het valt licht te begrijpen dat de uiterlijke aspecten veel gemakkelijker kunnen achterhaald worden dan de interne. Daar we ons inzake het gebruik van bronnenmateriaal moesten beperken tot de kranten zelve, was een overwicht van de uiterlijke beschrijving op de interne niet te vermijden, inzonderheid waar het ging over kranten waarvan er slechts enkele nummers bewaard werden. Aanvullende bibliografische gegevens brachten weliswaar meer evenwicht in deze situatie, doch de klaarblijkelijke voorkeur van vroegere onderzoekers voor de politieke- en de dagbladpers liet een grote leemte na voor wat de studie van de overige persorganen betreft.

De rangschikking van de diverse krantenschema's stelde geen al te grote moeilijkheden. De voordelen die een chronologische volgorde biedt in normale omstandigheden, bleken voor deze studie voor een groot deel verloren te gaan, aangezien de uiteenlopende bestaansperioden der verschillende bladen.

Niettemin laten we aan het eigenlijke *alfabetische repertorium* een *chronologische lijst* voorafgaan, welke de inhoud van het repertorium op een bondige wijze verwoord.

Voor het opstellen van de alfabetische volgorde op de titel van de krant werd geen rekening gehouden met de lidwoorden en voegwoorden. Ook in deze alfabetische klassering doken enkele methodologische moeilijkheden op en de oplossingen die we daaraan hebben gegeven, dienen kort toegelicht te worden. Het onderscheid tussen de *titel* en de *ondertitel* van de kranten was niet altijd duidelijk zichtbaar: voor

de opgave van beide, namen we zowel het typografisch uitzicht als het onderling verband tussen de samenstellende woorden in beschouwing. Kranten met een min of meer lange levensduur veranderden soms van titel, kortten hem in of gaven er een uitbreiding aan. De oorzaken van deze titelwijzigingen waren meestal velerlei : verruiming of beperking van de belangstellingsfeer, verandering van politieke richting in verband met een verscherping of verslapping van de houding, vernieuwingen aangebracht om een groter lezerspubliek te verkrijgen enz. Dergelijke wijzigingen gingen eventueel gepaard met redactionele of administratieve hervormingen, zodat er soms sprake kon zijn van een nieuw blad. Het gebrek aan inlichtingen daaromtrent liet ons niet steeds toe te bepalen wanneer we voor een eenvoudige verandering van de titel ofwel voor een nieuwe krant stonden. Een eerste oplossing bestaat erin de kranten met wisselende titels in hetzelfde schema op te nemen (1). Een tweede methode, welke zeer praktische voordelen inhoudt beschouwt de kranten met wisselende titel als afzonderlijke kranten (2).

Geen van beide rangschikkingen achtten wij toereikend voor de oplossingen die wij in onze studie aan dit probleem moesten geven. Met het volle besef dat de door ons gebruikte methode in bepaalde gevallen niet kan vrijgepleit worden van een zekere tweeslachtigheid tengevolge van het samenvoegen of uiteentrekken van sommige bladen op basis van al te gebrekkige gegevens, verkozen we volgende tussenoplossing :

- Wijzigingen met betrekking op een verruiming of verkorting van de titel.
Hier kon geen sprake zijn van een nieuw blad en het geheel werd in éénzelfde schema opgenomen.
- Wijzigingen waarbij de titel gedeeltelijk werd veranderd.
Een vergelijking met de overige gegevens uit het schema, uitgevoerd op het moment van de wijziging, liet toe het schema te behouden ofwel tot de splitsing ervan over te gaan.
- Wijzigingen waardoor een volledig nieuwe titel in gebruik werd genomen.
Een identieke controle, als hiervoor aangegeven, leidt tot behoud of splitsing van het schema.

(1) R. VAN EENOO in zijn werk over *De Pers te Brugge 1792-1914* maakte gebruik van deze methode.

(2) Deze werkwijze werd gevolgd door E. VOORDECKERS in zijn studie *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse Pers 1667-1914*.

Ondanks het feit dat we ten overstaan van deze moeilijkheid en de toe te passen oplossingen geen eenzijdig standpunt wensten in te nemen, waren wij verplicht voor sommige kranten arbitraire beslissingen te treffen, om de reden die we reeds vroeger aanhaalden. Voor bijna alle kranten, waarvan de titel tijdens hun bestaansperiode gewijzigd werd, kon deze methode voldoening schenken. De titelwijzigingen in zoverre ze op éénzelfde krant betrekking hadden, werden alle vermeld bovenaan het schema in chronologische volgorde. De eerste titel van het blad besliste over de plaats in de alfabetische rangschikking.

Na de opgave van de titel volgt de beschrijving van elke krant in een schema waarvan we de verschillende delen en onderdelen nader zullen toelichten (1).

I. *Bewaarplaats(en)*.

De verzamelingen werden per bewaarplaats in chronologische volgorde aangegeven. Onvolledigheid of niet toegankelijkheid van een verzameling hebben we steeds vermeld en, zo mogelijk, gepreciseerd. Wanneer een krant in verschillende verzamelingen aangetroffen kon worden, volgde de opgave van de bewaarplaatsen de grootte-orde der verzamelingen. Voor bewaarplaatsen in het bezit van reeksen en van specimina, werden deze laatste niet opgesomd, wanneer ze voorhandig waren in de bewaarde reeksen. Het ontbreken in het schema van dit deel over de bewaarplaatsen, wijst er op dat we voor de krant in kwestie geen verzameling hebben weergevonden (2). De beschrijving gebeurde dan op grond van bibliografische gegevens.

II. *Externe identificatie van de krant*

Het onderzoek van de uiterlijk waarneembare kenmerken liet toe het onderscheid vast te leggen tussen de verschillende kranten en tevens het wisselend uitzicht van elke krant afzonderlijk te bepalen (3). Deze identificatie geschiedde op de volgende punten :

(1) Het voorgestelde schema is het resultaat van een vergelijking van de schema's gebruikt door R. VAN EENOO, *op. cit.*, pp. 6-9 en E. VOORDECKERS, *op. cit.*, pp. 49-45. De interpretatie die we er aan gaven vertoont slechts lichte verschillen met de vroeger ontwikkelde schema's.

(2) Zulks wordt in het repertorium aangeduid met de noot „Niet in verzameling bewaard”.

(3) Met vermelding van de datum waarop de wijziging plaatsgreep.

1. *Titel* : De opname van de titel in het schema zelve was slechts noodzakelijk wanneer de krant onder verschillende titels verscheen

2. *Ondertitel* : Deze bevat zeer dikwijls waardevolle aanduidingen over de inhoud, de politieke strekking, de herkomst of de periodiciteit van het blad. Over de moeilijkheden die kunnen oprijzen bij de juiste definitie van titel en ondertitel hebben we reeds vroeger uitgewijd.

3. *Motto* : Meer dan de ondertitel, verschaft het motto inlichtingen over de toonaard die het blad wil aangeven. Niet zelden omvat dit motto de individuele stellingname in een politieke situatie of de samengebalde uitdrukking van het politieke, filosofische, sociale of economische programma van de krant.

4. *Formaat* : Twee elementaire gegevens vormen de onderdelen van dit punt : de afmetingen van het blad en het aantal bedrukte bladzijden. De hoogte en vervolgens de breedte werden gemeten in centimeters (1) op de drukspiegel (2) van het blad.

5. *Periodiciteit* : Het repertorium bevat enkele kranten met een vaste periodiciteit (3). We geven hieronder een lijst van de gebruikte notities :

- D : dagelijks verschijnend doch niet nader omschreven ;
- D (7 ×) : verschijnende alle dagen ;
- D (6 ×) : verschijnende zes maal per week ;
- W (4 ×) : verschijnende vier maal per week ;
- W (3 ×) : verschijnende drie maal per week ;
- W (2 ×) : half-wekelijks ;
- W : wekelijks ;
- 2 W : twee-wekelijks ;
- M (2 ×) : half-maandelijks ;
- M : maandelijks (4) ;
- 2 M : twee-maandelijks ;
- O : onregelmatig.

(1) De afmetingen werden slechts tot op een halve centimeter nauwkeurig opgetekend.

(2) Dit is de totale bedrukte oppervlakte van één bladzijde.

(3) Dus geen kiesbladen, propagandabladen, gelegenheidsnummers, enz. Zie daarover de inleidende bespreking over de pers in het hoofdstuk I.

(4) Voor uitzonderingsgevallen, waarop deze notities niet van toepassing waren, verwijzen we rechtstreeks naar het repertorium.

6. *Prijs* : De opgave van de prijs gebeurde op de eerste plaats voor het jaarabonnement en vervolgens voor het nummer (1). De prijzen voor het buitenland werden niet opgenomen. Alle prijzen, uitgedrukt in een andere munteenheid dan de frank, bleven behouden.

7. *Oplage* : Dit is een punt waarover we slechts weinig en zeer gespreide inlichtingen konden inwinnen (2). Een zekere twijfel over de opname van dit punt bij de uiterlijke identificatie van de krant rees bij ons op. Inderdaad, zelden wordt de oplage door het blad zelve afgedrukt (3). Ze oefent echter een belangrijke invloed uit op het totale beeld van de krant en daarom besloten we tot de definitieve plaatsing ervan in dit deel van het schema. De gegevens over de oplage moeten met het nodige voorbehoud gebruikt worden, terwijl het onderscheid tussen het aantal gedrukte en het aantal verkochte exemplaren niet uit het oog mag verloren worden. De inlichtingen over de oplage die we in ons bezit kregen konden vanzelfsprekend niet gecontroleerd worden en voor de juistheid van de vermelde cijfers laten we de verantwoordelijkheid aan de bron waaruit ze afkomstig zijn.

III. *Interne identificatie van de krant.*

Hier beogen we een zo uitvoerig mogelijke beschrijving te geven van het redactionele en administratieve personeel dat rechtstreeks bij de uitgave van de krant betrokken werd, naast de bepaling van de periode waarin de krant verscheen. De persoonsnamen achter de verschillende functies vermeld, werden, indien mogelijk, voorzien van aanvullende nota's betreffende de aard en de duur van de werkzaamheid bij de krant en biografische verwijzingen (4).

1. a. *Stichtingsdatum* : Het vaststellen van deze datum bood weinig moeilijkheden daar voor bijna alle kranten het eerste nummer bewaard was gebleven. Bij het ontbreken van dit eerste nummer kon de stich-

(1) Zo de abonnementsprijs voor een kortere periode werd vermeld, kan men de aanduiding daarvan steeds in het repertorium terugvinden. De prijs per nummer werd steeds in centiemmen uitgedrukt.

(2) Uitzondering dient gemaakt te worden voor het werk van J. MALOU, *Notice statistique sur les journaux belges (1830-1842)* verschenen in 1843, waarvan de gegevens voor de Antwerpse pers over elke krant afzonderlijk werden verdeeld.

(3) Wanneer dit toch gebeurde was het meestal om publicitaire doeleinden.

(4) Slechts voor enkele bekende literaire of politieke figuren, die tevens journalistieke arbeid verrichtten, konden we verwijzen naar biografiën of biografische artikels.

tingsdatum bij benadering bepaald worden uitgaande én van het eerst voorhanden nummer (1) én van de periodiciteit.

b. *Einddatum* : De bepaling van de einddatum geschiedde aan de hand van het laatst verschenen nummer of bij gebrek daaraan maakten we gebruik van bibliografische gegevens. Wanneer we over geen van beide hulpmiddelen beschikten verwezen we naar het laatst bewaarde nummer. Gegevens over het nog verschijnen van een blad in een bepaald jaar werden eveneens opgenomen met de vermelding : *nog bestaand in...*

Kranten die tijdens of na de Eerste Wereldoorlog voortgezet werden kregen de vermelding : *Laats onderzocht nummer...*

Kranten die heden nog verschijnen, werden voorzien van de aanduiding : *Verschijnt nog steeds.*

2. *Stichter(s)* : Privaat-personen, verenigingen of vennootschappen die door financiële, administratieve en redactionale bijdragen de uitgave van het blad mogelijk maakten in de beginperiode, werden in deze rubriek ondergedeeld.

3. *Eigenaar(s)* : De eigendom van een krant kan teruggebracht worden op privaat-personen, verenigingen of vennootschappen. Dit punt bleef vaak onbeantwoord, hoewel we hier staan voor een van de belangrijkste gegevens uit het ganse schema : een grondig onderzoek ervan zou ons kunnen toelaten de correlatie na te gaan tussen de perspolitiek, expressie van de gedachteninhoud der eigenaars, en de algemene politiek.

4. *Uitgever(s)* : De uitgever is verantwoordelijk voor de publicatie op juridisch vlak.

5. *Drukker(s)* : Op het eind van de 18^e en in de eerste helft van de 19^e eeuw vervulde de drukker de taak van uitgever en redacteur in vele gevallen. Later, met het ontstaan van de grote persorganen, bleef zijn taak meestal beperkt tot de typografische samenstelling van het blad (2).

(1) Zo dit nummer een jaargangindicatie en/of een volgnummer droeg. Zo niet werd beroep gedaan op bibliografische inlichtingen. In een paar uitzonderlijke gevallen konden we de stichtingsdatum niet achterhalen.

(2) Voor een lijst van de Antwerpse drukkers zie F. OLTHOFF, *De Boekdrukkers, boekverkopers en uitgevers in Antwerpen sedert de uitvinding der boekdrukkunst tot op deze dagen, alfabetisch gerangschikt en van geschiedkundige aantekeningen voorzien*, pp. 134; zie ook : J. VERHELST, *De Antwerpse Drukkerijen 1791-1914*, in *De Gulden Passer*, 44^e jg. 1966, Antwerpen.

6. *Directeur(s), directeur(s)-beheerder(s) en beheerder(s)* : Deze functie is van meer recente oorsprong en werd alleen uitgeoefend in de administratie van de grote bladen. Soms gebruikte men ook de term : *administrator* voor de persoon aan wie het administratief beheer was toevertrouwd.

7. *Hoofredacteur(s)* : De hoofredacteur draagt de redactionele verantwoordelijkheid. De redactie van sommige oude Antwerpse bladen bestond uit één enkele persoon : deze *redacteur* beschouwden we dan als zijnde de hoofredacteur en namen we op in de hier besproken rubriek. Ook de benaming *redactiesecretaris*, in gebruik genomen door de meer recente bladen, vond in dit onderdeel van het schema een geschikte plaats.

Het adres van de *redactie*, voor zoverre het niet identiek was met het administratieve adres, werd onder deze rubriek vermeld.

8. *Redacteurs, medewerkers, correspondenten* : Alle gegevens hieromtrent verzameld kregen hun plaats in het schema.

9. *Adres* : Het administratieve adres van de krant viel dikwijls samen met het adres van de drukker, vooral voor de oudst bewaarde kranten. Later kregen de grote kranten de beschikking over een eigen bureau, waar de administratieve werkzaamheden verricht werden, en waar ook de redactie gehuisvest was. De kleine kranten hielden hun adres bij de drukker of verwezen naar het persoonlijk adres van een persoon die van zeer dicht bij de uitgave betrokken was.

10. *Financieel beheer* : Over dit punt moesten we ons tevreden stellen met fragmentarische gegevens, afkomstig uit monografieën en, bij wijze van uitzondering, uit de kranten zelve. De finances van de krant stonden in een nauwe relatie met het formaat, de prijs en de degelijkheid van het informationeel gedeelte.

Het inwendig archief van de bladen ging verloren, verzeilde in familie-archieven (1) of bleef en blijft eenvoudig ontoegankelijk (2). Voor wat de politieke pers betreft zou een intensief onderzoek naar de financiële relaties tussen partijen krant veel opheldering brengen.

IV. 1. *De aard van het blad* : Een zeer algemene indeling maakt een onderscheid tussen de informatiepers en de opiniepers. De meeste

(1) Het gebeurde meermalen dat belangrijke medewerkers van een krant, na het beëindigen van hun ambtsperiode, bezwarende stukken uit de archieven lichtten of ganse archiefdelen in hun persoonlijk bezit integreerden.

(2) Uitzondering hierop vormt het archief van de Liberale Associatie van Antwerpen, dat veel gegevens over de liberale Antwerpse pers bevat en openstaat voor consultatie.

kranten bieden zowel informatie als opinie. Kranten waarvan het informatieel gedeelte overweegt noemen we gewoonlijk nieuwsbladen, omgekeerd spreken we van opiniebladen. De differentiatie van de informaties leidt tot bladen met een bijzondere belangstellingsfeer : zuivere nieuwsbladen op lokaal, regionaal of nationaal vlak, financiële bladen, artistieke bladen, vakbladen, verenigingsbladen, sportbladen, aankondigingsbladen enz. De grote kranten verschaften aan hun lezers een eveneens meer en meer differentiële inhoud. De eventuele verbinding van al deze verschillende soorten van kranten met de politieke, sociale en economische stromingen in het maatschappelijke leven, maakte van de pers op het einde van de 19^e eeuw een zulkdanig geheel, dat achteraf het niet altijd mogelijk was een juiste en volledige bepaling over de aard van het blad op te stellen. We hebben niettemin getracht de gegeven definitie van een verklarende nota te voorzien, telkens wanneer de bekomen inlichtingen ons daartoe in staat stelden.

2. *Politieke strekking* : De nadere omschrijving van de politieke strekking van de bladen was, naar onze mening , het lastigste en meest ingewikkeld probleem waarmede wij in onze studie geconfronteerd werden. Ondanks de geleverde inspanning om een zo nauwkeurig mogelijk beeld op te hangen van de politieke lijn van de bladen, moesten we inzien dat de gevolgde werkwijze een aantal tekortkomingen in zich hield. Het bepalen van de politieke houding van een krant stelt een reeks voorwaarden : de beschikking over een volledige verzameling van het blad ; een intensief onderzoek van de politieke rubrieken ; een systematisch doorgevoerde vergelijking van het politiek gedeelte met de algemene politieke evolutie en met de overige politieke persorganen. Een ernstige studie van de perspolitiek vereist een grondige voorbereiding van de individuele geschiedenis der kranten, met het oog op latere syntezen.

Onze studie over het bewaarde persmaterieel voor de stad Antwerpen heeft als hoofdzakelijk doel genoemde voorbereiding te vergemakkelijken.

We leggen hiermede de nadruk op het voorlopige en betrekkelijke karakter van de bekomen resultaten.

Rekening houdend met de ruime basis (1) en het uitgestrekte chrono-

(1) We verwijzen hier naar de inleiding, waar we een opsomming gaven van de criteria, die in acht genomen werden voor de afbakening van het begrip „pers”.

logisch kader van deze studie (1) waren we meer dan eens verplicht af te zien van geschakeerde ontledingen wegens gebrek aan waardevolle inlichtingen, en moesten we ons tevreden stellen met brede omschrijvingen. Alvorens over te gaan tot de aangenomen werkwijze, willen we er nog op wijzen, dat we getracht hebben het subjectieve aspect in de interpretatie van de politieke strekking zoveel mogelijk te minimaliseren. Wanneer uit de lectuur van de krant een totale afwezigheid van politieke interesse bleek, werd de krant als zijnde *a-politiek* aangeduid. Was deze interesse aanwezig of waarschijnlijk te onderstellen, en werden er geen bewijzen voor gevonden, die een nadere bepaling toelieten, oordeelden we de strekking *niet gekend*. Zo het blad zelve de bewijzen leverde voor de bepaling van zijn politiek karakter, gingen we als volgt te werk : vermelding der van toepassing zijnde terminologie (2); verhoudingswijze tot de omvang en de diversiteit van het bewijsmateriaal, werd deze elementaire waardering met een verklarende bespreking aangevuld.

V. *Varia* :

Gegevens, die in de overige alineas niet ter sprake kwamen, zoals de opvolging, versmelting of voortzetting van een blad door of met een ander blad werden hier vermeld. Ook de periodieke publicaties, afhankelijk van de besproken kranten, vonden een plaats in deze indeling.

(1) Dit omvat de ganse hedendaagse periode tot 1914.

(2) De termen *katoliek*, *liberaal*, *socialist*, *vlaamsgezind*, werden met hun verschillende schakeringen aangewend. Een voorbeeld : naast *vlaamsgezind* bestaan ook de termen *vlaamsvoelend*, *vlaamsstrevend*, *vlaamsstrijdend*. Het is duidelijk dat de betekenis van het ene woord verder reikt dan die van het andere.

**E. CHRONOLOGISCH REPERTORIUM
VAN DE ANTWERPSE PERS 1794-1914**

BEGINDATUM	1794-1815	EINDDATUM
1719	Gazette van Antwerpen Gazette d'Anvers - Gazette van Antwerpen Gazette van Antwerpen W (2 ×) Nieuwsblad Katoliek	6-III-1804
6-I-1792	Wekelyks Boere Nieuwsblad Nieuwsblad Anti-clericaal en pro-Oostenrijks	27-I-1792...
1792	Dagregister van de provisoire representanten van het vry ende souvereyn Volk van Antwerpen	
1793	De Gemeene Man aan het Gemeene Volk van Nederland	
15-V-1794	Le Nouvelliste Anversois Nieuwsblad	
22-IX-1796	Courrier van het Departement der Twee-Nethen W (2 ×)	
3-I-1799	Gazette der Twee-Nethen Tweemaal per decade Nieuwsblad Voortzetting van de geschorste <i>Gazette van Antwerpen?</i>	25-I-1799
8-I-1799	Antwerpsch Nieuwsblad Nieuwsblad Republikeins	24-I-1799?
23-IX-1799	Antwerpsche Gazette W (2 ×) Nieuwsblad Katoliek; anti-Bonaparte	28-XII-1810

BEGIN DATUM	1794-1815	EINDDATUM
1799	Courrier des Deux-Nethes	...1800...
1801	Annonces et Nouvelles Politiques du Département des Deux-Nethes	
7-IX-1802	Journal du Commerce d'Anvers W (2×) Nieuwsblad 1811 : voortgezet door het <i>Journal du Département des Deux-Nèthes</i>	28-XII-1810
1802	La Trompette D (4×); D Maritiem blad 1858 : voortgezet door <i>Lloyd Anversois</i>	1858
8-XII-1803	Antwerpsch Nieuwsblad W (2×) Nieuwsblad Pro-Bonaparte	28-XII-1809...
1807	Le Mémorial du Département 1811 : <i>Journal du département des Deux-Nèthes</i>	
1-1-1811	Journal du Département des Deux-Nèthes W (3×) Nieuwsblad Fransgezind Vervanging van <i>Journal du Commerce d'Anvers</i>	31-XII-1811
5-1-1812	Feuille d'Affiches, Annonces et avis divers de la ville d'Anvers, Chef-Lieu du Département des Deux-Nèthes Antwerpsche Gazette Gazette d'Anvers W (3×); W (3, 4 of 5×); W (3×) Nieuwsblad. Aanvankelijk tweetalig later ééntalig frans Anti-clerikaal Voortzetting van <i>Feuille d'annonces de la ville d'Anvers</i>	15-II-1831

BEGIN DATUM	1794-1815	EINDDATUM

1-VII-1812	Journal du Département des Deux-Néthes Journal de la Province d'Anvers Journal Constitutionnel, Commercial et Littéraire de la Province d'Anvers Journal Constitutionnel, Commercial et Littéraire d'Anvers et de la Province Journal d'Anvers et de la Province Journal d'Anvers D (7×); D (6×); D (7×); D (6×). Nieuwsblad Bonapartistisch tijdens de Franse tijd; pro-ministerieel, royalistisch en anti-katoliek tijdens het Verenigd Koninkrijk; Orangistisch en liberaal na 1830; katoliek, conservatief en ultra-montaans in de volgende jaren	30-XII-1882
1-I-1814	Revue	
1-1814	Den Merkuur van Antwerpen Mercure d'Anvers D (7×) Nieuwsblad	
19-IV-1814	Gazette van Brabant W (3×); W (2×) Nieuwsblad Katoliek Opgevolgd door het <i>Antwerpsch Nieuwsblad</i>	eind september 1816
31-V-1814	Antwerpsch Nieuwsblad Correspondentie van de Schelde of Antwerpsche Courant Provinciael Antwerpsch Nieuwsblad W (3×); D (6×) Nieuwsblad Conservatief-katoliek; unionistisch; liberaal-conservatief Voortzetting van <i>Gazette van Brabant</i>	14-V-1853

BEGIN DATUM	1815-1830	EINDDATUM
Eind 1818	Postrijder ofte Gazette van Antwerpen Postrijder van Antwerpen W (2×); W (3×); W (4×) Nieuwsblad Katoliek en conservatief 1852 : versmolten met <i>Het Handelsblad</i>	3-IV-1852
1-I-1822	Journal du commerce des Pays-Bas Journal du Commerce d'Anvers D (7×); D (6×); D (7×) Nieuwsblad Pro-Hollands onder Willem I, Orangistisch na 1830; gematigd liberaal en progressief na 1839; post-Unionistisch in 1851 daarop conservatief en katoliek	17-I-1853
1-I-1822	Revue	
1822	Prix-Courant Général de la Place d'Anvers Prix-Courant	1851
1-VIII-1827	De Antwerpenaar D (6×). Nieuwsblad Orangistisch	29-IX-1827
1-X-1828	Den Antwerpenaar W.; W (2×); W (3×) Nieuwsblad. Katoliek, unionistisch, vlaamsgezind en democratisch Opgenomen door <i>Het Handelsblad</i>	30-XII-1845
2-X-1829	Le Pilote D (6×). Nieuwsblad Katoliek en anti-Hollands	15-IV-1830

BEGIN DATUM	1830-1884	EINDDATUM
1830	Le Navigateur Katoliek	
15-I-1831	L'Escaut D (6×). Nieuwsblad Katoliek en anti-orangistisch Wordt opgevolgd door <i>Le Phare</i>	31-XII-1831
17-I-1831	L'Anversois D Nieuwsblad. Katoliek. Opgevolgd door <i>L'Escaut</i>	15-VII-1831...
1831	Petites Affiches d'Anvers Wekelijks Informatie- en aankondigingsblad	
3-I-1832	Le Phare D (6×) Nieuwsblad Katoliek en patriottisch	1-I-1837
1834	Revue Commerciale et Maritime d'Anvers W Economisch blad A-politiek	22/28-I-1837...
15-XII-1835	Le Précurseur Le Nouveau Précurseur D (7×); D (6×); D (7×) Nieuwsblad Onafhankelijk en unionistisch tot 1841; nadien gematigd liberaal en vooruit- strevend; liberaal en ministerieel van 1858 tot 1860; na 1863 doctrinair-libe- raal; vanaf 1902 liberaal-democratisch	4-X-1914

BEGIN DATUM	1830-1848	EINDDATUM
1836	De Fakkel	
II-1838	Le Menteur Politiek blad Niet gekend	27-II-1838...
2-IX-1838	Le Novateur W Artistiek blad A-politiek	31-III-1839
2-II-1839	Le Philotechnique W. Artistiek blad Niet gekend	begin 1840
1839	Affiches et Annonces pour la Belgique et la Hollande W Nieuws- en aankondigingsblad In 1841 opgevolgd door <i>Antwerpsch Advertentieblad</i>	
31-V-1840	Le controleur W; W (2x) Nieuwsblad Katoliek-conservatief, vlaamsgezind en unionistisch	4-XI-1840
4-VII-1840	L'Hebdomadaire W. Politiek blad Liberaal en sterk anti-clericaal	27-XII-1840
1841	Courrier du Commerce D Economisch blad	26-XI-1869...

BEGIN DATUM	1830-1848	EINDDATUM

1841	De Middelaer	
3-VII-1842	La Revue d'Anvers W. Nieuwsblad Liberaal	31-XII-1843
15-IX-1843	L'Anversoise W.	31-XII-1843
IX-1843	De Schelde W (3×) Nieuwsblad Katoliek 4-XII-1844 : opgevolgd door <i>Het Handelsblad</i>	1844
10-X-1843	Gazette van Antwerpen W (3×)	lente 1844
4-XII-1844	Het Handelsblad der Stad en Provincie Antwerpen Het Handelsblad van Antwerpen W (3×); D (7×); D (6×) Nieuwsblad Post-unionistisch en vooruitstrevend, daarna katoliek en conservatief; steeds onafhankelijk en vlaamsgezind 1846 : opname van <i>Den Antwerpenaer</i> 1852 : opname van <i>De Postrijder</i>	...1914... Laatst onderzochte jaargang.
20-VI-1845	Courrier d'Anvers D (6×) Nieuwsblad Katoliek-conservatief, unionistisch en onafhankelijk	29-II-1848

1845 **Le Courreur du Commerce**

BEGIN DATUM	1830-1848	EINDDATUM

1-IX-1846 **Le Carillon** 4-X-1846...
 W.
 Hekelblad
 Onafhankelijk en vooruitstrevend
 Een blad met dezelfde titel bestond in
 1845. We konden er echter geen ex-
 emplaar van weervinden

1846 **De Weg-Wijzer**
 Hekelblad

17-I-1847 **De Roskam** 27-II-1848
 W
 Hekelblad
 Onafhankelijk doch anti-liberaal
 Opgevolgd door *Het Vaderland*

1-VI-1847 **De Schrobber** 4-III-1848
 W (2×); W (3×); W
 Politiek blad
 Liberaal en vlaamsgezind

17-X-1847 **La Presse Belge** 1848
 W

BEGIN DATUM	1848-1868	EINDDATUM

5-III-1848 **Het Vaderland** 31-XII-1848
 W
 Politiek blad
 Liberaal
 Voortgezet als *De Roskam*

27-V-1848 **De Filter** 23-IX-1848...
 W
 Politiek blad
 Liberaal

BEGIN DATUM	1848-1868	EINDDATUM
1848	De Vriend Des Volks W	
13-VII-1850	L'Anversois W Nieuwsblad	4-VIII-1850...
XII-1850	De Vlaemsche Stem D (6×) Nieuwsblad Liberaal	27-XII-1856...
1850	La Vigie de l'Escaut D Nieuwsblad	III-1851
8-VIII-1852	Gazette d'Anvers W Nieuwsblad A-politiek	
16-IV-1853	Le Samedi W Opinieblad	23-IV-1853...
15-V-1853	De Schelde D(7×) Nieuwsblad Gematigd liberaal en vlaamsgezind, vanaf 1858 liberaal-doctrinair en ministerieel	30-V-1860
1-I-1855	L'Avenir D (7×) Nieuwsblad Doctrinair-liberaal, ministerieel en anti- meeting versmolten met <i>Le Précurseur</i>	13-V-1863
29-IX-1855	De Eijerboer W (2); W Artistiek blad. Orgaan van het <i>Nationaal</i> <i>Tooneel</i> te Antwerpen	19-IV-1856...

BEGIN DATUM	1848-1868	EINDDATUM

29-III-1856	Volksblad W Politiek blad Vlaamsgezind	
25-VII-1857	De Burger W Politiek blad Aanvankelijk was het conservatief-katoliek, daarop post-unionistisch en ten slotte liberaal-radicaal	16-VII-1859
5-IX-1857	De Grondwet D (6×) Nieuwsblad Van gematigd liberaal naar radicaal liberaal en meetinggezind, evolueerde het blad naar doctrinair liberaal en anti-meetinggezind	4-II-1865
4-X-1857	De Vooruitgang W Politiek blad Liberaal	29-XI-1857...
1857	Der Courier von Antwerpen W Economisch blad A-politiek	
1857	Gazette van Antwerpen D	
6-II-1858	De Toekomst W Politiek blad Liberaal, vlaamsgezind en ministerieel Voortzetting van het liberale kiesblad <i>Lanteern-Magiek</i>	27-V-1860

BEGIN DATUM	1848-1868	EINDDATUM
20-II-1858	Lloyd Anversois D (7×); D (6×) Economisch blad A-politiek Opvolger van <i>La Trompette</i>	...31-XII-1914... Laatst onderzochte nummer, verschijnt nog steeds.
31-III-1858	L'Union Commerciale D (6×); D (7×) Nieuwsblad Liberaal-voortstrevend, post-unionistisch en anti-ministerieel 16-VI-1860 : opgenomen in <i>Le Précurseur</i>	15-VI-1860
4-VII-1858	L'Ecole Belge W Artistiek blad Onpartijdig	25-XII-1859...
11-VII-1858	De Eijerboer W Politiek blad Liberaal en anti-clericaal	15-VII-1860...
12-IX-1858	Thijl Uilenspiegel W Hekelblad	begin 1859
26-IX-1858	Le Frondeur W Artistiek blad	
24-X-1858	Le Sans Fard W Politiek blad Liberaal	6-II-1859...
15-I-1859	Journal des Beaux-Arts et de la Littérature M (2×) Artistiek blad A-politiek	30-XI-1886...

BEGIN DATUM	1848-1868	EINDDATUM
27-III-1859	L'Humoriste W Nieuwsblad	
22-V-1859	La Liberté W Politiek blad Radicaal liberaal	10-VIII-1862...
1859	Het Klaeverblad 2 W	
5-V-1860	Alleman's Vriend De Vriend W Artistiek blad A-politiek	16-III-1862
24-VI-1860	Reinaert De Vos W Politiek blad Onafhankelijk, vlaamsgezind en voor- uitstrevend	8-XI-1868
19-VIII-1860	De Volksvriend W Politiek blad Liberaal en vlaamsgezind	14-IV-1861...
8-XII-1860	Het Burgerrecht W Politiek blad. Uitgegeven door de „Maat- schappij der Vereenigde Eigenaars van Antwerpen” Katoliek	16-II-1861...
7-III-1861	Revue d'Anvers W Politiek blad Liberaal-doctrinair Voortzetting van de <i>Revue d'Anvers</i> van 1842	29-XII-1862

BEGIN DATUM	1848-1868	EINDDATUM
5-V-1861	Vlaamsch België W Informatieblad	
7-VIII-1861	De Omnibus W (2×) Politiek blad Vrijzinnig, vlaamsgezind en progressief	6-IX-1861
1861	De Volksstem W (2×) Politiek blad Katoliek	25-V-1872...
2-I-1862	De Antwerpenaer W (2×) Nieuwsblad Katoliek-conservatief	23-III-1865...
1-1862	De Trompet W Nieuws- en aankondigingsblad Liberaal, meetinggezind en vooruitstrevend; 16-XII-1866 : versmolten met <i>De Vrijheid</i>	9-XII-1866
2-III-1862	Het Werkmansregt W Politiek blad Liberaal-vooruitstrevend Opgevolgd door <i>De Vrijheid</i>	17-III-1867
VII-1862	Het Landbouwblad der Provincie Antwerpen Het Landbouwblad van Antwerpen Vakblad	
3-VII-1862	De Koophandel W Economisch blad	
IX-1862	De Volksvriend W Cultureel blad	

BEGIN DATUM	1848-1868	EINDDATUM
1862	L'Echo de la cité. Journal des Spectacles	
1862	De Gazet van Sint-Willebrords en der Voorsteden van Antwerpen W Nieuwsblad Meetinggezind	
22-I-1863	Le Meeting W Politiek blad Onafhankelijk-liberaal en meetinggezind	29-IX-1863
16-V-1863	Het Barbierken W Hekelblad Doctrinair-liberaal	I-VIII-1863...
16-V-1863	L'Escaut D (7×); D (6×) Nieuwsblad Liberaal en meetinggezind; katholiek en conservatief Opgevolgd door <i>Le Courrier du Soir</i>	19/20-XI-1904
IX-1863	Het Vlaemsch Tooneel W of W (2×) Artistiek blad A-politiek	II-III-1864...
17-X-1863	De Hekelaar W Politiek blad Liberaal en anti-meeting	4-VI-1865... XII-1865
20-XII-1863	De Koophandel D (7×); D (6×) Nieuwsblad Doctrinair-liberaal 1865 : opname van <i>De Grondwet</i> 1897 : omgevormd tot <i>De Nieuwe Gazet</i>	30-XI-1897

BEGIN DATUM	1848-1868	EINDDATUM
IX-1864	Het Goedkoopste Nieuwsblad van de Wereld W Nieuwsblad	25-II-1865...
1864	Courrier de la Semaine Le Courrier de la Semaine W Nieuwsblad Liberaal en vooruitstrevend 1864 : vervangt <i>L'Office d'Annonces</i>	31-XII-1897
1864	De Scheldegalm van Antwerpen W; WW (3×); D (6×) Informatie- en aankondigingsblad Onpartijdig, pro-liberaal en pro-vlaams	30/31-XII-1894 ...
4-II-1865	Het Vrije Woord W Opinieblad Liberaal, vrijzinnig, vlaamsgezind en pro-meeting 5-I-1868 : samengevoegd met <i>De Vlinder</i> en voortgezet door <i>Ieders Belang</i>	15-XII-1867
17-XII-1865	De Huisvriend W, W (2×), W (3×) Nieuwsblad Katoliek, conservatief en pro-meeting	30-XII-1913...
13-X-1866	De Vooruitgang W Politiek blad Liberaal, vlaamsgezind en vooruitstrevend Orgaan van de <i>Liberale Vlaamsche Bond</i>	24-III-1867
1866	De Duivenliefhebber W Sportblad	24-II-1893...
1866	De Vos Reinaert	
1866	De Vrijheid Voortzetting van het <i>Werkmansregt</i>	1867

BEGIN DATUM	1848-1868	EINDDATUM

20-I-1867	De Vlinder W Artistiek blad Vlaamsgezind en liberaal 5-I-1868 : samengevoegd met <i>Het Vrije Woord</i> en voortgezet als <i>Ieders Belang</i>	29-XII-1867
1-VII-1867	L'Opinion D (6×); D (7×); D (6×) Nieuwsblad Liberaal en vooruitstrevend	20/21-IX-1902
31-X-1867	La Revue Economique W Economisch blad	2-I-1868...

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM

5-I-1868	Ieders Belang W Politiek blad Vlaamsgezind, vooruitstrevend en pro-meeting Samenvoeging en voortzetting van <i>De Vlinder</i> en <i>Het vrije Woord</i>	5-IV-1868
19-IX-1868	Recht door Zee W Politiek blad. Orgaan van de <i>Liberale Vlaamschen Bond</i> Democratisch	17-X-1875
18-X-1868	De Werker W; D (6×); D (7×) Politiek blad Socialistisch Opgevolgd door <i>Volksgazet</i>	31-V-1914

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
26-X-1868	Le Tam-Tam Anversois Le Tam-Tam W (4×); W (3×); W Artistiek blad A-politiek	25-XII-1869...
1-1869	Het Kerkblad van Antwerpen W Informatieblad Katoliek	19-II-1870...
7-II-1869	Lucifer W Hekelblad Progressief	15-V-1869...
5-IX-1869	Le Diable Rose W Artistiek blad A-politiek	7-XI-1869...
26-IX-1869	La Scène W, (2×); W Artistiek blad A-politiek	17-IV-1877
16-XII-1869	L'Omnibus Informatieblad A-politiek	
1869 (?)	Gazette van Antwerpen D (6×) Nieuwsblad Liberaal	5-VII-1869...
8-I-1870	Le Drapeau Belge W Militair blad	22-I-1870...
1870	Le Réveil Studentenblad Liberaal	

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
1-I-1871	Den Reus D (6×) Nieuwsblad Onafhankelijk	31-III-1871
25-VIII-1872	Het Vrije Volk W Politiek blad Socialistisch	10-III-1873
7-IX-1872	Lange Wapper W Hekelblad Katoliek en vlaamsgezind	2-XII-1877
25-X-1872	Le Knout Om de veertien dagen Hekelblad Liberaal	
1872	Vooruit W Opinieblad Liberaal	31-I-1880...
8-V-1873	La Fédération Artistique W Artistiek blad Onpartijdig	19-IV-1885...
1-X-1873	Anvers - Programme W Artistiek blad A-politiek	
1873	L'Echo des Concerts W Artistiek blad	
1873	La Semaine Religieuse d'Anvers et de la Province La Semaine Religieuse W	nog bestaand in 1904

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
22-III-1874	Het Recht W Politiek blad Katoliek, meeting- en vlaamsgezind Officieus orgaan van de " <i>Nederduitsche Bond</i> "	31-XII-1893
1-V-1874	Journal des Inventeurs 2 W Vakblad A-politiek	20-XII-1880
30-IX-1874	Het Nederlandsch Tooneel W (2x) Artistiek blad Onpartijdig blad	3-III-1875
15-XII-1874	De Kleine Gazet D (6x); W Nieuwsblad Liberaal, vrijzinnig, vlaamsgezind en vooruitstrevend Versmolten met <i>De Koophandel</i>	2-IX-1888
1-IX-1875	Mephisto W Artistiek blad A-politiek	30-VII-1914... Voortgezet na W.O.I.
21-XI-1875	De Baardkrabber W Hekelblad Katoliek	28-XI-1875...
1875	L'Echo de l'Escaut W (2x) Nieuwsblad	18-III-1891...
XI-1876	Chronique des Arts W Artistiek blad A-politiek	

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
1876	Touche a Tout Informatieblad	
8-x-1877	Het Volk D (6×) Politiek blad Liberaal en vrijzinnig	29-III-1878...
1877	La Lorgnette Artistiek blad A-politiek	
1877	Le Tour du Monde W (2×) Informatieblad	23-IX-1891...
2-IX-1878	Anvers-Annonces D Informatieblad A-politiek	
1-II-1878	De Klamper W Informatieblad, sportblad A-politiek	2-X-1880...
24-II-1878	De Vrijheid W; W (2×); W Politiek blad Katoliek	25-IX-1892
12-V-1878	Le Suffrage Universel ou la Révolution. — 't Algemeen Stemrecht of de Omwenteling W Politiek blad Vooruitstrevend	
1-IX-1878	Licht! Immer! Licht W Politiek blad Katoliek	12-X-1878...

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
2-XII-1878	Le Sémaphore Anversois D	
1878	Méphisto et le Conseiller Pratique W	nog bestaand in 1923
1-VIII-1879	Het Morgenblad D (6 ×) Nieuwsblad Katoliek en vlaamsgezind	24-I-1881...
x-1879	Le Courier des Théâtres D; W (2 ×) Artistiek blad A-politiek	25-XII-1880...
16-XI-1879	La Bohème W Studentenblad	27-II-1881...
1879	Allemansblad D (6 ×) Informatieblad Katoliek. Overdruk van het Gentse <i>Fondsblad</i>	25/26-VII- 1896...
1879	L'Economiste International W Economisch blad	27-XI-1879...
27-III-1880	De Patriot W (2 ×) Politiek blad Katoliek en meetinggezind	24-VI-1882
5-VI-1880	Le Rabelais W Financieel-, artistiek- en ontspannings- blad	26-VI-1880...
26-IX-1880	L'Entr'acte Artistiek blad	

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
9-X-1880	Spiegels en Luybrechts W Politiek blad Liberaal	6-IX-1884...
1880	De Ruchtbaarheid van Antwerpen W Informatie- en aankondigingsblad	
1880	De Sinjoor Artistiek blad	
1-1881	Pailjas M (2 ×) Artistiek blad, gepolycopicerd	13-II-1881...
IV-1881	Eloquentia W Cultureel blad	
24-VII-1881	La Mignonette 2W Hekelblad Onafhankelijk	21-VIII-1881...
18-IX-1881	Anvers-Théâtres W Artistiek blad A-politiek	25/29-XII-1881 ...
15-XII-1881	De Boekhandel M (2 ×); M (3 ×) Vakblad A-politiek	5-VI-1884
1881	De Bode van het Verbond der Kato- lieke Volkswerken	
1881	Journal d'Anvers W Artistiek blad	

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
1-II-1882	De Nijverheid W (2x) Informatieblad A-politiek	
4-II-1882	Messenger du Commerce et de l'Industrie W Economisch blad A-politiek	11-II-1882...
9-VII-1882	Het Kloksken W Hekelblad Katoliek	
9-IX-1882	L'Orchestre W Artistiek blad	19-VIII-1899 ...
1882	De Duivenvriend W Sportblad	18-III-1911...
3-V-1883	Journal des Intérêts Maritimes W Economisch blad A-politiek	1-1-1910 laatst onderzochte nummer, voortgezet na W.O.I.
1-VII-1883	Antwerpen W Informatieblad A-politiek	8-VI-1884
4-VII-1883	Het Vliegend Blad van Antwerpen W (2x) Informatieblad Onpartijdig	
7-VII-1883	Antwerpsch Weekblad W Informatieblad A-politiek	

BEGINDATUM	1868-1891	EINDDATUM
7-VII-1883	De Vooruitgang W; 2 W Vakblad Liberaal	4-IV-1885...
30-IX-1883	Noctambule W; W (2×) Artistiek blad A-politiek	10-II-1884...
7-X-1883	De Voorwacht 2 W Politiek blad Liberaal-democratisch	
21-X-1883	De Vriendschap Artistiek blad Liberaal	24-V-1885
6-I-1884	Chronique des Beaux-Arts W A-politiek 1885 : voortgezet als tijdschrift onder de titel <i>Chronique des Beaux-Arts et de la Littérature</i>	28-XII-1884
2-III-1884	Le Matin W Politiek blad Liberaal-democratisch	1-III-1886...
29-III-1884	Antwerpener Merkur W (2×) Informatieblad A-politiek Vervangen door „ <i>Deutsches Tageblatt für Belgien</i> ”	
19-IV-1884	Het Licht over de Belangen des Volks Het Licht W Opinieblad Katoliek	7-VI-1884...

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
20-IV-1884	Deutsches Tageblatt für Belgien D Nieuwsblad Duitsstrevend Voortzetting van de <i>Antwerpener Merkur</i>	2-V-1888...
28-VI-1884	De Nieuwsbode voor Antwerpen en Omstreken Informatieblad	
28-VI-1884	De Strijd W Hekelblad	18-VII-1884...
28-VIII-1884	Pif! ... Paf! W Politiek blad Liberaal	2-X-1884... laatst onder- zochte num- mer
30-VIII-1884	Eldorado Journal D Artistiek blad	17-XII-1884...
1-IX-1884	Volksblad Volksblad van Antwerpen D Nieuwsblad Onpartijdig	1893
13-IX-1884	Het Antwerpsch Tooneel W Artistiek blad A-politiek	1-V-1887...
7-X-1884	Vlaamsche Bakkersgazet W Vakblad Nederlandstalige uitgave van het <i>Journal des boulangers</i>	nog bestaand in 1899
7-XII-1884	Journal des Boulangers W Vakblad Franstalige uitgave van de <i>Vlaamsche Bakkersgazet</i>	19-III-1888...

BEGINDATUM	1868-1891	EINDDATUM
1884	Le Sport Anversois W en 2 W Sportblad A-politiek	24-II-1885...
4-I-1885	Antigoon W Informatieblad Liberaal, vlaamsgezind en vooruitstrevend	27-XII-1885
25-I-1885	La Lanterne W Humoristisch en satirisch informatieblad	
25-I-1885	De Toekomst M Informatieblad A-politiek	
7-III-1885	La Vie Anversoise W Hekelblad	5-IX-1885
21-III-1885	Anvers-Exposition W Informatieblad. Tweekalig, gewijd aan de wereldtentoonstelling van 1885 te Antwerpen A-politiek	25-VII-1885
12-VI-1885	Le Liberal W Politiek blad Liberaal	
1-V-1885	Echo des Ecoles - Schoolgalm M (2x) Studentenblad	29-X-1885...
7-V-1885	Revue de l'Exposition Universelle d'Anvers Informatieblad A-politiek	

BEGINDATUM	1868-1891	EINDDATUM
10-V-1885	Anvers s'amuse Artistiek- en sportblad A-politiek	
16-VII-1885	Le Menage W Informatieblad A-politiek	22-I-1887...
11-X-1885	De Antwerpenaar W Informatieblad A-politiek	18-X-1885...
1885	La Mascotte W Informatieblad A-politiek	1-XI-1885...
1885	Le Sphinx W (2x) Artistiek blad	23-VI-1885...
29-III-1886	De Antwerpenaar D Nieuwsblad Katoliek	27-IX-1886...
29-III-1886	Het Nieuwsblad Informatieblad Neutraal	gestaakt met het 2de nr.
28-X-1886	Gare-Est 2 W Humoristisch blad	13-XI-1886...
6-XI-1886	Noord en Zuid W Politiek blad Onpartijdig, vlaamsgezind en vrijzinnig Opgenomen in <i>De Kleine Gazet</i>	28-V-1887
1886	L'Echo du Soir	(1940)

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
1-II-1887	Vaderland D (6×) Nieuws- en aankondigingsblad Liberaal	4-V-1887...
3-IV-1887	Antwepener Zeitung W (3×); D (6×) Nieuwsblad Verdedigt de belangen van de Duitsers in Belgie Opgevolgd door <i>Das Deutsche Blatt für Belgiën</i>	30-IV-1893
1-VII-1887	Brabo W Artistiek blad A-politiek	26-VIII-1887 ... 1890?
7-VII-1887	De Fakkell W Politiek blad Liberaal en vooruitstrevend	24-IV-1888...
31-VIII-1887	De Meeting van Antwerpen W Politiek blad Katoliek en vlaamsgezind	
2-X-1887	Ons Tooneel	
2-X-1887	De Socialist D Politiek blad Socialistisch	17-X-1890...
15-XI-1887	L'Echo Maritime d'Anvers 2 W Maritiem blad Onpartijdig	
20-XI-1887	Antverpia M Vakblad A-politiek	18-I-1891...

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
1887	De Blijde Boodschap W Religieus blad	
1887	Iets voor Allen Studentenblad Katoliek In 1890 voortgezet door <i>Jong Antwerpen</i>	24-XI-1889...
3-III-1888	Petite Revue Dramatique W Artistiek blad	
24-III-1888	De Meeting W Informatieblad Katoliek	2-VI-1888...
24-III-1888	De Zwaluw W Sportblad	24-III-1888
26-III-1888	Morgenblad van Antwerpen Het Klein Morgenblad van Antwerpen D (6×)	
III-1888	Maatschappij Het Vrijwilligers Leger M	
III-1888	De Nijptang M of O Partijblad Katoliek, Meetinggezind en Flamingant	VI-1890
IV-1888	Antwerpsche Dok Cycle Club W Sportblad A-politiek	22-VI-1890
6-V-1888	Het Zondagsblad van Antwerpen W Ontspanningsblad A-politiek	

BEGINDATUM	1868-1891	EINDDATUM
26-V-1888	Le Palais de l'Industrie - Het Paleis voor Nijverheid W Informatieblad	15-II-1890...
1-VII-1888	De Diamantnijverheid M Vakbondsblad	15-IX-1894...
15-IX-1888	Die Harfe W; W (2×); W Informatieblad. Duitstalig A-politiek	2-VIII-1890...
16-IX-1888	Het Nederlandsch Tooneel W Artistiek blad Onafhankelijk en onpartijdig	10-III-1889
13-X-1888	De Zifter W Politiek blad Vlaamsstrijdend	10-XI-1888...
3-XI-1888	Het Zuid W Informatieblad	25-VII-1891...
1888	De Goedendag Studentenblad Vlaamsgezind en katholiek	31-III-1890...
1888	Mercurius 2 W Informatieblad 1-I-1893 : opgevolgd door <i>De Wereldtentoonstelling</i>	14-XI-1891... einddatum 24-XI-1892...
1888	Nieuws- en Advertentieblad van België en Holland W (2×) Informatieblad	11-IV-1888...

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
1888	Tijdschrift van de Maatschappij van onderlingen bijstand der Vereenigde Stoomketelmakers, IJzerscheepsbouwers en andere Metaalbewerkers „Antverpia” Vak- en mutualiteitsblad	15-V-1892...
13-I-1889	Anvers-Bourse D (6×) Economisch blad, later nieuwsblad A-politiek	2-X-1914
19-I-1889	Le Bulletin Commercial W Economisch blad A-politiek	24-IX-1892...
7-II-1889	De Duif W Sportblad	Voortgezet na W.O.I.
19-II-1889	Het Nieuwsblad van Antwerpen D (6×) Nieuwsblad Onpartijdig doch democratisch	9/10-VI-1889...
1-III-1889	Revue Générale des Cuirs M (2×) Vakblad A-politiek	15-IV-1889...
3-III-1889	De Gildevlag W Informatieblad Katoliek	1890...
21-IV-1889	La Fauvette Artistiek blad	
V-1889	Excelsior M (3×) Jeugdblad Socialistisch	

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM
10-VI-1889	De Eikel M (2×) Artistiek blad Onpartijdig	15-VIII-1889 ...
3-VIII-1889	De Fakkell W Politiek blad Liberaal	7-IX-1889...
29-IV-1889	Anti-Krist M (2×) Vrijzinnig	
1-X-1889	Revue Vélocipédique Belge Sportblad A-politiek	1-IX-1890...
1889	De Kleine Patriot D Informatieblad en politiek blad Katoliek	12-VII-1894...
III-1890	De Vos W; M (2×) Politiek blad Meetinggezind	nog bestaand in 1895
1-VII-1890	De Vrije Vlucht M Jeugdblad	
24-VIII-1890	Tybaert De Kater W Hekelblad Vlaamsgezind	4-X-1914... laatst onder- zochte num- mer; voortge- na W.O.I
27-VIII-1890	Het Diamantvak M (2×) Vakbondsblad Socialistisch	15-IX-1890...
14-IX-1890	Ons Tooneel W Artistiek blad Onafhankelijk	11-I-1891...

BEGIN DATUM	1868-1891	EINDDATUM

1-XI-1890	Anvers-Artiste W Artistiek blad A-politiek	
1-XI-1890	Gut Heil	
9-XI-1890	Vrede's Bericht Vrede M Verenigingsblad Katoliek	nog bestaand in 1904
21-XII-1890	Adamas W Vakblad Socialistisch	7-II-1892...
1890	De Dokwerker Vakblad Socialistisch	
1890	Revue Athlétique Belge W Sportblad A-politiek	7-IV-1894...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM

15-I-1891	De Jonge Wacht Politiek blad Socialistisch	
25-I-1891	Reinaart De Vos W Politiek blad Liberaal, vlaamsgezind en vooruitstrevend	27-I-1895...
25-I-1891	De Zeeman Vakblad Socialistisch	

BEGINDATUM	1891-1914	EINDDATUM
7-II-1891	Le Sphinx W Artistiek- en sportblad	
...III-1891...	De Klauwaart M Politiek blad Katoliek	
26-IV-1891	De Vriend van den Huize W Ontspanningsblad A-politiek	31-I-1892...
17-V-1891	Het Zondagsblad van Antwerpen W Informatieblad Onpartijdig	nog bestaand in 1895
V-1891	De Dokwerkersgazet W Vakblad Socialistisch	10-X-1894...
1-VI-1891	Phenix Hekelblad Vlaamsgezind	15-V-1892...
27-VI-1891	Journal du Brasseur et du Malteur W Vakblad A-politiek	
VII-1891	De Houtbewerkersgazet van Antwerpen	
2-VII-1891	Help U Zelve M of O; W Partijblad Liberaal	4-V-1902...
1-IX-1891	L'Ecran W Artistiek blad	10-IX-1892...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
13-IX-1891	Ons Vlaamsch Tooneel W Artistiek blad A-politiek	
16-IX-1891	De Tooneelvriend Artistiek blad A-politiek	
20-IX-1891	Het Nederlandsch Tooneel W Artistiek blad Onpartijdig blad	13-III-1892
1-X-1891	Deutsche Post für Belgien D Nieuwsblad Duitsstrevend	18-X-1891...
4-X-1891	Le Passe-Temps W Artistiek blad	
1-XI-1891	Revue des Tirs et autres Sports Revue des Tirs W en 2 W Sportblad A-politiek	4-III-1899...
3-XI-1891	Gazet van Antwerpen D (6×) Nieuwsblad Christen-democratisch	
XII-1891	Herbergiersblad Onregelmatig Vakblad Onpartijdig	1-1-1910...
1891	De Kleermaker Maandelijks Vakblad	VI-1896...

BEGINDATUM	1891-1914	EINDDATUM
1891	De Raadgever Cultureel blad	24-IX-1892...
1891	Het Strijdblad M en O Vakblad	IV-1914...
I-1892	De Bouwnijverheid M Vakbondsblad Socialistisch	I-V-1892...
21-II-1892	Fraternitas W Ontspanningsblad. Duits	12-III-1892
20-III-1892	De Wacht O; W Partijblad Socialistisch	3-I-1897...
25-III-1892	La Wallonie M Informatieblad Liberaal	V-1898...
27-III-1892	De Zaaier W Vakblad	5-VI-1892...
III-1892	Maandelijksch Bulletin - Bulletin Mensuel Maandblad - Bulletin Mensuel M Vakblad	III-1913...
8-V-1892	De Kleine Burger W Politiek blad Liberaal	12-VI-1892
VII-1892	Gildeblad M Vakblad Katoliek en conservatief	V-1907...

BEGINDATUM	1891-1914	EINDDATUM
17-IX-1892	La Badine W Artistiek blad A-politiek	24-XI-1894...
11-XI-1892	La Caducée M (2×) Studentenblad	8-VI-1893...
27-XI-1892	L'Union Belge W Politiek blad Liberaal	
8-XII-1892	Le Tireur Belge W Sportblad A-politiek	
31-XII-1892	Antwerpen-Wereldtentoonstelling Informatieblad A-politiek	
31-XII-1892	De Wereldtentoonstelling W Nieuws- en aankondigingsblad Onpartijdig Voortzetting van <i>Mercurius</i> 6-I-1895 : vervangen door <i>Antwerpen Boven</i>	XII-1894
1892	Het Tooneel W Artistiek blad A-politiek	12-I-1895...
1-1-1893	Le Troubadour W Artistiek- en sportblad A-politiek	
15-1-1893	De Belgische Boekdrukkersbond M (2×) Vakblad Socialistisch	15-XI-1912...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
4-II-1893	Het Beursblad van Antwerpen W Financieel blad A-politiek	11-II-1893...
8-II-1893	The Wisperer W Informatieblad A-politiek	
11-II-1893	Le Mousquetaire W Artistiek-, sport- en hekelblad	8-IV-1893...
4-III-1893	De Belgische Schutter - Le Tireur Belge W Sportblad A-politiek	29-III-1895...
18-III-1893	Revue de l'Exposition Universelle d'Anvers 1894 W Informatieblad A-politiek	30-IX-1894
25-III-1893	Anvers-Exposition W Informatieblad A-politiek	10-VI-1893
12-IV-1893	La Revue W Sportblad A-politiek	
7-V-1893	L'Employe W Vakblad	
21-V-1893	Le Forain Belge M (2x) Vakblad Neutraal	16-IV-1896...

BEGINDATUM	1891-1419	EINDDATUM
17-VI-1893	Deutsche zeitung für Belgien und Holland W Nieuwsblad	5-V-1894...
2-VII-1893	Das Deutsche Blatt für Belgien W Nieuwsblad Vervangt de <i>Antwerpener Zeitung</i> , een dagblad dat op 1-V-1893 gestaakt werd	22-IV-1894...
1-IX-1893	L'Elan M (2×) Artistiek blad	1-VI-1894...
16-IX-1893	L'Entr'acte W Artistiek blad	19-VIII-1899
16-IX-1893	Het Tooneelblad Het Tooneel in en buiten de Schouw- burg W Artistiek blad A-politiek	29-XII-1894...
17-IX-1893	De Vrije Pen 2 W; W Politiek blad Vlaamsstrijdend	19-IV-1896...
8-X-1893	Kikeriki W Informatieblad Liberaal	3-XII-1893...
10-X-1893	Journal des Etudiants 2 W Studentenblad	25-XI-1895...
X-1893	De Klauwaart M Cultureel blad Liberaal Voortzetting van <i>Vliegt de Blauwvoet?</i>	1-1911...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
5-XI-1893	De Volksstandaard M (2 ×) Verenigingsblad Vrijzinnig en vooruitstrevend	nog bestaand in 1895
25-XI-1893	De Zwaluw 2 W Sportblad	
1-XII-1893	Unitas M (2 ×); M Vak- en mutualiteitsblad Onpartijdig	20-VIII-1914
10-XII-1893	Le Tintamare Belge W Artistiek- en sportblad	
19-XII-1893	't Nieuws van Antwerpen D (6 ×) Nieuwsblad Katoliek	7/8-I-1894...
1893	L'Industriel M (2 ×) Informatieblad	10-XII-1895...
1893	De School-Courant Informatieblad	23-IV-1893...
1893	De Vrije Pers M (2 ×)	nog bestaand in 1904
7-I-1894	De Zang Verenigingsblad	
1-IV-1894	Scaldis W Artistiek- en sportblad A-politiek	
21-IV-1894	De Vlieg W Studentenblad	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1-V-1894	Le Matin D (7×) Politiek blad Liberaal	...7-X-1914... Laatst onder- zochte num- mer verschijnt nog steeds
17-VI-1894	Voorwaarts W Verenigingsblad	nog bestaand in 1904
27-VI-1894	La Métropole D (7×); D (6×); D (7×) Politiek blad Katoliek en konservatief Vanaf 4-XI-1899 : <i>Le Marche Financier</i> i.p.v. het wekelijks supplement Vanaf 11-X-1900 : W. <i>La Métropole</i> <i>Financière</i>	...7-X-1914... Laatst onder- zochte num- mer Verschijnt nog steeds
VI-1894	Eendracht-Union M Vakblad	
VI-1894	Union-Eendracht M Vakblad	IX-1894...
22-VII-1894	Taal en Kunst W Artistiek blad	
VIII-1894	De Oud-Leerling M Verenigingsblad Liberaal en vrijzinnig	nog bestaand in 1904
1-IX-1894	De Vlaamsche Wacht M Verenigingsblad Onpartijdig	VII-1914
2-IX-1894	Tooneelblad W	

BEGINDATUM	1891-1914	EINDDATUM
1-XI-1894	De Violier M (2×) Verenigingsblad	20-IV-1901...
1894	Union Verenigingsblad A-politiek	9-X-1897...
6-I-1895	Antwerpen Boven W Informatieblad A-politiek Is de opvolger van <i>De Wereldtentoon- stelling van Antwerpen</i> dat zelf <i>Mercurius</i> opvolgde	16-VI-1895...
15-I-1895	La Caducée M (2×) Studentenblad	
1-1895	Onze Tolk M Verenigingsblad Liberaal	IX-1897
2-III-1895	Le Messager du Syndicat Général des Voyageurs, Employés et Patrons Bode van het algemeen Syndicaat van Reizigers, Klerken en Patrons W Vakbondsblad Katoliek Opgevolgd door <i>Het Syndicaat van Handel en Nijverheid</i>	28-X-III-1895
...10-III-1895	Le Patriote Congolais Informatie en politiek blad	5-V-1895...
31-III-1895	La Jeune Anvers W Jeugdblad	
III-1895	Le Myosotis M Verenigingsblad	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
III-1895	Schaldis Verenigingsblad	V-1895...
28-IV-1895	De Sinjoor Politiek blad Liberaal en vrijzinnig	
I-I-1895	De Diamantslijper Vakblad	VI-1895
I-VI-1895	De Belgische Redder - Le Sauveteur Belge Vakblad A-politiek	
20-VI-1895	De Druknijverheid M Vakblad	20-X-1898...
23-VI-1895	Le Marche International W Financieel blad A-politiek	30-XII-1895...
4-VII-1895	Het Volksrecht W Partijblad Katoliek	nog bestaand in 1904
10-VIII-1895	De Neringdoener Verenigingsblad Pro-Meeting en vlaamsgezind	22-I-1898...
16-VIII-1895	De Diamantbewerker W; W (2x); W Vakbondsblad Van onpartijdig naar socialist Opgevolgd door <i>Volkstribuun</i> in 1907	20-VII-1907
I-IX-1895	Anvers-Programme W Artistiek blad A-politiek	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
14-IX-1895	Het Nederlandsch Tooneel Het Tooneel Artistiek blad A-politiek Voortgezet door <i>Het Antwerpsch Tooneel</i>	28-III-1914
15-IX-1895	Anvers-Zwanze Hekelblad Katoliek Volgt <i>De Zwanzer</i> op	
5-X-1895	La Scène W Artistiek- en sportblad	19-X-1895...
12-X-1895	De Muziekgalm W Vakblad	
30-XI-1895	Het Vosken W; D (6x) Hekelblad Liberaal	nog bestaand in 1904
1895	Burgerstem W Verenigingsblad Onpartijdig	26-I-1899...
4-I-1896	Het Syndicaat van Handel en Nij- verheid W Vakblad	nog bestaand in 1904
15-I-1896	De Vlaamsche Leeuw M Verenigingsblad	
1-1896	Vlaanderen den Leeuw! M Verenigingsblad Katoliek en vlaamsstrijdend	II-1896...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
8-II-1896	La Vie Sportive D Sportblad A-politiek	
13-II-1896	Anvers-Attractions W Artistiek en sportblad A-politiek Wordt opgevolgd door <i>Spectator</i>	27-VI-1896
22-II-1896	De Wipschutter W; M (2x); W Sportblad A-politiek	7-III-1913...
15-III-1896	De Samenwerker M Verenigingsblad	nog bestaand in 1904
III-1896	De West-Vlaming M Verenigingsblad	III-1914...
IV-1896	De Dokken M Politiek blad Vlaamsstrijdend Meetingblad	VI-1896?
16-V-1896	La Reclame W Informatie- en aankondigingsblad	nog bestaand in 1904
6-VI-1896	La Revue Mondaine W Artistiek-, mondain- en sportblad	8-V-1897...
14-VI-1896	Dokwerkers- en Schippersgazet W Vakbondsblad Socialistisch	2-VIII-1896...
29-VI-1896	Le Rush D; W Sportblad A-politiek	nog bestaand in 1904

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1-IX-1896	Journal des Marins - Zeemansblad M Verenigingsblad A-politiek	
15-IX-1896	De Sater W Artistiek blad Uitgave hernomen op 1-XII-1900 onder dezelfde titel	
27-IX-1896	Zeemansblad W Vakbondsblad Socialistisch	nog bestaand in 1904
IX-1896	Ons Gedacht M (2×); M Verenigingsblad Liberaal	voortgezet na W.O.I.
10-X-1896	L'Etudiant Anversoïis M (2×); M Studentenblad	XII-1905...
25-X-1896	Le Drapeau Scolaire W Studentenblad A-politiek	7-XI-1896...
X-1896	De Tabakbewerker M Vakbondsblad Socialistisch	voortgezet na W.O.I.
X-1896	Le Travailleur du Tabac M Vakbondsblad Socialistisch Franstalige uitgave van de <i>Tabakbewerker</i>	XI-1907... voortgezet na W.O.I.
1-XI-1896	Deutsche Zeitung für Belgien W Nieuwsblad	2-IV-1899

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1-XI-1896	Ons Blad M Verenigingsblad	nog bestaand in 1904
8-XI-1896	De Dokwerker Vakblad	
28-XI-1896	Anvers-Cycliste W Sportblad A-politiek	6-II-1897...
XI-1896	De Strijder M Verenigingsblad Liberaal	nog bestaand in 1904
24-XII-1896	Hageroos M Artistiek blad Liberaal	
XII-1896	Diamantnijverheid M Vakblad	VII-1899
XII-1896	Minerva M Verenigingsblad Liberaal	
1896	Dokwerkers- en Schippersbelang W	
1896	Het Licht	1904...
1896	Moniteur d'Anvers W (2x); D Beursblad A-politiek Opvolger van <i>L'Opinion Financière</i>	21-VIII-1914 ...
1896	Reinaert De Vos W	nog bestaand in 1904

BEGIN DATUM	1891-1941	EINDDATUM
3-I-1897	Concordia W Vakbondsblad Christen-democratisch	...18-IX-1914... voortgezet na W.O.I.
26-I-1897	De Havenbewerker W Vakbondsblad	
1-I-1897	Vlaanderen Den Leeuw! M Verenigingsblad Katoliek Voortzetting van <i>Vlaanderen den Leeuw</i> gesticht in 1-1896	nog bestaand in 1904
1-II-1897	Het Toonkunstenaarsblad van Antwerpen M (2x) Mutualiteitsblad Onpartijdig	1-II-1899...
3-II-1897	Le Sport W Sportblad A-politiek	29-III-1897...
14-II-1897	Mijn Weekblad W Ontspanningsblad Neutraal	7-III-1897... nog bestaand in 1904
19-III-1897	Het blad van den Bond der Antwerpsche Nijverheidsbazen O Vakblad Liberaal	25-VIII-1903 ...
IV-1897	De Vrije Kunst M Verenigingsblad	VI-1897...
I-V-1897	Anvers Artistiek- en sportblad A-politiek	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
2-VI-1897	L'Auto-Car W Sportblad A-politiek	
6-VI-1897	De Schelde-Wacht M Politiek blad Liberaal-democratisch	nog bestaand in 1904
15-VII-1897	De Belgische Bakkersgazet W Vakblad A-politiek Wellicht de opvolger van <i>De Belgische Bakkersgazet</i>	31-III-1898...
15-VII-1897	Het Gewapende Vlaanderen M Politiek blad Vlaamsgezind	nog bestaand in 1904
VII-1897	De Wacht Verenigingsblad Socialistisch	
VIII-1897	De Diamantsnijder Vakblad	
IX-1897	Het Ambtenaarsblad M Vakblad Vlaamsgezind Opgevolgd door <i>Het Nieuwe Ambtenaarsblad</i>	
IX-1897	De Plafonneerder Vakblad	nog bestaand in 1904
X-1897	De Strijd M en O Politiek blad Liberaal	nog bestaand in 1904

BEGINDATUM	1891-1914	EINDDATUM
1-XII-1897	De Nieuwe Gazet D (6×) Politiek blad Liberaal, vooruitstrevend en vlaams- gezind Opvolger van de <i>Koophandel</i>	31-XII-1914 laatst onder- zochte num- mer; verschijnt nog steeds
1-XII-1897	Onze Vlagge Politiek blad Vlaamsgezind	nog bestaand in 1904
1897	Anvers-Finance W Financieel blad A-politiek	21-X-1910...
1897	De Belgische Bakkersgast W	
1897	Congo W Informatieblad Vervangt <i>De Belgische Congo</i> en <i>De Congo</i>	25-III-1900...
1897	De Gulden Vlucht W	
1897	Union Revue	nog bestaand in 1904
15-I-1898	Ons Volk W Politiek blad Katoliek en democratisch	nog bestaand in 1904
1-1898	IJver en Broedermin M Verenigingsblad	25-III-1898...
IV-1898	De Houtbewerker M Vakbondsblad Socialistisch	I-V-1901...

BEGINDATUM	1891-1914	EINDDATUM
14-V-1898	De Zeeman W Verenigingsblad	nog bestaand in 1904
9-VII-1898	Ons Tijdverdrif W Ontspanningsblad A-politiek	nog bestaand in 1904
17-VII-1898	De Kartel Politiek blad Vrijzinnig	17-IX-1899...
4-IX-1898	De Zuidervriend M Verenigingsblad	nog bestaand in 1904
10-IX-1898	De Schijvenschuurder M Vakbondsblad	nog bestaand in 1904
2-X-1898	Het Werkersbelang W Politiek blad Liberaal Opvolger van <i>De Scheldewacht</i>	...6-VIII-1914 laatst onder- zochte num- mer; voortgezet na W.O.I.
4-X-1898	Le Petit Macchabi W Politiek blad Zionistisch	nog bestaand in 1904
X-1898	Vlaamsch Wielrijdersblad W Verenigingsblad	21-I-1900...
10-XI-1898	Le Marche Financier D (5 ×); W Financieel blad A-politiek Verving de avonduitgave van <i>La Métropole</i>	24-V-1913...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
19-XI-1898	De Talenstudent W Informatieblad A-politiek	7-X-1899
XI-1898	De Toekomst M Politiek blad Christen-democratisch	nog bestaand in 1904
6-XII-1898	L'Opinion Financière W Financieel blad A-politiek	nog bestaand in 1904
25-XII-1898	De Dageraad Politiek blad Christen-democratisch	
28-XII-1898	De Vrije Tribuun M (2×) Verenigingsblad	28-XII-1898
1898	De Anti-Socialistenbond W	
1898	Bond Moyson Mutualiteitsblad Socialistisch	1-X-1900...
1898	Nieuws- en Annoncenblad van de stad en Provincie Antwerpen Informatieblad Katoliek	
1898	De Onpartijdige Bode 2 W Verenigingsblad Onpartijdig	nog bestaand in 1904
1898	Petit Journal Financier	nog bestaand in 1904
1898	De Volkslust	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1898	Vrede St. Laurijs. Katholieke Werkmansvereniging M	VII-1903...
1-1899	Union Dramatique d'Anvers M Artistiek blad	III-II-1902...
26-II-1899	Ons Recht W Politiek blad Katoliek, vlaamsgezind en progressief Voortzetting van <i>Het Recht</i>	26-VII-1914
2-IV-1899	Deutsches Blatt für Belgien W Nieuwsblad Duitsstrevend	2-VI-1901
5-IV-1899	L'Echo International M Economisch blad	v-1899
6-IV-1899	B.W.B. Belgisch Wielrijdersblad Sportblad A-politiek	
3-V-1899	Le Petit Moniteur Financier W (2x)	
15-V-1899	De Vroegpost D Nieuwsblad Onpartijdig doch vlaamsgezind	nog bestaand in 1904
4-VI-1899	Eigenaarsweekblad W Vakblad Onpartijdig	10-VI-1899...
17-VI-1899	Het Dokwerkersbelang W Vakbondsblad	11-XI-1900...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
16-VII-1899	De Bazar W	
1-X-1899	Reynaert de Vos M Verenigingsblad	
1-X-1899	De Vrouw 2 W; W; M Ontspanningsblad Onpartijdig	1-X-1908...
15-X-1899	La Liberté M (2×) Studentenblad Liberaal	
XI-1899	Bulletin Mensuel de la Société l'Union des Commis des Accises de la Pro- vince d'Anvers M Vakblad (Gestencyleerd) A-politiek	
1899	De Congo W Verenigingsblad A-politiek Opgevolgd in 1900 door Congo	1-XII-1899...
1899	Deutscher General Anzeiger für Belgien D (6×)	
1899	De Engelbewaarder W	
1899	De Kleine Familiegazet Informatieblad	
1899	Onze Werking M (2×); M Verenigingsblad Liberaal	nog bestaand in 1904

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1899	De Voorwacht M Mutualiteitsblad Katoliek	3-IX-1911...
7-I-1900	Voorwaerts W Vakbondsblad Socialistisch	14-I-1900
1-1900	De Morgenstar M Artistiek blad	XI-1900... nog bestaand in 1904
21-I-1900	De Stoffelijke belangen W Verenigingsblad Onafhankelijk	nog bestaand in 1904
11-1900	Voorwaerts Voortzetting van <i>Voorwaerts</i> , gesticht 7-I-1900	nog bestaand in 1904
7-IV-1900	Uilenspiegel W Ontspanningsblad A-politiek Voortzetting van <i>Les Entr'Actes</i> Opgevolgd door <i>La Semaine</i>	nog bestaand in 1904
15-IV-1900	Kerkenblad M Verenigingsblad Onpartijdig	
IV-1900	Bulletin Mensuel de l'Union Syndicale des Stenodactylographes de Belgique. Section Anversoise. Union Profes- sionelle Reconnue M Vakbonds blad A-politiek	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1-V-1900	Het Neringblad M Verenigingsblad	X-1907...
1-VII-1900	Limburgia M Informatieblad A-politiek	6-IX-1903...
6-X-1900	La Côte d'Anvers W Economisch blad A-politiek	28-I-1911...
18-X-1900	L'Organe Financier d'Anvers W Financieel blad A-politiek	nog bestaand in 1904
X-1900	Ons Streven M Verenigingsblad Liberaal, vrijzinnig en vlaamsgezind	V-1901... nog bestaand in 1904
1-XII-1900	De Sater W Artistiek blad Voortzetting van <i>De Sater</i> van 1896	nog bestaand in 1904
6-XII-1900	Le Cri d'Anvers Artistiek blad A-politiek	11-XII-1900
15-XII-1900	La Cible - De Schijf M Sportblad A-politiek	11-1903...
1900	De Bloedwet	
1900	Deutscher Stadt-Anzeiger W Nieuwsblad A-politiek	25-I-1903...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1900	Revue de la Bourse d'Anvers W	nog bestaand in 1904
1900	De Strijd M	nog bestaand in 1904
1900	Het Tooneel W Artistiek blad A-politiek	6-X-1900...
5-1-1901	Onze Vriend W Informatieblad Katoliek	nog bestaand in 1904
20-1-1901	't Vrije Volk 't Vrije Volk - Le Démocrate Chrétien W; D Partijblad	nog bestaand in 1904
17-II-1901	De Onpartijdige Dokwerker M Vakblad Onpartijdig	nog bestaand in 1904
17-II-1901	La Vérité toute nue 2 W Hekelblad, gestencyleerd	nog bestaand in 1904
1-IV-1901	De Dageraad M Mutualiteitsblad	
1-V-1901	Ontwapening! Politiek blad Socialistisch	nog bestaand in 1904
15-V-1901	De Noodkreet 2 W Politiek blad Anarchistisch Opvolger van <i>De Galeiboef</i>	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
v-1901	Ons Werk M Verenigingsblad Liberaal	nog bestaand in 1904
vi-1901	Marnix M Cultureel blad Liberaal	ii/iii-1906...
vi/vii-1901	De Gouden Galm M Artistiek blad Vlaamsgezind en pro-Meeting	
29-vii-1901	La Semaine W Artistiek- en mondain blad Voortzetting van <i>Uilenspiegel</i>	6-iv-1914...
8-ix-1901	De Kraanman M Vakblad	vii-1903...
15-ix-1901	Kosmos 2 W; M Vakbondsblad Socialistisch	i-1902...
15-ix-1901	Vrij M (2x) Politiek blad Flamingant	ii-vii-1902...
22-ix-1901	Lucifer De Gazet Lucifer De Gazet 2 W; W Artistiek blad A-politiek en onafhankelijk	18-iv-1914...
12-x-1901	Tijl Uilenspiegel W Hekelblad Vlaamsgezind	1902

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
8-XI-1901	De Waarheid M (2×); W Vakblad Socialistisch Vervangt <i>Het Ambtenaarsblad</i>	Nog bestaand in 1904
15-XI-1901	De Lachspier M Humoristisch blad Onpartijdig	15-VI-1902...
1901	Le Messenger	nog bestaand in 1904
1901	Onze Tolk	nog bestaand in 1904
1901	De Ruchtbaarmaker M	nog bestaand in 1904
1901	Het Schildersbelang	nog bestaand in 1904
1901	De Spoorweg	nog bestaand in 1904
1901	Taal en Vrijheid M Politiek blad Katoliek	IV-1914...
1901	Het Vooruitzicht voor de Toekomst M Mutualiteits blad	I-I-1910...
4-I-1902	De Belgische Schoenmaker W Vakblad	I-III-1902...
15-I-1902	De Volksklok M (2×)	nog bestaand in 1904
I-1902	De Arbeid M Vakblad Socialistisch	VI-1906...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1-1902	Le Bureau Vakblad A-politiek	
1-1902	De Gulden Vlucht M Sportblad A-politiek	III-1902...
1-1902	L'Organe de l'Association Générale des Surnuméraires et des Com- mis agréés de la Province d'Anvers M Vakblad	nog bestaand in 1904
12-1-1902	De Zuidergalm W Informatieblad	1-V-1904
16-II-1902	De Noodklok der Kleine Burgerij De Noodklok W Politiek blad Neutraal Voortzetting van <i>Onze Noodklok</i> Opgevolgd door <i>Burgersblad</i>	22-II-1914...
2-III-1902	De Ster W Ontspanningsblad A-politiek	nog bestaand in 1904
29-III-1902	Het Weekchrift voor Vlaanderen W Artistiek blad A-politiek	11-X-1902
31-V-1902	Messidor W Politiek blad Socialistisch	nog bestaand in 1904

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1-X-1902	Anvers-Bruxelles-Echo W Artistiek blad A-politiek	17/24-XII-1905
15-XI-1902	De Dokker W Vakbondsblad Socialistisch	3-I-1903
1902	Burgersblad Politiek blad Liberaal Voortzetting van <i>De Noodklok</i>	14-VI-1914...
1902	Het Licht	1904...
1902	Le Marche du Travail W (2x)	nog bestaand in 1904
1902	De Schelde Galm W	nog bestaand in 1904
1902	De Volkszoon M	nog bestaand in 1904
1902	De Zuiderklok	nog bestaand in 1904
1902	Zwik-Zwak W Humoristisch blad	nog bestaand in 1904
3-I-1903	De Duiengazet W Sportblad	16-III-1911...
1-1903	Antwerp Bicycle Club M Verenigingsblad	1-I-1905...
25-VI-1903	't Maandblad M Vakblad	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
27-VI-1903	Journal d'Anvers W Artistiek blad Voortzetting van <i>l'Orchestre</i>	31-VII-1914 Voortgezet na W.O.I.
VI-1903	La Bohémia M Studentenblad A-politiek	I-1904...
VII-1903	Ons Pensioen 2 M of O Mutualiteitsblad Katoliek	XII-1909...
9-VIII-1903	Onze Strijd O Politiek blad Socialistisch	6-IX-1903...
13-IX-1903	De Strijd Politiek blad Socialistisch	
26-IX-1903	De Socialist W Politiek blad Socialist	10-X-1903...
4-X-1903	La Saison Théâtrale W Artistiek-, mondain- en sportblad	26-IV-1906
16-X-1903	Le Bavard W Politiek blad Liberaal	II-1907...
X-1903	Vliegt de Blauwvoet : Storm op Zee! M Cultureel blad Vlaamsgezind	

BEGINDATUM	1891-1914	EINDDATUM
15-XI-1903	Antwerpener Fremdenblatt W Informatieblad A-politiek	
XI-1903	Eigen Krachten M Verenigings- en ontspanningsblad	
1903	De Dageraad W Vakbondsblad Liberaal	2-XII-1911...
1903	Excelsior M Verenigingsblad Liberaal	II-1905...
1903	Mercurius M	nog bestaand in 1904
1903	Onze Mutualiteit	nog bestaand in 1904
1903	Onze Strijd voor Vrijheid, Vooruitgang en Orde	nog bestaand in 1904
1903	Le Petit Anversois D	nog bestaand in 1904
1903	De Toeter Verenigingsblad	X-1906...
1903	De Vrije Stem W Politiek blad Liberaal	23-II-1913...
I-1904	't Heibloemken M Verenigingsblad A-politiek	

BEGINDATUM	1891-1914	EINDDATUM
III-1904	Le Tir M Sportblad A-politiek	X-1906...
5-V-1904	L'Information L'Information d'Anvers W Informatieblad Onafhankelijk	27-V-1911...
V-1904	De Belgische Schoennijverheid M Vakblad	IX-1908...
26-VI-1904	De Gewezen Gedienden - L'Ex-Militaire M Vakblad	
24-VII-1904	De Trambediende M Vakblad	
VII-1904	De Belgische Kleernijverheid M Vakblad Katoliek	II-1906...
11-VIII-1904	La Cravache W Artistiek blad	6-X-1904...
25-VIII-1904	Algemeen Belgisch Exportblad - Revue de l'Exportation Belge W Economisch blad	
I-X-1904	Het Tooneelblad W Artistiek blad A-politiek Voortzetting van <i>Het Nederlandsch Tooneel</i> Opgenomen in <i>Lucifer</i> vanaf 1907	23-III-1907

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
6-XV-1904	Anvers-Mondain W Artistiek- en sportblad A-politiek	22/29-XII-1907 ...
21-XI-1904	Le Courier du Soir Courrier du Soir D (6 ×); D (5 ×) Nieuwsblad Katoliek en Meetinggezind	I-VIII-1914
1-XII-1904	De Eendacht M (2 ×) Politiek blad Katoliek	16-I-1907...
1-XII-1904	La Presse D (6 ×); D (7 ×) Nieuwsblad Katoliek	14-VI-1915...
XII-1904	Die Feder M Verenigingsblad	IV-1905...
VI-1904	Le Carnet Mondain, Théâtral, Littéraire et Sportif W Artistiek- en sportblad A-politiek Voortzetting van <i>Anvers-Mondain</i>	29-III-1914
1904?	Bulletin Officiel du Beerschot Athletic Club W Sportblad A-politiek	
1904	Het Gemeentebld van Antwerpen W	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1904	La Liberté W Informatieblad A-politiek	
	Le Musée des Enfants M	bestond nog in 1904
1904	Nouvelles Internationales Financières Beursblad A-politiek	12-II-1906...
1904	Ons Volk Vakbondsblad Christen-democratisch	29-V-1914
Bestaand in 1904 Ons Volksleven W		
Verschijnend in 1904 Het Volksleven M		
1-1905	Het Nieuwe Ambtenaarsblad M; M (2x) Vakblad Opvolging van <i>Het ambtenaarsblad</i>	1-XII-1914
1-1905	De Nieuwe Tijd M Politiek blad Christen-democratisch	X-1907...
1-1905	De Volksbonder M Verenigingsblad Liberaal	V-VI-1914
28-1-1905	De Schelde W Vakblad Opgevolgd in 1906 door <i>Neptune</i>	25-III-1905...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
25-III-1905	Gildeblad 2 W Vakblad Katoliek	10-I-1912...
5-IV-1905	De Kleine Gazet M; W Informatieblad	12-II-1914...
15-IV-1905	Echo Colonial M (2x); W Koloniaal blad	
15-IV-1905	De Kleine Gazet De Vrije Gazet W Informatieblad Onpartijdig	1906
IV-1905	Hatikwah M Politiek blad; Duitstalig Zionistisch	VI/VII-1914
VII-1905	De Vrijheid Vrijheid M Politiek blad Socialistisch	IX-1907...
4-III-1905	Het Israelitisch Weekblad van België Israelitisch Weekblad van België W Informatie- en politiek blad	I-IX-1905...
14-IX-1905	Anvers-Sport W Sportblad A-politiek	
8-X-1905	De Metaalbewerker 2 W Vakbondsblad Socialistisch	15-XII-1905 laatst onder- zochte num- mer

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM

x-1905	De Houtbewerker Vakbondsblad	
5-XI-1905	Tijdingen van de Katholieke Vlaam- sche Hoogeschool Uitbreiding W Informatieblad Katoliek	26-XI-1905...
1905	La Corbeille W Economisch blad A-politiek	14-XII-1914 laatst onder- zochte num- mer
1905	De Metser 2 W Vakbondsblad Onafhankelijk	30-IX-1906...
1905	Le Travailleur du Bois - De Hout- bewerker M Vakblad	1-1907...
5-I-1906	La Chronique Sportive W Sportblad A-politiek	7-IX-1906...
9-I-1906	De Kleine Burger W Informatieblad	x-1911...
8-III-1906	De Fondsenbeurs Financieel blad	
24-III-1906	Neptune W; W (2×); W (3×) Vakblad Neutraal Voortzetting van <i>De Schelde</i>	6-x-1914 laatst onder- zochte num- mer voortgezet na W.O.I.

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1a-1906	Onze Belangen M Vakblad	
11-V-1906	Le Courier d'Anvers W Artistiek blad Voortzetting van <i>La Saison Théâtrale</i>	13-VII-1914 laatst onder- zochte num- mer
26-VIII-1906	De Moyson's Bode 3 M Mutualiteitsblad Socialistisch	
IX-1906	Ons Orgaan M Vakblad	
IX-1906	Onze Haven M Vakbondsblad	
1-XI-1906	Waak Op! M Verenigingsblad Liberaal	
10-XI-1906	Le Temps W Nieuws- en aankondigingsblad	2-XI-1907...
2-XII-1906	De Menschheid W Artistiek blad Vlaamsgezind	
20-XII-1906	De Standaard W (2x) Nieuwsblad Neutraal	29-III-1908... laatst onder- zochte num- mer
XII-1906	Echo du Théâtre W (2x) Artistiek blad	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
XII-1906	Onze Strijd M (2 ×) Politiek blad Socialistisch	I-1907...
XII-1906	Vakblad der Vereenigde Bleekers van Vlaamsch België M Vakblad Voortzetting van het <i>Vakblad der Vereenigde Bleekers van Antwerpen en omliggende gemeenten</i>	
1906	L'Anversoise M (2 ×) Informatieblad A-politiek	5-I-1910...
1906	De Goedendag Jeugdblad	
1906	Le Journal des Peintres M (2 ×) Vakblad A-politiek	10-I-1911...
1906	Opstanding De Opstandeling 2 W; M Politiek blad Anarchistisch	VII-1914...
1906	De Ster 2 W Politiek blad Christen-democratisch	nog bestaand na W.O.I.
1906	De Strijd van Antwerpen M Politiek blad Liberaal	X-1907...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1906	De Vakman M Verenigingsblad Liberaal en vrijzinnig	III-1912...
15-I-1907	La Revue des Blanchisseurs Belges M Vakblad	15-VI-1907...
4-III-1907	Het Vrije Woord M (2×); M Verenigingsblad Sociaal-democratisch	II-1910...
III-1907	L'Anversoise M Vakblad	15-XII-1907...
V-1907	De Handelsreiziger M; M (2×); M Vakblad A-politiek	I-1914...
I-VI-1907	De Dokwerker M Vakbondsblad Socialistisch	II-1908...
I-VI-1907	Recht door Zee M Politiek blad Liberaal	VIII-1914
30-VI-1907	De Toekomst W Vakblad A-politiek	27-X-1907...
VI-1907	Haleumi M Politiek blad Zionistisch	I-1908...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
25-VII-1907	Volkstribuun D (6×) Vakbondsblad Socialistisch Opgevolgd door <i>Volksgazet</i>	30-V-1914
VIII-1907	De Kraanbediende Vakblad	
IX-1907	De Zeeman M Vakblad Socialistisch	II-1909...
17-XI-1907	De Kolonist Verenigingsblad	
XI-1907	Utule Dulci M Verenigingsblad	
I-XII-1907	Aan 't Werk M Verenigingsblad Liberaal	XII-1912...
18-XII-1907	Le Football W Sportblad	8-IV-1908...i
XII-1907	De Gemeentebeambte M Vakblad	X-1908...
XII-1907	De Schrijvenschuurder M; M (2×) Vakbondsblad Socialistisch	
1907	Avond-Echo	
5-I-1908	La Belgique Alimentaire W Vakblad	12-IV-1908...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
5-I-1908	La Presse Illustrée W Ontspanningsblad Katoliek	
1-1908	Het Licht M Vakblad Socialistisch	23-VIII-1908 ...
7-II-1908	Cancans Anversois W Informatieblad A-politiek	
15-II-1908	Cinéma-Théâtre W Vakblad A-politiek	6-VI-1908...
26-II-1908	Football-Echo W Sportblad 15-IV-1909 : opgevolgd door <i>Sport-Echo</i>	
8-III-1908	De Klaroen O; M Informatieblad Katoliek	III-1912...
28-III-1908	Het Sportblad W; W (2x); W Sportblad A-politiek	19-V-1911...
III-1908	Echo-Fédéral M Studentenblad	
15-V-1908	Juda W Informatieblad A-politiek	11-IX-1908...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
...v-1908...	De Revue - La Revue Vakblad	
vi-1908	De Eendracht - L'Union M Vakblad Onpartijdig	xii-1909...
19-vii-1908	Ons Vakblad 2 W Vakbondsblad Socialistisch	27-ii-1910
vii-1908	De Lachspier M Ontspanningsblad A-politiek	xii-1909...
4-viii-1908	Het Morgenblad D (7×) Nieuwsblad Christen-democratisch	7-x-1914
viii-1908	Rust Roest! M Verenigingsblad Liberaal	
viii-1908	Uilenspiegel W Ontspanningsblad Onpartijdig	
i-x-1908	Kerkbode Religieus blad Hervormd	
i-x-1908	Laetitia Echo M Verenigingsblad A-politiek	iv-1909...

BEGIN DATUM	1819-1914	EINDDATUM
11-XI-1908	Voorwaarts M (2 ×) Verenigingsblad Anarchistisch	XII-1908...
15-XI-1908	De Verbroedering W Sportblad A-politiek	29-XI-1908...
XI-1908	Ons Doel en Streven M Politiek blad Vlaams en liberaal Opvolger van <i>Ons Streven</i>	
1908	Le Petit Suisse W Informatieblad	
1908	De Vijs M Vakblad	25-V-1910...
1908	De Bouwwerker M Vakblad Socialistisch	XI-1913...
5-I-1909	L'Echo des Bois W Vakblad	4-VIII-1914...
1-1909	Onze Kampioenen M (2 ×); W Sportblad A-politiek	16-V-1912...
20-II-1909	De Kronijk W Informatieblad Katoliek	8-VIII-1914...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
28-II-1909	Vrede St. Willebrords. Katholieke Werkmansvereniging	
II-1909	Orgaan der Maatschappij De Jonge Vlamingen M Mutualiteitsblad	
II-1909	De Zaaier M Artistiek blad	...1912...
I-III-1909	Onze Plicht! M Verenigingsblad Liberaal	
III-1909	La Comète Sportive Comète des Sports M Sportblad A-politiek 4-XII-1909 : opgevolgd door <i>L'Eclair</i>	VI-1909...
III-1909	De Sociaal-Demokraat Politiek blad Socialistisch	
15-IV-1909	Sport-Echo W Sportblad A-politiek Voortzetting van <i>Football-Echo</i>	15-IV-1912...
2-V-1909	Het Landjuweel W Ontspanningsblad A-politiek	
V-1909	La Roue Dorée M Informatieblad	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
v-1909	Het Vergulde Wiel M Sportblad A-politiek Voortzetting van <i>La Roue dorée</i>	vii-1909
1-vii-1909	Le Sous-Officier Belge M (2 ×) Vakblad	1-viii-1913...
ix-1909	Belgisch Vakverbond M Vakbondsblad Socialistisch	
ix-1909?	Bulletin périodique. Association des Comptables de l'Etat Belge Vakblad A-politiek	
1-x-1909	Der Deutsche Pflug 2 W Artistiek blad A-politiek	15-x-1909...
2-x-1909	De Rechte Weg W Politiek blad Vlaamsgezind, vrijzinnig en anti-clericaal	25-xii-1909
2-x-1909	De Week W Politiek blad Onpartijdig, vlaamsstrijdend en vrijzinnig	18-v-1912
17-x-1909	De Schrobber W Hekelblad Conservatief en anti-socialistisch	8-v-1910...
19-x-1909	Deutsche Zeitung für Belgien W Nieuwsblad Duitsstrevend	30-x-1909

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
15-XI-1909	De Leder- en Schoenmarkt M Vakblad A-politiek	
15-XII-1909	Chantecler Artistique, Littéraire et Sportif W Informatieblad A-politiek	1910
15-XII-1909	Het Vischersblad M (2 x) Vakblad	1-VII-1911...
1909	Anvers-Bruxelles-Bourse Financieel blad A-politiek	3-II-1910...
1909	Kleine Uilenspiegel W Informatieblad, humoristisch Onpartijdig	
1909	Le Moniteur Médical Vakblad A-politiek Opvolging van <i>Bulletin officiel du cercle médical d'Anvers et Faubourgs</i>	1-VII-1914...
1909	Onze Strijd M Verenigingsblad Liberaal	
1909	De Zeeman - Der Seemann - The Seaman M Vakblad Socialistisch Voortgezet door <i>De Transportarbeider</i>	XII-1913

BEGIN DATUM	1819-1914	EINDDATUM
1-1-1910	De Beambte M (2×) Vakblad Opvolging van <i>Het Nieuwe Ambtenaarsblad</i>	
15-1-1910	Eigendomsbode M (2×) Vakblad	
29-1-1910	Le Moniteur Maritime et Commercial W; D Financieel en maritiem blad A-politiek	31-XII-1913
III-1910	De Werkster M Verenigingsblad Katoliek	
15-IV-1910	De Dokwerker 2 M Vakbondsblad Socialistisch	IX-1913
IV-1910	De Blauwvoet M; 2 M Verenigingsblad Liberaal, vrijzinnig en vlaamsgezind	1/II-1912...
IV-1910	De Fabriekarbeider M Vakbondsblad Socialistisch	I-1913...
I-V-1910	On en Verse W Hekelblad Niet gekend	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
I-V-1910	De Waarheid M Verenigingsblad Socialistisch	15-IV-1911
II-V-1910	L'Echo d'Anvers W Sport- en artistiek blad	7-X-1910...
VI-V-1910	Strijdblad Politiek blad Liberaal	
V-1910	Statie Waes Kwartier M Informatieblad Niet gekend	VI-1910...
VI-1910	De Rede M Politiek blad Vrijzinnig	
15-VII-1910	Burgersbelang M (2 ×) Verenigingsblad Katoliek Opvolging van <i>De kleine Burger</i>	25-V-1912...
IX-1910	De Verbroedering M Verenigingsblad	II-1911...
5-X-1910	Le Mercure d'Anvers Le Mercure W Onafhankelijk doch liberaal	30-VII-1914
20-XI-1910	Weekblad voor Noord en Oost W Informatieblad Vrijzinnig	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
3-XII-1910	De Diamantbewerker W Vakbondsblad	I-V-1912...
29-XII-1910	Ons Genoegen W Verenigingsblad Onpartijdig	
1910	De Financier W Economisch	
1910	De Vaderlander M Verenigingsblad A-politiek	
1-1-1911	Taptoe! W; M (2x) Verenigingsblad A-politiek	s.d. 1914...
16-1-1911	Eendracht M Politiek blad Vooruitstrevend democratisch	I-IV-1911...
11-1911	Le Travailleur de Fabrique M Vakbondsblad Socialistisch	V-1913...
IV-1911	Antwerpen's Politieverbroedering Verenigingsblad	
IV-1911	La Belgique Sportive M Sportblad A-politiek	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1-V-1911	Harop! M Politiek blad Vlaamsstrevend	15-XII-1912...
15-V-1911	Antwerpen Vooruit. Anvers en Avant M (2x); W Informatieblad A-politiek	19-VII-1914...
20-V-1911	De Reclame Gazet W Informatie- en aankondigingsblad Niet gekend	10-VI-1911...
V-1911	De Tribuun W; M Politiek blad Vrijzinnig Voortzetting van <i>De Rede</i>	VIII-1913... voortgezet na W.O.I.
VII-1911	De Radikaal M Partijblad Liberaal, vrijzinnig, democratisch en vlaamsgezind	IX-1911...
5-VIII-1911	De Draver Sportblad	
1-IX-1911	L'Officiel de la Finance L'Officiel Financier W Financieel blad A-politiek	4/II-VIII-1914
1-IX-1911	Ons Volk Ontwaakt W Informatieblad Katoliek en vlaamsgezind	29-III-1913...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1-X-1911	La Finance W Economisch blad Vanaf 30-XI-1911 opgevolgd door <i>L'Officiel de la finance</i>	8-X-1911...
18-X-1911	Het Mannekensblad W Informatie- en ontspanningsblad A-politiek	22-XI-1911...
29-X-1911	De Poldernaer W Informatie- en aankondigingsblad Katoliek	21-IX-1913...
X-1911	Den Spiegel voor de Bouwwerkers M Vakbondsblad Socialistisch	II-1912...
19-XI-1911	Zurenborg Verenigingsblad	6-VII-1913...
2-XII-1911	De Afrosser W Vakbondsblad Socialistisch	22-II-1913...
20-XII-1911	Rechtvaardigheid M Verenigingsblad Liberaal	26-II-1912...
XII-1911	De Treinbediende M Vakblad Vlaamsgezind	IV-1914...
1911	Elk zijn Recht M Vakblad Christen-democratisch	I-1914...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
1911	Ons Syndikaat Vakbondsblad Katoliek	1-XI-1912...
1911?	De Schijvenschuurder Vakbondsblad	
15-I-1912	Der Seemann. The Seaman M Vakblad Niet gekend	15-II-1912...
27-I-1912	Deutscher Anzeiger für Antwerpen W Nieuwsblad Duitsstrevend; politiek onpartijdig	24-VII-1914
1-II-1912	Het geïllustreerd Allemansblad W Informatieblad Niet gekend	15-II-1912
3-II-1912	Het Beursblad W Financieel blad A-politiek	1-IX-1913...
11-II-1912	Het Nieuw Weekblad 't Nieuw Weekblad W Informatieblad Katoliek	24-III-1912...
16-III-1912	Echo Commercial Belge W Nieuws- en economisch blad	4-X-1913...
III/IV-1912	Kunst en Taal Cultureel blad A-politiek	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
13-IV-1912	Het Vrije Woord W Politiek blad Liberaal	20-IV-1912...
21-IV-1912	Gazet van Zurenborg Politiek blad Liberaal	
v-1912	Het Roozenblad M Verenigingsblad Niet gekend	VII-1912...
VI-1912	De Maanblusscher M Informatieblad A-politiek	v-1914...
3-VII-1912	L'Officiel Sportief W en 2 W Sportblad A-politiek	4/II-VIII-1914
6-VII-1912	Eigen Haard W Ontspanningsblad	
9-VII-1912	L'Officiel Artistique et Théâtrale W en 2 W Cultureel blad A-politiek Vanaf 1-IV-1913 <i>L'Officiel de la finance</i> en <i>L'Officiel Sportif</i>	4/II-VIII-1914
3-VIII-1912	De Krant W Vakblad Niet gekend	
1-IX-1912	De Eglantier W Artistiek blad	15-IX-1912...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
21-IX-1912	De Groote Illustratie W Informatieblad A-politiek	
26-XI-1912	Reintje De Vos W Hekelblad Niet gekend	24-X-1912...
IX-1912	Tooneelblad. De Eglantier W Artistiek blad A-politiek	5-X-1912...
I-XII-1912	Voorwaarts! Verenigingsblad Katoliek	21-IX-1913...
XII-1912	De Havenbelangen M Vakblad	1-VII-1914 voortgezet na W.O.I.
1912	De Diamantbewerker W Vakbondsblad	8-VIII-1914...
1912	Lange Wapper Ontspanningsblad A-politiek	
1912	De Vlaamsche Krant W Artistiek blad Onpartijdig	13-X-1912...
5-I-1913	De Sociaal-Demokraat 2 W Partijblad Socialistisch Opgevolgd door <i>Volksgazet</i>	25-IV-1914

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
I-1913	De Dokgeus M Politiek blad Liberaal-democratisch	
9-III-1913	Het Volkswelzijn W	
29-III-1913	The Grain Beiter D Informatieblad Anti-clericaal	
30-III-1913	Organe de la Société „La Fraternelle Anversoise” M Mutualiteitsblad Niet gekend	
25-V-1913	Groeningewacht M Politiek blad Onpartijdig doch vlaamsstrijdend	I-VIII-1914
VIII-1913	De Trambediende M Vakblad Niet gekend	
2-IX-1913	De Groote Avonturen W Ontspanningsblad A-politiek	
IX-1913	Majestic W Informatieblad A-politiek	
11-X-1913	L'Information W Cultureel en sportief blad A-politiek	15/22-XI-1913...

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
X-1913	Uilenspiegel	
3-XI-1913	Le Flux Studentenblad Liberaal	
21-XI-1913	Lux W Informatieblad A-politiek	
XI-1913	Fraternitas M Vakblad	
11-I-1914	De Vlaemsche Werkman M (2 ×) Politiek blad Katoliek	9-VIII-1914...
I-1914	De Bouwarbeider Vakbondsblad Christen-democratisch Verscheen voordien onder een andere titel	
I-1914	De Kleine Vlaming M Jeugdblad A-politiek	
I-1914	Het Lacherke W Humoristisch blad A-politiek	
I-1914	De Transportarbeider M (2 ×) Vakbondsblad Socialistisch Voortzetting van <i>De Zeeman</i>	VII/VIII-1914 laatst onder- zochte num- mer voortgezet na W.O.I.

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
I-1914	Le Travailleur du Transport M (2×) Vakbondsblad Socialistisch Franstalige uitgave van <i>De Transport- arbeider</i>	VII-1914 voortgezet na W.O.I.
4-II-1914	L'Eclaireur d'Anvers W Artistiek blad	
II-1914	Le Clairon Artistiek blad Niet gekend	III-1914...
I-III-1914	Opsignoorken M (2×) Jeugdblad A-politiek	I-VIII-1914...
III-1914	De Havenarbeider M Vakbondsblad Christen-democratisch	VIII-1914
3-IV-1914	Le Railway W Vakblad A-politiek	
4-IV-1914	Anvers Maritime - Antwerpen's Havenblad W Economisch blad A-politiek	I-VIII-1914
10-V-1914	La Soirée W Artistiek blad A-politiek Voortzetting van <i>Feuillets du Soiriste</i>	

BEGIN DATUM	1891-1914	EINDDATUM
18-V-1914	La Nouvelle D Informatieblad Niet gekend	1-VIII-1914...
3-VI-1914	Volksgazet D (6×) Politiek blad Socialistisch	...3-X-1914... laatst onder- zochte num- mer verschijnt nog steeds
2-VIII-1914	De Vrijheid W Politiek blad Vlaamsgezind en anti-militaristisch	
1-IX-1914	Courrier de l'Armee W (3×) Militair blad Katoliek	26-IX-1914...
IX-1914	Geïllustreerde Oorlogsgazet. Journal illustré de la Guerre W (2×) Informatieblad Anti-duits en patriottisch	x-1914
21-X-1914	Antwerpsche Tijdingen D (6×) Nieuwsblad A-politiek	
x-1914	De Vlaamsche Pers Informatieblad	
20-XI-1914	Vlaamsche Gazet Het Laatste Nieuws D (7×) Nieuwsblad Neutraal	12-I-1915
22-XI-1914	Geïllustreerde Zondagsgazet W Nieuwsblad A-politiek	27-XII-1914 laatst onder- zochte num- mer

BEGINDATUM	1891-1914	EINDDATUM

16-XII-1914	L'Avenir D (7×) Nieuwsblad Vlaamsvoelend; patriottisch, katholiek	10-III-1915

**F. ALFABETISCH REPERTORIUM VAN DE
ANTWERPSE PERS
1794-1914**

Aan 't Werk

- I. M.I.P. : I-XII-1907; I-I-1909; XII-1912
S.B.A. : I-XII-1907; VI-1913; X-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandelijksch orgaan van de Vereeniging der Oud-Leerlingen van School 6.
3. *Motto*:
Zulke school, zulk volk!
Zulke School Zulk Volk.
Onderwijs veredelt den Mensch.
Verplichtend Onzijdig Kosteloos Onderwijs Genootschap,
Boekerij, Pensioenkas, Beroepsfonds. (cfr. XII-1912).
4. *Formaat* : 31 × 22; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* :
1 fr.
1 fr., 10 ct. (cfr. XII-1912)
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-XII-1907.
b. *Laatst bewaarde nummer* : XII-1912.
5. *Drukker* : H. Dirks (1), Dambruggestraat, 19.
9. *Adres* :
Lokaal „In Het Anker”, Muizenstraat, 3. (cfr. I-XII-1907 e.v. nrs.)
Lokaal „Grétry”, Constitutiestraat, II. (cfr. XII-1912)
- IV. 1. *Verenigingsblad*.
Orgaan van de „Vereeniging der Oud-Leerlingen van School 6”.
2. *Liberaal* (2).

(1) Zie : J. VERHELST, *De Antwerpse Drukkerijen, 1794-1914* p. 87.

(2) Zie : *Aan 't Werk*, I-XII-1907, p. 1 : „Aangesloten bij den Liberalen Vlaamschen Bond”.

Adamas

- I. S.B.A. : 21-XII-1890; 4-I-1891 t/m 7-II-1892 (ontbr. nrs. : 3, 7, 16, 19, 24-25, 27-31, 40-44).
K.B.B., FM : 21-XII-1890.
M.I.P. : 21-XII-1890.
- II. 2. *Ondertitel* :
Organ für Diamantschleifer.
Orgaan voor Diamantbewerkers.
Organe des ouvriers diamantaires.
3. *Motto* :
Un pour tous. Tous pour un.
Een voor allen. Allen voor één.
Ein für allen. Allen für Ein.
Liberté - Justice - Solidarité.
Vrijheid - Rechtvaardigheid - Solidariteit.
Freiheit - Gerechtigkeit - Solidariteit. (cfr. 15-II-1891 e.v. nrs.)
4. *Formaat* : 45 × 31; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-XII-1890.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 7-II-1892.
4. *Uitgever* : J. Groesser, Fonteinstraat, 6, Borgerhout.
5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (1), Gemeentestraat, 41.
6. 8. *Administratie en redactie* :
Hanau : Brauerei Weismantel, Schuurgasse.
Amsterdam :
A. Peyron, Quellinstraat, 100;
Heemare Kuyper, Jorissteenstraat.
A. Bauchamp, Saxenburgerstraat, 15 Nieuwe Amstel.
(cfr. 16-VIII-1891 e.v. nrs.)
Antwerpen : F. Groesser, Fonteinstraat, 6, Borgerhout.
Parijs :
J. Dadier, rue de Belleville, 135.
Lucien Lévy, rue des Trois-Bornes 43 (cfr. 29-III-1891 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

(2) ADAMAS, 22-II-1891, p. 1 en 4 : dit nummer geeft pas een adres voor Amsterdam en wettigt zulks aldus : „..... de vrienden van Amsterdam hebben zich bij de Federatie aangesloten en beloofden hun medewerking aan ADAMAS“.

St. Claude :

S. Vuillet, rue Lacieron, 5.

Lucien Berrod, rue du Chateau. (cfr. 10-V-1891 e.v. nrs.).

Siège social : rue Neuve, Jardin des Tilleuls (cfr. 2-VIII-1891 e.v. nrs.).

St. Geris (Ait) :

L. Fusier.

Aug. Regad (cfr. 2-VIII-1891 e.v. nrs.).

Genève :

H. Morel, rue des Corps Saintes, 41, Café Wild.

Idem, rue de l'Ile, 7 (cfr. 2-VIII-1891 e.v. nrs.).

Marius Pomet, rue des Etuies, 20 (cfr. 6-XII-1891 e.v. nrs.).

IV. 1. Vakblad (1).

2. Socialistisch (2).

De politieke strekking van het blad ondergaat geen noemenswaardige wijziging, doch de bijdragen uit Hanau getuigen van een steeds sterker wordende communistische inslag (3).

V. *Adamas*, Bijblad, 25-X-1891 : eerst en enig in verzameling bewaarde nummer (4).

Adamas, Internationales Organ für Diamantschleifer. — Deutsche Ausgabe, 1-XI-1891 : eerste en enige in verzameling bewaarde nummer (5).

Affiches et Annonces pour la Belgique et la Hollande (6)

II. 5. *Periodiciteit* : W.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1839.

2. *Stichter* : C. Six (7).

V. In 1841 veranderd in het *Antwerpsch Advertentieblad*.

De Afrosser

I. M.I.P. : 2-XII-1911 ; 16-XII-1911 ; 27-IV-1912.

(1) ADAMAS, 21-XII-1890, p. 1 : is een voortzetting van *Het Diamantvak* (België) en van *L'Ouvrier Lapidaire* (St. Claude).

(2) Zie o.a. ADAMAS, 21-XII-1890, p. 3 ; 4-I-1891, p. 1.

(3) Zie o.a. ADAMAS, 31-V-1891 ; 13-XII-1891.

(4) (5) Zie : M.I.P. en *Anvers Pressophile*, p. 13.

(6) Niet in verzameling bewaard. Zie L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 576 en *Anvers-Pressophile*, p. 14.

(7) Zie J. VERHELST, *op. cit.*, p. 166.

S.B.A. : 10-II-1912; 22-II-1913.

K.B.B.; F.M. : 27-IV-1912.

II. 2. *Ondertitel* :

Verschijnt wekelijks tot verdediger van de Werklieden der Haven.

Verschijnt wekelijks tot inlichting onzer leden en tot verdediging van hun belangen. (Cfr. 22-II-1913).

3. *Motto* : Onvereenigd, Niets! Vereenigd, Alles!

4. *Formaat* :

36,5 × 26,5; 2 blz. (cfr. 2-XII-1911).

17,5 × 12; 4 blz. (cfr. 16-XII-1911 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* : W.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-XII-1911.

b. *Laatstbewaarde nummer* : 22-II-1913.

5. *Drukkerij* : Excelsior, Provinciestraat (Noord), 130.

8. *Redactie* : Algemene Dokwerkersbond „Willen is Kunnen”, Diepestraat, 152, (1).

IV. 1. Vakblad (2).

2. Socialistisch.

Algemeen Belgisch Exportblad
Revue de l'Exportation Belge (3)

II. 2. *Ondertitel* :

Weekblad tot bevordering van den Belgischen in- en uitvoerhandel.

Journal hebdomadaire pour favoriser le commerce et l'industrie.

5. *Periodiciteit* : W.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-VIII-1904.

5. *Drukker* : Jan Bouchery, Hopland, 22.

9. *Adres* : Grand'Place, 30.

IV. 1. Economisch blad.

(1) Zie : *De Afrosser*, 22-II-1913.

(2) Zie II.2. : De twee duidelijk van elkaar verschillende ondertitels kunnen er op wijzen dat de stichting van de vakbond eerst gebeurde na de oprichting van het blad.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Le Fureteur*, jg. I, 1904, p. 30.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 44-55.

Allemansblad

- I. M.I.P. : 2-IX-1885; 19-I-1886; 11-V-1886; 28-VI-1886; 23-VIII-1886; 9/10-X-1886; 18-VIII-1890; 19-I-1893.
M.I.P., V.H. : 29/30-VI-1885, 8-IX-1887.
S.B.A. : 30-XII-1886; 16-II-1887; 14-V-1889; 16-VI-1890; 25/26-VII-1896.
K.B.B., FM : 19-V-1886; 9-IX-1889.
- II. 2. *Ondertitel* :
De Antwerpenaar.
De Antwerpenaar. Verschijnende alle werkdagen (cfr. 19-I-1886 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
34 × 21; 4 blz.
36 × 29; 4 blz. (cfr. 11-V-1886 e.v. nrs.).
34 × 21; 4 blz. (cfr. 28-VI-1886 e.v. nrs.).
36 × 29; 4 blz. (cfr. 14-V-1889 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
6. *Prijs* : 10 fr., 2 ct.
7. *Oplage* :
3.500 ex. (cfr. 2-IX-1885).
9.000 ex. (cfr. 19-V-1886; 28-VI-1886; 23-VIII-1886).
5.500 ex. (cfr. 19-I-1893).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1879.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 25/26-VII-1896.
4. 5. *Uitgever - drukker* : J. Bouchery(1) Hopland 30.
- IV. 1. *Informatieblad, voor binnen- en buitenland.*
2. A-politiek (2).

Alleman's Vriend De Vriend

- I. S.B.A. : 5-V-1860 t/m 16-III-1862 (met prospectus)
M.I.P. : 15-VII-1860; 29-IX-1861.
- II. 1. *Titel* :
De Vriend (cfr. 15-XII-1861 t/m 29-XII-1861).

(1) Zie J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 44-45.

(2) F. DE POTTER : *Vlaamsche bibliographie*, p. 749, zegt dat het *Allemansblad* een overdruk was van het katholieke, Gentse *Fondsenblad*.

2. *Ondertitel* :
Weekblad voor nuttig tijdverdrijf.
Letterkundig Weekblad.
Roman's, Verhalen, Reisbeschrijvingen, Volksliedjes, Anekdoten, Kunst- en Letternieuws (cfr. 15-VII-1860 e.v. nrs.).
Idem + Uitgegeven met medewerking der „Violieren'', letterkundige afdeling der St. Lukasgilde. (cfr. 16-IX-1860 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* :
30 × 18; 4 blz.
Idem; 8 blz. (cfr. 15-VII-1860 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-V-1860 (1).
b. *Einddatum* : 16-III-1862.
3. 4. 5. *Eigenaar - uitgever - drukker* :
Th. Hamilton (2) Sudermanstraat, 14.
Idem, Kattenbergstraat, 44, Borgerhout (cfr. 10-XI-1861 e.v. nrs.).
 8. *Medewerkers* : Mevr. David, P. De Batist, Frans De Best, Frans De Cort, N. De Hert, Hans De Laet, K. de Walsche, Hendrik Groesser, Th. Hamilton, Hendrik Lenaerts, Kazimier Leyssens, Jan Lootenhulle, Harry Peters, Frans Van Bergen, Jos. Van den Branden, A. Van Ostaejen, Edw. Van Ryswyck, S. B. Van Tongeren en C. Ver Hulst (3).
- IV. 1. *Ontspannings- en artistiek blad*.
2. *A-politiek*.
„De politiek is stiptelijk uit het blad verbannen. Wij willen alleen Belgen en Vlamingen zijn.
... wij nemen geene afscheidslin van partijen aen; wij zijn het goedkoope vlaemsche weekblad en niets anders'' (4).

Het Ambtenaarsblad

- I. S.B.A. : IX-1897.
M.I.P. : IX-1897.

(1) Het nummer van 15-VII-1860 geeft zich opnieuw uit als eerste exemplaar, wellicht tengevolge van de belangrijke wijzingen op die datum aan het blad uitgevoerd.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 101.

(3) Zie : *Alleman's Vriend*, Eerste Jaar: titelpagina lijst der medewerkers.

(4) *Alleman's Vriend*, 8-VII-1860 (bijvoegsel).

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Staats-, Provincie- en Stadsbedienden.
- 3. *Motto* : Het voegt U Belgen niet, voor anderen te wijken (J. F. Willems).
- 4. *Formaat* : 27,5 × 19,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1,25 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1897.
- 5. *Drukkers* : K. Willekens en Aug. Monet (1), Steenhouwers-vest, 22.
- IV. 1. Vakblad.
- 2. Wil de vlaamse ambtenaren groeperen tegen discriminatie van franstalige zijde (2).
- V. S.B.A. bewaart tevens een eerste nummer (III-1898) van een blad met identieke titel, verschijnende in Borgerhout (3).
Wordt opgevolgd door *Het Nieuwe Ambtenaarsblad*.

Annonce-Express
Anvers-Express

- I. S.B.A. : 21-IV-1912 t/m 10-V-1912.
M.I.P. : 21-IV-1912; 22/23-IV-1912; 27-IV-1912.
K.B.B., FM. : 21-IV-1912; 27-IV-1912.
- II. 1. *Titel* : Anvers-Express. (cfr. 27-IV-1912 e.v. nrs.).
- 2. *Ondertitel* : Verschijnt dagelijks. — Parait journallement.
- 4. *Formaat* : 53,5 × 41; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
- 6. *Prijs* : 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-IV-1912.
- b. *Laatste bewaarde nummer* : 10-V-1912.
- 4. 6. *Uitgever - directeur* : Gustave Deleye.
- 9. *Adres* : Rempart Kipdorp, 26.
- IV. 1. Informatieblad, tweetalig.
- 2. A-politiek.
„Meermalen reeds drong zich de noodzakelijkheid op een onpartijdig dagblad in Antwerpen verspreid te zien.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 208.

(2) *Het Ambtenaarsblad*, IX-1897.

(3) Zie ook : *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 159.

... Onze lezers zullen het met ons eens zijn om te bekennen dat het veel beter is een beknopt en duidelijk overzicht te geven van de wereldpolitiek, dan zich in te laten met de beuzelarijen van binnenlandsche partijen, die zo dikwerf onze geliefde spreuk : „Eendracht maakt macht” in gevaar brengen

....

... En om Vlamingen en Walen tevreden te stellen (en om dus noch voor Flamingant noch voor Franskiljon gehouden te worden) zal ons blad in beide landstalen gedrukt worden. Evenwel zullen de Vlaamsche artikels geene vertaling zijn van de Fransche, noch omgekeerd.

De Nederlandsche opstelraad is gansch onafhankelijk van de Fransche en deze werkt gansch op zichzelf voor wat zijne taal betreft” (1).

Annonces et Nouvelles Politiques du Département des Deux-Nethes

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 14-XII-1801.

Antigoon

- I. S.B.A. : 4-I-1885 t/m 27-XII-1885.
M.I.P. : 4-I-1885; 22-III-1885; 20-IX-1885; 4-X-1885.
S.A.B. : 11-I-1885 t/m 15-IX-1885.
- II. 4. *Formaat* : 45 × 28; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-I-1885.
b. *Einddatum* : 27-XII-1885 (3).
4. *Uitgever* : Ch. Dumont.
9. *Adres* : Raapstraat, 2.

(1) *Annonce-Express*, 21-IV-1912, p. 1.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers Pressophile*, p. 14 : „Cette feuille paraissait en l'an X; elle est dans l'ouvrage de Deschiens. — Un décret du 14 décembre 1810 autorisa la publication d'une feuille d'annonces à Anvers; peut-être est-ce la même que celle citée ci-dessus”.

(1) *Antigoon*, 27-XII-1885, p. 1 : „Met genoeg en hoop op ieders welwillende ondersteuning, melden wij aan alle vrienden der Vlaamsche vooruitstrevende grondbeginselen, dat *Antigoon* zich kortelings als dagblad zal aanbieden.

Het zal slechts in de loop van het aanstaande jaar zijn, dat wij er mede kunnen beginnen”.

- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Liberaal, vlaams en vooruitstrevend.
 Weekblad.

„In zijn hooge wijsheid voorzag hij dan ongetwijfeld dat met Nieuwjaar 1885, het nieuw weekblad zich aan de Vlaamsche vooruitstrevende bevolking zou komen aanbevelen ... Wij hebben dan ook alle redenen om te mogen verhoplen dat het nieuwe jaar ons zal verlossen van de apostels van den Syllabus en een echt liberaal vastberaden vooruitstrevend ministerie, spoedig 's lands bestemming zal voorzetelen" (1).

Anti-Krist

- I. S.B.A. : 29-IX-1889.
 M.I.P. : 29-IX-1889.
 K.B.B., F.M. : 1-XII-1889.
- II. 4. *Formaat* : 25,5 × 19; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 2 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-IX-1889.
 4. 5. *Uitgever - drukker* : F. Van Doeselaer (2), Cathelijnevest, 33.
- IV. 1. Opinieblad.
 2. Anti-godsdienstig, zowel anti-katoliek, anti-protestant, anti-Leger des Heils, anti-kerkelijk liefdadigheidswerk.

De Anti-Socialistenbond (3)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : Wellicht 1898.
 b. *Nog bestaand in* 1904.
 9. *Adres* : Marcgravestraat, 17.

Antverpia

- I. M.I.P. : 20-XI-1887; 17-II-1889; 18-V-1890.

(1) *Antigoon*, 4-1-1885, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 144.

- S.B.A. : 21-VII-1889; 18-I-1891.
 K.B.B., FM : 18-VIII-1889.
- II. 2. *Ondertitel* : Tijdschrift handelende over alles wat het Ketelmakers en IJzere scheepsbouwersvak aanbelangt.
4. *Formaat* : 25,5 × 19; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-XI-1887.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 18-I-1891 (1).
4. 5. *Uitgevers - Drukkers* :
 We. J. Brouwers en Zonen (2).
 Jos. Theunis (3) Lombaardstraat, 28. (cfr. 21-VII-1889).
 A. Alpaerts (4), Mutsaardstraat, 11. (cfr. 18-VIII-1889 e.v. nrs.).
9. *Adres* : Nassaustraet, 23.
- IV. 1. Vakblad.
 2. A-politiek.

Antwerp Bicycle Club

- I. M.I.P. : 1-1903; 1-X-1903; 1-I-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe particulier du Club, paraissant mensuellement.
4. *Formaat* : 27,5 × 19,5; 6 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 2 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1903.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-I-1905.
9. *Adres* : 30, Longue rue Porte aux Vaches.

Antwerpen

- I. S.B.A. : 1-VII-1883; 3-II-1884; 20-I-1884; 18-V-1884.
 M.I.P. : 1-VII-1883; 28-X-1883; 11-XI-1883, 8-VI-1884.

(1) *Anvers Pressophile*, p. 13 : „Nous connaissons, portant la date du 17 mai 1891 (4e année, n° 6) un : Tijdschrift van de Maatschappij van Onderlingen Bijstand der vereenigde Stoomketelmakers, IJzere scheepsbouwers en andere Metaalbewerkeren Antverpia. Impr. A. Alpaerts. — Ce doit être la continuation de Antverpia, mais nous ignorons la date du changement”.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 46.

(3) *Ibid.*, pp. 172-173.

(4) *Ibid.*, pp. 35-36.

K.B.B., FM : I-VII-1883.

II. 2. *Ondertitel* :

Orgaan van Handel en Scheepvaart.

Orgaan voor Handel, Scheepvaart en Algemene belangen.

(cfr. II-XI-1883 e.v. nrs.).

4. *Formaat* : 37 × 26,5; 4 blz.

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* : 5 fr.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-VII-1883.

b. *Laatst bewaarde nummer* : 8-VI-1884.

4. *Uitgever* : C. Dumont.

9. *Adres* :

Raapstraat, 2.

Beeldekensstraat, 62. (cfr. 3-II-1884 e.v. nrs.).

IV. 1. *Belangenblad*.

Komt op voor de verdediging van de kleine burger, neringdoener en werkmán; is voorstaander van de uitbreiding van het stemrecht; propageert de verbetering der handelsverkeerswegen rond Antwerpen en de afschaffing van allerlei inkomst- en andere rechten, geheven op de handelsgoederen.

2. *A-politiek*.

Antwerpen Boven

I. S.B.A. : 6-I-1895; 17-II-1895; 24-II-1895, 16-VI-1895;

M.I.P. : 6-I-1895.

K.B.B., FM : 6-I-1895.

II. 2. *Ondertitel* : Onpartijdig weekblad voor handelsbelangen.

3. *Formaat* : 52,5 × 35; 4 blz.

4. *Periodiciteit* : W.

5. *Prijs* : 1,50 fr., 5 ct.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-I-1895.

b. *Laatst bewaarde nummer* : 16-VI-1895.

5. *Drukker* : Cl. Thibaut (1), Gratiekapelstraat, 7.

7. *Hoofdredacteur* : René Vermandere.

9. *Adres* : Kammenstraat, 103.

(1) Zie J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

- IV. 1. Belangenblad.
Verdedigt de middenstand o.a. tegen de coöperatieven.
2. A-politiek.
- V. Dit blad is de opvolging van *De Wereldtentoonstelling van Antwerpen*, dat zelve *Mercurius* opvolgde (1).

Antwerpen Vooruit
Anvers en avant

- I. S.B.A. : 15-V-1911 t/m 19-VII-1914.
S.A.A. : 1-VIII-1911 t/m 28-XII-1913.
M.I.P. : 15-V-1911 ; 2-XI-1913 ; 16-XI-1913 ; 15-I-1914.
K.B.B., FM : 15-V-1911 ; 15-I-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan van den Propaganda-Kring voor doel hebbende Antwerpen in den vreemde te doen kennen, de reizigers hier heen te lokken, feestelijkheden in te richten om hun verblijf alhier te veraangenamen en alzoo bij te dragen tot den voortgang van den kleinhandel. — Organe de la Ligue de Propagande, ayant pour but de faire connaître Anvers à l'étranger, d'y attirer les touristes, de les y retenir, d'organiser des fêtes, et d'aider ainsi à l'expansion du commerce local.
Orgaan hebbende voor doel : De propaganda van de stad Antwerpen en de verdediging der belangen van den kleinhandel.
Uitgegeven onder de bescherming van den bond „Antwerpen Vooruit” — Organe ayant pour but : La propagande pour la ville d'Anvers et la défense des intérêts du commerce local.
Edité sous les auspices de la ligue „Anvers en avant”.
(cfr. 15-V-1912 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 53 × 35 ; 8 blz.
5. *Periodiciteit* :
M (2 ×)
W. (Cfr. 2-XI-1913 e.v. nrs).
6. *Prijs* :
10 ct. (cfr. 2-XI-1913 e.v. nrs.)
5 fr., 10 ct. (cfr. 23-XI-1913 e.v. nrs.).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 13.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-V-1911.
 b. *Laatst onderzocht nummer* : 19-VII-1914.
Voortgezet na W.O.I.
5. *Drukkers* : E. Stockmans en C^o (1), Otto Veniusstraat.
 9. *Adres* :
redactie : Twaalfmaandenstraat, 3.
 Verzoeningsstraat, 19, Borgerhout (cfr. I-VII-1912 e.v. nrs.).
beheer : Otto Veniusstraat, 29. (cfr. I-VI-1913 e.v. nrs.).
redactie en beheer : Verzoeningsstraat, 19, Borgerhout (cfr. 15-III-1914 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Belangenblad. Tweektalig.*
 Orgaan van de neringdoenersbond „Antwerpen Vooruit”.
 2. A-politiek.

Antwerpen Wereldtentoonstelling

- I. K.B.B., FM : 31-XII-1892.
- II. 2. *Ondertitel* : Onpartijdig Nieuws- en Aankondigingsblad.
 6. *Prijs* : 1,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 31-XII-1892.
 5. *Drukker* : Cl. Thibaut (2), Gratiekapelstraat, 7.
- IV. 1. *Informatie- en aankondigingsblad.*
 2. A-politiek.

Antwerpen's Politieverbroedering

- I. M.I.P. : IV-1911.
 K.B.B., FM : IV-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der „Vereeniging van Politiebedienden”.
 4. *Formaat* : 31 × 23,5; 4 blz.
 6. *Prijs* : 1 fr., gratis voor leden.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IV-1911.
 5. *Drukker* : J. Heylen (3), Bredastraat, 58, Dam.
 9. *Adres* : *Zetel van de Vereniging* : Gemeentestraat, 13.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 170-171.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.

- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.

De Antwerpenaar

- I. S.B.A. : I-VIII-1827 t/m 29-IX-1827 (ontbr. nrs : 4, 8, 47, 50 ; microfilm).
- II. 2. *Ondertitel* : Staat- en letterkundig nederlandsch Koophandelsdagblad.
4. *Formaat* : 36 × 24 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
6. *Prijs* :
Antwerpen : Fl. 3,30.
Elders : Fl. 4,30.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-VIII-1827.
b. *Einddatum* : 29-IX-1827 (1).
3. 4. 5. *Eigenaars - Uitgevers - Drukkers* : Duverger en Cie, Eiermarkt (2) (3).
- IV. 1. Informatieblad.
2. Pro-hollands (4).

De Antwerpenaar

- I. M.I.P. : II-X-1885 ; 18-X-1885.
- II. 2. *Ondertitel* : Verschijnende wekelijks.
5. *Periodiciteit* : W (5).
6. *Prijs* : Antwerpen : 2,50 fr. ; Provincie : 3 fr. ; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : II-X-1885.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 18-X-1885.

(1) *De Antwerpenaar*, 29-IX-1827, p. 1 : Hieruit vernemen we dat de uitgave van het blad voorlopig wordt gestaakt en dat in de loop van oktober 1827 een nieuw nummer zal verschijnen onder een nieuwe redactie.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 89-90.

(3) Zie F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 45 : Duverger en Cie waren in werkelijkheid Duverger zelve, Bourceret en J.H. Van Setter.

(4) Het blad dat in de Noord-Nederlandse spelling was opgesteld en dat zich sterk pro-hollands betuigde, kreeg niet de verhoopte steun van regeringswege en verscheen dan ook slechts twee maanden. Zie daarvoor : R. MEREY, *De Antwerpsche Pers onder het Vereenigd Koninkrijk*.

(5) *De Antwerpenaar*, II-X-1885, p. 1 : Met Nieuwjaar zal het blad dagelijks verschijnen.

5. *Drukker* : G. Bonaugure en Cie, Mechelen.
 6. 7. *Beheerder - Opsteller* : J. Oorschot en Cie.
- IV. 1. Informatieblad.
2. A-politiek.

De Antwerpenaar

- I. M.I.P. : 29-III-1886; 30-III-1886; 2-IV-1886; 26-IV-1886.
S.B.A. : 30-III-1886; 31-III/1-IV-1886; 27-IV-1886.
K.B.B., FM : 30-III-1886; 4-IV-1886.
- II. 2. *Ondertitel* : Volksblad aan 1 cent.
4. *Formaat* : 34 × 24; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : D.
6. *Prijs* :
7 fr., 2 ct.
7 fr., 1 ct. (cfr. 26-IV-1886 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-III-1886.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 27-IV-1886.
5. *Drukker* : Buerbaum-Van der Goten (1), Korte-Kievietstraat, 39.
6. *Adres* : Hopland 30 en Oever 27 (2).
- IV. 1. Informatieblad van beperkte betekenis.
2. Katoliek.

Den Antwerpenaar

- I. S.B.A. : 4-I-1829 t/m 30-XII-1845.
K.B.B. : 4-II-1829 t/m 19-III-1831.
M.P.M. : jg. 1830.
U.B.L. : jg. 1829, 1830, 1831, 1832 (zeer onvolledig). ,
S.A.A. : 13-VII-1828; 14-I-1829; 7-II-1829; 28-XI-1829;
31-VII-1830; 11-XII-1830.
M.I.P. : 30-XI-1828; 21-X-1830; 25-VI-1831; 8-III-1837;
4-I-1845.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 49-50.

(2) Ons onderzoek liet ons verder toe deze twee adressen te identificeren als zijnde van Jan Bouchery en Edward Iepens. Beide mannen waren wellicht de eigenaars, uitgevers en opstellers van het blad.

II. 2. *Ondertitel* :

Staetkundig, godsdienstig en letterkundig weekblad.

Staetkundig, godsdienstig en letterkundig nieuwsblad. (cfr. 7-I-1829 e.v. nrs.).

Staetkundig, godsdienstig en letterkundig blad. (cfr. 21-XI-1829 e.v. nrs.).

Staetkundig, godsdienstig en letterkundig nieuwsblad. (cfr. 6-IX-1831 e.v. nrs.).

Nieuws- en Aenkondigings Blad. (cfr. 1-I-1835 e.v. nrs.).

3. *Motto* : Maetschappelijk welzijn. (cfr. 5-XII-1837 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

35,5 × 19; 4 blz.

32 × 21; 4 blz. (cfr. 6-IX-1831 e.v. nrs.).

34 × 21; 4 blz. (cfr. 25-V-1839 e.v. nrs.).

35 × 22; 4 blz. (cfr. 9-V-1844 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

W.

W (2 ×) (cfr. 7-I-1829 e.v. nrs.).

W (3 ×) (cfr. 2-X-1830 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

Antwerpen : Fl. 1/3 m. Elders : Fl. 1,25/3 m.

Antwerpen : Fl. 1,60/3 m. Elders : Fl. 1,90/3 m. (cfr. 7-I-1829 e.v. nrs.).

Antwerpen : Fl. 2,40/3 m. Elders : Fl. 2,90/3 m. (cfr. 2-X-1830 e.v. nrs.).

Antwerpen : 5,10 fr./3 m. Elders : 6,15 fr./3 m. (cfr. 2-IV-1833 e.v. nrs.).

7. *Oplage* : v-1830 : 260 abonneuten (1).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-X-1828 (2).

b. *Einddatum* : 30-XII-1845 (3).

4. 5. *Uitgever - Drukker* :

P.F. Slaets (4), Kammestraat, 705.

idem, Meirbrug, 1069. (cfr. 18-I-1831 e.v. nrs.).

7. *Hoofdredacteur* : Priester J. B. Buelens.

(1) Zie : R. MEREKY, *De Antwerpse Pers onder het Vereenigd Koninkrijk*, p. 117.

(2) Zie : A. WARZÉE, *Essai historique et critique sur les journaux belges*, p. 242.

(3) *Den Antwerpenaer*, 27-XII-1845, p. 1 : Op 1 januari 1846 zal *Den Antwerpenaer* ophouden te verschijnen, en schikkingen werden genomen om de lezers door *Het Handelsblad* te laten bedienen. Het laatste nummer van 30-XII-1845 herhaalt dit bericht.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 204.

10. *Financieel beheer* : De uitgave van het blad werd financieel mogelijk gemaakt door W. Key, een Antwerpse groothandelaar (1).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
De aankondigingen nemen in de tweede helft van de dertiger jaren een steeds ruimere plaats in.
2. Katoliek, unionistisch, vlaamsgezind en democratisch. Van bij zijn stichting is *Den Antwerpenaer* de tolk van de vlaamse oppositie onder hollands gezag o.a. betreffende de monopolisatie van het onderwijs en de bedreiging van de persvrijheid. Het blad juicht de Belgische omwenteling toe, en onderging in de eerste jaren een sterke invloed van het katoliek liberalisme. De democratische tendens moest echter spoedig de plaats ruimen, wellicht onder de druk van de pauselijke encycliek „*Mirari Vos*”, voor een meer conservatieve en ultramontaanse strekking, die bewaard bleef tot 1845 (2).

De Antwerpenaer

- I. M.I.P. : 30-I-1862; 20-II-1862; 11-IX-1862; 14-IX-1862; 31-V-1863; 20-VIII-1863; 9-III-1865; 23-III-1865.
S.B.A. : 4-VIII-1864; 5-I-1865.
K.B.B., FM : 29-VI-1862.
- II. 2. *Ondertitel* :
Dagblad voor Staetkunde, Handel, Nijverheid, Landbouw.
Nieuwsblad voor Staetkunde, Handel, Nijverheid, Landbouw.
(cfr. 14-IX-1862 o.v. nrs.).
Staetkunde, Handel, Nijverheid, Landbouw (cfr. 31-V-1863 e.v. nrs.).
3. *Motto* : Grondwet, Godsdienst, Vrijheid.
4. *Formaat* : 39 × 25,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W (2 ×) (cfr. 14-IX-1862 e.v. nrs.).
6. *Prijs* : 6 fr., 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-I-1862 (3).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 23-III-1865.

(1) Zie : F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 67.

(2) Zie daarover : F. CHRISTIAENS, *De Radicale Tendenzen in het Antwerpse politieke leven*, pp. 2, 16, 29-30.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 12.

- 5. *Drukker* : Van Aarssen (1) Beurzestraat, 11.
- 7. *Hoofdredakteur* : Harry Peters, Kipdorpvest.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
- 2. Katoliek en behoudsgezind.

Antwerpener Fremdenblatt

- I. K.B.B., FM : 15-XI-1903.
- II. 2. *Ondertitel* : Organ der deutssprechenden Einwohner Belgiens.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 4,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XI-1903.
- 4. *Uitgever* : Hubert Loew.
- 5. *Drukkerij* : Drukkerij van het „Brüsseler Fremdenblatt“.
- 9. *Adres* : 125, Chaussée d'Anvers et 25, rue des Charbonniers, Brüssel.
- IV. 1. Informatieblad.
- 2. A-politiek.

Antwerpener Merkur

- I. S.B.A. : 29-III-1884 (nr. 1) 16-IV-1884.
M.I.P. : 29-III-1884; 12-IV-1884.
- II. 2. *Ondertitel* : Organ der Deutschen in België.
- 4. *Formaat* : 45 × 32; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W. (2 ×).
- 6. *Prijs* : Antwerpen : 8 fr.; België : 9 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-III-1884.
- b. *Uitgever - Drukker* : Jos. Weyerhorst (2), rue du Ciel, 7, Antwerpen.
- IV. 1. Informatieblad.
- 2. A-politiek.
- V. Dit blad kende slechts enkele nummers en werd vervangen door het *Deutsches Tageblatt für België* (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 175.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 207.

(3) *Antwerpener Merkur*, 12-IV-1884.

Antwerpener Zeitung

- I. S.B.A. : 26-v-1888; 3-x-1889; 9-xi-1890; 1-1-1891 t/m 16-v-1891; 24-1-1892; 14-viii-1892; 1-iv-1893; 30-iv-1893.
M.I.P. : 10-iv-1887; 5-v-1887; 10-vii-1887; 25-ii-1889; 3-viii-1889; 19-xii-1889; 13-ix-1890; 3-ii-1891; 23-viii-1891; 7-iv-1892; 2-1-1893; 27-iv-1893.
K.B.B., F.M : 3-iv-1887; 8-x-1889; 28-xii-1889; 31-x-1891.
- II. 2. *Ondertitel* :
Organ der Deutschen in België.
Geen ondertitel (cfr. 9-xi-1890 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 42 × 28,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* :
W (3 ×).
D (6 ×) (cfr. 1-xi-1891 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
1,80 fr./3 m., 10 ct.
12 fr., 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-iv-1887.
b. *Einddatum* : 30-iv-1893 (1).
4. *Uitgevers* :
Jos. Kroth, Winkelhaakstraat, 67.
Idem, Lange Winkelstraat, 7. (cfr. 26-v-1888 e.v. nrs.).
Jos. Kroth en Louis Servais. (cfr. 1-iv-1891 e.v. nrs.).
Actiëngesellschaft Imprimerie Le Lion, Lange Winkelstraat, 7. (cfr. 2-iv-1891 e.v. nrs.).
Laporte en Co. (cfr. 1-iv-1893 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
P. Casie (2), Klappeistraat, 48.
Jos. Kroth (3), Lange Winkelstraat, 7. (cfr. 1-1-1891 e.v. nrs.).
Imprimerie Le Lion, Lange Winkelstraat, 7. (cfr. 1-iv-1891 e.v. nrs.).
Laporte en Co (4) (cfr. 1-iv-1893 e.v. nrs.).
7. *Redacteurs* :
Jos. Kroth.
Jos. Kroth en Louis Servais. (cfr. 2-iv-1891 e.v. nrs.).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 19.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 53.

(3) *Ibid.*, p. 123-124.

(4) *Ibid.*, p. 126.

- R.A. Körnig en Louis Servais. (cfr. 24-I-1892 e.v. nrs.).
 Dr. S. G. Sprengel. (cfr. 1-IV-1893 e.v. nrs.).
9. Adres :
 Lange Winkelstraat, 7. (cfr. 26-V-1888 e.v. nrs.).
 Dominikaanstraat, 2-6. (cfr. 1-IV-1893 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en belangenblad.
 Verdedigt de belangen der Duitsers in België verblijvend.
2. A-politiek.
- V. Opgesvolgd door *Das Deutsche Blatt für België*.

Antwerpsch Nieuwsblad (1)

- III. 1. a. Stichtingsdatum : 8-I-1799.
 2. 3. 4. 5. 7. Stichter - eigenaar - uitgever - drukker - redacteur :
 Franck (2).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Republikeins.

Antwerpsch Nieuwsblad

- I. S.B.A. : 8-XII-1803 t/m 28-XII-1809.
- II. 1. Titel : Gazette Het Antwerpsch Nieuws-Blad. (cfr. 18-X-1804 e.v. nrs.).
 4. Formaat :
 22,5 × 16,5; 4 blz.
 33 × 18 : 4 blz. (cfr. 25-III-1805 e.v. nrs.).
 5. Periodiciteit : W (2 ×).
 6. Prijs :
 Antwerpen : Fl. 4,40; elders : Fl. 7,10.
 Antwerpen : Fl. 4,40; elders : Fl. 7,10; 1 st. (cfr. 23-VII-1804 e.v. nrs.).
 7. Oplage : 1808 : 126 ct. (3).

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie : F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 19-32. Volgens de auteur richtte Franck het *Antwerpsch Nieuwsblad* op, om in het Antwerpse een vlaamstalig dagblad te bezitten; Dargonne, de toenmalige politieprefect verleende zijn goedkeuring, doch vanuit Frankrijk zelve kwam het bevel tot schorsing van de publicatie; op 24 januari 1799 beveelt Dargonne de stopzetting, en op 6 februari 1799 werd hij afgezet, wegens ongehoorzaamheid, daar hij een vlaams blad had durven verdedigen.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 94.

(3) Zie : R. MEREY, *De Antwerpsche Pers onder het Fransch Regiem*, p. 289.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-XII-1803.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 28-XII-1809 (1).
 4. 5. *Drukker - uitgever* : C. H. De Vos (2), Zirkstraat, 1e sectie, 1221.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 De berichtgeving is sterk buitenlands gericht en de gebruikte nieuwsbronnen zijn officiële bekendmakingen en overdrukken uit vreemde kranten.
2. Bonapartistisch.

Antwerpsch Nieuwsblad

- I. S.B.A. : 28-I-1817 t/m 14-V-1853.
 S.A.A. : 29-I-1818 t/m 14-V-1853; jg. 1816-1819-1821, 1827, 1830-1831, 1833, 1836. (verspreide nummers).
 K.B.B. : jg. 1847 (VIII-XII), 1850-1851.
 K.B.B. FM : 18-III-1820; 17-VIII-1826.
 U.B.L. : jg. 1848-1849.
 M.I.P. : 18-V-1820; 27-VII-1826; 12-VII-1826; 27-XI-1828; 21-I-1832; 26-VI-1839; 29-VI-1839; 9-I-1840; 15-VI-1848; 14-V-1853.
- II. 1. *Titel* :
 Correspondentie van de Schelde of Antwerpsche Courant. (cfr. 1-X-1821 e.v. nrs.).
 Antwerpsch Nieuwsblad. (cfr. 16-V-1824 e.v. nrs.).
 Provinciael Antwerpsch Nieuwsblad. (cfr. 14-I-1840 e.v. nrs.).
2. *Ondertitel* :
 Toegewijd aen staet, Huyshoud- en letterkunde, alsmede commerciële belangen. (cfr. 12-II-1818 e.v. nrs.).
 Toegewijd aen Staet-, huyshoud- en Letterkunde, alsmede Commerciële Belangen en Notariële Bekentmakingen. (cfr. 15-IX-1818 e.v. nrs.).
 Geen ondertitel (cfr. 18-II-1826 e.v. nrs.).
3. *Motto* :
 Het Vaderland, Den Koning, De Eer. (cfr. 28-I-1817 e.v. nrs.).

(1) De einddatum konden we niet terugvinden.

Het is evenwel zeker dat, met de wet van 15 december 1810, betreffende de regeling van de drukpers en waarbij in het departement der Twee-Neten voortaan slechts een enkel nieuwsblad mocht verschijnen, de *Gazette* van de Vos verdwenen is.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 80.

Ride si Sapis. Mart (cfr. 12-II-1818 e.v. nrs.).

Geen motto. (cfr. 18-II-1826 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

29 × 16,5; 4 blz.

31,5 × 17; 4 blz. (cfr. 29-III-1817 e.v. nrs.).

35 × 17; 4 blz. (cfr. 18-II-1826 e.v. nrs.).

40 × 21,5; 4 blz. (cfr. 1-I-1829 e.v. nrs.).

35 × 23,5; 4 blz. (cfr. 3-IV-1830 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

W (3 ×).

D (6 ×) (cfr. 30-V-1848 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

Antwerpen : fl. 10; elders fl. 4/3 m. (cfr. 12-II-1818 e.v. nrs.).

Antwerpen : fl. 9,65; elders : fl. 3.30/3 m. (cfr. 18-II-1826 e.v. nrs.).

Antwerpen : 20 fr.; elders 7 fr./3 m. (cfr. 1-I-1836 e.v. nrs.).

Antwerpen : 11 fr.; elders : 4,50 fr./3 m. (cfr. 29-XII-1846 e.v. nrs.).

7. *Oplage* (1) :

1830 : 231 ex.

1831 : 401 ex.

1832 : 411 ex.

1833 : 385 ex.

1834 : 384 ex.

1835 : 374 ex.

1836 : 342 ex.

1837 : 145 ex.

1838 : 210 ex.

1839 : 394 ex.

1840 : 404 ex.

1841 : 390 ex.

1842 : 380 ex.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 31-V-1814 (2).

b. *Einddatum* : 14-V-1853 (3).

4. *Uitgever* : G. Van Merlen, Korte Nieuwstraat. (cfr. 18-II-1826 e.v. nrs.).

(1) J. MALOU : *Notice statistique sur les journaux belges*, p. 13.

(2) *Anvers Pressophile*, p. 11.

(3) *Provinciaal Antwerpsch Nieuwsblad*, 14-V-1858, p. 1. Dit is het laatste nummer;

De abonneenten zullen voortaan bediend worden door het dagblad *De Schelde*.

5. *Drukkers* :

J. Saeyens (1), Oude Borze, 449.

T. J. Janssens en Co (2) (cfr 12-II-1818 e.v. nrs.).

T. J. Janssens en G. A. H. Van Merlen (2). (cfr. 28-II-1818 e.v.).

J.-P. Ubaghs, Janssens en Van Merlen (2), Vlaemingsveld, 310. (cfr. 9-VII-1818 e.v. nrs.).

Janssens en Van Merlen (2). (cfr. 17-X-1818 e.v. nrs.).

Idem, Grootte Markt, 714. (cfr. 31-X-1818 e.v. nrs.).

G. Van Merlen (3), Korte Nieuwstraat. (cfr. 1-I-1829 e.v. nrs.).

G. Van Merlen en Zoon (3). (cfr. 6-VI-1848 e.v. nrs.).

7. *Redakteurs* :

A. De Wolf (4).

L. Torfs (5) (6).

IV. 1. Informatie-, opinie en advertentieblad.

„Deéze gazette,...., is nu de eenigste welke (gekozen door de kamer der Notarissen dezer stad) zal alle berigten der verkooping en inhouden, welke zullen geschieden door gemelde Notarissen” (7).

2. Vertrokken als conservatief-katoliek en vlaams blad onder het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (8), wordt het *Antwerpsch Nieuwsblad* na de Belgische omwenteling voorstander van het Unionisme (9) zelfs tot na 1842. Alhoewel de krant

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 158.

(2) *Ibid.*, p. 11.

(3) *Ibid.*, p. 190.

(4) Zie : F. DE POTTER, *Vlaams bibliographie*, p. 750, die A. De Wolf als opsteller situeert rond 1830.

(5) Zie : M. SABBE, *Louis Torfs* (Biogr. Nat. XXVI, c. 443-446), die L. Torfs als redacteur aanwijst vanaf 15 oktober 1830 tot en met het jaar 1853.

Zie ook : L. WILS, *De politieke oriëntering van de Vlaamse beweging*, p. 52.

(6) Zie : L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 573 : De auteur zet hier uiteen, hoe, na de afschaffing van het zegelrecht in 1848, de uitgever door de concurrentie werd gedwongen tot een dagelijkse publicatie. De redactie echter, waartoe hij dan zelve behoorde, was voortdurend aan het werk van één persoon overgelaten en schoot in haar taak te kort, zodat het abonnementenaantal dagelijks terug liep en de uitgever verplicht werd de abonnementen aan de *De Schelde* over te dragen”.

(7) *Antwerpsch Nieuwsblad*, 15-IX-1818, p. 1.

(8) Zie : R. MERECEY, *De Antwerpsche Pers onder het Vereenigd Koninkrijk der Nederlanden*, p. 106.

(9) Zie : F. CHRISTIAENS, *De radicale Tendenzen in het Antwerps politieke leven*, p. 40.

zich meermaals vrijpleit van iedere politieke invloed (1), treedt in de tweede helft van de jaren veertig een liberale strekking naar voren (2) die aanleunt bij de conservatieve vleugel van de zopas gestichte liberale partij.

V. Is de voortzetting van de *Gazette van Brabant*.

Het Antwerpsch Tooneel

- I. S.B.A. : 13-IX-1884 t/m 1-V-1887.
M.I.P. : 13-IX-1884.
K.B.B., FM : 13-IX-1884.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Abonnten en Bezoekers van den Nederlandschen Schouwburg.
 4. *Formaat* : 35 × 26; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
3,50 fr.
2,50 fr. (cfr. 25-IV-1885 e.v. nrs.).
3,50 fr. (cfr. 27-IX-1885 e.v. nrs.).
- III. 1 a *Stichtingsdatum* : 13-IX-1894.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-V-1887.
 4. *Uitgever* : Julius Ratinckx, St. Nikolaasplaats, 10. (cfr. 13-IX-1884).
 4. 6. *Uitgever - bestuurder* : Julius Ratinckx, Lange Nieuwstraat, 13. (cfr. 25-IV-1885 e.v. nrs.).
 5. *Drukker* : B. J. Mees (3), Congresstraat, 24.
 7. *Hoofdopsteller* : Eduard van Bergen.
 8. *Medewerkers* :
L. Krinkels, Antoon G.
Dingsma en R. Van Elders (4).

(1) Zie o.a. *Provinciaal Antwerpsch Nieuwsblad*, 22-XII-1846, p. 1 :
„Te dien eynde zal zij noch kosten nog moeyten ontzien, om ..., en haren roem mogen blijven dragen op de regt onafhankelijke standplaats, welke zij sinds lange tusschen de twee hoofdpartijen, die het land verdelen, zoo gelukkig bekleedt.”

(2) *Provinciaal Antwerpsch Nieuwsblad*, 1-1-1948, p. 2 :
„... Ondertusschen mogen wij er ons over verheugen, dat de openbare denkwijze, welke bij de kiezingen van 8 juny, zich met zooveel kracht lucht gaf, eindelijk heeft gezegevierd, ... en dat een liberaal ministerie aan het roer is gekomen.”

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 136.

(4) Zie : *Het Antwerpsch Tooneel*, 20-IX-1885, p. 1, waar bericht wordt dat genoemde personen voortaan vaste medewerkers geworden zijn.

9. Adres : Wetstraat, 21.
- IV. 1. Artistiek blad.
 „... Onze onderneming is voor ons geene geldzaak, maar eene onweerstaanbare behoefte om ons Nederlandsch Tooneel, in de mate onzer krachten, zooveel mogelijk te verheffen.” (1)
2. A-politiek.

Antwerpsch Weekblad

- I. M.I.P. : 7-VII-1883.
- II. 2. *Ondertitel* : Voor nieuws en aankondigingen, Verschijnende Zaterdags.
4. *Formaat* : 43 × 31; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen : 5 fr. ; binnenland : 5,50 fr. ; 10 et
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-VII-1883.
5. *Drukkers* : H. en L. Kennes (2), Gratiekapelstraat, 8.
9. *Adres* : Gratiekapelstraat, 8.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
2. A-politiek.

Antwerpsche Dok Cycle Club

- I. M.I.P. : 11-V-1890; 22-VI-1890.
- II. 2. *Ondertitel* : Verschijnt iedere week.
4. *Formaat* : 31,5 × 22; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IV (?) - 1898 (3).
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 22-VI-1890.
5. *Drukker* : J. Willekens (4), St. Paulusstraat, 45.
9. *Adres* : Olijftakstraat, 31¹.
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.

(1) *Het Antwerpsch Tooneel*, 13-IX-1884, p. 1.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 119.
 (3) *Anvers-Pressophile*, p. 14.
 (4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 207-208.

Antwerpsche Gazette

- I. S.B.A. : (5-X-1799) t/m 28-XII-1810 (met prospectus).
S.A.A. : jg. 1805-1810.
R.A.A. : jg. 1808-1810.
K.B.B. : 4-I-1805 t/m 31-XII-1805.
K.B.B., FM : 24-I-1804; 16-III-1810.
M.P.M. : jg. 1801 (nrs. 91-99, 101-105, 1-10, 12-52).
M.I.P. : 30-III-1804; 27-XII-1805; 29-III-1808; 10-III-1809.
- II. 4. *Formaat* : 19 à 41 × 16 à 22; 2 à 4 blz. (1).
5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
6. *Prijs* :
Antwerpen : 27 st. Brbds./3 m. Elders : Fl. 2,2/3 m.
Antwerpen : 13,5 st. Brbds./3 m. Elders : Fl. 1,85/3 m. (cfr. 18-I-1800 e.v. nrs.).
Antwerpen : 13,5 st. Brbds./3 m. Elders : Fl. 1,5/3 m. (cfr. 30-VII-1800 e.v. nrs.).
Antwerpen : 14 st./3 m. Elders : Fl. 1,8/3 m. (cfr. 24-III-1801 e.v. nrs.).
Antwerpen : 18 Sch. (cfr. 31-XII-1805 e.v. nrs.).
Antwerpen : 5,12 Brab. Elders : Fl. 8,8 (cfr. 8-I-1808 e.v. nrs.).
7. *Oplage* : (2)
1808 : 630 ex.
1810 : 760 ex.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 23-IX-1799 (3).
b. *Einddatum* : 28-XII-1810 (4).
2. *Stichter* : Van Ael (5).
4. 5. *Uitgever - drukker* :
P. J. Janssens (6), Vlaschmerkt, 2983.
Idem, Korte Gasthuysstraet, 1027. (cfr. 24-III-1801 e.v. nrs.).

(1) *De Antwerpsche Gazette* vertoonde een zulkdanige verscheidenheid van formaten, dat wij, bij wijze van uitzondering, de voorkeur gaven aan deze notatie.

(2) Zie : R. MEREY, *De Antwerpsche Pers onder het Fransch Regiem*, pp. 288-289.

(3) Zie : H.L.V. DE GROOTE, *Vijftig jaar boekdrukkunst te Antwerpen 1764-1814*, p. 93.

(4) P.J. Janssens diende de uitgave te staken ingevolge een decreet van de franse overheid, volgens hetwelke voortaan in het departement der Twee-Neten slechts één enkel nieuwsblad meer mocht verschijnen.

In de loop van 1810 geeft Janssens dan een aankondigingsblad uit onder de titel : *Feuille d'Annonces d'Anvers*.

(5) Zie : *Prospektus of Ontwerp der Antwerpse Gazette*. Volgens L. BERTELSON, *Tableau chronologique des journaux belges*, p. 8, zou P.J. Janssens de stichter geweest zijn.

(6) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 111.

- Idem, Pruymstraet, 149. (cfr. 27-III-1803 e.v. nrs.).
 Idem, Pruymstraet, 147. (cfr. 7-IV-1803 e.v. nrs.).
 Idem, Groote Markt, 714. (cfr. 11-IX-1807 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en advertentieblad. Tweetalig. Vanaf 1801 nemen de advertenties een zo ruime plaats in, dat in volgende jaren de *Antwerpsche Gazette* soms louter aankondigingen bevat.
2. Katoliek, wellicht anti-republikeins en in elk geval Napoleon vijandig gezind (1).
- V. De *Antwerpsche Gazette* werd reeds beschouwd als de voortzetting van de *Gazette van Antwerpen* (2); deze veronderstelling dient, naar wij menen, verworpen te worden, en steunt vooral op de typographische overeenkomsten tussen beide bladen.

Antwerpsche Tydingen

- I. S.B.A. : 21-X-1914 t/m 31-XII-1914.
 A.M.V.C. : 21-X-1914 t/m 31-XII-1914.
 U.B.L. : jg. 1914 (onvolledig).
 M.I.P. : 22-X-1914; 25/24-X-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Dagblad.
3. *Formaat* :
 57 × 36,5; 3 blz.
 57 × 36,5; 4 blz. (cfr. 5/6-XII-1914 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
6. *Prijs* :
 5 ct.
 12 fr., 5 ct. (cfr. 16-XII-1914 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-X-1914.
 b. *Voortgezet tijdens en na W.O.I.*
5. *Drukker* : J. Bouchery, Hopland, 22.
6. *Bestuurders* :
 K. Weyler (advocaat-gemeenteraadslid),
 Lod. Mauw, (dagbladschrijver).
 Raf. Verhulst (letterkundige) (cfr. 21-I-1914).
 K. Weyler en Lod. Mauw (cfr. 16-XI-1914).

(1) Zie o.a. : *Antwerpsche Gazette, Prospektus ...*, 1-IX-1809 en 8-IX-1809.
 (2) *Anvers-Pressophile*, p. 11 : „... Paraissant antérieurement sous le titre de *Gazette van Antwerpen*”.

8. *Redakteurs en medewerkers* :
 Raf. Verhulst, Clemens Besseleers, Lod. Mauw, Willem Verhelst, Lode Marchant, Jef Van de Venne, Jan Van Meel, Adelfons Henderickx (volksvertegenwoordiger), Jan Welters, Leon Van Peborgh (senator), Jan Bres, Karel Adriaenssens, Eduard Leonard, Herman Van Thillo, J. Sarton, E. Castelein en V. Vermaut (2).
9. *Adres* :
 Hopland, 22.
 Hopland, 30. (cfr. 31-XII-1914).
- IV. 1. Informatieblad, hoofdzakelijk gewijd aan oorlogsnieuws.
 "Oorlof is ons gegeven de oorlogsberichten uitgaande van zoowel van den Duitschen generalen staf als van de Verbondenen, bekend te maken" (3).
2. A-politiek.
 „Ons blad zal geene partijkleur hebben. Alle goedgezinde burgers hebben in deze dagen maar één hart voor ons ongelukkig vaderland.
 Onze wensch is dat de in Antwerpen bestaande bladen zoohaast mogelijk weer kunnen verschijnen, waarna wij onze taak als afgedaan zullen beschouwen" (3).

Anvers

- I. K.B.B., FM : 1-v-1897.
 M.I.P. : 1-v-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Artistique — Littéraire — Sportif — Mondain.
 4. *Formaat* : 24,5 × 9; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-v-1897.
 3. 7. *Eigenaar - Hoofdredacteur* : Théodore De Poorter.
 9. *Adres* : Rue des Tailleurs de Pierres.
- IV. 1. Artistiek- en sportblad.
 2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 44.
 (2) Deze lijst van medewerkers werd opgemaakt aan de hand van de ondertekende artikels, die we konden terugvinden.
 (3) *Antwerpsche Tijdingen*, 21-X-1919, p. 1.

Anvers-Annonces

- I. M.I.P. : 21-IX-1878 ; 15-II-1879.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal quotidien. (cfr. 15-II-1879).
 - 4. *Formaat* :
 - 47,5 × 31 ; 2 blz. (cfr. 21-IX-1878).
 - 47,5 × 31 ; 4 blz. (cfr. 15-II-1879).
 - 5. *Periodiciteit* : D. (cfr. 15-II-1879).
 - 6. *Prijs* : 15 fr., 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-IX-1878 (1).
 - 5. *Drukker* : Henri Ernest (1), rue Houblonnière, 32 (2).
 - 6. 9. *Beheerder en bureel* : Marcel Pailleux, rue des Tanneurs, 6.
- IV. 1. Informatie- en advertentieblad.
 - 2. A-politiek.

Anvers-Artiste

- I. M.I.P. : 1-XI-1890.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal Artistique Hebdomadaire.
 - 4. *Formaat* : 28 × 18 ; 4 blz.
 - 5. *Periodiciteit* : W.
 - 6. *Prijs* : 1 fr./nr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XI-1890.
 - 5. *Drukker* : Reynaert-Corewijn (3), rue d'Orange, 4.
- IV. 1. Artistiek blad.
 - 2. A-politiek.

Anvers-Attractions

- I. M.I.P. : 13-II-1896 ; 25-IV-1896 ; 13-VI-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal Théâtral, Artistique, Mondaine et Sportif.
 - 4. *Formaat* : 48 × 32 ; 4 blz.
 - 5. *Periodiciteit* : W.
 - 6. *Prijs* : 5 fr., 10 ct.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 15.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 13-II-1896.
 b. *Einddatum* : 27-VI-1896 (1).
 5. *Drukker* : J. Folkerts et Co (2), rue de Jésus, 22.
 9. *Adres* : Rue de Jésus, 22.
- IV. 1. Artistiek- en sportblad.
 2. A-politiek.

Anvers-Bourse

- I. S.A.A. : 18-I-1889 t/m 31-XII-1891 ; 1-VII-1907 t/m 2-X-1914.
 M.I.P. : 18-I-1889 ; 21-I-1889 ; 2-I-1893 ; 2-X-1891 ; 2-XII-1892 ;
 2-I-1893 ; 8-V-1894 ; 27-I-1896 ; 12-XI-1908 ; 11-X-1909 ; 26-
 I-1910.
 M.I.P., VH : 17-V-1898 ; 15-I-1911 ; 7/8-II-1914.
 S.B.A. : 22-XI-1889 ; 25-IX-1890 ; 11-XII-1891 ; 4-V-1892 ;
 20-X-1898 ; 22-IV-1898 ; 24-X-1898.
 K.B.B., FM : 23-II-1889 ; 30-XII-1890 ; 2-I-1893.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Journal financier paraissant tous les jours de bourse officielle.
 Journal financier et économique paraissant tous les jours de
 bourse officielle. (cfr. 30-XII-1890 e.v. nrs.).
 Finances, industrie et économie politique. Journal paraissant
 tous les jours de bourse officielle. (cfr. 20-X-1898 e.v. nrs.).
 Finances, Industrie, Commerce et Economie politique.
 Journal quotidien. (cfr. 1-VII-1907 e.v. nrs.).
 Finances, Industrie, Commerce, Economie politique etc.
 Journal quotidien du Soir. (cfr. 2-I-1913 e.v. nrs.).
 Finances, Industrie, Commerce, Economie politique, Variétés.
 Journal quotidien du Soir. (cfr. 6-I-1913 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 40 × 25 ; 4 blz.
 56 × 43 ; 4 blz. (cfr. 3-I-1898 e.v. nrs.) (3).
5. *Periodiciteit* : D (6 ×).

(1) Zie : *Anvers Pressophile*, p. 17 : „Le journal cessa avec le nr. 20 du 27 juin 1896 et devient le *Spectator*”.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 93-94.

(3) Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 16.

6. *Prijs* :
- Antwerpen : 20 fr.; België : 23 fr.
 Antwerpen : 20 fr.; België : 23 fr.; 10 ct. (cfr. 30-XII-1890 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 15 fr.; België : 18 fr.; 15 ct. (cfr. 3-I-1910 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 18-I-1889.
 b. *Einddatum* : 2-X-1914.
3. *Eigenaars* :
- Société Anonyme pour l'Exploitation du Journal „Anvers-Bourse" (1).
Samenstelling :
- 1891 : beheerders : Everaerts en Prop.
 commissaris : F. Rosseels.
 1893 : beheerders : C. de Browne de Tiège, P. Suys.
 1894 : beheerders : C. Prop, L. Boen.
 commissaris : E. De Vroy.
 1895 : voorzitter : Prop. Caeymacx.
 secretaris : August Dupont.
 1913 : beheerraad samengesteld uit : Jean Everaerts, Constant de Browne de Tiège, Emile Sano, Corneille Prop, Patrice Suys, François Rosseels, Louis Boen en Auguste Depont.
4. *Uitgevers* :
- L. Legros, 35, Vieille Bourse. Legros et Co, 35, Vieille Bourse. (cfr. 16-11-1891 e.v.nrs.)
 J. Bacot. (cfr. 3-I-1910 e.v.nrs.)
 H.W.Köhler (cfr. 6-I-1913 e.v.nrs.).
5. *Drukkers* :
- L. Legros, (2) 35, Vieille Bourse.
 Legros en Co (2), 35 Vieille Bourse. (cfr. 16-11-1891 e.v.nrs.).
 C, De Cauwer (3) (cfr. 20-X-1898 e.v.nrs.)
 H. W. Köhler (4) (cfr. 6-I-1913 e.v.nrs.).
6. *Bestuurder* :
- J. Bacot (cfr. 6-I-1913 e.v.nrs.)

(1) Zie voor de jaren 1891, 1893-1895 : *Recueil spécial des Actes*, 1891, 1893, 1894, 1895; voor het jaar 1913, *Anvers-Bourse*, 2-I-1913, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 128.

(3) *Ibid.*, p. 169-168.

(4) *Ibid.*, p. 122-123.

7. *Hoofdredacteur* :
 J. Bacot (frs. 3-1-1910 e.v.nrs.)
9. *Adres* :
 35, Vieille Bourse.
 Marché aux Oeufs, 9° (cfr. 6-1-1913 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Handels- en financieel blad*. De inhoud van het blad is hoofdzakelijk gewijd aan financieel en economisch nieuws. Niettemin evolueert *Anvers-Bourse* in de loop van zijn bestaan van een louter beursblad tot een dagblad van algemene informatie. Deze wijziging beslaat een periode die aanvangt omstreeks de eeuwwisseling en zij neemt een einde omstreeks de jaren 1909 en 1910.
2. *A-politiek*.

Anvers - Bruxelles - Bourse

- I. *M.I.P.* : 5-IX-1909; 3-II-1910.
S.B.A. : 3-II-1910;
K.B.B., FM. : 5-IX-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe Financier, Industriel et Commercial.
 4. *Formaat* : 32 × 23,5; 4 blz.
 6. *Prijs* : 3 fr., 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1909.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 3-II-1910.
 6. *Directeur* : Charles Dirven.
 8. *Redactie* : Avenue Plantin, 22.
 9. *Adres* :
 St. Jacobsmarkt, 75.
 Boulevard Anspach, 1, Brussel.
- IV. 1. *Financieel blad*.
 2. *A-politiek*.

Anvers - Bruxelles - Echo

- I. *M.I.P.* : 1-X-1902; 14/21-XII-1902; 1/8-II-1903; 1-III-1903;
 18-X-1903; 13/20-III-1904.
S.B.A. : 1-X-1902; 14/21-VIII-1904; 17/24-XII-1905.
K.B.B., FM. : 16/23-XI-1902.
- II. 1. *Titel* : Anvers - Echo. (cfr. 13/20-III-1904 e.v. nrs.).

2. *Ondertitel* :
Littérature - Théâtres. Journal des familles.
Littérature - Théâtres. Journal hebdomadaire. (cfr. 1/8-II-1903 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
49,5 × 31,5; 4 blz.
32,5 × 23,5; 4 blz. (cfr. 13/20-III-1904 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
3 fr., 5 ct.
2 fr., 5 ct. (cfr. 13/20-III-1904 e.v. nrs.).
3 fr., 10 ct. (cfr. 17/24-XII-1905).
7. *Oplage* : 5.000 ex. (cfr. 1-X-1902).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-X-1902.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 17/24-XII-1905.
4. *Uitgever* : Léon Schmidt. (cfr. 17/24-XII-1905).
5. *Drukkers* :
Cl. Thibaut (1), Place de Meir, 18.
Reynaert (2), rue du Pélican, 120. (cfr. 17/24-XII-1905).
9. *Adres* :
Rue des Menuisiers, 2.
Boulevard de la Senne, 54, Bruxelles.
Rempart St. Cathérine, 31. (cfr. 14/21-VIII-1904 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek- en ontspanningsblad.
2. A-politiek.

Anvers - Cycliste

- I. M.I.P. : 30-I-1897; 6-II-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire. Organe officiel de la Fédération Cycliste Anversoise.
4. *Formaat* : 39,5 × 25,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3 fr., 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 28-XI-1896.
b. *Laatste bewaarde nummer* : 6-II-1897.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

(2) *Ibid.*, p. 154.

5. *Drukker* : Cl. Thibaut (1), rue Chapelle de Grâce, 7.
 8. *Redactie* : Café des Milles Colonnes, 1, Avenue De Keyser.
 9. *Adres* : 11, rue Quellin.
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.

Anvers - Exposition

- I. S.B.A. : 21-III-1885 t/m 25-VII-1885.
K.B.B., FM. : 4-IV-1885.
M.I.P. : 2-V-1885.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad - Journal Hebdomadaire.
4. *Formaat* : 27 × 19; 8 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 7 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-III-1885.
b. *Einddatum* : 25-VII-1885.
3. *Eigenaars - geranten* : Langlois, Lefebvre et Cie. (cfr. 28-III-1885 e.v. nrs.).
7. *Hoofdredacteur* : Ad. Peyrotte. (cfr. 18-IV-1885 e.v. nrs.).
9. *Adres* : Rue de la Citadelle.
- IV. 1. Tweetalig informatieblad, gewijd aan de wereldtentoonstelling van 1885 te Antwerpen.
„Het blad *Anvers-Exposition*, zal niet alleen eene volledige en geloofwaardige verzameling der tentoonstelling documenten zijn, maar wel ook een zekeren wijzer voor deze tentoonstelling en het publiek, ...” (2).
2. A-politiek.

Anvers - Exposition

- I. S.B.A. : 25-III-1893 t/m 10-VI-1893.
M.I.P. : 2-IV-1893; 23-IV-1893.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal Illustré.
Journal Illustré Hebdomadaire. (cfr. 9-IV-1893 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

(1) *Anvers-Exposition*, 21-III-1885, p. 1.

4. *Formaat* : 28 × 21; 12 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
Antwerpen : 5 fr.; België : 6 fr.; 10 ct.
Antwerpen : 5 fr.; België : 6 fr.; 15 ct. (cfr. 9-IV-1893 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-III-1893.
b. *Einddatum* : 10-VI-1893 (1) (2).
4. *Uitgevers* :
Wanner et Pieper.
E. Wanner (cfr. 10-VI-1893).
 5. *Drukker* : A. Pooters et Co (3), Marché aux Bœufs, 25.
 6. *Administrateur* : J. G. Pieper.
Directeur : Ernest Wanner (cfr. 10-VI-1893).
 7. *Hoofdredacteur* : E. Wanner.
 9. *Adres* : 59, Champ Vleminckx.
- IV. 1. Informatieblad, gesticht voor inlichting en propaganda betreffende de wereldtentoonstelling van 1894 te Antwerpen.
2. A-politiek.

Anvers - Finance

- I. M.I.P. : 17-II-1898; 17-XII-1898; 2-VII-1899; 11-X-1905;
21-X-1910; 11-II-1914.
M.I.P., VH. : 11-V-1911.
S.B.A. : 17-II-1898; 30-IV-1898; 19-V-1910.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal hebdomadaire.
Journal Financier, Industriel et Commercial. (cfr. 30-IV-1898 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
31 × 23,5; 4 blz.
38 × 23,5; 4 blz. (cfr. 30-IV-1898 e.v. nrs.).
44 × 31; 4 blz. (cfr. 2-VII-1899 e.v. nrs.).
41 × 28; 4 blz. (cfr. 21-X-1910 e.v. nrs.).

(1) Zie : *Anvers-Exposition*, 25-III-1893 p. 1 : De bedoeling is geweest om het blad zelfs na de wereldtentoonstelling te laten verschijnen.

(2) Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 16 : Op 5-VIII-1893 verscheen nog een nummer („*Número spécial*”), dat de nummers 11-14 samenbundelde.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 206, 717, Voorzorg.

5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
10 fr.
5 fr. (cfr. 21-X-1910 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1897.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 21-X-1910.
Voortgezet na W.O.I.
4. *Uitgevers* :
Eugène Thiéffry, Melkmarkt, 9.
Louis Legros. (cfr. 30-IV-1898 e.v. nrs.).
Lefèvre, 96, Longue rue Neuve. (cfr. 21-X-1910).
Gillot. (cfr. 11-II-1914).
Drukker : Louis Legros (1). (cfr. 17-XII-1898 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
Melkmarkt, 9.
rue des Tanneurs. (cfr. 17-XII-1898 e.v. nrs.).
Longue rue Neuve, 96. (cfr. 19-V-1910 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Financieel blad*.
2. *A-politiek*.

Anvers Maritime
Antwerpen's Havenblad

- I. S.B.A. : 4-IV-1914 t/m 1-VIII-1914.
M.I.P. : 4-IV-1914.
K.B.B., FM. : 4-IV-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe hebdomadaire paraissant tous les samedis.
— Weekblad verschijnende elken zaterdag.
4. *Formaat* : 57 × 40; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-IV-1914.
b. *Einddatum* : 1-VIII-1914.
4. 5. *Uitgever - drukker* : D. De Vos-van Kleef (2), rue Rouge,
44.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 128.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 93, 229. Folkerts.

9. *Adres* :
 Rue Rouge, 44.
 Fleetstreet, London.
 Wilhelmstrasse, Hamburg.
 Wijnhaven, 18, Rotterdam.
- IV. 1. Maritiem- en handelsinformatieblad.
 2. A-politiek.

Anvers Mondain

Le Carnet mondain, théâtral, littéraire et sportif

- I. S.B.A. : 30-X-1904 — t/m 29-III-1914
 M.I.P. : 6/12-X-1904; 18/24-XII-1904; 22/29-XII-1907, X-1911
- II. 1. *Titel* :
 Le Carnet mondain, théâtral, littéraire et sportif (cfr. VI-1907 e.v. nrs.).
 Le Carnet mondain (IX-1912 e.v. nrs.).
2. *Ondertitel* :
 Revue et Gazette des théâtres (cfr. 30-IX-1906 e.v. nrs.).
 Hebdomadaire illustré. Anvers mondain (cfr. VI-1907 e.v. nrs.).
 Art - Théâtre - Musique. (cfr. IX-1912 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 20 × 10,5; 16 blz.
 20 × 10,5; 28 blz. (cfr. 1-X-1905 e.v. nrs.).
 20 × 10,5; 16 blz. (cfr. 16-IX-1906 e.n. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
 7,50 fr.; 20 ct.
 7 fr. (cfr. 16-IX-1906 e.v. nrs.).
 10 ct. (cfr. VI-1907 e.v. nrs.).
 20 ct. (édition de luxe) (cfr. 15-IX-1908 e.v. nrs.).
 10 ct. (cfr. IX-1912 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 30-X-1904.
 b. *Laatst aangetroffen nummer* : 29-III-1914.
3. *Eigenaar* :
 Armand Josse (cfr. 15-IX-1908 e.v. nrs.).
 Geen vermelding (cfr. X-1910 e.v. nrs.).
4. *Uitgever* : Remes en Peppe (cfr. 23-IX-1906 e.v. nrs.).

5. *Drukker* :
G. Meert et Cie, rue du Gazomètre, 13 Bruxelles-Nord.
(cfr. 25-II-1906).
Remes et Peppe (1), Courte rue des Claires, 10. (cfr. 16-IX-1906 e.v. nrs.).
 6. *Administrators* :
Armand Josse (cfr. 1-X-1905 e.v. nrs.).
Geen vermelding (cfr. X-1910 e.v. nrs.).
G. Meert (cfr. 26-I-1906 e.v. nrs. tot 16-IX-1906).
J. Frimat (cfr. 15-IX-1907 e.v. nrs. tot 8-III-1908).
 7. *Hoofdredacteur* :
Jack.
Armand Josse (cfr. 21-I-1906 e.v. nrs. tot X-1910).
 9. *Adres* :
13, Rue du Gazomètre, Bruxelles-Nord.
C. Philips, Rue Saint-Vincent, 75.
75, Rue Saint-Vincent. (cfr. 16-IX-1906 e.v. nrs.).
10, Courte rue des Claires (cfr. 23-X-1906 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek- en sportblad.
2. A-politiek.

Anvers - Programme

- I. M.I.P. : 1-XI-1873.
- II. 2. *Ondertitel* : Programme quotidien. — Chronique hebdomadaire.
4. *Formaat* : 31,5 × 21; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
7. *Oplage* : 4.000 ex.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-X-1873 (2).
3. *Drukker* : L. Dela Montagne (3) rue de la Vigne, 10 (3).
7. *Hoofdredacteur* : Fernand Burier.
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 152.

(2) Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 14.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 109, 128.

Anvers - Programme (1)

- II. 2. *Ondertitel*: Organe officiel des Théâtres, des Variétés, du Ned. Lyrisch Tooneel et du Ned. Schouwburg.
Organe des Théâtres Anversois (cfr. 14-IX-1895).
Organe Théâtrale et Mondain, paraissant le Mercredi, des Variétés, du Ned. Lyrisch Tooneel et du Ned. Schouwburg.
(cfr. 21-XI-1895).
- 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IX-1895.
- 3. 5. 6. *Eigenaar - drukker - directeur* : H. Croiset (2), rue du Jambon, 3.
- IV. 1. Artistiek blad.
- 2. A-politiek.

Anvers s'Amuse

- I. K.B.B., FM. : 10-V-1885.
M.I.P. : 10-V-1885.
- II. 2. *Ondertitel* : Expositions, Festivités, Théâtres, Concerts, Sports, Informations, Publicité.
- 4. *Formaat* : 36 × 23,5 ; 4 blz.
- 6. *Prijs* : 3 fr. / 3 m ; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-V-1885.
- 4. *Uitgever* : Joseph Theunis, 28, rue du Lombard.
- 6. *Administrateur* : Alfred Rose.
- 7. *Hoofdredacteur* : Gustave Lagye.
- 9. *Adres* : 28, rue du Lombard.
- IV. 1. Artistiek-, sport- en aankondigingsblad.
- 2. A-politiek.

Anvers - Sport

- I. M.I.P. : 14-IX-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Paraissant le Jeudi-matin à Anvers. Organe Officiel du „Club Sportif Anversois”. Avion, Course à pied, Escrime, Foot-ball, Law tennis, Natation, Vélodipédie, etc.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 17.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 59.

4. *Formaat* : 43 × 32; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 14-IX-1905.
5. *Drukkers* : J. en H. Adriaenssens en C^o (1), 19, rue St. Anne.
9. *Adres* : 51, rue Solvyns.
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.

Anvers - Théâtres

- I. S.B.A. : 18-IX-1881.
M.I.P. : 25/29-XII-1881.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe des Théâtres et Concerts de la Ville.
4. *Formaat* : 32 × 24; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W. (2).
6. *Prijs* : 6 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 18-IX-1881.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 25/29-XII-1881.
9. *Adres* : 15, Rempart Kipdorp.
- IV. 1. Artistiek blad.
- „Le but essentiel de cette publication est de donner les programmes des théâtres et principaux Concerts de la Ville” (3).
2. A-politiek.
- „... Notre journal sera et restera avant tout un journal de renseignements et c'est à ce titre seul que nous voulons rester fidèles”. (3).

Anvers - Zwanze

- I. S.B.A. : 15-IX-1895.
M.I.P. : 15-IX-1895.
K.B.B., FM. : 15-IX-1895.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 33-34.

(2) Het blad verschijnt enkel tijdens het theaterseizoen.

(3) *Anvers-Théâtres*, 18-IX-1881, p. 1.

- II. 2. *Ondertitel* :
 Onafhankelijk orgaan der serieuze Antwerpenaars uitgegeven door de letterkundige afdeling van Antwerp-Traveller Club. Organe indépendant des Anversois sensés publié par la section littéraire de l'Antwerp Traveller Club.
4. *Formaat* : 32 × 22,5; 4 blz.
6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IX-1895.
5. *Drukker* : J. P. Casie - Simons (1), Klappijstraat, 48.
7. *Redactie* : Pompstraat, 22.
9. *Adres* : Nationalestraat, 38.
- IV. 1. Schimpblad.
2. Katoliek.
- V. Volgt *De Zwanzer* op.

L'Anversois

- I. S.B.A. : 17-I-1831 t/m 15-VII-1831.
- II. 3. *Motto* : Liberté - Union - Patrie.
5. *Periodiciteit* : D.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-I-1831.
- b. *Laatste bewaarde nummer* : 15-VII-1831.
4. *Uitgever* : P. F. Slaets (2), Meirbrug.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Katoliek.
- V. L'Anversois was „in 1830 op dezelfde leest geschoeid als de Antwerpenaar, dus zo onbeduidend mogelijk (3)”, en „werd opgevolgd door L'Escaut (4).

L'Anversois

- I. M.I.P. : 20-VII-1850; 4-VIII-1850.
 K.B.B., FM. : 4-VIII-1850.
- II. 2. *Ondertitel* :

(1) Zie J. VERHELST, *op. cit.*, p. 53.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 204-710. Vinck.

(3) Zie : L. TORFS, *Tijdsmatig register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 574.

(4) Zie : F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 25.

- Journal critique, politique et littéraire.
Journal hebdomadaire. (Cfr. 4-VIII-1850).
4. *Formaat* : 30 × 23; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 2 fr./3 m.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 13-VII-1850.
b. *Laatste bewaarde nummer* : 4-VIII-1850.
 5. *Drukker* : J. Deleau - Van Assche (1).
 9. *Adres* : Coin de la rue Haute, 2532.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Niet gekend.

L'Anversoise (2)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IX-1843.
b. *Einddatum* : 31-XII-1843.

L'Anversoise

- I. S.B.A. : 1-X-1909 t/m 5-I-1910.
M.I.P. : 1-IX-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Revue de l'économie domestique. Encyclopédie de tout ce qui concerne le ménage et l'habitation.
4. *Formaat* : 40 × 25; 8 blz.
5. *Periodiciteit* : M (2 ×)
6. *Prijs* : 5 fr., 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1906.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 5-I-1910.
6. *Directeur* : Marcel Royen.
Administrator : Lucien Jérôme.
9. *Adres* : Van Dijckstraat, 28.
- IV. 1. Informatieblad, hoofdzakelijk gewijd aan huishoudeconomie.
2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 73.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 14.

L'Anversoise

- I. M.I.P. : III-1907; 15-X-1907; 15-XII-1907.
S.B.A. : III-1907; 15-IX-1907.
K.B.B., FM. : III-1907; 15-XII-1907.
- II. 2. *Ondertitel* :
„Section de Travail”. Organe officiel de l'Association des Garçons Limonadiers, Restaurateurs et Hôteliers (Union Professionnelle) de l'agglomération anversoise.
„Alimentation”. Organe officiel de l'Association des Limonadiers, Restaurateurs et Hôteliers (Union Professionnelle) de l'agglomération anversoise. (cfr. 15-X-1907 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 48 × 27; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : Leden : 1,50 fr.; niet leden 2,5 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1907.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-XII-1907.
 5. *Drukkers* :
L. Putzeys (1) Lange Nieuwstraat, 14. (cfr. 15-IX-1907)
A. De Kanter (2) Klapdorp, 35. (cfr. 15-X-1907 e.v. nrs.)
 6. *Direkteur* : Joseph Michaux.
 9. *Adres* :
Wiegstraat, 11.
Van Wesembekestraat, 22. (cfr. 15-XII-1907).
- IV. 1. *Vakblad*.
Niet gekend.

De Arbeid

- I. M.I.P. : I-1902; II-1902; III-1902; V-1904; V-1906; VI-1906.
- II. 2. *Ondertitel* : Onafhankelijk Orgaan der Verbondene Vakverenigingen.
3. *Motto* :
De arbeid is de bron van alle welvaart. Alle macht komt uit het volk.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 60-113. Debbaudt.

(2) *Ibid.*, p. 71.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

(2) *Ibid.*, p. 206.

Arbeiders, vereenigt U. Onze Vrijmaking moet ons eigen werk zijn. (cfr. II-1902 e.v. nr.)

Werklieden schuwt dronken te zijn. Weest edel, sober en rein. (cfr. V-1904).

Werklieden schuwt dronken te zijn. In de Vereeniging ligt uwe redding. (cfr. V-1906 e.v. nr.).

4. *Formaat* : 31 × 23,5 ; 4 blz.
43 × 28,5 ; 4 blz. (cfr. II-1902 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : M.
5. *Prijs* : 0,75 fr. ; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-1902.
b. *Laatste bewaarde nummer* : VI-1906.
4. *Uitgever* : Houtbewerkerbond. (cfr. v-1904).
5. *Drukkers* :
F. Van Doeselaer (1), Diepestraat, 135.
Bonds drukkerij De Voorzorg (2), Ossenmarkt, 25. (cfr. v-1904 e.v. nrs.).
Bonds drukkerij De Voorzorg , J. De Groodt (2), Ossenmarkt, 25. (cfr. v-1906 e.v. nr.).
7. *Redactie* : A. Engels, Dambruggestraat, 5. (cfr. I-1902 en II-1902).
9. *Adres* :
Dambruggestraat, 5.
Ridderstraat, 42, Berchem.
(cfr. III-1902 e.v. nr.)
Lange Kievitstraat, 16. (cfr. v-1906 e.v. nr.).
- IV. 1. Vakblad.
2. Socialistisch.

L'Auto-Car

- I. M.I.P. : 2-VI-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Organs officiel de l'Automobilisme en Belgique.
Journal mondain, Théâtre Science et Littérature.
4. *Formaat* : 43 × 27,5 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen en Brussel : 2 fr. ; België : 4 fr. ; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-VI-1897.

(1) Zie : J. Verhelst, op. cit., p. 187.

(2) Ibid., p. 206.

5. *Drukker* : Cl. Thibaut (1), rue Chapelle de Grâce, 7.
 9. *Adres* : 15, rue Somers.
- IV. 1. Sport- en artistiek blad. Orgaan van de „Automobile Club de Belgique, Section d'Anvers”.
2. A-politiek.

L'Avenir

- I. S.B.A. : 18-VI-1855 t/m 13-V-1863.
 K.B.B. : jg. 1855-1863.
 S.A.A. : 19-VII-1860 t/m 13-V-1863.
 M.I.P. : 1-X-1854; 25-I-1855; 18-VII-1855; 25-VIII-1856;
 29-VIII-1856; 11-XI-1856; 30-XII-1856; 16-X-1857; 8-VII-1859
 7-XII-1859; 14-III-1861; 24-IX-1862, 25-X-1862.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Journal Commercial, Industriel, Maritime, Politique, Artistique et Littéraire.
 Journal du Matin. (cfr. 1-IV-1858 e.v. nrs.)
 Journal politique, commercial, industriel, maritime, artistique et littéraire. (cfr. 2-VI-1860 e.v. nrs.)
4. *Formaat* :
 45,5 × 31,5; 4 blz.
 50,5 × 35; 4 blz. (cfr. 1-X-1856 e.n. nrs.)
 52,5 × 37; 4 blz. (cfr. 1/2-I-1858 e.v. nrs.)
 41 × 27; 4 blz. (cfr. 1-IV-1858 e.v. nrs.)
 50,5 × 35; 4 blz. (cfr. 2-VI-1860 e.v. nrs.)
 54,5 × 37; 4 blz.
 (cfr. 29-XII-1861 e.v. nrs.)
5. *Periodiciteit* : D (7 ×)
6. *Prijs* :
 Antwerpen : 6 fr./3 m; België : 7,5 fr./3 m.
 Antwerpen : 7,5 fr./3 m; België : 9 fr./3 m.
 (cfr. 1/2-I-1858 e.v. nrs.)
 16 fr. (cfr. 1-IV-1858 e.v. nrs.)
 Antwerpen : 7,5 fr./3 m; België : 9 fr./3 m. (cfr. 2-VI-1860 e.v. nrs.)

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1-1855 (1).
 b. *Einddatum* : 13-v-1863 (2).
3. *Eigenaars* :
 F. Outendirck (3).
 P. A. Dela Montagne et Cie (4).
4. 5. *Uitgevers-drukkers* :
 J. Jorssen (5).
 Idem, rempart des Tailleurs de Pierres. (cfr. 25-iv-1857 e.v. nrs.).
 Idem, rue de l'Amman, 1. (cfr. 1-iv-1858 e.v. nrs.).
 Idem, rue Reynders, 21. (cfr. 2-vi-1860 e.v. nrs.).
 F. Geuens (5) rue Reynders, 21. (cfr. 1-xii-1861 e.v. nrs.).
7. *Hoofdredacteur* : F. Outendirck (6).
9. *Adres* :
 Rempart des Tailleurs de Pierres, 2629.
 Rempart des Tailleurs de Pierres, 27. (cfr. 28-xi-1856 e.v. nrs.).
 Rue de l'Amman, 1. (cfr. 1-iv-1858 e.v. nrs.).
 Rue Reynders, 21. (cfr. 2-vi-1860 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Informatie- en opinieblad*.
 L'Avenir was gestart als een volwaardig nieuwsdagblad, doch wanneer de firma Outendirck beslag legde op de liberale pers in 1858 (6) werd de ondertitel betekenisvol *Journal du Matin*, en was de inhoud herleid tot de berichtgeving van commercieel en financieel nieuws :
 „En règle générale, ce journal ne publiera plus que les renseignements commerciaux qui résument les opérations de la bourse d'Anvers et ceux qui font connaître la situation des différents marchés de l'intérieur du pays. Seulement, les jours

(1) De datum van verschijnen van het eerste nummer konden we niet terugvinden. Aangezien we echter weten dat het blad elke dag verscheen, hebben we door een aftelling van het oudste bewaarde nummer (18-vi-1855, nr. 169) bovenvermelde stichtingsdatum verkregen. Om alle verwarring te voorkomen dient hier dan ook gezegd dat het nummer van 1-x-1854, vermeld onder 1, een proefnummer is.

(2) Zie : *L'Avenir*, 13-v-1863, p. 1 : „Acquis par la Société P.A. Dela Montagne et Cie, le journal *l'Avenir* se fusionne avec *Le Précurseur* et cesse de paraître aujourd'hui même”.

(3) L. WILS, *De liberale Antwerpse dagbladen 1857-1864*, pp. 27-28.

(4) *L'Avenir*, 13-v-1863, p. 1.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(6) L. WILS, *op. cit.*, pp. 27-28.

où les courriers étrangers arrivent en retard et ne peuvent plus être résumés dans *Le Précurseur*, l'*Avenir* publiera le matin, les avis des marchés étrangers tardivement parvenus la veille (1)". Aldus was *l'Avenir* een verlate uitgave van *Le Précurseur* geworden.

In juni 1860, na het faillissement van Outendirck, werd het blad weer afgescheiden, en hernam terug het uitzicht van vóór 1858 (2).

2. Doctrinair-liberaal, ministriëel en anti-Meeting.

Wanneer in 1855 *L'Avenir* gesticht wordt, komt Antwerpen in bezit van het liberaal-progressief orgaan bij uitnemendheid (3). De poging tot monopolisatie van de liberale Antwerpse pers, in 1858, maakte dan ook van *L'Avenir* de tolk van het liberale kabinet Frère-Rogier. Volledig in deze lijn gelegen, koos het, inzake de kwestie der militaire dienstbaarheden te Antwerpen, de zijde van de doctrinaire liberalen. In juni 1860 kwam het blad weer vrij, en berichtte : „*L'Avenir* sera ce qu'il était de 1854 à 1858, un organe franc et loyal du libéralisme, faisant abstraction de toute considération de personnes, ne cherchant qu'à faire prédominer les principes à servir énergiquement la cause du progrès". (4).

Was „*L'Avenir*” tijdens de jaren 1858-1860 een aanvullende uitgave van *Le Précurseur*, in mei 1863 werd het blad dan tenslotte door de nieuwe eigenaars van laatsgenoemde krant aangekocht, en ermede versmolten.

L'Avenir

- I. S.B.A. : 16-XII-1914 t/m 30-XII-1914.
M.I.P. : 16-XII-1914; 23-XII-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal Quotidien d'Anvers.
4. *Formaat* :
55 × 38,5; 2 blz.

(1) Zie : *L'Avenir*. 17-III-1858, p. 1 : De firma Outendirck was een commanditaire vennootschap, die respectievelijk uitgaf : *Le Précurseur*, *La Revue Commerciale hebdomadaire en L'Avenir*.

(2) *L'Avenir*, 17-III-1858, p. 1.

(3) Zie : *L'Avenir*, 2-VI-1860, p. 1 : *L'Avenir* n'a été, pendant deux ans, que la réduction d'un autre journal; à dater d'aujourd'hui il est placé sous une direction spéciale".

(4) Zie : F. CHRISTIAENS, *op. cit.*, p. 91.

- 55 × 38,5; 4 blz. (cfr. 30-XII-1914 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D (7 ×).
6. *Prijs* :
10 ct.
Antwerpen : 5 ct; 10 ct. (cfr. 25/26-XII-1914 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-XII-1914.
b. *Einddatum* : 10-III-1915 (1).
4. *Uitgevers* :
Advertising Office, 103, place de Meir.
Jean Declerck, place de Meir, 103. (cfr. 24-XII-1914 e.v. nrs.).
Sels. (cfr. 27-XII-1914 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
103, place de Meir.
redactie : rue Rouge, 44.
administratie : place de Meir, 103. (cfr. 22-XII-1914 e.v. nrs.).
44, rue Rouge (cfr. 27-XII-1914 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
„Mais si l'on peut concevoir une presse exclusivement flamande dans une ville dont la population d'expression flamande constitue la quasi généralité, il n'est pas admissible que la presse d'expression française, du moment que celle-ci existe dans notre ville, n'offre pas au public un terrain d'information et de discussion autre que la représentation unique qui nous est restée après la disparition des nombreux journaux français existant à Anvers avant l'occupation" (2).
2. Vlaamsvoelend, patriottisch en wellicht katoliek.
„Tout d'abord, nous respecterons et ferons respecter les convictions religieuses de nos populations, ...
L'Avenir se mettra ensuite au premier rang dans la défense des revendications linguistiques des provinces flamandes.
... Nous avons pris à tâche de convaincre la partie wallonne de la Belgique que le moment est venu de donner enfin satisfaction aux flamands dans les griefs nombreux que depuis 84 ans ils dénoncent avec tant de courage et de persévérance.
Sur le terrain de la politique générale nous nous promettons

(1) *L'Avenir*, 2-VI-1860, p. 1.

(2) Gezien de korte levensduur van het blad hebben we hier ook de einddatum weergegeven.

de travailler et de lutter pour que notre chère Belgique, quand nous serons revenus à une situation normale, reprenne le rang modeste mais méritoire qui à fait si longtemps son bonheur” (1).

Avond - Echo

- I. S.B.A. : jg. 1907-1914 (2).

De Baardkrabber

- I. K.B.B., FM. : 21-XI-1875.
S.B.A. : 28-XI-1875.
- II. 2. *Ondertitel* : Een weekblad voor alleman.
3. *Motto* : In Vlaanderen Vlaamsch :
4. *Formaat* : 36 × 25,5 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-XI-1875.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 28-XI-1875.
4. *Uitgever* : A. Vander Ouderaa (3), Kerkstraat, 19.
9. *Adres* : Kerkstraat, 19.
- IV. 1. Schimpblad.
2. Katoliek.
Verdedigt de „vlaamsche tael ... vlaamsche zeden ... den Godsdienst ... (4). Niet alleen de „geuzen”, maar ook de hogere standen worden op een volkse wijze bespot.

La Badinne

- I. M.I.P. : 17-IX-1892 ; 4-XI-1893 ; 13-I-1894 ; 13-X-1894 ; 17-XI-1894.

(1) (1) *L'Avenir*, 16-XII-1914, p. 1.

(2) Dit blad staat gecatalogeerd onder nr. B 75350, doch bleek onvindbaar.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 182.

(4) *De Baardkrabber*, 28-XI-1875, p. 1.

- S.B.A. : 15-x-1892; 24-xii-1892; 30-ix-1893; 27-x-1894;
24-xi-1894.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal Théâtral, Artistique et Mondain.
Journal Théâtral, Artistique, Mondain et Sportif. (cfr. 30-ix-1893 e.v. nrs.).
3. *Motto* :
Passer du grave au doux, du plaisant au sévère. (Boileau - Art poétique).
Geen motto. (cfr. 13-x-1894 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 50,5 × 31,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-ix-1892.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 24-xi-1894.
5. *Drukkers* :
Emile Vermeire (1), Van Straelenstraat, 58.
G. Meyer (2); Lange Koepoortstraat, 51. (cfr. 13-x-1894 e.v. nrs.).
A. De Witte (3); Chaussée de Turnhout, 350, Borgerhout. (cfr. 17-xi-1894 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
Rue Appelmans, 29.
Longue rue Porte-aux-Vaches, 51. (cfr. 13-x-1894 e.v. nrs.).
Chaussée de Turnhout, 350, Borgerhout. (cfr. 17-xi-1894 e.v. nrs.).
- IV. 1. Eerst artistiek, later ook sportblad.
2. A-politiek.

Het Barbierken

1. S.B.A. : 16-v-1863; 23-v-1863; 25-vii-1863.
M.I.P. : 6-vi-1863; 1-viii-1863.
K.B.B., F.M. : 18-vii-1863.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 200-201.

(2) *Ibid.*, p. 139.

(3) *Ibid.*, o. 84.

- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor verstandige zotten en voor zotte verstandenen.
4. *Formaat* : 36 × 25,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 8 fr., 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-v-1863.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-viii-1863.
5. *Drukker* : Ch. Mortelmans (1), Zirkstraat, 26.
- IV. 1. Schimpblad.
2. Doctrinair - liberaal.
 Valt de zogenoemde liberale „independenten” aan. Voorts betoont het blad zich sterk anti-clericaal en anti-Meeting. Geeft meermalen uiting aan een koningsgezinde houding (2).

Le Bavard

- I. M.I.P. : 16-x-1903; II-1907.
 S.B.A. : 16-x-1903.
 K.B.B., FM. : 16-x-1903.
- II. 2. *Ondertitel* : Potins politiques, artistiques, littéraires et mondains.
4. *Formaat* :
 31,5 × 21; 8 blz.
 46 × 34,5; 4 blz. (cfr. II-1907).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-x-1903.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : II-1907.
4. *Uitgever* : G. Jaspars et Cie. (cfr. 16-x-1903).
9. *Adres* :
 Chaussée de Malines, 68.
 Rue du Bien-Etre, 9. (cfr. II-1907).
- IV. 1. Politiek- en artistiek informatieblad.
2. Liberaal.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 143-144.

(2) Zie : *Het Barbierken*, 25-vii-1863, p. 1.

De Bazar (1)

- II. 2. *Ondertitel* : Geïllustreerd Weekblad voor Modes en Handwerken.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-VII-1899 (2).
- 4. *Uitgever* : voor België : Nederlandsche Boekhandel, 50, Marché St. Jacques.
- 5. *Drukker* : F.-J. Belinfante, La Haye (Hollande).

De Beambte

- I. A.M.V.C. : 15-II-1911 t/m VI-1914.
M.I.P. : 1-I-1910; 15-II-1910.
S.B.A. : 1-I-1910.
K.B.B., FM. : 1-I-1910.
- II. 2. *Ondertitel* : Half-maandelijksch blad tot verdediging der belangen van de Vlaamsche bedienden der Openbare besturen.
- 4. *Formaat* : 44 × 27; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
- 6. *Prijs* : 2 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-I-1910.
- 4. 5. *Uitgever - drukker* : J. V. Schoepen (3), Prinsesstraat, 44.
- IV. 1. Vak-en belangenblad.
- 2. Niet gekend.
- V. Volgt *Het Nieuwe Ambtenaarsblad* op.
Vanaf 15-II-1911 verhuist *De Beambte* naar Ingelmunster, en vanaf 15-VI-1911 wordt het blad te Brussel uitgegeven.

La Belgique Alimentaire

M.I.P. : 5-I-1908; 12-IV-1908.
K.B.B., FM : 5-I-1908.
S.B.A. : 15-III-1908.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 24.

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 24 : „Premier n° daté d'Anvers”.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 162.

- II. 2. *Ondertitel* : Journal spécial de l'Industrie Alimentaire. - Paraissant le Dimanche. Art culinaire, Hygiène, Economie domestique, Sciences sociales et commerciales.
Défense des intérêts des patrons Hôteliers, Restaurateurs et Cafetiers de Belgique et de tous les Commerçants se rattachant à l'Alimentation.
4. *Formaat* : 27 × 21; 8 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-1-1908.
5. *Drukker* : A. De Kanter (1), Klapdorp, 35.
6. *Directeur* : Victor Vanderslyen.
9. *Adres* : Avenue Victor Jacobs, 8.
- IV. 1. Vak- en belangenblad.
Geeft blijk van een uitgebreide interesse.
2. Niet gekend.

Belgique - Artiste

- I. M.I.P. : 23-XI-1890; 10-1-1891.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal Artistique Hebdomadaire.
Journal hebdomadaire. (cfr. 10-1-1891).
4. *Formaat* :
27 × 17,5; 4 blz.
30 × 23; 4 blz. (cfr. 10-1-1891).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 50 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XI-1890 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-1-1891.
5. *Drukker* : Reynaert-Corewijn (3), rue d'Orange, 4.
9. *Adres* : Rue d'Orange, 4.
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 71.

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 25.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 184.

La Belgique Sportive

- I. M.I.P. : IV-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Revue Mensuelle illustrée de tous les sports.
 - 4. *Formaat* : 28 × 17,5; 16 blz.
 - 5. *Periodiciteit* : M.
 - 6. *Prijs* : 3 fr., 30 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IV-1911.
 - 5. *Drukker* : Buerbaum-Van der Goten (1), Avenue Moretus, 60.
 - 9. *Adres* : 50, rue de la Grande Ourse.
- IV. 1. Sportblad.
 - 2. A-politiek.

Belgisch Vakverbond

- I. S.B.A. : XII-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Officiëel orgaan der bij het Belgisch Vakverbond aangesloten bonden.
 - 4. *Formaat* : 31 × 21; 8 blz.
 - 5. *Periodiciteit* : M.
 - 6. *Prijs* : 1 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1909.
 - 5. *Drukker* : De Voorzorg (2), Ossenmarkt, 25.
 - 6. *Administrateur* :
Louis Van Berckelaar,
Lange Pothoekstraat, 259.
 - 7. *Redaktiesecretaris* : Piet Somers, Lange Kievitstraat, 16.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 - 2. Wellicht socialistisch.

B.W.B. Belgisch Wielrijdersblad

- I. M.I.P. : 6-IV-1899.
- II. 2. *Ondertitel* : Ambtelijk Orgaan van den Belgischen Wielrijdersbond.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 49-50.

(2) *Ibid.*, pp. 206-207.

Organe officiel de la Ligue Vélocipédique Belge.
Sole official newspaper of the Belgium Cyclist's Union.
Amtliche Zeitung des Belgischen Radfahrer Bundes.

3. *Motto* : Sport-Toerisme-Automobiel.
4. *Formaat* : 21 × 14; 16 blz.
6. *Prijs* : 4 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-IV-1899.
4. 6. *Uitgevers-bestuurders* : J. Savonné-Dekkers en Zoons, Mechelsche straat, 42-44, Leuven.
7. *Hoofdredactie* : Nijverheidsstraat, 17-19.
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.

De Belgische Bakkersgast (1)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1897.
9. *Adres* : 25, rue de la Cloche.

De Belgische Bakkersgazet

- I. S.B.A. : 15-VII-1897; 31-III-1898.
M.I.P. : 15-VII-1897.
K.B.B., FM. : 15-VII-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad.
4. *Formaat* : 36,5 × 30; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; leden van bakkersverenigingen : 3 fr.; 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-VII-1897.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 31-III-1898.
5. *Drukkers* :
V. De Lille, Maldegem.
adres : Dambruggestraat, 43. (cfr. 31-III-1898).
9. *Adres* :
Klokstraat, 25.
Dambruggestraat, 43. (cfr. 31-III-1898).

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 145.

- IV. 1. Vak- en belangenblad.
- 2. A-politiek (1).
- V. Wellicht de opvolger van *De Belgische Bakkersgast* (2).

De Belgische Boekdrukkersbond

- I. M.I.P. : 15-IV-1894; 15-I-1895; 15-III-1895; 15-V-1896; 15-II-1908; 15-V-1909; 1-X-1909.
S.B.A. : 16-X-1893; 15-IV-1894; 15-XI-1894; 15-IX-1903; 15-IV-1909; 15-XI-1912.
- II. 2. *Ondertitel* :
Officiëel Orgaan. Vlaamsche Uitgave, verschijnende den 15 van iedere maand.
Officiëel Orgaan van den Belgischen Boekdrukkersbond en der Federatie van het Boek. Vlaamsche Uitgave, verschijnende den 1 en den 15 van iedere maand. (cfr. 15-XI-1912).
- 3. *Motto* : Geene plichten zonder rechten. Geene rechten zonder plichten.
- 4. *Formaat* : 30,5 × 23,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* :
M.
M (2 ×). (cfr. 15-XI-1912).
- 6. *Prijs* :
1,50 fr., 10 ct.
2 fr., 10 ct. (cfr. 15-XI-1912).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-I-1893 (3).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-XI-1912.
- 5. *Drukker* : De Voorzorg (4), Ossenmarkt, 25.
- 6. *Administrator* : L. Kuyper, Veldstraat, 62. Borgerhout.
- 7. *Redacteur* : H. J. Geerts, Loosstraat, 49.
- IV. 1. Vakblad.
- 2. Wellicht socialistisch (5).

(1) Zie : *De Belgische Bakkersgazet*, 15-VII-1897.

(2) Het adres van *De Belgische Bakkersgazet* vermeld in het nummer van 15-VII-1897 (Klokstraat, 25), is hetzelfde als dat van *De Belgische Bakkersgast*.

(3) Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 22 : „Premier n° imprimé à Anvers, d'un journal qui avait paru jusqu'alors à Bruxelles”.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

(5) *De Belgische Boekdrukkersbond*, 15-X-1893.

In het artikel „Stedelijke Federatie”, wordt elk aansluiten bij een partij afgewezen; op p. 4 vinden we een verheerlijking van Karl Marx als „de grote denker”.

De Belgische Kleernijverheid

- I. M.I.P. : VII-1904; VIII-1904; II-1906.
K.B.B., FM. : VII-1904.
S.B.A. : IX-1905.
- II. 2. *Ondertitel* :
Vakblad met patronen van de kleermakerij. Verschijnt elke maand. Tolk van den Belgischen Kleermakersbond.
Vakblad met patronen voor de kleermakerij. Verschijnt elke maand. Tolk van het Belgisch Kleermakers- en Kleermaakstersverbond. (cfr. IX-1905 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 31 × 22,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VII-1904.
b. *Laatst bewaarde nummer* : II-1906.
 5. *Drukker* : Liv. Van den Broeck (1), Korte Nieuwstraat, 8.
 9. *Adres* : Londenstraat, 43.
- IV. 1. Vakblad.
 2. Wellicht katholiek.

De Belgische Schoenmaker

- I. M.I.P. : 4-I-1902; I-III-1902.
K.B.B., FM. : 4-I-1902.
- II. 2. *Ondertitel* : Vakblad voor de schoenen ledernijverheid met models en knippatronen.
 4. *Formaat* : 32 × 22; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 7 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-I-1902.
b. *Laatst bewaarde nummer* : I-III-1902.
 4. 5. *Uitgever-drukker* : Eug. Binken (2), Kerkstraat, 7, Hoboken.
 7. *Hoofdredacteur* : Franç. Olifiers, Coquilhatstraat, 44.
- IV. 1. Vakblad.
 2. Niet gekend.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 179-180.

(2) *Ibid.*, p. 43.

De Belgische Schoennijverheid

- I. M.I.P. : v-1904; VIII/IX-1906; VIII-1908; IX-1908.
- II. 2. *Ondertitel* :
Vakblad met knippatronen van de schoenmakerij. Verschijnen-
de elke maand. Tolk van het Belgisch Schoenmakersverbond.
Vakblad met knippatronen voor de schoenmakerij. Verschijnt
op het einde van elke maand. Tolk van het Belgisch Schoen-
makersverbond. (cfr. VII-1908 e.v. nr.).
 4. *Formaat* :
31 × 22,5; 4 blz.
28 × 20; 16 blz. (cfr. VIII-1908 e.v. nr.).
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* :
1 fr.
1,50 fr. (cfr. VIII-1908 e.v. nr.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : v-1904.
b. *Laatst bewaarde nummer* : IX-1908.
 5. *Drukkers* :
Liv. Van den Broeck (1) Korte Nieuwstraat, 8.
K. Dirix-Van Riet (2), Grensstraat, 17 en Onderwijsstraat, 8.
(cfr. VIII-1908 e.v. nr.).
 6. *Adres* :
Londenstraat, 43.
Vleminckxveld, 47. (cfr. VII-1908 e.v. nr.).
- IV. 1. Vakblad.
 2. Niet gekend.

De Belgische Redder Le Sauveteur Belge

- I. M.I.P. : I-VI-1895.
- II. 2. *Ondertitel* : Officieel orgaan der Reddersmaatschappijen en
Brandweerkorpsen van België. — Organe officiel des Sociétés
de Sauveteurs et des Corps de Pompiers de Belgique.
 4. *Formaat* : 25 × 19; 4 blz.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 179-180.

(2) *Ibid.*, p. 86.

6. Prijs : 1,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-VI-1895.
 5. *Drukker* : Imprimerie commerciale La Prévoyance (1), Marché aux Bœufs, 25.
 9. *Adres* : Ossenmarkt, 25.
- IV. 1. Belangenblad.
 2. A-politiek.

**De Belgische Schutter
 Le Tireur Belge**

- I. M.I.P. : 4-III-1893; 17-III-1894; 7-VII-1894; 29-III-1895.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Organe spécial des Tirs à l'Arc. Bijzonder orgaan der Boogschietingen.
 Orgaan der Handboogschutters. Organe des Tireurs à l'Arc.
 (cfr. 17-III-1894 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 51 × 31,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* :
 W.
 Zomer : W.; Winter : M (2 ×). (cfr. 17-III-1894 e.v. nr.).
 6. *Prijs* :
 4 fr.
 5 fr. (cfr. 7-VII-1894 e.v. nr.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-III-1893.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 29-III-1895.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : Emile Vermeiren (2), Van Straelenstraat, 58. (cfr. 4-III-1893).
 6. *Bestuurder* : Frans Sels, De Keyserlei, 41. (cfr. 17-III-1894 e.v. nrs.).
 9. *Adres* :
 Van Straelenstraat, 58.
 De Keyserlei, 41. (cfr. 17-III-1894 e.v. nrs.).
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

(2) *Ibid.* pp. 200-201.

Het Beursblad

- I. M.I.P. : 3-II-1912; 10-II-1912; 4-I-1913; 11-I-1913; 29-III-1913; 1-XI-1913.
S.B.A. : 3-II-1912; 10-II-1912; 30-XI-1912; 18-I-1913.
K.B.B., FM. : 3-II-1912; 10-II-1912; 4-I-1913; 22-III-1913.
- II. 4. *Formaat* :
32 × 23,5; 4 blz.
37,5 × 25,5; 4 blz. (cfr. 29-III-1913 e.v. nr.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 1,50 fr., 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-II-1912.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-XI-1913.
3. *Eigenaar* : Ch. Pollet, Kammenstraat, 32.
(cfr. 3-II-1912 en 10-II-1912).
4. *Uitgever* :
Ernest Pollet, Kammenstraat, 32. (cfr. 4-I-1913 e.v. nrs.).
Idem, Oude Koornmarkt, 55. (cfr. 1-XI-1913).
5. *Drukker* : De Vos en Jans (1), Rijnpoortvest, 14.
9. *Adres* :
Kammenstraat, 32.
Oude Koornmarkt, 55. (cfr. 22-III-1913 e.v. nr.).
- IV. 1. Financiëel blad.
2. A-politiek.

Het Beursblad van Antwerpen

- I. M.I.P. : 4-II-1893; 11-II-1893.
S.B.A. : 4-II-1893.
K.B.B., FM. : 4-III-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : Financiën en Staathuishoudkunde.
4. *Formaat* : 35,5 × 24; 12 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-II-1893.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 11-II-1893.
5. *Drukker* : Legros en C^o (2).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 110-11.

(2) *Ibid* pp. 128-129.

9. *Adres* : Oude Beurs, 35.
- IV. 1. Financiëel blad.
 „Dit blad is gesticht door het beleid der voornaamste bankhuizen, wisselagenten en makelaren in openbare fondsen ...”
 (1).
2. A-politiek.

Het Blad van den Bond der Antwerpsche Nijverheidsbazen

- I. S.B.A. : 19-III-1897 t/m 24-V-1900; 20-II-1903.
 M.I.P. : 19-III-1897; 12-X-1899; 18-II-1900; 25-VIII-1903.
 K.B.B., FM. : 12-X-1899.
- II. 4. *Formaat* : 25 × 16,5; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : O (2).
 6. *Prijs* : gratis voor leden; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-III-1897.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-VIII-1903.
5. *Drukkers* :
 Gebroeders Dieltjens (3), Oude Vaartplaats, 54.
 De Cauwer (4). (cfr. 15-IV-1899 e.v. nrs.).
 Geen drukker vermeld. (cfr. 20-V-1899 e.v. nrs.).
8. *Redactie* (5) :
 Rudolfstraat, 35.
 Café Tippto-Tib, Carnotstraat, 11. (cfr. 1-X-1898 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Grand Café, De Keyserlei, 66.
 Koffiehuis, Tippto-Tib, Carnotstraat, 11. (cfr. 1-X-1898 e.v. nrs.).

(1) *Het Beursblad van Antwerpen*, 4-II-1893, p. 1.

(2) Zie het nummer van 15-XI-1898, p. 1 : „Wij hopen voortaan geregeld den 1en elker maand te kunnen verzenden”.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 85.

(4) *Ibid.*, pp. 168-535. Smets.

(5) Het nummer van 1-X-1898, p. 1, geeft de samenstelling van het bestuur voor 1898-1899 als volgt :

— voorzitter : John de Wit.

— deken : Eugeen Van Der Linden.

— ondervoorzitter : Jaak Mossly.

— secretaris : John Haasterbeeck.

— leden : P. J. Bollinckx, Arthur Bouholls, Adolf Dumont, August Gervais, J. Timmermans, J. Verhoeven (vader) en A. Verhoeven (zoon).

Een vergelijking van deze namen met de initialen uit ondertekende bijdragen in het blad, laat ons toe te veronderstellen dat de voornaamste medewerkers tevens bestuursleden waren.

IV. 1. Vak- en belangenblad.

2. Liberaal.

„Kiezers onze Bond is onder staatkundig opzicht ingericht :

1° Om het Ministerie in zijn staatsocialisme te bevechten.

2° Om rechtvaardige wetten te bekomen ... Als middel hier-
toe : De evenredige vertegenwoordiging op alle kiezingen
eerlijk toegepast.

3° Om de ware rechtzinnige politiek te doen zegevieren en
een einde te stellen aan de dubbelzinnige politiek door de
Katholieken, bij het ontstaan der meeting ingevoerd” (1).

„Wij zijn overtuigd dat het naderen van nieuwen kamp, op
gebied der Nijverheidsraden, het meerendeel onzer liberale
nijveraars bij ons brengen zal. Des te meer ... daar vanaf meert
1898 ... het Midden Comité van Liberale Korpsen van Ant-
werpen den Bond als Vijfde politiek lichaam erkent Door
hen gerugsteund, zullen wij voortaan de liberale Kandidaten
in die kiezingen voordragen ...” (2).

De Blauwvoet

I. S.B.A. : IV-1910 t/m VI-1911.

K.B.B., FM. : IV-1910; VII-VIII-1911.

M.I.P. : I/II-1912.

II. 2. *Ondertitel* :

Vrijzinnig letterkundig Orgaan van den Oudleerlingenbond
van School 14.

Orgaan van den Oudleerlingenbond van School 14 (Albertus-
straat) (cfr. VII/VIII-1911 e.v. nr.).

3. *Motto* :

Ei, wi siin dier Kerelen sonen,

singen 't in die oude tonen,

roepen naar elkaar :

„Hou' see!”

Vliegt die Blauwvoet, storm op zee!

(Rodenbach).

4. *Formaat* : 31 × 22,5 ; 4 blz.

(1) *Het blad van den Bond der Antwerpsche Nijverheidsbazen*, 19-III-1897, p. 1.

(2) *Ibid.*, 10-II-1899, p. 2.

- 5. *Periodiciteit* :
M.
2 M. (cfr. VII/VIII-1911 e.v. nr.).
- 6. *Prijs* :
0,75 fr.
1 fr. (cfr. VI-1911 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IV-1910.
b. *Laatst bewaarde nummer* : I/II-1912.
- 5. *Drukker* : H. Dirks (1) Dambruggestraat, 19.
- 9. *Adres* : Goedendagstraat, 62, Borgerhout.
- IV. 1. *Verenigings- en belangenblad*.
- 2. *Liberaal en vlaamsgezind*.

De Blijde Boodschap (2)

- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad gewijd aan de belangen van Evangelisatie te Antwerpen en omstreken.
- 3. *Motto* : Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven. (Jezus). Predikt het Evangelie allen creaturen. (Jezus).
- 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1887.
- 5. *Drukker* : G. Sneep, Zevenbergen (Holland).
- 7. *Redactie* : G.-P. Datema (evangelist), De Koninckplein, 27.

De Bloedwet (3)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1900.
- 9. *Adres* : Van Montfortstraat.

De Bode van het Verbond der Katholieke Volkswerken (4)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1881.
- 5. *Drukker* : L. Beerts (5), Oude Koornmarkt, 21.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 87.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 21.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Répertoire général de la presse*, 1904, p. 145.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 21.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 39.

De Boekhandel

- I. M.I.P. : 15-XII-1881; 1-II-1882; 1-I-1883.
K.B.B., FM. : 15-XII-1881; 5-VI-1884.
- II. 2. *Ondertitel* : Nieuws- en Advertentieblad voor Uitgevers en Boekhandelaren in België en Nederland.
 4. *Formaat* : 24 × 19; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* :
M (2 ×).
M (3 ×). (cfr. 5-VI-1884).
 6. *Prijs* : 2,50 fr., 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XII-1881.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 5-VI-1884.
 4. *Uitgever* : Jan Bouchery, Hopland, 30. (cfr. 5-VI-1884).
 5. *Drukker* : Jos. Dirix (1), Markgravenstraat, 6. (cfr. 5-VI-1884).
 6. *Administratie* : Frits De Groot, Markgravenstraat, 6. (cfr. 15-XII-1881).
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
 2. A-politiek.

La Bohème

- I. M.I.P. : 16-XI-1879; 23-XI-1879; 25-IV-1880; 20-XI-1880;
20-XI-1880; 19-XII-1880.
K.B.B., FM. : 27-II-1881.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire.
 4. *Formaat* : 31 × 23,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-XI-1879.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 27-II-1881.
 5. *Drukkers* :
H. Ernest (2), rue Houblonnière, 32.
Mees et Cie (3) (cfr. 20-XI-1880 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 66.

(2) *Ibid.*, p. 91.

(3) *Ibid.*, pp. 136-137.

9. *Adres* :
 Rue du Moulin, 32.
 Avenue de Keyser, 27. (cfr. 20-XI-1880 e.v. nrs.).
- IV. 1. Studentikoos schimpblad.
 2. Niet gekend.

La Bohémia

- I. M.I.P. : VI-1903; I-1904.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Organe Mensuel du Cercle Estudiantin „Bohemia” de l’Institut Supérieur de Commerce d’Anvers.
 Organe Officiel du Cercle Estudiantin „Bohemia” de l’Institut Supérieur de Commerce d’Anvers. (cfr. I-1904).
3. *Motto* : Bohemia fluctuat nec mergitur.
4. *Formaat* :
 37 × 27; 6 blz.
 37 × 27 : 4 blz. (cfr. I-1904).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 2 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VI-1903.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : I-1904.
6. *Uitgever* : Vital Verbeeck, rue des Capucines, 3. (cfr. VI-1903).
5. *Drukker* : Jos. Reynaert rue du Pélican, 106. (cfr. I-1904).
7. *Redactie* : Rue du Vanneau, 23.
8. *Medewerkers* (2) : L. Moreau, L. Depière, A.T.N. Gecoff, Gaston Kennis.
9. *Adres* : Longue rue des Aulnes, 653.
- IV. 1. Studentenblad.
 2. A-politiek.
 „Le présent journal édité par la Société *Bohemia* a vu le jour,
 ... elle sera la voix des étudiants en général et abhorrera toute
 couleur politique” (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(2) Hiervoor verwijzen we naar de ondertekende bijdragen.

(3) *La Bohemia*, VI-1903, p. 1.

Bond Moyson

- I. M.I.P. : XII-1899; I-X-1900.
K.B.B., FM. : I-X-1900.
- II. 2. *Ondertitel* : Wettig erkende Ziekenbeurs.
4. *Formaat* :
42 × 29; 4 blz.
26 × 19,5; 4 blz. (cfr. I-X-1900).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1898 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : I-X-1900.
5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (1), Diepestraat, 131.
9. *Adres* : lokaal „De Wacht”, St. Elisabethstraat, 59.
- IV. 1. Mutualiteitsblad.
2. Socialistisch.

De Bouwarbeider

- I. S.B.A. : I-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van het Nationaal Verbond der Christene Bouwwerkers van België.
4. *Formaat* : 46 × 30; 4 blz.
6. *Prijs* : 1,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-1914 (2).
5. *Drukker* : Goebeert, Ronsse.
6. *Beheer* : Pastorijsstraat, 23.
7. *Redactie* : Holstraat, 65, Gent.
- IV. 1. Vakblad.
2. Christen-democratisch.

De Bouwnijverheid

- I. M.I.P., VH. : I-IV-1892.
M.I.P. : I-V-1892.
S.B.A. : II-1892; I-V-1892.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

(2) Dit nummer vermeld de 9de jaargang, doch zegt op p. 1 dat het voordien onder een andere titel verscheen.

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Kalk- en Steenbewerker van Vlaamsch België.
3. *Motto* : Het 8-uren stelsel vernietigt werkloosheid, verhoogt de lonen, verlicht den geesten. Den langen arbeidsdag vermeerdert de werkloozen, brengt meer ellende en verstormt de hersens. Daarom werklieden der Bouwvakken, vereenigt U!!! (cfr. I-V-1892).
4. *Formaat* :
 25 × 16,5; 4 blz.
 33,5 × 25; 4 blz. (cfr. I-V-1892).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1,80 fr./100 ex.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-1892 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : I-V-1892.
7. *Redactie* : J. Van Speybroeck, Diepestraat, 146.
- IV. 1. Vakblad.
 2. Socialistisch.

De Bouwwerker
Le Travailleur du Bâtiment

- I. U.B.G. : IX-1912; VII-1913; IX-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van de Centrale Vereeniging der Bouwwerkers van België — Organe de l'Union centrale des Travailleurs du Bâtiment de Belgique.
3. *Motto* : Vrijheid. Welvaart. Liberté. Bien-être.
4. *Formaat* :
 38 × 28; 6 blz.
 38 × 28; 8 blz. (cfr. VII-1913 e.v. nr.).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1,50 fr., 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1908 (2).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : IX-1913.
5. *Drukker* : Imprimerie Excelsior (3), rue de la Province, 130.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 22.

(2) Het eerst bewaarde nummer : nr. 4 tot nr. 9 van de 5de jaargang.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

7. *Redactie* :
 Aug. De Brouwere, Aug. Sniedersstraat, 53.
 Aug. De Brouwere, Biekorfstraat, 76 (cfr. VII-1913 e.v. nr.).
- IV. 1. Vakblad.
 2. Socialistisch.

Brabo

- I. M.I.P. : I-VII-1887; 27-VII-1887.
 S.B.A. : 28-VI-1887; 26-VIII-1887.
- II. 2. *Ondertitel* : Kunst, Nijverheid, Wetenschappen.
 4. *Formaat* : 35 × 26; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 8 fr., 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-VII-1887.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 26-VIII-1887 (1).
 4. 5. *Uitgever-drukker* : Jos. Theunis (2), Lombaardstraat, 28.
 9. *Adres* : Lombaardstraat, 28.
- IV. 1. Algemeen informatieblad.
 2. A-politiek.
 „Wij verlenen aan onze medewerkers de meest onbegrensde vrijheid, onder beding nochtans, dat alles goed geschreven en ernstig doordacht zij : kunst en nijverheid kennen geene politiek” (3).

Le Bulletin Commercial

- I. M.I.P. : 26-I-1889; 11-IV-1891; 2-I-1892.
 K.B.B., FM. : 8-VI-1889; 24-IX-1892.
 S.B.A. : 8-VI-1889.
- II. 1. *Titel* : Bulletin commercial d'Anvers. (cfr. 11-IV-1891).
 2. *Ondertitel* :
 Seul journal donnant les : Renseignements, cours officiels exacts et journaliers des sucres, nitrates et soude, sulfate d'am-

(1) F. DE POTTER, *Vlaamsche bibliographie*, p. 749, geeft als einddatum : 1890.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 172-173.

(3) *Brabo*, 28-VI-1887, p. 1.

moniaque et autres engrais, tourteaux et céréales de la place d'Anvers, Lille, Londres, Hambourg et Paris.

Seul journal donnant les : Renseignements, cours officiels exacts des Céréales, Engrais et Produits chimiques, Tourteaux et Sucres, de la place de Dunkerque, Anvers, Lille, Londres, Hambourg et Paris. (cfr. 11-IV-1891 e.v. nr.).

Journal spécial du commerce des engrais.

Revue hebdomadaire des marchés d'Anvers, Lille, Londres, Liverpool et Hambourg. (cfr. 2-I-1892 e.v. nr.).

4. *Formaat* : 27 × 21,5; 10 blz.

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* : 22 fr.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-I-1889.

b. *Laatst bewaarde nummer* : 24-IX-1892.

7. *Redactie* :

J. F. Engels et Cie (1), rue du Prince, 26.

Idem, rue de Breda, 59. (cfr. 2-I-1892 e.v. nr.).

IV. 1. Commerciëel blad.

2. A-politiek.

Bulletin Mensuel de la Société l'Union des Commis des Accises de la Province d'Anvers

I. M.I.P. : XII-1899.

II. 4. *Formaat* : 20 × 11; 4 blz.

5. *Periodiciteit* : M.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XI-1899 (2).

9. *Adres* : G. Dumont (commis des accises), Hôtel de la Douane.

IV. 1. Vak- en belangenblad.

2. A-politiek.

V. Gestencyleerd nummer.

Bulletin Mensuel de l'Union Syndicale Steno-Dactylographes de Belgique

I. M.I.P. : IV-1900.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 90.

(2) Het exemplaar van XII-1899 draagt het nummer 2.

- II. 2. *Ondertitel* : Section Anversoise. Union Professionnelle reconue.
- 4. *Formaat* : 31 × 23,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IV-1900.
- 5. *Drukker* : Imprimerie Syndicale Gilliams et Co (1), Marché aux Bœufs, 25.
- IV. 1. Vak- en belangenblad.
- 2. A-politiek.

Bulletin Périodique

- I. M.I.P. : IX-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Association des Comptables de l'Etat Belge.
- 4. *Formaat* : 17 × 9,5; 12 blz.
- III. 9. *Adres* : M. Van den Eynde (président, receveur des contributions), rue Rouge, 15.
- IV. 1. Vak- en belangenblad.
- 2. A-politiek.

Bulletin Officiel du Beerschot Athlétic Club

- I. M.I.P. : 28-XI-1906.
- II. 4. *Formaat* : 33 × 24; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : Leden : 3 fr.; niet-leden : 4 fr.
- III. 1. *Stichtingsdatum* : 1904 (?) (2).
- 5. *Drukker* : Jos. Dirix (3), rue du Margrave, 9-11.
- 6. *Administrateur* : 48, rempart Kipdorp.
- 7. *Redactie* : Rue Cassiers, 13 et avenue Rubens, 5.
- IV. 1. Sportblad.
- 2. A-politiek.

Le Bureau

- I. M.I.P. : I-1902.
- II. 2. *Ondertitel* : Commerce - Industrie - Travaux - Enseignement.
- 4. *Formaat* : 36 × 22,5; 4 blz.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207, 717. *De Voorzorg*.

(2) Het exemplaar van 28-XI-1906 betreft jg. III, nr. 114.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 66-129. *De Cort*.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1902.
 9. *Adres* : Rempart du Lombard, 8.
- IV. 1. Vakblad.
 2. A-politiek.

De Burger

- I. S.A.A. : 1-VIII-1857 t/m 19-VI-1858.
 S.B.A. : 17-X-1857; 21-X-1857; 26-X-1857; 7-IV-1860; 12-X-1861.
 M.I.P. : 29-VII-1857; 11-IX-1857; 14-V-1859.
- II. 3. *Motto* : Godsdienst - Tael - Burgerregt.
 4. *Formaat* : 36 × 24; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 3 fr.; België : 3,75 fr.
- III. 1. *Stichtingsdatum* : 25-VII-1857 (1).
 b. *Einddatum* : 16-VII-1859 (1).
 4. 5. *Uitgever-drukker* : J. B. Van Aarssen, Beurzestraat, 7. (2) (3).
- IV. 1. Politiek informatie- en opinieblad.
 2. Aanvankelijk conservatief-katoliek.
 In de loop van 1858 en de eerste helft van 1859, gebeurt er een onverwachte toenadering tot de radicale liberalen.
 Deze koerswijziging heeft als gevolg dat *De Burger* een post-unionistische houding gaat aannemen, en dat het blad zich de verdediging toeëigent van het „echte liberalisme”. (4).

Het Burgerrecht

- I. S.B.A. : 26-I-1861.
 M.I..P. : 16-II-1861.

(1) F. DE POTTER, *Vlaamsche bibliographie*, p. 749.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 175.

(3) L. WILS, *Het Antwerpsche weekblad „De Burger” 1857-1859* (Bijdragen tot de geschiedenis, inzonderheid van het oud hertogdom Brabant, 3^e reeks, dl. XIV, afl. 4, jg. XLV, 1962, pp. 250-251) onderstelt, bij wijze van hypotese, dat Van Aarssen, tevens de stichter van het blad zou geweest zijn. De auteur onderstreept verder de belangrijke rol van de advocaat H. Van den Haute, en van de „Gilde der Antwerpsche Ambachtslieden”, waarvan laatgenoemde voorzitter was, bij de uitgave van het blad.

(4) Betreffende een meer uitvoerige ontleding van de politieke strekking verwijzen we naar het werk van L. WILS, *op. cit.*, pp. 243-252.

- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Stoffelijke Belangen. Uitgegeven door de Maetschappij der Vereenigde Eigenaars van Antwerpen.
4. *Formaat* : 37,5 × 27; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 8 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-XII-1860.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 16-II-1861.
5. *Drukker* : We Schotmans (1) Mutsaerdstraat, 11.
9. *Adres* : Mutsaerdstraat, 11.
- IV. 1. Belangenblad.
2. Wellicht katholiek.
 Betoont een vijandige houding tegenover de regering en het gemeentebestuur, omdat dezen o.a. de Antwerpse haven laten vervallen.

Burgersbelang

- I. S.B.A. : 15-VII-1910; 25-V-1912.
 M.I.P. : 15-VII-1910; 17-III-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Officieel orgaan van den Middenstandsbond „De Kleine Burger”.
4. *Formaat* : 44,5 × 29,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
6. *Prijs* : 3 fr.
7. *Oplage* : 12.000 ex. (cfr. 15-VII-1910).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-VII-1910 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-V-1912.
5. *Drukker* : Wwe Brouwers en Zoon (2) Prinsesstraat, 9.
9. *Adres* :
 Th. Putzeys, lokaal „ De Zwaan”, Korte Gasthuisstraat, 18.
 Wiegstraat, 13. (cfr. 25-V-1912).
- IV. 1. Belangenblad, voor de verdediging van de middenstand.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 163.

(2) Zie : *Le Fureteur*, jg. VII, 1910, p. 69.

Het *Burgersbelang* volgt *De Kleine Burger* op, waarbij de oorspronkelijke datering wordt behouden; aldus draagt het oudste nummer van *Burgersbelang* de vermelding : jg. VI, nr. 1.

2. **Katoliek.**

Reeds in het eerste nummer keert het blad zich tegen *De Burger*, het vroeger orgaan van de bond (1).

De Noodklok, een ander weekblad, wordt eveneens aangeval-
len.

Burgersblad

- I. S.B.A. : 16-V-1914; 14-VI-1914.
M.I.P. : 8-III-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der „Vrije Burgerspartij” van het arrondissement Antwerpen.
 4. *Formaat* : 44,5 × 29,5; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1962 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 14-VI-1914.
 4. *Uitgever* : L. Leemans, Van Wesembeekstraat, 9-II.
 5. *Drukker* : Grande Imprimerie du Parc, Jacobstraat, 22.
 9. *Adres* : Van Wesembeekstraat, 9-II.
- IV. 1. Belangenblad, voor verdediging van de middenstand.
 2. Pro-liberale gezindheid.
- V. Voortzetting van „De Noodklok”.

Burgerstem

- I. S.B.A. : 26-I-1899.
- II. 2. *Ondertitel* : Onpartijdig Blad verschijnende alle weken.
Orgaan van den Vrije Burgersbond. Ter opbeuring van Handel, Nijverheid en Landbouw.
 4. *Formaat* : 62 × 43; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 10 fr.; elders : 13 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1895 (3).
b. *Enig bewaarde nummer* : 26-I-1899 (4).

(1) Zie : *Burgersbelang*, 15-VII-1910, p. 1, waarin *De Kleine Burger* een blad genoemd wordt „uitgegeven door Mr. Willem Verelst, klerk der Conservatieven...”.

(2) Het oudste nummer, 8-III-1914, draagt het opschrift : jg. XII. Naar alle waarschijnlijkheid werden de bestaandsjaren van *De Noodklok* bijgeteld.

(3) Het nummer van 26-I-1899 vermeldt jg. V, nr. 4.

(4) De verzameling van de Stadsbibliotheek te Antwerpen bewaart ook een nummer van 7-I-1899, met identieke titel, verschenen te Gent.

- 4. *Uitgever* : Hippolyte Vande Kerckhove, Kroonstraat, 10.
- 9. *Adres* : Koornmarkt, 23.
- IV. 1. Belangenblad, voor de middenstand.
- 2. Onpartijdig.

Le Caducée

- I. M.I.P. : 11-XI-1892; 20-XII-1892; 8-VI-1893.
K.B.B., FM : 11-XI-1892.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal bi-mensuel.
Organe des Etudiants de l'Institut supérieure de Commerce.
- 4. *Formaat* : 37 × 26; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
- 6. *Prijs* : 2 fr.; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 11-XI-1892.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 8-VI-1893.
- 3. *Eigenaars* : Cercle Sanitas.
- 5. *Drukker* : H. en L. Kennes (1), rue Marcgrave, 17.
- 9. *Adres* : Rue Delin, 62.
- IV. 1. Studentenblad.
- 2. Niet-gekend.

Le Caducée

- I. M.I.P. : 15-I-1895.
K.B.B., FM : 15-I-1895.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe bi-mensuel des Etudiants Anversois.
Economique, Littéraire, Artistique.
- 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-I-1895.
- 5. *Drukker* : H. en L. Kennes (2), rue Marcgrave, 17.
- 9. *Adres* : 5, rue aux Laines.
- IV. 1. Studentenblad, met algemene informatie.
- 2. Niet gekend.
- V. Dit blad heeft niets te zien met *Le Caducée* van 1892 (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 119-120.

(2) *Ibid.*, pp. 119-120.

(3) Zie : *Le Caducée*, 15-I-1895, p. 1.

Cancans Anversois

- I. M.I.P. : 7-II-1908.
- II. 2. *Ondertitel*: Artistiques, littéraires, boursiers et mondains, colportés tous les Vendredis.
 4. *Formaat* : 27,5 × 19; 4 bis.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-II-1908.
 4. *Uitgever* : G. Jaspaers.
 9. *Adres* : 65, rue des Champs.
- IV. 1. Artistiek- en financieel blad.
 2. A-politiek.

Le Carillon

- I. S.B.A. : 1-IX-1846 t/m 4-X-1846.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal du Dimanche.
 4. *Formaat* : 29 × 19; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
Antwerpen 12 fr.; België : 13 fr.
Antwerpen : 10 fr.; België : 11 fr.
(cfr. 4-X-1846).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IX-1846.
 - b. *Laatst bewaarde nummer* : 4-X-1846.
 4. *Uitgevers* : P. E. De Smedt.
 5. *Drukker* : J. E. Rijsheuvels, Kipdorp.
- IV. 1. Hekelblad.

„... Non! le nouveau Carillon ne troublera aucun citoyen honnête et endormi; il mettra martel en tête qu'aux sots et aux intrigants.

Le Carillon tiendra du follet, voltigant de ridicule en ridicule, de travers en travers, exploitant et mettant à nu toutes les faiblesses humaines, n'épargnant rien, ni les hommes, ni les choses, frappant drû sur toutes les injustices (Dieu sait s'il aura à frapper ne respectant qu'une chose : l'honneur.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 157.

- Ah!!!) — Mais entendons nous, non pas l'honneur ainsi que le comprennent beaucoup de gens aujourd'hui, non pas ce vain masque porté par les saltimbanques en livrée et les turcaretts socialistes ..." (1).
2. Onafhankelijk en vooruitstrevend.
„Quelle soit la couleur du drapeau que vous arboriez; quelques soient vos opinions en matière politique comme en matière religieuse, vous êtes tous égaux pour le Carillon!" (1).
- V. Een blad met dezelfde titel bestond in 1845 (2). Wij konden er geen exemplaar van weervinden.

Carolus

- I. S.B.A. : jg. 1911-1914.
A.M.V.C. : 12-I-1911 t/m 3-IX-1914.
M.I.P. : 5-I-1911; 12-I-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Het Weekblad van de Vlamingen.
4. *Formaat* : 49 × 30; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 2,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-I-1911.
b. *Einddatum* : 10-IX-1914.
5. *Drukker* : „Plantin", Ed. Secelle (3), Offerandestraat, 8.
8. *Medewerkers* : Ferdinand Rodenbach, Camille Flammarion.
9. *Adres* : Offerandestraat, 8.
- IV. 1. Politiek- en cultureel informatie- en opinieblad.
2. Vlaamsstrevend.

Chantecler Artistique, Littéraire et Sportif

- I. S.B.A. : jg. 1909-1910.
M.I.P. : 15-XII-1909.
K.B.B., FM : 15-XII-1909.

(1) (1) *Le Carillon*, 1- IX-1846, p. 1.

(2) Zie : *Le Carillon*, 1-IX-1846, p. 1 en *Anvers-Pressophile*, p. 28.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 165.

- II. 2. *Ondertitel* :
 Nouvelles maritimes, commerciales et financières.
 geen ondertitel (cfr. 23-III-1910 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 56 × 35; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XII-1909.
 b. *Laatst aangetroffen nummer* : 27-VII-1910.
5. *Drukker* :
 Auguste Van Nylen (1), Rempart, Kipdorp, 38.
 Gust. Fischlin, 35 Rue des Cendres, Brux. (cfr. 4-V-1910 e.v. nrs.).
 Le „Démer", Rue de Réfuge, 4, Diest. (cfr. 1-VI-1910 e.v. nr.).
6. *Beheerder - Hoofdredakteur* : Alfred Boniver.
8. *Korrespondent te Parijs* : Paul Chaumet (cfr. 23-II-1910).
9. *Adres* : 14, marché aux Souliers.
- IV. 1. Informatieblad, met uitgebreide interesse.
2. A-politiek.

Chronique des Arts

- I. M.I.P. : XI-1876 (specimennummer).
- II. 2. *Ondertitel* : Revue Artistique, Littéraire, Musicale et Scientifique.
 Le Journal paraît tous les Samedis.
4. *Formaat* : 29 × 19; 8 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 12 fr.
- III. 5. *Drukker* : E. Moerinckx et Co.
9. *Adres* : Alphonse Van Ryn, 27, rue Van Leries.
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.
 „Notre programme tout entier se trouve dans cette phrase unique : L'art n'a pas de patrie, l'art n'a pas d'opinion" (2).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-192.

(2) *Chronique des Arts*, XI-1876, p. 1.

Chronique des Beaux-Arts

- I. S.B.A. : 6-I-1884 t/m 28-XII-1884.
M.I.P. : 6-I-1884.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal paraissant le dimanche.
 4. *Formaat* : 35,5 × 23; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 20 fr., 60 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-I-1884.
b. *Einddatum* : 28-XII-1884.
 4. *Uitgever* : Jos. Maes.
 5. *Drukker* : Jos. Theunis et Cie (1), rue du Lombard, 28.
 9. *Adres* :
23, rempart St. Chatherine.
10, rue Grammey. (cfr. 13-IV-1884 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek blad.

„En publiant la Chronique des Beaux-Arts, nous nous proposons surtout d'être agréables et utiles à cette partie de plus en plus nombreuse du public qui porte un intérêt croissant aux manifestations du beau, dans le passé et dans le présent. ... Indépendants et impartiaux avant tout, nous ne nous ferons les pontifes d'aucune religion artistique, les porte voix d'aucun système, d'aucune théorie absolue". (2).
2. A-politiek.
- V. Voortgezet, in 1865, als tijdschrift onder de titel *Chronique des Beaux-Arts et de la Littérature*.

La Chronique Sportive

- I. M.I.P. : 5-I-1906; 3-V-1906; 29-VI-1906; 7-IX-1906.
- II. 2. *Ondertitel* : Gazette hebdomadaire.
 4. *Formaat* :
45 × 35; 4 blz.
45 × 35; 8 blz. (cfr. 29-VI-1906 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 172-173.

(2) *Chronique des Beaux-Arts*, 6-I-1884, p. 2.

6. Prijs : Antwerpen : 4 fr. ; België : 5 fr. ; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-I-1906.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 7-IX-1906.
2. *Drukker* :
 Imprimerie Centrale.
 Imprimerie Centrale, Société Anonyme (1), 34, Rempart Kipdorp.
 A. De Keuler, 35, Klapdorp. (cfr. 29-VI-1906 e.v. nr.).
7. *Hoofdredacteur* : Noël Leblond (2).
8. *Redacteurs* : Willy Brown, R. Cordez, Fernand Nivôse, Max Down (1).
9. *Adres* : 13, place de la Comédie.
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

La Cible - De Schijf

- I. M.I.P. : 15-XII-1900; II-1903.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe de la Société — Orgaan der Maatschappij : Les Joyeux Tireurs d'Anvers. Paraît mensuellement — Verschijnt maandelijks.
4. *Formaat* : 39 × 23; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : Kosteloos voor leden.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XII-1900.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : II-1903.
5. *Drukker* : J. Kenis (3).
9. *Adres* : Carnotstraat, 17.
- IV. 1. Sportblad, tweetalig.
 „Uw blad makkers zal eene vrije tribuun zijn, waar elk lid, in 't Vlaamsch of in 't Fransch, zijne persoonlijke gedachten omtrent de schietingen zal mogen blootleggen” (4).
2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-193 652 VAN NIJLEN.

(2) Zie : *La Chronique Sportive*, 5-I-1906, p. 1.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 118-119.

(4) *La Cible - De Schijf*, 15-XII-1900, p. 1.

Cinéma - Théâtre

- I. M.I.P. : 15-II-1908; 21-III-1908; 2-V-1908; 6-VI-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe hebdomadaire de Cinémathographie, Phonographie, Photographie et des industries s'y rattachant.
 4. *Formaat* : 27 × 21; 12 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-II-1908.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 6-VI-1908.
 5. *Drukker* : A. De Kanter (1), 35, Klapdorp.
 9. *Adres* : 66, rue Albert Grisar.
- IV. 1. Artistiek- en vakblad.
 2. A-politiek.

Le Clairon

- I. M.I.P. : II-1914; III-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
Satirique, Théâtral.
Satirique, Littéraire. (cfr. III-1914).
 3. *Motto* : Audaces Fortuna Juvat.
 4. *Formaat* :
41,5 × 25,5; 4 blz.
45 × 27,5; 4 blz. (cfr. III-1914).
 6. *Prijs* : 1,50 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : II-1914 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : III-1914.
 3. 4. *Eigenaar-Uitgever* : E. Cariolan.
 5. *Drukker* : Imprimerie du Centre, 26, rempart Kipdorp.
 8. *Redacteur* : Emile Leandre.
 9. *Adres* : Rue du Souci, 28.
- IV. 1. Satirisch- en artistiek blad.
„... Notre programme ? Bien simple ! Egratigner l'un en l'autre dévoiler les potins de la vie anversoise, donner de la critique théâtrale, publier des articles littéraires...” (3).
 2. Niet gekend.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 71.

(2) *Le Fureteur*, jg. XI, 1914, p. 223.

(3) *Le Clairon*, II-1914, p. 1.

La Comète Sportive
Comète des Sports

- I. M.I.P. : III-1909; VI-1909.
- II. 1. *Titel* : Comète des Sports. (cfr. VI-1909).
2. *Ondertitel* :
Revue Mensuelle Illustrée.
Organe officiel de l'Union Sportive du lévrier; insère gratuitement pour tous clubs s'intéressant au Sport quel qu'il soit. Anciennement *La Comète Sportive*.
Revue Mensuelle Illustrée.
Automobilisme, Cyclisme, Motocyclisme, Escrime, Boxe, Football, Athlétisme, Natation, Water-Polo, Polo, Gymnastique, Aviation, Yachting, Aviron, Aéronautique, Aviation, Sport-lawn, Elevage, etc. (cfr. VI-1909).
4. *Formaat* : 30 × 21; 20 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* :
4 fr.; 50 ct.
3 fr.; 30 ct. (cfr. VI-1909).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1909.
b. *Laatst bewaarde nummer* : VI-1909.
5. *Drukkers* :
Burton Fl. S.A. (1), Courte rue Neuve, 28.
Rod. Hameau (2), rue Haute, 36. (cfr. VI-1909).
6. *Administratie-Secretariaat* : 32, rue Léopold de Wael.
Directie : Place Verte, „Café Suisse”.
Directie-Administraties : Hotel de l'Ancre, 6, Petit Marché.
(cfr. VI-1909).
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.
- V. Op 4 december 1909 wordt de *Comète des Sports* opgevolgd door *L'Eclair* (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 50-51.

(2) *Ibid.*, pp. 100-101.

(3) Zie : *Le Fureteur*, jg. VII, 1910, p. 35.

Concordia

- I. S.B.A. : 3-I-1897; 7-III-1897; 14-III-1897; 1-V-1898; 31-VII-1898; 23-X-1898; 18-XII-1898; 1-I-1899; 30-IV-1898; 7-I-1911 t/m 18-IX-1914.
M.I.P. : 3-I-1897; 24-I-1897; 28-III-1897; 2-V-1897; 20-III-1898; 10-IV-1898; 24-IV-1898; 8-V-1898; 12-VI-1898; 21-I-1900; 3-I-1903; 14-XI-1905; 5-I-1907; 14-XI-1908.
M.I.P., VH : 5-I-1907.
K.B.B., FM : 10-I-1897; 8-I-1899; 5-I-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad van het Syndikaat van Handel en Nijverheid.
Organe hebdomadaire du Syndicat du Commerce et de l'Industrie.
 4. *Formaat* :
440 × 27,5; 4 blz.
49 × 33; 4 blz. (cfr. 3-I-1903 e.v. nr.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 10 ct.
Geen prijs vermeld. (cfr. 10-IV-1898 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-I-1897.
b. *Laatst onderzochte nummer* : 18-IX-1914.
Voortgezet na W.O.I.
 5. *Drukkers* :
„La Métropole” (1), Meir, 29.
Imprimerie Centrale (2), Kipdorpvest, 34. (cfr. 8-V-1898 e.v. nrs.).
Buerbaum-Van der Goten (3), Moretuslei, 60. (cfr. 5-I-1907 e.v. nrs.).
 9. *Adres* :
Lokaal en zetel der maatschappij : Korte Nieuwstraat, 46.
Lokaal en zetel der maatschappij : Korte Nieuwstraat, 44.
(cfr. 7-I-1911 e.v. nrs.).
- IV. 1. Syndikaal blad.
 2. Christen-demokratisch (4) (5).

(1) (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-192-652. VAN NIJLEN.

(3) *Ibid.*, pp. 49-50.

(4) Zie : DEPIERREUX et BACHA, *Les Périodiques belges*, p. 124.

(5) *Concordia* was het orgaan van het bedienden en handelsreizigers syndikaat. In het nummer van 18 december 1898 verwijst men naar de encyclyek „Rerum Novarum” als stichtingsbron van het syndikaat.

De Congo

- I. M.I.P. : 15-VII-1899; I-XII-1899.
S.B.A. : 15-X-1899.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad van het Congoleesch Verbond.
3. *Motto* : Coloniën, Nijverheid, Koophandel, Landbouw.
4. *Formaat* : 39,5 × 24,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 1,75 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1899 (1).
5. *Drukker* : A. Melens, Duffel.
7. *Redactie* : De Lattre-Courboin.
9. *Adres* : Delinstraat, 88-90.
- IV. 1. Koloniaal informatie- en opinieblad.
2. A-politiek.
- V. Opgevolgd in 1900 door *Congo*.

Congo

- I. S.B.A. : 14-I-1900; 25-II-1900; 25-III-1900.
- II. 2. *Ondertitel* :
Wekelijksche Tolk der Belgische Koloniale Belangen.
Organe hebdomadaire des intérêts coloniaux belges.
Tolk der Belgische koloniale belangen.
Organe des intérêts coloniaux belges.
(cfr. 25-II-1900 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 31 × 23; 8 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 1,75 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1897 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-III-1900.
5. *Drukkers* :
Ant. Moortgat (3), Lange Herenthalschestraat, 25.
Alf. Melens-Feremans, Duffel. (cfr. 25-II-1900 e.v. nrs.).
6. *Beheerders* : Ch. Van Reusel, Bruel, 48, Mechelen.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 28.

(2) Het exemplaar van 14-I-1900 betreft jf. IV, nr. 2.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 142.

7. *Redactie* : De Lattre en Courboin, Delinstraat, 90.
- IV. 1. Koloniaal en economisch informatie- en opinieblad.
2. Niet gekend.
- V. Vervangt „De Belgische Congo” en „De Congo”. (1).

Le Controleur

- I. S.B.A. : 21-VI-1840 t/m 1-XI-1840.
M.I.P. : 31-V-1840; 26-VII-1840.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal politique, commercial et artistique.
4. *Formaat* : 37 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
W (2 ×). (cfr. 2-VIII-1840 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
Antwerpen : 8 fr./6M; België : 9fr./6M; 50 ct.
Antwerpen : 5 fr./3M; België : 6 fr./3M; 50 ct.
(cfr. 2-VIII-1840 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 31-V-1840.
b. *Einddatum* : 4-XI-1840 (2).
5. *Drukkers* :
J. E. Rijsheuvels (3) rue Fossé-aux-Crapands, 1814.
Ve L. P. De Lacroix (4), Marché-aux-Souliers, 702.
(cfr. 13-IX-1840 e.v. nrs.).
7. *Hoofredacteur* : Lodewijk Vleeschouwer (5).
9. *Adres* :
Rue Fossé-aux-Crapands, 1814.
Marché-aux-Souliers, 702. (cfr. 13-IX-1840 e.v. nrs.).
- IV. 1. Politiek informatie- en opinieblad.
2. Katoliek-conservatief, vlaamsgezind (6).
„... Le Controleur s'est imposé la tâche de contrôler les actes du pouvoir et de signaler les abus de l'autorité...” (7).
„... L'Union fait la force; qu'il y ait donc union dans l'armée

(1) Zie : Congo, 25-II-1900, p. 1.

(2) Anvers-Pressophile, p. 28.

(3) Zie : J. VERHELST, op. cit., p. 157.

(4) Ibid., pp. 129-130.

(5) Zie : L. WILS, *De politieke oriëntering van de Vlaamse Beweging*, p. 14.

(6) Zie : L. WILS, *Het einde van het unionisme te Antwerpen*, p. 186.

(7) Zie : *Le Controleur*, 12-VII-1840, p. 1.

catholique, et la victoire lui est assurée." (1). Een unionistische houding, bleek o.a. uit wat volgt : „En prenant la devise nationale pour texte, notre but est d'avertir tous les Belges que l'union seule peut sauver leur nationalité." (2).

La Corbeille

- I. M.I.P. : 31-XII-1910; 24-IV-1911; 8-V-1911; 15-II-1913; 22-VIII-1913.
K.B.B.; FM : 31-XII-1910; 18-IX-1911.
S.B.A. : 30-XI-1914; 14-XII-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal Financier, Industriel, Maritime et Commercial.
Journal Financier, Industriel, Maritime, Assurances et Commercial. (cfr. 15-II-1913).
Journal Financier. (cfr. 22-VIII-1913).
Hebdomadaire. Journal Financier et Commercial.
(cfr. 30-XI-1914 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
37 × 28,5; 4 blz.
55,5 × 37; 2 blz. (3). (cfr. 30-XI-1914 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1905 (4).
b. *Laatst onderzochte nummer* : 14-XII-1914.
Voortgezet tijdens W.O.I.
4. *Uitgever* :
F. A. Sels.
J. Meeus, 103, Meir. (cfr. 30-XI-1914 e.v. nrs.).
6. *Directeur-Administrateur* : F. A. Sels.
9. *Adres* : 6, Place Léopold.
- IV. 1. Handels- en financieel blad.
2. A-politiek.

(1) Zie : *Le Contrôleur*, 19-VII-1840, p. 1.

(2) Zie : *Ibid.*, 11-X-1840, p. 1.

(3) Edition de Guerre.

(4) Zie : *La Corbeille*, catalogussteekkaart in de Stadsbibliotheek te Antwerpen.

La Cote d'Anvers

- I. M.I.P. : 6-x-1900; 16-vi-1901; 23-viii-1902; 18-iv-1903; 22-i-1911.
M.I.P., VH : 28-i-1911.
K.B.B., FM : 12-ix-1903; 7-i-1911.
S.B.A. : 6-x-1900.
- II. 2. *Ondertitel* :
Organe Hebdomadaire des Intérêts Anversois.
Journal hebdomadaire. Economie, politique, finances, et industrie. (cfr. 18-iv-1903 e.v. nrs.).
Paraît chaque semaine. (cfr. 7-i-1911 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* :
46 × 31,5; 4 blz.
42,5 × 28; 4 blz. (cfr. 18-iv-1903 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
5 fr.; 10 ct.
4 fr.; 10 ct. (cfr. 18-iv-1903 e.v. nrs.).
5 fr. (cfr. 7-i-1911 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-x-1900.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 28-i-1911.
 3. 6. *Eigenaar-Directeur* : Oscar Pollet (wisselagent), Pont-au-Bois, 1. (cfr. 6-x-1900).
 5. *Drukker* : Aug. Van Nijlen (1), rempart Kipdorp, 26. (cfr. 7-i-1911 e.v. nrs.).
 6. *Directie* : Ernest Van Glabbeek (wisselagent) en Jos. Deckers (doctor in de rechten). (cfr. 18-iv-1903 en 12-ix-1903).
 9. *Adres* :
18, Place de Meir.
17, rue des Tanneurs. (cfr. 18-iv-1903 e.v. nrs.).
- IV. 1. Financieel- en economisch blad.
 2. A-politiek.

Der Courier von Antwerpen

- I. M.I.P. : 30-i-1857.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-192.

- II. 2. *Ondertitel* : Wochenschrift für Handel, Schiffahrt und Auswanderung.
4. *Formaat* : 31 × 22; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr./6M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1857.
5. *Drukker* : L. Schotmans (1), Mutsaertstrasse.
- IV. 1. Handels- en maritiemblad.
2. A-politiek.

Courrier d'Anvers

- I. S.B.A. : 14-VI-1845 t/m 29-II-1848.
 S.A.A. : 14-VI-1845 t/m 31-XII-1845; 2-I-1847 t/m 31-XII-1847.
 K.B.B. : 14-VI-1845 t/m 29-II-1848.
 U.B.L. : jg. 1847 (VII-XII).
 M.I.P. : 14-VI-1845; 21-VI-1845; 24-III-1847; 19-II-1848.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal commercial, politique, littéraire et artistique.
3. *Motto* : Apaiser et Unir.
4. *Formaat* :
 44,5 × 28; 4 blz.
 45,5 × 30; 4 blz. (cfr. 28-II-1848 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W (6 ×).
6. *Prijs* :
 Antwerpen : 13 fr./3M.
 Provincie : 15 fr./3M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-VI-1845.
 b. *Einddatum* : 29-II-1848 (2).
2. *Stichter* : J. B. Coomans (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 163.

(2) *Courrier d'Anvers*, 29-II-1848, p. 1 : *Le Courrier d'Anvers* cessant de paraître, les éditeurs du *Handelsblad* ont l'honneur de se recommander à la bienveillance de M.M. les abonnés au *Courrier d'Anvers*.

Hoewel de logische veronderstelling zou kunnen gemaakt worden dat de *Courrier d'Anvers* zou versmolten zijn met *Het Handelsblad*, — beide kranten hadden dezelfde drukker, en hielden er een gelijkaardige politieke lijn op na, — logenstraft de *Courrier d'Anvers* dit als volgt : "Le *Courrier d'Anvers* ne se fondant pas dans un autre journal".

(3) Guyot DE MISHAEGEN, *Le parti catholique belge*, p. 69.

3. *Eigenaar* : De Key (katoliek gemeenteraadslid) (1).
5. *Drukker* :
 J. P. Van Dieren et Co (2), rempart des Tailleurs de Pierres, 791.
 Idem, rue Coppenol, 1045. (cfr. 28-II-1846 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Rempart des Tailleurs de Pierres, 791.
 Rue Coppenol, 1045. (cfr. 28-II-1846 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, vooral afgestemd op het economische leven.
 „Aspirer à représenter dans la presse périodique un des grands ports du continent européen, c'est, pour le *Courrier d'Anvers* prendre l'engagement de traiter avec une attention et un zèle soutenus, les questions commerciales et industrielles, et de consacrer une bonne partie de ces colonnes aux nouvelles et aux renseignements qui concernent le négoce et le travail national.
 L'intérêt anversoïis guidera notre plume, ce qui nous ne nous empêchera pas de défendre l'intérêt général du pays,...” (3).
2. Gematigd, conservatief, katoliek, unionistisch en onafhankelijk
 „Ce journal devra professer, en politique, un système conservateur et modéré qui tende à nourrir l'amour de notre nationalité, l'attachement à notre régime constitutionnel et aux libertés civiles, politiques et religieuses que ce régime consacre; ...
Le Courier d'Anvers gardera donc son indépendance comme une bien précieux, comme un de ces titres les plus solides à l'estime publique ...” (3).
 Wanneer op 29 februari 1848 het laatste nummer verschijnt acht *Le Courier d'Anvers* zijn taak volbracht, die het blad aldus omschreef :
 „*Le Courier d'Anvers* avait pour mission de défendre les libertés constitutionnelles dont la jouissance est assurée à tous les Belges par la charte de 1831.

(1) L. WILS, *Het einde van het unionisme te Antwerpen*, p. 92 : De Key heet hier hoofdeigenaar te zijn van de *Courrier d'Anvers*.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 186.

(3) *Courrier d'Anvers*, 14-VI-1845, p. 1.

En un mot arborant le drapeau unioniste de 1831, il combattait les tendances de ceux qui voulaient séparer les Belges en deux camps hostiles.

Un grand événement, qui retentit encore aux oreilles de tous, est venu réaliser nos prévisions ... Il n'y a plus de partis dans notre belle patrie.

Notre mission cesse naturellement.

S'il se retire de l'arène, c'est uniquement parce que le but qu'il se proposait est maintenant rempli." (1).

Le Courrier d'Anvers

- I. S.B.A. : jg. 1906-1914; 11-v-1906.
S.A.A. : 2-1-1914 t/m 31-vii-1914.
H.I.P. : 11-v-1906; 20-iii-1908.
M.I.P., VH : 25-v-1906.
- II. 2. *Ondertitel* : Paraissant le Vendredi.
4. *Formaat* : 57 × 40; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
6 fr.; 10 ct.
10 fr.; 10 ct. (cfr. 1-xi-1907 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 11-v-1906.
b. *Laatst onderzochte nummer* : 31-vii-1914.
Voortgezet na W.O.I.
4. *Uitgever* : Fr. de France (cfr. 2-xii-1910 e.v. nrs.).
5. *Drukker* :
J. E. Busschmann (2), Remp. de la porte du Rhin.
Aug. Van Nylen (3), 26, rempart Kipdorp (cfr. 25-xi-1910 e.v. nrs.).
Imprimerie du Centre, 26, rempart Kipdorp. (cfr. 5-1w-1913 e.v. nrs.).
6. *Directeur-beheerder* : Fr. de France.
7. *Redacteurs* : Georges van Moll, Louis de Saix, Jean Brault.

(1) *Ibid.*, 29-ii-1848, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 51-52.

(3) *Ibid.*, pp. 191-192.

9. *Adres* :
 15, Rempart de la porte du Rhin.
 26, Rempart Kipdorp (cfr. 25-XI-1910 e.v. nrs.).
 21, place de la Gare (cfr. I-VIII-1913 e.v. nrs.).
- IV. 1. Algemeen informatieblad.
 2. Niet gekend.
- V. Voortzetting van *La Saison Théâtrale*.

Courrier de l'Armée

- I. M.I.P. : I-IX-1914; 26-IX-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Paraissant le mardi, le jeudi, le samedi.
 4. *Formaat* : 44 × 32; 2 blz.
 5. *Periodiciteit* : W. (3 ×).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-IX-1914.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 26-IX-1914.
 5. *Drukker* : „De Vlijt” (1), rue Nationale, 54.
- IV. 1. Informatieblad voor militairen.
 2. Katoliek.

Courrier du Commerce

- I. M.I.P. : 26-XI-1869.
- II. 2. *Ondertitel* : de l'industrie et de la finance.
 3. *Motto* : L'Union fait la force. Liberté-Autonomie.
 4. *Formaat* : 56 × 39; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : D.
 6. *Prijs* : 30 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1841 (2).
 4. *Uitgever-Directeur* : J. Van Rotterdam.
 5. *Drukker* : J. De Grootd (3).
9. *Adres* :
 Rue de l'Empereur, 62;
 Rue Montagne des Aveugles, 15, Bruxelles.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 205.

(2) Het exemplaar van 26-XI-1869 betreft jg. XXIX, nr. 331.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 69.

- IV. 1. Informatieblad, hoofdzakelijk voor handel, nijverheid en financieuzen.
2. Niet gekend.

Le Courrier du Commerce (1)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1845.
2. *Stichter* : Coomans.
8. *Medewerkers* : H. Key, Blondel.

Courrier van het Departement der Twee-Nethen (2)

- II. 5. *Periodiciteit* : W. (2 ×) (3).
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 22-IX-1796 (4).
4. 5. *Uitgever-Drukker* : Saeyens (5) (6).

Courrier des Deux Nethes (7)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1799 (8).
b. *Nog bestaand in* : 1800 (8).
4. 5. *Uitgever-Drukker* : P. J. Janssens (8) (9).

Courrier de la Semaine

- I. S.B.A. : 29-IV-1865 t/m 31-XII-1897.
K.B.B. : jg. 1865-1868.
K.B.B., FM : 2-IX-1876 ; 31-V-1884 ; 9-IX-1893.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie : H. HENRY, *Journalisme et politique*, p. 33.
(2) Niet in verzameling bewaard.
(3) L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 568.
(4) R. MÉRECY, *Overzichtelijke lijst van de Antwerpsche Bladen en Periodieken rond 1800 tot in 1830*, p. 4.
(5) F. PRIMS, *De Katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 32.
(6) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 158-159.
(7) Niet in verzameling bewaard.
(8) F. PRIMS, *Antwerpen in 1830*, dl. I, p. 65.
(9) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. III.

- U.B.L. : jg. 1867-1869.
 U.B.G. : jg. 1895-1896 (onvolledig).
 M.I.P. : 10-V-1868; 21-III-1869; 8-X-1870; 1-IV-1871; 19-X-1872; 21-III-1874; 12-XII-1874; 20-XII-1879; 16-XII-1882; 13-V-1893; 20-V-1893; 10-XI-1894; 29-VIII-1896.
 M.I.P., VH : 13-II-1892; 1-IV-1893.
- II. 1. *Titel* : Le Courrier de la Semaine. (cfr. 24-XI-1867 e.v. nrs.).
 2. *Ondertitel* :
 Politique, Littéraire, Commercial et Maritime.
 (Office d'Annonces) Journal Politique, Littéraire, Commercial et Maritime. (cfr. 24-XI-1867 e.v. nrs.).
 Geen ondertitel. (cfr. 1-I-1893 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* :
 58,5 × 42; 2 blz.
 37 × 25; 8 blz. (cfr. 24-XI-1867 e.v. nrs.).
 62 × 47; 4 blz. (cfr. 3-IV-1875 e.v. nrs.).
 55 × 39; 4 blz. (cfr. 5-VII-1879 e.v. nrs.).
 47 × 31; 6 blz. (cfr. 1-I-1893 e.v. nrs.).
 47 × 31; 4 blz. (cfr. 19-X-1895 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
 Antwerpen 3 fr.; provincie : 4 fr.
 Antwerpen : 3 fr.; provincie : 4 fr.; 10 ct. (cfr. 24-XI-1867 e.v. nrs.).
 8 fr.; 20 ct. (cfr. 3-IV-1875 e.v. nrs.).
 6 fr.; 10 ct. (cfr. 27-XII-1890 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1864 (1).
 b. *Einddatum* : 31-XII-1897 (2).
 3. *Eigenaars* :
 Louis Legros, rue de l'Amman, 1. (cfr. 3-IV-1875 e.v. nrs.).
 Idem, rue Vieille Bourse, 35. (cfr. 23-II-1889 e.v. nrs.).
 Ch. Smets (3).

(1) (3) *Répertoire général de la presse belge*, 1895, p. 48.

(2) *Le Courrier de la Semaine*, 31-XII-1897, p. 1 :

„Notre Directeur Terre-Neuve n'ayant plus le temps, à cause des nombreux travaux dont il est chargé, de s'occuper des intérêts du journal, *Le Courrier de la Semaine* paraît aujourd'hui pour la dernière fois et remercie tous ceux qui, pendant sa longue carrière, l'ont toujours si vaillamment soutenue”.

4. *Uitgever* :
 Louis Legros (1), rue de l'Amman.
 Idem, rempart Ste. Catherine, 23. (cfr. 24-XI-1867 e.v. nrs.).
 Charles Smets (2). (cfr. I-XII-1894 e.v. nrs.).
 5. *Drukker* :
 Louis Legros (1).
 Louis Legros et Co. (cfr. I-I-1893 e.v. nrs.).
 Charles Smets (2). (cfr. I-XII-1894 e.v. nrs.).
 6. *Directeurs* :
 Desiré Rubbens. (cfr. 13-X-1894 e.v. nrs.).
 Terre-Neuve. (cfr. 7-XII-1895 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatieblad, met vooral veel plaatselijk Antwerps nieuws, en uitermate geringe politieke interesse. De kolommen van de *Courrier de la Semaine* zijn gewijd aan toneel en literatuur in de eerste plaats, terwijl de aankondigingen ook een belangrijke plaats innemen.
 Vanaf 1893 wordt het blad omzeggens een artistieke krant, waardoor al het andere nieuws naar het supplement verhuisd.
2. Liberaal en vooruitstrevend.
- V. Naast het blad zelve verscheen ook wekelijks een *Supplément au Courrier de la Semaine*.
 Verving in 1864 *L'Office d'Annonces* (3).

Le Courrier du Soir

- I. S.B.A. : 21-XI-1904; 16-VIII-1905; t/m I-VIII-1914.
 S.A.A. : I-VII-1908 t/m 31-XII-1910; 2-I-1912 t/m 13-VII-1914
 K.B.B. : jg. 1905-1906, 1908.
 K.B.B., FM : 21-XI-1904.
 M.I.P. : 21-XI-1904; 3/4-XII-1904.
- II. 1. *Titel* :
 Courrier du Soir. (cfr. 2-III-1909 e.v. nrs.).
 Le Courrier du Soir. (cfr. 6-XII-1909 e.v. nrs.).
2. *Ondertitel* :
 Journal quotidien.

(1) Zie : J. VERHELST, op. cit., pp. 127-128.

(2) *Ibid.*, pp. 168-169.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 28.

- Geen ondertitel. (cfr. I-III-1909 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 49,5 × 36; 4 blz.
 41,5 × 28; 4 blz. (cfr. 6-XII-1909 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* :
 D (6 ×).
 D (5 ×). (cfr. 3-I-1911 e.v. nrs.).
 6. *Prijs* :
 7,50 fr.
 Antwerpen : 6 fr.; binnenland : 9 fr.; 2 ct. (cfr. 16-VIII-1905 e.v. nrs.).
 6 fr. (cfr. I-III-1909 e.v. nrs.).
 6 fr.; 5 ct. (cfr. 5-X-1910 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-II-1904.
 b. *Einddatum* : I-VIII-1914.
4. *Uitgever* :
 B. Polderman. (cfr. 31-I-1906 e.v. nrs.).
 Idem, rue de l'Escaut, 105. (cfr. 25/26-II-1906 e.v. nrs.).
 Idem, rue du Musée, 21. (cfr. 6-XII-1909 e.v. nrs.).
 Idem, rue des Peignes, 67. (cfr. 1-II-1910 e.v. nrs.).
 Idem, rue des Peignes, 59. (cfr. 26-IX-1910 e.v. nrs.).
 5. *Drukker* :
 B. Polderman. (cfr. 31-I-1906 e.v. nrs.).
 Henri Kennis, père et fils (1), rue des Peignes, 67. (cfr. 6-XII-1909 e.v. nrs.).
 Idem, rue des Peignes, 59. (cfr. 26-IX-1910 e.v. nrs.).
 6. *Directeur* : Jules Claes (1).
 7. *Redactiesecretaris* : François Devil (1).
 8. *Redacteurs* : Jules Claes, Félix de Roy, Joseph Joerg, François Hagaerts, Pardoën, Melle Jenny Rollin, Verschueren, Edmond van Offel, Augustin van Lippeloy (1).
Medewerkers : E. Patris, Frans Jolie, Joseph Pecher, Louis Vander Schoepen (1).
 9. *Adres* :
 Rue Leys, 15.
 Rempart Kipdorp, 38. (cfr. 9-IV-1909 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 120.

(2) *Annuaire officiel illustré de la presse belge, 1910-1911*, p. 120.

Rue des Peignes, 67. (cfr. 6-XII-1909 e.v. nrs.).

Rue des Peignes, 59. (cfr. 8-IX-1910 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en opinieblad.

Van 1905 tot 1909 is *Le Courrier du Soir* een volwaardig nieuwsdagblad.

Hierna echter verdwijnen zowel de buiten als binnenlandse berichtgevingen voor een groot deel; de inhoud bestaat nu Vooral uit allerlei critische artikels en commentaren. Eerst in 1914, bij de aanvang van de eerste wereldoorlog, heeft het informatieve en politieke nieuws weer de voorrang.

2. Katoliek en Meetinggezind.

Le Courrier des Théâtres

I. S.B.A. : 1-XI-1879; 19-I-1880; 12-XII-1880; 23-XII-1880; 25-XII-1880.

M.I.P. : 4-XI-1879; 28-I-1880; 5-XII-1880.

II. 2. *Ondertitel* :

Paraissant tous les jours.

Geen ondertitel. (cfr. 5-XII-1880 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

31 × 23; 4 blz.

39 × 28; 4 blz. (cfr. 5-XII-1880 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* : D.

W. (2 ×) (cfr. 5-XII-1880 e.v. nrs.).

6. *Prijs* : Antwerpen : 3 fr.; provincie : 4 fr.; 10 ct.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : x-1879 (1).

b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-XII-1880.

4. *Uitgever* : G. Maas, rue de la Santé, 27. (cfr. 5-XII-1880 e.v. nrs.).

5. *Drukker* : Mees et Co (2), rue des Apôtres, 14.

9. *Adres* :

Rue Houblonnière, 33.

Rue des Apôtres, 14. (cfr. 19-I-1880 e.v. nrs.).

Petite rue Pierre Pot, 1. (cfr. 5-XII-1880 e.v. nrs.).

IV. 1. Artistiek blad.

2. A-politiek.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 29.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.

La Cravache

- I. S.B.A. : 11-VIII-1904; 6-X-1904.
K.B.B., FM : 11-VIII-1904; 6-X-1904.
M.I.P. : 11-VIII-1904; 6-X-1904.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe Satirique, Artistique, Humoristique et même Littéraire.
 4. *Formaat* :
31 × 24; 4 blz.
45 × 26; 4 blz. (cfr. 6-X-1904).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
2,50 fr.; 5 ct.
4 fr.; 10 ct. (cfr. 6-X-1904).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 11-VIII-1904 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 6-X-1904.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : J. Reynaert (2), rue du Pélican, 120.
 9. *Adres* : Rue du Pélican, 120.
- IV. 1. Artistiek, humoristisch- en hekelblad.
 2. Niet gekend.

Le Cri d'Anvers

- I. M.I.P. : 6-XII-1900; 11-XII-1900.
S.B.A. : 6-XII-1900.
- II. 4. *Formaat* : 36 × 26; 4 blz.
 6. *Prijs* : 3,50 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-XII-1900 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 11-XII-1900.
 5. *Drukker* : J. B. Madou (2), Deurnestraat, 15.
 7. *Hoofdopsteller* : Arétin Bougrelas.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. A-politiek.

(1) *Le Fureteur*, jg. 1, 1904, p. 26.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(3) *Répertoire générale de la presse belge*, 1904, p. 147.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 132.

De Dageraad

- I. S.B.A. : 25-XII-1898.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den „Priester Daenskring” van Antwerpen.
 3. *Motto* : Hebt uwe nevenaasten lief als u zelve.
Dit zijn spronkels onzer vurige jongelingshartes.
 4. *Formaat* : 50 × 32; 4 blz.
 6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-XII-1898.
 5. *Drukker* : Alf. De Witte (1), Steenweg, 350, Borgerhout.
- IV. 1. Partijblad.
 2. Blad van de Christene Volkspartij.

De Dageraad

- I. K.B.B.; F.M. : 1-IV-1901.
M.I.P. : 1-IV-1901.
S.B.A. : 1-IV-1901.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Maatschappij van Onderlingen bijstand.
 3. *Motto* : Helpt elkander.
 4. *Formaat* : 31 × 24; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IV-1901.
 9. *Adres* : Lokaal „Den Anker”, Pompstraat, 16.
- IV. Mutualiteitsblad.
 2. Niet gekend.

De Dageraad

- I. S.B.A. : 22-IV-1906; 6-V-1906; 13-V-1906; 27-V-1906; 2-XII-1911.
M.I.P. : 7-V-1905; 7-X-1906; 22-XII-1907; 19-III-1911.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 84.

M.I.P., V.H. : 1-IX-1909.

K.B.B., F.M. : 23-VIII-1908.

II. 2. *Ondertitel* :

Liberaal Democratisch Weekblad.

Orgaan van 't Liberaal Werkersverbond van 't Arrondissement Antwerpen en der Belgische Liberale Werkliedenpartij.

Liberaal Weekblad van Antwerpen. (cfr. 23-VIII-1908).

Liberaal Blad van Antwerpen. (cfr. 1-IX-1909 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

39 × 26; 4 blz.

49 × 33; 4 blz. (cfr. 27-V-1906 e.v. nrs.).

46 × 28; 4 blz. (cfr. 2-XII-1911).

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* :

2 fr., 2 ct.

1 fr. (cfr. 2-XII-1911).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1903.

b. *Laatst bewaarde nummer* : 2-XII-1911.

5. *Drukker* :

Léon Vertongen (1), Dorpsplein, 35, Hoboken.

Idem, Kiosk, Hoboken (cfr. 2-XII-1911).

7. *Hoofdopsteller* : F. C. Verrept.

9. *Adres* : Boudewijnstraat, 107.

IV. 1. *Vakbonds- en partijblad*.

2. *Blad van het Liberaal Werkersverbond en van de Belgische Liberale Werkliedenpartij*.

**Dagregister van de Provisoire Representanten van het
Vry ende Souvereyn Volk van Antwerpen (2)**

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1792.

4. 5. *Uitgever-Drukker* : C. H. De Vos (3), Zirikstraat.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 202.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 30.

(3) Zie J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 80-81.

Das Deutsche Blatt für Belgiëën

- I. S.B.A. : 2-VII-1893; 22-IV-1894.
M.I.P. : 20-VIII-1893.
M.I.P., V.H. : 11-II-1894.
K.B.B., F.M. : 2-VII-1893.
- II. 4. *Formaat* : 27 × 20,5; 12 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 10 fr.; 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-VII-1893.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 22-IV-1894.
4. 5. *Uitgever-Drukker* : J. E. Busschmann (1), Rhijnpoortvest, 15.
7. *Hoofdredacteur* : Dr. Johann Georg Sprengel.
9. *Adres* : Rhijnpoortvest, 15.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Niet gekend.
- V. Vervangt de *Antwerpener Zeitung*, een dagblad dat op 1 mei 1893 gestaakt werd (2).

Der Deutsche Pflug

- I. M.I.P. : 1-X-1909; 15-X-1909.
K.B.B.; F.M. : 1-X-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Organ für deutsche Interessen, Kunst, Musik und Literatur im Ausland.
4. *Formaat* : 22,5 × 18,5; 8 blz.
5. *Periodiciteit* : 2 W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-X-1909.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-X-1909.
4. 7. *Uitgever-Hoofdredacteur* : : A. Kellermann, Lombaardvest, 26.
5. *Drukker* : Chr. Lämmle, Winnenden. (Wurtemberg).
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 51-52.

(2) Zie : *Das Deutsche Blatt für Belgiëën*, 2-VII-1893, p. 1.

Deutsche Post für Belgiën

- I. S.B.A. : 1-x-1891; 17-x-1891.
M.I.P. : 18-x-1891.
- II. 4. *Formaat* :
42 × 28,5; 6 blz.
42 × 28,5; 4 blz. (cfr. 17-x-1891 e.v. nr.).
5. *Periodiciteit* : D.
6. *Prijs* :
10 fr.
10 fr.; 5 ct. (cfr. 17-x-1891 e.v. nr.)
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-x-1891.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 18-x-1891.
4. 5. *Uitgevers-Drukkers* : Kroth und Königstein (1).
9. *Adres* :
Dambruggestraat, 91.
Rue des Chanteurs, 29, Brussel.
- IV. 1. *Informatie- en opinieblad*.
2. *Duitsstrevend* : „Das deutsche Stammesbewusstsein ist unsere Richtschnur.” (2).
„Deutschland und Deutschtum über alles.”(2)

Deutsche Zeitung für Belgiën (3)

- II. 5. *Periodiciteit* : W. (4).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-xi-1896 (4).
b. *Einddatum* : 2-iv-1899 (5).
4. *Uitgever* : Paul Dürau (4).
5. *Drukker* : H. Diez, Chaussée d'Anvers, 7, Bruxelles (4).
6. 7. *Administratie-Redactie* : Voor Antwerpen : H. Pitschmann (4).
- V. „A partir du 29 novembre '96, ce journal publie un supplément littéraire intitulé *Die Heimath*”. (5)

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 124.

(2) *Deutsche Post für Belgiën*, 1-x-1891, p. 1.

(3) Niet in verzameling bewaard.

(4) Zie : *Anvers-Pressophile* p. 34.

(5) Zie : *La Presse Universelle*, jg. III, 1899, p. 88.

Deutsche Zeitung für Belgien

- I. M.I.P. : 19-x-1909; 30-x-1909.
- II. 2. *Ondertitel* :
Erscheint anfänglich wöchentlich einmal.
Zeitung für Handel, Schiffahrt, Kunst und Wissenschaft.
4. *Formaat* : 45 × 27; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 1,50 fr./3 m.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-x-1909.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 30-x-1909.
4. *Uitgever* : H. Klinzer, Lombaarderstraat, 56.
7. *Hoofdredacteur* : Carl A. Kellermann.
9. *Adres* : Lombaarderstraat, 56.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Duitsstrevend.

Deutsche Zeitung für Belgien und Holland

- I. K.B.B., F.M. : 17-vi-1893; 19-viii-1893; 30-xii-1893; 5-v-1894.
M.I.P. : 17-vi-1893.
- II. 4. *Formaat* : 29,5 × 21; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-vi-1893 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 5-v-1894.
4. *Uitgevers* :
A. Roebelen, Ramstraat, 11.
Annoncen - Bureau, „Union”, rue de la Constitution, 88.
(cfr. 30-xii-1893).
E. Linkenbach. (cfr. 5-v-1894).
5. *Drukkers* :
Buerbaum - Van der Goten (2), Korte Kievitstraat, 39.
P. Casie (3), Klappijstraat, 48. (cfr. 30-xii-1893).
Buerbaum - Van der Goten. (cfr. 5-v-1894).

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1895, p. 48.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 49-50.

(3) *Ibid.*, p. 53.

7. *Redactie* :
 A. Roebelen, Ramstraat, 11.
 Annoncenbureau „Union”. (cfr. 30-XII-1893).
 Herm. Wettstraeter. (cfr. 5-V-1894).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, algemeen nieuws.
 2. Niet gekend.

Deutscher Anzeiger für Antwerpen

- I. S.B.A. : 27-I-1912 t/m 24-VII-1914.
 K.B.B., F.M. : 27-I-1912.
 M.I.P. : 27-I-1912.
- II. 4. *Formaat* : 45 × 28; 8 à 10 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
 5 fr.; 10 ct.
 4,80 fr.; 10 ct. (cfr. 21-XI-1912 e.v. nrs.).
 6 fr.; 10 ct. (cfr. 28-XI-1913 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-I-1912.
 b. *Einddatum* : 24-VII-1914.
 2. 3. 4. *Stichter-Eigenaar-Uitgever* : Deutsche Volksbücherei.
 5. *Drukkers* : Laporte und Dossche (1).
 7. *Hoofdredacteur* : Walter Britting, Kuikenstraat, 10.
- IV. 1. Informatie-, opinie- en belangenblad.
 2. Duitsstrevend en politiek onpartijdig.
 „Die neue deutsche zeitung ... will vor allem für unsere grosse deutsche kolonie ein einigends Band sein, das alle deutschen Unternehmungen unserer Stadt fördern und unterstützen soll.” (1)
 „Wir wollen schliesslich eine deutsche Zeitung sein, in dem Sinne, dass wir deutsche Sprache und deutsche Art pflegen und verteidigen, aber auch in dem Sinne, das wir gern und dankbar anerkennen, was das Belgische Land, das vielen Deutschen eine Zweite Heimat geworden ist, an Schonen und Gutem bietet. Wir wollen in Frieden mit unseren belgischen Mitbürgern leben.” (2)
 Wir wollen keine politischen Aufsätze bringen ... Wir wollen uns in keine religiösen Erörterungen einlassen”. (2)

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 126.

(2) *Deutscher Anzeiger für Antwerpen*, 27-I-1912 p. 1.

Deze afzijdige houding belet dit blad echter niet geld in te zamelen voor het Duitse leger :

„Freiwilliger Reichswehrbeitrag für die Erhaltung der Wehrhaftigkeit, der Ehre und des Auscheins unseres Vaterlandes und damit, so kann man hoffen, des Weltfriedens.“ (1)

- V. In 1914, vanaf het nummer 1 tot en met 30, verscheen tesamen met dit blad een „*Unterhaltungsbeilage des Deutschen Anzeigers für Antwerpen.*“

Deutscher General Anzeiger für België

- I. K.B.B., F.M. : 3-IV-1904.
II. 5. *Periodiciteit* : D. (6 ×).
6. *Prijs* : 2 fr./3 m.
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1899 (2).
9. Meirplatz, 2.

Deutscher Stadt - Anzeiger

- I. M.I.P. : 16-XI-1902.
K.B.B., F.M. : 25-I-1903.
S.A.B. : 23-XI-1902.
II. 2. *Ondertitel* : Deutsche Zeitung für België.
4. *Formaat* : 42 × 28,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 1,50 fr./3 m.; 15 ct.
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1900 (3).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-I-1903.
9. *Adres* : Rue Margrave, 19.
IV. 1. Informatieblad.
2. A-politiek.
V. Het nummer van 25-I-1903 heeft een bijlage : *Illustriertes Sonntagsblatt.*
Gratis bijlage zie :
Deutscher Stadt-Anzeiger für Brussel und Antwerpen.

(1) *Ibid.*, 18-IV-1913 p. 1.

(2) Het exemplaar van 3-IV-1904 betreft jg. V, nr. 14.

(3) Het exemplaar van 16-XI-1902 betreft jg. III, nr. 46.

Deutsches Blatt für Belgien

- I. S.B.A. : 9-IV-1899; 14-V-1899 t/m 2-VI-1901.
M.I.P. : 3-VI-1900; 7-X-1900.
K.B.B., F.M. : 15-III-1900.
S.A.B. : 2-IV-1899; 7-V-1899 t/m 17-IX-1899.
- II. 2. *Ondertitel* :
Mit der Unterhaltungsbeilage Der Hausfreund.
Mit der Beilage Illustriertes Sonntagsblatt. (cfr. 13-I-1901 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* :
40 × 26; 8 à 12 blz.
41 × 28; 8 à 12 blz. (cfr. 15-III-1900 e.v. nrs.).
41 × 28; 6 blz. (cfr. 28-IV-1901 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
4,50 fr.; 10 ct.
5,75 fr.; 15 ct. (cfr. 23-XII-1900 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-IV-1899 (1).
b. *Einddatum* : 2-VI-1901 (2).
 4. *Uitgevers* :
S. M. Lewin.
Franz Proetzel, Groenplaats, 1. (cfr. 13-V-1900 e.v. nrs.).
 5. *Drukkers* :
Buchdr. Actiën - Gesellschaft „Gutenberg“, Chaussée d'Anvers, Brussel (3).
G.P. Griebenow und Co (4), Bataviastraat, 15. (cfr. 15-III-1900 e.v. nrs.).
Laporte et Co (5), (cfr. 28-IV-1901 e.v. nrs.).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 34.

(2) Zie : *Deutsches Blatt für Belgien*, 2-VI-1901, p. 1 :

„... Verschiedener seits is dem Deutschen Blatt für Belgien ja warmes Interesse und herzliches Wohlwollen entgegengebracht worden, doch die unbedingt notwendige allgemeine Teilnahme an dem Werke blieb fehlen. Infolge dessen sieht sich der Verleger, da er nebst den schon gebrachten nicht noch grossere finanzielle Opfer nehmen mochte, schweren Herzens zu dem Schritte veranlasst von der ferneren Herausgabe des Blattes Abstand zu nehmen...“.

(3) *Deutsches Blatt für Belgien*, 14-V-1899, p. 1 : Het kapitaal van de onderneming bedraagt 1.000.000 fr.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 99.

(5) *Ibid.*, p. 126.

7. *Hoofdredacteur* :
 S. M. Lewin.
 Fritz Wolff. (cfr. 13-v-1900 e.v. nrs.).
 G. P. Griebenow. (cfr. 27-I-1901 e.v. nrs.).
 Heinrich Pottmeyer. (cfr. 28-IV-1901 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Antwerpen : Moretuslei, 43/I. Brussel : Chaussée d'Anvers,
 7-13.
 Antwerpen : Moretuslei, 43/I. Brussel : Boulevard du Nord,
 27. (cfr. 11-II-1900 e.v. nrs.).
 Groenplaats, 1. (cfr. 13-v-1900 e.v. nrs.).
 Bataviastraat, 15. (cfr. 25-XI-1900 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie en opinieblad.
 2. Duitsstrevend.

Deutsches Tageblatt für België

- I. S.B.A. : 20-IV-1884; 24-IV-1884; 26-IV-1884.
 M.I.P. : 2-v-1884.
- II. 2. *Ondertitel* : Politisch Commerciell Literarisch.
 4. *Formaat* : 48 × 32; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : D.
 6. *Prijs* :
 Antwerpen - Brussel : 24 fr.
 België : 28 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-IV-1884.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 2-v-1884.
 4. 5. *Uitgever - Drukker* : Jos. Weyerhorst (1).
 7. *Hoofdredacteur* : Dr. Joseph Stritzko.
 9. *Adres* : Hemelstraat, 21.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Duitsstrevend.
- V. Voortzetting van de *Antwerpener Merkur*.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 207.

Le Diable Rose

- I. M.I.P. : 7-XI-1869.
- II. 2. *Ondertitel* : Revue Artistique, Littéraire et Scientifique.
Courrier des Théâtres.
 4. *Formaat* : 31 × 21 ; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr. ; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-IX-1869 (1).
6. *Directeur* : Armand Huart, Courte rue d'Herenthals, 7.
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

De Diamantbewerker

- I. S.B.A. : 16-VIII-1895 t/m 20-VII-1907.
M.I.P. : 16-VIII-1895 ; 5-VI-1896 ; 11-IX-1897 ; 3-III-1898 ;
4-XI-1899 ; 1-V-1900 ; 4-VIII-1906.
K.B.B., F.M. : 17-I-1896 ; 11-IX-1897 ; 1-V-1900 ; 17-V-1906 ;
20-VII-1907.
- II. 2. *Ondertitel* :
Propagandablad voor den nieuwen Antwerpschen Diamant-
bewerkersbond uitgegeven door het Propagandakomiteit.
Weekblad voor den Antwerpschen Diamantbewerkersbond.
(cfr. 31-VIII-1895 e.v. nrs.).
Weekblad van den Antwerpschen Diamantbewerkersbond.
(cfr. 12-III-1897 e.v. nrs.).
Orgaan van den Antwerpschen Diamantbewerkersbond.
(cfr. 21-VIII-1897 e.v. nrs.).
Weekblad der Antwerpsche Diamantbewerkers. (cfr. 21-II-
1903 e.v. nrs.).
3. *Motto* :
Arbeiders aller landen, vereenigt U.
Arbeiders aller landen, vereenigt U. De verbetering van het
lot der arbeiders moet hun eigen werk zijn. (cfr. 12-III-1897
e.v. nrs.).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 34.

Werklieden aller landen, vereenigt U. (cfr. 2-IX-1899 e.v. nrs.).
Geen motto. (cfr. 16-XI-1901 e.v. nrs.).

Werklieden aller landen, vereenigt U. (cfr. 11-XI-1905 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

31 × 23,5; 4 blz.

28 × 20; 4 blz. (cfr. 18-VIII-1897 e.v. nrs.).

50 × 33; 4 blz. (cfr. 2-IX-1899 e.v. nrs.).

32 × 22,5; 4 blz. (cfr. 16-XI-1901 e.v. nrs.).

32 × 22,5; 6 blz. (cfr. 21-II-1903 e.v. nrs.).

32 × 22,5; 8 blz. (cfr. 13-II-1904 e.v. nrs.).

32 × 22,5; 8 à 12 blz. (cfr. 7-I-1905 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

W.

W. (2 ×) (cfr. 21-VIII-1897 e.v. nrs.).

W. (cfr. 20-VIII-1898 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

5 ct.

5 fr.; 5 ct. (cfr. 28-VIII-1897 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-VIII-1895.

b. *Einddatum* : 20-VII-1907 (1).

4. *Uitgevers* :

Propagandakomiteit van den nieuwen Antwerpschen Diamantbewerkersbond.

Het Hoofdkomiteit. (cfr. 31-VIII-1895 e.v. nrs.).

Frans Verhoeven, Lange Beeldekensstraat, 33. (cfr. 2-IX-1899 e.v. nrs.).

Idem, Marzéestraat, Borgerhout. (cfr. 16-IX-1899 e.v. nrs.).

Idem, Oedenkovenstraat, 96, Borgerhout. (cfr. 30-IX-1899 e.v. nrs.).

Idem, Zetternamstraat, 7. (cfr. 1-VI-1901 e.v. nrs.).

J. Verhoeven, Zonstraat, 11, Borgerhout. (cfr. 16-XI-1901 e.v. nrs.).

Frans Verhoeven, Zonstraat, 11, Borgerhout. (cfr. 31-I-1903 e.v. nrs.).

(1) Zie : *De Diamantbewerker*, 20-VII-1907, p. 1 : *Volkstribuun* is de jonge reus die ons voordelig moet vervangen. Intusschen gaan we in de kolommen van ons nieuw dagblad de strijd voortzetten die we nu 12 jaren geleden aanvatten." getekend : J. Groesser.

5. *Drukkers* :

F. Van Doeselaer (1), Loosstraat, 9.

De Voorzorg (2), Ossenmarkt, 25. (cfr. 31-VIII-1895 e.v. nrs.).

Handelsdrukkerij, Loosstraat, 9. (cfr. 28-II-1896 e.v. nrs.).

Jos. Reynaert-Corewijn (3), Oranjestraat, 4. (cfr. 6-III-1896 e.v. nrs.).

Idem, Pelikaanstraat, 106. (cfr. 16-XI-1901 e.v. nrs.).

Bondsdukkerij De Voorzorg (2), Ossenmarkt, 25. (cfr. 29-III-1902 e.v. nrs.).

Bondsdukkerij De Voorzorg (2), Ossenmarkt, 35. Drukker J. De Groodt. (cfr. 10-III-1906 e.v. nrs.).

7. *Hoofdopsteller* :

Jef Groesser. (cfr. 27-III-1896 e.v. nrs.).

Geen hoofdopsteller vermeld (1). (cfr. 2-IX-1899 e.v. nrs.).

9. *Adres* :

Pelikaanstraat, 80.

Simonsstraat, 18. (cfr. 29-X-1898 e.v. nrs.).

Somersstraat, 45. (cfr. 9-VIII-1902 e.v. nrs.).

Korte Kievitstraat, 35. (cfr. 6-VIII-1904 e.v. nrs.).

IV. 1. Syndicaal blad.

2. Onpartijdig.

„De 1 mei mag niemand onzer leden afschrikken. Er is wel eens door een paar onzer leden het gevoelen geopperd dat we de diamantbewerdersbond socialistisch wilden maken, door dat feest aan te prediken. Zulks is onzin, wij laten eenieder vrij de politieke strekking te volgen welke hij verkiest...” (4). Opvallend zijn de talrijke polemieken met *De Werker*. Niettemin komt de *De Diamantbewerker* al blijft het een vakbondsblad, meer en meer aan de socialistische zijde te staan.

V. Opgevolgd door *Volkstribuun*, het nieuwe orgaan van de „Antwerpschen Diamantbewerdersbond”, die financieel sterk genoeg bleek om dan in 1907 een dagblad uit te geven.

(1) Zie : J. VERHELST, op. cit., p. 187.

(2) *Ibid.*, pp. 206-207.

(3) *Ibid.*, p. 154.

(4) Zie : *De Diamantbewerker* 8-IV-1899, p. 1.

De Diamantbewerker

- I. S.B.A. : 3-XII-1910; 1-V-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der uitgeslotenen van den A.D.B. (1).
 3. *Motto* :

De waarheid 't is al oud!
vind nergens heil nog troost!
Dies acht men hem voor wijs
die de vingers op de mond bijt.
Maar wat op 's herten grond bijt,
dat welt me naar de keel,
ik word te stijf gepaerst,
En 't werkt als nieuwe wijn,
die tot de spon uitbarst.

J. v. d. Vondel.
 4. *Formaat* : 43 × 21; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-XII-1910.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-V-1912.
 4. *Uitgever* : Adres : Jan Dijksterhuis, Statieplein, 22.
 5. *Drukker* : N. V. Exelsior (2), Provinciestraat, Noord, 130.
 7. *Opstelraad* : Lokaal : „Stanley”, Carnotstraat.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Blad van een groep in de „Antwerpschen Diamantbewerkerbond”, dat naast en tegen de *Volkstribuun*, het in 1907 gestichte dagblad van de bond, strijdt. Deze „uitgestotenen” willen een algemene bond voor België oprichten en slagen, want in 1912 verschijnt de *Diamantbewerker* opnieuw als orgaan van de „Algemeenen Belgischen Diamantbewerkerbond”. (3)

De Diamantbewerker

- I. S.B.A. : 28-XII-1912; 3-V-1913.

(1) A.D.B. betekent hier : Antwerpschen Diamantbewerkerbond.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

(3) Zie : *De Diamantbewerker* 3-XII-1910.

- M.I.P., V.H. : 30-XI-1912.
M.I.P. : 20-VI-1914; I-VIII-1914; 8-VIII-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Orgaan van de Algemeenen Diamantbewerkerbond.
 Weekblad van den A.D.B. (cfr. 20-VI-1914 e.v. nrs.).
3. *Motto* :
 Worsteling kenschetst onzen tijd,
 Heb er oog voor allerwege,
 Slechts hij die deelneemt aan den strijd,
 Smaakt de vruchten van den zege.
 Potgieter.
 Strijd m^êe in onzer dagen strijd!
 Maar met uw leven, wandel, werk,
 O! zeg niet wat uw mond belijdt,
 O! zeg niet van wat naam of kerk,
 Maar toont van welken geest ge zijt!
 De Genestet.
 Geen motto. (cfr. 20-VI-1914 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 36,5 × 26,5; 4 blz.
 52 × 36; 4 blz. (cfr. 20-VI-1914).
5. *Periodiciteit* : W. (cfr. 20-VI-1914 e.v. nrs.).
7. *Oplage* : 7 à 9.000 ex. (cfr. 20-VI-1914).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1912.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 8-VIII-1914.
4. *Uitgever* :
 Adres : Jan Dijksterhuis, 23, Statieplein.
 Geen uitgever vermeld. (cfr. 20-VI-1914 e.v. nrs.).
5. *Drukker* :
 Exelsior (i), Provinciestraat, 130.
 Geen drukker vermeld. (cfr. 20-VI-1914 e.v. nrs.).
7. *Redactie* :
 Café „Stanley” Carnotstraat.
 L. van Berckelaer, Plantijnlei, West, 66-68. (cfr. 20-VI-1914 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Vakbondsblad*.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

2. Onafhankelijk blad, orgaan van de „Algemeen Diamantbewerdersbond”, vereniging opgericht door een groep uit de „Antwerpschen Diamantbewerdersbond”, die in 1910 door laatstgenoemde bond was uitgesloten.

De Diamantnijverheid

- I. S.B.A. : I-VII-1888; I-V-1891; 15-I-1892; I-VI-1892; I-III-1893; I-VI-1893; I-X-1893; 15-IX-1894.
M.I.P. : I-XI-1888; I-VI-1892; I-IV-1893; I-XI-1893.
K.B.B., F.M. : I-II-1891.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk der Antwerpsche Diamantbewerders.
4. *Formaat* :
31 × 22; 4 blz.
45 × 28; 4 blz. (cfr. I-X-1893 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* :
2 fr.
1 fr. (cfr. I-V-1891 e.v. nrs.).
1 fr.; 10 ct. (cfr. I-IV-1893 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-VII-1888.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-IX-1894.
5. *Drukker* :
Jorssen (1), Hochstetterstraat, 21.
P. Casie (2), Klappijstraat, 48. (cfr. 15-I-1892 e.v. nrs.).
6. *Bestuurders* :
L. Kas, Gemeentestraat, 23. (cfr. I-V-1891 e.v. nrs.).
Bernard G. Bolle, Terliststraat, 3. (cfr. I-VI-1892).
9. *Adres* : „Taverne Continental”, Gemeentestraat, 23.
- IV. 1. Vak- en vakbondsblad.
2. *De Diamantnijverheid* wil een „verbindingsteken zijn tussen den werkman en den werkgever” (3). Het blad wil geen groot programma voorbrengen, omdat de belangen van werkgever en werkman steeds evolueren. Dit vakblad stond wellicht in betrekking met de „Algemeene Antwerpsche Diamantbewerdersvereniging”, waarvan het het lidmaatschap herhaalde malen aanprijst.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(2) *Ibid.*, p. 53.

(3) *De Diamantnijverheid*, I-VII-1898, p. 1.

Diamantnijverheid

- I. S.B.A. : XII-1896; IV-1899; VII-1899.
K.B.B., F.M. : XII-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk der Eigenwerkmakers en Fabrikantenvereniging van Antwerpen.
3. *Motto* : Het behoud der middenstanden is het behoud van vrijheid en welvaart.
4. *Formaat* : 36 × 27,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1,25 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1896.
b. *Laatst bewaarde nummer* : VII-1899.
5. *Drukker* : J. P. Casie-Simons (1), Klappijstraat, 48.
9. *Adres* : Pelikaanstraat, 62.
- IV. 1. Vak- en verenigingsblad.
2. *Diamantnijverheid* neemt zich voor liefde en eendracht te brengen tussen werkman en werkgever (2). In het nummer van april 1899, wordt er heftig tegen de „Antwerpschen Diamantbewerkerbond;’ van leer getrokken.

De Diamantsnijder

- I. M.I.P., V.H. : I-V-1895.
K.B.B., F.M. : VI-1895.
- II. 2. *Ondertitel* : Vakblad ter verdediging onzer Belangen.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-V-1895.
b. *Laatst bewaarde nummer* : VI-1895.
5. *Drukker* : Alb. Bouchery (3), Lange Gang, 2.
9. *Adres* : Café „Petit Duc”, hoek Simons- en Kievitstraat, 2.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 53 .

(2) Zie : *Diamantnijverheid*, XII-1896, p. 1.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 44-45.

De Diamantsnijder

- I. S.B.A. : VIII-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Uitgegeven door de Antwerpsche Diamantsnijdersvereniging.
 4. *Formaat* : 37 × 27,5; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VIII-1897 (1).
 5. *Drukker* : Alb. Bouchery (2), Lange Gang, 2.
 9. *Adres* : Lokaal „De Klok”, Pelikaanstraat, 124.
- IV. 1. Vakblad.
 2. De diamantsnijders schijnen eertijds toegetreden te zijn tot de „Antwerpschen Diamantbewerdersbond”, maar hebben zich uit deze federatie teruggetrokken (3).

Het Diamantvak

- I. S.B.A. : 27-VIII-1890.
K.B.B., F.M. : 27-VIII-1890.
M.I.P. : 15-IX-1890.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Antwerpschen Diamantbewerdersbond.
 3. *Motto* : Werklieden aller landen, vereenigt U! De verbetering van het lot der werklieden, behoort hun zelve.
 4. *Formaat* : 43 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-VIII-1890.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-IX-1890.
 5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (4), Kathelijnevest, 33.
 9. *Adres* : Lokaal „De Werker”, Diepestraat, 146.
- IV. 1. Vak- en vakbondsblad.
 2. Socialistisch.

(1) *Répertoire Général de la presse belge*, 1904, p. 147.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 44.

(3) Zie : *De Diamantsnijder*, VIII-1897.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

De Dokgeus

- I. K.B.B., F.M. : 1-1913.
M.I.P. : 1-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Liberaal Democratisch Maandblad der „Jonge Liberale Wacht der Dokken” (7e wijk) Antwerpen.
 4. *Formaat* : 31 × 23,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 2 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1913.
 5. *Drukker* : Jos. Heylen (1), Bredastraat, 58, Dam.
 9. *Adres* : Café 't Badhuis, Nassaustraet, 23.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
 2. Liberaal - democratisch.

De Dokken

- I. M.I.P. : iv-1896; vi-1896.
K.B.B., F.M. : iv-1896.
S.B.A. : iv-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandblad der Katholieke Wacht, 7e wijk, dokkendam.
 3. *Motto* : Alle macht komt uit het volk! De taal is gansch het volk! Voor ons Recht!
 4. *Formaat* : 40 × 26; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1,50 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : iv-1896.
 - b. *Laatst bewaarde nummer* : vi-1896.
 5. *Drukker* : Buerbaum-Van der Goten (2), Korte Kievitstraat, 39
 9. *Adres* : Napoleonskaai, 19.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
 2. Vlaamsstrijdend Meetingblad.

De Dokker

- I. S.B.A. : 15-xi-1902; 3-1-1903.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.

(2) *Ibid.*, pp. 49-50.

- K.B.B. : 15-XI-1902.
 M.I.P. : 15-XI-1902.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Wekelijksch orgaan van den „International Dock and River
 Workers Union” (Section of Antwerp).
 Revolutionair Socialistisch weekblad. (cfr. 3-I-1903).
4. *Formaat* : 36,5 × 26,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 2,5 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XI-1903.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 3-I-1903.
 4. *Uitgever* : Edm. Pfinder, Nassastraat, 37.
 7. *Hoofdopstellers* :
 P. Favri en I. Remeysen.
 Edm. Pfinder en I. Remeysen. (cfr. 3-I-1903).
Secretaris van de opstelraad : Edm. Pfinder. (cfr. 15-XI-1902).
 9. *Adres* : Nassastraat, 37.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Orgaan van de vakbondsgroep, de zogenoemde „Kruiskens-
 bond”, die zich verzette tegen de kern in de Belgische Werk-
 liedenpartij rond de persoon van Terwagne.
 In het nummer van 3 januari 1903 vernemen we dat de „Re-
 volutionnaire Socialistische Werkbond” en de „Internationale
 Dock en Rivierwerkersvereniging” voortaan de *Dokker* als
 gemeenschappelijk orgaan zullen nemen.

De Dokwerker

- I. K.B.B., F.M. : 1-1891.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan uitsluitelijk aan de belangen der dokwer-
 kers gewijd.
 3. *Motto* : Proletariërs aller landen vereenigt U!
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : Eind 1890 (1).
 4. *Uitgever* : Adolf Debacker, Populierstraat, 39.
 5. *Drukker* : J. Foucquaert, Oostakkerstraat, 226, Gent.
- VI. 1. Vakblad
 2. Wellicht socialistisch.

(1) Het nummer van 1-1891 betreft jg. I, nr. 2.

De Dokwerker

- I. K.B.B., F.M. : 8-XI-1896.
M.I.P. : 8-XI-1896.
S.B.A. : 8-XI-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan voor Holland en België van Dokwerkers en Zeelieden.
4. *Formaat* : 38 × 27; 4 blz.
6. *Prijs* : 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-XI-1896.
5. *Drukker* : Reynaert-Corewijn (1), Oranjestraat, 4.
7. *Redactie* : Falconrui, 4.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.

De Dokwerker

- I. S.B.A. : I-VI-1907 t/m II-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Algemeenen Dokwerkersbond „Willen is Kunnen”.
3. *Motto* : Dokwerkers, koopt, leest en verspreidt uw bondsblad. Doet het lezen door de onvereenigden.
4. *Formaat* : 37 × 26,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-VI-1907.
b. *Laatst bewaarde nummer* : II-1908.
4. *Uitgever* : J. Chapelle, Touwstraat, 38.
5. *Drukker* : Exelsior, N.V. (2), Provinciestraat, 126. (cfr. II-1908).
8. *Redacteurs* : Jan Chapelle, A. Wieme, C. Hahlmann (3).
9. *Adres* : Lokaal „De Werker”, Diepestraat, 152.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Socialistisch.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(2) *Ibid.*, p. 92.

(3) Zie de ondertekende bijdragen in de *Dokwerker*.

De Dokwerker

- I. S.B.A. : 15-IV-1910; 15-VI-1910.
K.B.B., F.M. : 15-IV-1910; XI-1911.
M.I.P. : 15-IV-1910.
U.B.G. : 16-IV-1911 / IX-1913 (onvolledig).
- II. 2. *Ondertitel* : Belgisch orgaan der Werklieden gebezigd aan het laden, lossen en vervoeren van koopwaren.
3. *Motto* : De Werkman, die zijne belangen begrijpt, maakt deel van zijnen vakbond.
Vereenigd zijn wij sterk, onvereenigd onmachtig!
4. *Formaat* : 31,5 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* :
2 M.
M. (cfr. 16-IV-1911 e.v. nrs.).
6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IV-1910.
b. *Laatst bewaarde nummer* : IX-1913.
5. *Drukker* :
Exelsior (1), Provinciestraat, (Noord) 126.
Exelsior, Provinciestraat, (Noord), 130 (cfr. 16-IV-1911 e.v. nrs.).
7. *Redactie* :
Diepestraat, 152.
„Ons Huis”, Vrijdagmarkt, Gent. (cfr. 16-IV-1911 e.v. nrs.).
9. *Adres* : Diepestraat, 152.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Orgaan van de socialistische dokwerkersbond „Willen is kunnen”.

Het Dokwerkersbelang

- I. S.B.A. : 17-VI-1899; 24-VI-1899; 10-VII-1899; 23-VII-1899;
28-X-1900; 4-XI-1900.
M.I.P. : 17-VI-1899; 23-VII-1899.
K.B.B., F.M. : 10-VII-1899.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Onpartijdige Dokwerkersvereniging van Antwerpen.
4. *Formaat* :
 31,5 × 23,5; 4 blz.
 38 × 29, 4 blz. (cfr. 10-VII-1899 e.v. nrs.).
 31,5 × 23,5; 4 blz. (cfr. 4-XI-1900).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
 2,50 fr.; 3 ct.
 3 fr.; 5 ct. (cfr. 10-VII-1899 e.v. nrs.).
 2,5 fr.; 5 ct. (cfr. 28-X-1900 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-VI-1899.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 11-XI-1900.
4. *Uitgevers* :
 E. Deckers.
 Verdijck. (cfr. 23-VII-1899).
 De La Geneste. (cfr. 28-X-1900).
9. *Adres* :
 Godefriduskaai, 18.
 St. Jansplaats, 29. (cfr. 28-X-1900 e.v. nrs.).
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Onpartijdig blad.
Het Dokwerkersbelang ijvert voor toenadering en wederzijdse verstandhouding tussen het „werkvolk” en de „bazen” (1).

De Dokwerkersgazet

- I. S.B.A. : v-1891; VIII-1891; III-1893; VIII-1894; 10-X-1894.
 M.I.P. : v-1891; 10-X-1894.
 K.B.B., F.M. : v-1891.
- II. 4. *Formaat* : 21 × 14; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Kosteloos.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : v-1891.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-X-1894.
4. *Uitgever* :
 De Antwerpsche Socialistische Sectie, J. Van Speybroeck,

(1) Zie : *Het Dokwerkersbelang*, 17-VI-1899, p. 2.

Diepestraat, 146.

De Antwerpsche Werklieden Partij, J. Van Speybroeck, Diepestraat, 146. (cfr. VIII-1894).

Idem, Brouwerijstraat, 19. (cfr. 10-X-1894).

5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (1), Gemeentestraat, 41.

9. *Adres* : Diepestraat, 146.

IV. 1. Vakblad.

2. Socialistisch.

Dokwerkers- en Schippersbelang (2)

II. 5. *Periodiciteit* : W.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1896.

9. *Adres* : Diepestraat, 146.

Dokwerkers- en Schippersgazet

I. S.B.A. : 14-VI-1896; 2-VII-1896.

K.B.B., F.M. : 14-VI-1896.

M.I.P. : 14-VI-1896.

II. 4. *Formaat* : 26 × 16, 4 blz.

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* : 2 ct.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 14-VI-1896.

b. *Laatst bewaarde nummer* : 2-VIII-1896.

4. *Uitgever* : Jos. Taillez, Dambruggestraat, 114/6.

IV. 1. Vakbondsblad.

2. Socialistisch.

Orgaan van de „Internationale Schippersvereeniging”.

Le Drapeau Belge

I. S.B.A. : 8-I-1870; 15-I-1870.

M.I.P. : 22-I-1870.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie: *Répertoire Général de la presse belge*, 1904, p. 147.

- II. 2. *Ondertitel* : Journal Militaire, paraissant tous les Samedis.
- 3. *Motto* : La presse est le sel qui empêche la corruption de s'introduire dans la société.
- 4. *Formaat* : 44 × 28; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 6 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-I-1870.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 22-I-1870.
- 4. 5. *Uitgever - Drukker* : Joseph Decort (1).
- 9. *Adres* : Kloosterstraat, 52.
- IV. 1. Blad voor beroepsmilitairen.
- 2. Niet gekend.

Le Drapeau Scolaire

- I. S.B.A. : 25-X-1896; 7-XI-1896.
- K.B.B., F.M. : 31-X-1896; 7-XI-1896.
- M.I.P. : 31-X-1896.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal Hebdomadaire de l'Athénée d'Anvers.
Journal hebdomadaire d'Anvers. (cfr. 7-XI-1896).
- 4. *Formaat* : 24,5 × 16; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 6 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-X-1896.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 7-XI-1896.
- 5. *Drukker* : J. Reynaert-Corewijn (1), Oranjestraat, 4.
- 6. *Directeur* : P. Bouillont : (cfr. 7-XI-1896).
- IV. 1. Studentenblad met algemene interesse.
- 2. A-politiek.

De Draver

- I. M.I.P. : 5-VIII-1911.
- II. 4. *Formaat* : 31,5 × 22,5; 4 blz.
- 6. *Prijs* : 25 ct.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 63-64.

(2) *Ibid.*, p. 154.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-VIII-1911.
- 4. *Uitgever* : René Mertens.
- 9. *Adres* : Huybrechtstraat, 23.
- IV. 1. Sportblad.
- Orgaan van de vereniging „Hippos”, die zich bezig hield met paardfokkerijen, inrichtingen van paardenwedrennen en waar van de werking in Nederland werd verboden.
- 2. A-politiek.

De Druknijverheid

- I. S.B.A. : 20-VI-1895; 20-X-1898.
- M.I.P. : 20-IV-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van Boek- en Steendrukkers, Letterzetters, Boekbinders enz.
- 3. *Motto* :
Geene rechten zonder plichten.
Geene plichten zonder rechten.
Eén voor allen, allen voor één.
Eén Beroep, Eén Bond.
- 4. *Formaat* : 28 × 14,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-VI-1895.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 20-X-1888.
- 5. *Drukker* :
De Voorzorg (1), Ossenmarkt, 25.
Bonds drukkerij De Voorzorg (1), Ossenmarkt, 25 : Gilliams en Co. (cfr. 20-X-1898).
- 7. *Opstelraad* : Ossenmarkt, 25. (cfr. 20-X-1898).
- 9. *Adres* : Lange van Sterbeeckstraat, 16. (cfr. 20-VI-1895).
- IV. 1. Blad van een federatie van vakverenigingen.
- 2. Niet gekend.

De Duif

- I. S.B.A. : jg. 1907-1911.
- M.I.P. : 14-II-1889; 26-VII-1894; 29-IX-1900.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 206-207.

II. 2. *Ondertitel* :

Weekblad voor Maatschappijen en Liefhebbers van Borgerhout, Antwerpen en omstreken.

Weekblad voor Maatschappijen en Liefhebbers. (cfr. 26-VIII-1894).

Eenig officieel Antwerpsch Duivenorgaan van de Vrije Bond en aangesloten bonden. (cfr. 29-IX-1900).

4. *Formaat* :

31,5 × 19,5, 4 blz.

39 × 22; 4 blz. (cfr. 26-VII-1894 e.v. nrs.).

49,5 × 31; 4 blz. op 1-I-1967.

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* :

5 fr.; 10 ct.

Maatschappijen 6 fr.; Liefhebbers 5 fr. (cfr. 26-VII-1894 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-II-1889 (1).

b. *Voortgezet na W.O.I.*

4. 5. *Uitgever - Drukker* :

J. B. Leemans (2), Carnotplaats, 30.

Idem, Laar, 37, Borgerhout. (cfr. 26-VII-1894).

5. *Drukker* : J. en H. Adriaenssens en C^o (3), Lange St. Annastraat, 19.

IV. 1. *Sportblad*.

2. *A-politiek*.

De Duivengazet

I. S.B.A. : 3-I-1903; t/m 27-XII-1906.

M.I.P. : 3-I-1903.

M.I.P., V.H. : 16-III-1911.

II. 2. *Ondertitel* : Weekblad der verschillende kringen van Antwerpen en omliggende.

4. *Formaat* :

39,5 × 26; 4 blz.

44,5 × 31,5, 4 blz. (cfr. 24-XI-1905 e.v. nrs.).

(1) Het nummer van 14-II-1907 betreft jg. I, nr. 2.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 127.

(3) *Ibid.*, pp. 33-34.

- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 4 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-I-1903.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 16-III-1911.
- 4. 5. *Uitgever - Drukker* : J. Fr. Wils (1), Breedestraat, 33.
- 9. *Adres* : Breedestraat, 33.
- IV. 1. Sportblad.
- 2. A-politiek.

De Duivenliefhebber

- I. M.I.P. : 21-IV-1883; 9-VII-1887; 10-V-1890; 24-II-1893.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Weekblad voor Maatschappijen en Liefhebbers (2).
 Orgaan der Bonden de Eenige Kevie. (cfr. 21-IV-1883 e.v. nrs.)
 Weekblad voor Maatschappijen en Liefhebbers van Duiven-
 liefhebberij en andere spelen, Vogelkweek, Huisdieren, Koer-
 sen, Jacht, Vischvangst, Bloemen, Land- en Tuinbouw.
 (cfr. 10-V-1890 e.v. nrs.).
- 4. *Formaat* :
 48 × 31; 4 blz.
 45,5 × 27,5; 4 blz. (cfr. 9-VII-1887 e.v. nrs.).
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* :
 Maatschappijen : 6 fr. Liefhebbers : 5 fr.; 10 ct.
 Maatschappijen : 5 fr. (cfr. 10-V-1890).
 3,50 fr. (cfr. 24-II-1893).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1866.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 24-II-1893.
- 4. 5. *Uitgever - Drukker* : Karel Mortelmans (3), Klapdorp, 121.
- IV. 1. Sportblad.
- 2. A-politiek.

De Duivenvriend

- I. S.B.A. : jg. 1907-1910.
- M.I.P. : 4-III-1882; 18-IV-1891; 2-I-1904; 5-XI-1904.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 210.

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 30.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 143-144.

- M.I.P., V.H. : 18-III-1911.
 S.A.B. : 5-1-1901 t/m 26-XII-1903; 7-1-1905 t/m 2-X-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Orgaan der twee Antwerpsche Bonden. Weekblad voor duivenmaatschappijen en liefhebbers.
 Orgaan der Antwerpsche Duivenliefhebberij. Weekblad voor maatschappijen en Duivenliefhebbers. (cfr. 18-IV-1891).
 Weekblad der Antwerpsche Duivenliefhebberij. Eenig officieel orgaan erkend door de Stadsbond en de aangeslotene maatschappijen. (cfr. 2-1-1904 e.v. nrs.).
 Eenig officieel orgaan erkend door den Stadsbond en de aangeslotene maatschappijen (cfr. 5-1-1907 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 40 × 24,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Maatschappijen : 6 fr. ; Liefhebbers : 5 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1882 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 2-X-1914.
 4. 5. *Uitgever - Drukker* : Mees en C^o (2), Apostelstraat, 14.
 7. *Redactie* :
 Gebroeders Dieltjens (3), Oude Vaartplaats, 68. (cfr. 5-1-1907 e.v. nrs.).
 9. *Adres* : Bredestraat, 128 en Lange Clarastraat, 1, in 1901.
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

L'Écho d'Anvers

- I. S.B.A. : 11-V-1910; 7-X-1910.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Hebdomadaire, Sportif et Théâtral. Organe des Patineurs Belges.
 Hebdomadaire Littéraire, Sportif, Théâtral. (cfr. 7-X-1910).
4. *Formaat* :
 50 × 32,5; 4 blz.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 31.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.

(3) *Ibid.*, p. 85.

- 62 × 43; 4 blz. (cfr. 7-x-1910).
5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 11-v-1910.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 7-x-1910.
4. *Uitgever* : J. De Man, Keizerstraat, 16. (cfr. 7-x-1910).
 5. *Drukker* : „Le Mercure Belge” (1), Lange Dijkstraat, 38. (cfr. 11-v-1910).
 7. *Hoofdredacteur* : Raymond Roland.
 9. *Adres* :
 Lange Dijkstraat, 38.
 Lange Nieuwstraat, 48. (cfr. 7-x-1910).
- IV. 1. Sport- en artistiek blad.
 2. A-politiek.

L'Écho des Bois

- I. M.I.P. : 9-III-1909; 16-XI-1909.
 M.I.P., VH. : 4-VII-1914.
 K.B.B., FM. : 5-I-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe du Commerce des Bois et des Industries qui s'y rattachent, paraissant le Mardi.
 4. *Formaat* : 25 × 18; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 10 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-I-1909.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 4-VIII-1914.
 5. *Drukker* : J. Van Hille-De Backer (2), rue Zirk, 35.
 9. *Adres* : 51, rue Osy.
- IV. 1. Vakblad.
 2. Niet gekend.

L'Écho de la Cité (3)

- II. 2. *Ondertitel* : Journal des Spectacles.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1862.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 184 : 615 VAN DER VEN.

(2) *Ibid.*, pp. 166-168 : 532 SIX.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 37.

Ècho Colonial

- I. K.B.B., FM. : 15-IV-1905; 11-I-1906; 15-III-1906; 5-IV-1906; 24-XI-1907.
S.B.A. : 15-V-1905; 20-XII-1905; 5-I-1908.
M.I.P. : 15-IV-1905.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal Bi-mensuel. Revue du Commerce Colonial. Organe de publicité.
Journal bi-mensuel. Organe congolais indépendant. (cfr. 20-XII-1905 e.v. nrs.).
Journal hebdomadaire paraissant le dimanche. Organe colonial indépendant. (cfr. 24-XI-1907 e.v. nr.).
3. *Motto* : Pro patria semper. — Fluctuat nec mergitur. (cfr. 11-I-1906 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
29 × 22; 8 blz.
42 × 31; 16 blz. (cfr. 20-XII-1905 e.v. nrs.).
54 × 36,5; 8 blz. (cfr. 5-I-1908).
5. *Periodiciteit* :
M (2 ×).
W. (cfr. 24-XI-1907 e.v. nr.).
6. *Prijs* :
2,50 fr.; 10 ct.
4 fr.; 10 ct. (cfr. 24-XI-1907 e.v. nr.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IV-1905.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 5-I-1908.
5. *Drukkers* :
Cl. Thibaut (1), Place de Meir, 18.
Reynaert (2), rue du Pélican, 120. (cfr. 11-I-1906 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
Rempart de Wilrijk, 56.
Vieille Route, 51. (cfr. 20-XII-1905 e.v. nr.).
Rue du Rempart. (cfr. 15-III-1906 e.v. nr.).
De Wittestraat, 120. (cfr. 24-XI-1907 e.v. nr.).
- IV. 1. Blad voor koloniale belangen.
2. *L'Echo Colonial* staat het Belgische beleid in Congo voor.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

(2) *Ibid.*, p. 154.

Ècho Commercial Belge

- I. S.B.A. : 16-III-1912; 10-VIII-1912.
M.I.P. : 16-III-1912; 4-X-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Commerce, industrie, finance, maritime, notariat, théâtres, sports.
 4. *Formaat* : 53 × 39; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 2,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-III-1912.
b. *Laast bewaarde nummer* : 4-X-1913.
 4. *Uitgever* : A. Plekiers, Coppenollestraat.
 5. *Drukker* : Alph. de Kanter (1), Lange Koepoortstraat, 51. (cfr. 10-VIII-1912).
 8. *Medewerkers* : Graaf Adolphe du Bois d'Assche (financieel bulletijn); Romain Steppe (kunstrubriek).
 9. *Adres* : Rue du Chanot, 87.
- IV. 1. Algemeen informatie- en opinieblad.
 2. *Echo commercial belge* schaaft zich aan de zijde van de kleinhandelaars, tegen de grootwarenhuizen, en valt vooral de Duitsers aan, die zich bijzonder in Antwerpen zouden schuldig maken aan dergelijke oneerlijke concurrentie : „Les petites maisons de commerce s'en vont, englobées dans des établissements monstres qui expédient le produit de notre travail vers les caisses allemandes” (2).

L'Écho des Concerts

- I. M.I.P. : 4/12-I-1874.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal artistique, littéraire, acrostichique international.
Revue des Concerts et Théâtres.
 4. *Formaat* : 29,5 × 21,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 8 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1873 (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 71.

(2) *Echo commercial belge*, 16-III-1912, p. 1.

(3) Het nummer van 4/12-XI-1874, betreft jg. II.

- 5. *Drukker* : Dela Montagne (1), 10, rue de la Vigne.
 - 6. *Directeur* : Fernand Burier.
 - 9. *Adres* : 10, rue de la Vigne.
- IV. 1. Artistiek blad.
- 2. A-politiek.

Écho des Écoles - Schoolgalm

- I. S.B.A. : 1-v-1885; 20-v-1885; 29-x-1885.
K.B.B., FM. : 20-v-1885.
M.I.P. : 29-x-1885.
- II. 4. *Formaat* : 34,5 × 22; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
6. *Prijs* : 2,50 fr.; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-v-1885.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 29-x-1885.
5. *Drukker* : J. B. Mees (2) Congresstraat, 24.
9. *Adres* :
Korte Leemstraat, 52.
St. Willebrordusstraat, 38. (cfr. 29-x-1885).
- IV. 1. Tweektalig studentenblad.
2. Neemt een neutrale houding aan ten opzichte van de vlaamse zaak (3).

L'Écho de l'Escaut

- I. M.I.P. : 2-viii-1876; 13-iv-1878.
M.I.P., VH. : 18-iii-1891.
S.B.A. : 10-iv-1878.
K.B.B., FM. : 19-ix-1888.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal bi-hebdomadaire.
4. *Formaat* : 55 × 39; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W (2 ×).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 109-110.

(2) *Ibid.*, pp. 136-137.

(3) Zie : *Echo des Ecoles - Schoolgalm*, 1-v-1885.

6. Prijs :
6 fr.
7,50 fr. (cfr. 19-IX-1888 e.v. nr.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1875 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 18-III-1891.
3. *Eigenaar* : Louis Legros, rue Porte aux Vaches, 60 bis.
4. 5. *Uitgever - Drukker* :
C. Simons (2). (cfr. 10-IV-1878).
L. Van Bauwel (3). (cfr. 18-III-1891).
- IV. 1. *Informatieblad*.
2. Niet gekend.

Écho Fédéral

- I. K.B.B., FM. : III-1908.
M.I.P. : III-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe de la Fédération des Elèves des Athénées de Belgique.
4. *Formaat* : 24,5 × 16,5.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1,50 fr. ; 20 ct. ; gratis voor leden.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1908.
5. *Drukker* : Reynaert, rue du Pélican, 120.
7. *Redactie* : Rue Mercator, 74.
- IV. 1. *Studentenbelangenblad*.
2. Niet gekend.
- V. *Volgt Anvers-Athénée* op (4).

L'Écho International

- I. M.I.P. : 5-IV-1899 ; v-1899.
K.B.B., FM. : 5-IV-1899.

(1) Zie : *Répertoire général de la presse belge*, 1895, p. 48 en L. BERTELSON, *Tableau chronologique des journaux belges*, p. 26.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 166.

(3) *Ibid.*, p. 177.

(4) *Ibid.*, p. 154.

(5) Zie : *Le Fureteur*, jg. V, 1908, p. 29.

- II. 2. *Ondertitel* :
 Industrie - Commerce - Transport - Finance.
 Industrie - Commerce. (cfr. v-1899).
4. *Formaat* : 41,5 × 28,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 5 fr.
 7. *Oplage* :
 15.000 ex. (cfr. 5-IV-1899).
 10.000 ex. (cfr. v-1899).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-IV-1899.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : v-1899.
 5. *Drukker* : Laporte et Co (1).
 6. *Directeur* : C. H. Strecker.
 9. *Adres* : 25, rempart Kipdorp.
- IV. 1. Informatieblad.
 2. A-politiek.

L'Écho Maritime d'Anvers

- I. K.B.B., FM. : 15-XI-1887.
 M.I.P. : 15-XI-1887.
 S.B.A. : 15-XI-1887.
- II. 4. *Formaat* : 36 × 26; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 3 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XI-1887.
 5. *Drukker* : H. Ernest (2), rue Houblonnière, 32.
 7. *Hoofdredacteur* : Ad. Peyrotte.
 9. *Adres* : Rue des Brasseurs, 29.
- IV. 1. Maritiem informatieblad, dat streeft naar de bescherming
 der belangen van de Belgische zeelieden.
 2. Onpartijdig.

L'Écho du Soir (3)

- V. „Journal quotidien neutre, fondé en 1886. Cessa sa parution
 en 1940” (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 126.

(2) *Ibid.*, p. 91.

(3) L. BERTELSON, *Tableau chronologique des journaux belges*, p. 28.

Écho du Théâtre

- I. M.I.P. : XII-1906 / I-1907 (1).
- II. 2. *Ondertitel* : Journal bi-hebdomadaire.
 4. *Formaat* : 36,5 × 24; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W (2 ×) (2).
 6. *Prijs* : 2,50 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1906 (3).
 7. *Redactie* : Rue Dambrugge, 6 (3).
 9. *Adres* : Rue de Witte, 120 (3).
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. A-politiek.

L'Éclaireur d'Anvers (4)

- II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire paraissant le mercredi.
Informations, théâtres, mondanités, sports, modes, commerce, finance, assurance.
 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-II-1914.
 5. *Drukker* : Imprimerie Victoria, rue du Peuple, 50.
 9. *Adres* : Rue du Verger, 65.

L'École Belge

- I. U.B.G. : 4-VII-1858 t/m 12-VI-1859.
M.I.P. : 25-XII-1859.
- II. 2. *Ondertitel* : Revue hebdomadaire des Beaux-Arts.
 4. *Formaat* :
 - 30 × 19,5; 4 blz.
 - 31,5 × 22; 4 blz. (cfr. 3-X-1858 e.v. nrs.).
 - 35 × 26,5; 4 blz. (cfr. 25-XII-1859).
 5. *Periodiciteit* : W.

(1) Edition spéciale.

(2) Verschijnt alleen tijdens het toneelseizoen.

(3) *Le Fureteur*, jg. III, 1906, p. 67.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Revue bibliographique et statistique de la Presse Belge*, jg. XI, 1914, p. 16.

6. Prijs : Antwerpen : 12 fr.; België : 13 fr.; 30 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-VII-1858.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-XII-1859.
5. *Drukker* :
 L. Schotmans (1).
 Imprimerie de l'Ecole Belge, chaussée Berchem, rue St.-Thomas, 30. (cfr. 3-X-1858 e.v. nrs.).
6. 7. *Directeur - Hoofdredacteur* : Em. Van Malder.
8. *Redacteurs - Medewerkers* : F. de Vigne; T. Thoré; G. Adriani; H. C. Moke; Thomasi Torteroli; J. Lovy; J. Gerard; St. Marc-Girardin; Ant. Dameau; C. Ferrari; J. d'Ortigue; Fêtis père; Anatole Claveau; Léon Gatayes; Constant Eeckhaut (2).
- Correspondenten* :
 Théophile Richard (Parijs); J. Bolwer (London) (2).
9. *Adres* : Chaussée Berchem, rue St. Thomas, 30.
- IV. 1. *Artistiek blad*.
 „... l'Ecole Belge, espèce de Tribune où chaque homme de talent pourra émettre ses idées sur l'art et répandre ainsi les lumières au moyen desquelles il croira pouvoir être utile à l'œuvre commune” (3).
 „Outre les articles de principes, les comptes rendus de certaines expositions, les visites d'ateliers, nous donnerons toutes les semaines les nouvelles artistiques les plus intéressantes du pays et de l'étranger” (3).
2. „Onpartijdig.
 „L'Impartialité du journal est garantie par le but national qui se propose, la position, le talent de ses principaux collaborateurs et l'indépendance complète de la rédaction” (3).

L'Économiste International

- I. S.B.A. : 24-VII-1879; 9-X-1879.
 K.B.B., FM. : 25-IX-1879; 27-XI-1879.
 M.I.P. : 3-VII-1879.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 163.

(2) Lijst opgesteld aan de hand van de ondertekende bijdragen.

(3) *L'Ecole Belge*, 4-VII-1858, p. 1.

- II. 2. *Ondertitel* : Journal des porteurs de titres de l'Industrie, des Transports et des Assurances.
- 4. *Formaat* : 31,5 × 25; 10 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 10 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1879 (?) (1).
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 27-XI-1879.
- 4. 5. *Uitgever - Drukker* : J. E. Buschmann (2).
- 6. *Beheerder-gérant* : P. Buschmann, 7, rempart de la Porte du Rhin.
- 8. *Agentschap* : 4, rue Chauchat, Paris.
- IV. 1. Financieel blad, gewijd aan economische politiek.
- 2. Niet gekend.

L'Écran

- I. M.I.P. : 1-IX-1891; 10-IX-1892.
- II. 2. *Ondertitel* : Beaux-Arts, Théâtre, Littérature.
- 4. *Formaat* : 53 × 35; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IX-1891.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-IX-1892.
- 7. *Hoofdredacteur* : Charles des Essarts.
- Redactiesecretaris* : André Luc.
- 9. *Adres* : Rue de l'Arc, 11.
- IV. 1. Artistiek blad.
- 2. A-politiek.

De Eendracht

- I. S.B.A. : 1-XII-1904; 16-I-1907.
- K.B.B., F.M. : 1-XII-1904.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan voor de Katholieke Maatschappijen der 5e en 10e Wijken. (cfr. 1-XII-1904).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 37.

(2) Zie : J. VERHELST, *op cit.*, pp. 51-52.

4. *Formaat* : 36 × 27; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 1,25 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XII-1904.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 16-I-1907.
4. *Uitgever* : A. Benoy. (cfr. 1-XII-1904).
 5. *Drukker* : A. Van Loock (1). (cfr. 16-I-1907).
 9. *Adres* :
 Lokaal „De Witte Leeuw”, Greinstraat, 9.
 Handelsstraat, 43. (cfr. 16-I-1904).
- IV. 1. Politiek strijdblad.
2. Katoliek.
 Orgaan dat „... Vlaamsche, katholieke jongens der 5e wijk, die nog niet meedoen aan hersenschimmige hervormingen... van aard om de rust te verstoren...” en die „... het geloof hunner voorvaderen willen bewaren” zal groeperen (2).

Eendracht

- I. K.B.B., FM. : 16-I-1911.
 M.I.P. : 1-IV-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van het Vooruitstrevend Democratisch Verbond van Antwerpen.
 4. *Formaat* : 43,5 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-I-1911.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-IV-1911.
 5. *Drukker* : L. Vertongen (3), Kiosk, Hoboken.
 9. *Adres* : „In den Vos”, Groote Markt.
- IV. 1. Politieke strijdblad.
 2. Blad van het Vooruitstrevend Democratisch Verbond van Antwerpen.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 189-190.

(2) Zie : *De Eendracht*, 1-XII-1904, p. 1.

(3) Zie : J. VERHELST, *op.cit.*, p. 202.

Eendracht - Union (1)

- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan van den Belgischen Bond der Koffiehuis, Hotels en
Restaurants Bedienden.
Organe de la Ligue Belge des Garçons de Cafés, Hôtels et
Restaurants.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VI-1894.
- 5. *Drukker* : Jos. Reynaert-Corewijn (2), Oranjestraat, 4.

De Eendracht - L'Union

- I. M.I.P. : VI-1908.
K.B.B., FM. : XII-1909.
- II. 2. *Ondertitel* :
Onzijdig maandelijksch orgaan.
Organe mensuel neutre.
Vereeniging der Rechtstreeksche Belastingkantorbedienden.
Association des Employés des Receveurs des Contributions
directes.
- 4. *Formaat* : 30,5 × 22,5 ; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1 fr. ; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VI-1908.
b. *Laatst bewaarde nummer* : XII-1909.
- 5. *Drukker* : J. Van Wesenbeeck (3), Constitutiestraat, 70.
- 9. *Adres* : Lange Looibroeckstraat, 18.
- IV. 1. Vakblad, tweetalig.
- 2. Onzijdig.

De Eglantier

- I. M.I.P. : 15-IX-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Toneel, Kunst en Letteren.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 36.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 54.

(3) *Ibid.*, p. 90 : 218. ENGELS.

- 4. *Formaat* : 31,5 × 23; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IX-1912 (1).
- 4. *Uitgever* : „De Pioen”.
- 7. *Redactie* : Verbondstraat, 12, Berchem.
- 9. *Adres* : Edw. Pecherstraat, 39.
- IV. 1. Artistiek blad.
- 2. A-politiek.

Eigenaarsweekblad

- I. K.B.B., FM. : 4-VI-1899.
S.B.A. : 4-VI-1899.
M.I.P. : 10-VI-1899.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe officiel de la Ligue Générale des Propriétaires. Officieel Orgaan van het Algemeen Eigenaars Verbond van het Arrondissement Antwerpen.
- 4. *Formaat* : 37,5 × 27,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 2 fr., 5ct.; kosteloos voor leden.
- 7. *Oplage* : 5.000 ex. (cfr. 4-VI-1899).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-VI-1899.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-VI-1899.
- 5. *Drukker* : J. Willekens (2), St. Paulusstraat, 45.
- 9. *Adres* : Verbondstraat, 16.
- IV. 1. Vakblad, ééntalig vlaams.
- 2. Onpartijdig.
„Wij zullen ... elke gevolgtrekking voor of tegen de politieke partijen zorgvuldig vermijden ...” (3).

Eigendomsbode

- I. K.B.B., FM. : 15-I-1910.
M.I.P. : 15-I-1910.

(1) Het nummer van 15-IX-1912 betreft jg. I, nr. 3.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 207-208.

(3) *Eigenaars Weekblad*, 4-VI-1899, p. 1.

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan bijzonder toegewijd aan Eigendomsverhandelingen.
- 4. *Formaat* : 32,5 × 23; 8 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
- 6. *Prijs* : 2,40 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-1-1910.
- 3. 4. *Eigenaar - Uitgever* : Martin Caducque.
- 5. *Drukker* : F. Janssens-Dictus (1).
- 9. *Adres* : Onderwijsstraat, 80.
- V. 1. Vakblad van grondeigenaars.
- 2. A-politiek.

Eigen Haard

- I. K.B.B., FM. : 6-VII-1912.
- M.I.P. : 6-VII-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor jong en oud.
- 4. *Formaat* : 33 × 25; 8 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 4,50 fr.
- III. 1. 7. *Redactie - Uitgever voor België* : Oostenstraat, 30.
- 5. *Drukker* : Jules De Winter (2), Klein Markt, 13.
- V. 1. Ontspanningsblad.
- 2. A-politiek.

Eigen Krachten

- I. M.I.P. : XI-1903.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandschrift van den Tooneel- en Letterkundigen Kring 'Oudaensvrienden', Oud-Leerlingen der Lagere Hoofdschool.
- 3. *Motto* : Vermaak, Nut, Liefdadigheid.
- 4. *Formaat* : 32,5 × 23,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XI-1903.
- 5. *Drukker* : O. Platteau en C^o (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 114.

(2) *Ibid.*, pp. 182-183.

(3) *Ibid.*, p. 99 : 260. GRIEBENOW.

- 7. *Opstelraad* : Wiegestraat, 11.
- IV. 1. Ontspannings- en verenigingsblad.
- 2. A-politiek.

De Eijerboer

- I. K.B.B., FM. : 27-II-1859; 12-VI-1859; 15-VII-1860.
M.I.P. : 14-XI-1858; 23-VI-1860.
S.B.A. : 7-VIII-1859.
- II. 3. *Motto* : Duer is het Vaderland, aen elk regtschapen hart.
- 4. *Formaat* : 28,5 × 19,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : Antwerpen : 5 fr.; elders : 5,50 fr.;
20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 11-VII-1858 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-VII-1860.
- 4. 5. *Uitgever - Drukker* : Frans Adams (2), Noordstraat, 1.
- IV. 1. Politiek informatie- en opinieblad.
- 2. Liberaal en anti-clericaal.
Verdedigt de middenstandsbelangen.

De Eikel

- I. S.B.A. : 10-VI-1889 t/m 15-VIII-1889.
- II. 3. *Motto* : Eikels worden Boomen.
- 4. *Formaat* : 23 × 15; 12 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
- 6. *Prijs* : 2,50 fr.; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-VI-1889.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-VIII-1889.
- 4. *Uitgever* : „De Rederijkers der Ronde Tafel”.
- 5. *Drukker* : J. Plasky (3), Zirkstraat, 36.
- 9. *Adres* : Princesstraat, 14.
- IV. 1. Artistiek en letterkundigblad.

(1) L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 582.
(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 32.
(3) *Ibid.*, pp. 149-150.

- „Ons doel is tweeledig. Vooreerst willen wij aan onze jonge letterkundigen gelegenheid geven om hunne werken bekend te maken Daarna willen wij meer in de nederige volksklassen binnendringen...” (1).
2. Onpartijdig.
„Ons blad zal ook onpartijdig zijn” (1).

L'Elan

- I. M.I.P. : 1-IX-1893; 1-VI-1894.
- II. 2. *Ondertitel* :
Organe jeune paraissant le 1er de chaque mois, littéraire, artistique (2).
Organe jeune, littéraire, artistique. (cfr. 1-IX-1893 e.v. nr.).
4. *Formaat* : 36 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* :
M
M (2 ×) (cfr. 1-VI-1894).
6. *Prijs* : 2,20 fr.; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IX-1893 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-VI-1894.
5. *Drukker* : B. J. Mees (1), rue du Congrès, 24-28.
7. *Redactie* : „Journal publié par des élèves de l'Athénée Royal d'Anvers, sous la direction de M. Alfred Seys” (3).
9. *Adres* :
Rue des Mennuisiers, 9.
Boulevard Léopold, 116. (cfr. 1-VI-1894).
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

Eldorado Journal

- I. S.B.A. : 30-VIII-1884.
M.I.P. : 17-XII-1884.

(1) *De Eikel*, 10-VI-1889, p. 1.
(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.
(3) *Anvers-Pressophile*, p. 39.

- II. 2. *Ondertitel* : Anvers. Revue du jour distribuée gratuitement dans les principaux établissements de la ville.
- 3. *Motto* : Tous les soirs spectacle varié.
- 4. *Formaat* : 34 × 25; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : D.
- 6. *Prijs* : Gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 30-VIII-1884.
- b. *Laatst bewaard nummer* : 17-XII-1884.
- 5. *Drukker* : Dela Montagne, rue de la Vigne, 10.
- 7. *Hoofdredacteur* : M. Jacques, rue van Wesembeke, 22.
- IV. 1. Artistiek blad.
- 2. A-politiek.
- „Nos principes sont : Eviter les questions de personnalités. ne pas nous occuper de politique et amuser honnêtement” (1),

Elk Zijn Recht

- I. S.B.A. : 1-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van het Nationaal Verbond der Gemengde Vakken van België.
- 4. *Formaat* : 47 × 30; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1911 (2).
- 5. *Drukker* : Goebeert, Ronsse.
- 7. *Redactie* : Holstraat, 65, Gent.
- 9. *Adres* : Pastorijstraat, 23.
- IV. 1. Vakbondsblad.
- 2. Christen-democratisch.

Eloquentia (3)

- II. 2. *Ondertitel* : Bijblad voor Antwerpen van Eloquentia. Weekblad gewijd aan Letteren en Uiterlijke Welsprekendheid.
- 5. *Periodiciteit* : W.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 109-110 : 301. JANS.

(2) *Eldorado Journal*, 30-VIII-1884, p. 2.

(3) Het nummer van 1-1914 betreft jg. III, nr. 7.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 36.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : iv-1881.
 4. *Uitgevers* : Kruysman en C^o, Amsterdam-Antwerpen.

L'Employé

- I. K.B.B., FM. : 7-v-1893.
 M.I.P. : 7-v-1893.
 M.I.P., VH. : 7-v-1893.
 S.B.A. : 7-v-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe Hebdomadaire du Prolétariat intellectuel.
 4. *Formaat* : 48,5 × 31,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 4 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-v-1893.
 5. *Drukker* : Noël, 9, rue Fontainas (1).
 6. *Administrator* : Aug. Ad. Pooters, Ossenmarkt, 25.
Directeur : Octave Moulin (2).
 7. *Redactie* : 4, rue Demot, Bruxelles.
- IV. 1. Vakblad.
 Verdedigt de belangen der bedienden, inzonderheid van het
 rijkspersoneel.
 2. Niet gekend.

De Engelbewaarder (3)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1899.
 9. *Adres* : Familiestraat, 66.

L'Entr'Acte (4)

- II. 2. *Ondertitel* : Journal des Théâtres et Concerts.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-ix-1880.
 5. 9. *Drukker - Adres* : Rue Houblonnière, 32.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 39 : „Le dernier n^o imprimé à Anvers est celui du 23 juillet '93 (1 e ann. n° 12). — Le n^o double 13-14, publié le 10 aout ... est imprimé à Bruxelles, chez Noël, 9, rue Fontainas”.

(2) Volgens een supplement, bij het nummer van 7-v-1893 gevoegd, zou Moulin zich om redenen van private aard, samen met de voornaamste medewerkers, teruggetrokken hebben uit het *Journal des Employés* en de *Facteur Belge*. Hierna zou dan *L'Employé* gesticht zijn.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 148.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 37.

L'Entr'Acte

- I. M.I.P. : 16-IX-1893; 21-IV-1894; 15-IX-1894; 11-I-1896;
31-VII-1897; 18-VI-1898; 29-X-1898.
M.I.P., VH. : 6-I-1894; 21-IV-1894; 19-VIII-1899.
S.B.A. : 17-II-1894; 29-X-1898.
S.A.B. : 17-II-1894; VI-1895; 25-IV-1896.
- II. 1. *Titel* : Les Entr'Actes Artistiques, Littéraires et Sportifs.
(cfr. 15-VIII-1896 e.v. nrs.) (1).
2. *Ondertitel* :
Journal Théâtral, Artistique, Mondain et Sportif.
Geen ondertitel. (cfr. 15-VIII-1896 e.v. nrs.) (1).
4. *Formaat* : 49 × 29,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-IX-1893.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 19-VIII-1899.
Einddatum : 31-III-1900 (2).
5. *Drukker* : Cl. Thibaut (3), rue Chapelle de Grâce.
9. *Adres* : Rue Chapelle de Grâce, 7.
- IV. 1. Artistiek, mondain en sportblad.
2. A-politiek.

L'Escaut

- I. S.B.A. : 15-I-1831 t/m 31-XII-1831.
M.I.P. : 25-VII-1831.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal commercial, industriel, politique et littéraire.
4. *Formaat* : 31 × 22,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
6. *Prijs* : Antwerpen : fl. 5,40/3M.; provincies : fl. 6,20/3M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-I-1831.
b. *Einddatum* : 31-XII-1831.

(1) *Anvers-Pressophile*, pp. 39-40.

(2) *La Presse Universelle*, jg. IV, 1900, p. 101.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

5. *Drukker* :
 Imprimerie de l'Escaut, Grande Place.
 T. J. Janssens (1), Grand Place. (cfr. 18-VIII-1831 e.v. nrs.).
9. *Adres* : Grand Place, 674.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Katoliek en anti-orangistisch (2).
L'Escaut laat zich als volgt uit over zijn politieke stellingname :
 „... Il n'y a de parti pour nous que celui de la liberté et du bonheur de notre patrie. Conséquent à de tels principes nos colonnes sont ouvertes à toutes les opinions, à toutes les vues généreuses, à toutes plaintes, nous réservant le droit bien légitime, ce nous semble, d'en montrer le vrai ou le faux" (3).
 De publikatie zou gestaakt zijn wegens ontoereikende financiële middelen (4).
- V. Wordt opgevolgd door *Le Phare*.

L'Escaut

- I. S.B.A. : 16-V-1863 t/m 20-XI-1904.
 K.B.B. : jg. 1863-1904 (ontbr. : 1863 : I-VI; 1883 : VII-XII).
 S.A.A. : 16-V-1863 t/m 19-I-1864; 1-I-1875 t/m 20-XI-1904.
 U.B.L. : jg. 1864 (III-XII), 1865, 1874-1876 (onvolledig), 1877 (I-VI), 1878-1882, 1883 (I-VI), 1884-1885 (I-VI), 1886-1891, 1892 (VII-XII) 1893, 1894 (VII-XII), 1895-1898, 1899 (VII-XII), 1900-1904.
 U.B.G. : jg. 1888-1891 (onvolledig); 1901 (onvolledig).
 M.I.P. : 25-VI-1863; 15-XI-1864; 15-X-1867; 17-XII-1867; 9-XII-1870; 2-VI-1874; 5-IV-1875; 23-XII-1876; 2-IX-1883; 25-XI-1886; 21-XII-1891; 27-VI-1892; 1-I-1893; 26/27-II-1895 13-III-1900.
 M.I.P., VH. : 19-I-1894.
 S.A.B. : 10-IX-1872.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 111-112.

(2) F. PRIMS, *De katholieke dagbladers te Antwerpen*, p. 55.

(3) *L'Escaut*, 15-I-1831, p. 3.

(4) L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 575 : „Een hoog beambte van dien tijd ondernam in 1831 deze courant op eigen kosten. Naar men zeide was hij een schatrijk man, doch zijn *Schelde* was juist geen goudstroom noch zilvervloed; wel liep er gelds genoegd door, maar het vloiede al naar de zee, zoodanig dat de Schelde of liever de fondatiekas, reeds voor het einde van 1831 was drooggelopen”.

II. 2. *Ondertitel* :

Organe du Commerce d'Anvers.

Politique - Commerce - Industrie - Navigation - Arts - Sciences et Lettres. (cfr. 1-v-1883 e.v. nrs.).

Politique et informations. — Arts, Sciences et Lettres. — Commerce, navigation et finances. (cfr. 8-II-1896 e.v. nrs.).

Journal du Soir. (cfr. 14-VII-1902 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

57 × 40; 4 blz.

59 × 44; 4 blz. (cfr. 1/2-I-1864 e.v. nrs.).

49,5 × 33; 4 blz. (cfr. 30/VI-I/VII-1867 e.v. nrs.).

56,5 × 39; 4 blz. (cfr. 1-v-1883 e.v. nrs.).

58 × 41,5; 4 blz. (cfr. 2-VII-1900 e.v. nrs.).

48 × 35; 4 blz. (1). (cfr. 14-VII-1902 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

D (7 ×).

D (6 ×). (cfr. 1/2-I-1896 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

Antwerpen : 40 fr.; België : 42 fr.

Antwerpen : 4F/M.; provincie : 4,50 fr./M. (cfr. 2-VII-1866 e.v. nrs.).

Antwerpen : 4 fr./M.; provincie : 4,5 fr./M.; 20 ct. (cfr. 10-VII-1866 e.v. nrs.).

Antwerpen : 20 fr.; België : 22 fr.; 15 ct. (cfr. 30-VI-I-VII-1867 e.v. nrs.).

Antwerpen : 6 fr./3M.; België : 26 fr. (cfr. 1-I-1873 e.v. nrs.).

Antwerpen : 6 fr./3M.; België : 26 fr.; 10 ct. (cfr. 19-II-1880 e.v. nrs.).

Antwerpen : 24 fr.; België : 28 fr.; 10 ct. (cfr. 1-v-1883 e.v. nrs.).

Antwerpen : 15 fr.; België : 19 fr.; 5 ct. (cfr. 5-XI-1895 e.v. nrs.).

Antwerpen : 10 fr.; België : 12 fr.; 5 ct. (cfr. 16-XII-1902 e.v. nrs.).

7. *Oplage* : 1865 : 700 abonneuten (2).

(1) Vanaf deze datum verscheen het zaterdag en zondagnummer meermalen op groter formaat en met 6 bladzijden.

(2) A. SIMON, *L'Hypothèse libérale en Belgique*, p. 188.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-v-1863.
 b. *Einddatum* : 19/20-xi-1904.
2. *Stichters* : Baron Osy (2), Gressin-Dumoulin en Ferré (1), en enkele Antwerpsche handelaars (2).
4. *Uitgevers* :
 H. Vekemans, Longue rue Neuve, 95.
 P.-J. Van Bauwel, Longue rue Neuve, 95. (cfr. 27-I-1865 e.v. nrs.).
 C. R. Fabry, Longue rue Neuve, 95. (cfr. 9-vii-1866 e.v. nrs.).
 Idem, rue Houblonnière, 35. (cfr. 15-v-1872 e.v. nrs.).
 J. C. Vechten, rue Houblonnière, 35. (cfr. 3-x-1873 e.v. nrs.).
 H. Kennes, rue Houblonnière, 35. (cfr. 2-x-1876 e.v. nrs.).
 Gérard Vechter. (cfr. 1-v-1885 e.v. nrs.).
 Jean Van Caeneghem. (cfr. 17-xii-1895 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 H. Vekemans (3).
 P.-J. Van Bauwel (3). (cfr. 27-I-1865 e.v. nrs.).
 C. R. Fabry (3). (cfr. 9-vii-1866 e.v. nrs.).
 J. C. Vechten (3). (cfr. 3-x-1873 e.v. nrs.).
 H. Kennes (3). (cfr. 2-x-1876 e.v. nrs.).
 Gérard Vechter (3). (cfr. 1-v-1883 e.v. nrs.).
 Jean Van Caeneghem (3). (cfr. 17-xii-1895 e.v. nrs.).
6. *Directeur* :
 Jean Van Den Dries. (cfr. 1-vii-1866 e.v. nrs.).
 Jean Van Welle. (cfr. 7-ix-1891 t/m 29-ix-1896).
Beheerder : L. Gerrits (gemeenteraadslid) (4).
Administrator : H. Kennes. (cfr. 30-ix-1896).
7. *Hoofdredacteurs* :
 Eugène Gressin-Dumoulin (1863 tot vii-1867).
 Alphonse Nuret (vii-1867 tot vii-1882 (5)).
 Busschot (1904) (6).

(1) P.J. BACKX, *De Antwerpsche meeting*, pp. 225-226.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 111.

(3) L. WILS, *De liberale Antwerpse dagbladen (1857-1864)*, pp. 47-50. Zie over hem : A. SNIEDERS, *In 't vervallen huis. Drie herinneringen uit den jongelingstijd* pp. 153-170.

(4) *L'Escaut*, 15-vii-1882, p. 1 : Dit nummer geeft melding van het overlijden van Nuret; voordat deze hoofdredacteur werd, was hij verbonden geweest aan achtereenvolgens *L'Observateur*, *L'Echo du Parlement*, *Journal de Gand* en *L'Echo de Namur*.

(5) F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 98 : Busschot was de laatste hoofdredacteur van *L'Escaut*; op 1 december 1904 stichtte hij het katholieke blad *La Presse*.

(6) L. WILS, *op. cit.*, p. 48.

8. *Redacteurs* : Gaston Lagye (1), Jean Van Den Dries (2).
Medewerkers : Fr. Haghe (Provincie-, gemeenteraadslid en stadhouders van de balie) (3), J. De Laet (4), Camille Flammarion, A. Couteaux, Charles Bols.

Correspondenten : Georges Nieter (Brussel, tot 1884) (5), Henry de Forge (Parijs).

9. *Adres* :

Longue rue Neuve, 95.

Longue rue Neuve, 95; rue Houblonnière, 35. (cfr. 15-v-1872 e.v. nrs.).

Rue Houblonnière, 35. (cfr. 7-ii-1873 e.v. nrs.).

Rue du Mai, 23. (cfr. 1-v-1883 e.v. nrs.).

Rue du Jardin des Arbalétriers, 25. (cfr. 24-ix-1892 e.v. nrs.).

Courte rue des Claires, 16. (cfr. 5-vi-1900 e.v. nrs.).

Courte rue des Claires, 18. (cfr. 5-ii-1901 e.v. nrs.).

Rue Leys, 15. (cfr. 15-v-1902 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en opinieblad.

2. Eerst liberaal en Meetinggezind, later katholiek en conservatief. Wanneer in 1863 de pro-ministeriële en doctrinaire liberalen de „Précurseur” weer opkochten, reageerde de Meetingpartij, en een nieuw dagblad *L'Escaut*, eveneens liberaal, werd uitgegeven.

De geloofsbelijdenis van het pas gestichte orgaan weerspiegelde zeer goed de toenmalige politieke situatie in Antwerpen. Zij luidde als volgt :

„... Tout le monde sait que nous sommes avant tout les adversaires de cette politique qui sacrifie les principes aux personnes, politique adoptée malheureusement par un trop grand nombre de libéraux anversois.

Profondement attachés à nos institutions nous sommes résolus à défendre de toutes nos forces le principe de l'indépendance nationale” (6).

(1) *L'Escaut*, 2-ix-1891, p. 1 : Bericht van het overlijden van Jean Van Den Dries. In het „In memoriam” artikel lezen we : „Catholique au fond de l'âme, d'un conservatisme à toute épreuve, il sut maintenir toujours le journal dans la voie droite de ses principes, et lui assurer une position prépondérante et glorieuse dans la politique anversoise”.

(2) L. WILS, *op. cit.*, p. 50.

(3) Zie over hem : A. SNIEDERS, *Johan Alfried De Laet*, (Jaarboek der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Tael en Letterkunde, 1892, pp. 67-102).

(4) J. WILLEQUET, *Documents pour servir à l'histoire de la presse belge (1887-1914)*, p. 20.

(5) *L'Escaut*, 16-v-1863, p. 1.

„... Mais si les partisans des fortifications d'Anvers sont de bonne foi, l'erreur dans laquelle ils tombent n'en est pas moins fatale à la nation et à la dynastie. Nous combattons le système militaire que l'on applique à la Belgique neutre, ...” (6).

„Nous ne ferons pas l'historique du déplorable conflit qui, à ce sujet, a éclaté entre nous et le pouvoir central..., mais nous en prendrons texte pour expliquer comment nous libéraux, nous avons été amenés à combattre un ministère libéral... Toute la Belgique sait-elle pas que le gouvernement a fait de la presse nationale ce qu'il a fait de la majorité parlementaire, c'est à dire son instrument, sa chose, l'organe de ses passions, de ses colères et de ses rancunes? (3).

„En conséquence, ... au nom du libéralisme dont notre journal est et restera l'organe dévoué, nous combattons les tendances du ministère actuel, comme nous combattons aussi avec énergie tout ministère qui maintiendra le même système, et qui, en conséquence, refusera de nous rendre justice” (6).

De houding van *L'Escaut* was resoluut anti-ministerieel en anti-militaristisch.

Het blad bracht eveneens een vooruitstrevend programma naar voren en sommige punten gaven blijk van sociale instelling. Als franstalig orgaan eiste het de toepassing van de wet op het gebruik der beide landstalen, wat merkwaardig mocht heten, en nam aldus een meer positieve stelling ten opzichte van de vlaamse grieven.

Ter illustratie geven we dit programma weer :

”— La Réforme de la juridiction militaire, principalement dans ses rapports avec l'élément civil;

— Une réforme radicale des lois sur la milice;

— L'amélioration du sort des classes laborieuses surtout par le développement de l'instruction primaire;

— La simplification de l'impôt.

— La réforme de la législation, l'organisation judiciaire et la revision des codes;

— La liberté commerciale;

— La Réforme des Chambres et Tribunaux de Commerce;

— La loi sur la responsabilité ministérielle;

L'application Royale del 'art. 23 de la Constitution en ce qui concerne l'usage des langues nationales;

— Les respects et l'extension des droits de la commune” (5).

„*L'Escaut* noemde zich zelve een onafhankelijk liberaal blad, doch het anti-clericalisme kwam er niet aan bod, want onder de geldschieters waren er ook katholieken geweest, zoals Baron Osy, invloedrijk volksvertegenwoordiger (1).

De katholieke invloed op het blad werd steeds groter (o.a. met Jan De Laet, volksvertegenwoordiger) en Eugène Gressin Dumoulin verliet in 1867 „*l'Escaut*”. Hij stichtte een nieuw dagblad, *L'Opinion*, dat zich voornam een algemene verzoening te bewerkstelligen tussen de Antwerpse liberalen (2). Ondertussen was ook de Meeting uitsluitend een katholieke aangelegenheid geworden. Gelijklopend hiermede, evolueerde *L'Escaut* naar een meer conservatieve houding en werd tenslotte het katholiek franstalig orgaan van Antwerpen (3). Met de stichting van *La Métropole* in 1894, kreeg het steeds minder en minder betekenis, daar de conservatieve katholieken geleidelijk het nieuwe orgaan de voorkeur gaven.

De uitgevers beseften wellicht dat het blad afgedaan had, en in 1902 konden we reeds lezen : „Le journal conservateur doit être de nos jours répandu dans les masses pour pouvoir excercer efficacement son action” (4).

In 1904 tenslotte werd de publicatie gestaakt. Niet *La Métropole*, maar weer een nieuw dagblad *Le Courrier du Soir* zette de taak van *L'Escaut* voort.

- V. In 1893 begon men met de uitgave van een *Supplément hebdomadaire au journal l'Escaut*. Voor het eerst verschenen op 1 januari zou het echter op 31 december van hetzelfde jaar weer verdwijnen.

L'Étudiant Anversois

- I. M.I.P. : 10-X-1896; 25-X-1896; 10-XII-1896; 6-11-1897.
K.B.B., FM. : 10-X-1896; 30-VI-1897; XII-1905.
- II. 2. *Ondertitel* :
Organe officiel de l'Association générale des étudiants.
Journal bi-mensuel.

(1) A. SIMON, *op. cit.*, p. 188.

(2) L. WILS, *op. cit.*, p. 50.

(3) F. PRIMS, *op. cit.*, p. 98.

(4) *L'Escaut*, 15-XII-1902, p. 1.

- Organe officiel de l'Association générale des Etudiants de l'Institut supérieur de Commerce d'Anvers. (cfr. XII-1905).
4. *Formaat* : 43 × 27; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* :
M (2 ×).
M. (cfr. XII-1905).
 6. *Prijs* :
2,50 fr.
2 fr. (cfr. XII-1905).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-X-1896.
b. *Laatst bewaarde nummer* : XII-1905.
5. *Drukker* :
Reynaert-Corewijn (1), rue d'Orange, 4.
J. Reynaert (1), rue du Pélican, 120. (cfr. XII-1905).
 9. *Adres* :
Rue du Chêne, 8.
administratie : 53, avenue de Keyser.
redactie : 26, rue de la Commune. (cfr. 30-VI-1897).
Rue des Peintres, 51. (cfr. XII-1905).
- IV. 1. *Studentenbelangenblad*.
2. Niet gekend.

Excelsior

- I. S.B.A. : v-1889, 1; v-1889, 2.
M.I.P. : v-1889, 1; v-1889, 3.
K.B.B., F.M. : v-1889, 1.
- II. 2. *Ondertitel* : Uitgegeven door de Jongelingskring der Maatschappij „De Solidaire van Antwerpen”.
4. *Formaat* : 35 × 22; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M (3 ×) (?).
6. *Prijs* : 0,75 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : v-1889.
5. *Drukker* : Excelsior (2), Provinciestraat, Noord, 126.
6. *Administrator* : J. Ceuleurs, Scholierstraat, 77.
7. *Hoofdredakteur* : Frans Engels, Klappijstraat, 47.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(2) *Ibid.*, p. 92.

- IV. 1. Jeugdblad.
 2. Zonder de term „socialisme” te gebruiken, deed *Excelsior* toch aan socialistische propaganda.
- V. Deze groep gaf ook uit : *De Kindervriend*, kinderblad waarvan de publicatie enige tijd later werd stopgezet.

Excelsior

- I. S.B.A. : XI-1904; XII-1904; I/II-1905; X-1905; XII-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den „Oud- Leerlingenbond van School 1” 1901.
 3. *Motto* : Zulke School, Zulk Volk.
 4. *Formaat* : 28 × 22; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1903 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : XII-1905.
 5. *Drukker* : H. Dirks (2), Dambruggestraat, 19.
 7. *Redactie* : Meistraat, 32.
 9. *Adres* : Cellebroederstraat, 21.
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Liberaal.

De Eyerboer

- I. S.B.A. : 29-IX-1855 t/m 19-IV-1856.
 M.I.P. : 19-I-1856.
- II. 2. *Ondertitel* : Dagblad voor Jan en Alleman. Het Nieuws van meest alle Dramatische Werken en Schouwburgen van Europa.
 3. *Motto* : Geen politiek. Schoone Kunsten.
 4. *Formaat* :
 31 × 18,5; 4 blz.
 31 × 18,5; 2 blz. (cfr. 8-III-1856 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* :
 W (2 ×).
 W. (cfr. 8-III-1856 e.v. nrs.).

(1) Het exemplaar van XI-1904 betreft jg. I, nr. 12.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 87.

6. Prijs : Antwerpen : 50 ct.; elders : 60 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-IX-1855.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 19-IV-1856.
5. *Drukker* : A. Jacobs-Janssens (1), Wijngaerdstraat, 890.
7. *Hoofddirecteur* : Napoleon Destanberg (2).
- IV. 1. Artistiek en humoristisch blad.
 Was in feite het orgaan van het „Nationaal Tooneel” te Antwerpen (3).
2. A-politiek.

De Fabriekarbeider

- I. K.B.B., FM. : IV-1910.
 M.I.P. : VIII-1911.
 M.I.P., VH : VIII-1912; I-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Belgischen Fabriekarbeidersbond.
4. *Formaat* : 32 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IV-1910.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : I-1913.
5. *Drukker* : „Excelsior” (4), Provinciestraat (Noord), 126.
9. *Adres* : Diepestraat, 152.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Socialistisch.

De Fakkell (5)

- V. „Dit nieuwe licht werd in 1836 door een onzer met goede mening aangestoken, maar bij mangel aan abonnements-olie en advertentievet was het in acht dagen uitgebrand”. (6).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 107-108.

(2) Destanberg was één der hoofdacteurs van het *Nationale Tooneel*. Zie verder : L. DE VRIESE, *De volkschrijver Napoléon Destanberg, zijn leven en zijne werken*.

(3) Sommige nummers ruimen een volledig bladzijde in voor de programma's van het *Nationaal Tooneel*.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

(5) Niet in verzameling bewaard.

(6) L. TORFS, *Tijdmattig register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 575. Zie ook : F. DE POTTER, *Vlaamsche bibliographie*, p. 749.

De Fakkel

- I. K.B.B., F.M. : 7-VII-1887; 14-VII-1887; 24-V-1888.
M.I.P. : 6-X-1887.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan van den Liberalen Strijdersbond der 8e wijk.
Vooruitstrevend Weekblad. (cfr. 24-IV-1888) (1).
 4. *Formaat* : 37,5 × 25,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-VII-1887.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 24-IV-1888.
 4. 5. *Uitgever - Drukker* : J. Jorssen (2), Hochstetterstraat, 21.
 9. *Adres* : Anselmostraat, 35.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
 2. Liberaal en vooruitstrevend.

De Fakkel

- I. S.B.A. : 3-VIII-1889; 10-VIII-1889; 7-IX-1889.
M.I.P. : 3-VIII-1889; 10-VIII-1889.
K.B.B., FM. : 17-VIII-1889.
- II. 2. *Ondertitel* : Humoristisch-Politiek Weekblad.
 4. *Formaat* : 50 × 31,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr.; 5 ct.
 7. *Oplage* : 5.000 ex. (cfr. 3-VIII-1889).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-VIII-1889.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 7-IX-1889.
 4. *Uitgever* : E. Sepp.
 9. *Adres* : St. Jacobsmarkt, 78.
- IV. 1. Humoristisch en politiek blad.
 2. Wellicht liberaal.

La Fauvette (3)

- II. 2. *Ondertitel* :
Journal musical.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 41 : *Ondertitel* veranderde reeds vanaf 15 december 1887.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Anvers-Pressophile*, p. 42.

- Geen ondertitel. (cfr. jg. II, nr. 93).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-IV-1889.
5. *Drukker* : A. Baruh (1).
7. *Hoofdredakteur* : Arthur Wilford. (cfr. jg. II, nr. 93).
9. *Adres* : Rue de l'Equerre, 23.

Die Feder

- I. M.I.P. : XII-1904.
S.B.A. : IV-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Organ deutscher Vereine in Antwerpen und Um-
gegend.
3. *Motto* : Tue recht und scheue niemand.
4. *Formaat* : 32,5 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 2,50 fr.; 25 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1904.
b. *Laatst bewaarde nummer* : IV-1905.
5. *Drukker* : Cl. Thibaut (2), Meirplaats, 18.
7. *Hoofdredacteur* : Max Piroth, Biekorfstraat, 44.
- IV. 1. Belangenblad, voor Duitsers in België verblijvend.
2. A-politiek.

La Fédération Artistique

- I. S.B.A. : 8-v-1873 t/m 19-IV-1885.
M.I.P. : 8-v-1873; 24-x-1873; 16-IV-1875; 25-VIII-1876;
15-v-1880.
- II. 2. *Ondertitel* :
Paraissant le jeudi de chaque semaine.
Journal hebdomadaire. (cfr. 25-IX-1873 e.v. nrs.).
Journal hebdomadaire. Organe des intérêts Artistiques, Litté-
raires, Scientifiques et Industriels. (cfr. 13-XI-1874 e.v. nrs.).
Journal des Beaux-Arts. Organe hebdomadaire des Intérêts
Artistiques, Littéraires, Scientifiques et Industriels. (cfr. 21-
II-1880 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 37-38.

(2) *Ibid.*, p. 173.

4. *Formaat* : 29,5 × 20; 8 à 10 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 15 fr.; 40 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-v-1873.
 b. *Laatst onderzochte nummer* : 19-IV-1885 (1).
2. *Stichters* : Jos. Isenbaert, Gustave Lagye (2).
 5. *Drukkers* :
 B. J. Mees (3), rue des Apôtres, 14.
 Mees et Co (3), rue des Apôtres, 14. (cfr. 14-I-1876 e.v. nrs.).
 Jos. Theunis et Cie (4), rue du Lombard, 28. (cfr. 9-II-1884 e.v. nrs.).
 6. *Directeur* :
 Joseph Isenbaert (gérant).
 Gustave Lagye. (cfr. 5-v-1876 e.v. nrs.) (2).
 Gustave Lagye et J. Dupont. (cfr. 1-XI-1879 e.v. nrs.).
 Gustave Lagye. (cfr. 12-IV-1885).
 7. *Hoofdredacteur* : Gustave Lagye.
 8. *Redacteur* : Alphonse Van Rijn (1).
 9. *Adres* : Anvers : rue Arenberg, 11. Bruxelles : passage du Commerce, 45.
 Anvers : rue Arenberg, 11. Bruxelles : Galerie du Commerce, 45. (cfr. 21-VIII-1873 e.v. nrs.).
 Anvers : rue Arenberg, 11. Bruxelles : rue de Liedekercke, 55. (cfr. 16-I-1874 e.v. nrs.).
 Anvers : rue Arenberg, 11. Bruxelles : rue Traversière, 83. (cfr. 13-III-1874 e.v. nrs.).
 Anvers : rue Arenberg, 11. Bruxelles : rue Saint-Josse, 3. (cfr. 21-VIII-1874 e.v. nrs.).

(1) *La Fédération Artistique*, 19-IV-1885, p. 1 :

„A partir du 1er Mai, et pour cas de force majeure le bureau principal de la Fédération Artistique sera transporté à Bruxelles, chez M. Alphonse Van Rijn, 261, rue du Progrès (Schaerbeek). M. Van Rijn, pour assurer l'avenir de notre œuvre — à laquelle il s'est dévoué depuis tant d'années, en qualité de rédacteur musical — en partagera la direction avec M. Gustave Lagye.

(2) *Ibid.*, 5-v-1876, p. 1 :

„A la suite de la dissolution de la société en commandite, créée pour la fondation et pour l'exploitation du journal *La Fédération Artistique*, sous la firme Jos. Isenbaert, Gustave Lagye et Cie, M. Lagye, co-fondateur du journal, et son rédacteur en chef, depuis trois ans, continuera, sous sa seule responsabilité, cette publication à partir du présent numéro”.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.

(4) *Ibid.*, pp. 172-173.

Anvers : Rempart Ste Catherine, 23. Bruxelles : rue Saint-Josse, 3. (cfr. 5-v-1876 e.v. nrs.).

Anvers : rempart Ste Catherine, 23 Bruxelles : rue Verboeckhoven, 88. (cfr. 23-III-1877 e.v. nrs.).

Anvers : Marché aux Bœufs, 7. Bruxelles : rue Verboeckhoven, 88. (cfr. 19-v-1878 e.v. nrs.).

Anvers : Place de Meir, 27. Bruxelles : rue Verboeckhoven, 88. (cfr. 11-I-1879 e.v. nrs.).

Anvers (bureau central) : Place de Meir, 27.

Bruxelles : rue Verboeckhoven, 88. Gand : Courte rue des Violettes, 15. (cfr. 7-II-1880 e.v. nrs.).

Anvers : rue du Lombard, 28. Bruxelles : rue du Progrès, 261. Gand, Courte rue des Violettes, 15. (cfr. 12-IV-1885 e.v. nrs.).

IV. 1. Artistiek blad.

2. Onpartijdig.

**Feuille d’Affiches, Annonces et Avis Divers de la Ville d’Anvers,
Chef-Lieu du Département des Deux-Nethes
Antwerpsche Gazette / Gazette d’Anvers**

I. S.B.A. : 2-I-1813 t/m 15-II-1831.

K.B.B. : jg. 1814-1821.

R.A.A. : jg. 1812-1817.

S.A.A. : jg. 1812, 1815-1817.

M.I.P. : 27-XII-1814.

II. 1. *Titel* :

Antwerpsche Gazette. (cfr. 3-v-1814 e.v. nrs.).

Gazette d’Anvers. (cfr. 30-IV-18129 e.v. nrs.).

2. *Ondertitel* :

Feuille d’Affiches, annonces et avis divers de la ville d’Anvers chef-lieu du département des Deus-Nethes. (cfr. 3-v-1814 e.v. nrs.).

Feuille d’Affiches, annonces et avis divers. (cfr. 20-XII-1814 e.v. nrs.).

Feuille d’Affiches, annonces et avis divers de la ville d’Anvers chef-lieu du département des Deux-Nethes. (cfr. 11-IV-1815 e.v. nrs.).

Autorisée de nouveau par arrêté de S.M. le Roi des Pays-Bas. Feuille d’Affiches, Annonces légales et judiciaires, ainsi que des avis divers de la ville d’Anvers, chef-lieu de la Province.

(cfr. 26-IX-1822 e.v. nrs.).

Feuilles d'Annonces, autorisée par arrêté de S.M. (cfr. 30-IV-1829 nrs.).

Feuilles d'Annonces, autorisée par Sa Majesté. (cfr. 5-V-1829 e.v. nrs.).

Feuille d'Annonces et d'avis divers (cfr. 8-VIII-1829 e.v. nrs.).

Feuille Commerciale, Politique, littéraire d'Annonces et d'Avis divers. (cfr. 22-VIII-1829 e.v. nrs.).

Feuille Politique, Commerciale, Littéraire, d'Avis et d'Annonces. (cfr. 15-XIX-1829 e.v. nrs.).

3. *Motto* :

Nihil stabile in hoc mundo. (cfr. 15-IX-1818 e.v. nrs.).

Variété et Vérité. (cfr. 8-VIII-1829 e.v. nrs.).

Geen motto (cfr. 15-XII-1829 e.v. nrs.).

Honneur-Patrie. (cfr. 2-XI-1830 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

29 × 22; 2 à 8 blz.

29 × 22; 4 blz. (cfr. 31-XII-1814 e.v. nrs.).

36 × 24; 4 blz. (cfr. 15-XII-1829 e.v. nrs.).

36 × 24; 2 à 4 blz. (cfr. 18-X-1830 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

W (3 ×).

W (3 ×, 4 × of 5 ×). (cfr. 2-XI-1830 e.v. nrs.).

W (3 ×). (cfr. 30-XI-1830 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

Antwerpen : 4,40 fr./3M; elders : 6 fr./3M.

Antwerpen : 4,40 fr./3M; elders : 6,50 fr./3M. (cfr. 5-IX-1818 e.v. nrs.).

Antwerpen : 4,40fr./3M; elders : 6 fr./3M. (cfr. 26-IX-1822 e.v. nrs.).

Antwerpen : 4,40 fr.; provincie : 5 fr. (cfr. 17-IX-1825 e.v. nrs.).

Antwerpen : fl. 2,20. (cfr. 20-IX-1828 e.v. nrs.).

Antwerpen : fl. 2,20; provincie : fl. 3. (cfr. 18-VIII-1829 e.v. nrs.).

Antwerpen : fl. 3; provincie : fl. 3,75. (cfr. 15-XII-1829 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-I-1812.

b. *Einddatum* : 15-II-1831.

3. 4. 5. *Eigenaar - Uitgever - Drukker* :

P. J. Janssens, Groote Markt (1) (2).

A. L. J. Lepoittevin Delacroix (2) (3). Bonapartestraat, 702.
(cfr. 18-v-1813 e.v. nrs.).

Idem, Schoenmarkt, 702. (cfr. 22-iv-1814 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.

Eerst tweetalig, later uitsluitend in het frans opgesteld.

2. „Voor zoverre een politieke kleur doorschemert is deze anti-clericaal ...” (5).

V. Het *Feuille d’Affiches* ... was de voortzetting van *Feuille d’Annonces de la ville d’Anvers*, dat op zijn beurt het *Feuille d’Annonces d’Anvers*. — *Bekendmaekingsblad van Antwerpen* opvolgde. Dit laatste blad was dan in feite de hervormde *Antwerpsche Gazette* van Janssens, verschenen in 1803 en ten gevolge van de perswetgeving onder het franse bewind in het begin van 1811 een louter aankondigingsblad geworden. Met het *Feuille d’Affiches*... waagde Janssens zich dan in 1812 opnieuw op het terrein van de informatiepers. De aankondigingen bleven echter bijna steeds het hoofdbestanddeel uitmaken van de inhoud, ondanks de twee titelveranderingen die het blad in de loop van zijn bestaan nog zou kennen.

De Filter

- I. S.B.A. : 27-v-1848 t/m 23-ix-1848.
- II. 4. *Formaat* : 17 × 10,5 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-v-1848.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 23-ix-1848.
3. 4. 7. *Eigenaars - Uitgevers - Opstellers* : Th. en J. Van Ryswyck.
(6).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 111.

(2) H. L. V. DE GROOTE, *Vijftig jaar boekdrukkunst te Antwerpen 1764-1814*, p. 93 : Janssens overleed op 14 februari 1813 en zijn weduwe gaf het blad verder uit, tot wanneer op 16 mei 1813 de eigendom wordt overgedragen aan Lepoittevin Delacroix.

(3) Zie over hem : Ch. DUMERCY, *La petite dynastie des Le Poitevin de la Croix*. (De Gulden Passer, 1926, pp. 116-119 ; 1927, pp. 89-92).

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 129-130.

(5) R. MEREY, *De Antwerpsche Pers onder het Verenigd Koninkrijk*, p. 105.

(6) Zie over hen : M. ROOSES, *Jan Van Ryswyck, dichter, dagbladschrijver en volksredenaar* (Jan Van Ryswyck, Dicht en Prozawerken, dl. I, pp. V-LXV) ; M. ROOSES, *Jean Van Ryswyck* (Biographie nationale, XX, CC. 716-721) ; M. ROOSES, *Jean-Théodore Van Ryswyck* (Biographie nationale, XX, CC. 716-721).

5. *Drukker* : Deleau-Van Assche (1) (2).
 IV. 1. Politiek hekelblad.
 2. Liberaal.

La Finance

- I. M.I.P. : 1-x-1911.
 M.I.P., V.H. : 8-x-1911.
 K.B.B., F.M. : 1-x-1911.
 S.B.A. : 1-x-1911.
 II. 2. *Ondertitel* : Organe hebdomadaire paraissant le Dimanche.
 4. *Formaat* : 43 × 28,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
 III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-x-1911.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 8-x-1911.
 3. 6. 7. *Eigenaar - Directeur - Hoofdredacteur* : A. Gersdorff,
 Lange Bisschopsstraat, 61.
 5. *Drukker* : Aug. Van Nylen, (3) Rempart Kipdorp, 26.
 IV. 1. Financieël blad.
 2. Niet gekend.
 V. Opgevolgd door *L'Officiel de la Finance* vanaf 30 november
 1911 (4).

De Financier

- I. K.B.B., F.M. : 11-xi-1910.
 II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire de la maison Gonzalès-
 Kennis et Co, 28, rue Durllet, Anvers.
 5. *Periodiciteit* : W.
 III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1910 (5).
 5. *Drukker* : De Tournay et Heus, rue Putterie, 43.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 40.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 73.

(3) *Ibid.*, pp. 191-192.

(4) *Le Fureteur*, jg. IX, 1911, p. 8.

(5) Het nummer van 11-xi-1910 betreft jg. I.

9. *Adres* : 28, rue Durlet, Anvers.
- IV. 1. Financieel blad.
2. A-politiek.

Le Flux

- I. K.B.B., FM. : 8-XI-1913.
M.I.P. : 8-XI-1913.
S.B.A. : 8-XI-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe officiel de la Société Générale des Etudiants Libéraux de l'Institut Supérieur de Commerce.
4. *Formaat* : 41,5 × 25; 4 blz.
6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-XI-1913.
9. *Adres* : Rue des Peintres, 16-18.
- IV. 1. Studentenblad.
2. Liberaal.

De Fondsenbeurs

- I. K.B.B., FM. : 8-III-1906.
M.I.P. : 8-III-1906.
S.B.A. : 8-III-1906.
- II. 2. *Ondertitel* : Fondsenhandel - Nijverheid - Koophandel.
4. *Formaat* : 17 × 10,5; 6 blz.
6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-III-1906.
4. *Uitgever* : A. Van Loock, St. Andriesstraat, 9.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.

Le Football

- I. M.I.P. : 18-XII-1907; 8-IV-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe officiel de l'Antwerp Football Club. Sports et Athlétisme.
4. *Formaat* : 37,5 × 24,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.

6. Prijs : Leden : 3 fr. ; niet leden : 4 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 18-XII-1907.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 8-IV-1908.
4. *Uitgever* : Léopold Ratinckx, Longue rue Neuve.
7. *Redactie* : Avenue Quinten Matsys, 1.
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

Football - Echo

- I. M.I.P. : 26-II-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe des Sports Athlétiques. Orgaan aller Sports
 4. *Formaat* : 41,5 × 25,5 ; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr. ; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-II-1908.
 4. *Uitgever* : Théophile Vermeire, 58, rue Van Straelen.
 6. 7. *Administratie-Redactie* : A. Haaren, Longue rue Yperman,
 22.
- IV. 1. Tweetalig sportblad.
 2. A-politiek.
- V. Opgevolgd door *Sport-Echo*, vanaf 15 april 1909 (1).

Le Forain Belge

- I. U.B.G. : jg. 1893 (nrs. 1, 11, 12, 13), 1894 (nrs. 15, 16, 18, 19, 22, 24, 25), 1895 (nr. 58).
 S.B.A. : 21-V-1893 ; 21-VI-1893 ; 15-I-1894 ; 15-II-1894 ; 1-II-1896 ; 16-IV-1896.
 M.I.P. : 21-V-1893 ; 4-VI-1893 ; 1-II-1894 ; 1-V-1896.
 M.I.P., V.H. : 21-VI-1893.
 K.B.B., F.M. : 21-V-1893.
 S.A.B. : 21-V-1893 t/m 16-IV-1894 (onvolledig).
- II. 2. *Ondertitel* :
 Organe der Algemeenen Belgischen Foorreizigersbond.
 Organe du Algemeenen Belgischen Foorreizigersbond.
 (vfr. 21-VI-1893 e.v. nrs.).

(1) *Le Fureteur*, jg. VI, 1909, p. 107.

Organe officiel du Algemeenen Belgischen Foorreizigersbond.
(cfr. 15-I-1894 e.v. nrs.).

Organe de la Mutualité Foreine Belge.

Orgaan van den Belgischen Foorondersteuningsbond.

(cfr. 15-VII-1894 e.v. nrs.).

Seul organe officiel du Algemeene Belgische Foorreizigersbond
(cfr. 24-X-1895 e.v. nrs.).

3. *Motto* :

Ce journal est une tribune ouverte à tous les Forains, pour
y plaider l'amélioration de leur sort.

Moralité, Honorabilité, Aide et Assistance mutuelles.

(cfr. 24-X-1894 e.v. nrs.).

Geen motto. (cfr. 16-IV-1896).

4. *Formaat* :

32 × 24; 4 blz.

43 × 32; 4 blz. (cfr. 15-I-1894 e.v. nrs.).

46,5 × 31,5; 4 blz. (cfr. 24-X-1895 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* : M (2 ×).

6. *Prijs* :

2,50 fr.

Antwerpen : 2,50 fr. ; provincie : 2,75 fr. ; 10 ct. (cfr. 21-VI-1893 e.v. nrs.).

2,75 fr. ; 10 ct. (cfr. 1-I-1894 e.v. nrs.).

Antwerpen : 2,50 fr. ; provincie : 2,75 fr. ; 10 ct. (cfr. 24-X-1895 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-V-1893.

b. *Laatst bewaarde nummer* : 16-IV-1896.

5. *Drukkers* :

Reynaert-Corewijn (1).

Reynaert-Corewijn (1), rue d'Orange, 4. (cfr. 1-XI-1833 e.v. nrs.).

Vict. Heymans, Bruel, 96, Malines. (cfr. 1-XII-1893 e.v. nrs.).

Reynaert-Corewyn (1), 4, rue d'Orange, (cfr. 24-X-1895 e.v. nrs.).

6. 7. *Administrator - Redacteur* :

Gustave Poma, rue d'Orange, 49. (cfr. 16-XI-1893 e.v. nrs.).

Idem, rue Rotterdam, 4. (cfr. 1-I-1894 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

9. *Adres* :
 Rue d'Orange, 4.
 Rue d'Orange, 49. (cfr. 1-XI-1893 e.v. nrs.).
 Rue d'Orange, 4. (cfr. 24-X-1895 e.v. nrs.).
- IV. 1. Beroepsblad, tweetalig.
 De stichting van de „Ligue Générale des Voyageurs Forains Belge”, gaat de uitgave van dit blad vooraf.
Le Forain Belge omschreef zijn doelstellingen als volgt :
 „Voornamentlijk gesticht, met het doel onze medeleden over alle zaken in te lichten, welke in ons bedrijf kunnen voorkomen en derzelve belangen te verdedigen is onze Gazet geroepen, om ware diensten te bewijzen, met te werken tot verbetering van ons aller lot” (1).
 In 1897 ontstaat er onenigheid in den „Algemeene Belgische Foorreizigersbond”, en Poma, secretaris van den bond en tevens redacteur van *Le Forain Belge*, laat het blad voor een tijdje uitgegeven als orgaan der „Onderlinge Ondersteuning der Foorreizigers”, bij een Mechelse drukker (2).
2. Neutraal.

Fraternitas

- I. K.B.B., FM. : 12-III-1892.
- II. 2. *Ondertitel* : Unterhaltungsblatt für Haus und Familie.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 2,25 fr./3M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-II-1892 (3).
 5. *Drukker* : Imprimerie Commerciale, rue Rembrandt, 39.
 7. *Redacteurs* : J. Friedenstien und Hans v. Grünau (3), 10, Avenue Plantyn.
- IV. 1. Ontspanningsblad.
 2. A-politiek.

(1) *Le Forain Belge*, 25-v-1893, p. 1.

(2) *Ibid.*, 15-vii-1894, p. 1.

(3) *Anvers-Pressophile*, pp. 43-44.

Fraternitas

- I. K.B.B., FM. : XI-1913.
S.B.A. : XI-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Vakblad voor tolbedienden, verschijnende elke maand. Organe professional mensuel pour douaniers.
4. *Formaat* : 50 × 32,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 2 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XI-1913.
5. *Drukker* : Jos. Heylen-Andries (1), Bredastraat, 58, Dam.
7. *Redactie* : St. Jansplein, 19.
- IV. 1. Vakblad, tweetalig.
2. Verdedigt naast bepaalde vakbelangen, de eenheid van vla-
mingen en Walen.

Le Frondeur (2)

- II. 2. *Ondertitel* : Journal des théâtres, de la littérature et des beaux-arts.
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-IX-1858.
b. *Einddatum* : „Ce journal n'eut qu'une courte existence" (2).
4. *Uitgever* : Max Kornicker (Libraire de la Cour), 12, rue des Tanneurs.
5. *Drukker* : J. E. Buschmann (3).

Gare - Est

- I. M.I.P. : 28-X-1886.
K.B.B., FM. : 13-XI-1886.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal humoristique et grivois.
4. *Formaat* : 33,5 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : 2 W.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 41.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 51-52.

- 6. Prijs : 3 fr.
- 6. Prijs : 3 fr.
- III. 1. a. Stichtingsdatum : 28-X-1886.
- b. Laatste bewaard nummer : 13-XI-1886.
- 4. Uitgever : F. Van Boeckel, rue Haute.
- 5. Drukker : G. Helvert (1), chaussée de Berchem, 236 (1).
- 7. Hoofdredacteurs : Léon Torekk, Willy Letard.
- IV. 1. Humoristisch blad.
- 2. Niet gekend.

Gazet van Antwerpen

- I. Gazet van Antwerpen : 3-XI-1891 t/m 31-XII-1914.
- S.B.A. : 1-I-1899 t/m 31-XII-1914.
- A.M.V.C. : jg. 1907 (VII-XII), 1908-1913, 1914 (I-VI).
- K.B.B. : jg. 1911-1914.
- M.I.P. : 3-XI-1891; 24-XII-1891; 23-VII-1892; 25-XII-1892; 10-XII-1893; 5/7-VIII-1894; 30-IX-1894; 23-V-1896; 12-XII-1897; 28-VI-1899; 10-XII-1904; 25-III-1906; 8-IV-1906.
- M.I.P., V.H. : 21-V-1894; 31-XII-1898; 15-VIII-1903; 9-VII-1904.
- S.A.B. : 1-XII-1894.
- II. 2. Ondertitel : Volksdagblad.
- 4. Formaat :
 - 35 × 25; 4 blz.
 - 42 × 28,5; 4 blz. (cfr. 25-XII-1892 e.v. nrs.).
 - 44 × 31; 4 à 8 blz. (2). (cfr. 1-VII-1893 e.v. nrs.).
- 5. Periodiciteit : D (6 ×).
- 6. Prijs : 8 fr.; 2 ct. (3).
- 7. Oplage :
 - 1892 : 35.000 (4).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 103.

(2) Vanaf het jaar 1893 tot en met 1914 neemt het aantal bladzijden voor de zondag nummers gestadig toe : van 6 à 8 blz. eerst, tot zelfs 18 blz. in de jaren 1910 e.v. Deze zondagnummers waren dan samengesteld uit verschillende uitgaven.

(3) Tesamen met de vermeerdering van het aantal bladzijden voor het zondagnummer, zal dit nummer ook 3 of 4 centiemen kosten.

(4) *Gazet van Antwerpen*, 23-II-1892, p. 1 : „De nieuwe persen zullen toelaten 35.000 nummers per dag af te drukken”. Een dergelijk cijfer dient onder voorbehoud opgenomen te worden, aangezien een dusdanige capaciteit van de persen evenwel niet betekent dat er 35.000 nummers werden verkocht.

1901 : 65.000 (1).

? : 45.000 (2).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-XI-1891.

b. *Laatst onderzochte nummer* : 31-XII-1914.

Verschijnt nog steeds.

2. *Stichters* :

Batkin (notaris), Ch. Wouters (notaris), Van de Velden, J. Van Tichelen, F. Chauliac, L. Mauw, J. Van Stiphout, J. Van der Voort (handelaar) en E. Ceulemans (3) (4).

3. *Eigenaars* :

Van Os- De Wolf, met steun van een comiteit, waarin zetel- den de personen vermeld onder III. 2 (3).

N.V. De Vlijt (5).

4. *Uitgevers* :

P. Van de Veyver. (cfr. 16-X-1895 e.v. nrs.).

Lod. Mauw. (cfr. 17/18-IX-1898 e.v. nrs.).

A. Benoy. (cfr. 4-I-1900 e.v. nrs.).

5. *Drukker* :

Van Os-De Wolf (6), Nationalestraat, 58.

Geen drukker vermeld (7). (cfr. 1-I-1899 e.v. nrs.).

A. Benoy (8), Fortuinstraat, 22. (cfr. 1/2-VII-1907 e.v. nrs.).

Idem, De Hornestraat, 56. (cfr. 9/10-III-1908 e.v. nrs.).

Idem, Coquilhatstraat, 9. (cfr. 16-XII-1908 e.v. nrs.).

6. *Directeur* : Jan Bamps. (cfr. 14-VII-1894 e.v. nrs.).

(1) *Ibid.*, 21/22-X-1901, p. 1 : „Binnenkort viert de *Gazet van Antwerpen* haar tien- jarig bestaan, en welke schoonere gelegenheid kan zij hebben om hare vijf-en-zestig dui- zend lezers een geschenk aan te bieden”

Dit cijfer, door het blad zelf medegedeeld, werd eveneens onder voorbehoud opge- nomen.

(2) Wij vonden in de Stadsbibliotheek te Antwerpen bij de specimennummers een niet gedateerd blaadje getiteld *Bijzondere Uitgaaf van de Gazet van Antwerpen*, gedrukt bij K. Snoeck-Cools, Schoolstraat, 10, St.-Amandsberg; bij wijze van publiciteit wordt hier gezegd dat het blad een oplage heeft van 45.000 exemplaren.

(3) F. PRIMS, *De katholieke dagbladers te Antwerpen*, pp. 76-83.

(4) De zaak werd begonnen als een private-onderneming van drukker Van Os-De Wolf, financieel geruggesteund door een comiteit, waarin hogervernoemde personen deel hadden. Zie : F. PRIMS, *op. cit.*, p. 77.

(5) Samenstelling van de beheerraad : Batkin, O. Legrelle, F. Van de Velden, E. Ceu- lemans, A. Cols, J.S. Schooheyd; toezichters : A. Segers, A. Thys en G. Bavais; Naamloze vennootschap opgericht in 1893. Zie F. PRIMS, *op. cit.*, p. 79-80.

(6) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 175.

(7) In maart 1898 wordt de drukkerij van Van Os-De Wolf eigendom van de N.V. De Vlijt.

(8) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908, p. 112; 1910, p. 118.

7. *Hoofdredacteur* : F. Goris (1).
8. *Redacteurs* : L. Mauw, L. Heeman, R. Vermandere, E. Busson, L. Van der Elst, A. De Hondt (1).
Medewerkers : Batkin, Van de Velden, Ceulemans, Van der Voort, E.H. F. Drijvers (1).
9. *Adres* : Nationalestraat, 58.
10. *Financieel beheer* : De N.V. De Vlijt werd gesticht met een kapitaal van 50.000 fr. (3). In maart 1898 beschikte de N.V. ook over een eigen drukkerij en het kapitaal werd verhoogd tot 100.000 fr. (1).

IV. 1. Informatie- en opinieblad.

„Gelijk haar naam het aanduidt : zij zal eerst en vooral een Antwerpsch blad zijn, in den vollen zin des woords.

Aan het stadsnieuws zal bijzondere zorg worden gewijd, zoodat ons blad s'avonds ten 6 uren in al de huizen kan te vinden zijn....Reken daarbij het Binnen en Buitenlandsch nieuws, en, door dagelijksch de *Gazet van Antwerpen* te lezen, zal iedereen op de hoogte blijven der bijzonderste gebeurtenissen” (1).

2. Christen-democratisch.

In 1891 voelden verscheidene vooraanstaande katholieke leiders te Antwerpen de dringende noodzaak aan om een vlaamstalig katholiek volksdagblad op te richten. Inderdaad, de sterk stijgende invloed van de socialistische pers, met *De Werker*, op de lagere bevolkingsklassen, dreef de katholieken er toe de uitgave van „*De Gazet van Antwerpen*” te beginnen.

Het nieuwe blad, waarvan de eerste nummers meer polemieken dan nieuws bevatten, kende zeer vlug succes, en groeide uit tot een vooraanstaand en volwaardig nieuwsdagblad.

Kenmerkend bleef, van bij de stichting tot en met 1914, de strijdlust waarmee *De Gazet van Antwerpen* steeds haar politieke rivalen zou bekampen.

1) *Gazet van Antwerpen*, 3-xi-1891, p. 1.

De Gazet van Sint-Willebrords ender voorsteden van Antwerpen

- I. S.B.A. : 15-III-1863.
- II. 2. *Ondertitel* : Wekelijks Nieuws- en Annoncenblad.
 4. *Formaat* : 40,5 × 29; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : St.-Willebrords : 5 fr.; Antwerpen : 6 fr.; 12 ct.
- III. 1. *Stichtingsdatum* : 1862 (1).
 4. *Uitgever* : H. Coel, Vestingstraat, 118.
- IV. 1. Nieuws- en aankondigingsblad.
 2. Schaart zich aan de kant van de Meeting, meer bepaald van het „Eigenaarsverbond”.

Gazet van Zurenborg

- I. K.B.B., FM. : 21-IV-1912.
 - M.I.P. : 21-IV-1912.
 - S.B.A. : 21-IV-1912.
- II. 4. *Formaat* : 31 × 22; 4 blz.
 6. *Prijs* : 1 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-IV-1912.
 5. *Drukker* : „Middendrukkerij”.
 7. *Redactie* : Café „Le Progrés”, Door Verstraeteplaats, 3.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
 - Blad van de „Liberale Kring van Zurenborg”.

Gazette van Antwerpen

- I. S.B.A. : 3-I-1719 t/m 6-III-1804.
 - M.P.M. : jg. 1792-1798, 1801-1803.
 - S.A.A. : jg. 1792-1798, 1802 (verspreide nrs.)
 - M.I.P. : 19-X-1792; 2-VIII-1793; 15-IX-1795; 22-XII-1795; 24-I-1797.
- II. 1. *Titel* :
Gazette d'Anvers. — Gazette van Antwerpen. (cfr. 15-IX-1795 e.v. nrs.).

(1) F. DE POTTER, *Vlaamsche bibliographie*, p. 749.

- Gazette van Antwerpen. (cfr. 11-XII-1795 e.v. nrs.).
2. *Ondertitel* :
 Met Privilegie.
 Geen ondertitel. (cfr. 20-XI-1792 e.v. nrs.).
 Met Privilegie van zijne Keyzerlijke en Koninglijk - Apostolijke Majesteyt (cfr. 9-IV-1793 e.v. nrs.).
 Geen ondertitel. (cfr. 25-VII-1794 e.v. nrs.).
 Met autorisatie. (cfr. 7-VII-1801 e.v. nrs.).
 Met Permissie en Autorisatie van het Gouvernement. (cfr. 13-X-1801 e.v. nrs.).
 Met Autorisatie van den Prefect van dit Departement. (cfr. 4-XII-1801 e.v. nrs.).
 3. *Motto* :
 Vrijheyd. Gelijkheyd. Broederlijkheyd. (cfr. 19-VIII-1794 e.v. nrs.).
 Liberté, Egalité. Vrijheyd, Gelijkheyd. (cfr. nr. 74, 1794 e.v. nrs.).
 Geen motto. (cfr. 11-XII-1795 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 20 à 25 × 16 à 19; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
 6. *Prijs* :
 3 oorden. (cfr. 7-VII-1801).
 3,18 fr. (cfr. 27-XII-1803).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1719 (1).
 b. *Einddatum* : 6-III-1804.
3. 4. 5. *Eigenaar-Uitgever-Drukker* :
 Johannes-Henricus Van Soest (2).
 P. J. Franck (3), Lombaerdvest, 944. (cfr. 3-VII-1801 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Informatieblad*.
 2. *Katholiek* (4).
 In december 1798 moest de uitgever, ingevolge een bevel van overheidswege de publicatie stop te zetten : aldus was het blad geschorst vanaf 14 december 1798 tot en met 24 novem-

(1) Volgens *Anvers-Pressophile*, p. 44, zou de stichting reeds in 1695 gebeurd zijn, door Henri Aertssens met een privilegie van 12 januari van hetzelfde jaar; Johannes-Franciscus Soest volgde hem op met een privilegie van 30 mei 1740 en Johannes-Henricus Van Soest verkreeg de rechten van uitgave in 1752, insgelijks met een privilegie. Wij onderzochten de verzameling vanaf 1792 en volgende jaren.

(2) Zie : J. VERHELST; op. cit., p. 195.

(3) *Ibid.*, p. 94.

(4) F. PRIMS, *De katholieke dagbladders te Antwerpen*, p. 55.

ber 1800 (1). Op 15 juni 1801 overleed Van Soest en P. J. Franck nam de *Gazette* over.

Het privilege en het octrooi van het blad waren nu vervallen en ook de eigendom van de titel was niet meer beschermd (4). Onder de nieuwe uitgever zou *De Gazette* Bonapartistisch geworden zijn (4), doch deze mogelijke koerswijziging, kon niet verhinderen dat Franck in maart 1804 de uitgave staakte.

Gazette van Antwerpen (2)

- II. 5. *Periodiciteit* : W (3 ×) (3).
- 6. *Prijs* : Antwerpen : 20 fr.; elders : 7 fr./3 M (3).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-X-1843 (4).
- b. *Einddatum* : lente 1844 (5).
- 5. *Drukker* : A. Jacobs-Janssens (3) (6).

Gazette van Antwerpen (7)

- II. *Periodiciteit* : D.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1857.
- 5. *Drukker* : Schotmans (8).

Gazette van Antwerpen

- I. M.I.P. : 5-VII-1869.
- II. 2. *Ondertitel* : Dagblad voor algemeene belangen.
- 4. *Formaat* : 48 × 33; 4 blz.

(1) A. ARENTS, *Antwerpsche Nieuwsbladen en Courantiers vóór 1800*, p. 147 en H.L.V. DE GROOTE, *Vijftig jaar boekdrukkunst te Antwerpen 1764-1814*, p. 93.

(2) Niet in verzameling bewaard.

(3) Handschrift van 9 september 1843, bewaard in de Stadsbibliotheek te Antwerpen, waarin aangekondigd wordt dat de *Gazette van Antwerpen* opnieuw zal verschijnen.

(4) F. DE POTTER, *Vlaamsche bibliographie*, p. 749.

(5) L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 577.

(6) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 107-108.

(7) Niet in verzameling bewaard. Zie : L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 582 : „In 1857 bij Schotmans, onder dien versleten titel aangevangen. Het schijnt overigens niet veel meer dan de heromgedompelde hutsepot der *Schelde* te zijn geweest, en aldus te zijn aangebrand”.

(8) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 163.

5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
6. *Prijs* : Antwerpen : 15 fr. ; binnenland : 19 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1869 (?) (1).
4. 5. 6. *Uitgever-Drukker-Bestuurder* : J.-W. Marchand (2).
9. *Adres* : Cité, 11-13.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, vooral afgestemd op de Antwerpse belangen.
2. Liberaal.

Gazette d'Anvers

- I. M.I.P. : 8-VIII-1852.
S.B.A. : 8-VIII-1852.
- II. 2. *Ondertitel* : Feuille paraissant tous les Dimanches.
4. *Formaat* : 31 × 22,5 ; 1 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen : 3 fr. ; provincie : 3,60 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-VIII-1852.
4. 5. *Uitgever-Drukker* : F. Lamot-Jacobs (3), rue Houblonnière, 1473.
- IV. 1. Informatieblad.
„La petite Gazette d'Anvers sera une publication d'utilité publique, c'est pourquoi, l'Editeur a la presque certitude que les Négociants d'Anvers avec un tact qui a fait de tout temps la renommée de notre opulente cité, prendront sous leur patronage cette modeste revue" (4).
2. A-politiek.

Gazette van Brabant

- I. S.B.A. : 21-IV-1814 t/m 25-VI-1816.
S.A.A. : 3-VIII-1815 ; 26-VIII-1815 ; 5-IX-1815 ; 30-XI-1815 ;

(1) Het exemplaar van 5-VIII-1869 is het nr. 4; een vermelding van de jaargang konden we niet terugvinden.

(2) Zie : J. VERHELST ; *op. cit.*, pp. 133-134.

(3) *Ibid.*, p. 125.

(4) *Gazette d'Anvers*, 8-VIII-1852, p. 1.

- 5-XII-1815; 4-I-1816; 20-II-1816; 28-III-1816; 6-IV-1816.
M.I.P. : 12-IX-1815; 6-VI-1816; 9-X-1815.
K.B.B., F.M. : 2-IX-1815; 29-VI-1816.
- II. 3. *Motto* : Het Vaderland. Den koning. De eer. (cfr. 2-V-1815 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 32 × 17; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W (3 ×).
W (2 ×) (28-IV-1814 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
Antwerpen : 7,5 fr./3M; elders : 9 fr./3M s st.
Antwerpen : 4,5 fr./3M; elders : 5,8 fr./3M 2 st.
Antwerpen : 5,5 fr. 3M; elders 7,5 fr./3M (cfr. 2-V-1815 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-IV-1814 (1).
b. *Einddatum* : Eind september 1816 (1).
4. *Uitgevers* : Saeyens en Entheaume-Vandervaeren (1).
5. *Drukker* : J. Saeyens (2) Oude Borze, 433.
7. *Opsteller* : J. B. Entheaume-Vandervaeren. (cfr. 28-IV-1814 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, met vooral politiek nieuws; verder ook aankondigingen en noteringen der wisselkoersen.
2. *Katoliek*.
De Gazette van Brabant verscheen op dezelfde dag tijdens dewelke de Franse troepen zich uit Antwerpen terugtrokken (3). Wellicht gebeurde dit niet toevallig, want dit blad was duidelijk anti-Napoleon gezind (4), en stond aan de zijde der Bourbons.
- V. Opgevolgd door het *Antwerpsch Nieuwsblad*.

Gazette der Twee-Nethen

- I. S.B.A. : nr. 2 (1799), met prospectus.
- II. 4. *Formaat* : 19 × 13; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : 2 × per decade.

(1) R. MEREY, *Overzichtelijke lijst van de Antwerpse bladen en periodieken van rond 1800 tot in 1830*, p. 5.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 158-159.

(3) F. PRIMS, *Antwerpen in 1830*, dl. I, p. 67.

(4) Zie o.a. *Gazette van Brabant*, 6-V-1814, p. 3 : schimpdicht op Napoleon.

6. Prijs : 18 st. Bds.Court./3M; 1 st.
- III. 1. a. Stichtingsdatum : 3-1-1799 (1).
 b. Einddatum : 25-1-1799 (1).
3. 4. 5. Eigenaar-Uitgever-Drukker : P. J. Franck (2), Everdijck-straat, 206, 4e sectie.
- IV. 1. Informatieblad, tweetalig.
 2. Niet gekend.
- V. Dit blad verscheen twee weken nadat de zegels waren gelegd op de persen van Van Soest waar de *Gazette van Antwerpen* uitgegeven werd. Volgens de *Prospectus der Nederduytsche Gazette* was P. J. Franck 36 jaar lang bij Van Soest werkzaam geweest. De hypothese als zou Franck dan, als stroman van Van Soest en onder de titel *Gazette der Twee Nethen*, in feite de geschorste *Gazette van Antwerpen* voortgezet hebben, bezit een redelijke bestaansgrond, temeer daar Franck, bij het overlijden van Van Soest in 1801, laatstgenoemd blad overneemt en verder uitgeeft.

Het Geillustreerd Allemansblad

- I. M.I.P. : 1-II-1912.
 M.I.P., VH. : 15-II-1912.
 S.B.A. : 1-II-1912.
- II. 4. Formaat : 34 × 25; 4 blz.
 5. Periodiciteit : W.
 6. Prijs : 2,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. Stichtingsdatum : 1-II-1912.
 b. Laatst bewaarde nummer : 15-II-1912.
 9. Adres : Lombaardstraat, 5.
- IV. 1. Informatieblad.
 2. Niet gekend.

Geillustreerde Oorlogsgazet Journal Illustré de la Guerre

- I. S.B.A. : jg. 1914 (nrs. 1-7) (3).
- II. 3. Motto : De Kleinste Schets zegt meer dan een lang verslag (Napoleon).

(1) H. L. V. DE GROOTE, *Vijftig jaar Boekdrukkunst te Antwerpen 1764-1814*, p. 93.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 94.
 (3) De nummers zijn niet of onvoldoende gedateerd.

- Le plus court croquis m'en dit plus long qu'un rapport (Napoleon). (cfr. nr. 2, s.d., e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 58 × 36; 2 blz.
 5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
 6. *Prijs* :
5 ct.
2 fr. (cfr. IX-1914 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1914.
b. *Einddatum* : X-1914 (1).
5. *Drukker* : Jan Bouchery (2) Hopland, 22.
 9. *Adres* : Lange Gang, 8.
- IV. 1. Tweetalig informatieblad.
2. Anti-Duits en patriottisch.
„Een wensch stijgt thans in gansch België op : Weze onze onafhankelijkheid bewaard en moge het huidige vorstenhuis blijven regeren over Vlamingen en Walen.
... Alle trouwe vaderlanders dragen de hoop in het hart dat de macht van Duitschland voor eeuwig moge geknakt worden. Hier drukt een vaderlandse plicht op allen. Deze verwoestingen moeten aanschouwelijk en wereldkundig gemaakt worden” (3).

Geïllustreerde Zondagsgazet

- I. S.A.A. : 22-XI-1914 t/m 27-XII-1914.
- II. 4. *Formaat* : 45 × 27; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 22-XI-1914.
b. *Laatst onderzochte nummer* : 27-XII-1914.
5. *Drukker* : Jan Bouchery (4), Hopland, 32.
9. *Adres* : Lange Gang, 6.
- IV. 1. Informatieblad.
2. A-politiek.

(1) Het blad is wellicht verdwenen door de inval van het Duitse leger te Antwerpen.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 44-45.

(3) *Geïllustreerde Oorlogsgazet*. - *Journal illustré de la guerre*, nr. 1, s.d., p. 2.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 44-45.

De Gemeene Man aan het Gemeene Volk van Nederland (1)

- II. 4. *Formaat* : 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1793.
- 5. *Drukker* : J. E. Parys (2).
- V. Van dit blad zouden er 16 opelkaarvolgende nummers bestaan hebben.

De Gemeentebeambte

- I. S.B.A. : XII-1907; X-1908.
K.B.B., FM. : XII-1907.
M.I.P. : XII-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandorgaan van het Verbond der Beambten en Bedienden van de Stad Antwerpen.
- 4. *Formaat* : 32 × 22,5; 12 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1,10 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1907.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : X-1908.
- 5. *Drukker* : Flor Burton, N.V., (3), Korte Nieuwstraat, 28. (cfr. X-1908).
- 9. *Adres* :
Neel van Deuren, Provinciestraat, (Noord), 90.
„Antwerpsch Koffiehuis”, Van Straelenstraat. (cfr. X-1908).
- IV. 1. Vak- en belangenblad.
- 2. Niet gekend.

Het Gemeenteblad van Antwerpen (4)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. b. *Bestond nog in* 1904.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie : J.-B. DOURET, *Deux journaux anversois peu connus*, p. 15.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 146-147.

(3) *Ibid.*, pp. 50-51.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 148.

Het Gewapende Vlaanderen

- I. U.B.G. : 15-VII-1897; 29-VIII-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandblad gewijd aan de verdediging der rechten der Vlamingen in leger en burgerwacht.
 3. *Motto* : Voor God en vaderland. Recht voor de vuist.
 4. *Formaat* :
 - 37 × 30; 4 blz.
 - 36 × 26; 4 blz. (cfr. 29-VIII-1897).
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1,10 fr., 10 ct.
- III. 1. *Stichtingsdatum* : 15-VII-1897.

Nog vermeld in 1904 (1).

 5. *Drukker* :
 - V. De Lille, Maldegheem.
 - H. en L. Kennes (2), Markgravestraat, 17. (cfr. 29-VIII-1897).
 7. *Hoofdredacteur* : Edward Van Hove.
- IV. 1. Belangenblad.
 2. Vlaamsgezind.

De Gewezen Gedienden - L'Ex-Militaire

- I. K.B.B., FM. : 26-VI-1904. M
M.I.P. : 26-VI-1904.
S.B.A. : 26-VI-1904.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den kring der Gewezen Gedienden van het Belgisch Leger. — Organe du Cercle des Ex-Militaires
 4. *Formaat* : 30 × 21; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.; leden : kosteloos.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-VI-1904.
 5. *Drukker* : J. Dieltjens-Gillis (3), Veldstraat, 127.
 6. 7. *Secretaris-Redacteur* : M. Doosche, Van Ertbornstraat, 6.
 9. *Adres* : Lokaal „Van Ertborn”, Van Ertbornstraat, 6.
- IV. 1. Verenigings- en belangenblad.
 2. Niet gekend.

(1) *Répertoire générale de la presse belge*, 1904, p. 148.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 119-120.

(3) *Ibid.*, pp. 85-86.

Gildeblad

- I. S.B.A. : VIII-1892; IX-1892; X-1892; XI-1892; XII-1892; I-1893; III-1893; IV-1893; VI-1893; VIII-1893; IX-1893; XI-1893; XII-1893; I-1894; II-1894; III-1894; IV-1894; V-1894; VI-1894; VII-1894; VIII-1894; IX-1894; X-1894; XI-1894; I-1895; II-1895; V-1895; V-1907.
M.I.P. : VII-1892; XII-1892; V-1893; VI-1902; 25-IX-1906; V-1907.
K.B.B., FM. : V-1907.
- II. 2. *Ondertitel* :
Uitgegeven door de Gilde der Antwerpsche Ambachtslieden.
Uitgegeven door de Koninklijke Gilde der Antwerpsche Ambachtslieden. (Cfr. V-1907)
4. *Formaat* : 30 × 20; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : Gratis voor leden.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VII-1892.
b. *Laatst bewaarde nummer* : V-1907.
5. *Drukkers* :
F. De Coker (1), Hobokenstraat, 36. (cfr. IX-1892 e.v. nrs.).
K. Dirix-Van Riet (2), Onderwijsstraat, 8 en Greinstraat, 17. (cfr. V-1907).
9. *Adres* : Lokaal „Werkmansonderwijs”, Van Arteveldestraat, 9.
- IV. 1. Vak- en belangenblad.
2. *Katoliek en conservatief*.
Blad van de katolieke „Maatschappij van Onderlingen Bijstand” der gilde.

Gildeblad

- I. A.M.V.C. : jg. 1905-1908, 1912.
S.B.A. : 25-VII-1905; 15-V-1909; 25-IX-1910.
K.B.B., FM. : 25-III-1905.
M.I.P. : 25-III-1905.
- II. 2. *Ondertitel* :

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 62-63.

(2) *Ibid.*, p. 86.

Maandblad voor Diamantbewerkers uitgegeven door de Gilde der Antwerpsche Diamantnijverheid.

Orgaan der Gilde der Antwerpsche Diamantnijverheid. (cfr. 10-VII-1906 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :
24 × 19; 14 blz.
24 × 19; 10 blz. (cfr. 10-VII-1906 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : M.
2 W. (cfr. 10-VII-1906 e.v. nrs.).
 6. *Prijs* : Leden : kosteloos; 1,25 fr.; 10 ct. (cfr. 25-VII-1905 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-III-1905.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-I-1912.
5. *Drukkers* :
J. Willekens (1), St. Paulusstraat, 45.
Gebr. Janssens (2), Carnotstraat, 147. (cfr. 25-XI-1908 e.v. nrs.)
 9. *Adres* :
„Grand Café”, Breydelstraat, 12.
Café „Oude St.-Jan”, Gemeentestraat, 11.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Wellicht katholiek.
Blad van de „Gilde der Antwerpsche Diamantnijverheid”, een vereniging uitgaande van de patroons, dat zich als belangrijkste opdracht de verzoening tussen werkgevers en werknemers had toegemeten. Het *Gildeblad* ging heftig te keer tegen de „Antwerpsche Diamantbewerkersbond”, die meer aan de socialistische kant stond.

De Gildevlag

- I. U.B.L. : 3-III-1889 t/m 1890 (nr. 52).
M.I.P. : 3-III-1889; 7-IV-1889; 2-VI-1889; 1889 (nr. 30).
S.B.A. : 3-III-1889; 10-III-1889; 1890 (nr. 52).
K.B.B., FM. : 3-III-1889.
- II. 2. *Ondertitel* :
Verschijnende elken Zondag.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 207-208.

(2) *Ibid*, pp. 113-114.

- Anti-Socialistisch blad voor elk deftig gezin en burger, met kenspreuk : Orde en Arbeid (1).
4. *Formaat* : 35 × 25; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-III-1889.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 1890 (nr. 52 (2)).
4. *Uitgever* : F. Van Schoor.
 5. *Drukker* : Jan Bouchery (3), Hopland, 30.
 9. *Adres* : Van Boendalestraat, 8.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, voor werklieden en middenstanders vooral.
2. Katoliek.

De Goedendag

- I. S.B.A. : 31-XII-1888; 31-lentemaand-1890.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk der Vlaamschgezinde Studenten van het Sint-Ignatiusgesticht te Antwerpen.
4. *Formaat* :
 21 × 14; 4 blz.
 34,5 × 21,5; 4 blz. (cfr. 31-lentemaand-1890).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1888.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 31-lentemaand 1890.
- IV. 1. Studentenblad, met de hand geschreven en gepolycopieerd.
 2. Vlaamsgezind en katoliek.

De Goedendag (4)

- II. 7. *Oplage* : 700 abonneenten.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1906.
- IV. 1. Orgaan van de leerlingen der athenea.

(1) Deze nieuwe ondertitel werd waarschijnlijk eind 1899 of begin 1880 in gebruik genomen.

(2) Het nummer 52 verscheen wellicht eind februari 1890.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 44-45.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie : P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, dl. III, pp. 30-31.

Het Goedkoopste Nieuwsblad van de Wereld

- I. S.B.A. : 22-X-1864; 25-II-1865.
U.B.G. : 8-IV-1865.
- II. 4. *Formaat* : 43 × 31; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 6 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1864 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-II-1865.
4. *Uitgever* : J. Jorissen (2), Hochstetterstraat, 21.
- IV. 1. Informatieblad, dat de gebeurtenissen en nieuwtjes langs de vrolijke kant bekijkt.
2. Niet gekend.

The Grain Beiter

- I. S.B.A. : 29-III-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal du Matin.
4. *Formaat* : 54,5 × 37; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : D.
6. *Prijs* : 3 fr.; 1,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-III-1913.
9. *Adres* : M.A. Celis, rue de Zurenborg, 30 (3).
- IV. 1. Franstalig informatieblad, vooral geïnteresseerd in graanproductie en graanhandel, dat verder ook nog gemengd nieuws bevat; tevens hekelblad.
2. Anti-clericaal.

Groeningerwacht

- I. S.B.A. : I-IV-1914 t/m I-VIII-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Strijdend Vlaamsch Maandblad.
3. *Motto* : Trouw aan Taal en Vlaanderland.
4. *Formaat* : 49 × 32; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 0,75 fr.; 5 ct.

(1) F. DE POTTER, *Vlaamsche bibliographie*, p. 750.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(3) *The Grain Beiter*, 29-III-1913, p. 4.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-V-1913 (1).
 b. *Einddatum* : 1-VIII-1914.
 5. *Drukker* : Jos. Dirix en Zoon (2), Markgravestraat, 11-13.
 9. *Adres* : Turnhoutschebaan, 305.
- IV. 1. *Strijdblad*.
 2. Onpartijdig doch vlaamsstrijdend.
 „... Zonder iemand in zijne overtuiging op politiek of godsdienstig gebied te kwetsen, willen wij ieveren voor de verheffing van ons Vlaamsche Volk, en ons daar alleen mede bemoeiend, weten wij op voorhand er volop werk mede te vinden” (3).

De Grondwet

- I. S.B.A. : 5-IX-1857 t/m 4-II-1865.
 A.M.V.C. : 7-IX-1857 t/m 22-XII-1857; 1-X-1860 t/m 4-II-1865.
 K.B.B. : jg. 1858.
 M.I.P. : 24-IX-1858; 20-II-1860; 27-VI-1864.
- II. 2. *Ondertitel* : Dagblad voor Algemeene Belangen.
 4. *Formaat* :
 45 × 30; 4 blz.
 50 × 33; 4 blz. (cfr. 3-XII-1857 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
 6. *Prijs* : Antwerpen : 5,50 fr./3M; provincies : 6,50 fr./3M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-IX-1857.
 b. *Einddatum* : 4-II-1865.
 2. *Stichters* : Jan van Ryswyck, en een groep gematigde liberalen, met o.a. E. Verhaegen als voornaamste aandeelhouder (4).
 3. *Eigenaar* : J. Van Ryswyck.
 5. *Drukkers* :
 F. J. De Cort (5), Vestingstraat.
 Idem, Zand, 28. (cfr. 7-IX-1857 e.v. nrs.).
 Idem, Zwartzustersstraat, 11. (cfr. 2-VI-1858 e.v. nrs.).

(1) De oorspronkelijke titel van het blad luidde *Groeningewacht-Borgerhout*; op 1 april 1914 echter werd de titel *Groeningewacht* en was het officieel orgaan der *Groeningewacht* geworden.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 66-129. DE CORT.

(3) *Groeningewacht*, 1-IV-1914, p. 1.

(4) L. WILS, *De Liberale Antwerpse dagbladen, 1857-1864*, pp. 7-24.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 65.

More, Zwartzusterstraat, 11. (cfr. 14-IX-1858 e.v. nrs.).
J. Van Ryswyck, Zwartzusterstraat, 11. (cfr. 23-II-1859 e.v. nrs.).

7. *Hoofdredacteur* : J. Van Ryswyck (1).
8. *Redacteurs* : Frans De Cort (2) en verder : A. Van Ostaeyen, Edw. Van Ryswyck, P. Billiet, Van Couteren en H. Groesser.
9. *Adres* :
Zand, 28.
Zwartzustersstraat, 11. (cfr. I-VI-1858 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en opinieblad.

2. Aanvankelijk gematigd liberaal, dan vooruitstrevend, radicaal liberaal en Meetinggezind, tenslotte anti-Meeting en doctrinair-liberaal.

In het specimennummer berichtte *De Grondwet* : „De bijzondere rede die ons gedreven heeft een orgaan daer te stellen, is dan ook de vlaemsche drukpers te wreken van den smaed die er op kleeft, en tevens het vooroordeel te vernietigen, 't welk algemeen begint te worden : dat er geen vlaemsch schrijver te vinden is die het hoofd vrij en regt kan omhoog steken, zonder een laeg werktuig van deze of gene partij te zijn” (3).

„Wie strijdt moet eene vlag hebben, en die vlag moet een ken-teken dragen. Wat zullen wij in onze vlag zetten? ... Dit is de knoop. Liberaal? of katholiek? Wij houden het er voor, dat verlicht katholiek en bedaerd liberaal nagenoeg hetzelfde is. Wij schrijven dan in onze vlag. Bedaerd maar echt liberaal! ... onder bescherming van de grondwet” (3).

Met een dergelijke beginsel verklaring kwam de *Grondwet* dicht bij de post-unionistische tendenzen te staan. Gematigd liberaal, en flamingant trachtte de krant de Vlaamse invloed in de Liberale Associatie uit te breiden.

Wanneer in 1857 de liberalen de overwinning behalen in de parlementsverkiezingen, eist het blad, tesamen met de andere radikale organen, de spoedige uitwerking van allerlei democra-

(1) Zie over hem : M. ROOSES, *Jan Van Ryswyck Dichter, dagbladschrijver en volksredenaar* (Jan Van Ryswyck, Dicht- en prozawerken, dl. I., pp. v-LXV).

(2) Zie over hem : M. ROOSES, *Schetsenboek*, pp. 168-198.

(3) *De Grondwet*, specimen nr. ; 8-VII-1857, p. 1.

tische hervormingen. In 1860 werd de *Grondwet* zelfs anti-ministerieel, nadat de onwil van het kabinet Rogier tegenover de inwilliging der Vlaamse eisen duidelijk was aangetoond. Tevoren reeds had de krant zich langzaam van de liberale partij afgewend omdat ook daar de flaminganten enkel teleurstellingen opliepen (1). De houding van het blad werd meer en meer onafhankelijk en in 1861 steunde het bij de wetgevend-verkiezingen vlaamsgezinden die op de katolieke lijst stonden (2).

In de kwestie der militaire dienstbaarheden van Antwerpen, schaarde de *Grondwet* zich aan de zijde van de Meetingpartij, en van Ryswyck ging nog radikaler te werk dan vroeger in de kolommen van zijn dagblad (3).

Toch zou *De Grondwet* tamelijk vlug argwaan gaan koesteren over de steeds stijgende macht van de katolieken in de Meetingpartij en midden juli 1864 was de breuk tussen het blad en de partij volledig.

De nieuwe liberale overwinning in de verkiezingen van augustus 1864, bracht de kant weer bij de liberale partij, en voortaan richtten de aanvallen van het blad zich op het Meetinggemeentebestuur.

Het gebrek aan financiële steun wellicht verplichtte Van Ryswyck de uitgave op 4 februari 1865 te staken?

De Grootte Avonturen

- I. M.I.P., VH. : jg. 1914 (nr. 4, 30).
- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-IX-1913 (4).
9. *Adres* : Prinsstraat, 28.
- IV. 1. *Ontspanningsblad*.
2. A-politiek.

De Grootte Illustratie

- I. M.I.P. : 21-IX-1912.

(1) *De Grodnwet*, 25-III-1859, p. 1.

(2) *Ibid.*, 8-VI-1861, 11-VI-1861 en 13-VI-1861.

(3) *Ibid.*, 8-II-1862.

(4) *Le Fureteur*, jg. X, 1913, p. 74.

- II. 2. *Ondertitel* : Geïllustreerd Weekblad.
- 4. *Formaat* : 39,5 × 26,5; 8 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-IX-1912.
- 9. *Adres* : Kipdorpevest, 26.
- IV. 1. Informatie- en ontspanningsblad.
- 2. A-politiek.

De Gulden Vlucht (1)

- II. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1897.
- 9. *Adres* : Provinciestraat, 203.

De Gulden Vlucht

- I. M.I.P. : III-1902.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Duivenliefhebbersmaatschappij „De Gulden Vlucht”.
- 4. *Formaat* : 25 × 18; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1902 (2).
- 5. *Drukker* : G., J. en E. Janssens (3).
- IV. 1. Sportblad.
- 2. A-politiek.

Gut Heil (4)

- II. 2. *Ondertitel* : Organ für Frohsinn und Geselligheit im Deutschen Turnverein in Antwerpen.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XI-1890.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904; p. 148.

(2) Het exemplaar van III-1902 betreft jg. I, nr. 3.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 113-114.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 46.

Hageroos

- I. M.I.P. : 24-XII-1896.
S.B.A. : 24-XII-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Liberale Toon-, Tooneel- en Letterkundige Maatschappij" De Hageroos".
3. *Motto* : Alles door 't Onderwijs.
4. *Formaat* : 24 × 18; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 24-XII-1896.
5. *Drukker* : J. E. Buschmann (1).
9. *Adres* : Lokaal „Hageroos", Norbertusstraat, 22.
- IV. 1. Artistiek blad.
2. Liberaal.

Haleumi

- I. M.I.P. : VI-1907; XI-1907.
K.B.B., FM. : VI-1907; I-1908.
S.B.A. : VI-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe de la Société : „Dorsche Zion" („Jeunesse Sioniste").
3. *Motto* : Le Sionisme a pour but de procurer au Peuple Juif, un état en Palestine assuré publiquement.
4. *Formaat* :
26 × 21; 4 blz.
24,5 × 16,5; 4 blz. (cfr. XI-1907 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.; niet-leden : 1,50 fr.; 10 ct.; niet leden : 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VI-1907.
b. *Laatst bewaarde nummer* : I-1908.
5. *Drukkers* :
Kahan et Kort (2).
Reynaert (3), rue du Pélican, 120. (cfr. XI-1907 e.v. nr.).
7. *Redactie* : Rue de la Vapeur, 7. (cfr. VI-1907).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 51-52.

(2) *Ibid.*, *op. cit.*, pp. 117-118.

(3) *Ibid.*, p. 154.

9. *Adres* : Rue Bélier, 4. (cfr. VI-1907).
IV. 1. Politiek strijdblad, tweetalig : frans en duits.
2. Zionistisch.

Het Handelsblad der Stad en Provincie Antwerpen
Het Handelsblad van Antwerpen

- I. Het Handelsblad : jg. 1844-1914.
S.A.A. : 4-XII-1844 t/m II-VI-1915.
S.B.A. : I-II-1846 t/m 1914.
A.M.V.C. : jg. 1847 t/m 30-VI-1856, 1857-1914.
K.B.B. : jg. 1844-1854, 1756-1914.
R.A.A. : jg. 1852-1862.
U.B.L. : jg. 1894, 1905-1907, 1909, 1911-1913.
M.I.P. : 4-XII-1844; 4-III-1846; 19/20-IV-1851; 16-V-1855;
8-IX-1858; 30-XI-1860; 22-X-1862; 3-VIII-1864; 9/10-II-1869;
27-III-1869; 13-VII-1870; 26-X-1870; 5-IV-1875; 28-VIII-1877
9-II-1878; 20-II-1878; 25/26-XII-1878; 27-I-1883; 29/30-VI-
1884; 19-III-1889; 17-XI-1891; 5-XII-1894; 1/2-XI-1899; 3-I-
1903.
- II. 1. *Titel* : Het Handelsblad van Antwerpen. (cfr. 18-X-1848 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
- 44 × 28; 4 blz.
50 × 33; 4 blz. (cfr. 3-X-1857 e.v. nrs.).
55 × 40; 4 blz. (cfr. 1/2-I-1872 e.v. nrs.).
62 × 47; 4 blz. (cfr. 24-IV-1875 e.v. nrs.).
54 × 39; 4 blz. (cfr. 1-I-1879 e.v. nrs.).
54 × 39 en 62 × 47 (1); 4 blz. (cfr. 23-XII-1882 e.v. nrs.).
62 × 47 en 68 × 47 (1); 4 blz. (cfr. 19-III-1889 e.v. nrs.).
57 × 40; 6 à 12 blz. (cfr. 26-X-1908 Me.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
- W (3 ×).
D (7 ×). (cfr. 28-VI-1848 e.v. nrs.).
D (6 ×). (cfr. 8/9-VII-1848 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
- Antwerpen : 20 fr.; provincie : 24 fr.

(1) Eerst de zaterdagnummers, en later ook sommige weeknummers verschenen op het grote formaat.

Antwerpen : 22 fr. ; provincie : 26 fr. (cfr. 14-XII-1865 e.v. nrs.).

Antwerpen : 20,50 fr. ; provincie : 24,50 fr. (cfr. 1/2-I-1869 e.v. nrs.).

Antwerpen : 22 fr. ; provincie : 26 fr. (cfr. 29-XII-1869 e.v. nrs.).

Antwerpen : 22 fr. ; provincie : 26 fr. ; 20 ct. (cfr. 1/2-I-1872 e.v. nrs.).

Antwerpen : 26 fr. ; provincie : 28 fr. ; 20 ct. (cfr. 23-XI-1872 e.v. nrs.).

Antwerpen : 16 fr. ; provincie : 18 fr. ; 5 ct. (cfr. 3/4-XI-1907 e.v. nrs.).

16 fr. ; 5 ct. (cfr. 1/2-I-1912 e.v. nrs.).

7. Oplage :

1845 : 550 abonnees (1).

Omstreeks 1857 : 25.000 abonnees (2).

III. 1. a. Stichtingsdatum : 4-XII-1844.

b. Laatst onderzochte jaargang : 1914.

Verschijs nog steeds.

2. Stichters : J. P. Van Dieren (drukker), V. H. Dillen (beëdigde) en J. F. Van Tichelt (advocaat) (3).

3. Eigenaars :

J. P. Van Dieren en C^o.

J. en Th. Van Dieren (4). (cfr. 1/2-v-1887 e.v. nrs.).

4. 5. Uitgevers-Drukkers :

J. P. Van Dieren en C^o (5) Steenhouwersvest, 791.

Idem, Coppensstraat, 1045. (cfr. 5-I-1848 e.v. nrs.).

Idem, Coppensstraat, 3. (cfr. 8-I-1876 e.v. nrs.).

J. en Th. Van Dieren (5). (cfr. 1/2-v-1887 e.v. nrs.).

(1) *De Broederhand*, jg. 1846, p. 494.

(2) J. PERSYN, *August Snieters en zijn tijd*, dl. II, p. 128. Dit cijfer is wellicht sterk overdreven en werd onder voorbehoud opgenomen.

(3) Rond de Jubelviering van *Het Handelsblad* (*Het Handelsblad*, 17-XII-1946, p. 4).

(4) In 1908 vormen J. en Th. Van Dieren hun blad om tot een naamloze vennootschap; voorzitter van de beheerraad was Alfons Huybrechts (1910-1930); beheerders : Cyriel Cassiers (1910-1930), Alfons Leys (1910-1930) en Jer. Van Kerckhoven (1910-1920); toezichters: Jules Deckers (1910-1919) en Flor. Peeters (1910-1918). Zie F. PRIMS, 100 jaar geschiedenis van het *Handelsblad van Antwerpen*, (Jubelalbum van het *Handelsblad van Antwerpen* 1844-1944, pp. 13-45) en Jubelalbum van het *Handelsblad van Antwerpen* 1844-1944, pp. 62-63.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 186.

(6) F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 60.

7. *Hoofdredacteurs* :

L. J. Vleeschouwer (1844-1847) (6).
August Snieders (1847-1900) (1) (2).
Jan Van Menten (1900 e.v. jaren) (3).

8. *Redacteurs* :

V. H. Dillen (3); Bultynck, Jozef Staes, Lodewijk Janssens, Jan Van Menten (1886-1900), Pieter de Mey, Niklaas Winkel-
ler (4).

Medewerkers : Jan De Laet, Lodewijk Gerrits, Geert Schoiers, Edward Coremans, Alfred Geelhand de Bistrate, H. Conscience, Julius de Geyter, Th. Van Ryswyck, Domien Sleenckx, J. B. Van Kerckhoven, Eug. Zetternam, Dr. Renier Snieders, Dautzenberg, Dr. Snellaert, Karel Prims, Pinck, Emile Beuckelaers-Doncke, L. T. Van den Broeck, Léon de Burbure de Wesenbeeck, Edmond Poffé, Omer Wattez, Lode Opdebeek, Dr. Wilfried Broeckart, Marnix Hoogewijs, Servus Habets, Jer; Van Kerckhoven-Donnez, Dr. Nuyens, Piet van der Oudera, Julius Van der Voort (toneel), Frans Verhaeren (muziek), Albert Hausen (muziek), E. Painparé (muziek), Ben Linnig (ons oud Antwerpen), Van Leeshout (geschiedenis), Amand de Lattin (geschiedenis), Floris Prims (geschiedenis), Van Werveke (geschiedenis), Van Kerschaever (geschiedenis), Jos. de Beer (geschiedenis), Léon de Burbure zoon (geschiedenis), Mannu de Hasque (geschiedenis), Gielens (beurs), Jules Deckers, Constant Morrens (diamant) (5).

Correspondenten : Mgr. de 't Serclaes (Rome), Mgr. De Voghel (Rome), Burger Jarl (Skandinavië), Carlos (Buenos-Aires-Zuid Amerika), Léon Hercault (parlement), Alexandre Delmer (Brussel), Edmond Patris (parlement), Auguste Thomas (parlement), E. Tielemans (parlement) (5).

9. *Adres* :

Coppenolstraet, 1045.

(1) J. MERCKX, *Het Oudste Vlaamsche blad in België, „Het Handelsblad”, 110 jaar, Antwerpen. - Le plus ancien journal flamand paraissant en Belgique, 110e anniversaire du Handelsblad, Anvers (La Press - De Pers; 1954, n° 4, pp. 6-14).*

(2) Zie over hem : J. PERSYN, *August Snieders en zijn tijd.*

(3) J. MERCKX, *op. cit.*, pp. 6-14.

(4) F. PRIMS, *100 jaar geschiedenis van het „Handelsblad van Antwerpen”, (Jubelalbum van het Handelsblad van Antwerpen, 1844-1944, pp. 13-45).*

(5) *Onze medewerkers en vrienden, (Jubelalbum van het Handelsblad van Antwerpen 1844-1944, pp. 59-61).*

Coppenolstraet, 3. (cfr. 8-I-1876 e.v. nrs.).

Lijnwaadmarkt, 9. (cfr. 26-X-1908 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en opinieblad.

In het eerste nummer luidde het : „Dit blad zij dan vooral den handel toegewijd” (1). Nadat 10 jaar vroeger de liberale „Précurseur” in korte tijd, met zijn degelijke en uitgebreide informatie, de Antwerpse pers was gaan domineren en het handelsleven vele diensten bewees, verscheen nu ook een vlaams blad dat een gelijkaardige plaats wou innemen.

Het „Handelsblad” richtte zich vooral tot de handeldrijvende bevolking van Antwerpen, en verdedigde ten allen tijde de belangen van de middenstand (2).

2. Aanvankelijk post-unionistisch en vooruitstrevend, later katholiek en conservatief, steeds onafhankelijk en vlaamsgezind.

Was *Le Précurseur* in zijn beginperiode unionistisch, *Het Handelsblad* betoonde onomwonden zijn post-unionistische houding en wilde van geen partijen weten, meer nog het stelde zich de vraag : „Wordt het geen tijd dat de partijschap op-houde?” (3).

Op het eind van het gebeurtenisvolle jaar 1848 lichtte het het blad zijn houding als volgt toe : „... Onpartijdigheid en verdraegzaamheid voor iedere denkwijze of regeringsvorm, welke hij ook moge zijn, indien hij gunstig vereenigbaer is met den stand eener samenleving, was het rigtsnoer in het leveren onzer tijdingen en in deszelfs bemerkings” (4).

Wat betreft het negeren van de vlaamse eisen liet het „Handelsblad” zich als volgt uit : „... Neen, men stoort zich niet meer aen de billijke klachten van de Vlaming ; men regeert naar willekeur ! ... : sedert twintig jaren, zeggen wij, hebt gij regeerders het vlaamsche volk teruggestooten in redelijken en stof-felijken voorspoed ! ... Dat de vlaamsche pers ontwake ! ...” (5)

Met reden mocht het blad evenwel zeggen : „Van den eersten oogenblik af van ons bestaen, reikten wij gulhertig de hand toe, aen het jonge en verdrukte Vlaenderen ...” (6).

(1) *Het Handelsblad der Stad en Provincie Antwerpen*, 4-XII-1844, p. 1.

(2) Zie daarover E. VAN KERCKHOVEN, *De Middenstand en „Het Handelsblad”*, (Jubelalbum van het *Handelsblad van Antwerpen 1844-1944*, pp. 158-161).

(3) *Het Handelsblad der Stad en Provincie Antwerpen*, 11-VI-1847, p. 1.

(4) *Het Handelsblad van Antwerpen*, 30/31-XII-1848, p. 1.

(5) *Ibid.*, 6-V-1850, p. 1.

(6) *Ibid.*, 3-X-1857, p. 1.

Van 1857 af werd de politieke strekking van het *Handelsblad* duidelijk katholiek : de beroering rondom de „kloosterwet” was hieraan wellicht niet vreemd. Het Unionisme was niet meer leefbaar gebleken en de partijstrijd had zich zodanig aangescherpt, dat het blad partij moest kiezen : zonder evenwel een partijblad te worden, steunde het „Handelsblad” voortaan in elke wetgevende verkiezing de kandidaten van de „Grondwettelijke en Konservatieve Vereeniging” (1).

In de kwestie der militaire „Krijgsdienstbaarheden” van Antwerpen koos het blad logischerwijze de zijde der meetingisten, en voortaan stond het steeds de Meeting-partij voor (2). De belangen van Vlaanderen, van Antwerpen en van de katholieken waren voor het *Handelsblad* één : „Evenals vroeger zullen al onze krachten gewijd zijn aan het vlaamsche vaderland, aan godsdienst, taal, eigen haard en zeden, aan alle zedelijke en stoffelijke belangen van ons vlaamsch volk ; aan Antwerpen, dat ons immer zo nauw aan 't hart heeft gelegen” (3). Na 1862, met het ontstaan der Meeting, bleef de politieke lijn van de krant dezelfde ; evenwel was de katholieke gezindheid versterkt en ging het *Handelsblad* meer en meer over naar de conservatieve vleugel van de katholieke partij, vooral na de eeuwwisseling (4).

Nooit echter was *Het Handelsblad* een partijblad : zijn onafhankelijkheid als dagblad heeft het steeds kunnen bewaren.

V. *Den Antwerpenaar* werd in 1846 in het *Handelsblad* opgenomen (5).

De Postrijder versmolt in 1852 met het *Handelsblad* (5).

Van 21 mei af tot en met 3 oktober 1857 verscheen een wekelijks supplement, het *Zondagsblad* op 2 bladzijden.

In 1870 gaf het *Handelsblad* uit : *De Oorlog, geïllustreerde beschrijving der gebeurtenissen van den dag*”, een supplement verschijnend tijdens de frans-duitse oorlog (6).

Van 25 juni 1894 af verscheen een *Morgend-Bulletijn van het Handelsblad van Antwerpen* (7).

(1) Zie daarover : *Het Handelsblad van Antwerpen*; 1857 en volgende jaren.

(2) Zie daarvoor : *Het Handelsblad van Antwerpen*; 1862 en volgende jaren.

(3) *Het Handelsblad van Antwerpen*, 1/2-1-1895, p. 1.

(4) J. MERCKX, *op. cit.*, pp. 6-14.

(5) L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 578.

(6) *Anvers-Pressophile*, p. 74.

(7) *Ibid.*, p. 47.

De Handelsreiziger

- I. M.I.P. : v-1907; XI-1909 (nr. 16); XI-1909 (nr. 17); IX-1912; IV-1913; I-1914.
S.B.A. : v-1907; III-1908; VIII-1911.
K.B.B., FM. : v-1907; XII-1912.
- II. 2. *Ondertitel* :
Officieel Orgaan der Handelsreizigers van Antwerpen en Provincie. Onderlinge bijstand en beroepsbelangen. Al wat betrekking heeft op het zedelijk en stoffelijk welzijn van de Reiziger, buiten de politiek. — Organe officiel de l'Association mutuelle et professionnelle des Voyageurs de Commerce d'Anvers et de la Province. Tout ce qui a rapport au bien-être moral et matériel du Voyageur, hormis la politique.
Geen ondertitel. (cfr. XII-1912 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
44 × 31; 8 blz.
51 × 31,5; 4 blz. (cfr. XI-1909 e.v. nrs.).
39,5 × 24; 4 blz. (cfr. IX-1912 e.v. nrs.).
45 × 30; 4 blz. (cfr. I-1914).
5. *Periodiciteit* :
M.
M (2 ×) (cfr. XI-1909 e.v. nrs.).
M. (cfr. IX-1912 e.v. nrs.).
7. *Oplage* : 5.000 ex. (cfr. v-1907).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : v-1907.
b. *Laatst bewaarde nummer* : I-1914.
5. *Drukkers* :
Monden en Co (1), rue Zirk, 27.
W. Koopal (2), St. Jacobsmarkt, 85. (cfr. IX-1912 e.v. nrs.).
Eugène Bernaerts, St. Jacobsmarkt, 85. (cfr. I-1914).
9. *Adres* : „In de Ton”, Pelikaanstraat, 14.
- IV. 1. Vakblad, tweetalig.
2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 140-141.

(2) *Ibid.*, p. 118-119 : 327. KENNIS.

Die Harfe

- I. M.I.P. : 15-IX-1888; 22-XII-1888; 24-VIII-1889; 4-IX-1889;
7-VI-1890; 26-VI-1890; 2-VIII-1890.
S.B.A. : 6-IV-1889; 3-VIII-1889; 4-XII-1889; 7-VI-1890;
19-VII-1890.
K.B.B., FM. : 5-X-1889.
- II. 4. *Formaat* :
25 × 18,5; 4 blz.
25 × 18,5; 10 blz. (cfr. 6-IV-1889 e.v. nrs.).
41,5 × 25,5; 4 blz. (cfr. 24-VIII-1889 e.v. nrs.).
41,5 × 25,5; 12 blz. (cfr. 4-XII-1889).
25 × 18,5; 6 blz. (cfr. 7-VI-1890).
25 × 18,5; 8 blz. (cfr. 19-VII-1890 e.v. nr.).
5. *Periodiciteit* :
W.
W (2 ×). (cfr. 24-VIII-1889 e.v. nrs.).
W. (cfr. 7-VI-1890 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
1 fr./3M; 10 ct.
4 fr. (cfr. 4-XII-1889 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IX-1888.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 2-VIII-1890.
5. *Drukker* : F. en G. Van Stramberg (1), rue des Babillardes, 42.
7. *Redactie* : G. Van Stramberg.
- IV. 1. Informatie- en ontspanningsblad, voor Duitsers verblijvend
in het buitenland.
2. A-politiek.

Harop

- I. S.B.A. : 1-V-1911; 15-XII-1912.
K.B.B., FM. : 1-V-1911.
M.I.P. : 1-V-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Vlaamsstrijdend maandblad, uitgegeven door
„Klauwaertszones”.
4. *Formaat* : 32 × 22; 4 blz.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 206.

5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-v-1911.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-xii-1912.
5. *Drukkers* :
F. Janssens (1).
- Van Ressler, Lange Nieuwstraat, 48 (cfr. 15-xii-1912).
9. *Adres* :
Vercammenstraat, 26, Borgerhout.
Lange Koepoortstraat, 57 (cfr. 15-xii-1912).
- IV. 1. Politiek strijdblad.
2. Vlaamsstrevend.

Hatikwah

- I. S.B.A. : iv-1905 t/m vi/vii-1914.
K.B.B., FM. : iv-1905.
M.I.P. : iv-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Monatschrift der Belgischen Zionisten Föderation.
Revue mensuelle de la Fédération Sioniste Belge.
3. *Motto* :
Der Zionismus erstrebt für das Jüdische Volk die Schaffung
einer öffentlich-rechtlich gesicherten Heimstätte in Palastina.
(Baseler Programm).
Idem +
Le Sionisme a pour but la création d'un domicile en Palestine
pour le Peuple juif sous la garantie du droit public. (Program-
me de Bâle). (cfr. vii-1908 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 27,5 × 18,5; 12 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* :
2 fr.; 20 ct.
3 fr.; 25 ct. (cfr. v-1906 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : iv-1905.
- b. *Einddatum* : vi/vii-1914.
9. *Adres* :
Rue de Bélier, 36.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 114-115.

(2) *Ibid.*, pp. 153-154.

Rue du Bélier, 36 et rue Somers, 54. (cfr. v-1905 e.v. nrs.).
Rue de la Vapeur, 7. (cfr. VII-1907 e.v. nrs.).

IV. 1. Politiek strijdblad.

2. Zionistisch.

„*Hatiwak* will sich vor allem in den Dienst der zionistischen Idee stellen, sie fördern und verbreiten, wo sie noch nicht eingedrungen ist, sie erklären und erläutern, wo sie noch unbestimmt und schrankend scheint, sie studieren und vertiefen, wo sie bereits feste Wurzel gefasst“ (1).

De Havenarbeider

I. M.I.P. : III-1914; v-1914.

S.B.A. : III-1914; VIII-1914.

K.B.B., FM. : III-1914.

II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van het Landelijk Verbond der Kristene Dokwerkersbonden.

4. *Formaat* : 28 × 21; 8 blz.

5. *Periodiciteit* : M.

6. *Prijs* : 1,10 fr. m

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1914.

b. *Einddatum* : VIII-1914.

4. *Uitgever* : K. Vennekens.

5. *Drukker* : Wwe Brouwers en Zoon (2), Prinsesstraat, 9.

9. *Adres* : Nationalestraat, 119.

IV. 1. Vakbondsblad.

2. Christen-democratisch.

De Havenbelangen

I. S.B.A. : jg. 1912-1914, I-1913.

K.B.B., FM. : XII-1912.

M.I.P. : XII-1912.

II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Bond der belanghebbenden van Dokken, Kaaien en Eilanders.

(1) *Hatiwak*, IV-1905, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 46-48.

4. *Formaat* : 42 × 27; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 2 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1912.
- b. *Voortgezet na W.O.I.*
5. *Drukker* : Florent Melsen (1), Brugstraat, 18.
7. *Hoofredactie* : Café „Cobourg”, Nasastraat, 43.
- IV. 1. Belangenblad voor middenstanders.
2. Is bevreesd voor de werkstakingen, maar toont zich evenwel voorstander van het zuiver algemeen stemrecht.

De Havenwerker

- I. K.B.B., FM. : 26-I-1897.
- M.I.P. : 26-I-1897.
- S.B.A. : 26-I-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad der Belgische Dok- en Straatwerkers.
4. *Formaat* : 11 × 7,5; 16 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 1,50 fr.; 1 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-I-1897.
4. *Uitgever* :
 - L.-C. Janssens (2), Falconrui, 4.
 - Reynaert-Corewyn (3), Oranjestraat, 4.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Wellicht orgaan van de „Internationale Dokwerkersbond” van Antwerpen (4).

L'Hebdomadaire

- I. M.I.P. : 4-VII-1840.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal des Intérêts matériels.
3. *Motto* : Nous rendons grâces au ciel de ce que nous valons infiniment mieux que nos dévanciers. (Trav. d'Homère).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 138.

(2) Secretaris van de „Internationale Dokwerkersbond”. Zie *De Havenwerker*, 26-1-1897.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(4) Het blad publiceert in zijn eerste nummer het reglement van deze bond.

4. *Formaat* : 37 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen : 3,50 fr./3M; België : 4 fr./3M; 30 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-VII-1840.
- b. *Einddatum* : 27-XII-1840 (1).
5. *Drukker* : O. Dardenne (2).
9. *Adres* : Mme Jonghmans, Courte rue Neuve, 817.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, vooral bestemd voor handelaars.
2. Liberaal en hevig anti-clericaal (3).

't Heibloemken

- I. M.I.P. : 1-1904.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Arendonckenaarskring, gevestigd in het lokaal „De Hovenier”, Jezusstraat, 22, Antwerpen.
4. *Formaat* : 42 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1,25 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1904.
5. *Drukker* : J. Willekens (4), St. Paulusstraat, 45.
- IV. 1. Verenigingsblad.
2. A-Politiek.

De Hekelaar

- I. S.B.A. : 17-X-1863 t/m 4-VI-1865.
- A.M.V.C. : jg. 1863 (nrs. 11-52), 1864, 1865 (nrs. 1-30).
- M.I.P. : 9-I-1864.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Politiek Weekblad.
 Waarheid, Regtvaardigheid, Algemeen Welzijn.
 Regtvaardigheid, Algemeen Welzijn. (cfr. 8-X-1864 e.v. nrs.).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 49 en L. TORFS, *Tijdschrift register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 577.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 59-60.

(3) L. TORFS, *op. cit.*, p. 577 en L. WILLS, *De politieke oriëntering van de Vlaamsche beweging*, p. 14.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 207-208.

4. *Formaat* : 37 × 24,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
Antwerpen : 6 fr.; elders : 6,50 fr.; 20 ct.
10 fr.; 20 ct. (cfr. 8-x-1864 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-x-1863.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 4-vi-1865.
Einddatum : xii-1865 (1).
5. *Drukker* : Ch. Mortelmans (2), Zirkstraat, 26.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
2. Liberaal en anti-Meeting.
„De Hekelaar had in last Reinaert de Vos den baard af te doen, maar hij hekelde over het algemeen te grof, en tegen het einde van 1865 was deze nering uit” (3).

Help U Zelve

- I. M.I.P. : 2-viii-1891; x-1894; ix-1895; x-1895; 30-iii-1897.
S.B.A. : xi-1893; vi-1896; 4-v-1902.
K.B.B., FM. : 1-1893.
S.A.B. : ?-iv-1895.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan der Liberale Werkende klas van Antwerpen.
Orgaan der Liberale Werklieden Vereeniging van Antwerpen en omliggende gemeenten (Politieke Werking) en der Belgische Liberale Werklieden Partij. (cfr. 4-v-1902).
4. *Formaat* :
27 × 17,5; 4 blz.
31 × 23; 4 blz. (cfr. x-1894 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
M of Onregelmatig.
W. (cfr. 4-v-1902).
6. *Prijs* : 2 fr.; 2 ct. (cfr. 4-v-1902).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-viii-1891.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 4-v-1902.

(1) F. DE POTTER, *Vlaamsche bibliographie*, p. 749.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 143-144.

(3) L. TORFS, *Tijdmagig register der periodische drukkers van Antwerpen*, p. 587.

4. *Uitgever* : F. G. Verrept, De Braeckeleeerstraat, 10. (cfr. 4-v-1902).
 5. *Drukker* : H. Ernest en Cie (1), Hopland, 32.
 9. *Adres* : Liberaal Volkshuis, Volkstraat 42. (cfr. 4-v-1902).
- IV. 1. Partijblad.
2. Orgaan van de werkelijk liberale vleugel in de arbeidersbeweging.
Help U Zelve scheidt zich radicaal af van de socialisten en katolieken, en gebruikt daarvoor de slogan : „Socialism en klerikalisme is onze vijand” (2).

Herbergiersblad

- I. M.I.P. : XII-1891 ; v-1892 ; 15-IX-1892 ; III-1895 ; 16-VII-1895 ; II-1898 ; 1-VII-1899 ; IX-1899 ; 7-II-1901 ; 9-II-1903 ; 15-X-1903 ; 1-II-1904 ; 1-XII-1907 ; 4-III-1909.
 S.B.A. : XII-1891 ; 1-XII-1892 ; 16-IX-1893 ; II-1897 ; IX-1899 ; 1-II-1900 ; 7-II-1901 ; 9-II-1903 ; VII-1904 ; 1-I-1910.
 K.B.B., F.M. : XII-1891 ; VIII-1907 ; 1-X-1908.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Orgaan van het Onpartijdig Verbond der Belangen van Herbergiers en Drankslijters te Antwerpen.
 Orgaan van het Onpartijdig Verbond der Belangen van Herbergiers te Antwerpen. (cfr. v-1892 e.v. nrs.).
 Orgaan van het Onpartijdig Verbond der Belangen van Herbergiers van het Arrondissement Antwerpen. (cfr. 16-IX-1893 e.v. nrs.).
 Orgaan van het Verbond der Belangen van Koffiehuishouders, Herbergiers en Drankslijters van het Arrondissement Antwerpen. (cfr. 1-XII-1907 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 36 × 26,5.
 46 × 31 ; 4 blz. (cfr. 1-VII-1899 e.v. nrs.).
 55 × 37 ; 4 blz. (cfr. 1-XII-1907 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
 M of Onregelmatig.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(2) *Help U Zelve*, VI-1896, p. 2.

- M (2 ×). (cfr. I-XII-1892 e.v. nrs.).
 M. (cfr. I-II-1900 e.v. nrs.).
 M of O. (cfr. I-XII-1900 e.v. nrs.).
6. Prijs : 3,50 fr.; leden : gratis.
 7. Oplage : 10.000 ex. (cfr. XII-1891).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1891.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : I-I-1910.
5. *Drukkers* :
 Wauters en Klauwaert (1), Begijnvest, 99.
 F. Wauters (1), St. Jansstraat, 56. (cfr. I-XII-1900 e.v. nrs.).
 7. *Hoofdredacteur* : Jan Paulus. (cfr. 16-IX-1893).
 9. *Adres* :
 Nationalestraat, 64.
 Saksenstraat, 1. (cfr. 16-IX-1893 e.v. nrs.).
 Cassiersstraat, 28. (cfr. 16-VII-1895 e.v. nrs.).
 De Keyserlei, 58. (cfr. I-VII-1899 e.v. nrs.).
 Eggestraat, 7. (cfr. I-X-1908 e.v. nrs.).
- IV. 1. Vak- en belangenblad.
 2. Onpartijdig.

De Houtbewerker

- I. M.I.P. : IV-1898; XII-1899; I-V-1901.
 S.B.A. : IV-1898; XII-1899.
 K.B.B., FM. : XII-1899.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Orgaan van den Antwerpschen Houtbewerkerbond.
 Orgaan der Antwerpsche Houtbewerker. (cfr. XII-1899).
3. *Motto* : Werklieden aller landen vereenigt U!!!
 Eene nijverheid, een Werkersbond.
 De verbetering van het lot der arbeiders moet hun eigen werk zijn.
4. *Formaat* :
 27 × 21; 4 blz.
 31 × 23 : 4 blz. (cfr. XII-1899).
 32,5 × 24,5; 4 blz. (cfr. I-V-1901).

(1) Zie : J. VERHELST, op. cit., pp. 87-88.

- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IV-1898 (1).
- b. *Laatst bewaarde nummer* : I-V-1901.
- Einddatum* : 1914 (1).
- 5. *Drukker* : Bondsdrukkerij Gilliams en C^o (2), Ossenmarkt, 25.
- 9. *Adres* : Lokaal „De Eendracht”, Vleminckxveld, 5.
- I. 1. *Vakbondsblad*.
- 2. *Blad van het Antwerps socialistisch syndicaat der houtbewer-
kers* (3).

De Houtbewerker

- I. 1. *M.I.P.* : X-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandelijksch Orgaan der Nationale Federatie der Houtbewerkers van België.
- 3. *Motto* : Houtbewerkers van gansch België, vereenigt U in een enkele Federatie, dan eerst zullen uwe grieven verdwijnen.
- 4. *Formaat* : 37 × 26,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : 0,75 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : X-1905.
- 5. *Drukker* : Bondsdrukkerij „De Voorzorg” (4), Ossenmarkt, 25.
- 7. *Redactie* : Somersstraat, 45.
- IV. 1. *Vakbondsblad*.
- 2. Niet gekend.

De Houtbewerdersgazet van Antwerpen (5)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VII-1891.
- 5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (6), Gemeentestraat.

(1) L. DELSINNE, *Le mouvement syndical en Belgique* p. 96 : „Après une courte parution en 1891 le Houtbewerker paraît à peu près régulièrement de 1898 jusqu'en 1914.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207 : 717. DE VOORZORG.

(3) Zie L. DELSINNE, *op. cit.*, p. 96.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

(5) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 48.

(6) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

De Huisvriend

- I. S.B.A. : 17-XII-1865 t/m 30-XII-1913.
M.I.P. : 31-XII-1865; 7-I-1866; 14-I-1866; 28-XII-1867;
1-XII-1869; 12-VI-1870; 2-I-1875; 6-X-1875; 12-II-1879;
20-IX-1879; 8-III-1884; 13-VIII-1890; 20-V-1891; 7-XI-1891;
30-XII-1893; 4-XII-1897; 22-VII-1909.
K.B.B., FM. : 2-XI-1867; 11-IV-1883.
U.B.G. : 8-I-1898.
- II. 2. *Ondertitel* :
Weekblad voor stad en dorp,
Nieuwsblad voor Stad en Dorp. Verschijnende Woensdag's
en Zaterdag. (cfr. 7-XI-1868 e.v. nrs.).
Nieuwsblad voor Stad en Dorp. (cfr. 16-III-1870 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
40 × 27; 8 blz.
50 × 33; 4 blz. (cfr. 7-XI-1868 e.v. nrs.).
54,5 × 39; 4 blz. (cfr. 17-VIII-1878 e.v. nrs.).
61 × 46; 4 blz. (cfr. 1-I-1887 e.v. nrs.).
59 × 38 of 46 en 61 of 66 × 46 (1); 4 blz. (cfr. 11-VI-1887
e.v. nrs.).
54 × 39,5; blz. (cfr. 31-X/1-XI-1898 e.v. nrs.).
54 × 34; 4 4 blz. (cfr. 17/18-XII-1898 e.v. nrs.).
61 × 46; 4 blz. (cfr. 28/29-XI-1903 e.v. nrs.).
57 × 40; 4 blz. (cfr. 27-X-1908 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
W.
W (2 ×) (cfr. 7-XI-1868 e.v. nrs.).
W (3 ×). (cfr. 29-X-1898 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
3 fr.
Antwerpen : 4 fr.; provincie : 4,50 fr. (cfr. 16-XII-1866 e.v.
nrs.).
Antwerpen : 3 fr. (W); 4,50 fr. (W 2 ×); provincie : 3,50 fr.
(W), 5,20 fr. (W 2 ×) (2). (cfr. 7-XI-1868 e.v. nrs.).

(1) De wisseling in formaat is voor deze periode zeer onregelmatig.

(2) Van 7 november 1868 af tot 4 december 1869 hebben klaarblijkelijk 2 uitgaven bestaan, een wekelijkse en een half-wekelijkse, waarop men zich afzonderlijk kon abonneren. Wij konden slechts de halfwekelijkse uitgave voor deze periode in verzameling aantreffen.

- Antwerpen : 4,50 fr.; provincie : 5,20 fr. (cfr. 4-XII-1869 e.v. nrs.).
 6,50 fr. (cfr. 27-XI-1872 e.v. nrs.).
 7,50 fr. (cfr. 29-X-1898 e.v. nrs.).
 7,50 fr.; 5 ct. (cfr. I-XII-1898 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-XII-1865.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 30-XII-1913.
3. 4. 5. *Eigenaars-Uitgevers-Drukkers* :
 J. Van Dieren en C^o (1), Coppenolstraat, 3.
 J. en Th. Van Dieren (1), Coppenolstraat, 3. (cfr. 4-V-1887 e.v. nrs.).
 Idem, Lijnwaadmarkt, 9. (cfr. 27-X-1908 e.v. nrs.).
7. *Hoofdredakteur* : Jan Van Menten (2).
 8. *Redacteurs* : P. de Mey, N. Winkler (2).
- IV. 1. Informatie- en ontspanningsblad.
 „... *de Huisvriend* zal, zoveel het in zijn bereik valt : de staatkundige, de advocaat, de doctor, de veearts, de economist, de raadgever voor den burger in stad en dorp zijn : ...” (3).
2. *Katoliek en behoudensgezind, pro-Meeting*.
De Huisvriend, die werd uitgegeven door de eigenaars van het *Handelsblad*, kante zich zeer hevig tegen *De Scheldegalm*, een blad van dezelfde aard als het hier besprokene en gepatronoord door het dagblad *De Koophandel*, dat zogezegd godsdienstig en onafhankelijk was (4).

L' Humoriste

- I. M.I.P. : 27-III-1859.
- II. 2. *Ondertitel* : Paraît tous les dimanches.
4. *Formaat* : 33 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 12 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-III-1859.
4. *Uitgever* : H. Manceaux, Canal au Fromage.
5. *Drukker* : Ve Kennes et Gerrits (5).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 186.

(2) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908, p. 112; 1910, p. 118.

(3) *De Huisvriend*, 17-XII-1865, p. 1.

(4) *Ibid.*, 7-XI-1868, p. 1.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 119-120.

7. *Hoofdredacteur* : Joseph Dupont, rue Houblonnière, 8 (1).
 IV. 1. Humoristisch informatieblad.
 2. Niet gekend.

Ieders Belang

- I. S.B.A. : 5-I-1868 t/m 5-IV-1868.
 M.I.P. : 12-I-1868; 26-I-1868;
 K.B.B., FM. : 9-II-1868.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor alle standen.
 4. *Formaat* : 36,5 × 26; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-I-1868.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 5-IV-1868.
 5. *Drukker* : J. W. Marchand en Cie, Oude Beurs, 49.
 9. *Adres* : Oude Beurs, 49.
- IV. 1. Politiek informatieblad.
 2. Vlaamsgezind, vooruitstrevend en pro-meeting.
 „Ons is het even natuurlijk dat het vlaamsch aanhangers vinde bij de personen die wij katholiek heeten, als dat zij verdeedigers hebben bij de liberalen. Het herstel der vlaamsche grieven is voor allen even belangrijk...” (2).
 „... Behalve het wetenschappelijke en letterkundig gedeelte trekt *Ieders Belang* te velde voor waarheid, recht, vrijheid en gelijkheid, ... Van de beuzelingen van liberaal en katholiek waarmede men het land zoo schoon gewiegd heeft sedert 1830, kan hier geen kwestie zijn” (3).
Ieders Belang bracht verder een progressief programma naar voren, waarin naast de gekende eisen der Meeting zoals de afbraak der vesten, algemeen stemrecht voor gemeente en provincie in afwachting van een herziening der grondwet, decentralisatie, lager onderwijsuitbreiding, drukpersvrijheid, vrijhandel, scheiding tussen kerk en staat voorkwamen (4).
- V. Samenvoeging en voortzetting van *De Vlinder* en het *Vrije Woord*.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 49.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 133-134.

(3) *Ieders Belang*, 5-I-1868, p. 1.

(4) *Ibid.*, 12-I-1868, p. 1.

Iets Voor Allen

- I. S.B.A. : 29-IX-1888; 24 slachtmaand-1889.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk der Vlaamschgezinde Studenten van het O.L.V. Collegie te Antwerpen.
 3. *Motto* :
Vliegt de blauwvoet? Storm op zee. Wat walsch is valsch is. Alles voor Vlaanderen! Vlaanderen voor Kristus! (cfr. 24 slachtmaand-1889).
 4. *Formaat* :
21 × 14; 4 blz.
31 × 21; 4 blz. (cfr. 24e slachtmaand 1889).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1887 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 24e slachtmaand 1889.
 4. *Uitgever* : A. Callaey, Meistraat, 12. (cfr. 24e slachtmaand 1889).
- IV. 1. Studentenblad.
 2. Katoliek en vlaamsgezind.
- V. In 1890 voortgezet door *Jong Antwerpen* (1).

L'Industriel

- I. M.I.P. : 10-IV-1894; 25-VI-1894; 25-XI-1894.
K.B.B., FM. : 10-XII-1895.
- II. 4. *Formaat* : 27 × 21; 10 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1893 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-XII-1895.
 5. *Drukker* : K. et J. Willekens (3), rue St. Paul, 45.
 6. *Directeur* :
Rue Pycke, 13.
42, rue Coeberger, (cfr. 10-XII-1885).
- IV. 1. Informatie- en beroepsblad.
 2. Niet gekend.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 49.

(2) Het exemplaar van 10-IV-1894 betreft jg. II, nr. 7.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 207-208.

L'Information

- I. S.B.A. : 5-v-1904; 12-v-1904; 23-xii-1905; 11-vii-1907 t/m 27-v-1911.
A.M.V.C. : 21-ii-1907 t/m 2-xii-1910.
M.I.P. : 5-v-1904; 23-xii-1905; 29-iii-1906; 5-ix-1907; 2-i-1908; 24/30-vi-1909.
- II. 1. *Titel* : L'Information d'Anvers. (cfr. 28-i-1911 e.v. nrs.).
 2. *Ondertitel* :
Organe Indépendant. Annonces officielles et notariales. Ventes Achats- Adjudications et Divers.
Littéraire, Artistique, Mondaine, Financière. (cfr. 23-xii-1905 e.v. nr.).
Littéraire, Artistique, Mondaine, Judiciaire, Financière. (cfr. 4-vii-1907 e.v. nrs.).
Intérêts généraux, Finances, Dans le Monde, Lettres et Arts.
Journal du Palais. (cfr. 19/25-iv-1908 e.v. nrs.).
Ville, Palais, Théâtres, Lettres, Arts, Finances. (cfr. 28-i-1911 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* :
54 × 39; 4 blz.
50 × 36; 4 blz. (cfr. 29-iii-1906 e.v. nrs.).
41 × 27,5; 6 blz. (cfr. 19/25-iv-1908 e.v. nrs.).
31 × 23; 4 blz. (cfr. 28-i-1911 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
5 fr.; 10 ct.
2,50 fr.; 10 ct. (cfr. 28-i-1911 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-v-1904.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 27-v-1911.
 4. *Uitgever* :
L. Legros, rue Porte-aux-Vaches, 62.
Geen uitgever vermeld. (cfr. 29-iii-1906 e.v. nrs.).
 5. *Drukkers* :
Imprimerie Centrale (1), Soc. Anonyme, 34, Rempart Kipdorp, A. De Kanter, 35, Klapdorp. (cfr. 29-iii-1906 e.v. nrs.).
A. De Kanter (1), 35, Klapdorp. (cfr. 21-ii-1907 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 71.

- August Van Nylen (1), Rempart Kipdorp, 26. (cfr. 27-v/2-vi-1909 e.v. nrs.).
7. *Hoofdredactrice* : Artémise. (cfr. 1/7-vii-1909 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
- Rue Porte-aux-Vaches, 92.
 Rue Lozane, 158. (cfr. 29-iii-1906 e.v. nrs.).
 Rue Dodoens, 24. (cfr. 12-ix-1907 e.v. nrs.).
 Rue Van Geert, 91. (cfr. 1/7-vii-1909 e.v. nrs.).
 Rue des Juifs, 17. (cfr. 20/27-xi-1909 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatieblad, zowel commercieel als artistiek dat „... les vrais intérêts publics...” wil verdedigen (2).
2. Onafhankelijk.

L'Information

- I. M.I.P. : 11-x-1913; 15/22-xi-1913.
- II. 2. *Ondertitel* :
- Journal des Théâtres et Concerts.
 Organe paraissant le samedi de chaque semaine.
 Journal illustré des Théâtres, Concerts, Music-Halls, Cinémas et Sports. (cfr. 15/22-xi-1913).
4. *Formaat* :
- 37 × 27; 8 blz.
 51 × 31; 4 blz. (cfr. 15/22-xi-1913).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr. (3); 5 ct.
- III. 1. *Stichtingsdatum* : 11-x-1913.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 15/22-xi-1913.
5. *Drukker* : Imprimerie du Centre, Rempart Kipdorp, 26.
 6. *Directeur* : Hubert Dumoulin, Avenue du Sud, 22.
 7. *Hoofdredacteur* : Hubert Dumoulin, (cfr. 15/22-xi-1913).
Redactiesecretaris : Fernand Dumoulin. (cfr. 15/22-xi-1913).
 9. *Adres* : Avenue du Sud, 220.
- IV. 1. Artistiek- en sportblad.
 2. A-politiek.

(1) *Ibid.*, pp. 191-192.

(2) *L'Information*, 5-v-1904, p. 1.

(3) *L'Information* verscheen slechts tijdens het toneelseizoen.

Het Israëlitisch Weekblad voor België

- I. M.I.P. : 25-VIII-1905; 1-IX-1905.
S.B.A. : 25-VIII-1905; 1-IX-1905.
- II. 1. *Titel* : Israëlitisch Weekblad voor België. (cfr. 1-IX-1905).
4. *Formaat* : 50 × 30; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
10 ct.
Antwerpen : 2 fr.; België : 2,40 fr.; 5 ct. (cfr. 10IX-1905).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-VIII-1905 (?) (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-IX-1905.
4. 7. *Uitgever-Redacteur* : Jacob Mok.
5. *Drukker* : Léon Bary (2), Pelikaanstraat, 108 (cfr. 25-VIII-1905)
9. *Adres* : Notteboomstraat, 2.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Verdedigt de belangen der Joodse gemeenschap.

La Jeune Anvers

- I. M.I.P. : 31-III-1895.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe de la Jeunesse scolaire.
4. *Formaat* : 31 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 10 ct.
- III. a. *Stichtingsdatum* : 31-III-1895.
4. *Uitgever* : Ch. Ernest (3), rue Houblonnière, 32.
7. *Hoofdredacteur* : François Gérard.
- IV. 1. Jeugdblad, tweetalig.
2. „La seule politique admise c'est la politique scolaire" (3).

De Jonge Wacht

- I. K.B.B., FM. : 15-I-1891.
M.I.P. : 15-I-1891.
S.B.A. : 15-I-1891.

(1) Het exemplaar van 25-VIII-1905 betreft jg. I, nr. 3.
(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 38.
(3) *Ibid.*, p. 91.
(4) *La Jeune Anvers*, 31-III-1895, p. 1.

- II. 2. *Ondertitel* : Internationaal Orgaan van den Belgisch-Nederlandschen Bond van Sociaal Democratische Jongelingsverenigingen en Militaire kringen.
3. *Motto* : Geene Plichten zonder Rechten. Geene Rechten, zonder Plichten.
4. *Formaat* : 41,5 × 28,5; 4 blz.
6. *Prijs* : 0,90 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-1-1891.
5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (1), Gemeentestraat, 41.
9. *Adres* : Ern. Henrion, lokaal „De Werker”, 146, Diepestraat.
- IV. 1. Verenigingsblad.
2. Socialistisch.

Journal du Département des Deux-Nethes
Journal de la Province d'Anvers
Journal Constitutionnel, Commercial et Littéraire de la Province d'Anvers
Journal Constitutionnel, Commercial et Littéraire d'Anvers et de la Province
Journal d'Anvers et de la Province
Journal d'Anvers

- I. S.B.A. : 1-VII-1812 t/m 30-XII-1882 (met prospectus).
- K.B.B. : jg. 1828-1830, 1832-1833, 1837-1839, 1842-1882 (1-VI).
- R.A.A. : jg. 1814-1816, 1822-1848.
- S.A.A. : 1-1-1821 t/m 31-XII-1821; 1-1-1825 t/m 31-XII-1826; 1-1-1828 t/m 31-XII-1828; 1-1-1875 t/m 30-VI-1882; jg. 1816-1845 (verspreide nummers).
- U.B.L. : jg. 1846-1850, 1853-1860 (1-VI).
- M.I.P. : 6-III-1813; 27-II-1814; 29-XI-1815; 31-1-1816; 10-IX-1817; 5-VII-1818; 21-XII-1819; 23-VI-1822; 26-VIII-1823; 24-XII-1827; 25-XI-1828; 9-VIII-1835; 13-VII-1837; 13-1-1842; 26-XI-1843; 23-IV-1848; 7-IX-1849; 15-VI-1854; 5-X-1854; 23-IV-1861; 28-V-1863; 8-IX-1864; 9-IX-1864; 15-II-1871; 27-XI-1871; 1/2-1-1879; 27-1-1880; 16-V-1881; 29-VI-1881.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

U.B.G. : jg. 1818-1841 (onvolledig).

II. 1. *Titel* :

Journal de la Province d'Anvers. (cfr. 4-XI-1815 e.v. nrs.).

Journal Constitutionnel, commercial et littéraire de la province d'Anvers. (cfr. 1/2-III-1817 e.v. nrs.).

Journal Constitutionnel, commercial et littéraire d'Anvers et de la province. (cfr. 1-XI-1821).

Journal d'Anvers et de la Province. (cfr. 2/3-XI-1821 e.v. nrs.).

Journal d'Anvers. (cfr. 13/14-III-1859 e.v. nrs.).

2. *Ondertitel* :

Feuille politique, commerciale, littéraire, affiches, annonces et avis divers. (cfr. 2/3-XI-1821 e.v. nrs.).

Feuille politique, commerciale, littéraire, annonces et avis divers. (cfr. 8-II-1826 e.v. nrs.).

Feuille politique, commerciale, littéraire, annonces et avis divers. (cfr. 21-III-1828 e.v. nrs.).

Feuille politique, commerciale, littéraire, annonces et avis divers. (cfr. 17-V-1833 e.v. nrs.).

Geen ondertitel. (cfr. 1-I-1836 e.v. nrs.).

Politique, commercial, artistique, agricole. (cfr. 13/14-III-1859 e.v. nrs.).

Geen ondertitel. (cfr. 14-VI-1864 e.v. nrs.).

3. *Motto* :

Tros, Tyriusve mihi nullo discrimine agitur. (cfr. 29-IV-1815).

Tros, Tyrius ve fuat nullo di crimine habebo. (cfr. 30-IV-1815 e.v. nrs.).

Sed Victa Catoni! (cfr. 1/2-III-1817 e.v. nrs.).

La suprême loi c'est la Justice. (cfr. 1-I-1818 e.v. nrs.).

Sed victa Catoni! (cfr. 24-V-1818 e.v. nrs.).

Vitam impendere vero. (cfr. 13-III-1819 e.v. nrs.). *M*

La Vérité est mon guide. (cfr. 2/3-XI-1921 e.v. nrs.).

Geen motto. (cfr. 8-II-1826 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

22 × 16,5; 4 blz.

30 × 17; 4 blz. (cfr. 1/2-III-1817 e.v. nrs.).

33 × 22,5; 4 blz. (cfr. 1-I-1828 e.v. nrs.).

35 × 22,5; 4 blz. (cfr. 12-III-1830 e.v. nrs.).

37 × 25; 4 blz. (cfr. 1-I-1836 e.v. nrs.).

39 × 25; 4 blz. (cfr. 1-I-1839 e.v. nrs.).

45 × 29,5; 4 blz. (cfr. 13-III-1842 e.v. nrs.).

- 51 × 35; 4 blz. (cfr. 11-VI-1848 e.v. nrs.).
 52,5 × 37,5; 4 blz. (cfr. 1-VII-1853 e.v. nrs.).
 51 × 37,5; 4 blz. (cfr. 2-I-1855 e.v. nrs.).
 54 × 37,5; 4 blz. (cfr. 13/14-III-1859 e.v. nrs.).
 57 × 40; 4 blz. (cfr. 14-VI-1864 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
 D (7 ×).
 D (6 ×). (cfr. 22/23-III-1830 e.v. nrs.).
 D (7 ×). (cfr. 14-VI-1864 e.v. nrs.).
 D (6 ×). (cfr. 6/7-I-1878 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
 30 fr. (voor het departement).
 Antwerpen : 8 fr./3M; Mechelen : 9,50 fr./3 M; Frankrijk : 11 fr./3 M. (cfr. 29-XI-1812 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 9 fr./3 M; andere steden : 12 fr./3 M. (cfr. 1/2-III-1817 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 10,50 fr./3 M; andere steden : 13,50 fr./3 M. (cfr. 7-VI-1817 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 10,50 fr./3 M; koninkrijk : 12 fr./3M. (cfr. 25-VI-1818 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 10,75 fr./3 M; koninkrijk : 12 fr./3 M. (cfr. 16-XI-1821 e.v. nrs.).
 Antwerpen : fl. 5,10/3 M; koninkrijk : fl. 5,70/3 M. (cfr. 19-XII-1822 e.v. nrs.).
 Antwerpen : fl. 5,67/3 M; koninkrijk : fl. 6,62/3 M. (cfr. 1-VII-1824 e.v. nrs.).
 Antwerpen : fl. 5,70/3M; koninkrijk : fl. 6,70/3M. (cfr. 6-III-1826 e.v. nrs.).
 Antwerpen : fl. 5,75/3M; koninkrijk : fl. 6,70/3M. (cfr. 16-V-1827 e.v. nrs.).
 Antwerpen : fl. 5,75/3M; koninkrijk : fl. 6,75/3M. (cfr. 27-XI-1829 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 12,15 fr./3M; koninkrijk : 14,50 fr./3M. (cfr. 8/9-VII-1833 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 12,10 fr./3M; koninkrijk : 14,20 fr./3M. (cfr. 20-IX-1833 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 14 fr./3M; koninkrijk : 16 fr./3M. (cfr. 22-I-1836 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 13 fr./3M; binnenland : 15 fr./3M. (cfr. 2-I-1839 e.v. nrs.).

Antwerpen : 10 fr./3M; elders 11 fr./3M. (cfr. 19/20-VI-1848 e.v. nrs.).

Antwerpen : 10 fr./3M; elders : 12 fr./3M. (cfr. 13-X-1852 e.v. nrs.).

Antwerpen : 25 fr.; België : 30 fr. (cfr. 1-I-1878 e.v. nrs.).

Antwerpen : 25 fr.; België : 30 fr.; 10 ct. (cfr. 17/18-III-1878 e.v. nrs.).

7. Oplage :

1830 : 694 abonneuten ;

1831 : 787 „ ;

1832 : 775 „ ;

1833 : 697 „ ;

1834 : 574 „ ;

1835 : 691 „ ;

1836 : 580 „ ;

1837 : 381 „ ;

1838 : 287 „ ;

1839 : 646 „ ;

1840 : 646 „ ;

1841 : 609 „ ;

1842 : 516 „ (1).

1865 : „Le Journal d'Anvers n'a pas 400 abonnés...” (2).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-VII-1812.

b. *Einddatum* : 30-XII-1882 (3).

2. *Stichter* : Jouan.

3. *Eigenaars* : J. Jouan (vader), en later Jouan (zoon) (4).

4. *Uitgevers* :

J. Jouan.

J. Van Rotterdam. (cfr. 2-I-1865 e.v. nrs.).

Geen uitgever vermeld. (cfr. 2-IV-1875 e.v. nrs.).

5. *Drukkers* :

Jouan (5), Place Verte, 727.

(1) J. MALOU, *Notice statistique sur les journaux belges*, p. 29.

(2) A. SIMON, *l'Hypothèse libérale en Belgique*, p. 188 : Lettre de O. Van den Berghe à J. de Hemptinne, mai 1865.

(3) De abonnementen van het blad werden over gedragen aan *L'Escaut*.

(4) Eigenaars tot 1864. Zie *Journal d'Anvers*, 30-III-1864, p. 1 : „Quelques personnes d'Anvers, appartenant à l'opinion conservatrice, se sont réunies en société pour faire l'acquisition du *Journal d'Anvers*.”

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 116-117.

- Imprimerie du Constitutionnel (1), Place Verte, 727. (cfr. 31-v-1818 e.v. nrs.).
 Jouan (1), Place Verte, 727. (cfr. 1-II-1819 e.v. nrs.).
 Vanderveken (1), rue du Gage, 626. (cfr. 31-x-1820 e.v. nrs.).
 Imprimerie du Constitutionnel (1), rue du Gage, 726. (cfr. 17-viii-1821 e.v. nrs.).
 Imprimerie du Journal d'Anvers (1), rue du Gage, 726. (cfr. 1-xi-1821 e.v. nrs.).
 Vanderveken (1), rue du Gage, 726. (cfr. 6-xi-1821 e.v. nrs.).
 J. Jouan (1), place Verte, 727. (cfr. 14-iv-1824 e.v. nrs.).
 Idem, place Verte, 480. (cfr. 26-vii-1825 e.v. nrs.).
 J. De Grootd (2). (cfr. 2-I-1865 e.v. nrs.).
 Jos. Mich. Deferm (2). (cfr. 30-xii-1876 e.v. nrs.).
6. *Directeur-gérant* : J. Van Rotterdam (cfr. 8-x-1864 e.v. nrs.).
Directeur : Idem. (cfr. 14-I-1874 e.v. nrs.).
7. *Hoofdredacteurs* :
 Stévenotte (begin 1818 tot juli 1818) (3).
 Narcisse Denier (juli 1818 tot 23 januari 1819) (3).
 P. J. Peseux (1822-1848) (4).
 Jan Delaet L 48-1853) (5).
 Lodewijk Vleeschouwer (1853 tot eind 1858) (4).
 Victor Henry (1871-1877) (6).
 A. Delbeke (tot 1882) (7).
8. *Redacteurs* :
 Brissot-Thivars, Harel du Trancel, Charles Froment, Constantin, Narcisse Denier, Stappaerts, Tarte Cadet (allen voor het jaar 1817) (8).
 J. Jacobs, L. Solvyns, Delgeur, Delbeke (allen tussen 1860 en 1890) (9).
9. *Adres* :
 Place Verte.
 Rue du Gage, 626. (cfr. 30-x-1820 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 116-117.

(2) *Ibid.*, p. 69.

(3) R. MEREKY, *De Antwerpsch Pers onder het Vereenigd Koninkrijk*, p. 89.

(4) *Ibid.*, p. 101.

(5) L. WILLS, *Het einde van het Unionisme te Antwerpen* p. 207.

(6) H. HENRY, *Journalisme et politique*, p. 17.

(7) *Journal d'Anvers*, 30-xii-1882, p. 1.

(8) R. MEREKY, *op. cit.*, pp. 85, 88.

(9) H. HENRY, *op. cit.*, p. 45.

Rue du Gage, 726. (cfr. 2/3-XI-1821 e.v. nrs.).
Place Verte, 727. (cfr. 19-II-1824 e.v. nrs.).
Place Verte, 480. (cfr. 26-VII-1825 e.v. nrs.).
Rue de l'Empereur, 62. (cfr. 1/2-V-1864 e.v. nrs.).
Rue du Mai, 23. (cfr. 1-V-1879 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en opinieblad.

„*Le Journal du Département* publiera les nouvelles étrangères, celles de l'Intérieur et des armées de terre et de mer. Il fera connaître en totalité ou par extrait des Lois, les Senatus consultes, les Décrets impériaux, les Décisions du Conseil d'Etat, les Avis et Actes des Autorités locales, notamment ceux relatifs aux Adjudications publiques et leur résultat. Il rendra compte de tout ce qui peut intéresser le Département des Deux-Nêthes sous les rapports de la Statistique, du Commerce, de la Navigation, des Sciences, des Arts etc. Il donnera un extrait exact et prompt des Journaux de la capitale. Enfin il se chargera de la publication des Annonces de Spectacles, de Naissances, Décès, de Livres, Gravures, et Musique qu'on voudra y faire insérer" (1).

Het *Journal du Département des Deux-Nêthes* was het eerste „dagblad" te Antwerpen en tot voor de omwenteling van 1830 ook het belangrijkste (2).

Het richtte zich vooral tot de verfranste burgerij van de stad (3).

Het succes van *Le Précurseur*, gesticht in 1835, had voor gevolg dat het blad zijn vooraanstaande positie verloor, ten gunste van de nieuwe concurrent.

Niettemin slaagde de uitgevers erin het *Journal d'Anvers* te laten verschijnen tot eind 1882.

2. Bonapartistisch onder de franse overheersing; pro-ministerieel, koningsgezind en zelfs anti-katoliek onder het Verenigd Koninkrijk; orangistisch na 1830 en liberaal; tenslotte katoliek, conservatief en ultra-montaans. Het *Journal du Département des Deux-Nêthes*, gesticht en opgesteld door te Antwerpen verblijvende Fransen verklaarde in zijn prospectusnummer : „Il paraît donc hors de doute que le Journal des

(1) *Journal du Département des Deux-Nêthes*, prospectus, p. 1.

(2) L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 571.

(3) R. MÉRÉCY, *op. cit.*, p. 101.

Deux-Nêthes sera recherché avec empressement, s'il est rédigé avec soin, l'Éditeur en prend ici l'engagement; et pour assurer d'Avantage le succès de son entreprise, il ose réclamer la bienveillance et le concours des premières Autorités civiles et militaires du Département, des principaux Fonctionnaires et de toutes les Personnes qui par principes et par gout favorisent tout ce qui est bon et utile" (1).

Het blad was een overtuigd aanhanger van het Bonapartisme (2).

Na de oprichting van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden verscheen het blad van 4 november 1815 af onder de titel : *Journal de la Province d'Anvers*.

Als gevolg van de perswetgeving tussen 1816 en 1828, zou het *Journal de la Province d'Anvers* één der eerste bladen zijn die gerechterlijk werden vervolgd (3).

Van 1 maart 1817 af luidde de titel : *Journal Constitutionnel, commercial et littéraire de la province d'Anvers*.

De opstellers berichtten : „Dans la carrière que nous nous proposons de parcourir, nous ferons nos efforts pour mériter la bienveillance du public; animés du patriotisme le plus pur, nous ne perdrons jamais de vue la bannière nationale et dans toutes les circonstances où nous serons placés quelque soit d'ailleurs le champ du combat, la constitution sera toujours notre cri de guerre" (4). Niet enkel de titel, maar ook de politieke strekkingen van het blad was veranderd : eerst het *Journal Constitutionnel* en later ook het *Journal d'Anvers et de la Province*, stonden aan de zijde van Willem I en zijn regering (5). Na 1830 werd het blad een orangistisch orgaan (6). Verder gaf het *Journal d'Anvers et de la Province* blijk van een liberale doch gematigde gezindheid en een post-unionistische houding in de veertiger jaren.

(1) *Journal du Département des Deux-Nêthes*, prospectus, p. 1.

(2) F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 77.

(3) J. PECHEUX, *Evolution de la presse en Belgique*, p. 44.

(4) *Journal Constitutionnel, commercial et littéraire de la province d'Anvers*, 1/2-III-1817,

p. 1.

(5) F. PRIMS, *op. cit.*, p. 77.

(6) A. NOVENT, *La Presse Orangiste et l'Indépendance de la Belgique* (août 1830 novembre 1831), en T. LUYCKX, *Over de Orangistische Pers in België* (1830-1842), pp. 20-29).

Het blad veroordeelde de revolutie van 1848 in Frankrijk als volgt : „L'Ecole radicale et démagogique a triomphé à Paris en soulevant cette partie du peuple qui est toujours prêt à se battre contre l'autorité... Les honnêtes gens sont dans la stupeur devant ce cri renouvelé de 1793 : l'étendart sanglant est levé (1).

Voor de provinciale en gemeentelijke verkiezingen van 1848 stelde het blad een eigen lijst op en deed een beroep op de „électeurs indépendants" (2).

Het liberale ministerie dat in 1848 door het *Journal d'Anvers et de la Province* was opgehemeld, werd in de volgende jaren heftig bestreden.

In 1857, bij de gemeentekiezing, steunde het blad voor het eerst de kandidaten van de katolieke „Parti de l'Ordre" (3). In 1862 sloot het blad zich onvoorwaardelijk aan bij de Meeting.

Voortaan verdedigde het *Journal d'Anvers* het programma van de Meeting-partij, naast de belangen van de „Association constitutionnelle conservatrice d'Anvers" (4). Het katholiek-conservatieve blad kreeg onder invloed van zijn hoofdredacteur, Victor Henry, een ultra-montaanse strekking (5).

V. Op 18 januari 1853 versmolt het *Journal du Commerce d'Anvers* met het *Journal d'Anvers et de la Province* (6).

In 1864 verscheen er een *Revue Commerciale hebdomadaire du Journal d'Anvers* (7).

Van 4 januari 1880 af verscheenen de *Tablettes du Dimanche. Supplément Littéraire du Journal d'Anvers*.

Journal d'Anvers (8)

II. 2. Ondertitel : Théâtral, politique et mondain.

5. Periodiciteit : W.

III. 1. a. Stichtingsdatum : 1881.

(1) *Journal d'Anvers et de la Province*, 28/29-II-1848, p. 2.

(2) *Ibid.*, 9-VII-1848, p. 1.

(3) *Ibid.*, 25/26-X-1857, p. 1.

(4) Zie *Journal d'Anvers* 1862 en volgende jaargangen.

(5) K. VAN ISACKER, *Werkelijk en Wettelijk Land*, p. 236.

(6) T. LUYCKX, *op. cit.* pp. 20-21.

(7) *Anvers-Pressophile*, p. 86.

(8) Niet in verzameling bewaard. Zie E. BACHA en R. DUPIERREUX, *Périodiques belges*, p. 202.

Journal d'Anvers

- I. A.M.V.C. : 8-VIII-1903 t/m 19-III-1914.
S.B.A. : jg. 1907-1914
M.I.P. : 27-VI-1903; 26-IX-1903; 1-XII-1906; 14-XII-1907;
9-VII-1909; 24-II-1911.
M.I.P., VH. : 22-II-1912.
- II. 2. *Ondertitel* :
Ancien Orchestre. Théâtral, Artistique, Littéraire, Mondain.
Littéraire, Théâtral, Artistique mondain. (cfr. 16-X-1909 e.v. nrs.).
Ancien orchestre. Littéraire, Théâtral, Artistique, Mondain.
(cfr. 15-IV-1910 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 47 × 29; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-VI-1903.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 31-VII-1914.
Voortgezet na W.O.I.
 5. *Drukkers* :
Ve De Backer (1), rue Zirk.
Van Hille-De Backer (1), rue Zirk, 35. (cfr. 6-IV-1907 e.v. nrs.)
Van Hille Mariën (1), rue Zirk, 35 (cfr. 20-I-1914 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek informatieblad.
 2. A-politiek.
„Le journal d'Anvers reste un journal d'information n'ayant aucun caractère politique (2).
- V. *Voortzetting van L'Orchestre.*

Journal des Beaux-Arts et de la Littérature

- I. M.I.P. : 31-I-1859; 31-V-1885, 30-XI-1886.
S.B.A. : 15-I-1859 t/m 31-XII-1872; 15-I-1883 t/m 31-XII-1883
- II. 2. *Ondertitel* :
Peinture, Sculpture, Gravure, Architecture, Musique, Archéologie, Bibliographie, Belles-Lettres, etc. etc.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 166-167 : 532. SIX.

(2) *Journal d'Anvers*, 27-VI-1903, p. 1.

- Geen ondertitel. (cfr. 31-v-1885 e.v. nr.).
4. *Formaat* :
 25,5 × 18,5; 8 blz.
 34 × 23,5; 8 blz. (cfr. 31-v-1885 e.v. nr.).
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* :
 8 fr. ; 40 ct.
 10 fr. (cfr. 31-v-1885 e.v. nr.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-1-1859 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 30-XI-1886.
2. *Stichter* : Ad. Siret. (cfr. 30-XI-1886).
 5. *Drukkers* :
 Th. Hamilton-Van den Bosch (1), rue Suderman.
 Ch. Peeters, Louvain. (cfr. 31-v-1885 e.v. nr.).
 6. *Directeur* : Ad. Siret. (cfr. 30-XI-1886).
 9. *Adres* :
 Van Mol-Van Loy, Courte rue Neuve.
 Rue Albert, 32. (cfr. 31-v-1885 e.v. nr.).
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. A-politiek.

Journal des Boulangers

- I. S.B.A. : 30-XI-1884 (specimen); 7-XII-1884; 18-VII-1886;
 2-I-1887; 20-III-1887.
 M.I.P. : 30-XI-1884 (specimen); 7-XII-1884; 22-V-1887;
 19-III-1888.
 K.B.B., F.M. : 7-XII-1884; 9-I-1887.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Journal hebdomadaire pour M. M. les Boulangers, Patissiers
 et Confiseurs.
 Organe hebdomadaire pour MM. les Boulangers, Patissiers et
 Confiseurs. (cfr. 2-I-1887 e.v. nrs.).
 Organe hebdomadaire pour MM. les Boulangers, Patissiers et
 Confiseurs.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 53.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 101.

Organe officiel de la fédération nationale des boulangers belges
(cfr. 19-III-1888).

4. *Formaat* :
42 × 28; 4 blz.
50 × 32; 4 blz. (cfr. 19-III-1888 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
6 fr.; 15 ct.
7 fr.; 15 ct. (cfr. 2-I-1887 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-XII-1884.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 19-III-1888.
5. *Drukker* : H. Ernest (1), rue Houblonnière, 32.
 9. *Adres* : 47, rue de l'Empereur.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.
- V. Dit blad is de franstalige uitgave van de *Vlaamsche Bakkers-gazet*.

Journal du Brasseur et du Malteur

- I. M.I.P. : 27-VI-1891; 21-IX-1891.
K.B.B., FM. : 27-VI-1891.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe hebdomadaire pour les intérêts de l'Industrie Brassicole.
4. *Formaat* : 33,5 × 21,5; 8 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 6 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-VI-1891.
4. 6. *Uitgever-Directeur* : W. Penders.
- IV. 1. Vakblad.
2. A-politiek.

Journal du Commerce d'Anvers

- I. S.B.A. : 7-IX-1802 t/m 28-XII-1810.
K.B.B. : jg. 1804.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

- K.B.B., FM. : 16-III-1810.
M.I.P. : 9-III-1810.
- II. 4. *Formaat* : 22 × 18; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
6. *Prijs* : Antwerpen : 24 fr.; departementen : 30 fr.
7. *Oplage* : 1808 : 190 abonneuten (1). 1810 : 100 abonneuten (1).
- II. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-IX-1802.
b. *Einddatum* : 28-XII-1810.
3. *Eigenaars* :
C. en A. Allebé (2).
L. P. Delacroix. (cfr. 25-IX-1810 e.v. nrs.).
4. *Uitgevers* :
Alexandre Lefebvre, Courtier.
J. Choisnard, rue Pieter-Pot, 2948. (cfr. 5-VII-1803 e.v. nrs.).
Allebé, Marché aux Souliers, 702. (cfr. 9-IX-1803 e.v. nrs.).
L. P. Delacroix, Marché aux Souliers, 702. (cfr. 16-II-1810 e.v. nrs.).
Geen uitgever vermeld. (cfr. 25-IX-1810 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
Imprimerie du Journal du Commerce d'Anvers.
Allebé (3), Marché-aux-Souliers, 702. (cfr. 2-IX-1803 e.v. nrs.).
Idem, rue Bonaparte, 702. (cfr. 23-VIII-1805 e.v. nrs.).
L. P. Delacroix (3), rue Bonaparte 702 (cfr. 16-II-1810 e.v. nrs.).
7. *Redacteur* : L. P. Delacroix. (cfr. 25-IX-1810 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatieblad, voor handelsinlichtingen.
2. A-politiek.
- V. In 1811 voortgezet door het *Journal du Département des Deux-Nthes*.

Journal du Commerce des Pays-Bas
Journal du Commerce d'Anvers

- I. S.A.A. : 1-I-1822 t/m 17-I-1853.
S.B.A. : 25-V-1822; 3-VI-1822; 21-II-1826 t/m 17-I-1853.
K.B.B. : jg. 1832, 1840-1852.

(1) R. MERECY, *De Antwerpsche Pers onder het Fransch Regiem*, p. 289.

(2) *Journal du Commerce d'Anvers*, 2-1-1803, p. 1.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 129-130.

K.B.B., FM. : 16-v-1824; 28-xii-1832.

U.B.L. : jg. 1846-1849, 1851-1852.

U.B.G. : 17-I-1827; jg. 1833-1839 (onvolledig).

M.I.P. : 13-I-1826; 8-II-1827; 1-V-1830; 6-VIII-1830; 9-VIII-1830; 1-XII-1832; 9-XII-1836; 13-XI-1842; 19-II-1845; 29-X-1852.

II. 1. *Titel* : Journal du Commerce d'Anvers. (cfr. 31-x-1830 e.v. nrs.).

2. *Ondertitel* :

Feuille commerciale, politique, littéraire, annonces et avis divers. (cfr. 1-I-1830 e.v. nrs.).

Feuille industrielle, politique, littéraire, d'annonces et d'avis divers. (cfr. 18-VIII-1830 e.v. nrs.).

Feuille politique, littéraire, industrielle, maritime et d'annonces. (cfr. 28-IX-1830 e.v. nrs.).

Geen ondertitel. (cfr. 1/2-I-1832 e.v. nrs.).

Feuille politique, littéraire, commerciale et maritime. (cfr. 3-IV-1842 e.v. nrs.).

Politique, commerce, Industrie, agriculture, marine, littérature, sciences et beaux-arts. (cfr. 1-I-1846 e.v. nrs.).

3. *Motto* : Gratus et Utilis.

4. *Formaat* :

33 × 19; 4 blz.

34 × 21; 4 blz. (cfr. 1-I-1829 e.v. nrs.).

36 × 25; 4 blz. (cfr. 1-I-1836 e.v. nrs.).

38 × 28; 4 blz. (cfr. 1/2-IV-1839 e.v. nrs.).

44 × 29; 4 blz. (cfr. 1-I-1840 e.v. nrs.).

47 × 31; 4 blz. (cfr. 1-I-1851 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

D (7 ×).

D (6 ×). (cfr. 1-I-1829 e.v. nrs.).

D (7 ×). (cfr. 25-III-1847 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

Antwerpen : 11 fr./3M; elders : 12,50 fr./3M.

Antwerpen : fl. 5,20/3M; koninkrijk : fl. 6,20/3M. (cfr. 21-II-1826 e.v. nrs.).

Antwerpen : fl. 5,40/3M; koninkrijk : fl. 6,20/3M. (cfr. 5-IV-1830 e.v. nrs.).

Antwerpen : 11,50 fr./3M; provincies : 13,70 fr./3M. (cfr. 15-VI-1833 e.v. nrs.).

Antwerpen : 12 fr./3M; provincies : 13,70 fr./3M. (cfr. 28-xii-1834 e.v. nrs.).

Antwerpen : 14,50 fr./3M; provincies : 16,50 fr./3M. (cfr. 1-1-1836 e.v. nrs.).

Antwerpen : 12 fr./3M; België : 14 fr./3M. (cfr. 1-vii-1848 e.v. nrs.).

7. *Oplage* :

1831 : 440 abonneuten ;

1832 : 408 „ ;

1833 : 465 „ ;

1834 : 467 „ ;

1835 : 458 „ ;

1836 : 397 „ ;

1837 : 189 „ ;

1838 : 198 „ ;

1839 : 385 „ ;

1840 : 375 „ ;

1841 : 359 „ ;

1842 : 378 „ ; (1)

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1-1822 (2).

b. *Einddatum* : 17-1-1853 (3).

2. *Stichters* : Conard en Delrue.

3. *Eigenaars* :

J. J. Conard (4).

Ve A. Delrue (5).

4. *Uitgevers* :

J. J. Conard (6).

Delrue (6).

5. *Drukkers* :

Imprimerie du Journal du Commerce des Paus-Bas (7).

E. Delrue (7). (cfr. 1-1-1829 e.v. nrs.).

(1) J. MALOU, *Notice statistique que les journaux belges*, pp. 4, 11.

(2) R. VAN SINT-JAN, *Die Politische Presse Belgiens*, p. 143.

(3) *Journal du Commerce d'Anvers*, 17-1-1853, p. 1 : „En conséquence de dispositions prises par suite de la mort de Madame Ve A. Delrue, propriétaire du *Journal du Commerce d'Anvers*, le dit journal cessera de paraître des demain. Le propriétaire-éditeur du *Journal d'Anvers* continuera de servir les abonnés du *Journal du Commerce d'Anvers*”.

(4) R. MERECEY, *Overzichtelijke lijst van de Antwerpse bladen en periodieken van rond 1800 tot in 1830*, p. 7.

(5) *Journal du Commerce d'Anvers*, 17-1-1853, p. 1.

(6) R. MERECEY, *op. cit.*, p. 7.

(7) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 73-74.

Idem, rue des Douze-Mois. (cfr. 24-II-1842 e.v. nrs.).

7. *Hoofdredacteurs* :

August Delrue (commercieel gedeelte) en Antoine Coudert (politiek gedeelte, tot eind mei 1822 (1)).

Pierre Lebrocqy (1832-1838) (2).

9. *Adres* :

Rue de la Petite Echarpe, 1066.

Rue des Claires, 106. (21-II-1826 e.v. nrs.).

Rue des Douze-Mois, 1097. (cfr. 1-I-1829 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en opinieblad, vooral gewijd aan de handel.

Vòòr 1830 was het *Journal du Commerce des Pays-Bas* een louter informatieblad dat zich bijna uitsluitend interesseerde voor het handelsleven.

De rubriek „Patrie Politique” bevatte in hoofdzaak buitenlandse berichtgevingen.

2. Pro-hollands onder Willem I; orangistisch na 1830; gematigd liberaal en vooruitstrevend na 1839, met een unionistische strekking, vooral in 1851 en volgende jaren; tenslotte conservatief en katholiek.

Het *Journal du Commerce des Pays-Bas* steunde het programma van Willem I (3), zonder daarom blijk te geven van een uitgesproken pro-hollandse gezindheid (4).

Tijdens de eerste maanden van de revolutie nam het blad geen standpunt in, en maakte zich enkel zorgen over de toekomst van de Antwerpse haven, die het als vrijhaven wou ingericht zien (5).

Tesamen met *Le Messenger de Gand*, doch minder heftig, verdedigde het blad van 1831 af openlijk het Orangisme, en betoonde zich hierbij sterk anti-clericaal en anti-unionistisch (6).

Na 1832 ontving het *Journal du Commerce d'Anvers* financiële steun vanwege de Nederlandse regering : het bedrag beliep eerst 500 dan 6.000, en nog later 10.000 gulden (7). Het eerste

(1) R. MÉRÉCY, *op. cit.*, p. 7.

(2) P. LEBROCCOY, *Souvenirs d'un ex-journaliste*, p. 46.

(3) A. NOVENT, *La Presse Orangiste et l'Indépendance de la Belgique* (aoxt 1830-novembre 1831), pp. 59-60.

(4) L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 573.

(5) T. LUYCKX, *Over de Orangistische Pers in België* (1830-1842), p. 15.

(6) *Ibid.*, pp. 18-19.

(7) A. NOVENT, *op. cit.*, p. 61 : „L'éditeur du Journal di Commerce avait commencé par refuser toute gratification. Finalement, il accepte 500 florains et quand le *Précurseur* vint raffler une partie de sa clientèle, un secours annuel de 6.000 florins, puis de 10.000 florins lui fut versé. Lebrocqy avoue que lui-même touche 600 florins. en 1836, ...”.

blad dat het Orangisme evenwel verliet was het *Journal du Commerce d'Anvers* : geleidelijk milderde het blad zijn vijandschap tegenover de Belgische staat sedert midden 1839 (1). Voortaan nam het blad een gematigd liberale houding aan (2). Hoewel het blad het orgaan heette van de „Club de la Loyauté”, de vereniging van de rijke handelsburgerij te Antwerpen (3), nam op sociaal gebied de krant een zeer progressieve houding aan, en eiste o.a. de oprichting van een algemene arbeidspartij, tegenover de geprivilegeerde minderheid van diegenen die niets voortbrachten en van alles gebruik maakten (4). Deze radicale opvattingen hielden niet lang stand, want reeds in 1848 verklaarden het blad zich niet meer accoord met de vooruitstrevende opvattingen van *Le Précurseur* (4). In 1847 reeds had het blad geprotesteerd tegen de beweringen als zou het versmolten worden met de *Courrier d'Anvers* op volgende wijze : „Nous le déclarons une fois pour toutes, le Journal du Commerce restera ce qu'il est, c'est à dire, indépendant, étranger à tout esprit de parti, dévoué sans aucune restriction aux intérêts agricoles, industriels, commerciaux” (5). Het blad legde aldus de nadruk op zijn onafhankelijkheid, maar het zegde zijn steun toe aan de „Association libérale d'Anvers” (6). In 1848 heette het *Journal du Commerce d'Anvers* nog het *Organe de Jeune libéralisme* (7). Niettemin stond het zeer sympatiek tegenover de katholieke oppositie, en nam in volgende jaren een meer conservatieve houding aan, zodat het een zeer sterke overeenkomst met het *Journal d'Anvers* ging vertonen (8). Het blad bleef ondertussen voorstander van een „politique mixte” tussen liberalen en katholieken en in zijn laatste num-

(1) T. LUYCKX, *op. cit.*, pp. 20-21.

(2) *Journal du Commerce d'Anvers*, 17-vi-1841, p. 1 : „Le grand fait qui se est sorti des élections du 8 juin, est la prépondérance acquise dès ce jour là à l'opinion libérale modérée, par une majorité forte, courageuse intelligente, dans les villes, par des progrès remarquables dans les campagnes”.

(3) A. VERMEERSCH en H. WOUTERS, *Bijdragen tot de geschiedenis van de belgische Pers* (1830-1848), p. 87.

(4) F. CHRISTIAENS, *De radicale Tendenzen in het Antwerpse politiek leven*, p. 47.

(5) *Journal du Commerce d'Anvers*, 28-ii-1847, p. 1.

(6) Zie in jaargang 1847 de nummers verschenen tijdens de gemeentelijke verkiezingen.

(7) L. BERTRAND, *Histoire de la démocratie et du socialisme en Belgique depuis 1830*, de I, p. 414.

(8) L. WILS, *Het einde van het Unionisme te Antwerpen*, p. 214 : „In 1850-1851 werd het *Journal du Commerce* een doublure van het *Journal d'Anvers*, totaal konservatief”.

mer schreef het : „Au surplus, la politique de parti a fait son temps. Elle se meurt en Belgique, comme elle est morte ailleurs. Le premier pas à faire, c'est la conciliation des partis, l'union de tous les Belges, puisse-t-elle s'opérer bientôt" (1).

- V. In 1848 verscheen een wekelijks supplement van het *Journal du Commerce d'Anvers* getiteld : *Variétés Littéraires du Journal du Commerce d'Anvers* (2).

Journal du Département des Deux-Nèthes

- I. S.B.A. : 1-1-1811 t/m 31-XII-1811.
K.B.B. : 1-1-1811 t/m 31-XII-1811.
II. 4. *Formaat* : 21 × 18; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W (3 ×).
6. *Prijs* : Antwerpen : 24 fr.; departementen 30 fr.
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1-1811 (3).

(1) *Journal du Commerce d'Anvers*, 17-1-1853, p. 1.

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 107.

(3) *Journal du Département des Deux-Nèthes*, 1-1-1811, p. 1 :

„Préfecture des Deux-Nèthes.

Le Préfet du département des Deux-Nèthes, vu le décret impérial du 3 août dernier portant qu'il n'y aura qu'un seul journal dans chacun des départements, et que ce journal ne pourra paraître que sous l'autorité et l'approbation du Préfet;

Vu le décret du 14 décembre courant, portant autorisation définitive pour la publication d'une feuille d'annonces dans les villes d'Anvers et de Malines;

Arrêtons :

1. A dater du 1er janvier prochain sont supprimés;
1° Le journal de Commerce d'Anvers par M. Lepoittevin Delacroix.
2° La Gazette de Malines, par M. Hanicq.
3° La Gazette d'Anvers par M. Devos.
2. Le journal du département remplacera le journal du Commerce d'Anvers et la gazette de Malines, il deviendra la propriété de Mr. Lepoittevin Delacroix et sera imprimé et publié par lui à Anvers, sous sa responsabilité, comme Editeur et Rédacteur.
3. En exécution du décret impérial du 14 décembre, le Sieur Janssens est autorisé à imprimer et publier une feuille d'annonces pour la ville d'Anvers.

Le Sieur Vander Elst est pareillement autorisé à publier et imprimer une feuille d'annonces pour la ville de Malines.

A charge de n'insérer aucun article étranger à leur titre et de se conformer aux dispositions ultérieures qui seront prescrites en exécution des articles 2 et 4 du décret du 14 de ce mois.

4. Il ne pourra paraître dans l'étendue du département aucun autre journal que celui imprimé à Anvers.

Les feuilles d'annonces publiées dans l'arrondissement de Bréda, sont provisoirement maintenues.

5. Le présent arrêté sera imprimé, affiché, inséré dans les journaux et feuilles d'annonces et notifié aux partis intéressés, ainsi qu'aux tribunaux et chefs d'administration.

6. M. le Maire de la ville d'Anvers et les Sous-Préfets de Malines, Turnhout et Bréda, sont chargés de surveiller l'exécution du présent en ce qui concerne leur arrondissement.

Fait en la préfecture à Anvers, le 27 décembre 1810,

D'Argenson".

- b. *Einddatum* : 31-XII-1811.
3. 4. 5. 7. *Eigenaar-Uitgever-Drukker-Redacteur* : Le poittevin Delacroix (1), rue Bonaparte, 702.
- IV. 1. Informatieblad, met het monopolie van het keizerlijke en stedelijk nieuws.
2. Pro-frans.
- V. Vervangt het *Journal du Commerce d'Anvers*.

Journal des Etudiants

- I. M.I.P. : 10-X-1893; 25-XI-1895.
- II. 2. *Ondertitel* :
de l'Institut supérieur de Commerce.
de l'Institut supérieur de Commerce. Organe officiel de l'association générale des Etudiants. (cfr. 25-XI-1895).
4. *Formaat* : 44 × 27,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : 2 W.
6. *Prijs* : 2,50 fr.; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-X-1893.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-XI-1895.
5. *Drukkers* :
Cl. Thibaut (2), rue Chapelle de Grâce, 7.
B. J. Mees (3), rue du Congrès, 24-28. (cfr. 25-XI-1895).
9. *Adres* :
Rue Porte-St. Georges, 27.
Rue Osy, 37 (cfr. 25-XI-1895).
- IV. 1. Studentenbelangenblad.
2. Niet gekend.

Journal des Intérêts Maritimes

- I. M.I.P. : 3-V-1883; 2-VI-1883; 9-VIII-1883; 4-X-1883; 12-II-1885; 11-VI-1885; 16-V-1889; 7-VIII-1890; 6-XI-1890; 9-VII-1891; 13-XII-1900; 6-III-1902; 6-VII-1905; 17-V-1908; 4-XII-1909; 1-I-1910.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 129-130.

(2) *Ibid.*, p. 173.

(3) *Ibid.*, pp. 136-137.

M.I.P., VH. : 1-III-1894.

K.B.B., FM. : 10-V-1883; 9-IX-1885; 27-X-1907; 4-IX-1909.

S.B.A. : 26-VII-1883; 14-V-1891; jg. 1907-1914.

S.A.B. : 3-V-1913.

II. 2. *Ondertitel* :

Commerciaux et Industriels.

Commerciaux et Industriels. *Moniteur des Bois*. (cfr. 12-II-1885 e.v. nrs.).

Commerciaux, industriels et financiers. *Moniteur des Bois*. (cfr. 16-V-1889 e.v. nrs.).

Commerciaux, industriels et financiers du Port d'Anvers. (cfr. 6-XI-1890 e.v. nrs.).

Financiers, Industriels et Commerciaux du Port d'Anvers. (cfr. 6-III-1902 e.v. nrs.).

Organe de la Défense des Intérêts maritimes Financiers, Commerciaux et Industriels d'Anvers. (cfr. 20-X-1907 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

53 × 37; 4 blz.

49 × 35; 4 blz. (cfr. 20-X-1907 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* :

10 fr.; 20 ct.

5 fr.; 10 ct. (cfr. 11-VII-1908).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-V-1883.

b. *Laatst onderzochte nummer* : 1-I-1910.
Voortgezet na W.O.I.

3. *Eigenaars* :

Louis Legros. (cfr. 9-IX-1885 e.v. nr.).

C. Seltenmeyer (cfr. 6-VII-1905).

Louis Legros (cfr. 18-VII-1907).

4. *Uitgevers* :

H. Roelaert.

Geen uitgever vermeld (cfr. 16-V-1889 e.v. nrs.).

Louis Legros (cfr. 10-I-1907).

C. Seltenmeyer, rue Porte aux Vaches, 62. (cfr. 18-IV-1907 e.v. nr.).

Jos. Sneyers, rue des Roses, 10. (cfr. 20-VI-1908 e.v. nrs.).

5. *Drukkers* :

- L. Legros (1), (cfr. 6-VII-1905).
 C. Seltenmeyer (cfr. 18-VI-1907 e.v. nr.).
6. *Administrateur* : Louis Legros. (cfr. 12-II-1885 e.v. nr.).
Gérants :
 Louis Legros. (cfr. 6-XI-1890 e.v. nr.).
 Legros et Co (cfr. 9-VII-1891).
Directeurs :
 C. Seltenmeyer. (cfr. 6-VII-1905).
 Louis Legros (cfr. 18-VII-1907).
 François Prues. (cfr. 27-VI-1908 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Vieille Bourse, 35.
 62, Porte aux Vaches. (cfr. 6-VII-1905 e.v. nrs.).
 Vieille Bourse, 35. (cfr. 20-VI-1908).
- IV. 1. Informatieblad, gewijd aan maritime belangen.
 „Sa publication comble une importante lacune dans la presse belge, qui ne compte pas d'organe spécial de la navigation dans ses rapports avec le commerce et l'industrie...” (2).
2. A-politiek.

Journal des Inventeurs

- I. S.B.A. : 1-V-1874 t/m 20-XII-1880.
 M.I.P. : 1-V-1874; 15-VII-1874; IX-1874; 1-II-1875; 1-IV-1877; 16-III-1878; 20-III-1880.
- II. 2. *Ondertitel* : Guide des Brevetés et des industriels. (cfr. 1-IV-1876 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 31 × 24; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : 2 W.
 6. *Prijs* : 5 fr.; 50 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-V-1874.
 b. *Einddatum* : 20-XII-1880.
 3. 4. *Eigenaar-Uitgever* : Harry Peters. (cfr. 1-I-1876 e.v. nrs.).
 5. *Drukker* : H. Ernest (3), rue Houblonnière, 32.
 9. *Adres* : Rue Houblonnière, 32.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 128-129.

(2) *Journal des Intérêts maritimes*, 3-V-1883, p. 1.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

- IV. 1. Vakblad.
2. A-politiek.

Journal des Marins - Zeemansblad

- I. M.I.P. : I-IX-1896; I-XII-1896; I-1897; IV-1897; IX-1898.
S.B.A. : I-IX-1896; I-XII-1896; V-1897.
K.B.B., FM. : I-XII-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe de la Société Belge des Officiers de Marine.
Orgaan der Belgische Maatschappij van Zeeofficieren.
4. *Formaat* :
26 × 20; 4 blz.
44 × 23,5; 4 blz. (cfr. I-XII-1896 e.v. nr.).
39 × 24; 4 blz. (cfr. IV-1897 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-IX-1896.
b. *Laatst bewaarde nummer* : IX-1898.
5. *Drukkers* :
J. Folkerts et Co (1), rue de Jésus, 22.
Derchain et Co (2), avenue du Commerce, 129. (cfr. IV-1897 e.v. nrs.).
9. *Adres* : Rue de Jésus, 22.
- IV. 1. Vakblad.
2. A-politiek.

Le Journal des Peintres

- I. K.B.B., FM. : 10-I-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Seul organe officiel de la Fédération générale des Entrepreneurs de peinture de Belgique et des Chambres syndicales y affiliées.
5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
6. *Prijs* : 6 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1906 (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 93-94.

(2) *Ibid.*, pp. 76-77.

(3) Het exemplaar van 10-I-1911 betreft jg. VI, nr. 1.

2. *Stichter* : Emile Platteau.
 5. *Drukker* : Travaux Publics (soc. an.) G. Terneus, Gér., rue de Flandre, 169.
 6. 7. *Directeur-Redacteur* : Th. Baumann, rue d'Egmont, 37.
Administratie : Ch. Richer-Devroede, rue Montoyer, 14, Bruxelles.
- IV. 1. Vakblad.
2. A-politiek.

Juda

- I. M.I.P. : 15-v-1908; 17-vii-1908.
K.B.B., FM : 15-v-1908; 11-ix-1908.
- II. 2. *Ondertitel* :
Weekblad voor Joodse belangen.
Wochenschrift für Jud. Interessen. (cfr. 17-vii-1908 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
49 × 31; 4 blz.
31,5 × 23,5; 10 blz. (cfr. 17-vii-1908 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-v-1908.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 11-ix-1908.
4. 7. *Uitgever-Redacteur* : Alex. D.v.d. Horst.
5. *Drukker* : Kahan et Kort, Lge. Kievitstraat, 98. (1) (2).
9. *Adres* : Lentestraat, 14.
- IV. 1. Belangenblad.
2. A-politiek.
- V. Dit blad verscheen in een nederlandse en duitse uitgave.

De Kartel

- I. M.I.P. : 17-vii-1898; 18-ix-1898; 17-ix-1899.
K.B.B., FM. : 12-iii-1899.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Radikale Vooruitstrevers van het Arrondissement Antwerpen.

(1) *Le Fureteur*, jg. V, 1908, p. 38.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 117-118.

4. *Formaat* : 37 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : 1 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-VII-1898.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 17-IX-1899.
5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (1), Diepestraat, 131.
9. *Adres* : „Grand Café”, De Keyserlei.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
2. Vrijzinnig. Propageert de „Radikale Volkspartij”.

Het Kerkblad van Antwerpen

- I. M.I.P. : 20-II-1869; 19-II-1870.
S.B.A. : 25-IX-1869; 13-XI-1869.
- II. 4. *Formaat* : 25 × 18; 8 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 4 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1869 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 19-II-1870.
4. 5. *Uitgever-Drukker* : J. B. Van Aarsen (3), Beurzestraat, 11.
9. *Adres* : Beurzestraat, 11.
- IV. 1. Algemeen informatieblad.
2. Katoliek.

Kerkbode

- I. M.I.P. : 1-X-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Hervormde Kerk (Ned.).
4. *Formaat* : 26 × 19; 6 blz.
6. *Prijs* : 1,50 fr.; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-X-1908.
7. *Redacteur* : Ds. A. Daran, Lange Winkelstraat, 5.
9. *Adres* : Devos-Van der Groen, Apostelstraat, 11.
- IV. 1. Godsdienstig blad.
2. Protestants.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

(2) Het exemplaar van 20-II-1869 betreft jg. I., nr. 8.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 175.

Kerlenblad

- I. M.I.P. : 15-IV-1900.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandelijksch Orgaan der Onpartijdige Muziek- en Toneelmaatschappij „Vlaanderens Kerlen”.
4. *Formaat* : 32,5 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IV-1900.
4. 5. *Uitgever-Drukker* : Jan Verhoeven (1), Nationalestraat, 69.
7. *Hoofdredacteur* : John Aerts, Lange Gang, 17.
9. *Adres* : Augustijnenstraat, 35.
- IV. 1. Artistiek- en verenigingsblad.
2. Onpartijdig.

Kikeriki

- I. S.B.A. : 8-x-1893; 5/12-XI-1893; 3-XII-1893.
M.I.P. : 8-x-1893; 5/12-XI-1893.
K.B.B., FM. 8-x-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : Humoristisch Weekblad, met opgave van alle vermakelijkheden.
4. *Formaat* :
49 × 31; 4 blz.
45,5 × 28; 4 blz. (cfr. 5/12-XI-1893 e.v. nr.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 2,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-x-1893.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 3-XII-1893.
4. *Uitgever* : H. Van Hoyweghen (1), Hoboken.
9. *Adres* :
Lange Beeldekensstraat, 29.
Victor Heymans, Bruel, 96, Mechelen. (cfr. 5/12-XI-1893 e.v. nr.).
- IV. 1. Ontspanningsblad.
2. Liberaal.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 200.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 189.

Het Klaeverblad (1)

- II. 5. *Periodiciteit* : 2 W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1859.
- 4. 7. *Uitgevers-Opstellers* : Ed. Van Ryswyck en B.-J. Mees.
- 5. *Drukker* : Th. Hamilton (2).

De Klamper

- I. M.I.P. : I-II-1878, 2-X-1880.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Duivenmaatschappijen en Liefhebbers.
- 4. *Formaat* : 39 × 24,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : Maatschappijen : 6 fr.; liefhebbers : 5 fr.; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-II-1878.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 2-X-1880.
- 4. 5. *Uitgever-Drukker* : Mees en C^o (3), Apostelstraat, 14.
- 9. *Adres* : Apostelstraat, 14.
- IV. 1. Sportblad.
- 2. A-politiek.

De Klaroen

- I. S.B.A. : 8-1908; 10-IX-1909; II-1911; III-1912.
- M.I.P. : 8-III-1908; 10-V-1908.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan van onze Kringen „Het beste brood”, „Onze Ziekenkas”, „Volkswelvaren”.
Orgaan van onze Bonden „Het beste brood”, „Onze Ziekenkas”, „Volkswelvaren”.
(cfr. 10-IX-1909 e.v. nrs.).
- 4. *Formaat* : 32 × 22; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : O.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie : *Journal de l'imprimerie et de la librairie en Belgique*, 1859, p. 130.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 101.

(3) *Ibid.*, pp. 136-137.

- M. (cfr. 10-IX-1909 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-III-1908.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : III-1912.
4. *Uitgever* : M. Meyers (cfr. 10-IX-1909 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 A. De Kanter (1), Klapdorp, 35.
 Aug. Van Nylen (2); (cfr. 10-IX-1909 e.v. nr.).
 De Vlijt (3)' (cfr. III-1912).
9. *Adres* : Napelsstraat, 65. (cfr. 8-III-1908).
- IV. 1. *Mutualiteitsblad*.
 2. *Katoliek*.

De Klauwaart

- I. S.B.A. : III-1891.
 S.A.B. : I-1892; VII-1892.
- II. 2. *Ondertitel* : Blad voor Vlaamsche Belangen.
 4. *Formaat* : 42,5 × 31,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1,50 fr.; 10 ct.
- III. 5. *Drukkers* : H. en L. Kennes (4), Gratiekapelstraat, 8.
 9. *Adres* :
 Gratiekapelstraat, 8.
 Markgravestraat, 17 in 1892.
- IV. 1. *Politiek informatie- en opinieblad*.
 2. *Katoliek*.

De Klauwaart

- I. M.I.P. : X-1893; XI-1893; XII-1893; III-1894; X-1896; III-1898; XII-1900; II-1903.
 S.B.A. : X-1893; XI-1893; I-1894; X-1895; X-1896; XI/XII-1898; I-1904.
 A.M.V.C. : I-1906; I-1911.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 71.

(2) *Ibid.*, pp. 191-192.

(3) *Ibid.*, p. 205.

(4) *Ibid.*, pp. 119-120.

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Toon- Toneel en Letterkundige Maatschappij De Klauwaerts.
4. *Formaat* : 33,5 × 20; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : x-1893.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-1911.
5. *Drukkers* :
- Van Lerijsstraat, 28.
- J. P. Casie-Simons (1), Klappijstraat, 48. (cfr. x-1896 e.v. nrs.).
- We De Backer (2), Zirkstraat, 35 (cfr. 11-1903 e.v. nrs.).
7. *Hoofdredacteur* : Rik Houbrechts, Klipsteeg, 10. (cfr. 11-1903 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
- Solvijnsstraat, 51.
- Café Télégraphe, Groote Markt. (cfr. x-1896 e.v. nrs.).
- Goedendagstraat, 26/28.
- (cfr. 11-1900 e.v. nrs.).
- Lange Looibroeckstraat, 176. (cfr. 1-1904 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek en verenigingsblad.
2. Liberaal.
- V. Voortzetting van *Vliegt de Blauwvoet?*

De Kleermaker

- I. M.I.P. : vi-1893; vi-1896.
- K.B.B., FM. : 111-1893.
- S.B.A. : viii-1895.
- II. 1. *Titel* : De Kleermaker - Le Tailleur. (cfr. viii-1895 e.v. nr.).
2. *Ondertitel* :
- Maandelijksch orgaan van het Belgisch Kleermakersverbond.
- Maandelijks orgaan van het Belgisch Kleermakersverbond.
- Vakblad voor de belangen der Mannelijke en Vrouwelijke Kleermakersgasten in België en Nederland.
- Organe mensuel de la Ligue Belge des Tailleurs.
- Journal métier pour la défense des intérêts des ouvriers tail-

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 53.

(2) *Ibid.*, pp. 166-167 : 532. six.

leurs et des ouvrières tailleuses en Belgique et en Hollande.
(cfr. VIII-1895 e.v. nr.).

4. *Formaat* : 29,5 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 0,40 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1891 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : VI-1896.
4. *Uitgever* :
Kleermakersbond „Eendracht”, L. Pierard, Lombardstraat, 14
Idem, J. Coene, Provinciestraat (N), 287. (cfr. VIII-1895 e.v.
nr.).
5. *Drukker* : De Voorzorg (2), Ossenmarkt, 25. (cfr. VI-1896).
- IV. 1. Vakblad, van VIII-1895 af tweetalig.
2. Niet gekend.

De Kleine Burger

- I. M.I.P. : 8-v-1892; 15-v-1892; 22-v-1892; 12-vi-1892.
K.B.B., FM. : 8-v-1892.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad ten Verdediging van Handels- en Nij-
heidsbelangen.
4. *Formaat* : 26,5 × 19; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-v-1892.
b. *Einddatum* : 12-vi-1892 (3).
5. *Drukker* : J. Jorssen (4), Hochstetterstraat, 21.
- IV. 1. Belangenblad, voor de middenstand.
2. Liberaal.

De Kleine Burger

- I. S.B.A. : 9-I-1906; 16-I-1906.
K.B.B., FM. : 9-I-1906; X-1911.
M.I.P. : 9-I-1906.

(1) Het exemplaar van III-1893 betreft jg. III, nr. 22.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 57.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

- II. 2. *Ondertitel* :
 Orgaan tot verdediging van den Middenstand.
 Weekblad tot verdediging van den Middenstand. (cfr. x-1911)
4. *Formaat* : 44 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 9-I-1906.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : x-1911.
 5. *Drukker* : Moretuslei, 60.
 7. *Redactie* : Vleminckxveld, 47. (cfr. x-1911).
- IV. 1. Belangenblad, voor de middenstand.
 2. Niet gekend.

De Kleine Familiegazet

- I. K.B.B., FM : 1899 (jg. I, nr. 1, s.d.).
 M.I.P. : 1899 : (jg. I, nr. 1, s.d.).
- II. 4. *Formaat* : 26 × 19; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1899.
 3. *Eigenaar* : „Bon Génie”, Paardenmarkt, 22.
 5. *Drukkers* : Schoepen en Boeckx (1), Prinsesstraat, 46.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Stelt zich als doel de lotsverbetering van de werkende klasse.

De Kleine Gazet

- I. S.B.A. : 15-XII-1874 t/m 2-IX-1888.
 A.M.V.C. : jg. 1874-1877 (nr. 181), 1880-1888.
 U.B.G. : jg. 1882, 1883 (onvolledig), 1884-1888.
 M.I.P. : 24-II-1875; 26/27-VI-1875; 7-XII-1875; 23-XII-1875;
 10-I-1876; 26-II-1876; 17-XII-1876; 31-XII-1876; 26-XII-1880
 9-I-1881; 10-XII-1882; 19-VIII-1883; 16-III-1884; 13-IX-1885
 20-II-1887.
 K.B.B., FM. : 7-VI-1875; 11-XI-1883; 6-III-1887.
 S.A.B. : 22-IV-1888 t/m 20-V-1888.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 162.

II. 2. *Ondertitel* :

Dagblad.

Geen ondertitel. (cfr. 16-XII-1876 e.v. nrs.).

Weekblad voor Antwerpen, Borgerhout en omtrek. (cfr. IX-1879 e.v. nrs.) (1).

Geen ondertitel. (cfr. 7-I-1883 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

34 × 23,5; 4 blz.

42 × 28; 4 blz. (cfr. 16-XII-1876 e.v. nrs.).

45 × 31; 4 blz. (cfr. 7-I-1883 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

D (6 ×).

W. (cfr. 22-VII-1877 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

Antwerpen : 12 fr.; provincie : 15 fr.; 5 ct.

12 fr.; 5 ct. (cfr. 16-XII-1876 e.v. nrs.).

5 fr.; 10 ct. (cfr. 22-VII-1877 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XII-1874.

b. *Einddatum* : 2-IX-1888 (2).

4. *Uitgevers* :

Simons.

G. Nieuwenhuyzen. (cfr. 1-I-1876 e.v. nrs.).

Geen uitgever vermeld. (cfr. 22-VII-1877 e.v. nrs.).

5. *Drukkers* :

Mees en C^o (3), Apostelstraat, 14.

H. Ernest (4), Hopland, 32. (cfr. 5-VIII-1877 e.v. nrs.).

B.-J. Mees (3), Congresstraat, 24. (cfr. 3-II-1884 e.v. nrs.).

6. *Bestuurder* :

L. Cas

Geen bestuurder vermeld. (cfr. 29-VII-1877 e.v. nrs.).

(1) Het betreft hier een nummer van september 1879 waarvan de dagindicatie niet kon achterhaald worden.

(2) *De Kleine Gazet*, 2-IX-1888, p. 1 : „... Maar sedert geruimen tijd hebben wij begrepen, dat er meer en beter voor ons te doen valt. 't Is niet wanneer de dagbladen van alle formaat overal oprijzen, dat wij uit cigenliefde als het ware, mogen blijven vasthouden aan een verouderde vorm die niet langer beantwoordt aan de eischen van den dag. Als het tij verloopt, verzet men de baken.

Wij verlaten de oude, enge bedding voor ruimer vaarwater”.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.

(4) *Ibid.*, p. 91.

7. *Hoofdredacteur* : J. Adriaensen (1).
 8. *Redacteurs* : Max Rooses, Jan Van Ryswyck, Arthur Cornette, Flor. Van der Ven (2); Julius de Geyter, Pol de Mont, H. Baelden (3) (allen van 1880 af).
Correspondent : Jan Van Woerden (Noord Nederland) (4).

9. *Adres* :
 Lange Koepoortstraat, 60 bis.
 Apostelstraat, 14. (cfr. 1-1-1876 e.v. nrs.).
 Korte Bishopsstraat, 8. (cfr. 29-VII-1877 e.v. nrs.).
 Apostelstraat, 14. (cfr. 19-IX-1880 e.v. nrs.).
 Congresstraat, 24. (cfr. 27-1-1884 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en opinieblad, voor een groot deel afgestemd op het binnenlandse en vooral het Antwerpse nieuws, dat sterk kritisch, humoristisch of ironisch wordt gecommuniceerd. Van 1880 af neemt het literaire gedeelte van het blad in omvang toe.

2. Liberaal, vrijzinnig, vlaamsgezind en vooruitstrevend. *De Kleine Gazet* liet reeds in haar eerste nummers geen twijfel bestaan over haar politieke houding : „Wat ons betreft, wij zijn geteeld uit vrij lucht, uit vrijen geest, uit vrijen handel en wandel. Wij, liberalen, buiten eenige onnozele, oude uitgeleefde ongeneesbaren gelooven aan geene onfeilbaarheid, hoe men ook noemen moge en wijl haar ook wille opdringen. Wij kennen geene personen, alleen principen of grondbegrippen” (5).

Het blad bestempelde zichzelf als het „... vlaamsch vooruitstrevend, goedkoop Morgenblad” (6).

De Meetingpartij en haar leiders werden bijna in elk nummer becritisceerd en zelfs uitgescholden.

(1) *De Kleine Gazet*, 15-IV-1876, p. 1 : Wij kwamen uit dit nummer de naam van de hoofdsteller te weten, naar aanleiding van een proces door het blad ingespannen tegen *Het Recht* (Antwerpen) en *Het Kempenland* (Herentals), en waarover hier bericht wordt.

(2) P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, dl. I., p. 150.

(3) *Ibid.*, dl. II, p. 288.

(4) *De Kleine Gazet*, 2-III-1884, p. 2.

(5) *Ibid.*, 16/17-1-1875, p. 1.

(6) *Ibid.*, 16-XII-1876, p. 1.

De Kleine Gazet ging zeer sterk een radicale richting uit, en de „Liberale Associatie” werd dan ook aangevallen telkens wanneer de opstellers dit nodig achtten (1).

Tegenover het probleem van de kieshervorming nam het blad een vooruitstrevende houding aan en schreef : „... Ons ideaal is hooger, onze wenschen dragen verder. Alle burgers gelijk voor de wet, dus, op kiesgebied, algemeen stemrecht : ziedaar het doel en streven van elken oprechten volksvriend” (2).

De sociale interesse van de *Kleine Gazet* ging ook verder : het blad eiste o.a. de afschaffing van de „werkmansboekjes” (3) De Vlaamse belangen, weliswaar verbonden aan het liberalisme, waren voor het blad de hoofdpunten van zijn programma en zouden het ook steeds blijven (4).

In 1888 staakte men de uitgave.

De redactie zou voortaan haar vrijwillige medewerking verlenen aan het dagblad *De Koophandel* en verklaarde dat deze samenvoeging voor de liberale partij een steun betekende, die ze best kon gebruiken (5).

V. Versmolten met *De Koophandel*.

De Kleine Gazet

- I. S.B.A. : 5-IV-1905 ; 3-XII-1905 t/m 25-XII-1912.
M.I.P. : 5-IV-1905 ; 5-VII-1911 ; 26-VII-1911 ; 1-I-1914 ; 12-II-1914.
K.B.B., FM. : 5-IV-1905 ; 12-IV-1905 ; 1-I-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
Geïllustreerd Blad.
Geïllustreerd Weekblad. (cfr. 12-IV-1905 e.v. nrs.).

(1) *De Kleine Gazet*, 19-IX-1880, p. 1 : *De Kleine Gazet* valt in dit nummer de verfranste kringen in de liberale partijleiding aan, en publiceert in dat verband een brief van een „socialist” die zich afvraagt wat het blad nog in de liberale rangen blijft doen.

(2) *Ibid.*, 17-IX-1882, pp. 1-2.

(3) *Ibid.*, 19-XI-1882, p. 1.

(4) *Ibid.*, 14-IX-1884, p. 1 : „... Wij zullen dus voortgaan met in en door onze moedertaal, vooruitstrevend en onafhankelijk liberalisme te stichten”.

(5) *Ibid.*, 2-IX-1888, p. 1 : „... Wij hebben ons gewend tot de redactie van *De Koophandel*, die er wel heeft willen in toestemmen hare kolommen open te stellen voor onze vrijwillige medewerking. Zodoende verwerven wij niet alleen voor onze denkbeelden de publiciteit van het grootste en voornaamste Vlaamsch liberaal dagblad van België, maar verwezenlijken eene aansluiting van krachten, op het oogenblik dat de liberale partij in 't algemeen en de Vlaamsche liberale partij in 't bijzonder, die aansluiting zoo groot nodig hebben”.

4. *Formaat* : 33 × 25; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
W. (cfr. 12-IV-1905 e.v. nrs.).
 6. *Prijs* : 2,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-IV-1905.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 12-II-1914.
4. *Uitgevers* :
Jan Francken.
Jos. Van Tongerloo, Molenstraat, 71, Mortsel. (cfr. 20-I-1907 e.v. nrs.).
 5. *Drukker* : Jos. Van Tongerloo (1). (cfr. 20-I-1907 e.v. nrs.).
 9. *Adres* : Korte Nieuwstraat, 28.
- IV. 1. Algemeen informatieblad.
2. Niet gekend.

De Kleine Gazet

- I. S.B.A. : 15-IV-1905 t/m 1906 (jg. II, nr. 11, s.d.).
A.M.V.C. : 15-IV-1905 t/m 1906 (jg. II, nr. 11, s.d.).
- II. 1. *Titel* : De Vrije Gazet (2). (cfr. 5-VIII-1905 e.v. nrs.).
2. *Ondertitel* : Kosteloos Weekblad.
4. *Formaat* : 37,5 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IV-1905.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 1906 (jg. II, nr. 11).
4. *Uitgevers* :
Albert en Leo Bouchery.
Uitgeversbureel Excelsior, Prinsenstraat, 30. (cfr. 14-X-1905 e.v. nrs.).
5. *Drukker* : Jan Bouchery (3), Hopland, (4).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 196.

(2) *De Vrije Gazet*, 5-VIII-1905, p. 1 : De uitgevers werden verplicht de titel van hun weekblad te veranderen ingevolge een beslissing van de handelsrechtbank; de uitgever van het geïllustreerde maandblad *De Kleine Gazet*, waarvan het eerste nummer verscheen op 5 april 1905 en dat de week daaropvolgend omgevormd was tot een weekblad, had een proces ingespannen voor de eigendom van de titel en het geding ook gewonnen.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 44-45.

(4) *Ibid.*, 29-IV-1905, p. 4.

9. *Adres* : Prinsenstraat, 30. (cfr. 14-X-1905 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, vooral gewijd aan volksontwikkeling.
2. Onpartijdig.

De Kleine Patriot

- I. M.I.P. : 7-VII-1893 ; 12-VII-1894.
S.B.A. : 20-IX-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : Katholiek Sociaal Dagblad.
4. *Formaat* : 35 × 27,5 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : D.
6. *Prijs* : 8 fr. ; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1889 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 12-VII-1894.
3. 4. *Eigenaar-Uitgever* : J. Ramaekers-Cruls.
9. *Adres* : Anspachlaan, Brussel. Fr. Van den Berghen, Lange Winkelstraat, 19.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Katoliek.

Kleine Uilenspiegel

- I. M.I.P. : 1909 (nr. 1, s.d.).
- II. 2. *Ondertitel* : Klucht en luim. Onpartijdig Weekchrift.
4. *Formaat* : 18 × 13 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 2 ct.
- III. 4. 7. *Uitgever-Hoofdredacteur* : Lodewijk Heeren, Kammenstraat, 40.
5. *Drukker* : Th. De Smet (2), Korte Nieuwstraat, 4.
- IV. 1. Humoristisch blad.
2. Onpartijdig.

(1) Het exemplaar van 7-II-1893 betreft jg. V, nr. 220.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 78.

De Kleine Vlaming

- I. M.I.P. : 1-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandblad voor de jeugd onder redactie van H. Van Tichelen.
 3. *Motto* : Voor 't jonge volk dat onze taal kent of ze gaarne leert.
 4. *Formaat* : 21,5 × 14; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 0,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1914.
 4. *Uitgever* : Lange Nieuwstraat, 48.
 5. *Drukker* : V. Ressler (1), lange Nieuwstraat, 48.
 7. *Redacteur* : 39, Rosier.
- IV. 1. Jeugdblad.
 2. A-politiek.

Het Kloksken

- I. M.I.P. : 3-IX-1882
- II. 2. *Ondertitel* : Zondagsblad. Geschreven door eenen werkman.
 3. *Motto* : Jap for ever
 4. *Formaat* : 25 × 17; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 9-VIII-1882 (2).
 5. *Drukker* : J.-B. Kockx-Groenen (3), Kerkstraat, 30.
 9. *Adres* : Kerkstraat, 30.
- IV. 1. Hekelblad.
 2. Katoliek.

Le Knout

- I. S.B.A. : 25-X-1872.
- II. 2. *Ondertitel* : Revue des hommes et des choses.
 4. *Formaat* : 14 × 9; 14 blz.
 5. *Periodiciteit* : 2 W.
 6. *Prijs* : 10 ct.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 153-154.

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 56.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 121.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-x-1872.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : J. E. Buschmann (1), Rempart de la Porte du Rhin.
- IV. 1. Hekelblad.
 2. Liberaal.
 „*Le Knout* ne sera pas si barbare que son nom l'indique. Il dira, par de douces railleries, la vérité à ceux de ses amis : libéraux ou radicaux, et de ses adversaires : conservateurs...” (2).

De Kolonist

- I. M.I.P. : 17-xi-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk der Katholieke Schoolkolonies.
 3. *Motto* : Mens sana, in corpore sano. Een gezonde ziel in een gezond lichaam.
 4. *Formaat* : 27 × 19; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-xi-1907.
 5. *Drukker* : De Vlijt (3), St.-Andriesstraat, 9.
 9. *Adres* : St.-Jacobsmarkt, 27.
- IV. 1. Belangenblad.
 2. Katoliek.

De Koophandel (4)

- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Handel, Nijverheid en Volksbelangen.
 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-viii-1862.
 9. *Adres* : Hochstetterstraat, 21.

De Koophandel

- I. S.B.A. : 20-xii-1863 t/m 30-xi-1897.
 A.M.V.C. : jg. 1864-1877, 1878 (I-vi), 1879-1897.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 51-52.

(2) *Le Knout*, 25-x-1872, p. 1.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 205.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 55.

K.B.B. : 12-VIII-1868; 6-I-1875; 15-XII-1885; 27-V-1892.
M.I.P. : 22-XII-1863; 1/2-I-1864; 11-IX-1869; 28-X-1870;
18-IV-1873; 11-VIII-1874; 23-III-1876; 17-VIII-1877; 29-III-
1883; 28-V-1892; 21/22-IV-1895; 16-VII-1896.
M.I.P., VH., : 1-III-1894.

II. 2. *Ondertitel* :

Dagblad voor Politiek, Nijverheid, Kunst en Landbouw.
van Antwerpen. (cfr. 24-XII-1874 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

50,5 × 33; 4 blz.
54 × 37; 4 blz. (cfr. 24-XII-1874 e.v. nrs.).
49 × 34,5; 4 blz. (cfr. 1/2-I-1895 e.v. nrs.).
53 × 37; 4 blz. (cfr. 30/VI-I/VII-1895 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

D (7 ×).
D (6 ×). (cfr. 24-XII-1874 e.v. nrs.).
(cfr. 24-XII-1874 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

Antwerpen : 20 fr.; elders 24 fr.
Antwerpen : 24 fr.; elders : 28 fr. (cfr. 28-XI-1872 e.v. nrs.).
Antwerpen : 22 fr.; elders : 26 fr. (cfr. 17-XII-1881 e.v. nrs.).
Antwerpen : 22 fr.; elders : 26 fr.; 10 ct. (cfr. 21-VII-1886
e.v. nrs.).
Antwerpen : 15 fr.; land : 18 fr.; 5 ct. (cfr. 10/11-XII-1893
e.v. nrs.).
Antwerpen : 12 fr.; land : 16 fr.; 5 ct. (cfr. 5-XII-1894 e.v. nrs.).
Antwerpen : 12 fr.; land : 15 fr.; 5 ct. (cfr. 8-XII-1894 e.v. nrs.).

7. *Oplage* :

29-VI-1896 : 23.000 nrs. (1).
1-VII-1896 : 30.000 nrs. (1).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-XII-1863.

b. *Einddatum* : 30-XI-1897.

2. *Stichter* : De Liberale Associatie (2).

(1) Cijfers door het blad zelve medegedeeld.

(2) L. WILS, *De Liberale Antwerpse dagbladen 1857-1864*, pp. 50-41. Het bestuur van de Liberale Associatie besprak de stichting van een Vlaams blad reeds op 2 juli 1863. Een commissie werd met de studie ervan belast. Wanneer het eerste nummer op 20 december verscheen, stond de krant niet onder toezicht van het bestuur, maar van een bijzondere commissie door de liberale associatie benoemd.

3. *Eigenaar* : Maatschappij op aandelen voor de uitgave van het dagblad „De Koophandel” (1).
4. *Uitgevers* :
 - J. De Deken.
 - L. Goethals. (cfr. 1/2-I-1868 e.v. nrs.).
 - P. Jacobs. (cfr. 25-V-1875 e.v. nrs.).
 - J. E. Pyck. (cfr. 19-VII-1876 e.v. nrs.).
 - Ch. Smets. (cfr. 28/29-XI-1897 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 - J. De Deken en C^o (2).
 - L. Legros en J. De Deken (3). (cfr. 30-IV-1864 e.v. nrs.).
 - L. Legros (3). (cfr. 8-XI-1867 e.v. nrs.).
 - L. Goethals (cfr. 1/2-I-1868 e.v. nrs.).
 - P. Jacobs (4). (cfr. 11-V-1869 e.v. nrs.).
6. *Bestuurders* :
 - J. De Deken (5).
 - Antoon Moortgat. (cfr. 28/29-VI-1896 e.v. nrs.).
7. *Hoofdredacteurs* :
 - Jan Blockhuys (tot april 1865) (6).
 - Jan Bruylants (1865 tot november 1876) (7).
 - Paul Billiet (tot 1894) (8).
 - Antoon Moortgat (van 1895 af).
8. *Redacteurs* : Paul Billiet (van 1863 af) (9), Jan Bruylants (van 1865 af) (10).
Medewerkers : Hendrik Groesser (11), Jan Van Ryswyck van 1865 tot juli 1869 (12).

(1) Tot 1895 was de maatschappij J. De Deken en C^o eigenaar van *De Koophandel*. Van 1896 af vormde men een nieuwe vennootschap, C. De Cauwer, voor de uitgave van het blad. Zie *De Koophandel*, 14/15-XI-1897, p. 1 en 17-XI-1897, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 68-69.

(3) *Ibid.*, pp. 128-129.

(4) *Ibid.*, p. 108.

(5) Bij de stichting was J. De Deken als bestuurder van het blad aangesteld door de liberale partij. Hij begon zijn loopbaan als leerling-letterzetter bij *Le Précurseur* en *L'Union Commerciale*, twee bladen waarvan hij later uitgever zou worden. In 1874 was hij mede-oprichter van het „Plantijn's Genootschap, en in 1887 behoorde hij tot de stichters van het Drukkersverbond”. Zie *De Koophandel*, 14/15-XI-1897, p. 1.

(6) L. WILS, *op. cit.*, p. 51. Jan Blockhuys was directeur van de gemeentescholen van Schaarbeek en opsteller van het onderwijzerstijdschrift *De Toekomst*.

(7) Zie L. WILS, *op. cit.*, p. 52 en *De Koophandel*, 25-XI-1876, p. 1.

(8) Reeds vermeld als hoofdopsteller in 1888. Zie *De Koophandel*, 20-XII-1888, p. 1.

(9) L. WILS, *op. cit.*, p. 51.

(10) *Ibid.*, p. 52.

(11) *Ibid.*, p. 52, voetnoot 33.

(12) *Ibid.*, p. 52.

9. Adres :

Huikstraet, 3.

Kathelijnevest, 23. (cfr. 18-XII-1865 e.v. nrs.).

Oude Beurs, 35. (cfr. 30-VI-1874 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie en opinieblad.

De Koophandel, een blad gesticht door de Liberale Associatie, wijdde vooral zijn aandacht aan het binnenlands- en stadsnieuws en bleef steeds een partijblad. In 1893 schreef het blad nog : „... Ons blad is een orgaan der liberale partij van Antwerpen en werd enkel gesticht om de grondbeginselen, de belangen dezer partij te verdedigen en uit te breiden ...” (1).

2. Doctrinair-liberaal.

In het eerste nummer omschreef *De Koophandel* zijn doel als volgt :

„Het bijzonderlijke doel onzes dagblads *De Koophandel* is :
1°...

2°...

3° Onze grondwettelijke rechten en plichten te verdedigen daer waer zij mogten aengerand worden, en bestendig zorgen dat onze wetten op de hoogst billijkste wijzen voor elkeen toegepast worden ;

5° ... Als vrienden der vrijheid het onze bijdragen om goede begrippen, deugdelijke grondbeginselen te verspreiden. Ernstig en doeltreffend onderwijs, burgerlijke, zedelijke en degelijke opvoeding niet alleen voor de kinderen maer ook voor de jongelieden uit alle standen, zullen wij bespreken, ondersteunen en krachtig verdedigen.

6° Wij zullen den godsdienst eerbiedigen, nooit iets aanraken dat de goede geloofsbegrippen kunne hinderen...

7° De Vlaemsche beweging valt ook in ons doel. Als middel om het volk goed te onderrichten, goed te leeren denken en zoo de eerste aller vrijheden, de vrijheid van gedachten te bekomen, ... als middel tot dit doel, zullen wij de moedertael der Vlaemsche bevolking gebruiken en hare rechten vorderen, maer wat tegen dien zin strijdig is zullen wij nooit bijstemmen” (2).

(1) *De Koophandel*, 10/11-XII-1893, p. 1.

(2) *Ibid.*, 20-XII-1863, p. 1.

De hoofdtema's van het blad bevatten steeds weer scherpe aanvallen op de clericalen en op de Meetingpartij.

Als partijblad bleek de houding van *De Koophandel* dikwijls eenzijdig en strak. De opstellers beweerden dat hun blad „het Liberaal Vlaamsch orgaan der Antwerpsche Vrijzinnigen was” en het programma der liberale vlamingen verdedigde (1).

Veel sociale belangstelling legde *De Koophandel* niet aan de dag en het oordeel van het blad over „het socialismus” luidde : „Er bestaat te Londen eene maatschappij de „Internationale Associatie der werklieden” geheeten... Dat genootschap zoekt door alle middelen de werklieden tegen de meesters op te hitsen. Het predikt in konferentien, vlugschriften en dagbladen de noodlottigste leerstelsels aan voor de werklieden” (2). In 1897 achtte de liberale partijleiding de tijd gekomen om aanzienlijke verbeteringen aan te brengen aan haar vlaams partijblad, en *De Koophandel* werd dan omgevormd tot *De Nieuwe Gazet*.

- V. In 1865 werd *De Grondwet* in *De Koophandel* opgenomen. In 1895, van 7 april af, verscheen een wekelijks supplement van *De Koophandel* onder de titel : *Zondagsblad van de Koophandel van Antwerpen*.

Kosmos

- I. S.B.A. : 15-IX-1901 ; 1-1902.
M.I.P. : 15-IX-1901.
- II. 2. *Ondertitel* :
Tolk der Socialistische Vereeniging van Klerken en Bedienden
Organe du syndicat des Commis et Employés Socialistes.
(cfr. 1-1902).
4. *Formaat* : 31,5 × 23,5 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* :
2 W.
M. (cfr. 1-1902).
6. *Prijs* :
1 fr. ; 5 ct.
1 fr. ; 10 ct. (cfr. 1-1902).

(1) *De Koophandel*, 1/2-1-1895, p. 1.

(2) *Ibid.*, 19-IV-1896, p. 1.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IX-1901.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-1902.
- 9. *Adres* : Diepestraat, 152.
- IV. 1. Vakbondsblad, tweetalig in januari 1902.
- 2. Socialistisch.

De Kraanbediende

- I. S.B.A. : VIII-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van de Vereenigde Bedienden der Stadskranen.
- 4. *Formaat* : 42 × 31; 4 blz.
- III. 7. *Hoofdredacteur* : Jozef Schepers, Egmontstraat, 70.
- 9. *Adres* : Lokaal „Willem Ogier”, Lombaardstraat, 14.
- IV. 1. Vakblad.
- 2. Concurrent van *De Kraanman* en het liberale *Kraanwerkersverbond*.

De Kraanman

- I. S.B.A. : 8-IX-1901; XI-1902.
- M.I.P. : 8-IX-1901; VII-1903.
- M.I.P. VH. : I-VIII-1902.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandelijksch Orgaan der Onpartijdige Maatschappij „De Vereenigde Kraanwerkers”.
- 3. *Motto* : Alléén kunnen wij niets. Vereenigd kunnen wij alles.
- 4. *Formaat* : 31,5 × 23,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-IX-1901.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : VII-1903.
- 5. *Drukkerij* : „De Voorzorg” (1), Ossenmarkt, 25.
- 7. *Hoofdredacteur* : Louis Stroum.
- 8. *Redacteurs* : C. Vanderauwera, J. Pellens, L. Vercruyssen, P. Goetbloet, L. Van Dommelen, J. Peeters, D. Spitaels.
- 9. *Adres* : Lokaal „Brabo”, Veemarkt, 6.
- IV. 1. Vakblad.
- 2. Onpartijdig.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

De Krant

- I. K.B.B., FM. : 3-VIII-1912.
M.I.P. : 3-VIII-1912.
S.B.A. : 3-VIII-1912.
- II. 3. *Motto* : Ieder Kramer staat voor zijn bert.
4. *Formaat* : 41 × 25,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-VIII-1912.
5. *Drukkers* : Willekens en Carvels (1), Muizenstraat, 5.
- IV. 1. Belangenblad voor marktkramers.
2. Niet gekend.

De Kronijk

- I. S.B.A. : jg. 1909-1914; 20-II-1909; 3-XI-1912; 25-IV-1914;
8-VIII-1914.
A.M.V.C. : 20-II-1909 t/m 2-V-1909; 13-VI-1909; 4-VII-1909;
18-VII-1909; 20-XI-1909; 12-XII-1909; 1-IV-1911; 26-X-1913.
M.I.P. : 20-II-1909; 25-IV-1914.
K.B.B., FM. : 20-II-1909; 25-IV-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
van Kunsten en Letteren, tooneel en sport, finacie en algemeene belangen.
Weekblad voor Kunsten en Letteren, Toon- en Tooneelkunst, Finacie, Sportnieuws en Algemeene Belangen. (cfr. 25-IV-1914 e.v. nr.).
4. *Formaat* : 49,5 × 30; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
Prijs :
3 fr.; 5 ct.
5 fr.; 10 ct. (cfr. 16-IV-1910 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-II-1909.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 8-VIII-1914.
4. *Uitgevers* :
A. Homans. (cfr. 9-V-1909 e.v. nrs.).
Fr. Lamy. (cfr. 12-I-1913 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, op. cit., p. 209.

5. *Drukker* : Norb. Van Dijck (1), Solvijnstraat, 60.
6. 7. *Bestuurder-Hoofdredacteur* : L. Vrijman. (cfr. 25-IV-1914 e.v. nr.).
9. *Adres* :
 Edw. Pecherstraat, 43.
 Leopold De Waelstraat, 116. (cfr. 2-V-1909 e.v. nrs.).
 Cuylitsstraat, 102. (cfr. 6-XI-1909 e.v. nrs.).
 St. Andriesstraat, 36. (cfr. 26-III-1910 e.v. nrs.).
- IV. 1. Algemeen informatieblad, vooral Antwerps nieuws.
2. Katoliek.

Kunst en Taal

- I. M.I.P. : v/vi-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Blad voor Tooneel, Kunst en Letteren.
4. *Formaat* : 31 × 23,5; 4 blz.
6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III/IV-1912 (2).
5. *Drukker* : Jos. Heylen (3), Bredastraat, 58.
7. *Redactie* : Hofstraat, 8.
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

De Kunst Galn

- I. M.I.P. : vi/vii-1901; vii/viii-1901; i/ii-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk van de „Peter Benoit Kring”, Fanfare, Zang en Tooneel.
4. *Formaat* :
 24,5 × 16; 6 blz.
 31 × 23,5; 4 blz. (cfr. vii/viii-1901 e.v. nr.).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 0,60 fr.; 5 ct.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 186.

(2) Het exemplaar van v/vi-1912 betreft jg. I, nr. 2.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VI/VII-1901.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : I/II-1905.
 5. *Drukkers* :
 A. Bruyninck-Noë (1), Pelgrimstraat, 23.
 Jac. Lamoen (2), Berchem. (cfr. VII-VIII-1901 e.v. nr.).
 9. *Adres* : Lokaal „Peter Benoit”, Nationalestraat, 86.
- IV. 1. Verenigings- en artistiek blad.
 2. Pro-Meeting en vlaamsgezind.

Het Lacherke

- I. M.I.P. : 1914 (jg. I, nr. 1, s.d.); 1914 (jg. I, nr. 4, s.d.).
 M.I.P., VH. : 1914 (jg. I, nr. 9, s.d.).
- II. 4. *Formaat* : 27,5 × 19; 12 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 6 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1914 (3).
 4. *Uitgever* : Vlaamsche Volksuitgaven, Jeruzalemstraat, 3.
- IV. 1. Humoristisch blad.
 2. A-politiek.

De Lachspier

- I. S.B.A. : 15-XI-1901 t/m 15-VI-1902.
 M.I.P. : 15-XI-1901; 15-I-1902.
- II. 2. *Ondertitel* : Onpartijdig humoristisch Maandschrift.
 Verzameling van Kluchten, Geestige Anekdoten, Kwinkslagen, Kluchtliederen, Vertellingen, enz., enz.
 4. *Formaat* : 37,5 × 26,5; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1,25 fr.; 10 ct.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 49.

(2) *Ibid.*, p. 125.

(3) Hiervoor verwijzen we naar een potloodnota op het exemplaar van 1914, jg. I, nr. 1.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XI-1901.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-VI-1902.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : Jos. Heylen-Andries (1), Bredastraat, 58.
 7. *Hoofdredacteur* : Lodewijk Heeren, Sleutelstraat, 37.
- IV. 1. *Humoristisch blad*.
 2. *Onpartijdig*.

De Lachspier

- I. M.I.P. : 1908 (jg. I, nr. 2, s.d.); XII-1908; XII-1909.
- II. 4. *Formaat* :
 27 × 19; 2 blz.
 39,5 × 29,5; 4 blz. (cfr. XII-1909).
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 0.50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VII-1908 (2).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : XII-1909.
 5. *Drukker* : H. Dirks (3), Dambruggestraat, 19.
 9. *Adres* : Everdystraat, 3.
- IV. 1. *Ontspannings- en aankondigingsblad*.
 2. *A-politiek*.

Laetitia Echo

- I. M.I.P. : I-X-1908; IV-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe du „Cercle Laetitia”. Sports, Art Dramatique, Littérature.
 4. *Formaat* : 24 × 17,5; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-X-1908.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : IV-1909.
 7. *Redactie* :
 102, rue des Gémeaux.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.
 (2) Het exemplaar van XII-1908 betreft jg. I, nr. 6.
 (3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 87.

„Hotel de la Couronne”, 22, rue du Pélican.
Café „Shakespeare”, rue Léopold. (cfr. iv-1909).

- IV. 1. Artistiek- en sportblad.
2. A-politiek.

Het Landbouwblad der Provincie Antwerpen (1)

- II. 1. *Titel* : Het Landbouwblad van Antwerpen. (cfr. II-1866).
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VII-1862.
4. *Uitgever* : De Maatschappij van het Noorden, Splichal-Roosen
5. *Drukker* : Splichal-Roosen.
9. *Adres* : Provinciaal Gouvernement.

Het Landjuweel

- I. M.I.P. : 2-v-1909 (met prospectus).
II. 2. *Ondertitel* : Geïllustreerd Weekblad.
4. *Formaat* : 33 × 24; 12 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-v-1909.
3. 4. *Eigenaar-Uitgever* : Jan Verhoeven.
9. *Adres* : Edward Pecherstraat, 43.
IV. 1. Ontspanningsblad.
2. A-politiek.

Lange Wapper

- I. S.B.A. : 7-IX-1872 t/m 2-XII-1877.
A.M.V.C. : jg. 1872/1873 (nrs. 3, 5-9, 11-52), 1873/1874 (nr. 15), 1874/1875 (nr. 1), 1875/1876 (nr. 2), 1876/1877 (nr. 40), 1877/1878 (nr. 13).
M.I.P. : 5-I-1873; 16-II-1873; 2-III-1873; 8-VI-1873; 14-VII-1874; 30-VIII-1874; 10-I-1875.
K.B.B. : 2-XII-1877.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 60.

II. 2. *Ondertitel* :

Weekblad voor iedereen maar bijzonder opgesteld voor dertig bekwame mannen.

Weekblad voor iedereen maar bijzonder opgesteld voor negen-en-twintig bekwame mannen. (cfr. 13-IV-1873 e.v. nrs.).

Weekblad voor iedereen maar bijzonder opgesteld voor acht-en-twintig bekwame mannen. (cfr. 11-V-1873 e.v. nrs.).

Weekblad voor iedereen maar bijzonder opgesteld voor acht-en-twintig bekwame mannen en n'en kornel. (cfr. 25-V-1873 e.v. nrs.).

Weekblad voor iedereen maar bijzonder opgesteld voor zeven-en-twintig bekwame mannen en n'en kornel. (cfr. 30-IX-1874 e.v. nrs.).

Weekblad voor iedereen maar bijzonder opgesteld voor zes-en-twintig Bekwamen, vijf Draaiers en n'en kornel. (cfr. 31-X-1875 e.v. nrs.).

Weekblad voor iedereen maar bijzonder opgesteld voor vijf-en-twintig Bekwamen, vijf Draaiers en n'en kornel. (cfr. 20-VIII-1876 e.v. nrs.).

Weekblad voor iedereen maar bijzonder opgesteld voor vier-en-twintig Bekwamen, vijf Draaiers en n'en kornel. (cfr. 11-II-1877 e.v. nrs.).

4. *Formaat* : 35 × 25 ; 4 blz.

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* : 5 fr. ; 15 ct.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-IX-1872.

b. *Einddatum* : 2-XII-1877 (1).

4. *Uitgever* : Ph. Arriens, Pompstraat.

5. *Drukker* : G. Van Hoebergen (2).

9. *Adres* :

Pornpstraat, 24 en Hessenplein, 19.

Pornpstraat, 24 (cfr. 14-IX-1872 e.v. nrs.).

IV. 1. *Hekelblad*.

2. *Katoliek en vlaamsgezind*.

(1) *Lange Wapper*, 2-XII-1877, p. 1 : „Gelijk ik het aan mijne boezemvriend Kornel Scheerdijk laat weten, beletten mij mijne bezigheden mij nog langer op te offeren aan de verdediging der Antwerpsche Belangen. Ik laat echter de mannen niet los die in 1872 met list en bedrog de trappen van het stadhuis zijn opgeklauterd en er zich pogen staande te houden door vervolging en geweld. In de kiezingsdagen van 1878 zal *Lange Wapper* nog van hem laten spreken en dan zal ik mijne lezers de twee drie nummers vergoeden waarop zij van nu tot nieuwjaar nog recht hebben”.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 188.

Lange Wapper

- I. A.M.V.C. : jg. 1912 (nrs. 1, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 13).
M.I.P. : 1912 (jg. I, nr. 1, s.d.); 1912 (jg. I., nr. 4, s.d.).
- II. 2. *Ondertitel* : Geïllustreerd Weekblad voor het Vlaamsche Volk.
 4. *Formaat* : 33 × 23,5; 10 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 ct.
- III.; 1. a. *Stichtingsdatum* : 1912.
 4. *Uitgever* : „De Pioen”. (cfr. 1912, jg. I, nr. 1).
 5. *Drukker* : L. Vertongen, Hoboken (1), (cfr. 1912, jg. I, nr. 4 e.v. nrs.).
 6. *Beheer* : „Lectura”, Groote Markt, 37. (cfr. 1912, jg. I, nr. 4 e.v. nrs.).
 7. *Redacteurs* : George P. Roose, Jan De Schuyter, Berchem.
 9. *Adres* : Edward Pecherstraat, 37.
- IV. 1. *Ontspanningsblad*.
 2. A-politiek.

La Lanterne

- I. K.B.B., FM. : 25-1-1885.
M.I.P. : 25-1-1885.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire Humoristique et Satirique.
Illustrée.
 4. *Formaat* : 32 × 23,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 6 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-1-1885.
 5. *Drukker* : H. Ernest (2), rue Houblonnière, 32.
 7. *Hoofredacteur* : Max Bonheur.
 9. *Adres* : Rue Houblonnière, 32.
- IV. 1. *Humoristisch en satirisch blad*.
 2. Niet gekend.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 202.

(2) *Ibid.*, p. 91.

De Leder- en Schoenmarkt

- I. K.B.B., FM. : 15-XI-1909.
M.I.P. : 15-XI-1909.
S.B.A. : 15-XI-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandblad voor Schoenmakers, Leder- en Schoenfabrikanten en Handelaars.
 4. *Formaat* : 23 × 15; 12 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1,10 fr. ; 25 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XI-1909.
 5. *Drukker* : Wed. Brouwers Zoon (1), Prinsesstraat, 9.
 9. *Adres* : Groote Kauwenberg, 29-31.
- IV. 1. Vakblad.
 2. A-politiek.

Le Libéral

- I. K.B.B., FM. : 12-IV-1885.
M.I.P. : 12-IV-1885.
S.B.A. : 12-IV-1885.
S.B.A. : 12-IV-1885.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe hebdomadaire de la Jeunesse anversoise.
 3. *Motto* : Le Cléricalisme. Voilà l'ennemi.
 4. *Formaat* : 41,5 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 3 fr. ; België : 5 fr. ; 5 ct.
 7. *Oplage* : 25.000 ex.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 12-IV-1885.
 5. *Drukker* : H. Ernest (2), rue Houblonnière, 32.
 6. *Administrator* : Alph. Vervis.
 7. *Hoofdredacteur* : Alfred Leguerrier.
 9. *Adres* : Rue des Escrimeurs, 40.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
 2. Liberaal.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 46-48.

(2) *Ibid.*, p. 91.

La Liberté

- I. S.B.A. : 22-v-1859 t/m 10-viii-1862.
M.I.P. : 15-v-1859 (specimen); 29-v-1859; 15-iv-1860; 6-v-1860; 4-xi-1860; 9-xii-1860.
K.B.B. : 15-i-1860; 29-vii-1860.
- II. 2. *Ondertitel* :
Feuille politique et littéraire. Paraissant les Dimanches.
Feuille politique, littéraire et artistique. Paraissant les Dimanches. (cfr. 17-vi-1860 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* :
31 × 19; 4 blz.
35 × 25,5; 4 blz. (cfr. 17-vi-1860 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 6 fr.; elders : 7 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 22-v-1859.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-viii-1862.
 3. *Eigenaar* : Karel Nijs (1).
 4. *Uitgevers* :
Th. Hamilton, rue Suderman, 11.
P. C. Hendricks, Place de Meir, 107 (cfr. 18-xii-1859 e.v. nrs.)
Arnold De Ferm, rue de Peignes, 11. (cfr. 17-vi-1860 e.v. nrs.)
 5. *Drukkers* :
Th. Hamilton (2).
P. C. Hendricks (3). (cfr. 18-xii-1859 e.v. nrs.).
 7. *Hoofdredacteur* : Karel Nijs (1).
 8. *Medewerker* : Adolphe Bartels (1).
- V. 1. Politiek strijdblad.
 2. Radicaal-liberaal.
La Liberté verklaarde in het eerste nummer : „En commençant la publication de ce journal, nous tenons à expliquer pourquoi nous venons dans les circonstances actuelles créer un nouvel organe à l'opinion libérale.
..., nous voulons être l'organe de ceux qui ne croient point que l'opinion libérale doive être satisfaite, lorsque M. Rogier et ses amis ont remplacé au ministère MM. De Decker et Vilaine XIII.

(1) L. WILS, *Het Antwerpse weekblad „La Liberté“*, (Bijdragen tot de geschiedenis, inzonderheid van het oud hertogdom Brabant, 3e reeks, dl. XIV, alf. 4, jg. XLV, 1962, p. 235

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 101.

(3) *Ibid.*, p. 103.

... Chaque fois que le parti doctrinaire est arrivé au pouvoir il a failli aux promesses qu'il avait faites lorsqu'il était dans l'opposition pour obtenir un porte-feuille.

... Non, nous ne venons point jeter la discorde dans nos rangs, au contraire, nous voulons rallier toutes les forces vives de l'opinion, pour en former un faisceau compact contre lequel viendront se briser d'une part le parti catholique et d'autre part ces libéraux sans principes qui ne savent que crier ; guerre au clerical ! ..., La Liberté n'a point été fondée pour être une feuille éphémère, ou pour défendre telle ou telle candidature ; loin de là, et bien que nous comptons prendre une part active au mouvement électoral, nous n'appuierons que les candidats de l'Association libérale...

... nous ne voulons point faire un pamphlet mais un journal digne du parti qu'il ambitionne de représenter" (1).

Het blad was een voorstander van de unie met de progressieve katolieken en heeft aldus veel bijgedragen tot het ontstaan van de Meeting te Antwerpen (2).

Le Liberal betoonde zich sterk anti-militaristisch, stond de vrijhandel voor en het gebruik van de moedertaal, het Vlaams (2).

La Liberté

- I. M.I.P. : 15-x-1899.
S.B.A. : 15-x-1899.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe bi-mensuel de la Société Générale des Etudiants Libéraux d'Anvers.
 4. *Formaat* : 33 × 20,5 ; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 3 fr. ; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-x-1899.
9. *Adres* : Rue des Peintres, 51.
- IV. 1. Studentenblad.
 2. Liberaal.

(1) *La Liberté*, 22-v-1859, p. 1.

(2) L. Wils, *op. cit.*, p. 242.

La Liberté

- I. K.B.B., FM. : 30-XII-1905.
M.I.P. : 30-XII-1905.
S.B.A. : 30-XII-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Littéraire, artistique, mondaine, financière.
4. *Formaat* : 55 × 38,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1904 (1).
4. *Uitgever* : C. Seltenmeyer.
6. *Directeur* : Louis Legros.
9. *Adres* : 62, rue Porte-aux-Vaches.
- IV. 1. Artistiek en financieel blad.
2. A-politiek.

Het Licht (2)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1896.
b. *Nog bestaand in* 1904.
9. *Adres* : Turnhoutschebaan, 18.

Het Licht (3)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1902.
b. *Nog bestaand in* 1904.
9. *Adres* : Korte Klarenstraat, 10.

Het Licht

- I. S.B.A. : 16-II-1908; 15-III-1908; 26-IV-18908; 17-V-1908.
M.I.P. : 23-VIII-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der „Vereenigde Sasseniers”.
4. *Formaat* : 31 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1908 (4).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 23-VIII-1908.

(1) Het exemplaar van 30-XII-1905 betreft jg. III, nr. 52.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire Général de la presse belge*, 1904, p. 150.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 150.

(4) Het exemplaar van 16-II-1908 betreft jg. I, nr. 2.

5. *Drukker* : Jos. Heylen (1), Bredastraat, 58.
 9. *Adres* : Café „Het Licht”, St.-Jansplaats, 60.
- IV. 1. Vakblad.
 2. Socialistisch.

Het Licht over de Belangen des Volks

- I. M.I.P. : 19-IV-1884; 10-V-1884; 31-V-1884; 7-VI-1884.
 K.B.B., FM : 19-IV-1884.
 S.B.A. : 3-V-1884.
- II. 1. *Titel* : Het licht (cfr. 31-V-1884 e.v. nrs.).
 2. *Ondertitel* : Vlaamsch katholiek weekblad verschijnende des Zaterdag.
 3. *Motto* : Gij zult uw Vaderland beminnen, en zijne Taal, en zijnen Roem. (Conscience).
 4. *Formaat* : 37 × 26; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 2 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-IV-1884.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 7-VI-1884.
 4. *Uitgevers* :
 Van Os-De Wolf, SS. Pieter en Paulusstraat, 2.
 J. E. Hurts, Abdiestraat, 34. (cfr. 31-V-1884 e.v. nrs.).
 5. *Drukker* : Van Os-De Wolf (2).
 7. *Hoofdredacteur* : Phileas Fogg. (cfr. 31-V-1884 e.v. nrs.).
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Katoliek.

Licht! Immer Licht !

- I. M.I.P. : 21-IX-1878; 12-X-1878.
 K.B.B., FM. : 5-X-1878.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor algemeene belangen.
 4. *Formaat* : 38 × 25; 2 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.

(2) *Ibid.*, p. 175 : 572. VAN AARSEN.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IX-1878 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 12-X-1878.
 5. *Drukker* : J.-B. De Groodt (2).
 9. *Adres* : St.-Jansstraat, 21.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Katoliek.

Limburgia

- I. M.I.P. : 1-VII-1900; 4-XI-1900; 5-VII-1902; 6-IX-1903.
 K.B.B., FM : 1-VII-1900; 5-V-1901.
- II. 2. *Ondertitel* : Officieel Nieuws- en Aankondigingsblad der Maatschappij De Vereenigde Limburgers van Antwerpen en voorsteden, uitgegeven door het propaganda-comiteit der Maatschappij.
 4. *Formaat* :
 47 × 30; 4 blz.
 38 × 28,5; 4 blz. (cfr. 4-XI-1900 e.v. nr.).
 33,5 × 23,5; 4 blz. (cfr. 5-VII-1902 e.v. nr.).
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : Leden : gratis; niet leden : 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-VII-1900.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 6-IX-1903.
 5. *Drukker* : Onckels (3), Familiestraat, 66.
 9. *Adres* : Lokaal „Het Pannenhuis”, Conscienceplein, 3.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
 2. A-politiek.

Lloyd Anversois

- I. S.B.A. : 20-III-1858 t/m 31-XII-1914.
 S.M.A. : jg. 1858-1879, 1882 (I-II), 1884, 1885 (I-VI), 1886-1888, 1890 (I-VI).
 S.A.A. : 1-I-1859 t/m 31-XII-1863; 1-I-1865 t/m 31-XII-1873;
 30-VII-1907 t/m 31-XII-1914.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 60.

(2) Zie J. VERHELST, *op. cit.*, p. 69.

(3) *Ibid.*, p. 145.

K.B.B. : jg. 1875-1879, 1912 (VII-XII)-1913.

K.B.B., FM : 18-XI-1870; 26-I-1889; 5-III-1904; 21-XI-1908;
2-IX-1911; 20-I-1912.

M.I.P. : 3-II-1860; 30-IV-1864; 20-V-1864; 10/II-VII-1864;
30/31-V-1875; 29-XII-1876; 16-V-1889; 15-I-1897; 10-XII-
1903; 10-IV-1906; 11-V-1907; 21-IX-1907; 19-XI-1908; 23-
XII-1911; 6-I-1912; 10-I-1912.

M.I.P., VH : 9-IV-1910.

II. 2. *Ondertitel* :

Journal Maritime. Emanant des courtiers de navires.

Seul Journal Maritime Emanant des courtiers de navires.
(cfr. 7-X-1886 e.v. nrs.).

Seul Journal Maritime quotidien émanant des Courtiers de
Navires. (cfr. 6-V-1911 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

36 × 26; 4 blz.

41,5 × 26; 4 blz. (cfr. 1/2-I-1872 e.v. nrs.).

43,5 × 31; 4 blz. (cfr. 1/2-IV-1888 e.v. nrs.).

47 × 31; 4 blz. (cfr. 1/2-I-1897 e.v. nrs.).

55,5 × 39,5; 4 blz. (cfr. 1-IV-1903 e.v. nrs.).

59,5 × 39,5; 4 blz. (cfr. 30-VI/I-VII-1907 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

D (7 ×).

D (6 ×). (cfr. 10/II-VII-1859 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

Antwerpen : 10 fr./3M; land : 11,50 fr./3M.

Antwerpen : 10 fr./3M; land : 11,50 fr./3M; 20 ct. (cfr. 1/2-
IV-1888 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-II-1858.

b. *Laatst onderzochte nummer* : 31-XII-1914 (1).

Verschijnt nog steeds.

2. *Stichters* : Charles Grisar, Louis-Edmond Grisar, François
Huger, Edouard Isenbaert, Barthelemy Kennedy, William
James Marsily, Joseph Pieters, Charles Sasse, François Ser-

(1) Op 6 oktober 1914 hield de *Lloyd Anversois* op te verschijnen ingevolge de oorlogsgebeurtenissen.

Eerst op 22 november 1914 verscheen het blad weer, met kleiner formaat en 1 bladzijde tekst.

- vais, Henri Telghuys, Jean van den Bergh, Jules van Eeten, Auguste-André et Henri van Assche (1).
3. *Eigenaars* : Société en participation pour la publication du Lloyd Anversois (2).
 5. *Drukker* :
 - Kennes et Gerrits (3), rue de l'Empereur, 60.
 - Ve Kennes et Gerrits (3), rue de l'Empereur, 60. (cfr. 20/21-III-1859 e.v. nrs.).
 - L. Gerrits (3), rue de l'Empereur, 60. (cfr. 12-III-1861 e.v. nrs.).
 - B.-J. Mees (4), rue des Apôtres; 14. (cfr. 1/2-XI-1868 e.v. nrs.)
 - Mees et Co (4), rue des Apôtres 14. (cfr. 1-II-1876 e.v. nrs.).
 - Louis Legros (5). (cfr. 30/IV-1/V-1876 e.v. nrs.).
 - Legros et Co (5). (cfr. 20-II-1891 e.v. nrs.).
 - Louis Legros (6). (cfr. 1/2-I-1895 e.v. nrs.).
 - Ve Geo Kohler (7). (cfr. 15/16/17-VIII-1903 e.v. nrs.).
 - Ve Geo Kohler (7), 14, rue Vleminckx. (cfr. 24X-II-1914 e.v. nrs.).
 6. *Directeurs* :
 - Joseph Pieters (3).
 - H.-J.-A. Telghuys (van 1888 af) (8).
 - Emile Bulcke (van 1904 af) (8).
 7. *Hoofdredacteur* : André Hoevenaers (in 1909) (9).
 8. *Medewerkers* : R. De Ridder, A. Van Linden, P. Mees, A. Moonen, L. Goddevriendt (allen in 1909) (9).

(1) *Lloyd Anversois*, (Jubileumnummer), 20-III-1957, p. 2 : „... quatorze courtiers de navires ce constituèrent en société en participation. Rappelons les noms de ces fondateurs : ... Ajoutons que dès le début les actionnaires devaient être agents maritimes agréés par le Conseil, et que leur part dans l'entreprise ne pouvait excéder cinq-pour-cent du capital”.

(2) *Ibidem*, p. 2 : „En 1889 eut lieu une refonte de la société en participation. Depuis quelques années la profession de courtier était devenue libre par suite de la suppression du privilège attaché à ses fonctions. Notre société décida par conséquent à ses fonctions. Notre société décida par conséquent d'augmenter son capital par l'émission de nouvelles parts d'intérêt, dont le maximum était fixé à deux cents.

Il fut stipulé en outre qu'aucun propriétaire de parts-dont la valeur d'émission avait été fixée alors à 1000 francs par titre - ne pouvait en détenir plus de dix.”

De actionnarissen in 1889 waren : Louis-Edmond Grisar, Grisar et Marsily, Sasse et Gittens, Huysmans et Bulcke, Kennedy, Hunter et Co, John P. Best et Co, Giani et Muller, Ruys et Co en Gellatly Hanley Sewell et Co.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 119-120.

(4) *Ibid.*, pp. 136-137.

(5) *Ibid.*, pp. 127-128.

(6) *Ibid.*, pp. 128-129.

(7) *Ibid.*, pp. 122-123.

(8) *Ibid.*, p. 2.

(9) *Annuaire général de la presse belge*, 1909, p. 262.

9. Adres :
 Rue de l'Empereur, 60.
 Rue des Apôtres, 14. (cfr. 1/2-XI-1868 e.v. nrs.).
 Vieille Bourse, 35. (cfr. 30/IV-1/V-1876 e.v. nrs.).
 Rue Porte-aux-Vaches, 60. (cfr. 4-V-1877 e.v. nrs.).
 Longue rue Porte-aux-Vaches, 60. (cfr. 9-XI-1900 e.v. nrs.).
 Longue rue Porte-aux-Vaches, 52. (cfr. 15/16/17-VII-1903 e.v. nrs.).
 Rue Vleminckx, 14. (cfr. 20/21-V-1909 e.v. nrs.).
- IV. 1. Maritiem informatieblad.
 De *Lloyd Anversoï*s was van bij de stichting en is tot heden toe, het dagblad voor de handel over zee en diegenen die er van dicht bij betrokken waren.
2. A-politiek.
 „Ce journal essentiellement maritime, restera totalement étranger à toute discussion politique et sera consacré à la navigation et à la défense des intérêts de notre port” (1).
- V. De *Lloyd Anversoï*s volgde *La Trompette* op.

La Lorgnette

- I. M.I.P. : 1877 (jg. I, nr. 1); 4-XI-1877.
- II. 2. *Ondertitel* : Théâtre — Arts — Littérature — Sciences.
4. *Formaat* :
 32 × 24; 4 blz.
 39 × 26; 4 blz. (cfr. 4-XI-1877).
6. *Prijs* : 4 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1877.
5. *Drukker* : Mees et Co (2), rue des Apôtres, 14.
9. *Adres* :
 Rempart du Lombard, 32.
 Longue rue Neuve, 76. (cfr. 4-XI-1877).
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

(1) *Lloyd Anversoï*s, 20-III-1858, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.

Lucifer

- I. S.B.A. : 7-II-1869 t/m 15-V-1869.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor God en alleman. Verschijnt alle Zaterdagen.
 4. *Formaat* :
31 × 23; 4 blz.
34 × 23; 4 blz. (cfr. 6-III-1869 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-II-1869.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-V-1869.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* :
J. Jorssen (1), Hochstetterstraat, 21 en Wijngaardstraat, 1.
Idem, Hochstetterstraat, 21 en Lombaardevest, 40. (cfr. 20-II-1869 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Hekelblad*.
 2. *Vooruitstrevend*, eist o.a. algemeen stemrecht en verplichtend onderwijs.

Lucifer

- I. S.B.A. : 22-IX-1901 t/m 18-IV-1914.
A.M.V.C. : jg. 1902-1906.
M.I.P. : 22-IX-1901; 13-X-1901; 27-X-1901; 17-XI-1901;
14-IX-1902; 15-X-1905; 19-VIII-1906; 1-IX-1907; 6-II-1909;
20-IX-1913.
M.I.P., VH. : 7-XII-1902.
K.B.B., FM : 20-IX-1913.
- II. 1. *Titel* :
De Gazet Lucifer. (cfr. 19-IX-1908 e.v. nrs.).
De Gazet (cfr. 20-IX-1913 e.v. nrs.).
 2. *Ondertitel* :
Weekblad voor Tooneel, Muziek, en Beeldende Kunsten.
Tijdschrift voor Tooneel, Letterkunde, Muziek en Beeldende
Kunsten van Noord en Zuid. (cfr. 3-IX-1905 e.v. nrs.) (2).
Geen ondertitel. (cfr. 8-VIII-1906 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(2) Op 3 september 1905 werd *Lucifer* omgevormd in een tijdschrift. Begin september 1908 echter zagen de uitgevers zich verplicht het tijdschrift op te schorten, om weer over te gaan tot de vroegere uitgave als weekblad.

Tijdschrift voor Tooneel, Letterkunde, Muziek en Beeldende Kunsten van Noord en Zuid. (cfr. IX-1906 e.v. nrs.).

Kunst- Weekblad, uitgegeven door de Toneelboekhandelaars Gebroeders Janssens, Antwerpen. (cfr. 13-IX-1907 e.v. nrs.).

Geen ondertitel. (cfr. 19-IX-1908 e.v. nrs.).

Weekblad der Uitgeversfirma Gebroeders Janssens, Carnotstraat, 147, Antwerpen. (cfr. 20-IX-1913 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

41,5 × 27; 4 blz.

25,5 × 16,5; 40 blz. (cfr. 3-IX-1905 e.v. nrs.).

46 × 28,5; 4 blz. (cfr. 13-IX-1908 e.v. nrs.).

56 × 36; 4 blz. (cfr. 19-IX-1908 e.v. nrs.).

46 × 29,5; 4 blz. (cfr. 20-IX-1913 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

W.

2 W. (cfr. 3-IX-1905 e.v. nrs.).

W. (cfr. 13-IX-1908 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

3,50 fr.; 10 ct.

6 fr. (cfr. 3-IX-1905 e.v. nrs.).

2 fr.; 5 ct. (1). (cfr. 13-IX-1908 e.v. nrs.).

3 fr.; 10 ct. (1). (cfr. 11-IX-1909 e.v. nrs.).

3,50 fr.; 10 ct. (1). (cfr. 20-IX-1913 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 22-IX-1901.

b. *Laatst bewaarde nummer* : 18-IV-1914.

4. 5. 6. *Uitgevers-Drukkers-Beheerders* : G., J. en E. Janssens (2), Carnotstraat, 147.

7. *Hoofdredacteur* :

Jan Bruylants Iz., Lange Van Bloerstraat, 82. (cfr. 22-IX-1901 e.v. nrs.).

Geen hoofdredacteur vermeld. (cfr. 13-IX-1908 e.v. nrs.).

8. *Redacteurs* : In 1901 :

Gust Janssens, Emiel Jespers, Henry Kampers, Jan Neervoort : voor Antwerpen ; Nestor de Tière, Edmond Roeland, H. Coopman, Thz. Des. Claeys : voor Brussel ; Gustaaf D'Hondt : voor Gent (3).

(1) Van begin september 1908 af verscheen het blad enkel tijdens het toneelseizoen zodat de abonnementsprijzen dan ook aangepast werden.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 113-114.

(3) *Lucifer*, 22-IX-1901, p. 1.

In 1908 :

H. Coopman, P. J. D'Hoedt, Lodewijk De Schutter, Lodewijk Krinkels, Rafaël Verhulst, Henry Rul, Gust. Janssens, Lodewijk Scheltjens (1).

In 1912 :

Rafaël Verhulst, Lodewijk Krinkels, Nestor de Tière, Edmond Roeland, Lodewijk Scheltjens, P. J. D'Hoedt, Willem Gijssels, Jef Mennekens, Pol Van Daelen, Edward Plouvier, Piet van Assche, Dirk Speelmans, Henry Rul, Arthur Verbeeck, Maurits van Dongen, Hendrik Coopman, Thz., P. Hens, K. De Ridder, Mode Vliebergh (2).

Correspondenten: In 1912 :

Edward Van Bergen (Nederland), J. M. Schellekens (Duitsland), J. T. Grein (Engeland), H. Kattenburg (Engeland) (2).

IV. 1. Artistiek blad.

„... *Lucifer* zal zich bezig houden met al wat op kunstgebied gebeurt, in 't bijzonder voor Antwerpen, over 't algemeen voor 't vlaamsche land". (3).

„*Lucifer* heeft ook voor doel, ..., te werken in het voordeel der kunstenaars" (3).

2. A-politiek en onafhankelijk.

„... Aan onze gedragslijn hebben wij niets te veranderen... we zullen zorg dragen dat onze goede faam als het eenige vrije, onafhankelijke kunstblad van Antwerpen niet tane" (4).

Lux

I. M.I.P. : 21-XI-1913.

II. 4. *Formaat* : 44 × 28; 4 blz.

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* : 15 ct.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-XI-1913.

5. *Drukker* : Reynaert (5), rue du Pélican, 120.

9. *Adres* : Wipstraat, 16.

IV. 1. Informatieblad, gewijd aan cinema en tweetalig.

2. A-politiek.

(1) *De Gazet Lucifer*, 13-IX-1908, p. 1.

(2) *Ibid.*, 14-IX-1912, p. 1.

(3) *Lucifer*, 22-IX-1901, p. 1.

(4) *De Gazet*, 20-IX-1913, p. 1.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

't Maandblad

- I. S.B.A. : 25-VI-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Tot verdediging der belangen van kaaiagenten.
 4. *Formaat* : 6 × 30; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-VI-1903.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : J. V. Schoepen (1), Prinsesstraat, 42.
- IV. 1. Belangenblad voor de havenpolitie.
 2. Niet gekend.

Maandelijksch Bulletin - Bulletin Mensuel

- I. M.I.P. : III-1892; II-1901; X-1901; V-1902; VIII-1902; X-1904
II-1905; V-1912; II-1913.
- II. 1. *Titel* : Maandblad — Bulletin Mensuel. (cfr. v-1912 e.v. nrs.).
 2. *Ondertitel* :
Société Coopérative du personnel des Administrations de
l'Etat, de la Province et de la Commune.
Samenwerkende Maatschappij van het personeel der Staats-,
Provincie- en Gemeentebesturen.
Samenwerkende Maatschappij van het personeel der Staats-
besturen Antwerpen.
Société Coopérative du personnel des Administrations de
l'Etat Anvers. (cfr. II-1901 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* :
26 × 19; 4 blz.
29 × 20,5; 4 blz. (cfr. II-1901).
36 × 25; 4 blz. (cfr. X-1901 e.v. nrs.).
50 × 31; 4 blz. (cfr. VIII-1902).
37 × 23; 12 blz. (cfr. X-1904).
37 × 23; 16 blz. (cfr. V-1912).
29,5 × 16,5; 36 blz. (cfr. III-1913).
 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1892.
 - b. *Laatst bewaarde nummer* : III-1913.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 162.

5. *Drukkers* :
 - A. De Witte (1), Borgerhout. (cfr. x-1904).
 - J. Dieltjens-Gillis (2), Veldstraat, 127, Borgerhout. (cfr. II-1905).
 - Idem, Schapenstraat, 32, Borgerhout. (cfr. v-1912).
 - Van Rompaey en C^o (3), Groote Steenweg, 95, Berchem. (cfr. III-1913).
9. *Adres* :
 - Van Wesembekestraat, 14.
 - Van Wesembekestraat, 16. (cfr. v-1912).
- IV. 1. Vakblad.
 2. Niet gekend.

De Maanblusscher

- I. M.I.P. : VI-1912; v-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk van den Kring : „De Vereenigde Mechelaren”.
3. *Motto* : Dijle en Schelde.
4. *Formaat* :
 - 36 × 24,5; 4 blz.
 - 44,5 × 28; 4 blz. (cfr. v-1914).
5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VI-1912.
 - b. *Laatst bewaarde nummer* : v-1914.
5. *Drukkers* :
 - Dieltjes-Gillis (4), Schapenstraat, 32, Borgerhout.
 - F. Laumans-Anthoni, Heyst-op-den-Berg. (cfr. v-1914).
7. *Redactie* : Meetingstraat, 30. (cfr. VI-1912).
9. *Adres* : Café-Rest. „De Kroon”, Rotterdamstr., 105. (cfr. VI-1912).
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 84.
 (2) *Ibid.*, pp. 85-86.
 (3) *Ibid.*, p. 194.
 (4) *Ibid.*, pp. 85-86.

Maatschappij Het Vrijwilligers Leger (1)

- II. 3. *Motto* : Niemand gedwongen soldaat, van Antwerpen.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1888.

Majestic

- I. M.I.P. : 31-X-1913.
- II. 4. *Formaat* : 44,5 × 27,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 6 fr. ; 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1913 (2).
- 5. *Drukker* : Reynaert (3), rue du Pélican, 120.
- 9. *Adres* : Avenue des Arts, 14.
- IV. 1. Informatieblad gewijd aan cinema.
- 2. A-politiek.

Het Mannekensblad

- I. M.I.P. : 18-X-1911.
- M.I.P., V.H. : 22-XI-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Geïllustreerd Weekblad voor de Jeugd en het Huisgezin.
- 4. *Formaat* : 27,5 × 18,5; 8 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 6 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 18-X-1911.
- b. *Adres* : Lombaardstraat, 5.
- IV. 1. Ontspanningsblad.
- 2. A-politiek.

Le Marche Financier

- I. S.B.A. : Jg. 1899-1908; 28-XI-1898; 15-VII-1898; 6-XI-1899;
7-XI-1899; 10-XI-1899; 18-VII-1904; 15-XII-1906; 24-V-1913.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 64.

(2) Het exemplaar van 31-X-1913 betreft JG I, nr. 7.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

- S.A.A. : 5-I-1904 t/m 31-XII-1904.
 M.I.P. : 28-XI-1898; 18-XII-1898; 21-XII-1898; 21-III-1902.
 M.I.P., V.H. : 29-X-1910.
 K.B.B., F.M. : 30-VII-1903; 9-XI-1907.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Journal quotidien. Finances, Bourses, Informations Diverses.
 Finances, Bourses, Informations Diverses. (cfr. 26-XI-1904
 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 42 × 34,5; 4 blz.
 41 × 28; 4 blz. (cfr. 6-XI-1899 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
 D. (5 ×).
 W. (cfr. 26-XI-1904 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
 Antwerpen : 6 fr.; België : 10 fr.; 5 ct.
 2,5 fr.; 5 ct. (cfr. 24-III-1913).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-XI-1898 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 24-V-1913.
4. 5. *Uitgevers-Drukkers* :
 M. Haccout (2), (cfr. 15-XII-1898).
 Aug. Mortier (3). (cfr. 13-VI-1899 e.v. nrs.).
 Geen uitgever-drukker vermeld. (cfr. 3-I-1902 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 29, Place de Meir.
 Rue Leys, 15. (cfr. 6-V-1902 e.v. nrs.).
 Rue des Peignes, 59. (cfr. 24-V-1913).
- IV. 1. Financieel blad.
2. A-politiek.
- V. Als dagblad verving *Le Marché Financier* de avonduitgave van
La Métropole (1).
 Van 26 november 1904 af ontvangen de abonneuten op *Le*
Marché Financier tevens dagelijks de *Courrier du Soir*.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 69.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 100.

(3) *Ibid.*, p. 144.

Le Marche International

- I. M.I.P. : 23-VI-1895; 4-VIII-1895; 30-XII-1895.
S.B.A. : 29-VI-1895; 2-XII-1895.
K.B.B., F. M. : 23-VI-1895.
- II. 2. *Ondertitel* :
Organe Financier et Minier.
Organe Financier, Industriel et Minier. (cfr. 2-XII-1895 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 55 × 39; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
Brussel : 18 fr.; Provincie : 22 fr.
6 fr. (cfr. 30-XII-1895).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 23-VI-1895.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 30-XII-1895.
 5. *Drukker* : L. Charpentier, Rue Anneessens, 5, Bruxelles.
 6. 7. *Administratie-Redactie* : 3, Rue Van Ertborn. (cfr. 23-VI-1895 e.v. nrs.).
Directie-Redactie : 3, Rue van Ertborn. (cfr. 2-XII-1895 e.v. nrs.).
Administratie : 5, Rue Anneessens, Bruxelles. (cfr. 2-XII-1895 e.v. nrs.).
- IV. 1. Financiëel blad.
 2. A-politiek.

Le Marché du Travail (1)

- II. 5. *Periodiciteit* : W. (2 ×).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1902.
b. *Nog bestaand in* 1904.
 9. *Adres* : 27, rue Suderman.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire Général de la presse belge*, 1904 p. 151.

Marnix

- I. M.I.P. : VI-1901; II/III-1906.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan der Toon, Tooneel- en Letterkundigen Kring „Marnix”.
Orgaan van de Toon, Tooneel en Letterkundigen Kring „Marnix”. (cfr. II/III-1906).
3. *Motto* : Der waarheid trouw tot den Bedelzak.
4. *Formaat* : 32 × 22,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* :
M.
2 M. (cfr. II/III-1906).
6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VI-1901.
b. *Laatst bewaarde nummer* : II/III-1906.
5. *Drukkers* :
H. Dirks (1), St. Willebrordusstraat, 18.
La Générale, Soc. An. (2), Offerandestraat, 8. (cfr. II/III-1906)
6. *Beheerder* : Bakkerstraat, 28, Borgerhout. (cfr. VI-1901).
9. *Adres* :
Lokaal „In den Arend”, Greinstraat, 36.
Lokaal „In Marnix”, Greinstraat, 36. (cfr. II/III-1906).
- IV. 1. Verenigings- en artistiek blad.
2. *Liberaal* :
„Fier zal ons orgaan zijn naam dragen van Liberaal en zoolang Marnix bestaat, zal zij leven en sterven voor de eeuwige ware en goede zaak” (3).

La Mascotte

- I. M.I.P. : 21-VI-1885; 24-VI-1885; 3-VII-1885; 16-VII-1885; 17-VII-1885; 3-IX-1885; 18-IX-1885; 1-XI-1885.
- II. 2. *Ondertitel* :
Littéraire et Artistique.
Artistique et Littéraire. (cfr. 16-VII-1885).
Geen ondertitel. (cfr. 3-IX-1885 e.v. nrs.).
3. *Motto* : Heureux celui que le ciel date d'une Mascotte.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 87.

(2) *Ibid.*, pp. 118-119 : 327. KENIS.

(3) *Marnix*, VI-1901, p. 1.

4. *Formaat* :
 - 41 × 29,5 ; 4 blz.
 - 38 × 30 ; 4 blz. (cfr. 16-VII-1885 e.v. nrs.).
 - 30 × 22,5 ; 4 blz. (cfr. 1-XI-1885).
 5. *Periodiciteit* : W. (1)
 6. *Prijs* : 6 fr./6M (1).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1885.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-XI-1885.
5. *Drukkers* :
H. Janssens (2), Chaussée de Turnhout, 55, Borgerhout.
Jos. Dirix (3), rue du Marcgrave, 6. (cfr. 3-IX-1885 e.v. nrs.).
 6. 7. *Directeur-Hoofdredacteur* : Edgar Borny.
 9. *Adres* :
Rue de la Princesse, 48.
Rue Anneessens, 1. (cfr. 3-IX-1885 e.v. nrs.).
Rue du Marcgrave, 6. (cfr. 1-XI-1885).
- IV. 1. Algemeen informatieblad.
„La Mascotte” bevatte : „Chronique mondaine et théâtrale, échos — nouvelles, questions locales, notes sur l’exposition, renseignements commerciaux er financiers” (4).
2. A-politiek.

Le Matin

- I. M.I.P. : 2-III-1884 ; 1-VI-1884 ; 17-VIII-1884 ; 1-III-1885.
K.B.B., F.M. : 17-VIII-1884.
- II. 2. *Ondertitel* :
Organe du parti progressiste anversois.
Organe du Parti Libéral Démocratique. (cfr. 17-VIII-1884 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 - 54 × 34 ; 4 blz.
 - 48 × 31 ; 4 blz. (cfr. 17-VIII-1884 e.v. nr.).

(1) *La Mascotte* gaf tijdens de duur van de wereldtentoonstelling te Antwerpen een bijzondere dagelijkse editie uit met het programma van het „Palais Indien”. De inschrijvingsprijs voor deze editie bedroeg voor Antwerpen : 12 fr./6M.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 114.

(3) *Ibid.*, p. 66 : 129. DE CORT.

(4) *La Mascotte*, 21-VI-1885, p. 1.

5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-III-1884.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-III-1886.
4. 6. *Uitgever-Directeur* : Gustave De Graef (cfr. 2-III-1884 e.v. nr.).
5. *Drukker* : H. Ernest (1), rue Houblonnière, 32. (cfr. 17-VIII-1884 e.v. nr.).
9. *Adres* :
Rue du Musée, 2.
Grand' Place, 6. (cfr. 17-VIII-1884 e.v. nr.).
- IV. 1. *Partijblad*.
2. *Liberaal-democratisch*.

Le Matin

- I. *Le Matin* : Jg. 1894-1914.
S.B.A. : 1-v-1894 t/m 7-x-1914.
S.A.A. : 1-I-1895 t/m 7-x-1914.
K.B.B. : Jg. 1903-1914.
U.B.L. : Jg. 1911-1913, 1914 (onvolledig).
U.B.G. : Jg. 1914 (onvolledig).
M.I.P. : 1-v-1894; 6-v-1894; 22-vi-1896; 28-xii-1896; 22-x-1898; 1-I-1900; 6-xi-1908; 3-iv-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal quotidien.
4. *Formaat* :
49 × 34; 4 blz.
49 × 34; 2 blz. 49 × 41; 2 blz. (cfr. 1-II-1895 e.v. nrs.).
53 × 41; 4 blz. (2) (cfr. 28-v-1895 e.v. nrs.).
48 × 35; 6 blz. (2) (cfr. 4-xii-1899 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D (7 ×).
6. *Prijs* : Antwerpen : 12 fr.; binnenland : 16 fr.; 5 ct.
7. *Oplage* : 15.000 ex. (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(2) Van juli 1896 af kreeg het zondagnummer 6 bladzijden; naargelang de omstandigheden werden dit 8, 10, 12, 14, 16 of 18 bladzijden van 1900 af en in de volgende jaren. In 1903 telden sommige weeknummers 8, en nog later 10 of 12 bladzijden, zonder enige regelmaat.

(3) P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, dl. II, p. 293.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-v-1894.
 b. *Laatst onderzochte nummer* : 7-x-1914.
Verschiјnt nog steeds.
3. *Eigenaar* : Camille De Cauwer (1).
4. *Uitgevers* :
 Desiré P. Rubbens.
 Charles Smets. (cfr. 10-xii-1895 e.v. nrs.).
 Jos. Peeters (cfr. 23-iii-1904 e.v. nrs.).
 Idem, rue de la Bienfaisance, 57. (cfr. 21-ii-1906 e.v. nrs.).
 Geen uitgever vermeld. (cfr. 27-ii-1906 e.v. nrs.).
 Jos. Peeters, rue des Tilleuls, 8. (cfr. 15-xii-1913 e.v. nrs.).
5. *Drukker* :
 Jos. Peeters, rue de la Bienfaisance, 57. (cfr. 27-ii-1906 e.v. nrs.).
 Idem, rue des Tilleuls, 8. (cfr. 1-vi-1912 e.v. nrs.).
 Geen drukker vermeld (cfr. 15-xii-1913 e.v. nrs.).
6. *Directeur* : Camille De Cauwer.
Administrator : Th. Van Haesendonck (2).
7. *Hoofdredacteurs* :
 Edouard Heinzmann-Savino (1884-1895) (3).
 Eugène Landoy (1895-1909) (3).
Redactiesecretaris : Ernest Henrion (1894-1914) (3).
Adjunct-redactiesecretaris : Jean Pauwels (4).
8. *Redacteurs-medewerkers* :
 Louis Strauss, Julie Pecher, Antoine de Graef, Charles Flor O' Squarr, Henry Dierckx, François Prues, Albert Blondeel, Léon Tricot, Albert de Vleeschouwer, Emile Thijs, Liévin D' Hoore, Théophile van Haesendonck, Pol Adriaenssens, Jules Courboin, Fernand Colignon, Albert Grisar, Léon Férier, Armand Timmermans, Charles de Bosschere, Jean Pauwels, François Lenaerts, Albert Détry (5).
9. *Adres* :
 Rue Vieille Bourse, 35.

(1) *Le Matin d'Anvers*, 1894-1944. Numéro spécial du 50e anniversaire publié en 1946 par suite de la guerre, p. 3.

(2) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908-1909, p. 114 en *Annuaire officiel illustré de la presse belge*, 1910-1911, pp. 118-119.

(3) *Le Matin d'Anvers...*, p. 7.

(4) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908-1909, p. 114 en *Annuaire officiel illustré de la presse belge*, 1910-1911, pp. 118-119.

(5) *Le Matin d'Anvers...*, p. 7.

Vieille Bourse. (cfr. 10-II-1911 e.v. nrs.).

Vieille Bourse, 39. (cfr. 20-X-1913 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en opinieblad.

„Enfin, Le Matin sera un journal bien Anversois, attentif à toutes les manifestations de notre vie publique, donnant au reportage urbain et maritime la place qui lui revient, jaloux avant tout de la grandeur morale et matérielle de notre belle métropole” (1).

2. Liberaal.

„Le Matin est un journal libéral, dans le sens large et vrai, c'est à dire tolérant pour tous, respectueux de toutes les croyances mais pénétré de la nécessité de maintenir intacte l'indépendance du pouvoir civil.

L'importance des questions sociales ne nous échappe pas. Tout ce qui concerne l'amélioration du sort des humbles sera examiné par nous avec attention et nous accueillerons toutes les solutions compatibles avec le respect de la liberté humaine et de la propriété individuelle” (1).

Van bij de stichting van het blad tot in 1914, zonder een werkelijk partijblad te heten, verdedigde *Le Matin* steeds de belangen van de liberale partij en stond in de verkiezingen de kandidaten van de „Liberaux-Unis”, en later de kandidaten van het „Cartel” (met liberalen en socialisten) voor.

V. Van 1 januari 1895 verschenen twee edities van *Le Matin* : de eerste kwam uit om 1 uur in de morgen en was bestemd voor het ganse land; de tweede verliet de persen om 5 uur 's morgens en was de stadsuitgave.

Le Meeting

I. S.B.A. : 21-I-1863 t/m 29-IX-1863.

A.M.V.C. : Jg. 1803 (nrs.) 1-13, 18-26).

M.I.P. : 5-VI-1863; 31-VII-1863.

K.B.B., F.M. : 19-V-1863.

II. 2. *Ondertitel* : Organe de la Cité d'Anvers. Journal hebdomadaire.

4. *Formaat* : 36 × 24,5; 4 blz.

(1) *Le Matin*, 1-V-1894, p. 1.

5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen : 8 fr. ; provincie : 9 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 22-I-1863.
- b. *Einddatum* : 29-IX-1863.
5. *Drukkers* :
Arnold De Ferne (1).
- J. Jorsen (2), rue Hochstetter, 21. (cfr. 24-VIII-1863 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
Rue de l'Empereur, 60.
- Rue Hochstetter, 21. (cfr. 24-VIII-1863 e.v. nrs.).
- IV. 1. Politiek blad.
2. Onafhankelijk - liberaal en Meetinggezind.

De Meeting

- I. M.I.P. : 18-IV-1888.
- K.B.B., F.M. : 2-VI-1888.
- II. 2. *Ondertitel* : Nieuwsblad voor stad en Buiten.
4. *Formaat* : 61 × 38,5 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 24-III-1888 (3).
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 2-VI-1888.
5. *Drukker* : F. Van den Bogaert (4).
- IV. 1. Informatieblad.
2. Katoliek.

De Meeting van Antwerpen

- I. M.I.P. : 31-VII-1887.
- II. 3. *Motto* : Voor Taal en Vrijheid.
4. *Formaat* : 37 × 26 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen : 5 fr. ; binnenland : 5,50 fr. ; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 31-VIII-1887.
- IV. 1. Politiek blad.
2. Katoliek en vlaamsgezind.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 69.

(2) *Ibid.*, pp. 115-116.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 64.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 182 : 608. VAN DER OUDERA.

Le Mémorial du Département (1)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1807.
- 2. *Stichter* : De secretaris-generaal van het departement der Twee-Neten.
- V. Werd het *Journal du Départements des Deux-Nêtes* in 1811.

Le Ménage

- I. S.B.A. : 16-VII-1885.
M.I.P. : 30-VII-1885; 6-VIII-1885; 17-VII-1886; 15-I-1887;
22-I-1887.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal d'économie domestique.
- 4. *Formaat* :
36 × 26; 4 blz.
47,5 × 35; 4 blz. (cfr. 17-VII-1886 e.v. nrs.).
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* :
5 fr.; 15 ct.
5 fr.; 10 ct. (cfr. 17-VII-1886 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-VII-1885 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 22-I-1887.
- 4. 6. *Uitgever-Directeur* : A. de Masener.
- 9. *Adres* : Rue de l'Equerre, 27.
- IV. 1. Informatieblad, gewijd aan verschillende aspecten van de huishouding.
- 2. A-politiek.

De Menscheid

- I. M.I.P. : 2-XII-1906.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Kunst, Letteren en Wetenschap.
- 4. *Formaat* : 27,5 × 20,5; 8 blz.

(1) Niet in verzameling bewaard.

Zie P. VERHAEGHEN, *Essai sur la liberté de la presse en Belgique durant la domination française (1792-1814)*. (Annales de la Société d'Archéologie de Belgique, JG. VI, 1892, pp. 194-212, 324-346, JG. VII pp. 52-100, 145-163).

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 67.

5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 1,50 fr./3 M.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-XII-1906.
5. *Drukker* : Ch. Ernest (1), Hopland, 32.
9. *Adres* : Milisstraat, 20.
- IV. 1. *Artistiek blad*.
2. *Vlaamsgezind*.

Le Menteur

- I. M.I.P. : 27-II-1838 (proefnummer).
- II. 2. *Ondertitel* : Journal véridique et anecdotique.
3. *Motto* : Non videre, sed credere.
4. *Formaat* : 32 × 20; 1 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 11-1838 (2).
5. *Drukker* : Imprimerie de O. La Vérité.
- IV. 1. *Politiek blad*.
2. *Niet gekend*.

Méphisto

- I. S.B.A. : Jg. 1882-1914.
 U.L.B. : Jg. 1886/1887 - 1901/1902 - 1903/1904; (onvolledig),
 1904/1905 (onvolledig), 1905/1906 (onvolledig), 1906/1907 -
 1907/1908, 1912 (onvolledig).
 U.B.G. : Jg. 1889/1890 (onvolledig), 1893/94 - 1896/97 (on-
 volledig).
 M.I.P. : 14-XII-1876; 19-IX-1878; 6-III-1879; 27-XI-1881;
 6-III-1882; 24-IX-1882; 31-XII-1882; 6-IX-1883; 8-II-1885;
 5-III-1887; 5-II-1891 (suppl.); 27-II-1892 (suppl.) 26-III-1892
 17-III-1894; 16-II-1895; 23-XI-1899; 3-X-1902; 5-XI-1908;
 25-VII-1912; 12-X-1912.
 M.I.P., V.H. : 16-VI-1894; 2-IX-1899; 16-III-1911; 5-IX-1912.
 A.M.V.C. : Jg. 1882/1883 (nr. 27), 1883/1884 (nr. 21), 1884/
 1885 (nr. 21), 1886 (nr. 18), 1893 nr. 39), 1899 (nr. 1), 1902
 (nr. 30).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(2) Het exemplaar van 27-II-1838 betreft jg. I, nr. 2.

II. 2. *Ondertitel* :

Organe périodique du Théâtre Royal d'Anvers.

Organe hebdomadaire du Théâtre Royal d'Anvers. (cfr. 27-IX-1877 e.v. nrs.).

Geen ondertitel. (cfr. 14-IX-1884).

Journal hebdomadaire fondé en 1875. (cfr. 19-IV-1885 e.v. nrs.)

Journal hebdomadaire paraissant tous les samedis (cfr. 3-X-1891).

Journal hebdomadaire paraissant le Samedi. (cfr. 4-VI-1892 e.v. nrs.).

Journal hebdomadaire. (cfr. 3-X-1902 e.v. nrs.).

Journal hebdomadaire paraissant toute l'année. (cfr. 9-I-1908 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

27 × 20; 4 blz.

31 × 23,5 4 blz. (cfr. 27-IX-1877 e.v. nrs.).

37 × 26; 4 blz. (cfr. 26-IX-1880 e.v. nrs.).

41,5 × 31; 4 blz. (cfr. 14-IX-1882 e.v. nrs.).

44 × 30; 4 blz. (cfr. 6-IX-1883).

51 × 32; 4 blz. (cfr. 2-X-1886 e.v. nrs.).

52 × 38; 4 blz. (cfr. 30-IX-1893).

39 × 27; 10 blz. (cfr. 3-X-1902 e.v. nrs.).

42,5 × 25,5 8 blz. (cfr. 21-X-1909 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

onregelmatig.

W. (cfr. 27-IX-1877 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

gratis.

3 fr. ; 10 ct. cfr. 27-IX-1877 e.v. nrs.).

5 fr. ; 10 ct. (cfr. 3-X-1891 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IX-1875 (1).

b. *Laatst aangetroffen nummer* : 30-VII-1914.

Voortgezet na W.O.I.

2. *Stichter* : Emile Verellen (1).

3. *Eigenaar* : Georges de Gers. (cfr. 14-IX-1911 e.v. nrs.).

4. *Uitgevers* :

J. Jorssen, rue Hochstetter, 21.

(1) H. MAGER, *Annuaire de la Presse Belge*, 1882, p. 66.

- Jos. Theunis, rue du Lombard. (cfr. 2-x-1886 e.v. nrs.).
 V. Jos. Theunis, rue du Lombard. (cfr. 30-ix-1893 e.v. nrs.).
 Idem, rue de la Reine, 5. (cfr. 2-vi-1900 e.v. nrs.).
 Idem, rue de la Reine, 5 et Rempart des Béguines, 93. (cfr. 27-x-1900 e.v. nrs.).
 Geen uitgever vermeld. (cfr. 3-x-1902 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 J. Jorssen (1), rue Hochstetter, 21.
 Jos. Theunis (2). (cfr. 2-x-1886 e.v. nrs.).
 Vē Jos. Theunis (2), (cfr. 30-ix-1893 e.v. nrs.).
 F. Janssens-Anthonis (2), rue de la Reine, 5 et Rempart des Béguines, 93. (cfr. 8-1-1904 e.v. nrs.).
 Van Nijlen Aug. (cfr. 21-x-1909 e.v. nrs.).
6. *Directeurs* :
 Emile Verellen (nog in 1892) (3).
 Georges de Guers, 61, Longue rue de l'Evêque (cfr. 14-ix-1911 e.v. nrs.).
 Idem, Rue Anneessens, 17. (cfr. 28-iii-1912 e.v. nrs.).
 Idem, Rempart Viepdorp, 26 (cfr. 13-vi-1912 e.v. nrs.).
 Georges Warfaaz, 51, rue Osy. (cfr. 11-vii-1912 e.v. nrs.).
7. *Hoofdredacteurs* :
 Georges de Guers (cfr. 14-ix-1911 e.v. nrs.).
 Georges Warfaaz (cfr. 11-vii-1912 e.v. nrs.).
8. *Medewerkers* : Jules De Bruyne, Tichon, Joseph Schell (3).
9. *Adres* :
 Rue Hochstetter, 21.
 Rue du Lombard. 28. (cfr. 2-x-1886 e.v. nrs.).
 Rue de la Reine, 5. (cfr. 2-vi-1900 e.v. nrs.).
 Rue de la Reine, 5 et Rempart des Béguines, 93. (cfr. 27-x-1900 e.v. nrs.).
 93, Rempart des Béguines. (cfr. 4-vii-1907 e.v. nrs.).
 Rue de l'Aigle, 36 (cfr. 4-ii-1909).
 Rue de l'Aigle, 36. Rue Van Dyck (cfr. 21-x-1909 e.v. nrs.).
 Rue de l'Aigle (cfr. 5-v-1910 e.v. nrs.).
 61, Longue rue de l'Evêque, 36, Rue de l'Aigle (cfr. 6-x-1910 e.v. nrs.).
 Rue Longue de l'Evêque (cfr. 11-v-1911 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(2) *Ibid.*, pp. 172-173.

(3) H. MAGER, *Annuaire de la Presse Belge*, 1882, p. 66.

- 61, Longue rue l'Evêque (cfr. 25-v-1911 e.v. nrs.).
 17, Rue Ameessens (cfr. 28-III-1912 e.v. nrs.).
 26, Rempart Kipdorp, (cfr. 13-vi-1912 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. A-politiek.

Méphisto et le Conseiller Pratique (1)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
 III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1878.
 b. *Nog bestaand in* 1923.
 6. *Directeur* : R. Foucart.

Den Merkuur van Antwerpen Mercure d'Anvers

- I. S.B.A. : 1-1-1816 t/m 20-1-1816 (microfilm); 1-11-1816 t/m 23-vii-1821 (microfilm); 24-xii-1820; 4-1-1821; 28-iv-1821.
 R.A.A. : Jg. 1819-1821.
 M.I.P. : 14-1-1820; 22-ix-1821.
 S.A.A. : 18-ix-1815.
- II. 1. *Titel* : Mercure d'Anvers. (cfr. 1-11-1816 e.v. nrs.).
 2. *Ondertitel* :
 Journal commercial, politique et littéraire. (cfr. 1-11-1816 e.v. nrs.).
 Journal du Commerce, de Politique et de Littéraire. (cfr. 17-1-1818 e.v. nrs.).
 Journal commercial politique et littéraire. (cfr. 29-viii-1819 e.v. nrs.).
 3. *Motto* : Nec ira, nec studio. (cfr. 17-1-1818 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 37 × 22,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : D. (7 ×).
 6. *Prijs* :
 Antwerpen : 10 fr./3M; koninkrijk : 12 fr./3M. (cfr. 1-11-1816 e.v. nrs.).

(1) Niet in verzameling bewaard.
 Zie E. BACHA en R. DUPIERREUX, *Périodiques belges*, p. 233.

Antwerpen 10,75 fr./3M.; land : 12 fr./3M. (cfr. 17-I-1818 e.v. nrs.).

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : Eind 1-1814 (1).
b. *Einddatum* : 1824 (1).
4. 7. *Uitgevers-Redacteurs* :
J. F. Langestraat, en P. J. Mortier (tot eind 1816) (1).
Roosen en Antoine Coudert (van 1817 af) (1).
5. *Drukkers* :
J. F. van Ael (2), Keyzerstraat, 1254.
Roosen (3), Huidevettersstraat, (van 1817 af) (1).
9. *Adres* : Rue Vieille Bourse, 432. (cfr. 1-II-1816 e.v. nrs.).
Rue des Tanneurs, 1050. (cfr. 13-II-1821 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatieblad.

Den Merkuur van Antwerpen deelde enkel handelsinlichtingen, officieel nieuws en aankondigingen mede. Het eerste nummer van de *Mercure d'Anvers* berichtte : „... les entrepreneurs avaient pris un arrangement avec sieur Van Ael pour l'impression de cette Feuille. Voyant que l'impression en était bien souvent très peu soignée, et presque journellement tardé ils ont taché d'avoir une Imprimerie qui ne travaillerait qu'exclusivement pour le Journal. Il paraît que le sieur Van Ael s'en est appercu du moins dimanche 20 janvier, le Journal étant composé et prêt à être mis sous presse, il a refusé sans avancer aucun motif, de l'imprimer ”(4).

Hier lag dan meteen de verklaring waarom *Den Merkuur van Antwerpen* na 20 januari 1816 had opgehouden te verschijnen. In het zelfde nummer konden we verder lezen :

„La Majeure partie de nos abonnées ayant manifesté le desir de voir paraître notre Feuille en lanque française, comme étant celle du Commerce, auquel notre Journal est principalement dédié, nous en avons de suite sollicité l'autorisation, l'ayant obtenue nous avons l'honneur d'annoncer qu'il paraître désormais en cette lanque, ... et il contiendra outre les nouvelles du dernier courrier, tous les Avis, Prix Courants, et autres

(1) R. MÉRÉCY, *Overzichtelijke lijst van de Antwerpse bladen en periodieken van rond 1800 tot in 1830*, p. 6.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 175-176.

(3) *Ibid.*, p. 156.

(4) *Mercure d'Anvers*, 1-II-1816, p. 1.

pièces, qui peuvent intéresser le Commerce de cette place, de manière que l'on y trouvera réuni avec la plus grande exactitude, tout ce que la Trompette Prix-Courants etc. publient séparément..." (1).

Ondanks deze omstandige inhoudsopgave bezat de *Mercure d'Anvers* slechts een onaanzienlijke betekenis, mede door het feit dat het politieke gedeelte van de krant practisch onbestaande was.

2. Niet gekend.

Le Mercure d'Anvers Le Mercure

- I. A.M.V.C. : 5-X-1910 t/m 30-VII-1914.
U.B.G. : 5-X-1910 t/m 28-XII-1911.
M.I.P. : 5-X-1910; 13-VII-1911; 11-I-1913.
M.I.P., V.H. : 2-XI-1910.
K.B.B., F.M. : 5-X-1910; 13-VII-1911.
- II. 1. *Titel* : Le Merdure. (cfr. 11-I-1913 e.v. nrs.).
2. *Ondertitel* :
Journal hebdomadaire.
Journal d'informations locales et générales. (cfr. 13-VII-1911 e.v. nrs.).
Anvers-Bruxelles. Journal d'informations locales et générales. (cfr. 11-I-1913 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
46 × 25, 8 blz.
46 × 25; 10 blz. (cfr. 25-I-1911 e.v. nrs.).
46 × 25; 8 blz. (cfr. 8-II-1911 e.v. nrs.).
56 × 35; 6 blz. (cfr. 13-VII-1911 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-X-1910.
b. *Einddatum* : 30-VII-1914.
5. *Drukkers* :
Aug. Van Nijlen (2), rempart Kipdorp, 26.
Imprimerie du Centre (1), rempart, Kipdorp, 26. (cfr. 21-VIII-1913 e.v. nrs.).

(1) *Mercure d'Anvers*, 1-II-1816, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-192.

9. *Adres* :
 44, rue du Berceau.
 30, rempart, Kipdorp. (cfr. 21-VIII-1913 e.v. nrs.).
- IV. 1. Algemeen Informatieblad.
 2. Onafhankelijk doch liberaal.
 In het eerste nummer berichtte het blad :
 „La direction de Mercure d'Anvers informe ses lecteurs que ce journal dépend d'aucun groupement politique ni linguistique, et qu'il agit par conséquent en pleine indépendance...”
 (1).
 Later bleek evenwel dat het blad liberaal gezind was, en de *Mercure d'Anvers* gaf zulks ook toe maar drukte op het feit dat het steeds een vrij blad bleef. „... Nous crions que nous sommes pas achetables, ... libéral mais libre le Mercure d'Anvers poursuivra sans relâche sa tâche d'informateur honnête, soucient de ne rien cacher à ses lecteurs qui soit de nature à compromettre l'avenir d'un parti qui lui est cher” (2).

Mercurius

- I. S.B.A. : Jg. 1888 (nr. 1); 1889 (nr. 2); 1890 (nr. 1); 31-X-1891.
 M.I.P. : Jg. 1888 (nr. 1), 1889 (nr. 4), 1889 (nr. 26), 1890 (nr. 2), 9-VIII-1890, 25-VII-1891; 14-XI-1891.
 K.B.B. : 18-X-1890.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Orgaan der Bijzonderste Nijveraars der stad.
 Geen ondertitel. (cfr. 1880, nr. 26 e.v. nrs.).
 Onpartijdig Nieuws en Aankondigingsblad. (cfr. 25-VII-1891 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 49 × 33; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : 2 W.
 6. *Prijs* : 2,50 fr.; 5 ct.
 7. *Oplage* :
 8.000 ex. (cfr. 1888, nr. 1 e.v. nrs.).
 20.000 ex. (cfr. 1889, nr. 4 e.v. nrs.).
 Geen oplage vermeld. (cfr. 9-VIII-1890 e.v. nrs.).

(1) *Le Mercure d'Anvers* : 5-X-1910, p. 1.

(2) *Ibid.*, 27-VII-1911, p. 1.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1888.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 14-XI-1891.
Einddatum : 24-XII-1892 (1).
 4. *Uitgevers* :
 Charles Jacobs, Kammenstraat, 80. (cfr. 1890, nr. 2 e.v. nrs.).
 Van Os-De Wolf, Nationalestraat, 50. (cfr. 25-VII-1891 e.v. nrs.).
 5. *Drukkers* :
 J. Van Opstal (2), Boogkeers, 3.
 Charles Jacobs (3), (cfr. 1890, nr. 2 e.v. nrs.).
 Van Os-De Wolf (4), (cfr. 25-VII-1891 e.v. nrs.).
 9. *Adres* :
 Oudaan, 1.
 Kammenstraat, 80. (cfr. 1890, nr. 2 e.v. nrs.).
 Kammenstraat, 103. (cfr. 25-VII-1891 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en belangenblad voor de middenstand.
 2. Niet gekend.
 V. Opgevolgd van 1 januari 1893 af door *De Wereldtentoonstelling* (1).

Mercurius (5)

- II. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 0,50 fr.
 III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1903.
 b. *Nog bestaand in* 1904.
 9. *Adres* : Rotterdamstraat, 51.

Le Messenger (6)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1901.
 b. *Nog bestaand in* 1904.
 9. *Adres* : 3, rue Pruinen.

(1) *Anvers-Pressophile*, pp. 64-65.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 193.

(3) *Ibid.*, p. 108.

(4) *Ibid.*, p. 175 : 572. VAN AARSEN.

(5) Niet in verzameling bewaard.

Zie *Répertoire Général de la Presse belge*, 1904, p. 151.

(6) Niet in verzameling bewaard.

Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 151.

Messenger du Commerce et de l'Industrie

- I. M.I.P. : 4-II-1882, 11-II-1882.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe spécial du Commerce d'Anvers.
 4. *Formaat* : 47 × 34,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 21 fr.; 40 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-II-1882.
 - b. *Laatst bewaarde nummer* : 11-II-1882.
 5. *Drukker* : G. Van 'T Velt-Goomans (1), marché au Bétail, 9.
(2).
 9. *Adres* : Bogaerts et Co, rue St. Jean, 29.
- IV. 1. Informatieblad gewijd aan de handel.
 2. A-politiek.

Le Messenger du Syndicat Général des Voyageurs, Employés et Patrons Bode van het Algemeen Syndicaat van Reizigers, Klerken en Patroons

- I. K.B.B., F.M. : 2-III-1895.
 - M.I.P. : 2-III-1895.
 - S.B.A. : 13-VII-1895.
- II. 4. *Formaat* : 46 × 34,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 4 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-III-1905.
 - b. *Einddatum* : 28-XII-1895 (3).
 5. *Drukker* :
„La Metropole” (4), 58, rue Nationale.
Idem, 29, Place de Meir.
 9. *Adres* : Boulevard du Nord, 126, Bruxelles.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Katoliek.
- V. Opgevolgd door „Het Syndicaat van Handel en Nijverheid”.
 - (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 196.

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 67.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 69.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-192 : 652. VAN NIJLEN.

Messidor

- I. K.B.B., F.M. : 31-v-1902.
M.I.P. : 31-v-1902.
S.B.A. : 31-v-1902.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe politique, littéraire et social.
4. *Formaat* : 35,5 × 26,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 2,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 31-v-1902.
b. *Nog bestaand in 1904* (1).
4. *Uitgever* : E. Pfinder, rue Sommé, 22.
9. *Adres* : Rue Sommé, 22.
- IV. 1. Politiek blad.
2. Socialistisch, bestemd voor de Walen en franssprekenden in Antwerpen verblijvend.
Gaat uit van de Belgische Werkliedenpartij.

De Metaalbewerker

- I. S.B.A. : 8-x-1905 (nr. 1); 15-xii-1907.
M.I.P. : 8-x-1905.
K.B.B., F.M. : 25-ii-1906.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Regionale Federatie Antwerpen.
4. *Formaat* : 37 × 26,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : 2 W.
6. *Prijs* : 1,30 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-x-1905.
b. *Laatst onderzocht nummer* : 15-xii-1907.
4. *Uitgever* : J. Chapelle, Touwstraat, 38 (cfr. 23-ix-1906).
5. *Drukker* : Bondsdrukkerij De Voorzorg (2), Ossenmarkt, 25.
Bondsdrukkerij De Voorzorg (1), Ossenmarkt, 25 Drukker J. De Groodt. (cfr. 11-iii-1906 e.v. nrs.).
9. Diepestraat, 152.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Socialistisch.

(1) *Répertoire Générale de la presse belge*, 1904, p. 151.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

La Métropole

- I. S.A.A. : 1-VII-1895 t/m 30-VI-1914.
S.B.A. : 11-II-1896 t/m 7-X-1914.
P.B.B. : Jg. 1902-1914.
K.B.B. : Jg. 1895-1903, 1911-1914.
U.B.G. : 2-VII-1894; 1-I-1896 t/m 10-II-1896; 10-VIII-1898;
4-XI-1907; Jg. 1914 (onvolledig).
M.I.P. : 27-VI-1894; 18-XI-1896; 19-VI-1897; 26-VI-1897;
17-VII-1897; 11-II-1900; 4-IX-1902; 6-IX-1902; 15-IX-1902;
24-IX-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal quotidien du *Matin*.
Edition du matin-of-Edition du soir. (cfr. 7-VIII-1914 e.v. nrs.)
4. *Formaat* :
57,5 × 41,5; 4 blz. (1)
57,5 × 41,5; 6 blz. (1) (cfr. 15-XII-1903 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
D. (7 ×)
D. (6 ×) (cfr. 10/11-II-1902 e.v. nrs.).
D. (7 ×) (2) (cfr. 17-II-1902 e.v. nrs.).
6. *Prijs* : 15 fr.; 5 ct. (3).
7. *Oplage* : 8.000 ex. (4).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-VI-1894.
b. *Laatst onderzocht nummer* : 7-X-1914 (5).
Verschijnt nog steeds.
2. *Stichters* : Castelein, De Meester, Ryckmans (6).
4. *Uitgevers* :
H. Haccour (cfr. 21-IV-1895 e.v. nrs.).
Aug. Mortier (cfr. 14-VI-1899 e.v. nrs.).
Bern. Polderman (cfr. 29-V-1904 e.v. nrs.).
Idem, rue de l'Escaut, 105. (cfr. 25-II-1906 e.v. nrs.).

(1) Van 1896 af en in volgende jaren zullen de zondagnummers 6, 8, 10, 12, 14 en 16 bladzijden bedragen. Van 1908 af tellen de weeknummers soms 8 en in 1913-1914 soms 10 bladzijden.

(2) Wij konden enkele uitzonderingsgevallen noteren waar de maandag- en dinsdagnummers samengevoegd waren.

(3) Het nummer met „Supplément commercial” kostte 10 ct.

(4) P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, dl. II, p. 293.

(5) Van 22 oktober 1914 af verscheen *La Métropole d'Anvers Paraissant provisoirement à Londres*, dagelijks en op 2 bladzijden.

(6) F. FRIMS, *De katholieke dagbladers te Antwerpen*, p. 90.

- Idem, rue du Musée, 21. (cfr. 12-II-1909 e.v. nrs.).
 Idem, rue des Peignes, 67. (cfr. 2-II-1910 e.v. nrs.).
 Idem, rue des Peignes, 59. (cfr. 26-IX-1910 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 Van Os-De Wolf (1), rue Nationala, 58.
 H. Haccour (2), (cfr. 21-IV-1895 e.v. nrs.).
 Aug. Mortier (3). (cfr. 14-VI-1899 e.v. nrs.).
 Bern. Polderman (cfr. 29-V-1904 e.v. nrs.).
 Henri Kennes (4), père et fils, rue des Peignes, 67. (cfr. 4-XII-1909 e.v. nrs.).
 Idem, rue des Peignes, 59. (cfr. 26-IX-1910 e.v. nrs.).
 Geen drukker vermeld. (cfr. 14-V-1913 e.v. nrs.).
6. *Directeurs* :
 Aug. Van Nijlen (in 1908-1909) (5).
 Jules Claes (in 1910) (6).
7. *Hoofdredacteurs* :
 M. Rouvez (7).
 Aug. van Nijlen (in 1909) (8).
 Redactiesecretaris : F. Devil (in 1908) (9).
8. *Redacteurs* : J. Claes, F. de Roy, J. Joerg, L. van der Slijen, J. Van Nijlen, F. Hagaerts, Mlle. J. Rolin, Verscheuren, E. Van Offel, A. Van Lippeloy, Dijkmans (8).
Medewerkers : E. Patris, F. Folie, J. Pecher, L. Vander Schoepen (10).
9. *Adres* :
 Rue Nationale, 58.
 Place de Meir, 29. (cfr. 4-IV-1895 e.v. nrs.).
 Rue Leys, 15. (cfr. 28/29-IV-1902 e.v. nrs.).
 Rempart Kipdorp, 38. (cfr. 9-IV-1909 e.v. nrs.).
 Rue des Peignes, 67. (cfr. 4-XII-1909 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 175 : 572. VAN AARSEN.

(2) *Ibid.*, p. 100.

(3) *Ibid.*, p. 144.

(4) *Ibid.*, p. 120.

(5) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908 p. 114 en *Annuaire général de la presse belge*, 1909, p. 263.

(6) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1910, p. 120.

(7) F. PRIMS, *op. cit.*, p. 90.

(8) *Annuaire général de la presse belge*, p. 263.

(9) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908, p. 114.

(10) *La Métropole* had evenwel een eigen avondeditie. Het laatste nummer van deze „Edition du Soir” dat we in verzameling aantreffen, verscheen op 25 november 1898.

- Rue des Peignes, 59. (cfr. 11-IX-1910 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
La Métropole werd uitgegeven als morgenblad, terwijl de oudere *Escaut* verder verscheen als avondblad (1). Wanneer *l'Escaut* in 1904 verdween en opgevolgd werd door *Le Courrier du Soir*, bleef *La Métropole* een morgenduitgave en *Le Courrier du Soir* werd dan het aanvullende avondblad. Beide laatstgenoemde kranten beschikten over éénzelfde redactie.
2. Katholiek en conservatief.
 „Nous sommes catholiques... nous defendons les principes et les traditions du parti conservateur” (2).
La Métropole was het orgaan van de conservatieve katholieken te Antwerpen.
- V. Van 26 februari 1898 af gaf *La Métropole* een *Supplément commercial* uit, wekelijks en op 2 bladzijden.
 Van 4 november 1899 af verdween het supplement : het werd een afzonderlijke publikatie onder de titel : *Le Marché Financier*.
 Van 11 oktober 1900 af verscheen wekelijks *La Métropole Financière* op 8 blz.

De Metser

- I. M.I.P. : 29-IV-1906; 30-IX-1906.
 S.B.A. : 24-XII-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Veertiendaagse orgaan van den onafhankelijke Metsers- en diendersbond van Antwerpen en omliggende.
3. *Motto* : Behandelt steeds uw gelijke zoals gij wenscht, zelf behandeld te worden. Werklieden schuwt dronken te zijn. De Vakvereniging is de leerschool der solidariteit, daarom werklieden aller landen, verenigt U.
4. *Formaat* : 28,5 × 21; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : 2 W.
6. *Prijs* : 1 fr.; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1905 (3).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 30-IX-1906.

(1) *La Métropole*, 27-VI-1894, p. 1.

(2) Het exemplaar van 24-XII-1905 betreft jg. I, nr. 12.

- 4. *Uitgever* : Fr. Wouters, Eikelstraat, 61, Berchem.
- 9. *Adres* : Somerstraat, 45.
- IV. 1. Vakbondsblad.
- 2. Onafhankelijk (cfr. II.2. ondertitel).
- V. Op 25 november 1899 had dezelfde bond reeds een blad uitgegeven met identieke titel doch zonder vaste periodiciteit.

De Middelaer (1)

- V. Verscheen te Antwerpen in 1841.

La Mignonnette

- I. M.I.P. : 24-VII-1881.
K.B.B., F.M. : 21-VIII-1991.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal Humoristique et Grivois.
Journal Humoristique et Satirique. (cfr. 21-VIII-1881).
- 4. *Formaat* : 32,5 × 23,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : 2 W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 24-VII-1881.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 21-VIII-1881.
- 5. *Drukker* : J. Jorssen (2), rue Hochstetter, 21.
- 7. *Hoofdredacteur* : Gaston Pasquin.
- 9. *Adres* : Place Verte, 34.
- IV. 1. Hekelblad.
- 2. Onafhankelijk.

Mijn Weekblad

- I. M.I.P. : 14-II-1897; 7-III-1897.
K.B.B., F.M. : 14-II-1897.
S.B.A. : 14-II-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Voor alle standen.
- 4. *Formaat* : 28 × 21,5; 4 blz.

(1) Niet in verzameling bewaard.
Zie *Anvers-Pressophile*, p. 69.
(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 2,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 14-II-1897.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 7-III-1897.
- Nog bestaand in 1904* (1).
- 5. *Drukker* : Buerbaum-Van der Goten (2), Moretuslei, 60.
- 9. *Adres* : Diepestraat, 53.
- IV. 1. *Informatie- en ontspanningsblad*.
- 2. *Neutraal*.

Minerva

- I. *M.I.P.* : IX-1894 (proefnummer); XII-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Liberale, Toon- Tooneelmaatschappij De Minerva's Zonen.
- 4. *Formaat* : 25 × 18; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* :
0,75 fr.
1 fr. (cfr. XII-1896).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1896 (3).
- 9. *Adres* :
Café Grisar, Nationalestraat, 76.
Groote Gulden Poort, Veemarkt, 6. (cfr. XII-1896).
- IV. 1. *Verenigings- en artistiek blad*.
- 2. *Liberaal*.

Moniteur d'Anvers

- I. *S.B.A.* : Jg. 1907-1913; 13-V-1905; 21-VIII-1911.
- M.I.P.* : 3-V-1902; 23-VIII-1902; 22-IV-1905; 20-VI-1908;
21-VIII-1911; 14-VII-1912; 2-II-1913; 21-VIII-1914.
- M.I.P., V.H.* : 19-V-1912.
- K.B.B., F.M.* : 7-V-1904; 26-XI-1910; 21-VIII-1911; 2-III-1913.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 151.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 49-50.

(3) Het exemplaar van IX-1894, verschenen als proefnummer, is wellicht door geen andere nummers gevolgd tot XII-1896, jg. I, nr. 1.

II. 2. *Ondertitel* :

(Ancienne Opinion Financière). Revue économique des principaux marchés européens.

Finance - Commerce - Industrie - Marine.

Revue économique des principaux marchés européens.

Finance - Commerce - Industrie - Marine (cfr. 7-v-1904).

Finance - Commerce - Industrie - Marine (cfr. 13-vii-1907 e.v. nrs.).

Finance - Commerce - Industrie - Marine (cfr. 2-ii-1913 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

55 × 39; 4 blz.

41 × 28, 4 blz. (cfr. 1-x-1910 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

W.

W. (2 ×) (cfr. 7-v-1904 e.v. nrs.).

W. (cfr. 13-vii-1907 e.v. nrs.).

D. (cfr. 27-viii-1911 e.v. nrs.).

W. (cfr. 15-x-1911 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

6 fr.; 10 ct.

5 fr. (cfr. 13-v-1905 e.v. nrs.).

7,5 fr.; 15 ct. (cfr. 27-viii-1911 e.v. nrs.).

5 fr.; 10 ct. (cfr. 15-x-1911 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1896 (1).

b. *Laatst bewaarde nummer* : 21-viii-1914.

4. *Uitgevers* :

C. Seltenmeyer.

Advertising office (cfr. 19-i-1913 e.v. nrs.).

Gillot, Longue rue neuve, 96. (cfr. 30-iii-1913).

Advertising Office (cfr. 16-iv-1913 e.v. nrs.).

5. *Drukkers* :

L. Legros (2). (cfr. 7-v-1904).

Imprimerie Centrale (3), Rempart Kipdorp, 34. (cfr. 22-iv-1905 e.v. nrs.).

A. de Kanter, 35, Klapdorp (cfr. 13-vii-1907 e.v. nr.).

(1) Het exemplaar van 3-v-1902 betreft jg. VII, nr. 18.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 128-129.

(3) *Ibid.*, pp. 191-192.

Aug. Van Nijlen (1), Rempart Kipdorp, 26. (cfr. 24-IV-1909 e.v. nrs.).

Geen drukker vermeld. (cfr. 12-I-1913 e.v. nrs.).

Advertising Office cfr. 19-I-1913 e.v. nrs.).

9. *Adres* :

62, rue Porte aux Vaches.

Rempart Kipdorp, 34. (cfr. 22-IV-1905 e.v. nts.).

Rue des Peignes, 52. (cfr. 27-VIII-1911 e.v. nrs.).

Rempart Kipdorp (cfr. 15-X-1911 e.v. nrs.).

Place de Meir, 103. (cfr. 19-I-1913 e.v. nrs.).

IV. 1. Beursblad.

2. A-politiek.

Le Moniteur Maritime et Commercial

I. S.B.A. : Jg. 1910-1913; 29-I-1910.

M.I.P. : 29-I-1910; 5-II-1910; 18-II-1912; 14-VII-1912.

II. 1. *Titel* : Moniteur Maritime et Commercial (cfr. 18-II-1912 e.v. nrs.).

4. *Formaat* : 45 × 34; 8 blz.

52 × 38; 8 blz. (cfr. 18-II-1912 e.v. nrs.).

52 × 34; 6 blz. (cfr. 6-XI-1912).

52 × 34; 8 blz. (cfr. 2-II-1913).

5. *Periodiciteit* :

W.

D. (cfr. 18-II-1912 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

7,50 fr.; 20 ct.

10 ct. (cfr. 18-II-1912 e.v. nrs.).

35 fr.; 10 ct. (cfr. 20-VI-1912 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-I-1910.

b. *Einddatum* : 31-XII-1913.

3. *Eigenaars* : Cremers et De Backer, 67, Place de Meir.

4. *Uitgevers* :

Cremers et De Backer.

Soc. Anonyme Le Moniteur Maritime et Commercial (cfr. 3-II-1912 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-192.

5. *Drukker* :
 - Soc. en commandite Aug. Van Nijlen (1), 38, Rempart Kipdorp.
 - Soc. Anonyme, Aug. Van Nijlen (1), 38, Rempart Kipdorp. (cfr. 16-VII-1910 e.v. nrs.).
 - Soc. Anonyme Imprim. Aug. Van Nijlen (1), 26, Rempart Kipdorp (cfr. 11-XI-1911 e.v. nts.).
 - Soc. An. Le moniteur (1), maritime et commercial, 30, Rempart Kipdorp. (cfr. 14-III-1913 e.v. nrs.).
 - Imprimerie du Centre (1), 26, Rempart Kipdorp (cfr. 4-X-1913 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 - Place de Meir, 67.
 - Place de Meir, 61 (cfr. 10-IX-1910 e.v. nrs.).
 - Rempart Kipdorp, 30 (cfr. 2-XII-1911 e.v. nrs.).
 - Rempart Kipdorp, 26 (cfr. 23-X-1913 e.v. nrs.).
- IV. 1. Financieel en maritiem blad.
2. A-politiek.

Le Moniteur Médical

- I. M.I.P. : 1-VII-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : ex. Bulletin officiel du cercle médical d'Anvers et Faubourgs.
 Vakblad tot verdediging der medische Beroepsbelangen.
 Organe pour la défense des intérêts professionnels médicaux.
4. *Formaat* : 33 × 23 ; 8 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1909 (2).
3. *Eigenaar* : Cercle Médical d'Anvers et Faubourgs.
7. *Redactie* : Mercatorstraat, 14.
9. *Adres* : Paleisstraat, 14.
- IV. 1. Vakblad.
2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-192.

(2) Het exemplaar van 1-VII-1914 betreft jg. VI, nr. 7.

Het Morgenblad

- I. M.I.P. : 15-IX-1879; 29-XI-1879; 24-I-1881.
S.B.A. : 20-VII-1879 (proefnummer).
- II. 2. *Ondertitel* :
Katholiek dagblad.
Geen ondertitel (cfr. 29-XI-1879).
3. *Motto* : Voor Godsdienst, Taal en Vaderland.
4. *Formaat* :
42 × 26,5; 4 blz.
47 × 33; 4 blz. (cfr. 29-XI-1879).
5. *Periodiciteit* : D. (6 ×).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-VIII-1879 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 24-I-1881.
4. *Uitgevers* :
J. Van Welle.
V. Van de Kerckhove, Lombaardestraat. (cfr. 24-I-1881).
5. *Drukker* :
J. Van Welle (2).
Geen drukker vermeld. (cfr. 24-I-1881).
9. *Adres* :
Kathelijnevest, 40.
Pruimenstraat, 11. (cfr. 15-IX-1879).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Katoliek en Vlaamsgezind.

Morgenblad van Antwerpen (3) Het Klein Morgenblad van Antwerpen (3)

- II. 5. *Periodiciteit* : D. (6 ×).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-III-1888.
5. *Drukker* : H. Ernest (4), Hopland, rue Houblonnière, 32.
9. *Adres* : Rue Large, 26 et Rue Houblonnière, 32.
- V. De 9 eerste nummers verschenen onder de titel : *Morgenblad van Antwerpen*. Ingevolge een proces greep een titelwijziging plaats.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 64.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 197.

(3) Niet in verzameling bewaard.

Zie *Anvers-Pressophile*, pp. 57-64.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

Het Morgenblad

- I. A.M.V.C. : 4-VIII-1908 t/m 7-X-1914.
M.I.P. : 4-VIII-1908.
M.I.P., V.H. : 4-IV-1912.
K.B.B., F.M. : 4-VIII-1908.
S.B.A. : 4-VIII-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Volksdagblad.
4. *Formaat* :
44 × 31; 4 blz. (1).
44 × 31; 6 blz. (cfr. 19-XII-1911 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D. (7 ×).
6. *Prijs* : 8 fr.; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-VIII-1908.
b. *Einddatum* : 7-X-1914.
4. 5. *Uitgever-Drukker* :
Ant. Benoy (1), De Hornestraat, 56.
Idem; Coquilhatstraat, 9. (cfr. 16-XII-1908 e.v. nrs.).
6. *Bestuurder* : J. Bamps, Nationalestraat, 54.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Christen-democratisch. Verdedigde nadrukkelijk de christene vakbonden, vakbonden die „... niet strijden tegen het kapitaal zelf, maar tegen de onrechtvaardigheid welke het kapitalisme zou uitoefenen tegenover de arbeidersklasse” (2).

De Morgendstar

- I. M.I.P. : 1-1900; XI-1900.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Toon- Tooneelmaatschappij „De Morgendstar”.
4. *Formaat* : 31,5 × 22,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1900.
b. *Laatst bewaarde nummer* : XI-1900.
Nog bestaand in 1904 (3).
9. *Adres* : Antwerpsch Koffiehuis, Van Straelenstraat, 6.
- IV. 1. Verenigings- en artistiek blad.
2. Niet gekend.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 40.

(2) *Het Morgenblad*, 22-V-1909, p. 1.

(3) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 151.

Le Mousquetaire

- I. M.I.P. : 4-III-1893; 18-III-1893; 8-IV-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : Littéraire, Artistique, Sportif en Théâtral.
 3. *Motto* : Bon cœur et mauvais caractère. La vérité seule blesse.
 4. *Formaat* : 44 × 26,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 11-II-1893 (1).
 - b. *Laatst bewaarde nummer* : 8-IV-1893.
 5. *Drukker* : Imprimerie Du Bon Marché (2), rue Joseph Lies, 25.
 7. *Hoofdredacteur* : M. A. Ramis.
 9. *Adres* : Rue Joseph Lies, 25.
- IV. 1. Artistiek, sport- en hekelblad.
 2. Niet gekend.

De Moyson's Bode

- I. S.B.A. : 26-VIII-1906.
- II. 4. *Formaat* : 28 × 22; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : 3 M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-VIII-1906.
 9. *Adres* : „De Werker”, Diepestraat, 152.
- IV. 1. Mutualiteitsblad.
 2. Socialistisch.

Le Musée des Enfants (3)

- II. 5. *Periodiciteit* : M.
- V. Bestond in 1904.

De Muziekgalm

- I. M.I.P. : 12-X-1895.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 68.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 153 : 479. RENWART.

(3) Niet in verzameling bewaard.

Zie *Répertoire général de la presse*, 1904, p. 151.

- 4. *Formaat* : 32,5 × 22,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 12-x-1895.
- 5. *Drukker* : Jos. Reynaert-Corewijn (1), Oranjestraat, 4.
- 9. *Adres* : Beeldekenstraat, 85.
- IV. 1. Belangenblad, voor muzikanten.
- 2. Niet gekend.

Le Myosotis (2)

- II. 2. *Ondertitel* : Organe du Cercle Myosotis d'Anvers.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1895.
- 5. *Drukker* : B.-J. Mees (3), rue du Congrès.
- 9. *Adres* : Café Français, place Verte.

Le Navigateur (4)

- IV. 2. Katoliek.
- V. Verscheen omstreeks 1830.

De Nederlander

- I. M.I.P. : 1910 (jg. I, nr. 1, s.d.).
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Wilhelminavereniging te Antwerpen. gesticht 9 november 1898).
- 4. *Formaat* : 38 × 23; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1910.
- 5. *Drukker* : Flor Burton (5), Korte Nieuwstraat, 28.
- 9. *Adres* : Rivolistraat, 8.
- IV. 1. Verenigingsblad.
- 2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(2) Niet in verzameling bewaard.

Zie *Anvers-Pressophile*, p. 69.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.

(4) Niet in verzameling bewaard.

Zie F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 76.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 50-51.

Het Nederlandsch Tooneel

- I. S.B.A. : 30-IX-1874 t/m 3-III-1875.
M.I.P. : 30-IX-1874; 18/19-X-1874.
- II. 2. *Ondertitel* : Kunstblad.
 4. *Formaat* : 31 × 24; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W. (2 ×).
 6. *Prijs* : 4 fr. (1); 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 30-IX-1874.
b. *Einddatum* : 3-III-1875.
 5. *Drukker* : H. Ernest (2), Hopland, 32.
 9. *Adres* : Twaalf Maandenstraat, 1.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. Onpartijdig.
„Onpartijdig en enkel door kunstzin aangedreven willen wij beoordeelen...” (3).

Het Nederlandsch Tooneel

- I. S.B.A. : 16-IX-1888 t/m 10-III-1889.
M.I.P. : 16-IX-1888.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Tooneelbelangen.
 4. *Formaat* : 42 × 27,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3,50 fr. (4).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-IX-1888.
b. *Einddatum* : 10-III-1889 (5).
 5. *Drukker* : Jorssen (6), Hochstetterstraat, 21.
 9. *Adres* : Delinstraat, 14.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. Onafhankelijk en onpartijdig.
„Het Nederlandsch Tooneel zal zijn :
1° Onafhankelijk.

(1) Het blad verscheen slechts tijdens het toneelseizoen.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(3) *Het Nederlandsch Tooneel*, 30-IX-1874, p. 1.

(4) Het blad verscheen enkel tijdens het toneelseizoen.

(5) Volgens de catalogussteekkaart van de Stadsbibliotheek te Antwerpen werd de uitgave van het blad op deze datum gestaakt.

(6) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

- 2° Onpartijdig.
 3° Waarheidsgetrouw.
 en dit tegenover alles en iedereen" (1).

Het Nederlandsch Tooneel

- I. S.B.A. : 20-IX-1891 t/m 13-III-1892.
 M.I.P. : 15-XI-1891.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan voor Tooneelbelangen.
 4. *Formaat* : 35,5 × 26; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
 2,50 fr. (2).
 2,50 fr. (2); 10 ct. (cfr. 11-X-1891 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-IX-1891.
 b. *Einddatum* : 13-III-1892 (3).
 4. *Uitgevers* :
 T. F. Vermaere, Loosstraat, 11.
 B. J. Mees, Congresstraat, 24-28. (cfr. 4-X-1891 e.v. nrs.).
 5. *Drukker* : B. J. Mees (4), Congresstraat, 24-28.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. Onpartijdig.
 Naar aanleiding van een ruzie gevolgd door een scheiding in het toneelgezelschap van de stadsschouwburg, schrijft het blad :
 „Wij hebben dan ook gemeend dat het, op dit ogenblik vooral, noodzakelijk was een blad te stichten, waarin, op onpartijdige wijze, de belangen des toneels zouden worden behartigd" (5).

Het Nederlandsch Tooneel Het Tooneel

- I. S.B.A. : Jg. 1895-1914.
 S.A.B. : 3-XI-1895; 10-XI-1895; 17-XI-1895;

(1) *Het Nederlandsch Tooneel* : 16-IX-1888, p. 1.
 (2) Het blad verschijnt slechts tijdens het toneelseizoen.
 (3) Volgens de catalogussteekkaart van de Stadsbibliotheek te Antwerpen zou de uitgave van het blad op deze datum gestaakt zijn.
 (4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.
 (5) *Het Nederlandsch Tooneel*, 20-IX-1891, p. 1.

A.M.V.C. : 14-IX-1895 t/m 28-III-1914.
M.I.P. : 1895 (s.d.); 13-X-1895; 11-X-1896; 25-XI-1899;
10-III-1900; 24-IX-1904; 24/31-XII-1910; 12-X-1913.
M.I.P., V.H. : 11/17-XI-1911.
U.B.G. : jg. 1895 (onvolledig), 1896.

II. 1. *Titel* :

Het Toneel. (cfr. 2-X-1897 e.v. nrs.).

Het Nederlandsch Toneel. (cfr. 1-X-1898 e.v. nrs.).

2. *Ondertitel* :

Kunst en Letteren.

Kunst en Letteren. Tevens Orgaan van den Zuid-Nederlandschen Toneelbond. (cfr. 4-X-1896 e.v. nrs.).

Orgaan van het Nederlands Toneelverbond en van den Zuid-Nederlandschen Tooneelbond. (cfr. 2-X-1897 e.v. nrs.).

Kunst en Letteren. Orgaan van den Zuid-Nederlandschen Tooneelbond. (cfr. 1-X-1898 e.v. nrs.).

Orgaan van den Zuid-Nederlandschen Toneelbond. (cfr. 30-IX-1899 e.v. nrs.).

Geen ondertitel. (cfr. 24-IX-1904 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

45 × 32; 4 blz.

51 × 32; 4 blz. (cfr. 29-IX-1901 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* :

3 fr. (1); 10 ct.

2,50 fr. (1); 10 ct. (cfr. 1/14-IX-1907 e.v. nrs.).

3 fr. (1); 10 ct. (cfr. 16-IX-1911 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 14-IX-1895.

b. *Einddatum* : 28-III-1914.

4. 5. *Uitgever-Drukker* :

Cl. Thibaut (2), Gratiekapelstraat, 7.

Idem, Meirplaats, 18. (cfr. 29-IX-1901 e.v. nrs.).

7. *Hoofdredacteurs* :

G. De Lattin, Rafaël Verhulst.

Hubert Melis (cfr. 4-X-1896 e.v. nrs.).

August Monet. (cfr. 24-IX-1904 e.v. nrs.).

(1) Het blad verscheen enkel tijdens het toneelseizoen.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

8. *Medewerkers* : In 1904 : Raf. Verhulst, Joris De Bom, Julius Schrey, Prosper Verheyden, Henry Engelen, Lodewijk De Schutter, Pol van Brabant, Jef Verbeek (Brussel), J. V. D. W. (Amsterdam) (1).
9. *Adres* :
 G. De Lattin, Kammenstraat, 107.
 Gratiekapelstraat, 7. (cfr. 4-X-1896 e.v. nrs.).
 St. Willebrordusstraat, 55. (cfr. 8-XI-1896 e.v. nrs.).
 Gratiekapelstraat, 7. (cfr. 1-X-1898 e.v. nrs.).
 Meirplaats, 18 (cfr. 29-IX-1901 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.
- V. Voortgezet door *Het Antwerpsch Tooneel*.

Neptune

- I. S.A.A. : 25-I-1908 t/m 3-IV-1913.
 S.B.A. : 16-III-1907; 2-I-1909 t/m 6-X-1914.
 M.I.P. : 24-III-1900; 5-V-1906; 7-VII-1906; 19-I-1907; 18-XII-1909; 2-XI-1910; 21-XII-1910; 23-XI-1911.
 M.I.P., V.H. : 24/25-II-1912.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Ancien Schelde.
 Voorheen Schelde.
 Journal Maritime et commercial, constructions navales, intérêts de la batellerie etc.
 Scheepvaart, Handel, Scheepsbouw, Schippersbelangen enz.
 Journal maritime et commercial, constructions navales, intérêts de la batellerie etc.
 Scheepvaart, Handel, Scheepsbouw, Schippersbelangen enz.
 (cfr. 19-I-1907 e.v. nrs.).
 Journal hebdomadaire.
 Weekblad.
 Journal maritime et commercial, constructions navales, intérêts de la batellerie etc.
 Scheepvaart, Handel, Scheepsbouw, Schippersbelangen enz.
 (cfr. 24-X-1908 e.v. nrs.).

(1) *Het Nederlandsch Tooneel*, 24-IX-1904, p. 1.

Journal hebdomadaire.

Weekblad.

Journal Maritime, Commercial, Industriel, Constructions navales, Organe de la batellerie.

Scheepvaart, Handel, Nijverheid, Scheepsbouw, Motorboten, Orgaan der binnenvaart. (cfr. 16-x-1909 e.v. nrs.).

Journal bi-hebdomadaire.

Verschijnende 2 maal per week. Journal Maritime, Commercial, Industriel, Constructions Navales, Organe de la batellerie.

Scheepvaart, Handel, Nijverheid, Scheepsbouw, Motorboten, Orgaan der Binnenvaart. (cfr. 4-vi-1910 e.v. nrs.).

Journal tri-hebdomadaire.

Verschijnende 3 maal per week.

Journal Maritime, Commercial, Industriel, Constructions Navales, Miteurs marins, Organe de la Batellerie.

Scheepvaart, Handel, Nijverheid, Scheepsbouw, Zee- en Binnenvaartmotoren, Orgaan der Binnenvaart. (cfr. 8-iv-1913 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

51,5 × 31; 4 blz.

50 × 26; 4 blz. (cfr. 25-1-1908 e.v. nrs.).

50 × 36; 6 blz. (cfr. 2-1-1909 e.v. nrs.).

50 × 36; 8 blz. (cfr. 27-ii-1909 e.v. nrs.).

53 × 42; 8 blz. (cfr. 16-x-1909 e.v. nrs.).

53 × 42; 10 blz. (cfr. 12-iii-1910 e.v. nrs.).

53 × 42; 6 à 8 blz. (1) (cfr. 4-vi-1910 e.v. nrs.).

53 × 42; 8 blz. (cfr. 20/21-xii-1911 e.v. nrs.).

53 × 42; 4 à 8 blz. (cfr. 8-iv-1913 e.v. nrs.).

53 × 42; 6 à 8 blz. (cfr. 27-v-1913 e.v. nrs.).

53 × 42; 8 blz. (cfr. 24-vi-1913 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

W.

W. (2 ×) (cfr. 4-vi-1910 e.v. nrs.).

W. (3 ×) (cfr. 8-iv-1913 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

5 fr.; 10 ct.

6 fr.; 10 ct. (cfr. 2-iv-1910 e.v. nrs.).

(1) Het aantal bladzijden bepaalde hier de prijs per nummer.

- 6 fr. ; 5 ct en 10 ct. (cfr. 4-VI-1910 e.v. nrs.).
 6 fr. ; 10 ct. (cfr. 20/21-XII-1911 e.v. nrs.).
 10 fr. ; 10 ct. (cfr. 8-IV-1913 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 24-III-1906 (1).
 b. *Laatst onderzochte nummer* : 6-X-1914.
Voortgezet tijdens en na W.O.I.
3. *Eigenaars* :
 H. Adriaenssens, Van Meeterenkaai, 1. (cfr. 24-III-1906).
 Léon Vanderslijen (cfr. 5-II-1910 e.v. nrs.).
4. *Uitgever* :
 L. Vandersleyen (cfr. 3/4-VI-1911 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 A. De Kanter (2), Klapdorp, 35.
 Aug. Van Nijlen (3), Kipdorpvest. (cfr. 1-V-1909 e.v. nrs.).
 Idem, Kipdorpvest, 38. (cfr. 20-VII-1910 e.v. nrs.).
 Idem, Kipdorpvest, 26. (cfr. 27-VIII-1910 e.v. nrs.).
 Imprimerie „Neptune”, 51, Longue rue Porte-aux-Vaches.
 (cfr. 3/4-VI-1910 e.v. nrs.).
 Imprimerie „Neptune”, rue des Béguines. (cfr. 4-XII-1913
 e.v. nrs.).
6. *Directeurs* : Léon Vanderslijen (cfr. 5-II-1910 e.v. nrs.).
7. *Redactiesecretaris* :
 Guill. Gets. (cfr. 6-I-1914 e.v. nrs.).
 Louis Smolders. (cfr. 8-IX-1914 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Haringroodestraat, 3.
 Meirplaats, 14/2. (cfr. 20-III-1909 e.v. nrs.).
 Schoenmarkt, 19. (cfr. 30-VII-1910 e.v. nrs.).
 Nationalestraat, 32. (cfr. 21/22-VI-1911 e.v. nrs.).
 Begijnenstraat, 17. (cfr. 2-XII-1913 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Maritiem informatieblad*. Tweetalig.
 2. *Neutraal*.

(1) *Neptune* was de voortzetting van *De Schelde*, een maritiem weekblad. Zie daarvoor : *Neptune*, 24-III-1906 p. 1. Volgens L. BERTELSON, *Tableau chronologique des journaux belges*, p. 31, werd *Neptune* gesticht op 27 juli 1903. Deze datum is dan waarschijnlijk de stichtingsdatum van *De Schelde*. Het betrof in elk geval niet zomaar een titelwijziging van *De Schelde* in *Neptune*, zodat wij *Neptune* als een zelfstandige krant hebben beschouwd.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 71.

(3) *Ibid.*, pp. 191-192.

Het Neringblad

- I. S.B.A. : I-v-1900; VII-1903; XII-1904; I-1905; VIII-1905; X-1907.
M.I.P. : VII-1903; II-1904; I-1905; IV-1905; V-1906; X-1907.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan van den Vrijen Neringdoenersbond te Antwerpen.
Geen ondertitel. (cfr. VII-1903).
Orgaan van den Vrijen Neringdoenersbond. (cfr. II-1904 e.v. nrs.).
Orgaan van den Vrijen Neringdoenersbond en der aangesloten Beroepssyndicaten. (cfr. X-1907).
3. *Motto* : Samenwerking is Kracht.
In de Vereeniging ligt de Macht. (cfr. II-1904 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
32 × 22; 4 blz.
46 × 31; 4 blz. (cfr. VII-1903).
32 × 32; 4 blz. (cfr. II-1904 e.v. nrs.).
42 × 28; 4 blz. (cfr. X-1907).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : Leden : gratis; 3 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-v-1900.
b. *Laatst bewaarde nummer* : X-1907.
5. *Drukkers* :
Buerbaum, Van der Goten (1), Moretuslei, 60.
Jos. Dirix (2), Markgrvestraat, 9-11, (cfr. VII-1903 e.v. nrs.).
Jodenstraat, 17. (cfr. XII-1904 e.v. nrs.).
Moretuslei, 60. (cfr. IV-1905 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
Breinstraat, 62.
Groenplaats, 33. (cfr. VII-1903 e.v. nrs.).
Jodenstraat, 17. (cfr. XII-1904 e.v. nr.).
Moretuslei, 60. (cfr. IV-1905 e.v. nrs.).
- IV. 1. Vak- en belangenblad, voor middenstanders.
2. Niet gekend.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 49-50.

(2) *Ibid.*, p. 66 : 129. DE CORT.

De Neringdoener

- I. M.I.P. : 10-VIII-1895; 22-I-1893.
S.B.A. : 10-VIII-1895.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan van den Bond der Antwerpsche Neringdoeners en
Ambachtslieden ter verdediging van den middenstand.
Orgaan van den Bond der Antwerpsche Neringdoeners en
Ambachtslieden ter verdediging van den middenstand.
Provinciaal orgaan voor Antwerpen en Belgische Federatie
van Neringdoeners (cfr. 22-I-1898).
4. *Formaat* : 48 × 31; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-VIII-1895.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 22-I-1898.
5. *Drukker* : Buerbaum-Van der Goten (1), Korte Kievitstraat.
9. *Adres* : Café „Stanley”, Carnotstraat, 79.
- IV. 1. Vak-en belangenblad voor middenstanders.
2. Pro-Meeting en vlaamsgezind (1).

Het Nieuw Weekblad

- I. K.B.B. : F.M. : 11-II-1912; 25-II-1912.
M.I.P. : 18-II-1912.
S.B.A. : 24-III-1912.
- II. 1. *Titel* : 't Nieuw Weekblad (cfr. 24-III-1912).
2. *Ondertitel* : Orgaan der neringdoeners, Landbouwers en
Werklieden van het arrondissement Antwerpen.
4. *Formaat* : 57 × 37; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 11-II-1912.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 24-III-1912.
5. *Drukker* : Jan van Molle, Londerzeel.
6. *Adres* : F. Verhoeven, Vleminckveld, 47.
- IV. 1. Vakblad.
2. Katoliek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 49-50.

(2) *De Neringdoener*, 10-VIII-1895, p. 1.

Het Nieuwe Ambtenaarsblad

- I. S.B.A. : 1-1905 ; Jg. 1907-1914 ; 1-IV-1907 ; 1-II-1909 ; 1-VIII-1909 ; 1-XII-1909 ; 1-I-1913.
M.I.P. : 1-1905 ; 1-IV-1905 ; 1-IV-1907 ; 1-XII-1907 ; 1-III-1910.
K.B.B., F.M. : 1-1905 ; 1-XII-1907.
- II. 2. *Ondertitel* :
Maandblad tot verdediging der belangen van Staat- en Stadsbedienden.
Maandblad tot verdediging der belangen van de Vlaamsche Tol- en Accijnsbedienden. (cfr. 1-XII-1907 e.v. nrs.).
Maandblad tot verdediging der belangen van de Vlaamsche Staatsbedienden (cfr. 1-I-1909 e.v. nrs.).
Halfmaandelijksch blad tot verdediging der belangen van de Vlaamsche Tol- en Accijnsbedienden. (cfr. 1-IV-1911).
 3. *Motto* : Zij wilden wat was recht en wonnen wat zij wilden (K. Ledeganck).
Het voegt U belgen niet voor anderen te wijken. (J. F. Willems).
 4. *Formaat* :
39 × 26 ; 4 blz.
46 × 27,5 ; 4 blz. (cfr. 1-I-1907 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* :
M.
M. (2 ×) (cfr. 1-IV-1911).
 6. *Prijs* :
1,10 fr. (cfr. 1-I-1907).
1,65 fr. (cfr. 1-IV-1911).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1905.
b. *Einddatum* : 1-XII-1914.
 4. 5. Schoepen en Boeckx (1), Prinsesstraat, 44.
 9. *Adres* : J. V. Schoepen (1), Prinsesstraat, 44. (cfr. 1-I-1910 e.v. nrs.).
- IV. 1. Vakblad.
 2. Niet gekend.
- V. Opvolger van *Het Ambtenaarsblad*.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 162.

De Nieuwe Gazet

- I. De Nieuwe Gazet : Jg. 1879-1914.
S.B.A. : 12-XII-1897 t/m 31-XII-1914.
A.M.V.C. : 12-XII-1897 t/m 31-XII-1914.
K.B.B. : Jg. 1910-1914.
U.B.G. : Jg. 1911-1913; 15-IX-1914; 25-IX-1914.
M.I.P. : 1/2-XII-1897; 12-XII-1879.
M.I.P.; V.H. : 20-VIII-1899.
S.A.B. : 25-V-1899.
- II. 4. *Formaat* :
48,5 × 34,5; 4 blz. (1).
48,5 × 34,5; 6 blz. (1) (cfr. 1-II-1907 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D. (6 ×).
6. *Prijs* :
8 fr.; 1 ct. (1).
8 fr.; 3 ct. (cfr. 4-VIII-1914 e.v. nts.).
7. *Oplage* :
1-XII-1897; 60.000 ex. (2).
28.000 ex. (3).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XII-1897.
b. *Laatst onderzochte nummer* : 31-XII-1914.
Verslijnt nog steeds.
2. *Stichters* : Oscar Van der Molen, één der belangrijkste mede-
oprichters in de naamloze vennootschap voor de uitgave van
„De Nieuwe Gazet” (4).
3. *Eigenaars* : Flor Burton. (van 1905 af) (5).
4. *Uitgevers* :
J. E. Pijck.
Jos. van Tongerloo. (cfr. 29-IX-1904 e.v. nrs.).
Idem, Molenstraat, 71, Mortsel. (cfr. 13-X-1910 e.v. nrs.).
Idem, Paul Reypenslei, Mortsel. (cfr. 13-X-1910 e.v. nrs.).

(1) De zondagnummers nemen van 1898 af in omvang toe en beslaan in de volgende jaren 6 à 16 bladzijden. De prijs van deze nummers bedroeg 3 ct.

(2) *De Nieuwe Gazet*, 4-XII-1904, „Onze zeven eerste jaren”, p. 1.

(3) P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, dl. II, p. 292.

(4) *De Nieuwe Gazet*, 4-XII-1904, „Onze zeven eerste jaren”, p. 1.

(5) Voordien was Burton directeur-beheerder van de naamloze vennootschap „C. De Cauwer en Co.” voor de oprichting van het nieuwe dagblad.

5. *Drukkers* :

C. De Cauwer (1), Oude Beurs, 35.

Flor. Burton (2), (cfr. 10-XI-1904 e.v. nrs.).

Jos. Van Tongerlo (3), (cfr. 2-III-1906 e.v. nrs.).

6. *Directeur-beheerder* : Flor Burton (tot 1904) (4).

7. *Hoofdredacteurs* :

Antoon Moortgat.

August Monet. (reeds in 1908) (5).

8. *Redacteurs* :

Aanvankelijk : Max Rooses, Eduard van Regenmorter, Jan Florus, Paul Vekemans (6).

In 1908-1910 : J. Groesser, G. Piron, E. de Tiège, A. Van Droogenbroeck, A. Van Cuyck, L. Beierens, L. Adriaenssens (7).

Medewerkers :

In 1904 : Jan Van Rijswijck, August Schoenmakers, Dokter Leopold Goyens (gezondheidsleer, geneeskunde), Constant Stoffels (advocaat), Rafaël Verhulst (dichter), Nikolaas Cupérus (voorzitter van de Belgische Turnbond), Willem Koopal, Arthur Rotsaerd (advocaat), Prof. Gustaaf Segers (voorzitter der Kon. Vl. Academie), Karel de Bosschere (landbouw), I. Van Doosselare (advocaat), Louis Strauss (advocaat), Henry Engels (advocaat), Alfred van Weste (kunsttekenaar), (8).

In 1908-1910 : M. Rooses, F. Gittens, P. Verheyden, Ch. de Bosschere, C. Stoffels, A. Rotsaert, J. Broymans, L. De Schutter (9).

Correspondenten : A. Le Beck (Berlijn), Jules Voet (Parijs), J. Van Der Wijck (Amsterdam), A. Van Der Haeghen (Zurich), J. De Bruyn (Brussel), P. De Wachter (Gent), A. Van

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 168-169 : 535. SHETS.

(2) *Ibid.*, pp. 50-51.

(3) *Ibid.*, p. 196.

(4) Hiervoor mogen we verwijzen naar de gegevens welke ons verstrekt werden door de huidige directeur-hoofdredacteur, de heer F. Grootjans, in een schrijven van 2 juni 1964. De heer Grootjans verwees op zijn beurt naar het werk van A. Monet, Dat is allemaal gebeurd, (Antwerpen 1962,) voor verdere inlichtingen.

(5) *Annuaire illustré de la presse belge 1908-1909*, p. 116 en *Annuaire officiel illustré de la presse belge 1910-1911*, p. 122.

(6) *De Nieuwe Gazet*, 4-XII-1904. 'Onze zeven eerste jaren', p. 1.

(7) *Annuaire illustré de la presse belge, 1908-1909*, p. 116 en *Annuaire officiel illustré de la presse belge*, p. 122.

(8) *De Nieuwe Gazet*, 4-XII-1904, „Onze zeven eerste jaren”, p. 1.

(9) *Annuaire illustré de la presse belge, 1908-1909*, pp. 25, 26, 116 en *Annuaire officiel illustré de la presse belge*, p. 122.

Haesendonck (Mechelen), L. De Winter (Lier), Gerbosch (Oostende), H. Jacobs (Lokeren), Flurackers (Turnhout), Aertsen (Wilmarsdonck), Huybrechts (Lillo), De Raeck (Rupelmonde), Torfs (Mechelen) (1).

9. Adres :

Oude Beurs, 35.

Korte Nieuwsstraat, 28. (cfr. 10-XI-1904 e.v. nrs.).

Korte Beeldekensstraat, 28. (cfr. 2-III-1906 e.v. nrs.).

Korte Nieuwstraat, 28 (cfr. 15-IX-1914 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie en opinieblad.

2. Liberaal, vooruitstrevend en vlaamsgezind.

In verband met het 3 jarig bestaan van het blad in december 1900 verklaarde *De Nieuwe Gazet* :

„Op politiek gebied zijn we steeds de beginsels van een gezond en redelijk vooruitstrevend liberalisme getrouw gebleven” (2).

Wanneer het blad in 1907 vergrootte, herhaalde het :

„Onze politiek zal blijven wat zij is : beslist liberaal en onverschrokken Vlaamschgezind...” (3).

In deze opvolging van *De Koophandel* werd *De Nieuwe Gazet* het orgaan van de Antwerpsche vlaamstalige liberalen. Het blad gaf blijken van vooruitstrevendheid en sociale interesse, waarbij zijn eisen dezelfde waren als die van de liberale werkliedenpartij. Voor het vlaamse programma leunde *De Nieuwe Gazet* aan bij de „Liberalen Vlaamschen Bond” en bestreed hevig het katholiek flamingantisme, dat bestempeld werd als clericalisme.

V. Opvolger van de *De Koophandel*.

De Nieuwe Tijd

I. K.B.B., F.M. : II-1905, X-1907.

M.I.P. : I-1905.

S.B.A. : I-1905.

(1) *De Nieuwe Gazet*, 1-XII-1900, p. 1.

(2) *Ibid.*, 1-XII-1907, p. 1.

- II. 2. *Ondertitel* : Maandblad van Priester Fonteyne.
- 3. *Motto* : De waarheid is ons wapen.
De rechtvaardigheid is ons doel.
- 4. *Formaat* : 32,5 × 23, 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1 fr.; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1905.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : x-1907.
- 5. *Drukker* : P. Daens-Moyart, Werf, Aalst.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
- 2. Orgaan van de Antwerpse christen-democraten.

Nieuws- en Advertentieblad van België en Holland

- I. M.I.P. : 4-IV-1888.
- II. 4. *Formaat* : 42 × 28,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W. (2 ×).
- 6. *Prijs* : 2 fr./3M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1888.
- 4. *Uitgevers* : Roelin en Comp.
- 9. *Adres* : Twaalf Maandenstraat, 15.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
- 2. Niet gekend.

Nieuws- en Annoncenblad van de Stad en de Provincie Antwerpen

- I. S.B.A. : 20-XI-1910.
- II. 4. *Formaat* : 50 × 33, 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1898 (1).
- 4. 5. *Uitgever-Drukker* : Wwe. Leop. Van Hoeydonck (2),
Eeckeren.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
- 2. Katoliek.

(1) Het exemplaar van 20-XI-1898 betreft jg. XIII, nr. 45.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 188-189.

't Nieuws van Antwerpen

- I. S.B.A. : 19-XII-1893, 20-XII-1893.
M.I.P. : 19-XII-1893 ; 7/8-I-1894.
K.B.B., F.M. : 19-XII-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : Dagblad.
4. *Formaat* : 33 × 23,5 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : D. (6 ×).
6. *Prijs* : 8 fr. ; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-XII-1893 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 7/8-I-1894.
5. *Drukker* : G. De Mijttenaere, Wolvengracht, 52, Brussel.
9. *Adres* : Kathelijnvest, 64.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Katoliek.
- V. 't Nieuws van Antwerpen was de Antwerpse uitgave van het Brussels blad *Het nieuws van den dag* (1).

Het Nieuwsblad

- I. K.B.B., F.M. : 29-III-1886.
M.I.P. : 29-III-1886.
- II. 5. *Erijs* : Antwerpen : 7 fr. ; elders : 8 fr. ; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-III-1886.
5. *Drukker* : Buerbaum-Van der Goten (2), Korte Kievitstraat, 39
6. *Adres* : Jan Bouchery, Hopland, 30 en Eduard Iepers, Oever
27.
- IV. 1. Informatieblad.
2. Neutraal.
- V. Werd gestaakt met het tweede nummer (3).

Het Nieuwsblad van Antwerpen

- I. M.I.P. : 1-1889 (proefnummer), 20-II-1889, 9/10-VI-1889.
S.B.A. : 1-1889 (proefnummer), 6-VI-1889.
K.B.B., F.M. : 8-V-1889.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1895, p. 53.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 70.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 70.

- II. 2. *Ondertitel* : Dagblad voor alle standen.
 4. *Formaat* : 39,5 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
 6. *Prijs* : 6 fr.; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-II-1889 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 9/10-VI-1889.
 4. *Uitgever* : J. Lauwers.
 5. *Drukker* : Lijnwaadmarkt, 11.
 9. *Adres* : Lijnwaadmarkt, 11 en Arendstraat, 6. (Zurenborg).
- IV. 1. Informatieblad.
 2. Onpartijdig doch democratisch.
 „... op echt democratische grondslag rustend zal *Het Nieuwsblad van Antwerpen* zich geheel en al buiten elken politieke strijd houden...” (2).

De Nieuwsbode voor Antwerpen en Omstreken

- I. K.B.B., F.M. : 28-VI-1884.
 M.I.P. : 28-VI-1884.
- II. 4. *Formaat* : 43 × 28, 4 blz.
 6. *Prijs* : 4 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 28-VI-1884.
 4. *Uitgevers* : Oubbels en Cie.
 9. *Adres* : Kievitstraat, 20.
- IV. 1. Informatieblad voor Groot-Antwerpen.
 2. Niet gekend.

De Nijptang

- I. S.B.A. : III-1888; IV-1888; VIII-1888.
 A.M.V.C. : III-1888 t/m VI-1890.
 U.B.L. : III-1888 t/m VI-1890.
 M.I.P. : III-1888; IX-1888; II-1889.
 K.B.B., F.M. : V-1888.
 S.A.B. : VI-1889.

(1) Het exemplaar van 20-II-1889 betreft jg. I, nr. 2.

(2) *Het Nieuwsblad van Antwerpen*, 1-1905, p. 1.

- II. 2. *Ondertitel* : Tolk der Vlaamsche Volkspartij.
- 3. *Motto* : Vlaanderen's diepvernederde oorden Vragen daden, maar geen woorden.
- 4. *Formaat* : 36 × 26.
- 5. *Periodiciteit* : M of Onregelmatig.
- 6. *Prijs* : 1,50 fr., 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1888.
- b. *Einddatum* : VI-1890.
- 4. *Uitgever* : A. Callaey, Meistraat, 92.
- 9. *Adres* : Happaertstraat, 8.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
- 2. Katoliek, Meetinggezind en flamingant (1).

De Nijverheid

- I. S.B.A. : I-II-1882.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Antwerpen, Oost- en West-Vlaanderen.
- 4. *Formaat* : 55 × 36,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
- 6. *Prijs* : 8 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-II-1882.
- 5. *Drukker* : H. Ernest (2), Hopland, 32.
- 9. *Adres* : Leeuwerikstraat, 4.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, voor nijverheidsbelangen.
- 2. A-politiek.

Noctambule

- I. S.B.A. : 7-X-1883 (nr. 2) 30-XII-1883; 2-I-1884; 13-I-1884.
- M.I.P. : 30-IX-1883; 20-I-1884; 31-I-1884.
- K.B.B., F.M. : 30-IX-1883; 10-II-1884.
- II. 2. *Ondertitel* : Anvers - la - Nuit.

(1) Volgens P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche beweging*, dl. II, p. 9, was *De Nijptang* het orgaan van Adolf Pauwels.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

- Théâtres, spectacles, concerts, café's-chantants, beuglants, bouis-bouis. Idiotismes, cancans, bavardages, indiscretions, scandales. Mensonges, Vols, Assassinsats.
3. *Motto* : ... Rions sérieusement. Pas de Politique.
 4. *Formaat* :
 33 × 24; 4 blz.
 38,5 × 28,5; 4 blz. (cfr. 2-I-1884 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* :
 W.
 W. (2 ×) (cfr. 13-I-1884 e.v. nrs.).
 6. *Prijs* :
 2 fr./3M.; 10 ct.
 10 fr.; 10 ct. (cfr. 30-XII-1883 e.v. nrs.).
 7. *Oplage* : 5.000 ex. (cfr. 2-I-1884).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 30-IX-1883.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-II-1884.
5. *Drukkers* : Ve Ducaju et Ch. Aerts (1), Petite rue Pierre Pot.
 7. *Hoofdredacteur* : Mac'Yavel.
 9. *Adres* :
 „Chez Billaux”, 6, Rue des Fortifications.
 M. Abel-Coin Grande et Petite rue Pierre Pot. (cfr. 7-X-1883 e.v. nrs.).
 M. Abel, Coin Grande et Petite rue Pierre Pot, et 34, rue des Images. (cfr. 28-X-1883 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek, mondain, spot- en humoristisch blad.
 2. A-politiek.

De Noodklok der Kleine Burgerij De Noodklok

- I. S.B.A. : 16-II-1902; 2-VIII-1903; 23-XII-1903; 28-II-1904;
 1-I-1905 t/m 31-XII-1905; 19-III-1911.
 U.B.L. : 16-II-1902 t/m 15-XII-1912 (onvolledig).
 M.I.P. : 16-II-1902; 2-VIII-1903; 28-XI-1909; 15-X-1811;
 18-III-1912; 17-XII-1912; 22-II-1914.
 M.I.P., V.H.; 16-VIII-1903; 23-VIII-1903; 28-VI-1905.
 K.B.B., F.M. : 16-II-1902; 17-XI-1907; 15-IX-1911.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 88-89.

- II. 1. *Titel* : De Noodklok. (cfr. 2-VIII-1903 e.v. nrs.).
2. *Ondertitel* :
 Weekblad der Burgerij.
 Orgaan van den Onpartijdigen Bond der Neringdoeners, Ambachtslieden en Eigenaars. (cfr. 2-VIII-1903 e.v. nrs.).
 Weekblad der Burgerij.
 Orgaan der Onpartijdige Burgersbeweging van het Arrondissement Antwerpen. (cfr. 31-III-1907 e.v. nrs.).
 Weekblad der Burgerij.
 Orgaan van de Vrije Burgersbond van het Arrondissement Antwerpen. (cfr. 15-III-1908 e.v. nrs.).
 Weekblad der Burgerij.
 Orgaan van de Vrije Burgerspartij van het Arrondissement Antwerpen. (cfr. 22-II-1914 e.v. nrs.).
3. *Motto* : Wij vragen geene gunsten, maar eischen onze rechten. Eene welstellende burgerij, brengt overal welvaart bij. (cfr. 16-II-1902).
4. *Formaat* :
 33 × 25,5; 4 blz.
 42 × 28; 4 blz. (cfr. 2-VIII-1903 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
 1 fr.; 2 ct.
 3 fr.; 5 ct. (cfr. 2-VIII-1903 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-II-1902.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 22-II-1914.
4. *Uitgevers* :
 Ch. De Clerck.
 P. C. Van der Graef. (cfr. 2-VIII-1903).
 D. De Roo, Kleinemarkt, 6. (cfr. 23-VIII-1903 e.v. nrs.).
 L. Leemans, Kleinemarkt, 6. (cfr. 18-XII-1910 e.v. nrs.).
 Idem, Van Wesembekestraat, 9-11. (cfr. 18-III-1912 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 Onckels (1), Hof Rozendael, Merxem. (cfr. 7-I-1906 e.v. nrs.).
 F. Janssens (2), Pothoekstraat, 139. (cfr. 18-XII-1910 e.v. nrs.).
 L. Leemans (3), Van Wesembekestraat, 11. (cfr. 15-XII-1912 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 145.

(2) *Ibid.*, pp. 114-115.

(3) *Ibid.*, p. 129.

9. *Adres* :
 Lokaal „De Klok”; Klapdorp.
 Van Wesembekestraat, 9-11. (cfr. 2-VIII-1903).
 Kleinmarkt, 6. (cfr. 7-I-1906 e.v. nrs.).
- IV. 1. Verenigings- en later partijblad, voor middenstanders.
 2. Neutraal.
 De enige politiek die *De Noodklok* voerde bestond erin „het stoffelijk belang der kleine burgerij door doelmatige wetten te verzekeren...” (1). Het blad keerde zich in 1902 tegen de „Bond der neringdoeners”.
 Verder viel *De Noodklok* heftig uit tegen de katholieke *Kleine burger* (2).
 Het blad verdedigde steeds de belangen van de middenstand en zelfs van de later opgerichte burgerspartij.
- V. Voortzetting van *Onze Noodklok*.
 Opgevolgd door *Burgersblad*.

De Noodkreet

- I. K.B.B.; F.M. : 15/31-V-1901.
 M.I.P. : 15/31-V-1901.
 S.B.A. : 15/31-V-1901.
- II. 4. *Formaat* : 31,5 × 23,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : 2 W.
 6. *Prijs* : 1,25 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-V-1901.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : J. F. Mestag (3), Broederminstraat, 1.
 7. *Redacteur* : Julius Mestag.
 9. *Adres* : Jef Van Dijck, Zwedenstraat, 18.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
 2. Anarchistisch.
- V. Opvolging van *De Galeiboef*.

(1) *De Noodklok der Kleine Burgerij*, 16-II-1902, p. 1.

(2) *De Noodklok*, 13-V-1906, p. 1.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 139.

Noord en Zuid

- I. S.B.A. : 6-XI-1886 t/m 28-V-1887.
M.I.P. : 6-XI-1886; 23-I-1887.
K.B.B.; F.M. : 26-II-1887.
S.A.B. : 8-I-1887; 15-I-1887.
- II. 2. *Ondertitel* : Staat- en Letterkundig Weekchrift.
3. *Motto* : Eén taal, één volk.
4. *Formaat* :
42,5 × 28; 4 blz.
48 × 31; 4 blz. (cfr. 8-I-1887 e.v. nrs.).
42 × 26; 4 blz. (cfr. 23-IV-1887 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen : 3,50 fr.; België : 4 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-XI-1886.
b. *Einddatum* : 28-V-1887.
3. *Eigenaar* : Vennootschap Noord en Zuid.
5. *Drukker* : H. Ernest (1), Hopland, 32.
7. *Hoofdredacteur* : Joz. Van den Dries. (cfr. 30-IV-1887 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
Leemputstraat, 3, Berchem.
Dageraadplaats, 35.
Hopland, 32. (cfr. 30-IV-1887 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, vooral voor politieke aangelegenheden.
2. Onpartijdig, vlaamsgezind en vrijzinnig.
- V. Opgenomen in *De Kleine Gazet*.

La Nouvelle

- I. M.I.P. : 18-V-1914; 26-V-1914; I-VIII-1914.
S.B.A. : 18-V-1914; I-VIII-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Sports - Revue Bouisière - Bulletin Immobilier - Chronique Théâtrale. (cfr. I-VIII-1914).
4. *Formaat* :
42,5 × 30,5; 4 blz.
33 × 22,5; 4 blz. (cfr. 26-V-1914 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D.
6. *Prijs* : Antwerpen : 12 fr.; België : 16 fr.; 5 ct.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 18-v-1914.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : I-VIII-1914.
 4. *Uitgever* :
 Ch. Schullemans, 1, rue des Capucines.
 Idem, rue de l'Harmonie, 60. (cfr. I-VIII-1914).
 5. *Drukker* : Grande Imprimerie du Parc (1), rue Jacobs, 22.
 9. *Adres* : Rue Jacobs, 22.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
 2. Niet gekend.

Nouvelles Internationales Financières

- I. M.I.P. : 12-II-1906.
 II. 4. *Formaat* : 28 × 21; 4 blz.
 6. *Prijs* : 3 fr.
 III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1904 (2).
 5. *Drukker* : Imprimerie des Nouvelles Internationales.
 9. *Adres* : Avenue du Sud.
 IV. 1. Beursblad.
 2. A-politiek.

Le Nouvelliste Anversois

- I. K.B.B., F.M. : 15-v-1794.
 M.I.P. : 15-v-1794.
 S.B.A. : 15-v-1794.
 II. 2. *Ondertitel* : Politique et littéraire. Annonces et avis divers.
 4. *Formaat* : 14,5 × 8,5; 4 blz.
 III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-v-1794.
 5. *Drukker* : La Barbe, Anvers.
 IV. 1. Informatieblad met bijna uitsluitend buitenlandse berichtgevingen.
 2. Niet gekend.

Le Novateur

- I. S.B.A. : 2-IX-1838 t/m 31-III-1839.
 M.I.P. : 31-III-1893.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 146.

(2) Het exemplaar van 12-II-1906 betreft jg. III.

- II. 2. *Ondertitel* : Echo des Arts.
 Journal hebdomadaire, paraissant le dimanche.
4. *Formaat* : 30 × 21,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen : 3 fr./3M.; provincie : 3,50 fr./3M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-IX-1838.
 b. *Einddatum* : 31-III-1839.
5. *Drukkers* :
 De Wever frères (1).
 Imprimerie du Novateur (1) (cfr. 9-IX-1838 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Canal des Recollets, 1060.
 Fossé aux Crapauds, 1784. (cfr. 6-I-1839 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. A-politiek.

L'Officiel Artistique et Théâtres

- I. A.M.V.C. : 9-VII-1912 t/m 4/II-VIII-1914.
 M.I.P. : 9-VII-1912; 21-I-1913; 5-V-1913.
 M.I.P., VH. : 30-VII/6-VIII-1912; 15-IV-1913.
- II. 4. *Formaat* :
 56 × 43; 4 à 8 blz.
 37 × 26; 6 blz. (cfr. 21-I-1913 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W en 2 W (2).
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 9-VII-1912.
 b. *Einddatum* : 4/II-VIII-1914.
3. *Eigenaar* : Léon Chantavoy (cfr. 12-XI-1912 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 Aug. Van Nysten (3), rempart Kipdorp.
 De Vos et Van der Groen (3), rue Rouge, 44. (cfr. 8-IV-1913 e.v. nrs.).
 D. De Vos-Van Kleef (1), rue Rouge, 44. (cfr. 29-VII-1913 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, op. cit., pp. 81-82.

(2) Het blad verscheen wekelijks van oktober tot en met maart, twee wekelijks van april tot en met september.

(3) Zie : J. VERHELST, op. cit., pp. 191-192.

6. *Directeur* : Georges de Gers, 16, rue Robert Mols.
 7. *Hoofdredacteurs* :
 Georges de Gers.
 Arthur Gersdorff. (cfr. 16/23-VII-1912 e.v. nrs.).
 G. D'Y. (cfr. 30-VII/6-VIII-1912 e.v. nrs.).
 De Gers. (cfr. 22-X-1912 e.v. nrs.).
 8. *Redacteurs* : Léon Chantavoy, Eddy Montjoray. (cfr. 16/23-VII-1912).
Correspondenten : J. Remy Bicqué (Parijs), Albert Joannis (Parijs) (cfr. 22-X-1912 e.v. nrs.).
 9. *Adres* :
 Rempart Kipdorp, 26. (cfr. 16/23-VII-1912 e.v. nrs.).
 Rue Rouge, 44. (cfr. 8-IV-1913 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.
- V. Naast *L'Officiel Artistique et Théâtral* werden ook *L'Officiel de la Finance*, waarvan de titel veranderd werd in *l'Officiel Financier*, en *L'Officiel Sportif* uitgegeven. Van 1 april 1913 af werden deze drie bladen tot één nummer samengevoegd doch de verschillende titels werden behouden.

L'Officiel de la Finance
L'Officiel Financier

- I. M.I.P. : 21-XI-1911; 7-VII-1912.
 M.I.P., VH. : 26-XI-1911.
 S.B.A. : 29-X-1911; 7-VII-1912; 6-X-1912.
- II. 1. *Titel* : L'Officiel Financier. (cfr. 7-VII-1912 e.v. nr.).
4. *Formaat* :
 43 × 28; 4 blz.
 52 × 38; 4 blz. (cfr. 7-VII-1912 e.v. nr.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IX-1911 (2).
 b. *Einddatum* : 4/II-VIII-1914 (1).

(1) *Ibid.*, pp. 93-94 : 229. FOLKERTS.

(2) Het exemplaar van 21-XI-1911 betreft jg. I, nr. 5.

3. *Eigenaar* :
A. Gersdorff.
Geen eigenaar vermeld. (cfr. 7-VII-1912 e.v. nr.).
5. *Drukker* : Aug. Van Nylen (2), rempart Kipdorp, 26.
6. *Directeurs* :
A. Gersdorff, Lange Bischopsstraat, 61.
G. de Gers, rue Robert Mols, 16. (cfr. 7-VII-1912).
7. *Hoofdredacteers* :
A. Gersdorff.
G. de Gers. (cfr. 7-VII-1912).
A. Gersdorff. (cfr. 6-X-1912).
9. *Adres* : Rempart Kipdorp, 26.
- IV. 1. Financieel blad.
2. A-politiek.

L'Officiel Sportif

- I. M.I.P. : 3-VII-1912.
- II. 4. *Formaat* : 56 × 42; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W en 2 W (3).
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-VII-1912.
b. *Einddatum* : 4/II-VIII-1914 (4).
5. *Drukker* : Aug. Van Nylen (5).
6. 7. *Directeur-Hoofdredacteur* : Georges de Gers, 16, rue Robert Mols.
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.

(1) Van 1 april 1913 af werden *L'Officiel Financier* en *L'Officiel Sportif* samengevoegd met *L'Officiel Artistique et Théâtrale*, en met behoud van hun verschillende titels in laatst genoemd blad opgenomen.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-192.

(3) Het blad verscheen van april tot en met september wekelijks, en van oktober tot en met maart tweewekelijks.

(4) Van 1 april 1913 af werden *L'Officiel Sportif* en *L'Officiel Financier* samengevoegd met *L'Officiel Artistique et Théâtrale*, en met behoud van hun verschillende titels in laatst genoemd blad opgenomen.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-192.

De Omnibus

- I. S.B.A. : 6-IX-1861 t/m 21-11-1862.
M.I.P. : 7-VIII-1861 ; 28-IX-1861.
- II. 2. *Ondertitel* : Volksblad voor stadsbelangen en staatkundige berigten.
3. *Motto* : Door de waarheid, de beschaving, de verlichting en het algemeen welzijn.
Durven als het behoort, spreken als het past, maar vrijzinnigheid van denkwijze en regtvaardigheid in alles.
4. *Formaat* :
36 × 24 ; 4 blz ;
24 × 16 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
6. *Prijs* : Antwerpen : 6 fr. ; België : 7,10 fr. ; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-VIII-1861.
b. *Einddatum* : 6-IX-1861.
4. 5. *Uitgever-Drukker* : C. H. Schetsberg (1), Begijnenstraat, 3.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, met vooral stadsnieuws en satirische artikels.
2. Vrijzinnig, vlaamsgezind en progressief.

L'Omnibus

- I. K.B.B., FM. : 16-XII-1869.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal du matin.
6. *Prijs* : 10 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-XII-1869.
5. *Drukker* : L. De la Montagne (2), rue de la Vigne, 10.
9. *Adres* : 10, rue de la Vigne.
- IV. 1. Informatieblad.
2. A-politiek.
„De la politique nous ne servons que le dessus du panier et si le panier est vide nous ne chercherons pas à le remplir” (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 161.

(2) *Ibid.*, pp. 109-110 : 301. JANS.

(3) *L'Omnibus*, 16-XII-1869, p. 1.

On en Verse

- I. K.B.B., FM : 1-v-1910.
M.I.P. : 1-v-1910.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal satirique hebdomadaire (Peut-être).
4. *Formaat* : 55 × 28; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-v-1910.
4. 7. *Uitgever-Hoofdredacteur* : Léon Tavernay.
9. *Adres* : 13, rempart St. Georges.
- IV. 1. Hekelblad.
2. Niet gekend.

De Onpartijdige Bode

- I. S.B.A. : 15-x-1898; 31-x-1898.
M.I.P. : 13-viii-1898.
- II. 2. *Ondertitel* : Verschijnende ten minste alle vijftien dagen.
Officieel Orgaan, der Handels- Nijverheids- en Landbouw-
verenigingen van België en bijzonderlijk van het arrondisse-
eent Brussel.
4. *Formaat* : 46,5 × 31,5; 2 blz.
5. *Periodiciteit* : 2 W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1898.
b. *Nog bestaand in 1904* (1).
9. *Adres* : Moretuslei, 60.
- IV. 1. Verenigingsblad, tweetalig.
2. Onpartijdig.

De Onpartijdige Dokwerker

- I. S.B.A. : 17-ii-1901; 17-iii-1901.
K.B.B., FM : 17-ii-1901.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der 2de en 7de Afdelineen.
4. *Formaat* : 36,5 × 27; 8 blz.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 152.

- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : Leden : kosteloos 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-II-1901.
- b. *Nog bestaand in* 1904 (1).
- 4. *Uitgever* :
Jan Verhoeven, Nationalestraat.
Idem, Begijnenstraat, 63. (cfr. 17-III-1901).
- 5. *Drukker* : Reynaert-Corewyn (2), Oranjestraat, 4.
- 9. *Adres* : Ankerrui, 38.
- IV. 1. Vakblad.
- 2. Onpartijdig.
Keert zich tegen „Het Dokwerkersbelang” (3).

Ons Blad (4)

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Vereenigde Goudsmeders van Antwerpen.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XI-1896.
- b. *Nog bestaand in* 1904.
- 5. *Drukker* : Wauters en Clauwaert (5), rempart des Béguiens, 99.
- 9. *Adres* : Rempart des Béguiens, 50.

Ons Doel en Streven

- II. 2. *Ondertitel* : Vlaams Liberaal Maandblad. Tolk van den „Oud-Leerlingenbond van School 13”.
- 3. *Motto* : Voor Taal en Onderwijs.
- 4. *Formaat* : 32,5 × 25; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1,50 fr.; 10 ct.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 152.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.
 (3) *De Onpartijdige Dokwerker*, 17-II-1901, p. 1.
 (4) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 76 en *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 152.
 (5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 87-88 : 203. DONNÉ.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XI-1908.
 - 5. *Drukker* : J. Heylen (1), 58, Bredastraat, Dam.
 - 9. *Adres* : „In den Schipperskring”, Napoleonskaai, 23.
- IV. 1. Verenigingsblad.
 - 2. *Ons Doel en Streven* wou „vooruitstrevend liberaal” zijn en op „Vlaamsch gebied gans onpartijdig” (2).
- V. Opvolging van *Ons Streven* (3).

Ons Gedacht

- I. S.B.A. : VI-1899, VII-1911.
- II. 2. *Ondertitel* :
 - Orgaan van den „Oud-Leerlingenbond van School 4”.
 - Orgaan van den „Oud-Leerlingenbond van School 4”. Liberaal maandblad. (cfr. VII-1911).
 - 3. *Motto* : Zulke School, Zulk Volk. (cfr. VII-1911).
 - 4. *Formaat* : 36 × 27,5; 4 blz.
 - 5. *Periodiciteit* :
 - M (2 ×).
 - M. (cfr. VII-1911).
 - 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1896 (4).
 - b. *Voortgezet na W.O.I.* (5).
 - 5. *Drukker* : H. Ernest (6), Hopland, 32.
 - 9. *Adres* : Lokaal „De Vos”, Groote Markt.
- IV. 1. Verenigingsblad.
 - 2. Liberaal.

Ons Genoegen

- I. M.I.P. : 29-XII-1910.
- II. 4. *Formaat* : 32,5 × 22,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.

(2) *Ons Doel en Streven*, XI-1908, p. 2.

(3) *Le Fureteur*, jg. VI, 1909, p. 50.

(4) *Anvers-Pressophile*, p. 76.

(5) De verzameling specimina van de Stadsbibliotheek te Antwerpen bewaart nog een nummer van XII-1919 (jg. XXIV, nr. 1.).

(6) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

6. Prijs : 2,50 fr. ; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-XII-1910.
5. *Drukker* : „Plantin” (1), Offerandestraat, 8.
- IV. 1. Verenigingsblad.
2. Onpartijdig.
- Orgaan van een aantal Vlaamse maatschappijen.

Ons Orgaan

- I. M.I.P. : I-1910.
- II. 2. *Ondertitel* : Maand-uitgave van „Antwerpen's Meesters Coiffeurs Kring”.
4. *Formaat* : 47 × 27 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 2 fr. ; 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1906 (2).
5. *Drukker* : M. Brouwers en C^o (3), Korte Clarastraat, 3 en 14.
6. 7. *Beheerders-Redacteurs* : H. Ras, J. B. Peeters.
9. *Adres* : Jan Van Lerijsstraat, 8.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.

Ons Pensioen

- I. S.B.A. : VII-1903.
- M.I.P. : IV-1907.
- K.B.B., FM. : XII-1909.
- II. 2. *Ondertitel* :
- Orgaan van het Verbond der Werkmanspensioenkas- sen van het arrondissement Antwerpen.
- Orgaan van het Verbond der Werkmanspensioenkas- sen van het arrondissement Antwerpen.
- Orgaan van het Verbond der Pensioenkas- sen en van de Fede- ratie der Ziekenkas- sen van het Arrondissement Antwerpen. (cfr. IV-1907).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 165 : 522. SECELLE.

(2) Het exemplaar van 1-1910 betreft jg. IV, nr. 5.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 48.

Orgaan van het Verbond der Werkmanspensioenkassen van het Arrondissement Antwerpen. (cfr. XII-1909).

4. *Formaat* : 37 × 27,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : 2M of O.
6. *Prijs* : Leden : kosteloos; 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VII-1903.
b. *Laatst bewaarde nummer* : XII-1909.
5. *Drukker* : Jos. Dirix (1), Markgravestraat, 9-11. (cfr. VII-1903).
7. *Hoofdredacteur* :
W. Verelst, Kipdorpvest, 62.
W. Verelst. (cfr. IV-1907 e.v. nr.).
9. *Adres* : Vleminckxveld, 47. (cfr. IV-1907 e.v. nr.).
- IV. 1. *Mutualiteitsblad*.
2. *Katoliek*.

Ons Recht

- I. S.B.A. : 26-III-1899 t/m 26-VII-1914.
A.M.V.C. : jg. 1908-1913 (onvolledig), 1914 (nrs. 1-30).
U.B.G. : 23-II-1899, jg. 1910 (nrs. 44-52), 1911 (onvolledig), 1912, 1913 (nrs. 1-51).
M.I.P. : 2-IV-1899; 21-IV-1901; 26-VII-1903.
M.I.P., VH. : 6-V-1900.
K.B.B., FM. : 3-I-1904.
- II. 2. *Ondertitel* :
Weekblad.
Vlaamschgezind Weekblad. (cfr. 26-VIII-1900 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
39,5 × 29; 4 blz.
42 × 26; 4 blz. (cfr. 4-I-1903 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
3 fr.; 5 ct.
5 fr.; 10 ct. (cfr. 4-I-1903 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-III-1899.
b. *Einddatum* : 26-VII-1914.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 66 : 129. DE CORT.

5. *Drukkers* :

A. Bruyninck-Noë (1), Pelgrimstraat, 23.

H. en L. Kennes (2), Markgravestraat, 17. (cfr. 9-IV-1899 e.v. nrs.).

8. *Redacteurs* : Adolf Pauwels, Flor. Heuvelmans, Adelfons Henderickx, Leo Bouchery, Jos. Van den Broeck (3).

9. *Adres* :

Pelgrimstraat, 23.

Markgravestraat, 17. (cfr. 9-IV-1899 e.v. nrs.).

Markgravestraat, 19. (cfr. 20-XI-1910 e.v. nrs.).

IV. 1. Politiek blad.

2. Katoliek, vlaamsgezind en progressief.

In het eerste nummer verklaarde *Ons Recht* :

„Het verdwijnen van het Vlaamsch-gezind weekblad *Het Recht*, dat een vijftal jaren, zoo wij menen, geleden, ophield met verschijnen, heeft een gevoelige leemte nagelaten.

Gemeld weekblad mocht inderdaad als de officieuze tolk der Flaminganten, die bij de Meetingpartij aangesloten, in den schoot van den Nederduitschen Bond, voor hunne volk en vaderlandlievende grondbeginselen ieveren, beschouwd worden.

... Een onafhankelijk blad, waarin men onbewimpeld en vrij zijn hart uitstorten kan, is den waren Flaminganten dan ook ontbeerlijk” (4).

Het blad bestreed de pogingen om de Meeting te doen uiteenvallen en streefde dan ook naar een grotere eendracht in de Meeting-partij. „Ons Recht”, met zijn extreem flamingantisme, was een scheurmaker voor het merendeel der katolieken, en voor de liberalen bleef het een clericaal blaadje.

Het blad propageerde de middenstandsbelangen : het was de mening toegedaan dat de Vlaamse zaak nog enkel en alleen gediend werd door de Vlaamse burgerij, en *Ons Recht* nam zich dan ook voor deze laatste zoveel mogelijk te steunen (5).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 49.

(2) *Ibid.*, pp. 119-120.

(3) P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, dl. II, p. 288.

(4) *Ons Recht*, 26-III-1889, p. 1.

(5) *Ibid.*, 4-I-1903, p. 1 : „... Bij onze Vlaamsche Burgerij alleen is nog gehechtheid aan Vlaamsche taal en zeden met het gevoel van persoonlijke vrijheid gepaard aan ondernemingsgeest te vinden; daarom moet alles in 't werk gesteld worden om den middenstand te doen vooruitgaan. Wij zullen onze lezers op de hoogte houden van hetgeen hier en elders in dit opzicht gedaan wordt en zooveel mogelijk de beweging der burgerij steunen”.

Het oude programma van de Antwerpse Meeting was ook het programma van *Ons Recht* : de bestrijding van het militarisme vormde een der belangrijkste doeleinden welke het blad zich had gesteld (1).

In 1910 legde kardinaal Mercier de priesters het verbod op om voortaan *Ons Recht* te lezen (2).

Deze maatregel, alsmede de tweestrijd in de „Nederduitsche Bond” om het voorzitterschap in opvolging van Frans Van Cauwelaert, noemde het blad zelve als twee van de meest nadelige gevolgen voor zijn uitgave (3).

Bij gebrek én aan abonneuten én aan medewerkers, na altijd het officieuze orgaan van de „Nederduitsche Bond” in de Meeting-coalitie geweest te zijn, verdween het blad eind juli 1914 (3).

V. Voortzetting van *Het Recht*.

Ons Streven

- I. S.B.A. : x-1900; v-1901.
M.I.P. : x-1900.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den „Oud-Leerlingenbond School 15” (Violetstraat).
4. *Formaat* :
32 × 22; 4 blz.
28 × 22; 4 blz. (cfr. v-1901).
5. *Periodiciteit* : M.

(1) *Ons Recht*, 4-1-1903, p. 1 : „Getrouw aan het oude programma der Antwerpsche Meeting en aan haar roemvo en eerlijk verleden, zullen wij blijven voortgaan, onder hare leus van Vrijheid voor allen en in alles, te strijden voor de rechten en de belangen van onze taal en onze stamgenooten en het immer meer drukkend worde militarisme te bekampen”.

(2) *Ibid.*, 30-x-1910, p. 1. Hier vinden we de oorspronkelijke tekst van het verbod.

(3) *Ibid.*, 26-vii-1914, p. 1 : „Dit is het laatste nummer van *Ons Recht*. ... *Ons Recht* was de opvolger van *Het Recht*, waarvan het eerste nummer den 22 Maart 1874 verscheen...

Het Recht was zooniet het erkende dan toch het officieuze orgaan van den Nederduitschen Bond, ..., toen de fractie der Meetingcoalitie die aan het oude programma der Meeting betrouw was gebleven.... Op 31 December 1893 verscheen nochtans zijn laatste nummer. Dit was vooral veroorzaakt door gebrek aan medewerkers.... Wat vroeger met *Het Recht* voorviel, is ook met *Ons Recht* gebeurd.... De onverschilligheid en de verdeelheid die er in de laatste jaren, vooral sedert den dood van Coremans, bij de Vlamingen in het algemeen, en bij die der Antwerpsche Meeting in 't bijzonder, ontstaan is, heeft er veel toe bijgedragen om ons én medewerkers én abonneuten te ontnemen.... Wij denken hier echter twee omstandigheden te moeten aanhalen die bijzonder nadeelige gevolgen voor *Ons Recht* hebben gehad : ...” Volgen dan de hoger aangehaalde oorzaken.

6. Prijs : 1 fr. ; 10 ct.
- III. 1. a. Stichtingsdatum : x-1900.
 b. Laatst bewaarde nummer : v-1901.
 Nog bestaand in 1904 (1).
5. Drukkers :
 G. De Rooy (2), 236, Boomgaardstraat.
 J. Geertsen (3). (cfr. v-1901).
7. Redactie :
 L. Van Loo, Lange Pothoekstraat, 20.
 Potgieterstraat, 2. (cfr. v-1901).
9. Adres :
 „In den Veehandel”, Kongostraat, 1.
 „Au Robinet”, Lange Beeldekenstraat, 284. (cfr. v-1901).
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Liberaal, vrijzinnig en vlaamsgezind.

Ons Syndicaat

- I. S.B.A. : 1-XI-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk van het Syndicaat voor Vrouwelijke Bedienden van Handel en Nijverheid.
 3. *Motto* : Doe wel en zie niet om.
 4. *Formaat* : 36,5 × 27 ; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1911 (4).
 5. *Drukker* : K. Dirix-Van Riet (5) Muizenstraat, 13.
 9. *Adres* : Korte Nieuwstraat, 46.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Katoliek.

Ons Tijdverdrijf

- I. M.I.P. : 16-VII-1898.
- II. 2. *Ondertitel* : Geïllustreerd Weekblad bevattende : Romans, Anekdoten, Ideën, Prijsvragen, de nieuwste Illustratiën, enz.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 152.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 77.

(3) *Ibid.*, p. 95.

(4) Het exemplaar van 1-XI-1912 betreft jg. II.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 86.

- 4. *Formaat* : 26 × 18; 16 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 9-VII-1898.
- b. *Nog bestaand in 1904* (1).
- 9. *Adres* : C. Glorieux, Provinciestraat (Noord), 156.
- IV. 1. *Ontspanningsblad*.
- 2. A-politiek.

Ons Tooneel (2)

- II. 2. *Ondertitel* : Letterkundig weekblad.
- 3. *Motto* : Eigen kunst is eigen leven!
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-X-1887.
- 5. *Drukker* : J. Jorssen (3).
- 9. *Adres* : Loosstraat, 32.

Ons Tooneel

- I. S.B.A. : 14-IX-1890 t/m 4-I-1981.
- A.M.V.C. : 14-IX-1890 t/m 4-I-1891.
- M.I.P. : 14-IX-1890; IX-1895.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad.
- 4. *Formaat* : 32 × 21; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 4 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 14-IX-1890.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 4-I-1891.
- 5. *Drukker* : J. E. Buschmann (4), Rijnpoortvest.
- 7. *Hoofdredacteur* : Lode Krinkels, Tuinbouwstraat, 26.
- 8. *Redacteurs* : Emm. de Bom, Gust Vermeulen.
- IV. 1. *Artistiek blad*.
- 2. *Onafhankelijk*.
- ,,... Onafhankelijk, vrij is ons blad, en zal ons woord wezen!

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 152.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 74.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(4) *Ibid.*, pp. 51-52.

... En dat onze oprechtheid slechts één doel heeft : de verheffing van het Nederlandsch Tooneel te Antwerpen, weet ieder die ons kent" (1).

Ons Vakblad

- I. S.B.A. : 19-VII-1908 t/m 27-II-1910.
K.B.B. : 20-XII-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van het Algemeen Arbeidssecretariaat van Antwerpen aangesloten bij de Werkliedenpartij.
 3. *Eotto* : Werklieden, maakt deel van de Socialistische Vakbonden.
 4. *Formaat* : 47 × 31; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : 2 W.
 6. *Prijs* : 1,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-VII-1908.
b. *Einddatum* : 27-II-1910.
 5. *Drukker* : Excelsior (N.V.) (2), Provinciestraat, (N), 126.
 9. *Adres* : Lokaal „De Werker”, Diepestraat, 152.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Socialistisch.

Ons Volksblad was gesticht „... eerstens, om de socialistische vakbeweging te verdedigen en te bevorderen; tweedens, om de kleine bonden, wier ledenaantal niet groot genoeg was om de kosten van een regelmatig verschijnend beroepsorgaan te dragen, te steunen” (3).

Het blad ijverde voor samenwerking en eendracht tussen de verschillende bonden, tot wanneer het in februari 1910 zijn taak volbracht achtte : „De bestuurders van de Dokwerkers-Metaalbewerders- en Sigarenmakersbonden waren van oordeel dat nu de verzoening tot stand gekomen is, er geen reden was om *Ons Vakblad* te laten voortbestaan...” (3).

(1) *Ons Tooneel*, 14-IX-1890, pp. 2-3.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

(3) *Ons Vakblad*, 27-II-1910.

Ons Vlaamsch Tooneel

- I. M.I.P. : 13-IX-1891.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad.
 4. *Formaat* : 19 × 13; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3,20 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 13-IX-1891.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : Frans Renders (1), Van Urselstraat, 20.
 7. *Hoofredacteur* : J. Bruylants Jz.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. A-politiek.

Ons Volk

- I. S.B.A. : 15-I-1898 t/m 24-III-1900 (microfilm); 15-I-1898; 7-I-1899.
 - M.I.P. : 18-VI-1898; 22-VII-1899.
 - M.I.P., VH. : 24-II-1900.
 - K.B.B., FM. : 15-I-1898.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk van het Katholiek democratisch verbond der kiesomschrijving Antwerpen.
 3. *Motto* :
Door broederlijkheid en rechtvaardigheid eendracht en vrede.
Godsdienst, huisgezin, eigendom.
Geen motto. (cfr. 7-I-1899 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 42 × 29; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-I-1898.
 - b. *Nog bestaand in 1904* (2).
 4. *Uitgever* : L. Vercarre.
 9. *Adres* :
Lange Nieuwstraat, 108.
Korte Nieuwstraat, 9. (cfr. 16-IV-1898 e.v. nrs.).
- IV. 1. Politiek blad.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 152-153.

(2) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 152.

2. Katoliek en democratisch.

Ons Volk was een uitgave van „... Katholieke volksgezinden, die een onbepaald vertrouwen bezitten in de leering van de Heilige Roomsche Kerk voor de maatschappelijke vraagstukken...” (1), en wilde : „1° De rechtmatige hervormingen vereischt tot de stoffelijke en geldelijke opbeuring van den arbeidersstand, doorgronden en standvastig helpen doordrijven; ... (1)”. Het was een blad van „katolieke democraten” dat zich evenwel desolidariseerde van de „Aalsterse democraten”, zodat *Ons Volk* een tussenstandpunt innam in de katolieke partij (2).

Ons Volk

- I. S.B.A. : 16-VII-1905; 15-III-1906; 29-V-1914.
M.I.P., VH. 15-I-1905.
- II. 2. *Ondertitel* :
Tolk van het Verbond der Vakvereeningen van Antwerpen.
Tolk van de Christene Vakvereeningen van het Arrondissement Antwerpen. (cfr. 29-V-1914).
3. *Motto* :
Godsdienst - Huisgezin - Eigendom.
Geen motto (cfr. 29-V-1914).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1904 (3).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 29-V-1914.
5. *Drukkers* :
Liv. Van den Broeck (4), Korte Nieuwstraat, 8.
„De Vlijt” (5), Nationalestraat, 54. (cfr. 29-IV-1914).
9. *Adres* :
Sekretariaat van het Verbond der Vakvereeningen van Antwerpen, Londenstraat, 3.
Idem, Nationalestraat, 119 (cfr. 29-IV-1914).
- IV. 1. *Vakbondsblad*.
2. Christen-democratisch.

(1) *Ons Volk*, 15-I-1898, p. 1.

(2) Zie daarover : *Ons Volk*, 7-I-1899, p. 1.

(3) Het exemplaar van 15-I-1905 betreft jg. I, nr. 9.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 179-180.

(5) *Ibid.*, p. 205.

Ons Volk Ontwaakt

- I. M.I.P. : 1-IX-1911; 29-III-1913.
M.I.P., VH. : 24-VIII-1912.
S.B.A. : Prospectus.
- II. 2. *Ondertitel* :
Uitgave der Samenwerkende Maatschappij „Volksontwikkeling“.
Uitgave der Samenwerkende Vennootschap „Volksontwikkeling“. (cfr. 29-III-1913).
3. *Motto* : Geen taal! Geen Volk!
4. *Formaat* : 33,5 × 25,5.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
10 fr. (prachuitgave), 5 fr. (gewone uitgave); 10 ct.
10, 75 fr. (prachuitgave), 5,75 fr. (gewone uitgave); 20 ct.
(prachuitgave), 12 ct. (gewone uitgave). (cfr. 29-III-1913).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IX-1911.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 29-III-1913.
5. *Drukker* : Jos. Splichal, Turnhout.
8. *Medewerkers* : Fr. Van Cauwelaert, Aug. Van Cauwelaert, Jules Persyn, Floris Prims (1).
9. *Adres* : Koningstraat, 6.
- IV. 1. *Verenigingsblad*.
2. *Katoliek en vlaamsgezind*.

Ons Volksleven (2)

- II. 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. b. *Bestaand in 1904*.

Ons Werk

- I. M.I.P. : v-1901; IX-1903.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk van het Algemeen Kleedingwerk voor Antwerpen's Officiële Scholen.

(1) *Ons Volk ontwaakt*, prospectus.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 152.

4. *Formaat* :
 30×21 ; 4 blz.
 49×31 ; 4 blz. (cfr. IX-1903).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* :
 1 fr.; 10 ct.
 2 fr.; 10 ct. (cfr. IX-1903).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : v-1901.
 b. *Nog bestaand in 1904* (1).
5. *Drukkers* :
 J. Geertsen (2), Lange Nieuwstraat, 135.
 Jos Heylen (3), Bredastraat, 58. (cfr. IX-1903).
9. *Adres* :
 Walenstraat, 4.
 Greinstraat, 4. (cfr. IX-1903).
- IV. 1. *Verenigingsblad*.
 2. *Liberaal*.

Ontwapening!

- I. K.B.B., FM : I-v-1901; 15-vii-1901.
 S.B.A. : I-v-1901; 15-vii-1901.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Socialistische Jonge Wacht van Antwerpen.
 3. *Motto* : 't Volk wil vrij zijn! Weg met het Militarisme!
 4. *Formaat* : $36,5 \times 27,5$; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-v-1901.
 b. *Nog bestaand in 1904* (4).
4. *Uitgever* : J. Taillez, Van Montfortstraat, 13.
 9. *Adres* : D. Chapelle, Happaertstraat, 36, Borgerhout.
- IV. 1. *Politiek strijdblad*.
 2. *Socialistisch en anti-militaristisch*.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 95.

(3) *Ibid.*, p. 104.

(4) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.

Onze Belangen

- I. S.B.A. : IV-1906.
- II. 2. *Ondertitel* : (Maandblad). Orgaan van „Antwerpen's Coiffeurs Gastenkring”.
 3. *Motto* : Eendracht maakt macht.
 4. *Formaat* : 36 × 27,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IV-1906.
 5. *Drukker* : H. Dirks (1).
 9. *Adres* : Lokaal „Den Anker”, Klein Markt, 6.
- IV. 1. Vakblad.
 2. Niet gekend.

Onze Haven

- I. M.I.P. : IX-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandblad der Wettelijk Erkende Syndikale Vakvereniging van Markeerders.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1,10 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1906 (2).
 5. *Drukker* : Jos. Van Ael (3).
 9. *Adres* : Godefriduskaai, 10.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Niet gekend.

Onze Kampioenen

1. M.I.P. : I-1909; 16-V-1912.
- II. 2. *Ondertitel* :
Geïllustreerde Maandblad.
Wekelijksche Sportrevue. (cfr. 16- -1912).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 87.

(2) Het exemplaar van IX-1907 betreft jg. II., nr. 1.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 78-79 : 175. DE THIJSEBAERT.

4. *Formaat* :
 30×20 ; 36 blz.
 30×23 ; 12 blz. (cfr. 16-v-1912).
 5. *Periodiciteit* :
M (2 \times).
W. (cfr. 16-v-1912).
 6. *Prijs* :
3,50 fr.; 30 ct.
6 fr.; 15 ct. (cfr. 16-v-1912).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1909.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 16-v-1912.
4. *Uitgevers* :
Constant Claren, Vestingstraat, 228, Zurenborg.
N.M. „Patria”. (cfr. 16-v-1912).
 6. *Bestuurder* : Constant Claren. (cfr. 1-1909).
 9. *Adres* : Pelgrimstraat, 22. (cfr. 16-v-1912).
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.

Onze Mutualiteit (1)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1903.
b. *Nog bestaand in* 1904.
9. *Adres* : Rue du Peuple, 42.

Onze Plicht!

- I. S.B.A. : 1-III-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandelijksch Orgaan van Oud- Leerlingenbond van School 7 (Markgravenlei).
3. *Motto* : Zulke School, zulk Volk!
4. *Formaat* : $36,5 \times 27,5$; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-III-1909.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.

5. *Drukker* : H. Dirks (1), Dambruggestraat, 19.
 9. *Adres* : Lokaal „Laurent”, Anselmusstraat, 67.
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Liberaal.
Onze Plicht stelde zich als doel : „Het Liberalisme helpen verspreiden... het klerikalisme... te doen verdwijnen” (2).
 Het blad ijverde verder voor algemene dienstplicht, algemeen enkelvoudig stemrecht, scheiding van Kerk en Staat.

Onze Strijd

- I. S.B.A. : 9-VIII-1903; 6-IX-1903.
 K.B.B., FM : 9-VIII-1903.
- II. 3. *Motto* : Voor Vrijheid, Vooruitgang en Orde.
 4. *Formaat* : 37 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : O.
 6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 9-VIII-1903.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 6-IX-1903.
 5. *Drukker* : Bondsdrukkerij „De Voorzorg”, Ossenmarkt, 25.
 7. *Redactie* : „Antwerpsch Volkshuis” (3), Brederodestraat, 197.
 9. *Adres* : Café „Zola”, Brederodestraat, 172.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Socialistisch.

Onze Strijd

- I. S.B.A. : XII-1906; 15-XII-1906; I-I-1907; I-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Uitgave der Socialistische Zuidersectie van Antwerpen.
 4. *Formaat* :
 28 × 18; 4 blz.
 31 × 21; 4 blz. (cfr. I-I-1907).
 31 × 21; 8 blz. (cfr. I-1907).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 87.

(2) *Onze Plicht!* I-III-1909, p. 1.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

- 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
- 6. *Prijs* : 1 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1906.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-1907.
- 4. *Uitgever-Drukker* : Louis Prévost, Mercatorstraat, 217, St.-Niklaas.
- 6. *Beheer* : Frans Bruylandts, Jongelinckxstraat, 39.
- 7. *Redactie* : „Antwerpsch Volkhuis” Brederodestraat, 197.
- IV. 1. Politiek blad.
- 2. Socialistisch.

Onze Strijd

- I. S.B.A. : v/vi-1910.
- II. 2. *Ondertitel* : Liberaal Maandblad. Orgaan van den Oud-Leerlingenbond School 3. 1902.
- 4. *Formaat* : 36,5 × 27,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1909 (1).
- 5. *Drukker* : Jos. Heylen (2), Bredastraat, 58.
- 7. *Redacteur* : J. Verberckt, Groote Kauwenberg, I.
- 9. *Adres* : „Albert Grisar”, Nationalestraat, 76.
- IV. 1. Verenigingsblad.
- 2. Liberaal.

Onze Strijd voor Vrijheid, Vooruitgang en Orde (3)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1903.
- b. *Nog bestaand in* 1904.
- 9. *Adres* : Brederodestraat, 197.

Onze Tolk

- I. S.B.A. : 1-1895; IX-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Oud-Leerlingenbond van School II.

(1) Het exemplaar van v/vi-1910 betreft jg. I, nr. 6.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.

4. *Formaat* :
 $27,5 \times 18$; 4 blz.
 $36,5 \times 27,5$; 4 blz. (cfr. IX-1897).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* :
1 fr.; 5 ct.
1 fr.; 10 ct. (cfr. IX-1897).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1895.
b. *Laatst bewaarde nummer* : IX-1897.
5. *Drukkers* :
Loosstraat, 9.
J. P. Casie-Simons (1), Klappeistraat, 48. (cfr. IX-1897).
9. *Adres* :
Lange Leemstraat, 407.
„Schuttershof”, Solvijnstraat, 51. (cfr. IX-1897).
- IV. 1. *Verenigingsblad*.
2. *Liberaal*.

Onze Tolk (2)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1901.
b. *Nog bestaand in* 1904.
9. *Adres* : Nationalestraat, 59.

Onze Vlagge (3)

- II. 2. *Ondertitel* : Jong-Vlaamsch strijdblad.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-XII-1897.
b. *Nog bestaand in* 1904.
5. *Drukker* : Gilliams en C^o (4), Ossenmarkt.
9. *Adres* : Beeldekenstraat, 14.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 53.
(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.
(3) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la mresse belge*, 1904, p. 153 en *Anvers-Pressophile*, p. 76.
(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207 : 717. VOORZORG.

Onze Vriend

- I. M.I.P. : 5-I-1901.
- II. 2. *Ondertitel* : Godsdienstig Weekblad voor het Vlaamsche Volk.
 4. *Formaat* : 23 × 15; 16 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 4 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-I-1901.
b. *Nog bestaand in 1904* (1).
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : Van Os-De Wolf (2), Nationalestraat, 48.
- IV. 1. Godsdienstig blad.
 2. Katoliek.

Onze Werking

- I. M.I.P. : 1-1900.
S.B.A. : VII/VIII-1900.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan van den Oud-Leerlingenbond van School 14 (Albertusstraat).
Tolk van den Oud-Leerlingenbond van School 14 (Albertusstraat).
(cfr. VII/VIII-1900).
 4. *Formaat* :
24 × 17,5; 4 blz.
36 × 27,5; 4 blz. (cfr. VII/VIII-1900).
 5. *Periodiciteit* :
M (2 ×).
M. (cfr. VII/VIII-1900).
 6. *Prijs* : 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1899 (3).
b. *Nog bestaand in 1904* (4).
 5. *Drukker* : H. Dirks (5), Dambruggestraat, 19.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 175 : 572. VAN AARSEN.

(3) Het exemplaar van 1-1900 betreft jg. I, nr. 4.

(4) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 87.

9. *Adres* :
 „De Paardewei”, Pelikaanstraat, 80.
 Idem, Pelikaanstraat, 100. (cfr. VII/VIII-1900).
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Liberaal.

L'Opinion

- I. S.B.A. : 1-VII-1867 t/m 20/21-IX-1902.
 S.A.A. : 2-VII-1867 t/m 20/21-IX-1902.
 K.B.B. : jg. 1880-1902.
 M.I.P. : 3-X-1867; 27-XI-1867; 10-VI-1868; 17-I-1870; 16-II-1871; 22/23-II-1873; 6-IV-1874; 1-VI-1874; 12-VI-1878; 4-XII-1887; 27-I-1902.
 U.B.G. : 30-III-1900.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Organe libéral d'Anvers.
 Journal libéral. (cfr. 21-XI-1870 e.v. nrs.).
 Journal quotidien. (cfr. 11/12-I-1902 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 47,5 × 31,5; 4 blz.
 50 × 35; 4 blz. (cfr. 2-III-1869 e.v. nrs.).
 54 × 39; 4 blz. (cfr. 1-VII-1875 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
 D (6 ×).
 D (7 ×). (cfr. 31-XII-1894 e.v. nrs.).
 D (6 ×). (cfr. 10/11-VII-1895 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
 Antwerpen : 16 fr.; provincie : 19 fr.; 10 ct.
 Antwerpen : 16 fr.; België : 20 fr.; 10 ct. (cfr. 2-III-1869 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 20 fr.; België : 25 fr.; 10 ct. (cfr. 22-VI-1871 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 24 fr.; België : 28 fr.; 10 ct. (cfr. 23/24-XI-1872 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 28 fr.; België : 32 fr.; 10 ct. (cfr. 1-VII-1875 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 15 fr.; België : 19 fr.; 5 ct. (cfr. 31-XII-1894 e.v. nrs.).

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-VII-1867.
 b. *Einddatum* : 20/21-IX-1902.
2. *Stichter* : Gressin-Dumoulin (1).
3. *Eigenaar* :
 L. Legros. (cfr. 1-VII-1875 e.v. nrs.).
 Legros et Co. (cfr. 16-II-1891 e.v. nrs.).
 Louis Legros. (cfr. 3-I-1895 e.v. nrs.).
 Geen eigenaar vermeld. (cfr. 28-II-1896 e.v. nrs.).
4. *Uitgevers* :
 J. Jorssen rue Hochstetters, 21.
 Jos. De Cort (cfr. 2-III-1869 e.v. nrs.).
 Henri-Groesser. (cfr. 8-IX-1870 e.v. nrs.).
 Charles Simons. (cfr. 15-I-1873 e.v. nrs.).
 L. Van Bauwel. (cfr. 8-I-1891 e.v. nrs.).
 Geen uitgever vermeld. (cfr. 20/21-I-1900 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 J. Jorssen (2), rue Hochstetters, 21.
 Jos. De Cort. (cfr. 2-III-1869 e.v. nrs.).
 Henri Groesser. (cfr. 8-IX-1870 e.v. nrs.).
 Charles Simons (3). (cfr. 1-VII-1875 e.v. nrs.).
 L. Van Bauwel (4). (cfr. 8-I-1891 e.v. nrs.).
 Louis Legros (5). (cfr. 25-I-1900 e.v. nrs.).
6. *Directeur* : Eug. Gressin-Dumoulin.
Administrateur : P. J. Jacobs (cfr. 1-VII-1815 e.v. nrs.).
Directeur : L. Legros. (cfr. 8/9-V-1895 e.v. nrs.).
7. *Hoofdredacteur* : E. Gressin-Dumoulin.
8. *Medewerker* : Léopold Jacobs (6).
Correspondent : Germain (Brussel) (7).
9. *Adres* :
 Rue Hochstetters, 21.
 52, rue du Couvent. (cfr. 2-III-1869 e.v. nrs.).
 60/bis, rue Porte-aux-Vaches. (cfr. 2/3-III-1872 e.v. nrs.).

(1) L. BERTELSON, *Tableau chronologique des journaux belges*, p. 25.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(3) *Ibid.*, p. 166.

(4) *Ibid.*, p. 177.

(5) *Ibid.*, pp. 128-129.

(6) *L'Opinion*, 3-V-1897, p. 1. Dit nummer meldt het overlijden van P. J. Jacobs, vader van Leopold Jacobs medewerker aan het blad.

(7) J. WILLEQUET, *Documents pour servir à l'histoire de la presse belge (1887-1914)*, p. 29.

- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Liberaal en vooruitstrevend.

De stichting van *L'Opinion* was een gevolg van de tweestrijd tussen liberalen en katholieken in de Meeting-partij : de liberale meetingisten hadden geen vertrouwen meer in de politiek van de „Kommisie der Krijgsdienstbaarheden”, en onthielden zich voor de senaatsverkiezingen van 1867. De katholieken beschouwden zulks als een breuk, en verklaarden dat ze de liberale hulp niet nodig hadden. De liberalen wilden de oplossing van de Antwerpse kwestie met nieuwe middelen en als eerste voorwaarde daartoe achtten ze de stichting van een nieuw dagblad noodzakelijk.

In het eerste nummer heette het : "*L'Opinion, expression d'une situation nouvelle, ... est fondée pour résoudre loyalement la question d'Anvers dont nos adversaires ne veulent pas la solution; elle est fondée aussi pour défendre les principes du libéralisme progressiste et les intérêts démocratiques de la nation*" (1).

Het blad eiste de scheiding van kerk en staat, vrijhandel, reorganisatie van het leger op nationale basis, de bescherming van de rechten der Vlamingen, verplichtend lager onderwijs en een grotere toegankelijkheid voor het hoger onderwijs (1). Een dergelijk programma zou nooit door alle liberalen onderschreven worden : *L'Opinion* besepte zulks ook en schreef : „Nous savons que parmi les libéraux des divergences d'opinion existent sur certains articles de ce programme, ... Nous comptons... pour amener entre les libéraux une entente dont les conditions soient acceptables pour tous et sauvegardent la dignité de chacun" (1).

L'Opinion bleef in de volgende jaren het blad van de liberaal-democraten met als tegenhanger het orgaan van de doctrinaire liberalen *Le Précurseur*.

In september 1902 kwam het laatste nummer van de pers. *L'Opinion* versmolt blijkbaar niet met een ander blad, noch werd het door een nieuw opgericht blad vervangen ; een kort bericht meldde : „Malgré les vives sympathies certaines circonstances nous obligent de cesser la publication du journal"(2).

(1) *L'Opinion*, I-VII-1867, p. 1.

(2) *Ibid.*, 20/21-IX-1902; p. 1.

L'Opinion Financière

- I. S.B.A. : I-IV-1899.
M.I.P. : 16-VI-1900.
- II. 2. *Ondertitel* : Revue économique des Principaux Marchés Européens. Finance - Commerce - Industrie.
 4. *Formaat* : 55 × 40; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 6 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-XII-1898 (1).
b. *Nog bestaand in 1904* (2).
 4. *Uitgever* : C. Seltenmeyer.
 9. *Adres* : Rempart Ste-Cathérine, 67.
- IV. 1. Financieel blad.
 2. A-politiek.

Opsignoorken

- I. S.B.A. : I-III-1914 t/m I-VIII-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Geïllustreerd blad voor onze Jongens en Meisjes.
 4. *Formaat* : 24 × 14; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 1,25 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-III-1914.
b. *Laatst bewaarde nummer* : I-VIII-1914.
 4. *Uitgever* : L. Beirens, Capellen.
 9. *Adres* : Oranjestraat, 104.
- IV. 1. Jeugd- en ontspanningsblad.
 2. A-politiek.

Opstanding De Opstandeling

- I. S.B.A. : I-III-1907; IV-1907; II-1910; XII-1910; VI-1914;
VII-1914.
K.B.B., FM : I-III-1907.
M.I.P. : I-III-1907; V-1910.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 78.

(2) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.

- II. *Titel* :
 De Opstandeling (cfr. II-1910 e.v. nr.).
 Opstanding. (cfr. VI-1914 e.v. nr.).
2. *Ondertitel* :
 Verschijnt om de veertien dagen.
 Anarchistisch maandblad. (cfr. II-1910 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 32 × 21; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : 2 W.
 M. (cfr. II-1910 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
 1,50 fr.; 5 ct.
 0,75 fr.; 5 ct. (cfr. II-1910 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1906 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : VII-1914.
4. *Uitgevers* :
 P. Meyer, Kronenbrugstraat, 32.
 E. Blancke, Deurnestraat, 42. (cfr. II-1910 e.v. nrs.).
6. *Beheerder* : P. Meyer. (cfr. I-III-1907 e.v. nr.).
9. *Adres* :
 Molenstraat, 26, Brussel (Sint-Joost-ten-Node).
 F. S. Van Bockel, Leopoldstraat, 98. Borgerhout. (cfr. II-1910 e.v. nr.).
 Isabellalei, 104. (cfr. VI-1914 e.v. nr.).
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Anarchistisch.

L'Orchestre

- I. U.B.G. : jg. 1884-1885 (onvolledig), 1886, 1887 (onvolledig).
 M.I.P. : 26-I-1884; 20-IX-1884; 29-I-1887; 27-II-1892; 3-XI-1894; 19-VIII-1899.
 M.I.P., VH. : 16-VI-1894; 8-VII-1899.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Revue Musicale, Dramatique et Littéraire.
 Journal hebdomadaire paraissant le Samedi. Théâtres-Concerts. (cfr. 24-IX-1884 e.v. nrs.).

(1) Het exemplaar van I-III-1907 betreft jg. II, nr. 1.

- Journal Théâtral et Artistique. (cfr. 27-II-1892).
 Revue Théâtrale et Mondaine. (cfr. 3-XI-1894).
 Gazette Artistique. (cfr. 19-VIII-1899).
4. *Formaat* :
 37 × 25,5 ; 4 blz.
 47 × 30 ; 4 blz. (cfr. 19-VIII-1899).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
 3 fr./8M ; 10 ct.
 3 fr. ; 10 ct. (cfr. 27-II-1892 e.v. nr.).
 5 fr. (cfr. 19-VIII-1899).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 9-IX-1882 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 19-VIII-1899.
 5. *Drukker* : Ve De Backer (2), rue Zirk, 35.
 9. *Adres* : Rue Zirk, 35.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. Niet gekend.

Orgaan der Maatschappij „De Jonge Vlamingen”

- I. K.B.B., FM. : II-1909.
 M.I.P. : II-1909.
- II. 4. *Formaat* : 38 × 27 ; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : II-1909.
 5. *Drukker* : F. Depré (3), Lombaardstraat, 22.
- IV. 1. Mutualiteitsblad, voor de maatschappij voor onderlinge bijstand en pensioenkas.
 2. Niet gekend.

L'Organe de l'Association Générale des Surnuméraires et des Commis-Agrées de la Province d'Anvers

- I. M.I.P. : II-1902.
- II. 4. *Formaat* : 30 × 19 ; 4 blz.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 78.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 166-168 : 532. SIX.

(3) *Ibid.*, pp. 71-72 : 149. DE KONINCK.

- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : Leden : gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1902 (1).
- b. *Nog bestaand in 1904* (2).
- 5. *Drukker* : J. Willekens (3), rue St. Paul, 45.
- 9. *Adres* : „De Oude Haan”, Canal St. Pierre, 5.
- IV. 1. Vakblad.
- 2. Niet gekend.

L'Organe Financier d'Anvers

- I. K.B.B., FM. : 18-x-1900; 6-x-1901; 6-III-1902.
S.B.A. : 18-x-1900; 15-I-1903.
M.I.P. : 3-I-1901; 16-x-1902.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal hebdomadaire paraissant le Jeudi.
Journal hebdomadaire paraissant le Dimanche. (cfr. 6-x-1901)
Revue Hebdomadaire. Paraissant le Jeudi. Finance, Commerce
Assurances. (cfr. 6-III-1902 e.v. nr.).
Finance, Commerce, Assurances. (cfr. 15-I-1903).
- 4. *Formaat* :
28 × 21; 4 blz.
28 × 21; 8 blz. (cfr. 3-I-1901 e.v. nrs.).
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* :
4 fr.
7,50 fr.; 20 ct. (cfr. 3-I-1901 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 18-x-1900.
- b. *Nog bestaand in 1904* (4).
- 5. *Drukker* : Imprimerie de l'Organe financier d'Anvers.
- 6. *Directeurs* :
Emeric de Boeck, 50, rue van Artevelde.
Emeric de Boeck, J. Anckaert. (cfr. 6-III-1902 e.v. nr.).
Emeric de Boeck, 50 rue van Artevelde. (cfr. 15-I-1903).

(1) Het exemplaar van 11-1902 betreft jg. I, nr. 2.
 (2) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.
 (3) J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 207-208.
 (4) *Répertoire générale de la presse belge*, 1904, p. 153.

9. *Adres* :
 50, rue van Artevelde.
 rue Houblonnière, 42 (cfr. 6-III-1902 e.v. nrs.).
- IV. 1. Financieel blad.
 2. A-politiek.

Organe de la Société „La Fraternelle Anversoise”

- I. M.I.P. : 30-III-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Mutualité, fondée le 26 déc. 1868.
 4. *Formaat* : 38 × 25,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 30-III-1913.
 9. *Adres* : *Sécrétaire* : Marcel Biestraeten, 90, rue du Chariot.
Président : Isidore Van Hamberg, 30, rue Général van Merlen.
- IV. 1. Mutualiteitsblad.
 2. Niet gekend.

De Oud-Leerling

- I. S.B.A. : VIII-1894; XI-1894; II-1896; III-1896; III-1897
 VII-1899.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van het Verbond der Oud-Leerlingen
 van Antwerpen's stadsscholen.
 4. *Formaat* :
 30 × 23,5; 4 blz.
 32 × 23 : 4 blz. (cfr. III-1896).
 36 × 27; 4 blz. (cfr. III-1897).
 42 × 31; 4 blz. (cfr. 1899).
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr.; 5 ct.; leden : gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VIII-1894.
 b. *Nog bestaand in 1904* (1).
 5. *Drukkers* :
 F. Van Doeselaer (2), Walenstraat, 61.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

- „De Voorzorg”, Ossenmarkt, 15. (cfr. II-1896 e.v. nrs.).
 Gilliams en C^o, Ossenmarkt, 25. (cfr. VII-1899).
9. *Adres* :
 Frans de Cortstraat, 27.
 „De Roepzaal”, Minderbroedersstr. (cfr. II-1896 e.v. nrs.).
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Liberaal en vrijzinnig.

Pailjas

- I. M.I.P. : 13-II-1881.
- II. 2. *Ondertitel* : Kritiek Overzicht.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : Antwerpen : 4 fr.; binnenland : 4,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1881 (1).
 4. *Uitgever* : V. Minne, Happaertstraat, 1.
 6. *Bestuurder* : Jan Verdriet.
- IV. 1. Artistiek blad, gepolycopieerd.
 2. Niet gekend.

Le Palais de l'Industrie - Het Paleis voor Nijverheid

- I. S.B.A. : 26-V-1888 t/m 15-II-1890.
 M.I.P. : 26-V-1888; 28-VII-1888; 6-VII-1889.
- II. 2. *Ondertitel* : Palais de l'Industrie - Paleis voor Nijverheid.
 (cfr. 30-VI-1888 e.v. nrs.).
 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire - Weekblad.
 4. *Formaat* : 36 × 26; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : 48 × 30; 4 blz. (cfr. 25-V-1889 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
 5 fr.; 10 ct.
 4 fr.; 10 ct. (cfr. 2-VI-1888 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-V-1888.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-II-1890.

(1) Het exemplaar van 13-II-1881 betreft jg. I, nr. 3.

4. 5. *Uitgever-Drukker* : Jos. Theunis (1), rue du Lombard, 28.
9. *Adres* : Rue du Lombard, 28.
- IV. 1. Algemeen informatieblad, tweetalig.
 „... Le journal *Le Palais de l'Industrie* sera donc avant tout le moniteur du Palais de l'Industrie, des Arts et du Commerce, son historien et son chroniqueur. Mais à côté de ce but principal il aura un but secondaire, celui de divertir ses lecteurs par des chroniques fantaisistes, des variétés de genre" (2).
2. Niet gekend.

Le Passe-Temps

- I. M.I.P. : 4-x-1891.
- II. 2. *Ondertitel* : Littéraire - Artistique - Sportif et Théâtral.
 4. *Formaat* : 41 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-x-1891.
 9. *Adres* : Rue Van Straelen, 58.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. Niet gekend.

De Patriot

- I. S.B.A. : 27-III-1880 t/m 24-VI-1882.
 K.B.B., FM. : 15-V-1880; 31-V-1882.
 M.I.P. : 27-III-1880.
- II. 2. *Ondertitel* : Een filosoof van 't jaar 30.
 3. *Motto* : Vrijheid in alles en voor allen.
 4. *Formaat* : 38 × 26,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : 2 W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 3,50 fr.; binnenland : 3,80 fr. (cfr. 31-VII-1880 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 172-173.

(2) *Le Palais de l'Industrie - Het Paleis voor Nijverheid*, 26-V-1888, p. 1.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-III-1880 (1).
 b. *Einddatum* : 24-VI-1882.
 5. *Drukkers* :
 J.-B. Kockx-Groenen (2), Kerkstraat, 30.
 F. De Coker (3), Hobokenstraat, 36. (cfr. 5-XI-1881 e.v. nrs.).
 9. *Adres* :
 St. Willebrords, Kerkstraat, 30.
 Hobokenstraat, 36. (cfr. 5-XI-1881 e.v. nrs.).
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Katoliek en Meetinggezind.

Le Patriote Congolais

- I. S.B.A. : 10-III-1895 ; 5-v-1895.
 II. 2. *Ondertitel* : Edition du Matin.
 4. *Formaat* : 60 × 43 ; 4 blz.
 6. *Prijs* : 5 ct.
 III. 1. *Drukker* : Becquart-Arien (4), rue Van Artevelde, 31.
 IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Verdedigde de annexatie van de Kongo-Vrijstaat door België.

Le Petit Anversois (5)

- II. 5. *Periodiciteit* : D.
 III. 1. *Stichtingsdatum* : 1903.
 b. *Nog bestaand in* 1904.
 9. *Adres* : Cirque De Kock.

(1) Het eerste nummer van *De Patriot* verscheen op 27 maart 1880. De uitgever had de bedoeling de publicatie op 6 juni 1880 te staken met het nummer 8. Op 8 juni behaalde de Meeting-partij de overwinning in de kiezing en men nam het besluit *De Patriot* opnieuw te laten verschijnen : van 31 juli 1880 af, onder de vermelding jg. I., nr. 1, werd de uitgave voortgezet.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 121.

(3) *Ibid.*, pp. 62-63.

(4) *Ibid.*, p. 38.

(5) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.

Petit Journal Financier (1)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1898.
b. *Nog bestaand in* 1904.
9. *Adres* : 25, Canal au Sucre.

Le Petit Macchabi

- I. K.B.B., FM. : 4-x-1898.
M.I.P. : 4-x-1898.
S.B.A. : 4-x-1898.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe du Judaïsme renaissant.
4. *Formaat* : 28 × 20; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 6 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-x-1898.
b. *Nog bestaand in* 1904 (2).
2. 7. *Stichter-Hoofdredacteur* : Joseph Marcou-Baruh.
5. *Drukker* : J. Reynaert (3), rue d'Orange, 4.
9. *Adres* : "Longue rue d'Hérenthals, 4.
- IV. 1. Politiek blad.
2. Zionistisch.

Le Petit Moniteur Financier (4)

- II. 5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-v-1899.
7. *Redacteur* : Henry Roëll (wisselagent).
9. *Adres* : Rue de l'Empereur, 16 et rue du Quai, 14, Lierre.

Le Petit Suisse

- I. K.B.B., FM. : 13-III-1909.
M.I.P. : 10-IV-1909.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse*, 1904, p. 153.

(2) *Répertoire générale de la presse belge*, 1904, p. 153.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 82.

- S.B.A. : 10-IV-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe Patriotique Hebdomadaire.
 4. *Formaat* : 50 × 36; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 6 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1908 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-IV-1909.
 5. *Drukker* : A. De Kanter (2), Klapdorp, 35.
 9. *Adres* : Rempart Kipdorp, 34.
- IV. 1. Informatieblad.
 2. Pro-Zwitsers.

Petite Revue Dramatique

- I. M.I.P. : 3-III-1888.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe hebdomadaire des sociétés dramatiques et musicales.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-III-1888.
 7. *Hoofdredacteur* : Octave de Saint-Edmé.
 9. *Adres* : 47, rue Huybrechts.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. Niet gekend.

Petites Affiches d'Anvers (3)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1831.
 b. *Einddatum* : 1X-1833.
 5. *Drukker* : Rijsheuvels (4).
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
 2. Niet gekend.

(1) Het exemplaar van 13-III-1909 betreft jg. II, nr. 11.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 71.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie L. TORFS, *Tijdmag register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 574.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 157.

Le Phare

- I. S.B.A. : 3-I-1832 t/m 1-I-1837.
K.B.B. : jg. 1832.
S.A.A. : 10-II-1832; 5-VII-1832; 9-X-1833; 29-XI-1833;
27-IX-1835; 28-IX-1835.
M.I.P. : 26/27-XI-1832; 19-XI-1835.
- II. 3. *Motto* :
Liberté en tout et pour tous.
Geen Motto. (cfr. 1-I-1834 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
35 × 25; 4 blz.
33 × 22; 4 blz. (cfr. 2-I-1835 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
6. *Prijs* :
Antwerpen : fl. 5,40/3M; provincies : fl. 6,20/3M. (cfr. 31-
XII/1-I-1833 e.v. nrs.).
Antwerpen : 11,50 fr./3M; Provincies : 13,50 fr./3M. (cfr.
10-X-1834 e.v. nrs.).
7. *Oplage* :
1831 : 78 abonneuten;
1832 : 160 " ;
1833 : 178 " ;
1834 : 138 " ;
1835 : 128 " ;
1836 : 68 " (1).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-I-1832.
b. *Einddatum* : 1-I-1837.
5. *Drukkers* :
T. J. Janssens (2), Grand-Place.
Ve P. J. Deweyer Fils (3). (cfr. 1-I-1834 e.v. nrs.).
Deweever Frères (3). (cfr. 22-I-1834 e.v. nrs.).
Idem, Canal des Recollets. (cfr. 19-XII-1835 e.v. nrs.).
Imprimerie du Phare (3). (cfr. 29-VII-1836 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
Grand'Place, 674.
Canal des Recollets, 1060. (cfr. 1-I-1834 e.v. nrs.).

(1) J. MALOU, *Notice statistique sur les journaux belges*, p. 11.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 11-112.

(3) *Ibid.*, pp. 81-82.

IV. 1. Informatie- en opinieblad.

Le Phare was als nieuwsblad van weinig betekenis, en zijn berichtgeving werd voor het grootste gedeelte uit andere bladen overgenomen.

In de loop van 1836 kreeg het blad sterke concurrentie van *Le Précurseur*, en begin 1837 verdween *Le Phare*.

2. Katoliek en Belgischgezind.

De idee voor de oprichting van het nieuwe blad ging uit van de katolieke vereniging, „Les amis de l'Ordre et de la Constitution”. De bedoeling was de politieke onafhankelijkheid van het land te helpen vrijwaren; eind 1836 drukte het blad de mening uit dat de partijenstrijd bijna geheel was verdwenen, en achtte zijn taak volbracht (1).

Phenix

I. S.B.A. : 1-VI-1891 t/m 15-V-1892.

II. 2. *Ondertitel* :

Kaïn - Abel.

Romulus, Kaïn, Hapken van Hapkenshuizen. (cfr. 1-V-1892 e.v. nrs.).

4. *Formaat* : 20,5 × 13; 8 blz.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-VI-1891.

b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-V-1892.

7. *Redacteurs* : K. Angermille, A. Moortgat (2).

IV. 1. Hekelblad, gecromografeerd.

2. Vlaamsgezind.

(1) *Le Phare*, 29-XII-1836, p. 1 : „Les amis de l'Ordre et de la Constitution qui concurent dans le temps l'idée de la fondation de ce journal, n'eurent jamais d'autre mobile que la consolidation de l'ordre des choses établie, que le maintien de notre indépendance politique....

Aujourd'hui les choses ont bien changé de face, les querelles de parti ont presque disparues parmi nous ..., il ne reste plus à diriger les esprits vers ces idées de progrès qui doivent améliorer la condition de nos concitoyens....

L'importante mission dont nous nous étions chargée a donc atteint son terme, à nos yeux par la consolidation de nos libertés communales et provinciales”.

(2) De identificatie van Kaïn als K. Angermille en Abel als A. Moortgat gebeurde aan de hand van een potloodnota, aangebracht op het nummer van 1-VI-1891.

Le Philotechnique

- I. M.I.P. : 3-XI-1839.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal artistique et littéraire.
 3. *Motto* : Je n'aspire point à lancer mon javelot au-delà du But. Pindare.
 4. *Formaat* : 30 × 21; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 10 fr./6M; provincie : 11 fr./6M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-II-1839 (1).
 - b. *Einddatum* : begin 1840 (1).
 5. *Drukker* : Jos.-M. Jacobs Fils (2), rue Pierre Pot, 2920.
 9. *Adres* : Rue Léopold, 1742.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. Niet gekend.

Pif! ... Paf!

- I. S.B.A. : 28-VIII-1884 (nr. 1) - 13-XI-1884.
 - M.I.P. : 28-VIII-1884.
 - K.B.B., FM : 2-X-1884.
- II. 2. *Ondertitel* : Vlaamsch Liberaal Orgaan.
 3. *Motto* : Liever Turk dan Paap.
Liever Turksch dan Paapsch. (cfr. 16-X-1884 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 37 × 27; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 28-VIII-1884.
 - b. *Laatst onderzochte nummer* : 2-X-1884.
 5. *Drukker* : J. Jorssen (3), Hochstetterstraat, 21.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Liberaal.

Le Pilote

- I. S.B.A. : 2-X-1829 t/m 15-IV-1830.
 - M.I.P. : 5-XI-1829.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 80.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 107.

(3) *Ibid.*, pp. 115-116.

- II. 2. *Ondertitel* :
 Journal Politique, Commercial, Littéraire et d'Annonces.
 Journal politique, commercial et littéraire. (cfr. 28-XII-1829 e.v. nrs.).
 Journal politique, littéraire et commercial. (cfr. 9-III-1830 e.v. nrs.).
3. *Eotto* : Lisez et Jugez.
4. *Formaat* :
 24,5 × 19,5; 4 blz.
 28 × 20; 4 blz. (cfr. 28-XII-1829 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
6. *Prijs* :
 Antwerpen : Fl. 3,75/3M; koninkrijk : fl. 4,50/3M.
 Antwerpen : fl. 4,25/3M; koninkrijk : fl. 5/3M. (cfr. 19-I-1830 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-X-1829.
 b. *Einddatum* : 15-IV-1830.
2. *Stichter* : Hyacinthe de Hoffmans (1).
5. *Drukker* : J. E. Rysheuvels (2), Fossé-aux-Crapauds.
7. *Redacteur* : Hyacinthe de Hoffmans (3).
8. *Medewerker* : L. F. Robiano de Borsbeeck (in februari 1830) (4).
9. *Adres* : Fossé-aux-Crapauds.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Katoliek en anti-hollands.
 Het duurde tot October 1829 eer *Le Pilote* verscheen, dat alras den kant van de oppositie uitging" (5).

De Plafonneerder (6)

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den „Antwerpschen Plafoneerdersbond”.

(1) L. TORFS, *Tijdmag register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 574.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 157.
 (3) R. MERECY, *De Antwerpsche Pers onder het Verenigd Koninkrijk*, p. 119.
 (4) F. CHRISTIAENS, *De radicale Tendenzen in het Antwerpse politiek Leven*, p. 324.
 (5) R. MERECY, *op. cit.*, p. 118.
 (6) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 79 en *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 153.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1897.
 b. *Nog bestaand in* 1904.
 5. *Drukker* : „La Prévoyance” (1), Marché aux Bœufs.
 9. *Adres* : „Patria”, Van Straelenstraat.

De Poldernaer

- I. S.B.A. : 29-X-1911; 21-IX-1913.
 II. 2. *Ondertitel* :
 Nieuws- en Aankondigingsblad.
 Katholiek Weekblad. (cfr. 21-IX-1913).
 4. *Formaat* : 55 × 36,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 2,50 fr.; 5 ct.
 III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-X-1911.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 21-IX-1913.
 5. *Drukker* : Augusteynen-Put, Berlaar-bij Lier. (cfr. 21-IX-1913)
 9. *Adres* : Agence Universelle de Publicité, Kerkstraat, 140.
 IV. 1. *Informatie- en aankondigingsblad*.
 2. *Katoliek*.

Postryder ofte Gazette van Antwerpen Postryder van Antwerpen

- I. S.B.A. : 13-I-1820 t/m 30-XII-1851.
 S.A.A. : jg. 1819-1845; 20-I-1852.
 M.P.M. : 3-XII-1822 t/m 30-III-1824.
 K.B.B. : jg. 1825.
 K.B.B., FM. : 13-IV-1820; 21-I-1826; 24-VI-1826; 8-XII-1827;
 26-II-1828; 23-IV-1829; 20-XI-1830.
 M.I.P. : 2-V-1820; 9-I-1821; 12-I-1826; 27-VI-1826; 10-X-
 1826; 30-VIII-1827; 15-V-1828; 1-I-1829 t/m 24-XII-1829;
 8-IX-1831; 28-XII-1839.
 II. 1. *Titel* : Postrijder van Antwerpen. (cfr. 7-I-1826 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* :
 31 × 17; 4 blz.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207 : 717. VOORZORG.

34 × 18; 4 blz. (cfr. 7-I-1826 e.v. nrs.).
41,5 × 18,5; 4 blz. (cfr. 1-III-1828 e.v. nrs.).
41,5 × 22; 4 blz. (cfr. 1-I-1829 e.v. nrs.).
35 × 23; 4 blz. (cfr. 3-II-1835 e.v. nrs.).
40 × 23,5; (cfr. 3-X-1843 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

W (2 ×).

W (3 ×) (cfr. 13-I-1820 e.v. nrs.).

W (4 ×). (cfr. 22-VI-1848 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

Antwerpen : 3,75 fr./3M; elders : 5 fr./3M.

Antwerpen : 5,50 fr./3M; elders : 7 fr./3M. (cfr. 13-I-1820 e.v. nrs.).

Antwerpen : 20 fr.; elders : 26 fr. (cfr. 1-VII-1824 e.v. nrs.).

Antwerpen : 20 fr.; elders : 28 fr. (cfr. 16-X-1824 e.v. nrs.).

Antwerpen : fl. 9,45; koninkrijk : fl. 3,30/3M. (cfr. 7-I-1826 e.v. nrs.).

Antwerpen : 5,50 fr./3M; elders : 7 fr./3M. (cfr. 3-II-1835 e.v. nrs.).

Antwerpen : 4,25 fr./3M; elders : 5,50 fr./3M. (cfr. 22-VI-1848 e.v. nrs.).

7. *Oplage* :

1830 : 96abonnetten;

1831 : 163 " ;

1832 : 186 " ;

1833 : 223 " ;

1834 : 202 " ;

1835 : 189 " ;

1836 : 174 " ;

1837 : 108 " ;

1838 : 152 " ;

1839 : 264 " ;

1840 : 245 " ;

1841 : 240 " ;

1842 : 220 " (1).

III. I. a. *Stichtingsdatum* : eind 1818 (2).

b. *Einddatum* : 3-IV-1952 (3).

(1) J. MALOU, *Notice statistique sur les journaux belges*, p. 13.

(2) F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 43.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 78.

4. *Uitgever* :
J. Saeyens, Oude Borze, 449.
Geen uitgever vermeld. (cfr. 10-X-1826 e.v. nrs.)
 5. *Drukkers* :
J. Saeyens (1), Oude Borze, 449.
Wwe J. Saeyens (1), Oude Borze, 449. (cfr. 10-X-1826 e.v. nrs.)
 7. *Redacteurs* :
Schuit, Andala (2).
Colens (3).
 8. *Medewerker* : Jan Frans Willems (4).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. *Katoliek en conservatief*.
De Postrijder was in de eerste plaats een nieuwsblad. Zijn berichtgeving, zowel als zijn politiek gedeelte nam het blad meestal over uit andere kranten, o.a. het *Journal de Bruxelles*, de *Catholique des Pays-Bas* en de *Courrier de la Meuse*. Voor *De Postrijder* bestond er geen verschil tussen de termen katholiek en liberaal : „... men begint ook meer en meer te zien, dat de benamingen van twee partijen die het land verdeelen, zoo ongerijmd als belachelijk zijn. Liberalen! Catholyken! wat deérnisweérdig verwijtingen die nog eenige mannen elkander naer het hoofd willen werpen! Alle de Belgen zijn catholyken en tevens vrienden van eene billijke vrijheid, het zijn ware liberalen, in den eigendlijken zin van dit woord, maar het zijn geene vrij geesten” (5).
- V. In 1852 versmolt *De Postrijder van Antwerpen* in *Het Handelsblad*.

Le Précurseur Le Nouveau Précurseur

- I. S.B.A. : 15-XII-1835 t/m 4-X-1914.
K.B.B. : jg. 1836-1913.
S.A.A. : 15-XII-1835 t/m 30-VI-1843 ; 2-I-1859 t/m 30-VI-1872 ;
1-II-1873 t/m 15-XII-1902 ; 1-VII-1903 t/m 3-VIII-1914.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 158-159.
(2) R. MERECY, *De Antwerpsche Pers onder het Vereenigd Koninkrijk*, p. 109.
(3) L. WILS, *De politieke oriëntering van de Vlaamse Beweging*, p. 52.
(4) F. PRIMS, *Antwerpen*, in 1830, dl. I, p. 68.
(5) *Postrijder van Antwerpen*, 1-1-1846, p. 3.

U.B.L. : jg. 1849 (x-xii), 1850-1860, 1862 (vii-xii), 1863-1864, 1890 (iv-xii), 1891-1894, 1911-1912.

U.B.G. : jg. 1870-1871 (onvolledig), 1883 (onvolledig), 1884-1885, 1888-1890, 1891 (onvolledig), 1896, 1899-1900 (onvolledig), 1901 (onvolledig), 1913 (onvolledig), 1914 (onvolledig).

M.I.P. : 10-xii-1836; 31-iii-1840; 27-vii-1844; 1-iv-1852; 25-ii-1856; 28-vi-1866; 29-v-1869; 9-xii-1870; 13-ii-1873; 13-iv-1877; 13-ii-1878; 20-v-1894; 16-xii-1902.

M.I.P., VH. : 24-xi-1905.

II. 1. *Titel* : Le Nouveau Précurseur (cfr. 16-xii-1902 e.v. nrs.).

2. *Ondertitel* :

Journal Politique, commercial, maritime et littéraire.

Journal du Soir. Publication Politique, Commerciale, Maritime et Littéraire. (cfr. 31-iii-1858 e.v. nrs.).

Union Commerciale. (cfr. 16-vi-1860 e.v. nrs.).

Geen ondertitel. (cfr. 1-v-1863 e.v. nrs.).

Journal Politique, Commercial, Maritime, Artistique et Littéraire. (cfr. 13-v-1863 e.v. nrs.).

Journal Politique, Commercial, Maritime, Littéraire et Artistique. (cfr. 13-v-1875 e.v. nrs.).

Journal Politique, Commercial, Maritime, Littéraire et Artistique. Edition du Soir. (cfr. 13-x-1891 e.v. nrs.).

Journal Politique, Commercial, Financier, Maritime, Littéraire et Artistique. Edition du Soir. (cfr. 24-vi-1892 e.v. nrs.).

Journal politique, commercial, financier, maritime, littéraire et artistique. (cfr. 2-i-1895 e.v. nrs.).

Journal du Soir. (cfr. 16-xii-1902 e.v. nrs.).

3. *Motto* :

Paix - Liberté - Progrès.

Geen motto. (cfr. 31-iii-1858 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

37 × 25,5; 4 blz.

41 × 25,5; 4 blz. (cfr. 1-iv-1836 e.v. nrs.).

42 × 31; 4 blz. (cfr. 1-i-1840 e.v. nrs.).

51 × 34,5; 4 blz. (cfr. 15-vi-1848 e.v. nrs.).

54 × 34,5; 4 blz. (cfr. 2-vi-1853 e.v. nrs.).

57 × 37; 4 blz. (cfr. 19-vii-1854 e.v. nrs.).

57 × 39; 4 blz. (cfr. 20-xi-1856 e.v. nrs.).

59 × 42; 4 blz. (cfr. 13-v-1863 e.v. nrs.).

62 × 47; 4 blz. (cfr. 14-xii-1873 e.v. nrs.).

58 × 41; 4 blz. (1). (cfr. 2-I-1895 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* :

D (7 ×).

D (6 ×). (cfr. 17/18-XI-1895 e.v. nrs.).

D (7 ×) (cfr. 5-IX-1914 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

Antwerpen : 60 fr.; België : 72 fr.

Antwerpen : 12,50 fr./3M; provincie : 15 fr./3M. (cfr. 15-VI-1848 e.v. nrs.).

Antwerpen : 12,50 fr./3 M; provincie : 15 fr./3M; 15 ct. (cfr. 2-VII-1867 e.v. nrs.).

Antwerpen : 12,50 fr./3M; provincie : 15 fr./3M; 20 ct. (cfr. 7-VII-1867 e.v. nrs.).

Antwerpen : 12,50 fr./3M; provincie : 15 fr./3M; 25 ct. (cfr. 31-XII-1872 e.v. nrs.).

Antwerpen : 13,50 fr./3M; België : 56 fr.; 25 ct. (cfr. 14-XII-1873 e.v. nrs.).

Antwerpen : 13,50 fr./3M; België : 56 fr.; 15 ct. (cfr. 6-XI-1878 e.v. nrs.).

Antwerpen : 13,50 fr./3M; België : 56 fr.; 20 ct. (cfr. 2-VII-1881 e.v. nrs.).

Antwerpen : 24 fr.; provincie : 28 fr.; 10 ct. (cfr. 2-I-1895 e.v. nrs.).

Antwerpen : 12 fr.; binnenland : 15 fr.; 5 ct. (cfr. 16-XII-1902 e.v. nrs.).

7. *Oplage* :

1835 : 449 abonneuten;

1836 : 489 " ;

1837 : 360 " ;

1838 : 758 " ;

1839 : 702 " ;

1840 : 714 " ;

1841 : 775 " ;

1841 : 829 " (2).

(1) Van 3 juni 1899 af tellen de zaterdag- en zondagnummers 6 bladzijden.

(2) J. MALOU, *Notice statistique sur les journaux belges*, p. 29.

- I-IX-1846 : 257.000 ex. (1).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XII-1835.
 b. *Einddatum* : 4-X-1914.
2. *Stichter* : A. Morel (2).
3. *Eigenaars* :
 De Wever Frères (cfr. 28-v-1843 e.v. nrs.).
 H. De Wever (3).
 Firma F. Outendick (van 31 maart 1858 tot en met mei 1860)
 (4).
 Eigenaars van „L'Union Commerciale" (van juni 1860 af) (4).
 Vennootschap P. A. Dela Montagne en C^o (van juni 1863 af)
 (4).
 Société du Nouveau Précurseur (van 16 december 1902 af) (5).
4. *Uitgevers* :
 De Wever Frères.
 J. De Deken (cfr. 21-III-1853 e.v. nrs.).

(1) *Le Précurseur*, 7-XI-1846, p. 1 : Statistiek van de krantemplaren onderworpen aan het zegelrecht tijdens de maanden januari tot en met september 1846 : voor *Le Précurseur* 257.700 exemplaren ; voor de overige Antwerpse dagbladen 249.435. Hieruit bleek dat de oplage van *Le Précurseur*, voor de aangegeven periode, de oplage van al de andere Antwerpse dagbladen overtrof met 8.265 exemplaren !

(2) Zie over de activiteit van Morel : A. VERMEERSCH, *De structuur van de Belgische Pers*, 1830-1848, pp. 153-159.

A. VERMEERSCH EN H. WOUTERS, *Bijdragen tot de geschiedenis van de Belgische Pers 1830-1848*, p. 87.

(3) Société en commandite pour la publication du *Précurseur*, de *l'Avenir*, de *la Revue commerciale d'Anvers* et autres publications, constituée par acte passé à Anvers le 15 février 1858, p. 6. Hier vernemen we dat begin 1858 de krant nog eigendom was van Henri De Wever.

(4) Op 15 februari 1858 werd een commanditaire vennootschap opgericht voor de uitgave van *Le Précurseur*, *L'Avenir*, de *Revue commerciale d'Anvers* en andere publicaties, met de bedoeling de eigenaar van *L'Avenir*, Franciscus Outendirck, de financiële middelen te verschaffen voor de aankoop van *Le Précurseur* en de *Revue Commerciale d'Anvers*. Outendirck was directeur-beheerder van de vennootschap en hoofdredacteur van *Le Précurseur*.

Midden 1858 werd ook nog de *Schelde* aangekocht, zodat de firma Outendirck de Antwerpse liberale pers monopoliseerde, op de *Grondwet* na. Reeds in juli 1859 werd de toestand van de firma kritisch, en eind mei 1860 werden *De Schelde* en *De Toekomst*, een weekblad dat Outendirck van 6 februari 1858 af was beginnen uitgeven, gestaakt. *Le Précurseur* werd nu aangekocht door de eigenaars van *L'Union Commerciale*. Op 1 mei 1863 verscheen *Le Précurseur* dan met de vermelding „P. A. Dela Montagne, Directeur-gérant". Het blad was nu eigendom geworden van de Vennootschap P. A. Dela Montagne en C^o, waarin de toenmalige burgemeester van Antwerpen een belangrijk aandeel schijnt te hebben gehad. H. De Wever, de vroegere eigenaar zou niettemin de belangrijkste rol hebben gespeeld in de vennootschap.

Op 13 mei 1863 werd dan *L'Avenir*, het vroegere blad van Outendirck aangekocht en versmolten in *Le Précurseur*.

Over dit alles zie L. WILS, *De liberale Antwerpse dagbladen 1857-1864*, pp. 25-46.

(5) *Le Nouveau Précurseur*, 16-XI-1902, p. 1.

- J. C. Mortelmans. (cfr. I-IV-1858 e.v. nrs.).
 J. De Deken. (cfr. I-VI-1860 e.v. nrs.).
 Constant Leytens. (cfr. I-VII-1864 e.v. nrs.).
 Norbert Vergult. (cfr. I/2-I-1885 e.v. nrs.).
 Idem, rue Bréderode, 120. (cfr. 22-II-1906 e.v. nrs.).
 François Prues, rue Grein, 14. cfr. I/2-1908 e. v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 De Wever Frères (1)
 Idem rue l'Amman, 1236. (cfr. I/2-I-1852 e.v. nrs.).
 J. De Deken (1). (cfr. I/2-I-1853 e.v. nrs.).
 Geen Drukker vermeld. (cfr. 31-III-1858 e.v. nrs.).
 J. De Deken (1) (cfr. I-VI-1860 e.v. nrs.).
 Constant Leytens (2). cfr. I-VII-1864 e.v. nrs.).
 Norbert Vergult (3) (cfr. I/2-I-1885 e.v. nrs.).
 Geen drukker vermeld. (cfr. 15 XII-1902 e.v. nrs.).
 Norbert Vergult (3) rue Bréderode, 120. (cfr. 22-II-1906 e.v. nrs.).
 Geen drukker vermeld. (cfr. I/2-I-1908 e.v. nrs.).
6. *Administrator-beheerder* : Jacques De Winter. (cfr. 16-VI-1860 e.v. nrs.).
Directeurs-beheerders :
 F. Outendirck (van 31 maart 1858 af tot en met mei 1860 (4).
 P. A. Dela Montagne. (cfr. I-V-1863 e.v. nrs.).
 Geen directeur-beheerder vermeld.
Administratief directeur :
 G. Van de Velde. (cfr. 8-I-1903 e.v. nrs.).
 Geen administratief directeur vermeld. (cfr. I-II-1904 e.v. nrs.).
Directeur van het handelsgedeelte : François Prues (in 1908-1911) (5).
7. *Hoofdredacteers* :
 F. Outendirck (van 31 maart 1858 tot en met mei 1860) (6).
 Eugène Gressin-Dumoulin. (cfr. 16-VI-1860 e.v. nrs.).
 Alp. Van Camp (van juni 1863 af) (7).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 81-82.

(2) *Ibid.*, pp. 68-69.

(3) *Ibid.*, p. 130.

(4) *Ibid.*, p. 199.

(5) L. WILS, *op. cit.*, p. 32, voetnoot (3).

(6) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908-1909, p. 114 en *Annuaire officiel illustré de la presse belge*, p. 22.

(7) L. WILS, *op. cit.*, p. 32, voetnoot (3).

- Arthur Goemaere (van 1878 tot en met 1891) (1).
 Charles Shéridan (in 1908-1911) (2).
Redactiesecretaris : René Vander Schoepen (in 1908-1911) (2).
8. *Redacteurs en Medewerkers* :
- D. Sleenckx (in 1857-1860), Léonce Dupont (in 1857) (3).
 J. De Winter (in 1858), Hipp. Barella (in 1858) (4).
 Dumoulin (in 1863), Ferré (tot 1863) (5).
 Victor Arnould (1863 tot januari 1868) (6).
 Goemaere Arthur (7).
- Abbeel Pierre, Blondeel Albert, Dierckx Henri, Landoy Eugène, Pels Léopold, Prues François, Rubbens Désiré, Van Haesendonck Théophile (allen voor het jaar 1892) (8).
 Fréd. Delvaux (liberaal volksvertegenwoordiger van Antwerpen sedert 1900), Camille De Cauwer (9).
 Jules De Groof, Gust. Jaspars, Bailleul Arthur, Gustave Peellaert, Gustave De Graef (beaux-arts), A. Verheyden (beaux-arts), Van den Bergh (musique), Mlle Lucy Legros (modes), L. Vander Schoepen (réd. judiciaire), Antoine Wildiers (sport), H. Remy (sport), René Hallemans, A. Gersdorff (allen in 1908-1911, uitgezonderd de twee laatst vermeldden enkel in 1910-1911) (10).
- Correspondenten* :
- Ch. Tardieu (Brussel), Canler (oud-hoofdredacteur van de „Echo du Parlement”; politiek correspondent voor Brussel; opvolger van Tardieu), Maurice Kufferath (redacteur van „L'Indépendance”; artistiek correspondent voor Brussel) Gautier (Duitsland) (11).

(1) L. WILS, *op cit.*, p. 47.
 (2) J. WILLEQUET, *Documents pour servir à l'Histoire de la presse belge 1887-1914*, p. 26.
 (3) *Annuaire illustré de la presse belge 1908-1909*, p. 114 en *Annuaire officiel illustré de la presse belge 1910-1911*, p. 120.
 (4) L. WILS, *op. cit.*, p. 26, voetnoot (6).
 (5) *Ibid.*, p. 33, voetnoot (10).
 (6) P. J. BACKX, *De Antwerpsche meeting of 25 jaar uit de geschiedenis van Antwerpen*, p. 225.
 (7) L. WILS, *op. cit.*, p. 47, voetnoot (8).
 (8) J. WILLEQUET, *op. cit.*, p. 26.
 (9) *Association de la Presse Belge 1885-1892*, pp. 13-14, 47. Pierre Abbeel en Albert Blondeel werden nog vermeld als redacteurs in 1904, in het *Répertoire générale de la presse belge*, 1904, p. 19.
 (10) J. WILLEQUET, *op. cit.*, pp. 75, 77.
 (11) *Annuaire illustré de la presse belge, 1908-1909*, p. 114 en *Annuaire officiel illustré de la presse belge, 1910-1911*, pp. 120-122.

W. Speth (Parijs), Mlle Lyvia Carpentier (Den Haag), Jules de Bruyn (parlementair correspondent voor Brussel) (allen in 1908-1911) (1).

9. Adres :

Rue Aigre, 326.

Rue des Fagots, 2095. (cfr. 1/2-XI-1836 e.v. nrs.).

Rue des Fagots, 10955 (cfr. 6-VIII-1838 e.v. nrs.).

Bourse Anglaise, 1040. (cfr. 20/2I-X-1839 e.v. nrs.).

Rue de l'Amman, 1236. (cfr. 1/2-I-1852 e.v. nrs.).

Rue de l'Amman, 1. (cfr. 2I-XI-1856 e.v. nrs.).

Rue Vieille Bourse, 35. (cfr. 12/13-VII-1891 e.v. nrs.).

Rue Vieille Bourse, 39. (cfr. 5-I-1911 e.v. nrs.).

10. *Financieel beheer* : Samenstelling van het financieel toezichtscomiteit van de „Société en commandite...”, 1858 : Laurent Veydt (oud-minister), Felix Grisar (makelaar en gemeenteraadslid) Adrien Carton de Wiart (Brussels advocaat en beheerder van vennootschappen), Bernard Joseph Posno (handelaar); deze vier zouden een vijfde lid coöpteren (2). Het beginkapitaal zou 200.000 fr. bedragen hebben (3).

In 1863, bij de oprichting van de vennootschap „P. A. Dela Montagne en C^o” zou een minister voor 60.000 fr. betrokken geweest zijn in de nieuwe firma (4). Als kopers van het blad werden vernoemd Loos, Michiels-Loos, Joostens, Baron Nottebohm en Sils-Ouez (5). Het toezichts-comiteit bestond nu uit Gustave Van Havre, André, Victor Lynen, Dewever en Vanderlinden (6). Victor Lynen nam evenwel begin 1868 ontslag uit het comiteit (7).

IV. 1. Informatie- en opinieblad.

Le Précurseur overklaste van bij zijn oprichting de andere persorganen te Antwerpen, en evenaarde wellicht ook de grote buitenlandse bladen door zijn ruime en volledige informatie. Het blad kon gebruik maken van het maritiem bureau

(1) J. WILLEQUET, *op. cit.*, pp. 19-20.

(2) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908-1909, p. 114 en *Annuaire officiel illustré de la presse belge* 1910-1911, pp. 120-122.

(3) L. WILS, *op. cit.*, p. 32, voetnoot (3).

(4) *Ibid.*, p. 42, voetnoot (3).

(5) *Ibid.*, p. 47, voetnoot (2).

(6) P. J. BACKX, *op. cit.*, p. 225. Met betrekking hierop verwijst de auteur naar het „Livre Noir de 1866”, p. 392.

(7) L. WILS, *op. cit.*, p. 47, voetnoot (5).

dat zijn stichter voordien tot een internationaal nieuwsagentschap had uitgebouwd.

Deze enorme technische voorsprong en het succes hiermede verbonden, maakte van *Le Précurseur* het meest vooraanstaande dagblad van Antwerpen in de 19e eeuw.

In 1902 veranderde de titel van het blad in *Le Nouveau Précurseur*. Deze nieuwe titel was betekenisvol: enerzijds zouden de principes en doelstellingen van *Le Précurseur* verder worden verdedigd, anderzijds ondernam men een vereniging van krachten, want *Le Nouveau Précurseur* nam de voortzetting van *L'Opinion* op zich (1).

2. Aanvankelijk commercieel afgestemd en onafhankelijk doch unionistisch tot 1841; nadien gematigd liberaal, en vooruitstrevend; liberaal en ministerieel van 1858 tot 1860; sterk anti-clericaal na 1860 en van 1863 af doctrinair-liberaal; in 1902 en volgende jaren liberaal-democratisch.

Le Précurseur schreef in zijn eerste nummer: „Les questions d'économie publique depuis si longtemps abandonnées, pour les discussions purement politiques paraissent fixer enfin l'attention des publicistes; c'est à la fois un bonheur et un progrès....

Ce sont ces considérations qui ont décidé la formation du Précurseur, journal essentiellement commercial qui entre en lice aujourd'hui, sans patronage mais aussi sans engagement, libre de tout intérêt personnel, de tout influence, de tout ce qui pourrait enfin le jeter dans des préoccupations partiales. ... Ainsi donc, reformer en conservant, telle est la mission que nous nous imposons aujourd'hui et que nous remplirons avec conscience...!!” (2).

De houding van het blad was aldus duidelijk getekend: onthouding van partijtwisten en onafhankelijkheid met als uitsluitend doel de handel bevorderen.

Al deed *Le Précurseur* aan geen politiek, toch kon een dergelijk vooraanstaand blad de politieke evolutie niet negeren en uit haar kolommen bannen.

(1) L. WILS, *op cit.*, p. 47, voetnoot (8).

(2) Zie *Le Nouveau Précurseur*, 16-XII-1902, p. 1.

Het blad was inderdaad het Unionisme toegedaan, en nog in 1840 beweerde het dat het geen katolieken en liberalen kende, alleen behoudsgezinden en vooruitstrevenden (1).

De politiek kwam meer en meer aan bod en rond 1845 toonde *Le Précurseur* bewijzen van zijn vooruitstrevend karakter en eiste o.a. radicale hervormingen om het lot der werklieden te verbeteren (2).

In 1846, wellicht uit vrees voor een radicale evolutie, steunde het blad de stichting van de liberale kiezersvereniging te Antwerpen voor de vertegenwoordiging op het liberaal congres (3). In de „Association libérale et constitutionnelle” stond *Le Précurseur* aan de zijde van de gematigde vleugel (3).

Kort na de aankoop van het blad door Outendirck in 1858 verklaarde deze : „Comme journal politique, *Le Précurseur* a été, depuis sa création, un organe de ce libéralisme sage et modéré qui prédomine, en ce moment, dans la direction des affaires du pays... mais *le Précurseur* restera ce qu'il a toujours été : un organe calme et modéré du libéralisme constitutionnel ; ...” (4).

Hiermede wou Outendirck bevestigen dat aan de gematigd liberale houding van *Le Précurseur* niets gewijzigd werd, doch tevens liet hij uitschijnen dat er veel overeenkomst bestond tussen de strekking van zijn krant en die van het ministerie. Meer nog het blad zou de regering Rogier zijn steun verlenen in de kwestie der militaire dienstbaarheden van Antwerpen : het heette dan ook dat het ministerie zou tussengekomen zijn bij de aankoop in 1858, en er was zelfs sprake van Franse invloed (5).

De negatie van de Antwerpse belangen kostte *Le Précurseur* het verlies van een aanzienlijk deel van zijn lezerspubliek ; de firma Outendirck liep begin 1860 uit op een fiasco en de krant werd verkocht aan de eigenaars van *L'Union Commerciale*, eveneens een liberaal orgaan dat met *Le Précurseur* versmolten werd.

(1) *Le Précurseur*, 5-XII-1835, p. 1.

(2) *Ibid.*, 24-XII-1840, p. 1.

(3) F. CHRISTIAENS, *De radicale Tendenzen in het Antwerpse politieke Leven*, p. 61.

(4) L. WILS, *op. cit.*, p. 26.

(5) *Le Précurseur*, 17-III-1858, p. 1.

Opnieuw was het blad een onafhankelijk orgaan geworden en ijverde voor de eendracht in de liberale partij (1).

In 1862 kwam de anti-ministeriële Meetingpartij tot stand en *Le Précurseur* verleende, voorwaardelijk, zijn steun aan de nieuwe politieke groep (2).

Van 1 mei 1863 verscheen de krant met de vermelding „P. A. Dela Montagne”, Directeur-gérant : „de regeringsgezinde fractie in de liberale partij, verenigd in de vennootschap „P. A. Dela Montagne et Co” had het blad opnieuw gekocht.

Voortaan voerde *Le Précurseur* een hevige strijd tegen de Meetingpartij en bleef het orgaan van de doctrinaire liberalen. Rond 1900 had de liberale partij te Antwerpen, waarin verschillende strekkingen de invloed van de liberalen in het algemeen sterk verminderden, behoefte aan concentratie en eendracht. Dit besef bracht de partijleiding er toe naar persorganen herinterichten, en dit besluit had de hervorming van *Le Précurseur* voor gevolg in 1902.

Le Nouveau Précurseur nam zich tevens voor *L'Opinion*, een ander en meer progressief liberaal dagblad voort te zetten : „Depuis longtemps la nécessité d'apporter un changement radical à l'organisation de la presse libérale anversoise du soir est reconnue par la plupart de nos amis politiques. Un groupe important, où se trouve représenté toutes les nuances du libéralisme anversois, a voulu donner à celui-ci un organe qui réponde aux exigences de la situation : c'est à dire au besoin de concentration et d'union qui se manifeste si énergiquement dans nos rangs.

Le titre donné par nous à cet organe est dans notre pensée, un hommage, rendu au vieux *Précurseur* et à son glorieux passé de luttes brillantes pour nos principes politiques et économiques. Il abrite également un autre organe de notre partie : *L'Opinion*, qui a défendu nos idées avec ardeur mais qui a cessé de paraître il y a quelque temps.

Notre intention, en créant ce *Nouveau Précurseur* est de perfectionner l'œuvre de ces deux journaux ... pour le triomphe de la démocratie libérale” (3).

(1) L. WILS, *op. cit.*, pp. 34-37.

(2) *Ibid.*, p. 43.

(3) *Ibid.*, p. 46.

(4) *Le Précurseur*, 16-XII-1902, p. 1.

Voortaan spande het blad al zijn krachten in om de belangen van de liberale partij te verdedigen.

Het begin van de oorlogsgebeurtenissen in de tweede helft van 1914 deed ook de publicatie van *Le Nouveau Précurseur* stopzetten. Na afloop van de oorlog verscheen het blad niet meer : toen achtten de liberalen te Antwerpen wellicht dat *Le Matin* en *De Nieuwe Gazet* volstonden voor het verder behartigen van hun politieke belangen.

- IV. Van 1 december 1837 af beschikte *Le Précurseur* over 2 edities : de eerste voor 7 uur in de morgen de tweede voor 5 uur in de namiddag. Op 1 december 1894 berichtte het blad dat het te beginnen met 1 januari 1895 slechts één enkele editie zou hebben om 4 uur in de namiddag. *Le Matin* met zijn twee morgenedities vertegenwoordigde dan de Antwerpse liberale ochtendpers.

Van 1839 af werden reeds de *Tablettes du Précurseur* uitgegeven, verzamelingen van feuilletons en literair nieuws, als supplement bij het zaterdag- of zondagnummer.

Van 1848 af verschenen de *Tablettes agricoles du Précurseur* als wekelijks supplement.

Op 19 december 1863 verscheen het eerste nummer van *L'Office d'Annonces*, een weekblad, dat eigenlijk een overdruk was van een gedeelte van *Le Précurseur*, in 1865 werd dit weekblad vervangen door de *Courrier de la Semaine* (1).

La Presse

- I. S.A.A. : 1-XII-1904; 1-XII-1904 t/m 14-VI-1915.
S.B.A. : 1-XII-1904; 1-I-1905 t/m 14-VI-1915.
K.B.B. : jg. 1906-1914.
U.B.L. : jg. 1911 (I-VI); 1912 (VII-XII); 1913.
M.I.P. : 9-VI-1911.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal quotidien du Matin.
Journal Quotidien. (cfr. 23-XII-1911 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
65 × 44; 4 blz.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 77.

- 58 × 40; 4 blz. (cfr. 16-v-1911 e.v. nrs.).
 58 × 40; 6 blz. (cfr. 2-x-1911 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
 D (6 ×).
 D (7 ×). (cfr. 9-1-1905 e.v. nrs.).
6. *Prijs* : 12 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-xii-1904.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 14-vi-1915.
Einddatum : 1918 (1).
4. *Uitgever* :
 A. Benoy.
 Idem, rue de la Fortune, 22. (cfr. 7-iii-1906 e.v. nrs.).
 Idem, rue de Horne, 56. (cfr. 10-iii-1908 e.v. nrs.).
 Idem, rue Coquilhat, 9. (cfr. 16-xii-1908 e.v. nrs.).
5. *Drukker* :
 Ant. Benoy (2), rue de Horne, 56. (cfr. 10-iii-1908 e.v. nrs.).
 Idem, rue Coquilhat, 9. (cfr. 16-xii-1908 e.v. nrs.).
6. *Directeur* : Jean Bamps (3).
7. *Hoofdredacteur* :
 Frans Busschots (4).
 Ad. Criquillion (in 1908-1911) (5).
 Gougé Decerf (6).
Redactiesecretaris : Van Boeckel (7).
8. *Redacteurs* : Ed. Vlietinck, Jules Tellier, Joseph Rousse, Charles Van Hoeck, Henri Berquin, Gaston Vergouts (allen in 1908-1911) (7).
Medewerkers : L'abbé F. Verhelst, Gaston della Faille de Leverghem, Jos. Giesen, Georges Vaes, Ed. Schuermans, Jos. Tricot, Em. Dilis, Fernand Servais (allen in 1908-1911) (7).
9. *Adres* : Rue Nationale, 54.

(1) L. BERTELSON, *Tableau chronologique des journaux belges*, p. 31.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 40.
 (3) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908-1909, p. 116, en *Annuaire officiel illustré de la presse belge*, 1910-1911, p. 122.
 (4) F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 98.
 (5) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908-1909, p. 116, en *Annuaire officiel illustré de la presse belge*, 1910-1911, p. 122.
 (6) F. PRIMS, *op. cit.*, p. 98.
 (7) *Annuaire illustré de la presse belge*, 1908-1909, p. 116, en *Annuaire officiel illustré de la presse belge*, 1910-1911, p. 122.

IV. 1. Informatie- en opinieblad.

2. Katoliek.

La Presse werd uitgegeven door de N.V. „De Vlijt”, vennootschap dat ook de *Gazet van Antwerpen* publiceerde.

Het blad schreef in zijn eerste nummer :

„Notre journal a pour but de glorifier et de défendre les grands et nobles principes catholiques, de toute civilisation et du véritable progrès social” (1).

La Presse nam wellicht een middenpositie in tussen enerzijds de *Gazet van Antwerpen* en anderzijds de conservatieve katoelike organen *La Métropole* en *Le Courrier du Soir*. Het blad was in elk geval veel democratischer dan beide laatstgenoemde organen (2).

La Presse Belge (3)

II. 2. *Ondertitel* : Journal des intérêts matériels, agricoles et industriels.

5. *Periodiciteit* : W.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-X-1847.

b. *Einddatum* : 1848.

9. *Adres* : Rue des Tanneurs.

La Presse Illustrée

I. M.I.P. : 5-I-1908.

II. 2. *Ondertitel* : Art, Science, Littérature, Romans et Nouvelles.

4. *Formaat* : 39 × 27,5 ; 8 blz.

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* : 3 fr. ; 5 ct.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-I-1908.

4. *Uitgever* : Ant. Benoy (4), rue de la Fortune, 22.

9. *Adres* : Rue Nationale, 54.

IV. 1. Ontspanningsblad.

Katoliek.

(1) *La Presse*, I-XII-1904, p. 1.

(2) F. PRIMS, *op. cit.*, p. 98.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile* p. 80 en L. TORFS, *Tijdschrift register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 579.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 40.

Prix-Courant Général de la Place d'Anvers (1)
Prix-Courant

- II. 1. *Titel* : Prix-Courant (in 1840).
- 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1822.
- b. *Einddatum* : 1851.

De Raadgever

- I. M.I.P. : 3-I-1891; 24-IX-1892.
- II. 2. *Ondertitel* : Humoristisch Toneelorgaan. (cfr. 24-IX-1892).
- 4. *Formaat* :
21 × 15; 28 blz.
32 × 23; 4 blz. (cfr. 24-IX-1892).
- 6. *Prijs* :
3 fr.; 5 ct.
2,50 fr.; 2 ct. (cfr. 24-IX-1892).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1891 (2).
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 24-IX-1892.
- 4. *Uitgevers* :
J. Kenis (3), Offerandestraat, 41.
W. Lindner (4), Kievitstraat, 174. (cfr. 24-IX-1892).
- 7. *Redactie* : Oude Leeuwenrui, 2. (cfr. 3-X-1891).
- IV. 1. Artistiek en humoristisch blad.
- 2. Niet gekend.

Le Rabelais

- I. K.B.B., FM. : 12-VI-1880.
M.I.P. : 26-VI-1880.
U.B.G. : 5-VI-1880.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal Artistique, Financier et Amusant.
- 4. *Formaat* : 46 × 31; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 80.

(2) Het exemplaar van 3-X-1891 betreft jg. I, nr. 13.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 118-119.

(4) *Ibid.*, p. 131.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-VI-1880 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 26-VI-1880.
- 4. 5. *Uitgever-Drukker* : Jules Burton.
- 7. *Hoofdredacteur* : Charles Taxis.
- IV. 1. Artistiek, financieel en humoristisch blad.
- 2. Niet gekend.

De Radikaal

- I. M.I.P. : VIII-1911; IX-1911.
 M.I.P., VH : IX-1911.
 K.B.B., FM : VII-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Liberale Werkliedenpartij
 „De Radikalen”.
- 3. *Motto* : Vlaamsch-Demokratisch.
- 4. *Formaat* : 38 × 26; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1 fr.; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VII-1911.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : IX-1911.
- 5. *Drukker* : H. De Rooy (2).
- 9. *Adres* :
 Houwerstraat, 12.
 Van Straelenstraat, 4. (cfr. IX-1911).
- IV. 1. Partijblad.
- 2. Liberaal-democratisch, vrijzinnig en vlaamsgezind.

Le Railway

- I. M.I.P. : 3-IV-1914.
 S.B.A. : 3-IV-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Bulletin Belge de Transport. Organe hebdomadaire des Transports par Chemins de fer et par eau.
- 4. *Formaat* : 31 × 22,5; 6 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 15 fr.; 35 ct.

(1) Het exemplaar van 12-VI-1880 betreft jg. I, nr. 2.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 77.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-IV-1914.
 5. *Drukker* : Imprimerie du journal Neptune.
 9. *Adres* : 6, rue des Beggards.
- IV. 1. Economisch blad, voor transport per spoor en te water.
 2. A-politiek.
 „Le Railway, comme toute organeé conomique qui se respecte,
 ne connaitra pas de politique, pas de clan, pas de coterie" (1).

Het Recht

- I. S.B.A. : 22-III-1874 t/m 31-XII-1893.
 A.M.V.C. : jg. 1874-1893.
 U.B.L. : jg. 1874 (nrs. 12, 14, 22, 40), 1877 (nr. 24), 1879 (nr. 50), 1880 (nrs. 26-28, 30, 31), 1887 (nrs. 10, 13-52), 1888 (nrs. 1-4, 6-43), 1889 (nr. 5), 1890 (nrs. 38, 41, 44), 1893 (nr. 6).
 M.I.P. : 10-V-1874; 10-I-1875; 17-X-1875; 12-XII-1875; 24-II-1878; 20-XI-1880; 13-VI-1886; 27-VII-1890.
 K.B.B., FM : 20-V-1877; 29-VIII-1886.
 S.A.A. : 28-VI-1886.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Vlaamsche Belangen.
 4. *Formaat* : 36,5 × 25,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
 Antwerpen : 5 fr.; binnenland : 5,50 fr.; 15 ct.
 Antwerpen : 5 fr.; binnenland : 5,50 fr.; 10 ct. (cfr. 2-XI-1884 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 22-III-1874.
 b. *Einddatum* : 31-XII-1893.
 4. *Uitgevers* :
 J. Daelemans, Leeuwenstraat, 6.
 Idem, Beurzenstraat, 3. (cfr. 31-I-1875 e.v. nrs.).
 Geen uitgever vermeld. (cfr. 19-IX-1875 e.v. nrs.).
 A. Mortelmans, Tulpstraat, 52. (cfr. 3-IX-1876 e.v. nrs.).
 H. Janssen, Dambruggestraat, 226. (cfr. 8-VI-1879 e.v. nrs.).
 Idem, Klipsteeg, 27. (cfr. 25-IV-1880 e.v. nrs.).
 Idem, Molenaarstraat, 20. (cfr. 21-VIII-1881 e.v. nrs.).
 Idem, Kerkhofstraat, 16/1. (cfr. 5-II-1882 e.v. nrs.).
 Idem, Dageraadplaats (Zurenborg). (cfr. 23-XII-1883 e.v. nrs.).

(1) *Le Railway*, 3-IV-1914, p. 1.

Idem, Rolwagenstraat, 82. (cfr. 21-IX-1884 e.v. nrs.).
 P. L. Lodewijckx, Lange Schipperskapelstraat, 15. (cfr. 28-III-1886 e.v. nrs.).
 Idem, Schipperskapelstraat, 15. (cfr. 13-II-1887 e.v. nrs.).
 Idem, Schipperskapelstraat, 28. (cfr. 10-VI-1888 e.v. nrs.).
 Idem, Blauwbroekstraat, 21/3. (cfr. 11-V-1890 e.v. nrs.).
 Idem, Schipperkapelstraat, 7. (cfr. 25-V-1890 e.v. nrs.).
 Idem, Korte Schipperkapelstraat, 11. (cfr. 29-XI-1891 e.v. nrs.).
 Idem, Korte Schipperskapelstraat, 1. (cfr. 7-I-1892 e.v. nrs.).
 Idem, Korte Schipperskapelstraat, 7. (cfr. 27-III-1892 e.v. nrs.).
 Geen uitgever vermeld. (cfr. 22-I-1893 e.v. nrs.).

5. *Drukkers* :

J. Daelemans, Leeuwenstr. 6.
 Idem, Beurzenstraat, 3. (cfr. 31-I-1875 e.v. nrs.).
 A. Mortelmans (1), Oude Vaartplaats, 18. (cfr. 19-IX-1875 e.v. nrs.).
 Idem, Tulpstraat, 52. (cfr. 9-I-1876 e.v. nrs.).
 Geen drukker vermeld. (cfr. 3-IX-1876 e.v. nrs.).
 P. L. Lodewijckx, Schipperskapelstraat, 15. (cfr. 3-IV-1887 e.v. nrs.).
 Idem, Schipperskapelstr. 28/12. (cfr. 10-IV-1887 e.v. nrs.).
 Geen drukker vermeld. (cfr. 31-VII-1887 e.v. nrs.).
 H. en L. Kennes (2), Markgrvestraat, 17. (cfr. 22-I-1893 e.v. nrs.).

8. *Redacteurs* : G. Schoiers, Jul. en Edm. Van Herendael, H. Nera, Flor. Peeters (3).

9. *Adres* :

Beurzestraat, 3.
 Zwartzusterstraat, 15. (cfr. 21-XI-1875 e.v. nrs.).
 Gratiekapelstraat, 8. (cfr. 7-I-1883 e.v. nrs.).
 Markgrvestraat, 17. (cfr. 1-XI-1891 e.v. nrs.).

IV. 1. Politiek blad.

2. Vlaamsgezind, katholiek- en Meetinggezind.

Het Recht schreef in zijn eerste nummer :

„... Wij vragen Recht voor allen : Recht voor de vrijheid van gedacht ; Recht op eigen persoon, op eigen taal, op eigen welvaart.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 144.

(2) *Ibid.*, pp. 119-120.

(3) P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, dl. II, p. 288.

In het Bestuur eisschen wij verdeling der macht. Geene samentrekking, die gansch een volk doet op stap marcheeren. Eigen leven en eigen innerlijk beheer voor elke gemeente.

Op internationaal gebied droomen wij de grensteekening der klassen en zullen onze beste pogingen aanwenden, om tusschen al de verbrokkelingen van het groote Nederduitsche ras ten minste één gedachtenverkeer daar te stellen" (1).

Het blad als het officieuze orgaan van de „Nederduitsche Bond", een fractie in de Meetingcoalitie (2), bleef de politiek van deze laatste steeds trouw (3), en verdedigde ten allen tijde de Vlaamsche Beweging (4). Tengevolge van het gebrek aan lezers en ook aan medewerkers werd *Het Recht* eind 1893 gestaakt (5).

De Rechte Weg

- I. S.B.A. : 2-x-1909 t/m 25-xii-1909.
A.M.V.C. : 2-x-1909 t/m 25-xii-1909.
M.I.P. : 2-x-1909; 9-x-1909.
K.B.B., FM : 2-x-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Staatskunde - Tooneel - Letteren - Muziek - Beeldende Kunsten.
 4. *Formaat* : 47,5 × 29; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr. (6); 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-x-1909.
b. *Einddatum* : 25-xii-1909 (7).
 5. *Drukker* : J. Van Hille-De Backer (8), 35, Zirkstraat.
 7. *Redactie* : Meetingstraat, 24.
 9. *Adres* : Zirkstraat, 35.

(1) *Het Recht*, 22-ii-1874, p. 1.

(2) Zie *Ons Recht*, eerste nummer.

(3) *Het Recht*, I-III-1880, p. 1 : „*Het Recht* durft zich te noemen een Vlaamsch, een Antwerpsch orgaan te zijn.... Het is en blijft ... de trouwe navolger van de politiek der Meeting, der Coalitie, zooals zij door hare stichters is verstaan geworden...”.

(4) *Het Recht*, 3-ii-1884, p. 1 : „... Het hoeft dus niet gezegd dat de Vlaamsche Beweging het hoofddoel blijft van ons streven...”

(5) Zie *Ons Recht*, eerste nummer.

(6) De abonnementsprijs liep van oktober tot mei.

(7) Hiervoor verwijzen we naar de catalogussteekkaart in de Stadsbibliotheek van Antwerpen.

(8) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, 166-168 : 532. SIX.

- IV. 1. Politiek blad.
 2. Vlaamsgezind, vrijzinnig en anti-clericaal.
 „De Rechte Weg zal strijdend Vlaamschgezind zijn en onbewimpeld vrijzinnig...
 Het staatkundig gedeelte van dit blad is toevertrouwd aan vrijzinnige Vlamingen die van niemand het ordewoord willen ontvangen; ... Wij zijn vrijzinnig, hartstochtelijk anti-klerikaal, maar de staatkundige geschillen van het Vlaamsche land mogen niet langer dienen om ons te dwingen vijanden van den Vlaamsche stam en van de Vlaamsche taal te doen verkiezen” (1).

Recht door Zee

- I. S.B.A. : jg. 1868-1875.
 M.I.P. : 21-VIII-1869; 2-IV-1871; 24-XI-1872; 17-VII-1874.
 K.B.B., FM : 17-VIII-1873.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Weekblad voor iedereen.
 Weekblad van den „Liberalen Vlaamschen Bond” van Antwerpen. (cfr. 19-X-1873 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 35,5 × 25,5; 4 blz.
 46 × 31; 4 blz. (cfr. 18-IX-1870 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-IX-1868.
 b. *Einddatum* : 17-X-1875.
4. *Uitgever* :
 B. J. Mees (cfr. 16-I-1869 e.v. nrs.).
 B. J. Mees, Apostelstraat, 14. (cfr. 18-XII-1870 e.v. nrs.).
5. *Drukker* :
 W. Simons, Plantijnskaai.
 Ed. Donn (2), Geetstraat, 2. (cfr. 1-V-1869 e.v. nrs.).
 H. Ernest (3), Hopland, 32. (cfr. 18-IX-1870 e.v. nrs.).
 B. J. Mees (4). (cfr. 18-XII-1870 e.v. nrs.).

(1) *De Rechte Weg*, 2-X-1909, p. 1.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 87-88.
 (3) *Ibid.*, p. 91.
 (4) *Ibid.*, pp. 136-137.

8. *Redacteurs* : H. Lenarts, Jan Floris, Julius de Geyter, Aug. Michiels, J. Blockhuys, Flor. Van der Ven, H. Van den Bosch (1).
- IV. 1. Politiek blad.
2. Liberaal, vlaamsgezind en vooruitstrevend.
Recht, door Zee was voorstander van vrijhandel, algemeen stemrecht, vrijheid van godsdienst, verplicht onderwijs.
 Het blad was het orgaan van de „Liberalen Vlaamschen Bond”

Recht door Zee

- I. S.B.A. : jg. 1907-1914; I-II-1909.
 A.M.V.C. : I-VI-1907 t/m VII-1914.
 K.B.B., FM : I-VI-1907.
 M.I.P. : 3-VII-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Liberalen Vlaamsche Bond.
 (cfr. I-VII-1907 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 51 × 32; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-VI-1907.
 b. *Einddatum* : VIII-1914.
5. *Drukker* : H. Dirks (2), Dambruggestraat, 19.
9. *Adres* :
 Lange Pothoekstraat, 44. (cfr. 5-XI-1910 e.v. nrs.).
 Regentstraat, 18. (cfr. XI-1913 e.v. nts.).
- IV. 1. Politiek blad.
2. Liberaal en vlaamsgezind.
 Orgaan van de „Liberalen Vlaamschen Bond”.

Rechtvaardigheid

- I. K.B.B., FM. : 20-XII-1911; 26-II-1912.
 S.B.A. : 20-XII-1911; 26-II-1912.
 M.I.P. : 20-XII-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Antwerpschen Onderwijskring „Allewaert”.

(1) P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, dl. II, p. 288.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 87.

4. *Formaat* : 37 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1,50 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-XII-1911.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 26-II-1912.
5. *Drukker* : „De Voorzorg” (1), Ossenmarkt, 25.
9. *Adres* : Ossenmarkt, 25.
- IV. 1. Verenigings- en vakblad.
2. Liberaal.

La Réclame

- I. S.B.A. : 16-v-1896; 6-vi-1896; 22-viii-1896; 7-ii-1897.
M.I.P. : 16-v-1896; 15-viii-1896; 17-x-1896.
K.B.B., FM : 16-v-1896.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal humoristique et réclamestif. (cfr. 22-viii-1896 e.v. nr.)
Journal d'Annonces hebdomadaire, distribué gratuitement
dans les Hotels et les Cafés de la Belgique. — Weekelijks
Aankondigingsblad, kosteloos uitgedeeld in de Hotels en
Koffiehuizen van België. (cfr. 7-ii-1897).
4. *Formaat* : 39 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
5 fr.; 5 ct.
Gratis. (cfr. 7-ii-1897).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-v-1896.
b. *Nog bestaand in 1904* (2).
5. *Drukker* : Buerbaum-Van der Goten (3), Courte rue du Van-
neau, 39. (cfr. 16-v-1896 e.v. nr.).
9. *Adres* : 31, rue du Moulin.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
In februari 1897 werd *La Réclame* een louter aankondigings-
blad en tweetalig.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

(2) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 154.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 49-50.

De Reclame Gazet

- I. M.I.P. : 20-V-1911; 10-VI-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad Vijfde Wijk en Omstreken.
 4. *Formaat* : 50 × 31; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 1,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-V-1911.
 - b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-VI-1911.
4. *Uitgever* : Uitgeversmaatschappij „Chronos”.
5. *Drukkers* :
 - J. B. Madou-Cop (1).
 - „Plantin”, E. Secelle (2), Offerandestraat, 8. (cfr. 10-VI-1911).
9. *Adres* : Lange Bisschopsstraat, 80.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
2. Niet gekend.

De Rede

- I. K.B.B., FM. : VI-1910.
 - M.I.P. : VI-1910.
 - S.B.A. : VI-1910.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Maatschappij voor vrije gedachte „De Solidaire” van Antwerpen.
 3. *Motto* : Door wetenschap naar waarheid. Door broederlijkheid naar gemeenschapszin.
 4. *Formaat* : 26 × 17,5; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VI-1910.
 5. *Drukker* : „Excelsior” (3), Provinciestraat (noord), 116.
 7. *Redactie* : „Antwerpsch Koffiehuis”, Van Straelenstraat, 6.
 8. *Medewerker* : Frans Engels.
 9. *Adres* : Uytendroock, Van Immerseelstraat, 20.
- IV. 1. *Opinieblad*.
2. *Vrijzinnig*.

Wil in Antwerpen een lokaal vrijdenkersblad zijn dat verschijnt naast het gelijknamige blad van de „Federatie der Vlaamsche Vrijdenkersgroepen”.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 132.

(2) *Ibid.*, p. 165.

(3) *Ibid.*, p. 92.

Reinaert De Vos

- I. U.B.G. : 24-VI-1860 t/m 8-XI-1868 (met prospectus).
U.B.L. : jg. 1860-1868.
K.B.B. : jg. 1861-1868.
K.B.B., FM : 23-VI-1861.
A.M.V.C. : jg. 1860-1863.
M.I.P. : 24-VI-1860; 12-XI-1865.
- II. 2. *Ondertitel* :
Een zondagblad voor verstandige lieden, aeneengeknoopt door zeven filosofen.
Een zondagblad voor verstandige lieden. (cfr. 5-I-1862 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* :
30 × 23,5; 4 bkz.
23 × 25; 4 blz. (cfr. 1-VII-1860 e.v. nrs.).
36 × 25,5; 4 blz. (cfr. 5-I-1862 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
Antwerpen : 8 fr.; elders : 9 fr.
Antwerpen : 8 fr.; elders : 9 fr.; 25 ct. (cfr. 7-VII-1861 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 24-VI-1860.
b. *Einddatum* : 8-XI-1868 (1).
 2. 3. *Stichter-Eigenaar* : Lodewijk Vleeschouwer (2).
 4. *Uitgever* :
Lodewijk Vleeschouwer.
Geen uitgever vermeld (2). (cfr. 9-XII-1860 e.v. nrs.).
 5. *Drukkers* :
We Lamot-Jacobs (3), Hopland, 37.
Lodewijk Vleeschouwer (4). (cfr. 7-VII-1861 e.v. nrs.).
J. S. Vande Zanden (4). (cfr. 6-I-1867 e.v. nrs.).
 7. *Hoofdredacteur* : Lodewijk Vleeschouwer (2).
 9. *Adres* : Provinciestraat, 250/I. (cfr. 7-VIII-1868 e.v. nrs.).

(1) Dit blad is herverschenen als kiesblad op 23 en 30 juni 1872. Deze beide nummers worden bewaard in de U.B.G.

(2) Lodewijk Vleeschouwer overleed in oktober 1866, zie *Reinaert de Vos*, 14-X-1866, p. 1. In het nummer van 6-I-1867 geeft Elisa Vleeschouwer, dochter van Lodewijk, de wil te kennen het werk van haar vader voort te zetten, en wellicht is ze haar vader, na diens dood als eigenares van het blad opgevolgd.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 125.

(4) *Ibid.*, p. 205.

IV. 1. Politiek- humoristisch blad.

2. Onafhankelijk, vlaamsgezind en vooruitstrevend.

Reinaert de Vos wou zijn lezers zowel van liberale als katolieke zijde krijgen en schreef : „Het getal verstandige lieden, onder de twee gezindheden is groter dan gij denkt, en dat zijn de vrienden van Reinaert, die hem zullen lezen, en zijne woorden in acht nemen” (1).

Het blad had zich de verdediging van de vlaamse rechten als hoofddoel gesteld : „Ik ken geene andere partijschap, dan degene, die strekt om de rechten der vlaamschsprekende bevolking te doen zegepraelen; en daer is noch klerikalisme noch liberalisme mede bemoeid” (2).

Reinaert de Vos had een belangrijk aandeel in het ontstaan van de Meeting (3).

Reinaert De Vos

I. S.B.A. : 25-I-1891; 1-V-1892; 19-II-1893; 4-VI-1893; 14-I-1894; 21-I-1894.

M.I.P. : 25-I-1891; 8-II-1891; 22-I-1893; 27-I-1895.

M.I.P., VH : 17-VI-1894.

K.B.B., FM. : 15-II-1891; 5-XI-1893.

II. 2. *Ondertitel* :

Vlaamschgezind, Onafhankelijk, Vooruitstrevend Zondagsblad.

Geen ondertitel. (cfr. 19-II-1893).

Zondagsblad voor Iedereen. (cfr. 4-VI-1893 e.v. nrs.).

3. *Motto* :

Petit Renard deviendra grand, Pourvu que Dieu lui prête vie.

Geen motto. (cfr. 19-II-1893 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

32 × 23,5; 4 blz.

48,5 × 31; 4 blz. (cfr. 22-I-1893 e.v. nrs.).

32 × 23,5; 4 blz. (cfr. 14-I-1894 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* :

3,50 fr.; 10 ct.

(1) *Reinaert de Vos*, prospectus, p. 3.

(2) *Reinaert de Vos*, 7-VII-1861, p. 5.

(3) P. J. ВАСКО, *De Antwerpsche meeting of 25 jaar uit de geschiedenis van Antwerpen* (1861-1886), p. 73.

- 2 fr.; 2 ct. (cfr. I-V-1892 e.v. nr.).
 3 fr.; 5 ct. (cfr. 19-II-1893 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-I-1891.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 27-I-1895.
4. *Uitgevers* :
 J. De Cort. (cfr. 19-II-1893 e.v. nr.).
 Alb. Bouchery, Lange Gang, 2. (cfr. 5-XI-1893 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 H. Ernest (1), Hopland, 32.
 Jean Bouchery (2), Hopland, 30. (cfr. 19-II-1893 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Hopland, 32.
 Happaertstraat, 27. (cfr. 19-II-1893 e.v. nr.).
 Lange Gang, 2. (cfr. 5-XI-1893 e.v. nrs.).
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Liberaal, vlaamsgezind en vooruitstrevend.

Reinaart De Vos (3)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1896.
 b. *Nog bestaand in* 1904.
9. *Adres* : Lozanastraat, 156.

Reintje De Vos

- I. S.B.A. : 26-IX-1912; 24-X-1912.
 K.B.B., FM : 26-IX-1912.
 M.I.P. : 26-IX-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Satiriek weekblad.
 4. *Formaat* : 32 × 27; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 2,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-IX-1912.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 24-X-1912.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(2) *Ibid.*, pp. 44-45.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie: *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 154.

5. *Drukker* : J. Kamerling (1), Turnhoutschebaan, 168.
 9. *Adres* :
 Lange Bisschopsstraat, 66.
 Winkelstraat, 9. (cfr. 24-X-1912).
- IV. 1. Hekelblad.
 2. Niet gekend.

Le Réveil

- I. M.I.P. : 14-VIII-1870.
 II. 2. *Ondertitel* : Organe libérale des Etudiants.
 4. *Formaat* : 35,5 × 23,5; 4 blz.
 6. *Prijs* : 5 fr.; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1870 (2).
 5. *Drukker* : H. Ernest (3).
 7. *Hoofdredacteur* : Gaston de la Mollino.
 9. *Adres* : Avenue Marie-Thérèse, 3.
- IV. 1. Studentenblad.
 2. Liberaal.

Revue (4)

- II. 7. *Oplage* :
 1840 : 126 ex. ;
 1841 : 103 ex. ;
 1842 : 115 ex. (5).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1-1814 (5).

Revue (6)

- II. 7. *Oplage* :
 1840 : 129 ex. ;
 1841 : 79 ex. ;
 1842 : 190 ex. (7).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1-1822 (7).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 118.

(2) Het exemplaar van 14-VIII-1870 betreft jg. I, nr. 3.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(4) Niet in verzameling bewaard.

(5) J. MALOU, *Notice statistique sur les journaux belges*, p. 13.

(6) Niet in verzameling bewaard.

(7) J. MALOU, *Notice statistique sur les journaux belges*, p. 13.

La Revue

- I. M.I.P. : 12-IV-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire illustré. Organe Officiel de la A.R.C.
 4. *Formaat* : 26 × 21; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 12-IV-1893.
 9. *Adres* : Courte rue du Vanneau, 39.
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

De Revue - La Revue

- I. K.B.B., FM : v-1908.
M.I.P. : v-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Leden der Samenwerkende Maatschappij van Staatsbedienden, Werklieden enz....
Organe des Membres de la Société Coopérative des Employés, Ouvriers de l'Etat, etc....
 4. *Formaat* : 60 × 32; 4 blz.
- III. 9. *Adres* : Gemeentestraat, 18.
- IV. 1. Vakblad, tweetalig.
 2. Niet gekend.

La Revue d'Anvers

- I. S.B.A. : 3-VII-1842 t/m 31-XII-1843.
- II. 2. *Ondertitel* : Politique - Commerce - Littérature - Beaux-Arts.
 4. *Formaat* : 28,5 × 19; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 16 fr.; België : 18 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-VII-1842.
 - b. *Einddatum* : 31-XII-1843.
 2. *Stichter* : E. Buschmann (1).
 3. *Drukkers* :
Jos. M. Jacobs fils (2).

(1) *Revue d'Anvers*, specimennummer, 21-II-1861, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 107.

- J. E. Buschmann (1). (cfr. 27-XI-1842 e.v. nrs.).
9. Adres :
Grande rue Pierre-Pot, 2920.
Marché aux Bœufs, 1182. (cfr. 27-XI-1842 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Liberaal (2).

Revue d'Anvers

- I. S.B.A. : 7-III-1861 t/m 29-XII-1862.
K.B.B. : jg. 1861-1862.
- II. 2. Ondertitel : Politique - Commerce - Littérature - Beaux-Arts.
4. Formaat : 27 × 18,5; 8 blz.
5. Periodiciteit : W.
6. Prijs : Antwerpen : 12 fr.; België : 14 fr.
- III. 1. a. Stichtingsdatum : 7-III-1863.
b. Einddatum : 27-XII-1862.
4. Uitgever : H. Manceaux (3).
5. Drukker : Dela Montagne, rue Reynders. (cfr. 20-VI-1861 e.v. nrs.).
7. Hoofdredacteur : Simons (5).
9. Adres : Canal au Fromage, 12.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Liberaal - doctrinair.
- V. Voorzetting van de *Revue d'Anvers* van 1842.

Revue Athlétique Belge

- I. M.I.P. : 12-VIII-1893; 22-IX-1892; 7-IV-1894.
- II. 2. Ondertitel : Organe officiel de la Fédération Belge des Sociétés de Courses à pied et des Sports Athlétiques.
4. Formaat : 29 × 21; 4 blz.
5. Periodiciteit : W.

(1) Zie : J. VERHELST, *op cit.*, pp. 51-52.

(2) L. WILS, *Het einde van het Unionisme te Antwerpen*, p. 188 : „In juli 1842 kreeg de liberale opinie te Antwerpen weer een meer strijdbaar orgaan, het weekblad *La Revue d'Anvers*”.

(3) *Revue d'Anvers*, 7-III-1861, p. 8.

(4) Zie : J. VERHELST, *op cit.*, pp. 109-110 : 301. JANS.

(5) F. CHRISTIAENS, *De radicale Tendenzen in het Antwerpse politieke Leven*, p. 169.

6. *Prijs* :
 6 fr. ; 10 ct.
 6 fr. ; 30 ct. (cfr. 7-IV-1894).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1890 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 7-IV-1894.
 4. *Uitgever* : Auguste Geudens (2), rue des Juifs, 15. (cfr. 12-VIII-1893 e.v. nr.).
 5. *Drukker* : Auguste Geudens. (cfr. 12-VIII-1893 e.v. nr.).
 6. *Directeur* : A. Le Beck.
 7. *Hoofdredacteur* : Eug. Demunck. (cfr. 7-IV-1894).
 9. *Adres* :
 Rue des Juifs, 15.
 Rue Kets, 15. (cfr. 7-IV-1894).
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

La Revue des Blanchisseurs Belges

- I. M.I.P. : 15-I-1907; 15-VI-1907.
 K.B.B., FM : 15-I-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe Officiel des Chambres syndicales de blanchisseurs de Belgique.
 4. *Formaat* : 27 × 17; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 3 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-I-1907.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-VI-1907.
 9. *Adres* : 34, rempart Kipdorp.
- IV. 1. Vakblad.
 2. Niet gekend.

Revue de la Bourse d'Anvers (3)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1900.
 b. *Nog bestaand in* 1904.
 9. *Adres* : 36, rue Kipdorp.

(1) Het exemplaar van 12-VII-1893 betreft jg. IV, nr. 91.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 95.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire générale de la presse belge*, 1904, p. 54.

Revue Commerciale et Maritime d'Anvers

- I. K.B.B. : 1/8-I-1838 t/m 24/30-XII-1842.
M.I.P. : 27-IV/3-V-1844; 18/25-VIII-1849. 5-XII-1856; 24-II/3-III-1871; 24/31-III-1876; 18/24-IV-1885; 22/28-I-1887.
- II. 4. *Formaat* :
27 × 19,5; 2 blz.
27 × 19,5; 4 blz. (cfr. 26-III/2-IV-1838 e.v. nrs.).
27 × 19,5; 2 blz. (cfr. 2/7-IX-1839 e.v. nrs.).
29 × 22; 4 blz. (cfr. 18/25-VIII-1849 e.v. nrs.).
37 × 27; 4 blz. (cfr. 24-II/3-III-1871 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen : 25 fr.; binnenland : 30 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1834 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 22/28-I-1887.
4. *Uitgevers* :
Bauck et Letellier, rue Kipdorp, 1651.
Bauck, Bourse Anglaise, 1040. (cfr. 18/25-VII-1849).
Norbert Vergult. (cfr. 18/24-fv-1885).
5. *Drukkers* :
Imprimerie d'Ancelle, Canal du Fromage, 689.
De Wever Frères (2), (cfr. 25-VI/2-VII-1838 e.v. nrs.).
Const. Leytens (3). (cfr. 24-II/3-III-1871).
Norbert Vergult (4). (cfr. 18/24-IV-1885).
- IV. 1. *Commercieel blad*.
2. *A-politiek*.

La Revue Economique

- I. M.I.P. : 21-XI-1867; 2-I-1868.
S.B.A. : 26-XII-1867.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe des Intérêts Matériels.
4. *Formaat* : 36,5 × 25,5; 8 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen : 20 fr.; België : 24 fr.; 50 ct.

(1) Het exemplaar van 1/8-I-1838 betreft jg. V, nr. 2. *Anvers-Pressophile*, p. 35, geeft 1838 als stichtingsdatum. G. BEETEMÉ, *Antwerpen, moederstad van Handel en Kunst*, pp. 148-149, vermeldt dat de uitgave begon in 1837. Gezien de tegenstrijdige gegevens die we over het stichtingsjaar bezitten, wensen wij het door ons vooropgestelde jaar 1834 onder voorbehoud mede te delen.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 81-82.

(3) *Ibid.*, p. 130.

(4) *Ibid.*, p. 199.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 31-X-1867 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 2-I-1868.
 7. *Hoofdredacteur* : Louis Strauss, Jordaenskaai, 6.
 9. *Adres* : Rempart Ste Cathérine, 23.
- IV. 1. Commercieel blad.
 2. Niet gekend.

La Revue Economique

- I. S.B.A. : jg. 1890-1904; 4-I-1890; 24-V-1890; 31-XII-1892;
 10-VI-1893; 15-VI-1902.
 M.I.P. : 4-I-1890; 3-X-1890; 28-III-1891; 2-I-1892; 30-IV-
 1892; 1-VIII-1898; 1-I-1901; 15-I-1902.
 M.I.P., VH : 5-XII-1900.
 K.B.B., FM : 3-X-1890; 1-II-1904.
 S.A.B. : 4-I-1890 t/m 15-IX-1897.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Organe du Commerce, de l'Industrie, de la Finance.
 Organe du Commerce, de l'Industrie et de la Finance. (cfr.
 15-I-1902 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 28,5 × 18,5; 12 blz.
 36 × 23; 8 blz. (cfr. 3-I-1891 e.v. nrs.).
 24 × 17; 16 pp. (cfr. 1-I-1902 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
 W.
 M (2 ×). (cfr. 1-I-1898 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
 10 fr.
 5 fr. (cfr. 1-I-1898 e.v. nrs.).
 5 fr.; 25 ct. (cfr. 15-I-1902 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-I-1890.
 b. *Einddatum* : 15-XII-1904.
4. 6. *Uitgever-administrator* :
 P. Buschmann, Rempart de la porte du Rhin.
 Jos Theunis, rue du Lombard. (cfr. 3-I-1891 e.v. nrs.).
 Ve Jos Theunis. (cfr. 26-VIII-1893 e.v. nrs.).
 Idem, rue de la Reine, 5. (cfr. 1-VI-1898 e.v. nrs.).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 86.

F. Janssens-Anthonis, rue de la Reine, 5. (cfr. 1-1-1904e. v. nrs.).

7. *Hoofdredacteur* : Louis Strauss.

Redactie : Boulevard Léopold, 120.

IV. 1. Commercieel blad.

2. Niet gekend.

Revue de l'Exposition Universelle d'Anvers

I. M.I.P. : 7-v-1885.

II. 4. *Formaat* : 30 × 20; 8 blz.

6. *Prijs* : 5 fr.; 20 ct.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-v-1885.

5. *Drukker* : J. Jorssen (1), rue Hochstetters, 21.

9. *Adres* : Place Verte, 1.

IV. 1. Geïllustreerd informatieblad, voor de wereldtentoonstelling van 1885.

2. A-politiek.

Revue de l'Exposition Universelle d'Anvers 1894

I. S.B.A. : 18-III-1893 t/m 30-IX-1894.

M.I.P. : 18-III-1893; 8-IV-1893; 27-V-1893.

M.I.P., VH : 7-X-1893.

II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire.

4. *Formaat* : 27,5 × 18,5; 8 blz.

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* :

5 fr.; 10 ct.

6 fr.; 10 ct. (cfr. 1-VII-1893 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 18-III-1893.

b. *Laatst bewaarde nummer* : 30-IX-1894.

5. *Drukkers* :

Van Os-De Wolf (2), rue Nationale, 58.

Ve De Backer (3), rue Zirk, 35. (cfr. 2-IX-1893 e.v. nrs.).

De Thysebaert et Co (4), rue Léopold, 21. (cfr. 17-III-1894 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(2) *Ibid.*, p. 175 : 572. VAN AARSEN.

(3) *Ibid.*, pp. 166-168 : 532. SIX.

(4) *Ibid.*, pp. 78-79.

6. *Administrators* :
Alphonse Remes, Georges van Speybroeck. (cfr. 3-VI-1893 e.v. nrs.).
Georges van Speybroeck. (cfr. 16-IX-1893 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
Place Léopold, 3/I.
Rue van Ballaer, 47. (cfr. 16-IX-1893 e.v. nrs.).
- IV. 1. Geïllustreerd informatieblad voor de wereldtentoonstelling van 1894.
2. A-politiek.

Revue Générale des Cuirs

- I. M.I.P. : 1-III-1889; 15-IV-1889.
K.B.B., FM : 1-III-1889.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal de la Tannerie, de la Boucherie, de la Sellerie et de la Cordonnerie.
4. *Formaat* : 48 × 31; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
6. *Prijs* : 5,50 fr.; 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-III-1889.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-IV-1889.
5. *Drukker* : A. Baruh (1), 28, rue Carnot.
9. *Adres* : 23, rue de l'Equerre.
- IV. 1. Vakblad.
2. A-politiek.

La Revue Mondaine

- I. M.I.P. : 6-VI-1896; 8-V-1897.
M.I.P., VH : 6-VI-1896.
S.E.A. : 6-VI-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire, artistique, littéraire, théâtrale et sportif.
4. *Formaat* : 44 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-VI-1896.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 8-V-1897.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 37-38.

4. 6. *Uitgever-Directeur* : Florent Schuermans.
5. *Drukker* : Martin Brouwers et Co (1).
9. *Adres* : Courte rue des Claires, 3 (2).
- IV. 1. Artistiek, mondain- en sportblad.
2. Niet gekend.

Revue des Tirs et autre Sports
Revue des Tirs

- I. M.I.P. : 1-XI-1891; 13-XI-1891; 10-I-1892; 20-III-1892; 7-VIII-1892; 18-XII-1892; 1-I-1893; 27-VIII-1893; 15-I-1894; 1-VI-1894; 17-XI-1895; 29-VII-1897; 8-XII-1898; 4-III-1899.
U.B.G. : 15-VII-1898.
- II. 1. *Titel* : Revue des Tirs. (cfr. 7-VIII-1892 e.v. nrs.).
2. *Ondertitel* :
Organe des Tirs, Sports, Garde-Civique et Organe Spécial de la Garde-Civique. (cfr. 15-XI-1891).
Organe Spécial de la Garde-Civique. (cfr. 7-VIII-1892 e.v. nrs.)
Organe Spécial de la Garde-Civique et de la Vélocipédie Anversoise. (cfr. 15-I-1894 e.v. nrs.).
Revue des Tirs et autres Sports. Organe spécial de la Garde civique. (cfr. 15-VII-1898).
4. *Formaat* :
31,5 × 23; 6 blz.
31,5 × 23; 4 blz. (cfr. 15-XI-1891 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
W en 2 W (3).
W. (cfr. 7-VIII-1892 e.v. nrs.).
6. *Prijs* : 3 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XI-1891.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 4-III-1899.
5. *Drukkers* :
J. Kenis (4), rue de l'Offrande, 47.
Emile Vermeire (5), rue Van Straelen, 58. (cfr. 27-VIII-1893).
H. et J. Adriaenssens (6), Longue rue Neuve. (cfr. 15-I-1894 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 48.

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 88.

(3) Het blad verscheen wekelijks in de zomer, veertiendaags in de winter.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 118-119.

(5) *Ibid.*, pp. 200-210.

(6) *Ibid.*, pp. 33-34.

- G. Meyer (1). (cfr. 15-VII-1898 e.v. nr.).
9. Adres :
55, Vieille Chaussée.
Rue de la Charrue, 15. (cfr. 15-VII-1898).
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.

Revue Velocipédique Belge

- I. M.I.P. : 1-I-1889; 15-IV-1889; 1-IX-1890.
- II. 2. Ondertitel :
Organe officiel de l'Union Vélocipédique.
Organe officiel de la Ligue Vélocipédique. (cfr. 1-IX-1890).
4. *Formaat* : 28 × 18; 8 blz.
6. *Prijs* : 6 fr.; 30 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-I-1889.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-IX-1890.
9. Adres : 28, rue du Lombard.
- IV. 1. Verenigings- en sportblad.
2. A-politiek.

Den Reus

- I. S.B.A. : 1-I-1871 t/m 31-III-1871.
M.I.P. : 25-II-1871.
- II. 2. Ondertitel : Blad voor Iedereen.
4. *Formaat* :
30,5 × 22; 4 blz.
34 × 23,5; 4 blz. (cfr. 10-III-1871 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
6. *Prijs* :
Antwerpen : 10 fr.; 5 ct.
Antwerpen : 6 fr./6M; 5 ct. (cfr. 4-I-1871 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-I-1871.
b. *Einddatum* : 31-III-1871 (2).

(1) *Ibid.*, p. 139.

(2) *Den Reus*, 31-III-1871, p. 1 : „Het getal abonnementen van *den Reus* is op drij maanden aanzienlijk genoeg geworden om de onkosten der uitgave te dekken. Het blad zou dus kunnen blijven verschijnen, onafhankelijk zoals het gesticht werd. Maar daarvoor moesten we de tijd van verscheidene personen blijven gebruiken zonder verdiensten voor hun; dat konden wij ons wel drij maanden getroosten, maar het zou onnoozel zijn van onzentwege langer die opoffering te doen”.

5. *Drukker* : H. Ernest (1).
 IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Onafhankelijk.

Reynaert De Vos

- I. M.I.P. : 1-x-1899.
 II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van het „Verbond der Volkskringen van Antwerpen” der Maatschappij „Ondersteunt elkander” en „De Antwerpsche Lijfrentkas afdeelingen van onderlingen bijstand”.
 3. *Motto* : Luistert elc naer de woorden van den Vos.
 4. *Formaat* : 32 × 24; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 0,60 fr.; 5 ct.
 III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-x-1899.
 5. *Drukker* : F. Claes (2), Korte Bisschopsstraat, 1.
 9. *Adres* : Lokaal „Het Koninksken”, Wolstraat, 5.
 IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Niet gekend.

De Roskam

- I. U.B.G. : 17-I-1847 t/m 27-II-1848.
 S.B.A. : 17-I-1847 t/m 27-II-1848.
 K.B.B. : jg. 1847-1848.
 K.B.B., FM : 24-x-1847.
 A.M.V.C. : jg. 1847, 1848 (nrs. 53-60).
 M.I.P. : 17-I-1847; 8-VI-1847.
 II. 2. *Ondertitel* : Een weekblad van den ouden eed, door drij diepzinnige staetkundigen opgesteld.
 4. *Formaat* :
 28,5 × 19,5; 4 blz.
 30 × 22; 4 blz. (cfr. 11-VII-1847 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 8 fr.; elders : 9,50 fr.
 III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-I-1847.
 b. *Einddatum* : 27-II-1848.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(2) *Ibid.*, p. 54.

2. *Stichter* : L. Vleeschouwer (1).
 5. *Drukker* : J. E. Rijsheuvels (2), Kipdorp.
 7. *Hoofdredacteur* : L. Vleeschouwer (3).
 8. *Medewerkers* : Hendrik Conscience, Jan De Laet (2).
- IV. 1. Schimpblad.
2. Onafhankelijk, doch met anti-liberale strekking (4).
- V. Opgevolgd door *Het Vaderland*.

La Roue Dorée

- I. M.I.P. : VI-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe mensuel du Cercle : Les Vrais Amis.
 4. *Formaat* : 32 × 19; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 0,30 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : V-1909 (5).
9. *Adres* : Avenue de Keyser, 56.
- IV. 1. Verenigingsblad, gepolycopieerd.
 2. Niet gekend.

Het Rozenblad

- I. M.I.P. : V-1912; VII-1912.
M.I.P., VH : VIII-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Toon- Tooneelmaatschappij „De Bloeiende Rozen”. Maandblad voor Tooneel, Kunst en Letteren.
 3. *Motto* : Onze Moedertaal vooruit.
 4. *Formaat* : 31,5 × 23,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : V-1912.
b. *Laatst bewaarde nummer* : VII-1912.

(1) F. PRIMS, *De Katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 60.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 157.
 (3) L. WILS, *De politieke oriëntering van de Vlaamse Beweging*, p. 33.
 (4) Zie daarover P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamse Beweging*, dl. I, p. 207 en L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 579.
 (5) Het exemplaar van VI-1909 betreft nr. 2.

5. *Drukker* : A. Van Meel en Zonen (1), Volkstraat, 31 en 40.
9. *Adres* : Verbondstraat, 36.
- IV. 1. Verenigings- en artistiek blad.
2. Niet gekend.

De Rozenknop

- I. M.I.P. : XI-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Toon- en Toneelmaatschappij „De Rozenknop”.
3. *Motto* : Langzaam ontluikend maar zeker.
4. *Formaat* : 33,5 × 23,5 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XI-1911.
5. *Drukker* : Reynaert (2), Pelikaanstraat, 120.
9. *Adres* : „Houten Huisken”, Lange Kievitstraat, 75.
- IV. 1. Verenigings- en artistiek blad.
2. Niet gekend.

De Ruchtbaarheid van Antwerpen

- I. M.I.P. : 18-XII-1886.
- II. 2. *Ondertitel* : Onpartijdig nieuws en handelsaankondigingsblad.
4. *Formaat* : 50 × 33 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 2,50 fr. ; 5 ct.
- III. 1. 1. *Stichtingsdatum* : 1880 (3).
5. *Drukker* : Imprimerie de la Maîtresse de Maison, 2, Place du Concordat, Brussel.
9. *Adres* : Concordaatplaats, 2, Brussel.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
2. Niet gekend.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 190.

(2) *Ibid.*, p. 145.

(3) Het exemplaar van 18-XII-1886 betreft jg. VI, nr. 29.

De Ruchtbaarmaker (1)

- II. 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1901.
- b. *Nog bestaand in 1904*.
- 9. *Adres* : Pruinenstraat.

Le Rush

- I. M.I.P. : 29-VI-1896; 8-II-1897; 20-III-1897; 6-VII-1897;
16-I-1899; 11-IX-1900; 21-IV-1901; 28-V-1901.
- II. 2. *Ondertitel* :
 - Journal sportif quotidien.
 - Organe Quotidien sportif d'information. (cfr. 8-II-1897 e.v. nr.).
 - Organe Sportif hebdomadaire. (cfr. 6-VII-1897 e.v. nr.).
 - Gazette Sportive. (cfr. 11-IX-1900 e.v. nrs.).
- 4. *Formaat* :
 - 31 × 22,5; 4 blz.
 - 41,5 × 27,5; 4 blz. (cfr. 8-II-1897 e.v. nrs.).
- 5. *Periodiciteit* :
 - D.
 - W. (cfr. 6-VII-1897 e.v. nrs.).
- 6. *Prijs* :
 - 10 fr.; 5 ct.
 - 5 fr.; 5 ct. (cfr. 6-VII-1897 e.v. nr.).
 - 3 fr.; 5 ct. (cfr. 11-IX-1900 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-VI-1896.
- b. *Nog bestaand in 1904* (2).
- 6. *Directeur-beheerder* :
 - Henri Simon. (cfr. 8-II-1897 e.v. nrs.).
 - Geen directeur-beheerder vermeld (cfr. 16-I-1899 e.v. nrs.).
- 9. *Adres* :
 - 35, Vieille Bourse.
 - 23, Rempart Ste Cathérine. (cfr. 8-II-1897 e.v. nrs.).
 - 35, Vieille Bourse. (cfr. 11-IX-1900 e.v. nrs.).
- IV. 1. Sportblad.
- 2. A-politiek.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

(2) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

Rust Roest!

- I. S.B.A. : II-1910.
- II. 2. *Ondertitel* : (Liberaal Maandblad). Tolk van den Oud-Leerlingenbond van School 9. 1901.
 4. *Formaat* : 37 × 27,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VIII-1908 (1).
 5. *Drukker* : H. Dirks (2), Dambruggestraat, 19.
 9. *Adres* : „In de Gouden Leeuw”, St. Bernardsesteenweg, 95.
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Liberaal.

La Saison Théâtrale

- I. S.B.A. : 59-X-1905; 26-IV-1906.
M.I.P. : 4-X-1903; 6-XII-1903; 5-X-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal littéraire artistique et de sport.
 4. *Formaat* :
 - 31 × 24; 8 blz.
 - 47 × 31; 4 blz. (cfr. 5-X-1905).
 - 51 × 38; 4 blz. (cfr. 4-I-1906 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
 - 3 fr./6M; 10 ct.
 - 6 fr.; 20 ct. (cfr. 5-X-1905).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-X-1903.
b. *Einddatum* : 26-IV-1906.
 5. *Drukker* :
De Vos et Van der Groen (3), rue des Apôtres, 14.
J. E. Buschmann (4). (cfr. 5-X-1905).
 9. *Adres* :
14, rue des Apôtres.
Rempart de la Porte du Rhin, 15. (cfr. 5-X-1905).
 6. *Directeur-beheerder* : Fr. de France. (cfr. 19-X-1905 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek, mondain- en sportblad.
 2. Niet gekend.

(1) Het exemplaar van III-1910 betreft jg. III, nr. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 87.

(3) *Ibid.*, pp. 93-94.

(4) *Ibid.*, pp. 51-52.

Le Samedi

- I. M.I.P. : 23-IV-1853.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire de la ville et de la province d'Anvers.
 4. *Formaat* : 32 × 21; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 8 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-IV-1853 (1).
 4. *Uitgever* : L. Devoy (libraire), Cité, 67.
 5. *Drukker* : L. Schotmans (2).
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Niet gekend.

De Samenwerker

- I. M.I.P. : 15-III-1896; VI-1896; IX-1896.
- II. 2. *Ondertitel* :

Tijdschrift uitgegeven door eenige ware Antwerpenaren.
Tijdschrift. (cfr. VI-1896 e.v. nr.).

 3. *Motto* : Eendracht maakt macht. (cfr. VI-1896 e.v. nr.).
 4. *Formaat* :
 - 31 × 24; 4 blz.
 - 38 × 28; 4 blz. (cfr. VI-1896 e.v. nr.).
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : Gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-III-1896.
 - b. *Nog bestaand in* 1904 (3).
 5. *Drukker* :
Reynaert-Corewyn (4), Oranjestraat, 4. (cfr. 15-III-1896).
 9. *Adres* :
Oranjestraat, 4.
Brugstraat, 16. (cfr. VI-1896 e.v. nr.).
- IV. 1. Belangenblad.

De Samenwerker was het blad van de „Groote Bakkerij” en was gericht tegen de „Nieuwe Bakkerij”.

 2. Niet gekend.

(1) Het exemplaar van 23-IV-1853 betreft jg. I., nr. 2.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 163.

(3) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

Le Sans Fard

- I. S.B.A. : 6-II-1859.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal Politique et Artistique.
 4. *Formaat* : 42,5 × 30; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 10 fr.
- III. 1. *Stichtingsdatum* : 24-X-1858 (1).
 5. *Drukker* : Imp. Kennes et Gerrits (2), rue de l'Empereur, 60 (1).
 7. *Redactie* : Wijngaardstraat, 8.
 9. *Adres* :
Henri Manceaux, 689, Canal aux Fromages, (1).
15, rue des Tanneurs.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Liberaal.

De Sater

- I. S.B.A. : 15-IX-1896; 18-X-1896.
M.I.P. : 15-fx-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Vlaamsche Toneelbelangen.
 4. *Formaat* :
27 × 19; 4 blz.
31 × 21; 4 blz. (cfr. 18-X-1896).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 1,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IX-1896.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 18-X-1896.
 5. *Drukker* : Cl. Thibaut (3), Gratiekapelstr. 7.
 9. *Adres* : Looibroeckstraat, 116.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. Niet gekend.
- V. De uitgave van *De Sater* werd op 1 december 1900 hernomen onder dezelfde titel (4).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 93.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 119-120.

(3) *Ibid.*, p. 173.

(4) *De Sater*, I-XII-1900, p. 1.

De Sater

- I. A.M.V.C. : 1-XII-1900 t/m 13-IV-1901.
M.I.P. : 1-XII-1900; 8-XII-1900; 9-II-1901; 21-XII-1901.
S.B.A. : 1-XII-1900; 28-IX-1901.
- II. 4. *Formaat* : 49 × 29; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XII-1900.
b. *Nog bestaand in 1904* (1).
5. *Drukker* : J. Kamerling (2), Turnhoutschebaan, 174, Borgerhout.
7. *Redactie* : Looibroeckstraat, 116.
9. *Adres* : Clementinastraat, 56.
- IV. 1. Artistiek blad.
2. Niet gekend.
- V. Voortzetting van *De Sater* van 1896.

Scaldis

- I. M.I.P. : 1-IV-1894.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Letterkunde, Kunst- en Toneelkritiek, Gymnastiek en Sport.
4. *Formaat* : 44 × 28; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IV-1894.
5. *Drukker* : P. C. Casie (3), Klappeistraat, 48.
9. *Adres* : Klappeistraat, 48.
- IV. 1. Artistiek en sportblad.
2. A-politiek.

La Scène

- I. S.B.A. : 26-IX-1869 t/m 17-IV-1877.
M.I.P. : 18-XII-1870; 21-XII-1871; 5/12-III-1876; 16-IV-1876.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe des abonnés du Théâtre Royal d'Anvers.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 118.

(3) *Ibid.*, p. 53.

4. *Formaat* :
 26×20 ; 4 blz.
 26×20 ; 6 à 10 blz. (cfr. 12/19-IX-1875 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* :
W (2 ×).
W. (cfr. 12/19-IX-1875 e.v. nrs.).
 6. *Prijs* :
10 ct.
5 fr. (1); 10 ct. (cfr. 12-IX-1872 e.v. nrs.).
5 fr. (1); 15 ct. (2). (cfr. 12/19-IX-1875 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-IX-1869.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 17-IV-1877.
5. *Drukkers* :
B. J. Mees (3), rue des Apôtres, 14.
Mees' et Co (3). (cfr. 9/16-I-1876 e.v. nrs.).
 9. *Adres* :
Rue des Apôtres, 14.
Rue des Apôtres, 14 et rue Leys, 2. (cfr. 27-X-1869 e.v. nrs.).
Rue des Apôtres, 14. (cfr. 22-I-1871 e.v. nrs.).
Rempart Kipdorp, 64. (cfr. 17-IV-1871 e.v. nrs.).
Rempart Kipdorp, 62. (cfr. 12-IX-1872 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

La Scène

- I. M.I.P. : 5-X-1895; 19-X-1895.
 - II. 2. *Ondertitel* : Journal Théâtral, Artistique, Mondain et Sportif.
 4. *Formaat* : $48,5 \times 30$; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-X-1895.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 19-X-1895.
9. *Adres* : Rue d'Orange, 4.
- IV. 1. Artistiek, mondain en sportblad.
2. Niet gekend.

(1) Het blad verscheen enkel tijdens het tooneelseizoen.

(2) Voor jaargang 1876 bedroeg de prijs van enkele geïllustreerde nummers 20 ct.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.

Schaldis

- I. K.B.B., FM. : III-1895.
M.I.P. : v-1895.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den volkskring der 7e Wijk Dokken-Dam.
4. *Formaat* : 31 × 18; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1895.
b. *Laatst bewaarde nummer* : v-1895.
5. *Drukker* : J. Kenis (1), Offerandestraat, 48.
- IV. 1. Verenigingsblad.
2. Niet gekend.

De Schelde (2)

- II. 2. *Ondertitel* : Nieuws- en Handelsblad der Stad en provincie Antwerpen.
5. *Periodiciteit* : W (3 ×).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : September 1843.
b. *Einddatum* : 1844.
5. *Drukker* : J. P. Van Dieren en Cie (3).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad, vooral voor handelsberichtgeving.
2. Katholiek.
- V. Voortgezet vanaf 4 december 1844 door *Het Handelsblad*.

De Schelde

- I. S.B.A. : 15-v-1853 t/m 30-v-1860.
A.M.V.C. : jg. 1853-1854, 1855 (v-xii), 1856-1860
U.B.L. : jg. 1853-1855.
K.B.B. : jg. 1853-1854.
K.B.B., FM : 18-viii-1858; 27-x-1858.
M.I.P. : 15-v-1853; 25-v-1853; 8-iii-1855; 26-ii-1858; 27-iii-1860; 7-iv-1860.
- II. 2. *Ondertitel* : Dagblad voor Staetkunde, Handel, Nijverheid en Letterkunde.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 118-119.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie F. PRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, p. 58.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 186.

4. *Formaat* :
 45 × 29,5; 4 blz.
 50 × 33; 4 blz. (cfr. 25/26-XII-1857 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : D (7 ×).
 6. *Prijs* :
 Antwerpen : 22 fr.; provincie : 26,50 fr.
 Antwerpen : 5 fr./3M; binnenland : 6,50 fr./3M. (cfr. 17-IX-1858 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-V-1853.
 b. *Einddatum* : 30-V-1860.
3. *Eigenaars* :
 Kommanditaire vennootschap voor de uitgave van „De Schelde” en „De Vlaemsche Stem” (1).
 Firma F. Outendirck (van 1858 af) (2).
 4. *Uitgever* : D. Sleeckx (3).
 5. *Drukkers* :
 L. Schotmans (4), Mutsaerdstr. 634.
 Idem, Mutsaerdstraat, 1. (cfr. 21-XI-1856 e.v. nrs.).
 J. Van Roey (5), Ammanstraat, 1. (cfr. 17-IX-1858 e.v. nrs.).
 6. *Bestuurder* :
 D. Sleeckx.
 F. Outendirck (van 1858 af) (6).
 7. *Hoofdredacteurs* :
 D. Sleeckx (tot eind augustus 1856) (7).
 F. Outendirck (van 1858 af) (8).
 8. *Redacteurs* : J. F. C. Verspreuwen (atheneumleraar) (9) en
 P. F. Van Kerckhoven (letterkundige) (10); K. Simillion (van 1856 af) (11); K. Nijs (12).

(1) L. WILS, *De liberale Antwerpse dagbladen 1857-1864*, p. 29, voetnota (24).

(2) *Ibid.*, p. 33.

(3) *De Schelde*, 15-V-1853, p. 1.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 163.

(5) *Ibid.*, p. 194.

(6) *Ibid.*, 17-IX-1858, p. 1.

(7) L. WILS, *De politieke oriëntering van de Vlaamsche Beweging*, p. 61. Zie over hem P. FREDERICQ, *Levensschets van Domien Sleeckx* (Annuaire de l'Académie royale de Belgique, 1903, pp. 149-300).

(8) L. WILS, *De liberale Antwerpse dagbladen 1857-1864*, p. 32, voetnoot (3).

(9) *Ibid.*, p. 30. Zie over hem F. RENS, *Johan-Frans-Cornelis Verspreuwen* (Nederduitsch Letterkundig Jaerboekje voor 1861, pp. 159-161).

(10) *Ibid.*, p. 30. Zie over hem L. BAEKELMANS, *Pieter Frans Van Kerckhoven 1818-1918*, Antwerpen, 1931.

(11) *Ibid.*, p. 30. Zie over hem L. BAEKELMANS, *De eigenaardige Konstantijn Simillion* (Feestbundel H. J. Van de Wyer, II, pp. 179-184).

(12) L. WILS, *De politieke oriëntering van de Vlaamse Beweging*, p. 61.

Medewerkers : Jan Bruylants, Edward Van Oevelen, Harry Peeters en E. Moyson (eind 1856) (1).

9. *Adres* :

Mutsaerdstraat, 634.

Mutsaerdstraat, 1. (cfr. 21-XI-1856 e.v. nrs.).

Ammanstraat, 1. (cfr. 17-IX-1858 e.v. nrs.).

10. *Financieel beheer* : „Op 3 juni 1853 werd vóór Notaris Van Berckelaer een franstalige akte van overeenkomst verleden tot stichting van een kommanditaire vennootschap voor de uitgave van twee Vlaamse liberale bladen, getiteld *De Schelde* en *De Vlaamsche Stem*.

Het kapitaal bedroeg 20.000 fr., waarvan de inbreng van *De Vlaamsche Stem* door de werkende vennoot Sleeckx voor 8.000 fr. gold; 12.000 fr. waren in geld te brengen door de stille vennoten Antoine Joseph Van Bellingen, handelaar, en Pierre Jean Wittemans, zonder beroep. Hun inbreng kon tot 16.000 fr. verhoogd worden zonder dat Sleeckx de zijne moest vermeerderen... Een *Situation des Journaux Schelde et Vlaemsche Stem* au 30 Juin 1854 vermeldt voor de Schelde een deficit van 2.040 fr., voor de Stem een boni van 600 fr., bleef een deficit van 1.440 fr. Op dat ogenblik waren er slechts voor ruim 8.000 fr. van de 12.000 fr. aandelen onderschreven; beide stille vennoten hadden er o.a. geplaatst bij burgemeester J. F. Loos (250 fr. op 20 mei 1853 en 500 fr. op 11 augustus 1853) en bij de zakenlui Cateaux-Wattel, Aug. Kreglinger en Berré Gillis (elk 250 fr.;)

In een brief aan minister Ch. Rogier op 10 juli 1859, sprak Loos van „votre part d'action dans le *Schelde*, vermoedelijk i.v.m. de financiële vereffening na de verkoop van het blad; ...” (2).

IV. 1. *Opinie- en informatieblad*.

„De staetkundige zoowel als de binnenlandsche tijdingen, en vooral het stadsnieuws zullen wij met een bijzondere zorg behandelen...” (3).

2. *Gematigd liberaal en vlaamsgezind*, in 1858 en later liberaal-doctrinair en ministerieel. *De Schelde* was het nederlandstalig

(1) M. DE VROEDE, *De Vlaamse Pers in 1855-1856*, p. 28. Over Harry Peeters, zie L. BAEKELMANS, *Harry Peeters* (Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, 1953, pp. 179-243). Over E. Moyson, zie J. FREDERICH, *Emile Moyson* (Biographie Nationale, XV, C. 334-335).

(2) L. WILS, *De liberale Antwerpse dagbladen 1857-1864*, pp. 30-31, voetnota (24).

(3) *De Schelde*, 15-V-1853, p. 1.

blad van de liberale opinie te Antwerpen. In het eerste nummer luidde het : „Wij willen de uitdrukking zijn van de verlichte meerderheid der natie en meer bepaeldelijk van de verlichte meerderheid der stad Antwerpen.... Wij willen de navolgers zijn van die Belgen, welke voor de goddelijke zaken immer den diepsten eerbied koesterden, doch eenen afschrik hadden van elken zielendwang, van alle dweeperij en het godsdienstiggevoel nooit tot een politiek werktuig verlaegden.... Onze stem zal in het vlaemsch klinken, omdat het de tael is van de overgrootte meerderheid ; omdat het de tael is, die alleen in de neder-duitsche provinciën de beschaving kan algemeen maken en de nationaliteit versterken en bewaren...” (1). Het blad vertrok van een gematigd liberaal standpunt en een provlaamse houding, doch na de aankoop door Outendirck in 1858, verloor het blad voor een aanzienlijk deel zijn vlaamsstrijdend karakter en beoefende nog alleen anti-clericale polemieken ; ook de regeringspolitiek werd tenvolle bijgetreden en verdedigd.

Met het fiasco van de maatschappij van F. Outendirck verdween *De Schelde* voorgoed.

De Schelde

- I. M.I.P. : 28-I-1905 ; 25-III-1905.
- II. 2. *Ondertitel* : Belgische Scheepvaartgazet. Weekblad. Vakblad gewijd aan : Handel, Scheepvaart, Scheepsbouw, Schippersbelangen enz.
 4. *Formaat* : 45,5 × 28,5 ; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 2 fr./6M.
5 fr. (cfr. 25-III-1905).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 28-I-1905.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-III-1905.
 4. *Uitgever* : A. D. J. Paans. (cfr. 25-III-1905).
 5. *Drukker* :
J. Verhoeven (2), St. Antoniusstraat, 12.
Adriaenssens, Huybrechts en C^o (3), Brouwersvliet, 38. (cfr. 25-III-1905).

(1) Zie: L. WILS, *De Liberale antwerpse dagbladen 1857 1864*, pp. 30-31, voetnota (24)

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 200.

(3) *Ibid.*, p. 34.

9. Adres :
Keizerstraat, 33.
Brouwersvliet, 38. (cfr. 25-III-1905).
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.
- V. Opgevolgd in 1906 door *Neptune*.

De Schelde Galm (1)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1902.
b. *Nog bestaand in* 1904.
9. Adres : Lange Bisschopsstraat, 33.

De Scheldegalm van Antwerpen

- I. K.B.B. : 21-I-1880 t/m 30/31-XII-1894.
K.B.B., FM : 8-XII-1885.
M.I.P. : 17-VII-1864; 22-X-1865; 2-I-1867; 29-V-1867; 10-II-1870; 26-V-1870; 2-VII-1870; 20-VII-1871; 13-I-1874; 22-VI-1876; 28/29-IV-1878; 27-I-1881; 31-III-1881; 11-IX-1883; 3/4/5-IX-1885; 15-I-1891.
S.B.A. : 25-XII-1869; 1-X-1870; 28-VI-1881; 6-VIII-1881; 6-IX-1881.
- II. 2. *Ondertitel* :
Onpartijdig Nieuws- en Annoncenblad.
Onpartijdig Nieuws- en Aankondigingsblad. (cfr. 29-V-1870 e.v. nrs.).
Onpartijdig Nieuws- Handels- en Aankondigingsblad. (cfr. 13-I-1874 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
50 × 33; 4 blz.
56 × 36; 4 blz. (cfr. 24-I-1880 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
W.
W (2 ×). (cfr. 2-I-1867 e.v. nrs.).
W (3 ×). (cfr. 2-VII-1870 e.v. nrs.).

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

- D (6 ×) (1). (cfr. 13-I-1874 e.v. nrs.).
6. Prijs :
 Antwerpen : 3 fr. ; provincie : 3,50 fr.
 Antwerpen : 4 fr. ; provincie : 5 fr. (cfr. 2-I-1867 e.v. nrs.).
 Antwerpen : 6 fr. ; provincie : 7 fr. (cfr. 2-VII-1870 e.v. nrs.).
 18 fr. (1). (cfr. 13-I-1874 e.v. nrs.).
 15 fr. (2); 5 ct. (cfr. 6-XI-1888 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1864 (3).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 30/31-XII-1894.
3. *Eigenaar* : L. Legros (4), Oude Beurs, 35. (cfr. 24-I-1880 e.v. nrs.).
4. *Uitgever* : P. J. Jacobs (5). (cfr. 24-I-1880 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
 L. Legros en J. De Deken, Cathelijnvest, 23.
 P. J. Jacobs, Cathelijnevest, 23. (cfr. 13-I-1874 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad, voor handelsbelangen.
2. Onpartijdig.
De Scheldegalm, hoewel neutraal van opzet, kon niet steeds een pro-liberale en pro-vlaamse houding verbergen.

De Schelde-Wacht

- I. K.B.B. ; FM : 6-VI-1897 ; 11-VII-1897.
 M.I.P. : 6-VI-1897 ; 11-VII-1897.
 S.B.A. : 6-VI-1897 ; 11-VII-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Liberale Werkerspartij van Antwerpen.
4. *Formaat* : 38 × 28 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 0,50 fr. ; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-VI-1897.
 b. *Nog bestaand in* 1904 (6).
5. *Drukkers* : Wauters en Clauwaert (7), Begijnenvest, 99.

(1) Naast de dagelijkse uitgave kon een abonnement verkregen worden voor de volgende uitgaven : iW (3 ×), W (2 ×), W respectievelijk aan 9 fr., 6,50 fr. en 4 fr.

(2) Met deze prijsverlaging van de dagelijkse uitgave stemden overeen 9fr./W (3 ×) ; 6 fr./W (2 ×) ; 3 fr./W.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 89.

(4) Zie J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 127-128.

(5) *Ibid.*, p. 108.

(6) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

(7) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 87-88 : 203. DONNE.

9. Adres : „Help U Zelve”, Scheldestraat, 72.
- IV. 1. Partijblad.
2. Liberaal-democratisch.

De Schijvenschuurder

1. K.B.B., FM : 10-IX-1898.
M.I.P. : 10-IX-1898.
S.B.A. : 10-IX-1898.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Antwerpschen Schijvenschuurdersbond.
3. *Motto* : Werklieden aller landen vereenigt U!
De verbetering van het lot der arbeiders moet hun eigen werk zijn.
4. *Formaat* : 21 × 13; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-IX-1898.
b. *Nog bestaand in 1904* (1).
9. *Adres* : Pelikaanstraat, 80.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. *De Schijvenschuurder* streefde naar coördinatie tussen de „Antwerpsche Diamantbewerkersbond” en de eigen bond in de gezamenlijke belangenstrijd.

De Schijvenschuurder

- I. S.B.A. : 16-II-1908; 1-VII-1910; 1-X-1910.
K.B.B., FM : 28-XII-1907; 1-VII-1910.
M.I.P. : XII-1907; 1-IV-1910.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan van, door en voor Schijvenschuurdersverenigingen.
Orgaan der Schijvenschuurdersverenigingen. (cfr. 28-XII-1907 e.v. nrs.).
3. *Motto* :
Arbeiders vereenigt U. Strijdt voor elkanders rechten.
De ontvoogding der Arbeiders behoort hun zelve.
Broederlijkheid, Vrijheid, Recht voor Allen, Ontvoogding.
(cfr. 28-XII-1907 e.v. nrs.).

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

4. *Formaat* :
 31,5 × 23,5; 4 blz.
 37 × 26,5; 4 blz. (cfr. 28-XII-1907 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* :
 M.
 M (2 ×). (cfr. 16-II-1908).
 M. (cfr. 1-IV-1910 e.v. nrs.).
 6. *Prijs* :
 0,75 fr.
 1 fr.; 5 ct. (cfr. 16-II-1908 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1907.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : I-X-1910.
5. *Drukkers* :
 De Voorzorg, J. De Groodt (1), Ossenmarkt, 25.
 Excelsior N.V. (2). (cfr. 16-II-1908 e.v. nrs.).
 9. *Adres* :
 Antwerpen : F. Engels, 36, Borgerhoutschestraat.
 Amsterdam : J. Pinto, Oosterparkstraat, 162.
 F. Engels Klappeistraat. (cfr. 1-IV-1910 e.v. nrs.).
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Socialistisch gezind.
 Aangesloten bij de „Algemeene Federatie der Vakbonden”,
 Lange Kievitstraat, 16 (3).

De Schijvenschuurder

- I. S.B.A. : nr. s.d. (4).
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Antwerpschen Schijvenschuurdersbond.
- III. 5. *Drukker* : Excelsior (5), Provinciestraat (Noord) 130.
 9. *Adres* : Borgerhoutschestraat, 36.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Is blijkbaar in oppositie met de „Algemeenen Diamantbewerkersbond” en het blad „Volkstribuun”.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

(2) *Ibid.*, p. 92.

(3) *De Schijvenschuurder*, I-VII-1910, p. 1.

(4) Dit nummer moet wellicht na 1910 gesitueerd worden : het vermeldt voor 1910 het aantal patroonsverenigingen en arbeiders in Duitsland.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

Het Schildersbelang (1)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1901.
b. *Nog bestaand in* 1904.
9. *Adres* : St. Jacobsmarkt, 72.

De School-Courant

- I. M.I.P. : 26-II-1893; 23-IV-1893.
II. 2. *Ondertitel* : K.A.
4. *Formaat* : 18,5 × 13,5; 4 blz.
6. *Prijs* : 2 fr.
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1893 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 23-IV-1893.
5. *Drukker* : L. Janssens en Zonen (3).
9. *Adres* : Leeuw van Vlaanderenstraat, 1.
IV. 1. *Informatieblad*.
2. *Niet gekend*.

De Schrobber

- I. S.B.A. : 1-VI-1847 t/m 4-III-1848.
A.M.V.C. : jg. 1847 (nrs. 1-13), 1848 (nrs. 14-23, 25, 26, 30, 40).
M.I.P. : 1-VI-1847; 7-VIII-1847; 2-X-1847.
K.B.B., FM : 12-VI-1847.
II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor dezen tijd door geene Zeeldraeyers opgesteld.
3. *Motto* :
Wie zelf luizen heeft mag een andere niet kammen.
Vlaemsch en Liberaal. (cfr. 11-IX-1847 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 28 × 20,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* :
W (2 ×) of W (3 ×).
W. (cfr. 12-VI-1847 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
Antwerpen : 6 fr.; elders : 7,60 fr.
Antwerpen : 7 fr.; elders : 8,50 fr. (cfr. 19-VI-1847 e.v. nrs.).

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

(2) Het exemplaar van 26-II-1893 betreft jg. I, nr. 7.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 113-114.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-VI-1847.
 b. *Einddatum* : 4-III-1848 (1).
 4. *Uitgever* : Van Kerckhoven (2).
 5. *Drukker* :
 J. Deleau-Van Assche (3), Grootte Markt, 717.
 Idem, Hoek Hoogstraat en Oude Koornmarkt, 2532. (cfr. 25-IX-1847 e.v. nrs.).
 8. *Redacteurs* : K. Nijs, Van Kerckhoven, Verspreuwen, Rosseels, Theodoor Van Ryswyck (4); Jan van Ryswyck (5); Lod. Vleeschouwer en H. Conscience (6).
Medewerker : Daniel Volkhart (7).
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Liberaal en vlaamsgezind.

De Schrober

- I. S.B.A. : jg. 1909-1910.
 K.B.B., FM : 17-X-1909.
 M.I.P. : 17-X-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Schrobt alle weken satyriek en humoristiek.
 4. *Formaat* : 43,5 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-X-1909.
 b. *Laatst bewaarde nummers* : 8-V-1910.
 5. *Drukker* : Buerbaum-Van der Goten (8), Moretuslei, 60. (cfr. 24-X-1902 e.v. nrs.).
 7. *Hoofdredacteur* : F. Lievens.
 9. *Adres* : Moretuslei, 60.
- IV. 1. Hekelblad.
 2. Conservatief en anti-socialistisch.

(1) L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 579.

(2) F. CHRISTIAENS, *De radicale Tendenzen in het Antwerpse politieke leven*, p. 106.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 73.

(4) L. WILS, *De politieke oriëntering van de Vlaamse beweging*, P. 34. Over Van Kerckhoven, zie L. BAECKELMANS, *Pieter Frans Van Kerckhoven 1818-1918*, Antwerpen, 1931. Over Verspreuwen, zie F. RENS, *Johan-Frans-Kornelis Verspreuwen* (Nederduitsch Letterkundig Jaerboekje voor 1861, pp. 159-161). Over Th. Van Ryswyck, zie M. ROOSES, *Jean-Théodore Van Ryswyck* (Biographie nationale, XX) 716-721).

(5) F. CHRISTIAENS, *op. cit.*, p. 106. Zie over hem M. ROOSES, *Jan Van Ryswyck, dichter, dagbladschrijver en volksredenaar* (Jan Van Ryswyck, dicht- en Prozawerken, dl. I, pp. V-LXV).

(6) P. FREDERICQ, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, dl. I, p. 92.

(7) F. CHRISTIAENS, *op. cit.*, p. 106.

(8) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 49-50.

Der Seemann - The Seaman

- I. M.I.P. : 15-I-1912.
S.B.A. : 15-II-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Organ für die Interessen der Seefahrenden Arbeiter. - Official organ for the Interest of the Seafaring Workman.
 4. *Formaat* : 37,5 × 26,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-I-1912.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-II-1912.
 4. *Uitgever* : Belgische Zeemansbond.
 7. *Redacteurs* : C. Mahlmann, St. Pietersvliet, 8.
- IV. 1. Vakblad, tweetalig : duits en engels.
 2. Niet gekend.

La Semaine

- I. S.B.A. : jg. 1901-1914.
A.M.V.C. : 8-X-1907 t/m 15-VIII-1910; 6-IV-1914.
M.I.P. : 29-VII-1901; 6-X-1901; 15-VI-1902; 11-XI-1905;
11-XI-1908.
- II. 2. *Ondertitel* :
Revue de la Vie Anversoise.
Journal Artistique, Théâtral et Mondaine. (cfr. 30-IX-1913 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* :
49,5 × 31,5; 4 blz.
49,5 × 31,5; 6 blz. (cfr. 2-X-1906 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
5 fr., 10 ct.
3 fr., 10 ct. (cfr. 1-X-1903 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-VII-1901.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 6-IV-1914.
 5. *Drukkers* :
Ch. Thibaut (1), Place de Meir, 18.
Flor. Burton, Soc. An., Courte rue Neuve, 28. (cfr. 8-X-1912 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

7. *Hoofdredacteur* :
Maurice Dubreuil. (cfr. 15-x-1912 e.v. nrs.).
Geen hoofdredacteur vermeld. (cfr. 7-I-1913 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
Place de Meir, 18.
Courte rue Neuve, 28. (cfr. 8-x-1912 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek en mondain blad.
2. Niet gekend.
- V. Voortzetting van *Ulenspiegel*.

La Semaine Religieuse d'Anvers et de la Province (1)
La Semaine Religieuse (1)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1873.
b. Nog bestaand in 1904.
4. *Uitgever* : J. F. Engels, rue du prince, 26.

Le Sémaphore Anversois (2)

- II. 2. *Ondertitel* : Journal quotidien des Intérêts Maritimes et Commerciaux.
5. *Periodiciteit* : D.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-XII-1878.
4. 5. *Uitgever-Drukker* : H. Ernest (3).
6. *Administrators* : E. Trépier, I. Grimaldi.
9. *Adres* : Rue de Nassau.

De Sinjoor

- I. M.I.P. : 8-I-1881.
- II. 2. *Ondertitel* : Tooneel- en letterkundig blad.
4. *Formaat* : 35,5 × 22; 4 blz.
6. *Prijs* : 3 fr.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155 en *Anvers Pressophile*, p. 93.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 93.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1880 (1).
 5. *Drukker* : Mees en Co (2), Apostelstraat, 14.
 7. *Hoofdredacteur* : Th. Van Haesendonck.
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. Niet gekend.

De Sinjoor

- I. M.I.P. : 28-IV-1895; VI-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Volksblad.
 4. *Formaat* : 30 × 22; 4 blz.
 6. *Prijs* : kosteloos.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 28-IV-1895.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : J. Jorssen (3), Hochstetterstraat, 21.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Liberaal en vrijzinnig.

De Sociaal-Demokraat

- I. S.B.A. : III-1909 (+ supplement).
- II. 3. *Motto* : De eerste en onontbeerlijke voorwaarde voor een socialistische massabeweging is te zijn onafhankelijk en zelfstandig tegenover alle burgerpartijen.
 Een werkliedenbeweging die niet in staat is haar leiders te controleren zal eens machien in handen dier leiders worden.
 4. *Formaat* : 43 × 31; 4 blz.
 6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1909.
 5. *Drukker* : De Voorzorg, J. De Grootd en Co (4), Ossenmarkt, 25.
 9. *Adres* : Bruylants, Jongelinckxstraat, 39.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Socialistisch.
 Oefent kritiek uit op diegenen die in socialistische rangen carrière willen maken, en op de kartelpolitiek van de „Antwerpsche Socialistische Federatie" (5).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 89.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.

(3) *Ibid.*, pp. 115-116.

(4) *Ibid.*, pp. 206-207.

(5) *De Sociaal-Demokraat*, supplement.

De Sociaal-Demokraat

- I. S.H.G. (R.U.G.) : 15-II-1913 t/m 30-III-1913; 7-VI-1913; 19-VII-1913; 30-VIII-1913; 25-X-1913; 22-XI-1913 t/m 17-I-1914; 1-II-1914 t/m 25-IV-1914.
S.B.A. : 5-I-1913; 25-X-1913.
M.I.P. : 2-X-1913.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan der Belgische Werklieden-Partij, Arrondissement Antwerpen.
Orgaan der Belgische Werklieden-Partij. (cfr. 15-II-1913 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 47,5 × 31,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : 2 W.
 6. *Prijs* : 1,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-I-1913.
b. *Einddatum* : 25-IV-1914.
 5. *Drukker* : Excelsior N.V. (1), Provinciestraat.
 9. *Adres* : „De Werker”, Diepestraat, 152.
- IV. 1. Partijblad.
 2. Socialistisch.
- V. Opgevolgd door *Volksgazet*.

De Socialist

- I. M.I.P. : 2/3-X-1887; 14-X-1887; 6-X-1890; 15-X-1890.
S.B.A. : 11-X-1887; 17-X-1890.
K.B.B., FM : 8-X-1887.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan der Antwerpsche federatie van Werkliedenvereeningen.
Orgaan der Antwerpsche Afdeeling der Werkliedenpartij. (cfr. 6-X-1890 e.v. nrs.).
 4. *Formaat* : 31 × 24; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : D.
 6. *Prijs* : 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-X-1887.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 17-X-1890.
 4. *Uitgevers* : J. Van Speybroeck, Diepestraat, 146.
 5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (2), Kathelijnevest, 33.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

(2) *Ibid.*, p. 187.

9. Adres : „De Werker” Diepestraat, 146.
- IV. 1. Politiekblad, partijblad in 1890.
 2. Socialistisch.
 Verdedigt, tegen de stellingen van het Gentse socialistische blad *Vooruit*, de eenheid van socialisten en anarchisten (1).

De Socialist

- I. M.I.P. : 26-IX-1903.
 S.B.A. : 3-X-1903.
 K.B.B., FM : 10-X-1903.
- II. 2. *Ondertitel* : Strijdblad der Socialistische Werkliedenvereniging „Hand in Hand”.
 3. *Motto* : De ontvoogding der werkers behoort hun zelve (Karl Marx).
 4. *Formaat* : 31,5 × 23,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-IX-1903.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-X-1903.
 4. *Uitgever* : Ch. Van Thielen.
 9. *Adres* : Veemarkt, 6.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
 2. Socialistisch.
 Voert oppositie met de sociaal-democraten.

La Soirée

- I. M.I.P. : 10-V-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Paraît le Dimanche Matin. Anciens „Feuilles du Soiriste”.
 4. *Formaat* : 46 × 31; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-V-1914 (2).
 5. *Drukker* : Imprimerie du Centre, 26, rempart Kipdorp.

(2) *De Socialist*, 11-X-1887, p. 1.

(1) Het exemplaar van 10-V-1914 betreft jg. III, nr. 1. Gezien het hier gaat om de voortzetting van een ander blad- waarvan we nergens een exemplaar of vermelding aantreffen- is dit nummer wellicht het eerste onder de nieuwe titel.

9. *Adres* : 18, rue Brederode.
IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

Le Sous-Officier Belge

- I. M.I.P. : 1-VII-1909; 1-IX-1909; 16-XII-1910; 1-VI-1911.
M.I.P., VH : 1-VIII-1913.
II. 2. *Ondertitel* : Organe paraissant le 1er et le 16 de chaque mois.
3. *Motto* : L'Union fait la force. Pas de Devoirs sans Droits.
Pas de Droits sans Devoirs. Tous les Belges sont égaux devant la loi.
4. *Formaat* :
33 × 23,5; 4 blz.
39 × 26,5; 4 blz. (cfr. 16-XII-1910 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
6. *Prijs* : 3 fr.
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-VII-1909.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-VIII-1913.
5. *Drukker* : Buerbaum-Van der Goten (1), Avenue Moretus, 60.
6. 7. *Directeur-Hoofdredacteur* : E. Pirlet.
IV. 1. Belangenblad, voor beroepsmilitairen.
2. Niet gekend.

Le Sphinx

- I. M.I.P. : 7-VI-1885; 23-VI-1885.
II. 2. *Ondertitel* : Littéraire et Artistique. Journal bi-hebdomadaire.
4. *Formaat* : 37,5 × 26,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
6. *Prijs* : 8 fr.; 15 ct.
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1885 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 23-VI-1885.
5. *Drukker* : H. Ernest (3), rue Houblonnière, 32.
6. *Directeur* : J. Ouvrard, 54, Avenue De Keyser.
7. *Hoofdredacteur* : Edg. Borny.
IV. 1. Artistiek blad.
2. Niet gekend.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 49-50.

(2) Het exemplaar van 7-VI-1885 vermeldt geen jaargang, geen nummer?

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

Le Sphinx

- I. M.I.P. : 7-II-1891.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire. Théâtres, Concerts, Bals, Arts, Littérature et Sport.
 4. *Formaat* : 35 × 26; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-II-1891 (1).
 5. *Drukker* : M. Brouwers et Co (2), Courte rue des Claires, 3.
- IV. 1. Artistiek en sportblad.
 2. Niet gekend.

Den Spiegel voor de Bouwwerkers

- I. M.I.P. : II-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Propagandablاد van de Vereenigde Bonden der Bouwnijverheid.
 3. *Motto* : Bouwwerkers! Spiegel U aan deze voorbeelden, overweeg ze goed en doe uw plicht door U aan te geven als lid onzer bonden.
 4. *Formaat* : 27,5 × 17,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : X-1911 (3).
 5. *Drukker* : Excelsior, N.V. (4), Provinciestraat, Noord, 130.
 9. *Adres* : St. Pietersvliet, 8.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Socialistisch.

Spiegels en Luybrechts

- I. S.B.A. : jg. 1880-1884 (5); 9-X-1880; 6-VIII-1881.
M.I.P. : 9-X-1880; 16-X-1880; 13-XI-1880; 12-II-1881;
12-X-1881; 24-IV-1882; 11-VIII-1883.
K.B.B., FM : 12-II-1881; 6-IX-1884.
- II. 2. *Ondertitel* : Liberaal Weekblad.

(1) Een potloodnota op het exemplaar van 7-II-1891 vermeldt „n° unique”.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 48.

(3) Het exemplaar van II-1912 betreft nr. 5.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

(5) Staat gekatalogeerd onder nr. 75333, doch bleek onvindbaar.

4. *Formaat* :
 $25 \times 16,5$; 4 blz.
 42×30 ; 4 blz. (cfr. 6-VIII-1881 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
 2 fr.
 4 fr.; 5 ct. (cfr. 6-VIII-1881 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 9-X-1880.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 6-IX-1884.
4. *Uitgever* : H. Poelaert.
9. *Adres* : Koepoortstraat, 60.
- IV. 1. Politiek blad.
2. Liberaal.

De Spoorweg (1)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1901.
 b. *Nog bestaand in* 1904.
9. *Adres* : Beeldekensstraat, 195.

Le Sport

- I. M.I.P. : 16-II-1897; 29-III-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire.
4. *Formaat* :
 $29,5 \times 19,5$; 4 blz.
 $37,5 \times 25,5$; 4 blz. (cfr. 29-III-1897).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
 1 fr.; 5 ct.
 2. 2 fr.; 5 ct. (cfr. 29-III-1897).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-II-1897 (2).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 29-III-1897.
7. *Hoofdredacteur* : Julien Bander, rue de la Petite Ourse, 10.
9. *Adres* : Rue de la Petite Ourse, 10.
- IV. 1. Sportblad (3).
2. A-politiek.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

(2) *La Presse Universelle*, jg. I, 1897, p. 88.

(3) Het exemplaar van 16-II-1897 is een gepolycopieerd nummer.

Le Sport Anversois

- I. M.I.P. : 24-II-1885.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe spécial de Canotage à l'Aviron et à la Voile, Turf, Escrime, Vélocipédie, Tir, Natation, Gymnastique
4. *Formaat* : 30,5 × 22,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W en M (2 ×) (1).
6. *Prijs* : 5 fr.; 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1884 (2).
5. *Drukker* : Jos. Ratinckx et Fils.
6. *Directeur* : Jules Ratinckx, Longue rue Neuve, 13.
7. *Redactie* : Grand Comptoir de la Bourse, Longue rue Neuve, 18-20.
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.

Het Sportblad

- I. M.I.P. : 28-III-1908; 23-V-1908; 21-VIII-1908; 31-VIII-1908; 15-I-1910; 20-IV-1911.
M.I.P., VH : 19-V-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Wielrijden, Automobilisme, Voetbal, Worstelen, Loopen, Zwemmen, enz.
Officieel Orgaan van het Sportkomiteit van de Belgische Wielrijdersbond. (cfr. 15-I-1910 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
31,5 × 23,5; 8 blz.
46 × 32; 4 blz. (cfr. 23-V-1908 e.v. nrs.).
46 × 32; 8 blz. (cfr. 15-I-1910).
46 × 32; 4 blz. (cfr. 20-IV-1911 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
W.
W (2 ×) en W (3). (cfr. 21-VIII-1908 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
5 fr.; 10 ct.
8 fr.; 10 ct. (cfr. 23-V-1908).
5 fr.; 5 ct. (cfr. 21-VIII-1908 e.v. nrs.).

(1) Het blad verscheen wekelijks in de zomer, half-maandelijks in de winter.

(2) Het exemplaar van 24-II-1885 betreft jg. I, nr. 9.

(3) Het blad verscheen halfwekelijks in de zomer, wekelijks in de winter.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 28-III-1908.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 19-V-1911.
 4. *Uitgever* : Jan Verhoeven (cfr. 28-III-1908).
 5. *Drukker* :
 Buerbaum-Van der Goten (1), Moretuslei, 60.
 Geen drukker vermeld. (cfr. 21-VIII-1908 e.v. nrs.).
 9. *Adres* :
 Pourbusstraat, 1.
 Moretuslei, 60. (cfr. 21-VIII-1908 e.v. nrs.).
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

Sport-Echo

- I. M.I.P. : 15-IV-1909; 28-V-1909; 9-II-1910; 15-IV-1912.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Eertijds „Football-Echo” Orgaan van de „Provincialen Wielrijdersbond”.
 Orgaan aller Sporten. (cfr. 15-IV-1912).
 4. *Formaat* :
 44,5 × 22,5; 8 blz.
 44,5 × 22,5; 4 blz. (cfr. 28-V-1909 e.v. nrs.).
 52,5 × 35,5; 4 blz. (cfr. 15-IV-1912).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
 3 fr.; 5 ct.
 5 fr.; 5 ct. (cfr. 15-IV-1912).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IV-1909.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-IV-1912.
 5. *Drukkers* :
 A. de Kanter (2), 35, Klapdorp.
 Aug. Van Nijlen (3), Klipdorpvest, 38. (cfr. 28-V-1909 e.v. nrs.).
 Idem, Kipdorpvest, 26. (cfr. 15-IV-1912).
 9. *Adres* :
 Lange Ypermansstraat, 22.
 Kipdorpvest, 26. (cfr. 15-IV-1912).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 49-50.

(2) *Ibid.*, p. 71.

(3) *Ibid.*, pp. 191-192.

- IV. 1. Sportblad.
- 2. A-politiek.
- V. Voortzetting van *Football-Echo*.

De Standaard

- I. S.B.A. : 20-XII-1906 t/m I-1912.
U.B.G. : jg. 1907 (onvolledig).
M.I.P. : 20-XII-1906; I-IV-1907; I-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Halfwekelijksch Nieuwsblad.
- 4. *Formaat* : 56,5 × 38; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
- 6. *Prijs* : 5 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-XII-1906.
b. *Laatst onderzochte nummer* : 29-III-1908 (1).
- 5. *Drukker* : Jan Bouchery (2), Hopland, 22.
- 9. *Adres* : St. Jacobsmarkt, 12.
- IV. 1. Informatie en opinieblad.
„Een blad dat de binnen- en buitenlandsche nieuwstijdingen, rubrieken over buitenlandsche Staatkunde, Kamer en Senaat, Feesten, Rechtbanken, Sport, Fondsen- en Handelsbeurs, in één woord al wat de inhoud onzer bestaande bladen uitmaakt, niet alleen bevat, maar ook insgelijks artikels opnemen zal over Kunsten, Wetenschappen, Economische Belangen, en eene flinke plaats aan onze eigen letterkunde inruimen” (3).
- 2. Neutraal en onafhankelijk.
„Een blad dat vrij van welken invloed ook, in alle ogenblikken, kalm en beraden, de strijd tot volksontwikkeling zal medevoeren en streven wil naar hoogere betrachtning en hoogere kultuur...” (3).

Statie Waes Kwartier

- I. M.I.P. : v-1910; VI-1910.
S.B.A. : v-1910; VI-1910.
K.B.B., FM : v-1910.

(1) Op 29 maart 1908 berichtte het blad dat het voortaan slechts bij gelegenheid zou verschijnen.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 44-45.

(3) *De Standaard*, 20-XII-1906, p. 1.

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Bond van het Statiewaeskwartier.
- 4. *Formaat* : 36,5 × 27; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : v-1910.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : vi-1910.
- 5. *Drukker* : F. Janssens-Dictus (1), Lange Posthoekstraat, 177.
- 9. *Adres* : St. Michielskaai, 51.
- IV. 1. Verenigingsblad.
- 2. Niet gekend.

De Ster

- I. A.M.V.C. : 24-v-1902 t/m 5-vii-1902.
- M.I.P. : 2-III-1902.
- II. 2. *Ondertitel* : Prachtige wekelijksche Illustratie.
- 4. *Formaat* : 24,5 × 17,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 1,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-III-1902.
- b. *Nog bestaand in 1904* (2).
- 5. *Drukker* : Witteryck, Brugge.
- 9. *Adres* : Lodewijk Heeren, Sleutelstraat, 37.
- IV. 1. Ontspanningsblad.
- 2. A-politiek.

De Ster

- I. M.I.P. : jg. V, nr. 1, s.d. ; jg. V, nr. 12, 1911 ; jg. VII nr. 5, s.d.
- M.I.P., VH : jg. V, nr. 7, 1911 ; jg. VI, nr. 12, 1912 ; jg. VII, nr. 15, 1913.
- S.B.A. : jg. V, nr. 1 (3) ; I-III-1911 ; jg. VIII, nr. 1, s.d.
- K.B.B., FM : nr. s.d.
- II. 2. *Ondertitel* : Veertiendaagsch blad voor volksontwikkelijg.
- 4. *Formaat* : 37,5 × 26,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : 2 W.
- 6. *Prijs* : 1 fr. (cfr. jg. VIII, nr. 1).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 114-115.

(2) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

(3) Dit nummer draagt een potloodnota : januari 1911.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1906.
 b. *Nog bestaand na W.O.I.* (1).
 5. *Drukkers* : P. Van Rooy en A. De Brabander, Lier.
- IV. 1. Politieblad.
 2. Christen-democratisch.

De Stoffelijke Belangen

- I. M.I.P. : 21-I-1900; 18-II-1900.
 S.B.A. : 21-I-1900; 18-II-1900.
- II. 2. *Ondertitel* : Onafhankelijk Weekblad van den Bond der Neeringdoeners, Vakbonden en Eigenaars.
 3. *Motto* : De middenstand is de kracht en den steun van het Vaderland!
 Eene welstellende burgerij brengt overal welvaart bij!
 4. *Formaat* : 37,5 × 29; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-I-1900.
 b. *Nog bestaand in 1904* (2).
 5. *Drukker* : J. Willekens (3), St. Paulusstraat, 45.
 9. *Adres* : Coquilhatstraat, 63.
- IV. 1. Verenigingsblad, voor middenstanders.
 2. Onafhankelijk.

De Strijd

- I. M.I.P. : 5-VII-1884; 13-VII-1884.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor verstandige lieden.
 4. *Formaat* : 35 × 26; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 28-VI-1884 (4).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 13-VII-1884.
 4. 6. *Uitgever-Directeur* : F. Martens, Lombaardstraat.
- IV. 1. Schimpblad.
 2. Niet gekend.

(2) E. BACHA en R. DUPIERREUX, *Périodiques belges*, p. 347.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 155.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 207-208.

(4) *Anvers-Pressophile*, p. 90.

De Strijd

- I. M.I.P. : x-1897; 31-v-1898.
S.B.A. : x-1897.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan der Jonge Liberale Wacht van Antwerpen en Afdeeling Borgerhout.
Orgaan der Jonge Liberale Wacht van Antwerpen en Afdelingen Borgerhout en Berchem. (cfr. 31-v-1898).
 4. *Formaat* : 30,5 × 23; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M. en O.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : x-1897.
b. *Nog bestaand in 1904* (1).
 7. *Redactie* : Nachtegaalstraat, 5.
 9. *Adres* : Dambruggestraat, 192.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
 2. Liberaal.

De Strijd (2)

- II. 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1900.
b. *Nog bestaand in 1904*.
 9. *Adres* : Avenue de Keyser, 19.

De Strijd

- I. K.B.B., FM : 13-ix-1903.
M.I.P. : 13-ix-1903.
S.B.A. : 13-ix-1903.
- II. 2. *Ondertitel* : Bijzondere uitgave van de Antwerpsche Afdeeling der Belgische Werkliedenpartij.
 4. *Formaat* : 42 × 26,5; 4 blz.
 6. *Prijs* : 3 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 13-ix-1903.
 4. *Uitgever* : Jos. Taillez.
 9. *Adres* : 152, Diepestraat.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Socialistisch.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 156.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 156.

De Strijd van Antwerpen

- I. M.I.P. : v-1906; x-1907.
K.B.B., FM : v-1906.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Liberalen Strijdersbond der 8ste Wijk.
4. *Formaat* : 36,5 × 25; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M (minstens 1 ×).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1906 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : x-1907.
5. *Drukker* : Rudolfstraat, 23.
9. *Adres* : Zuiderlei, 2.
- IV. 1. Politiek Strijdblad.
2. Liberaal.

Strijdblad

- I. K.B.B., FM : 31-v-1910.
M.I.P. : 31-v-1910.
S.B.A. : 31-v-1910.
- II. 2. *Ondertitel* : Liberaal Orgaan der 9e wijk (Kiel).
3. *Motto* : Der Waerheid trouw tot den Bedelzak.
4. *Formaat* : 31,5 × 23; 4 blz.
6. *Prijs* : 1,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 31-v-1910.
5. *Drukker* : H. De Rooy (2), Landbouwstraat, 120.
6. *Adres* : Landbouwstraat, 120.
- IV. 1. Politiek blad.
2. Liberaal.

Het Strijdblad

- I. M.I.P. : 1-1914.
K.B.B., FM : 1v-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van het Verbond der belangen van Herbergiers, Drankslijters en Koffiehuishouders van het arrondissement Antwerpen, aangesloten bij den Bond der Belgische en Uitlandsche journalisten.

(1) De exemplaren van v-1906 betreffen nrs. 4 en 5.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 77.

4. *Formaat* : 55 × 36; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M en O.
6. *Prijs* : Leden : gratis; 1,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1891 (1).
- b. *Laatst bewaarde nummer* : IV-1914.
5. *Drukker* : F. Wauters (2), St. Jansstraat, 56.
7. *Redactie* : Van Beersstraat, 33.
9. *Adres* : Hoofdlokaal : „Pelikaan”, Statieplein, 41.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.

De Strijder

- I. M.I.P. : XI-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Liberale Tooneel-, Letterkundige en Propaganda Vereeniging „De Jonge Tooneelstrijders”.
3. *Motto* : Altijd Vooruit.
4. *Formaat* : 31 × 21; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XI-1896.
- b. *Nog bestaand in 1904* (3).
5. *Drukker* : J.-P. Casie-Simons (4), Klappijstraat.
9. *Adres* : „Patria”, Van Straelenstraat, 4.
- IV. 1. Politiek en Artistiekblad.
2. Liberaal.

Le Suffrage Universel ou la Révolution 't Algemeen Stemrecht of de Omwenteling

- I. M.I.P. : 12-V-1878.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe Politique hebdomadaire. Wekelijksch Staatkundig Orgaan.
4. *Formaat* : 42 × 28; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 10 fr.

(1) Het exemplaar van 1-1914 betreft jg. XXIII, nr. 2.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 87-88.
 (3) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 156.
 (4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 53.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 12-v-1878 (1).
 4. *Uitgever* : H. Van den Abeele.
 9. *Adres* : Begijnenvoortvest, 82.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Vooruitstrevend.

Het Syndikaat van Handel en Nijverheid

- I. S.B.A. : 4-I-1896; 11-X-1896.
 M.I.P. : 22-II-1896; 13-IX-1896.
 K.B.B., FM : 22-II-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Antwerpen-Anvers.
 4. *Formaat* :
 46 × 34,5; 4 blz.
 46 × 32; 4 blz. (cfr. 13-IX-1896 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 4 fr.; 10 ct. leden : kosteloos.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-I-1896.
 b. *Nog bestaand in 1904* (2).
 5. *Drukker* : „La Métropole” (3), 29, Meir.
 9. *Adres* : Korte Nieuwstraat, 46 en Beggaardestraat, 15.
- IV. 1. Vakblad voor bedienden, klerken, reizigers en patroons.
 2. Katoliek.
 Het blad ontzegt zich evenwel alle inmengingen in de politiek (4).

Taal en Kunst

- I. M.I.P. : 22-VII-1894.
- II. 2. *Ondertitel* : Verschijnt alle weken.
 3. *Motto* : De taal is gansch het volk! Geen taal geen volk.
 4. *Formaat* : 20 × 14; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 0,40 fr./3M; 3 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 22-VII-1894.
 5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (5), 61, Walenstraat.

(1) De republikeinse jaartelling werd eveneens aangegeven.
 (2) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 156.
 (3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 191-192 : 652. VAN NIJLEN.
 (4) *Het Syndikaat van Handel en Nijverheid*, 4-I-1896, p. 4.
 (5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.

9. *Adres* : E. Dilis, Congresstaat, 25.
IV. 1. Artistiek blad.
2. Niet gekend.

Taal en Vrijheid

- I. S.B.A. : IV-1914.
II. 2. *Ondertitel* : Maandblad der Jonge Katholieke strijders.
3. *Motto* : Arbeid adelt.
4. *Formaat* : 43 × 31; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 10 ct.
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1901 (1).
9. *Adres* : Veemarkt, 9.
IV. 1. Politiek strijdblad.
2. Katoliek.

De Tabakbewerker

- I. M.I.P. : X-1896; XI-1896; XII-1896; IV-1897; XII-1903;
V-1905; XI-1907.
S.B.A. : X-1896; XII-1899.
II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Belgische Federatie.
3. *Motto* :
Arbeiders aller landen, vereenigt U.
De ontvoogding der werkers behoort aan hun zelve.
Werkers aller landen, vereenigt U. Arbeiders, de ontvoogding
behoort U zelve! (cfr. XII-1899).
Werklieden aller landen vereenigt U.
Arbeiders, de ontvoogding behoort U zelve! (cfr. XII-1903
e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 37,5 × 26,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* :
0,80 fr.
1,20 fr. (cfr. XII-1899 e.v. nrs.).
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : X-1896.

(1) Het exemplaar van IV-1914 betreft jg. XIV, nr. 4.

- b. *Voortgezet na W.O.I.* (1).
- 5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (2), Loestraat, 9.
- 9. *Adres* :
Diepestraat, 146.
Diepestraat, 152. (cfr. XI-1907).
- IV. 1. *Vakbondsblad*.
- 2. *Socialistisch*.

De Talenstudent

- I. S.B.A. : 19-XI-1898 t/m 7-X-1899.
A.M.V.C. : 19-XI-1898 t/m 7-X-1899.
M.I.P. : 19-XI-1898.
- II. 2. *Ondertitel* : *Weekschrift*.
- 4. *Formaat* : 26,5 × 17,5 ; 8 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 10 fr. ; 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-XI-1898.
b. *Einddatum* : 7-X-1899 (3).
- 5. *Drukkers* :
Cl. Thibaut (4), Gratiekapelstraat, 7.
A. Moortgat (5), Lange Herenthalschestraat, 25. (cfr. 6-v-1899 e.v. nrs.).
- 7. *Hoofdredacteur* : Antoon Moortgat.
- 9. *Adres* : Lange Herenthalschestraat, 25.
- IV. 1. *Informatieblad, voor taalstudie*.
- 2. *A-politiek*.

Le Tam-Tam Anversois Le Tam-Tam

- I. S.B.A. : 25-X-1868 t/m 25-XII-1869 (onvolledig).
M.I.P. : I-XI-1868 ; 17-I-1869 ; II-IV-1869 ; 19-XII-1869.
- II. 1. *Titel* : *Le Tam-Tam*. (cfr. 29-XI-1868 e.v. nrs.).

(1) Nog bestaand in 1925 : zie E. BACHA en R. DUPIEREUX, *Périodiques belges*, p. 350.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.
 (3) Hiervoor verwijzen we naar de catalogussteekkaart in de Stadsbibliotheek te Antwerpen.
 (4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.
 (5) *Ibid.*, p. 142.

2. *Ondertitel* :
 Littérature - Théâtres - Beaux-Arts - Actualités.
 Paraît tous les Dimanches, Mardis, Jeudis et Vendredis.
 Programme des Théâtres.
 Paraissant tous les Dimanches, Mercredis et Jeudis.
 Littérature - Beaux-Arts - Théâtres - Actualités. (cfr. 29-XI-1868 e.v. nrs.).
 Programme des Théâtres.
 Paraissant tous les Dimanches. Littérature - Beaux-Arts - Théâtres - Actualités. (cfr. 13-X-1869 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 34 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* :
 W (4 ×).
 W (3 ×). (cfr. 29 XI-1868 e.v. nrs.).
 W. (cfr. 13-X-1869 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
 7 fr./6m; 15 ct.
 4,50 fr./6m; 15 ct. (cfr. 29-X-1868 e.v. nrs.).
 4,50 fr./6m; 10 ct. (cfr. 8-I-1869 e.v. nrs.).
 4,50 fr./6m; 15 ct. (cfr. 31-I/I-II-1869 e.v. nrs.).
 4,50 fr./6m; 10 ct. (cfr. 2-X-1869 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-X-1868.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-XII-1869.
5. *Drukkers* :
 Ch. Mortelmans (1), Marché aux Chevaux, 7.
 L. Gerrits (2), rue de l'Empereur, 60. (cfr. 15-XI-1868 e.v. nrs.)
 Idem, Grande rue Goddaert. (cfr. 7-III-1869 e.v. nrs.).
 B. J. Mees (3), rue des Apôtres, 14. (cfr. 13-X-1869 e.v. nrs.).
3. 6. *Eigenaar-Directeur-Beheerder* :
 L. Lemaigent, rue Leys, 2.
 Idem, Hotel de l'Univers (près du Théâtre Royal). (cfr. 27/28-I-1869 e.v. nrs.).
 Idem, Place Teniers. (cfr. 7-III-1869 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek blad.
 2. A-politiek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 143-144.

(2) *Ibid.*, pp. 119-120 : 828. KENNES.

(3) *Ibid.*, pp. 136-137.

Taptoe!

- I. S.B.A. : 1-1-1911 t/m jg. IV, nr. II, s.d., 1914.
M.I.P. : 1-1-1911; 8-1-1911; 20-1-1913.
M.I.P., VH : jg. II, nr. 41, s.d., 1912.
K.B.B., FM : 1-1-1911; 20-1-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Vaderlandschen Bond tegen alcoholisme (Prov. Antwerpen).
3. *Motto* :
Een denkend volk drinkt niet.
Een drinkend volk denkt niet.
Voor de eer des Vaderlands, het geluk des huisgezins en het Maatschappelijk Welzijn. (cfr. jg. III, nr. 1, s.d., e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
31 × 22; 4 blz.
37.5 × 26; 4 blz. (cfr. jg. III, nr. 1, s.d., e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
W.
M (2 ×). (cfr. jg. III, nr. 1, s.d., e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
1 fr.; 2 ct.
1 fr.; 5 ct. (cfr. jg. III, nr. 1, s.d., e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1-1911.
b. *Laatst bewaarde nummer* : jg. IV, nr. II, s.d. 1914.
4. *Uitgever* :
W. Snel. (cfr. II, nr. 29, s.d. e.v. nrs.).
Geen uitgever vermeld. (cfr. III, nr. 1, s.d., e.v. nrs.).
9. *Adres* :
Houwerstraat, 7.
Provinciestraat, 87. (cfr. 19-VIII-1911 e.v. nrs.).
A. Coomans, Provinciestraat, 87. (cfr. jg. III, nr. 1, s.d., e.v. nrs.).
- IV. 1. *Opinieblad*, voor de bestrijding van het alcoholisme, tweetalig.
2. A-politiek.

Le Temps

- I. M.I.P. : 10-XI-1906; 14-IX-1907; 2-XI-1907.
S.B.A. : 10-XI-1906; 17-XI-1906.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal hebdomadaire.

Politique, Scientifique, Littéraire, Artistique, Financier, Théâtral, Sportif. Bulletin immobilier.

Journal hebdomadaire.

Politique, Scientifique, Littéraire, Artistique, Théâtral, Sportif. Bulletin immobilier. (cfr. 14-IX-1907 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :
40 × 23; 8 blz.
50 × 38; 4 blz. (cfr. 14-IX-1907 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-XI-1906.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 2-XI-1907.
9. *Adres* : Rue de l'Offrande, 8.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
2. Niet gekend.

Thijl Uilenspiegel

- I. S.B.A. : 3-X-1858.
M.I.P. : 17-X-1858.
- II. 3. *Motto* : Geprezen door dezen, miskend door genen, lachen wij met de zotte en kastijden de boozen.
... Wij steken den draak met alles, uit vrees dat wij er anders ons zouden moeten over bedroeven.
4. *Formaat* : 21 × 15; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen 6 fr.; elders 8 fr.; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 12-IX-1858 (1).
b. *Einddatum* : Begin 1859 (2).
5. *Drukker* : L. Schotmans (3), Noordstraat, 1.
- IV. 1. Spotblad.
2. Niet gekend.

Tijdingen van de Katholieke Vlaamsche Hoogeschool Uitbreiding

- I. M.I.P. : 5-XI-1905; 26-XI-1905.
- II. 4. *Formaat* : 26 × 19; 4 blz.

(1) L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 583.

(2) *Anvers-Pressophile*, p. 94.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 163.

5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-XI-1905.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 26-XI-1905.
4. *Uitgever* : Ch. Van Loock, St. Andriesstraat, 9.
9. *Adres* : Wolstraat, 10.
- IV. 1. Informatieblad.
2. Katoliek.

Tijl Uilenspiegel

- I. S.B.A. : 12-X-1901 (nr. 1); 15-III-1902.
 M.I.P. : 12-X-1901; 15-III-1902.
- II. 4. *Formaat* : 30 × 21; 8 blz.
 45 × 28; 4 blz. (cfr. 18-I-1902 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
 5 fr.; 10 ct.
 3 fr.; 5 ct. (cfr. 18-I-1902 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 12-X-1901.
 b. *Einddatum* : 1902 (1).
5. *Drukker* : Alph. De Witte (2), Turnhoutschebaan, 350.
7. *Redacteur* : Rafaël Verhulst.
9. *Adres* : Turnhoutschebaan, 350.
- IV. 1. Sportblad.
2. Vlaamsgezind.

Tijdschrift van de Maatschappij van onderlingen Bijstand der Vereenigde Stoomketelmakers, IJzerscheepsbouwers en andere Metaalbewerkers „Antverpia”

- I. K.B.B., FM : 18-X-1891.
 S.B.A. : 15-V-1892.
- II. 4. *Formaat* : 22 × 15; 8 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1888 (3).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-V-1892.
- IV. 1. Vak- en mutualiteitsblad.
2. Niet gekend.

(1) Hiervoor verwijzen we naar de catalogussteekkaart in de Stadsbibliotheek te Antwerpen.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 84.

(3) Het exemplaar van 18-V-1891 betreft jg. IV, nr. 11.

Le Tintamare Belge

- I. M.I.P. : 10-XII-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : Littéraire, Artistique, Sportif et Théâtral.
 4. *Formaat* : 36,5 × 26,5 ; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 10-XII-1893.
 5. *Drukker* : Rue Van Leries, 28.
 9. *Adres* : Rue Van Leries, 28.
- IV. 1. Artistiek en sportblad.
 2. Niet gekend.

Le Tir

- I. M.I.P. : III-1904 ; IV-1905 ; X-1906.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal de Sport. Organe officiel de la Société „Les Francs Tireurs anversois”.
 4. *Formaat* : 38,6 × 26,5 ; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 2 fr. ; 20 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1904.
 - b. *Laatst bewaard nummer* : X-1906.
 5. *Drukker* : Fr. Janssens-Anthonis (1), rue de la Reine, 5.
 9. *Adres* : Rue du Pélican, 18.
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

Le Tireur Belge

- I. M.I.P. : 8-XII-1892.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe principal des tirs à l'arc, arbalète à ball ainsi que tous les autres tirs en général.
 4. *Formaat* : 47 × 31 ; 2 blz.
 5. *Periodiciteit* : W (2).
 6. *Prijs* : Maatschappijen : 8 fr. ; 4 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-XII-1892.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 172-173 : 559. THEUNIS.

(2) Het blad verscheen wekelijks voor de periode 15 april tot en met 15 november.

4. 5. *Uitgever-Drukker* : Emile Vermeire (1), rue Van Straelen, 58.
 9. *Adres* : Rue Van Straelen, 58.
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.

De Toekomst

- I. S.B.A. : 6-II-1858 t/m 27-V-1860.
M.I.P. : 31-X-1868.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Algemeene Belangen.

 4. *Formaat* :
37 × 25,5 ; 4 blz.
50 × 33,5 ; 4 blz. (cfr. 18-IX-1858 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-II-1858.
b. *Einddatum* : 27-V-1860.

 2. 3. 4. *Stichter-Eigenaar-Uitgever* : F. Outendirck (2).
 5. *Drukker* :
J. Jorssen (3), Steenhouwersvest, 27.
Idem, Vrijdagstraat, 6. (cfr. 19-VI-1858 e.v. nrs.).
Idem, Ammanstraat, 1. (cfr. 18-IX-1858 e.v. nrs.).
 7. *Hoofdredacteur* : F. Outendirck (2).
 9. *Adres* :
Steenhouwersvest, 27.
Vrijdagstraat, 6. (cfr. 19-VI-1858 e.v. nrs.).
Ammanstraat, 1. (cfr. 18-IX-1858 e.v. nrs.).

- IV. 1. Informatieblad en opinieblad.

 2. Liberaal, Vlaamsgezind, ministerieel.

- V. Voortzetting van het liberale kiesblad „Lanteern-Magiek” (4).

De Toekomst

- I. K.B.B., FM : XI-1898.
M.I.P. : XI-1898.
S.B.A. : XI-1898.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 200-201.

(2) L. WILS, *De liberale Antwerpse dagbladen 1857-1864*, p. 32.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(4) *Anuers-Pressophile*, p. 94.

- II. 2. *Ondertitel* : Volksgezind Strijdblad.
 Maandelijksch Orgaan der „Demokratische Voorwacht” van Antwerpen.
3. *Motto* : Alles voor God en het Volk!
 Rechtvaardigheid en Broederliefde.
4. *Formaat* : 38 × 23; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XI-1898.
 b. *Nog bestaand in* 1904 (1).
5. *Drukkers* : Th. De Smet en Van Praet (2), Rogier, I.
9. *Adres* : Trapstraat, 23.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
2. Christen-democratisch.

De Toekomst

- I. M.I.P. : 25-I-1885.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandblad tot bevordering der levensverzekering.
4. *Formaat* : 31 × 23; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : Gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-I-1885.
5. *Drukkers* : H. Majoor en J. Van Opstal (3), Pruinenstraat, 49.
9. *Adres* : Pruinenstraat, 49.
- IV. 1. Informatieblad.
2. A-politiek.

De Toekomst

- I. M.I.P. : 30-VI-1907; 1-IX-1907; 22-IX-1907; 29-IX-1907
 27-X-1907.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Vakblad voor Hoender-, Duif-, Konijn-, Hond- en Kanarie-
 liefhebbers en Kweekers.
 Weekblad verschijnende des Zondags.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 156.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 78.

(3) *Ibid.*, p. 133.

Vakblad voor Hoender, Duiven, Konijnen, Kanarielifhebbers en Kweekers.

Weekblad verschijnende des Zondags voor Stad en omliggende (cfr. 1-IX-1907 e.v. nrs.).

Bonds- en Vakblad wekelijks verschijnende.

Eenig en bestgeschikt Vlaamsch Vakblad. (cfr. 29-IX-1907 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

45 × 29; 4 blz.

29 × 21,5; 8 blz. (cfr. 29-IX-1907 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* : W.

6. *Prijs* : 4,50 fr.; 10 ct.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 30-VI-1907.

b. *Laatst bewaarde nummer* : 27-X-1907.

5. *Drukkers* :

C. J. A. Beerts (1), Oude Koornmarkt, 21.

A. de Fosse (2). (cfr. 29-IX-1907 e.v. nrs.).

7. *Hoofredacteur* : H. Sagers. (cfr. 29-IX-1907 e.v. nrs.).

9. *Adres* : Kerkstraat, 132.

IV. 1. Vakblad.

2. A-politiek.

De Toeter

I. M.I.P. : 25-II-1906; X-1906.

II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van de Diesterschen Kring van Antwerpen

4. *Formaat* : 32,5 × 23,5; 4 blz.

6. *Prijs* : 1,50 fr.; 10 ct. M.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1903 (3).

b. *Laatst bewaarde nummer* : X-1906.

5. *Drukker* : F. Renders en Zonen (4), Van Urselstraat, 24.

9. *Adres* : Dodoensstraat, 14.

IV. 1. Verenigingsblad.

2. Niet gekend.

Het Tooneel

I. M.I.P. : 12-I-1895.

II. 2. *Ondertitel* : Weekblad.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 39.

(2) *Ibid.*, p. 69.

(3) Het exemplaar van 25-II-1906 betreft jg. IV, nr. 2.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 152-153.

3. *Motto* : Mens sane in corpore sano (Juvenal).
De wereld is een schouwtoneel. (J. v. d. Vondel).
4. *Formaat* : 33 × 22; 6 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 2,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1892 (1).
5. *Drukker* : Alph. De Witte (2), Steenweg, 350, Borgerhout.
9. *Adres* : Provinciestraat, 64 (Noord).
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

Het Tooneel

1. M.I.P. : 30-IX-1900; 6-X-1900.
- II. 2. *Ondertitel* : Tooneelnieuws en Kunstbelangen.
4. *Formaat* :
30,5 × 23,5; 4 blz.
39,5 × 31,5; 4 blz. (cfr. 6-X-1900).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3,50 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1900 (3).
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 6-X-1900.
9. *Adres* : Carnotstraat, 143/3.
- IV. 1. Artistiekblad.
2. A-politiek.

Tooneelblad

Het Tooneel in en buiten de Schouwburg

- I. M.I.P. : 16-IX-1893; 24-III-1894; 23-IX-1894; 20-X-1894;
29-XII-1894.
- II. 1. *Titel* : Het Tooneel in en buiten den Schouwburg. (cfr.
23-IX-1894 e.v. nrs.).
2. *Ondertitel* :
Het Tooneel in en buiten den schouwburg. Wekelijks.
Geen ondertitel. (cfr. 23-IX-1894 e.v. nrs.).
3. *Motto* : De Wereld is een Schouwtooneel. J. v. d. Vondel.

(1) Het exemplaar van 12-I-1895 betreft jg. III, nr. 77.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 84.

(3) De exemplaren van 30-IX-1900 en 6-X-1900 betreffen jg. I.

4. *Formaat* :
 $17,5 \times 12$; 12 blz.
 31×23 ; 4 blz. (cfr. 23-IX-1894 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
 3 fr.; 5 ct.
 2 fr.; 5 ct. (cfr. 24-III-1894).
 2,50 fr.; 5 ct. (cfr. 23-IX-1894 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-IX-1893.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 29-XII-1894.
 5. *Drukker* : Wed. De Backer (1), Zirkstraat, 35. (cfr. 16-IX-1893)
 9. *Adres* :
 Zirkstraat, 35.
 Ketsstraat, 69. (cfr. 24-III-1894).
 Otto Veniusstraat, 12. (cfr. 23-IX-1894 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Artistiek blad*.
 2. *A-politiek*.

Tooneelblad

- I. *M.I.P.* : 5-x-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : „De Eglantier”. Weekblad voor Tooneel, Kunst en Letteren.
 4. *Formaat* : $31,5 \times 23,5$; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1912 (2).
 4. *Uitgever* : „De Pioen”.
 7. *Redactie* : Verbondstraat, 12, Berchem.
 9. *Adres* : Edw. Peckerstraat, 37.
- IV. 1. *Artistiek blad*.
 2. *A-politiek*.

Het Tooneelblad

- I. *S.B.A.* : jg. 1904-1907.
A.M.V.C. : 1-x-1904 t/m 23-III-1907.
M.I.P. : 1-x-1904.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 166-168 : 532. SIX.
 (2) Het exemplaar van 5-x-1912 betreft jg. I, nr. 6.

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Zuid-Nederlandschen Tooneelbond.
4. *Formaat* : 46 × 29; 6 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 2,50 fr. (1) 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-X-1904.
- b. *Einddatum* : 23-III-1907.
4. 5. *Uitgevers-Drukkers* :
- L. Dela Montagne (2), Wijngaardstraat, 10.
- J. Kenis (3), Offerandestraat, 8. (cfr. 1-X-1905 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
- Melkmarkt, 17.
- St. Jansplaats, 47. (cfr. 29-IX-1906 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiekblad.
2. A-politiek.
- V. Voortzetting van *Het Nederlandsch Tooneel*.
Opgenomen in *Lucifer* van 1907 af.

Tooneelblad (4)

- II. 2. *Ondertitel* : van Lod. Janssens en Zonen (5), Drukkers-Uitgevers.
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-IX-1894.
9. *Adres* : Carnotstraat, 125.

De Tooneelvriend

- I. M.I.P. : 16-IX-1891.
- II. 2. *Ondertitel* : Tooneelblad voor Iedereen.
4. *Formaat* : 31,5 × 23,5; 4 blz.
6. *Prijs* : 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 16-IX-1891.
5. *Drukker* : Jan Bouchery (6), Hopland, 30.
9. *Adres* : Lange Gang, 2.
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

(1) Het blad verscheen enkel tijdens het toneelseizoen.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 109-110 : 301. JANS.

(3) *Ibid.*, pp. 118-119.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 96.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 113-144.

(6) *Ibid.*, pp. 44-45.

Het Toonkunstenaarsblad van Antwerpen

- I. S.B.A. : I-II-1897 t/m I-II-1899.
M.I.P. : I-II-1897; I-V-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Toonkunstenaarsbond.
Organe de l'Association des Artistes Musiciens.
 4. *Formaat* : 44 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 2,50 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-II-1897.
b. *Laatst bewaarde nummer* : I-II-1899.
 5. *Drukker* : Alph. Schuybroeck (1), Capucinersstraat, 20.
 9. *Adres* : Jerusalemstraat, 7.
- IV. 1. Mutualiteitsblad, tweetalig.
 2. Onpartijdig.
„Wij zijn volstrekt onzijdig op het politiek, wijsgeerig en godsdienstig gebied” (2).

Touche à Tout

- I. M.I.P. : nr. 5, 1876 (3).
- II. 2. *Ondertitel* : Pisciculture, Beaux-Arts, Politique, Primeurs, Potaux, Roses, Annonces, Sport, Commerce, Finances.
 4. *Formaat* : 31 × 24; 8 blz.
 6. *Prijs* : 30 ct.
- III. 4. *Uitgever* : Nieuwenhuysen.
- IV. 1. Algemeen informatieblad.
 2. Niet gekend.

Le Tour du Monde

- I. M.I.P. : 17-II-1878; 14-XII-1882; 8-III-1884; 23-IX-1891.
S.B.A. : I-XII-1881; 27-I-1886.
K.B.B., FM : 9-X-1879.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal d'Utilité générale. Littérature, Finances, Commerce, Marine.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 164-165.

(2) *Het Toonkunstenaarsblad van Antwerpen*, I-II-1897, p. 1. e.v. nrs.

(3) Volgens een potloodnota.

Journal d'Utilité générale. Littéraire, Finances, Commerce, Marine. (cfr. I-XII-1881 e.v. nrs.).

Journal d'Utilité générale. Littéraire, Finances, Commerce, Marine. (cfr. 27-I-1886 e.v. nrs.).

4. *Formaat* : 54 × 39; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
 6. *Prijs* : 7,50 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1877 (1).
3. *Eigenaar* :
L. Legros, Meir 45.
Idem, Oude Beurs, 35. (cfr. 27-I-1886 e.v. nrs.).
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : Ch. Simons (2).
- IV. 1. Informatieblad.
2. Niet gekend.

De Trambediende

- I. K.B.B., FM : 24-VII-1904.
M.I.P. : 24-VII-1904.
S.B.A. : 24-VII-1904.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Antwerpsche Trambedienden.
3. *Motto* : De ontvoogding en lottsbetering der bedienden moet hun eigen werk zijn.
4. *Formaat* : 32 × 24; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 24-VII-1904.
5. *Drukker* : Jos. Reynaert (3), Pelikaanstraat, 120.
6. *Beheerder* : Norbert Rassaert.
9. *Adres* : Leopold de Waelstraat, 121.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.

De Trambediende

- I. K.B.B., FM : VIII-1913.
M.I.P. : VIII-1913.
S.B.A. : VIII-1913.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 97.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 166.

(3) *Ibid.*, p. 154

- II. 2. *Ondertitel* : Maandelijksch Orgaan der Maatschappij „De Vereenigde Trambedienden van Antwerpen”.
4. *Formaat* : 38 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VIII-1913.
5. *Drukker* : Jos. Heylen (1), Bredastraat, 58, Dam.
9. *Adres* : Emiel Banningstraat, 51.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.

De Transportarbeider

- I. S.B.A. : I-1914 t/m VII/VIII-1914.
M.I.P. : I-1914.
M.I.P., VH : V-1914.
U.B.G. : I/II-1914; IV/V-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Belgischen Transportarbeidersbond.
4. *Formaat* : 23,5 × 15,5; 12 à 16 blz.
5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
6. *Prijs* : Leden : gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-1914.
b. *Laatst onderzochte nummer* : VII/VIII-1914.
Voortgezet na W.O.I.
5. *Drukker* :
„Excelsior” (2), Provinciestraat, 130.
Idem, Baron Joostenstraat, 2. (cfr. VI-1914 e.v. nrs.).
9. *Adres* : Diepestraat, 152.
- IV. 1. Vakbondsblad, voor trambedienden, voerlieden, dokkers en zeelieden.
2. Socialistisch.
„We meenen verder, dat er in onze centrale plaats moet zijn voor mensen die geloven zoowel als voor degenen die niet gelooven. Om deze reden zullen we er streng voor waken, dat ons blad geen anti-klerikaal of anti-godsdienstig blad worde. Onzen bond staat op het standpunt van den klassen-

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.

(2) *Ibid.*, p. 92.

strijd, de klassenstrijd erkennen we en zullen we onze leden leeren strijden" (1).

V. Voortzetting van *De Zeeman*.

Le Travailleur du Bois - De Houtbewerker

- I. M.I.P. : IX-1906.
M.I.P., VH : II-XII-1905.
K.B.B., FM : I-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe mensuel de la Fédération nationale du Bois de la Belgique.
Maandelijksch orgaan der Nationale Federatie der Houtbewerkers van België.
3. *Motto* : Houtbewerkers van gansch België vereenigt U in één enkele Federatie, dan eerst zullen uwe grieven verdwijnen.
4. *Formaat* : 37,5 × 26,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 0,75 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1905 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : I-1907.
5. *Drukker* : De Voorzorg, J. De Grootd (3), Ossenmarkt, 25.
9. *Adres* : Somersstraat, 45.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.

Le Travailleur de Fabrique

- I. M.I.P. : VI-1911; VIII-1911; V-1913.
M.I.P., VH : II-1913; III-1913.
K.B.B., FM : VI-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe du Syndicat Belge des Ouvriers de Fabrique.
4. *Formaat* :
31,5 × 23,5; 2 blz.
31,5 × 23,5; 4 blz. (cfr. VIII-1911).
37,5 × 26,5; 4 blz. (cfr. V-1913).

(1) *De Transportarbeider*, I-1914, p. 2.

(2) Het exemplaar van II-XII-1905 betreft jg. I, nr. 3.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : II-1911 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : v-1913.
 5. *Drukker* : Excelsior (2), rue de la Province, 130 (Nord).
 9. *Adres* : Rue Basse, 152.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Socialistisch.

Le Travailleur du Tabac

- I. M.I.P. : x-1896; II-1897; XI-1907.
 M.I.P., VH : I-VIII-1899.
 S.B.A. : x-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe de la Fédération Belge.
 3. *Motto* : Prolétaires de tous les pays. Unissez-vous.
 L'émancipation des Prolétaires appartient à eux mêmes.
 4. *Formaat* : 37 × 26; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1,20 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : x-1896.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : XI-1907.
Voortgezet na W.O.I. (3).
 5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (4), Loosstraat, 9.
 9. *Adres* : Rue Basse, 146.
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Socialistisch (5).
- V. Franstalige uitgave van *De Tabakbewerker*.

Le Travailleur du Transport

- I. S.B.A. : I-1914 t/m VII-1914.
 M.I.P. : I-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe de l'Union Belge du Transport.
 4. *Formaat* : 23,5 × 15,5; 8 blz.

(1) Het exemplaar van VI-1911 betreft jg. I, nr. 5.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.
 (3) Nog bestaand in 1925, zie E. BACHA en R. DUPIERREUX, *Périodiques belges*, p. 360.
 (4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.
 (5) Zie daarover L. BERTRAND, *Histoire de la démocratie et du socialisme en Belgique depuis 1830*, dl. II, p. 629.

- 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
- 6. *Prijs* : Leden : gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-1914.
- b. *Laatst onderzochte nummer* : VII-1914.
- Voortgezet na W.O.I.*
- 5. *Drukker* :
- „Excelsior” (1), rue de la Province, 130.
- Idem, rue Baron Joostens, 2. (cfr. VI-1914 e.v. nrs.).
- 9. *Adres* : 152, rue Basse.
- IV. 1. Vakbondsblad.
- 2. Socialistisch.
- V. Franstalige uitgave van de *Transportarbeider*.

De Treinbediende

- I. S.B.A. : XII-1911 ; XI-1912 ; I-1913 ; II-1913 ; IV-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
- Maandblad der Verbroedering van Vlaamsche Hoofd- en Treinwachters.
- Erkende vakvereniging door ministrieel besluit van Februari 1911.
- 3. *Motto* :
- Vooruit! De jonge vlaamsche schaar.
- Vooruit! Met iever al te gaar.
- Vooruit! Eenieder hou zich sterk.
- Vooruit! Voor ons misprezen werk!
- Vooruit! Tor spijt van wie 't benijdt.
- Vooruit! Spijts laster en verwijt.
- Vooruit! Spijts onverschilligheid.
- En lafheid en kwaadwilligheid,
- Spijts ontrouw en spijts misverstand.
- Spijts vijand en spijts dwingeland.
- Vooruit!!!
- (Albrecht Rodenbach).
- 4. *Formaat* : 55 × 36 ; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 2 fr. ; leden : gratis.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1911.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : IV-1914.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

5. *Drukkers* :
Fr. Wouters (1), Coenstraat, 3.
J. V. Schoepen (2), Prinsesstraat, 42. (cfr. II-1913).
 6. *Bestuurder* : Arnoe. (cfr. IV-1914).
 9. *Adres* :
Betoogingstraat, 46, Borgerhout.
Karel Rogierstraat, 4. (cfr. IV-1914).
- IV. 1. Vakblad.
2. Vlaamsgezind.

De Tribuun

- I. M.I.P. : v-1911; 27-v-1911; 26-x-1912.
K.B.B., FM : v-1911; 8-vii-1911; viii-1913.
S.B.A. : v-1911; 15-vii-1911; 2-iii-1912.
- II. 2. *Ondertitel* :
Wekelijksch Orgaan der Maatschappij voor Vrije gedachte
„De Solidairen” van Antwerpen.
Weekblad der Maatschappij „De Solidairen”. (cfr. 8-vii-1911
e.v. nrs.).
Weekblad der Maatschappij „De Solidairen”.
Vlaamsch Wekelijksch Nationaal Orgaan van de Belgische
Vrijdenkersbond. (cfr. 2-iii-1912 e.v. nrs.).
Orgaan der Maatschappij De Solidairen.
Maandblad voor Vrije Gedachten. (cfr. viii-1913).
4. *Formaat* : 42 × 31; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
M. (cfr. viii-1913).
6. *Prijs* :
2,50 fr.; 5 ct.
1,10 fr. (cfr. viii-1913).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : v-1911.
b. *Laatst bewaarde nummer* : viii-1913.
Voortgezet na W.O.I.
5. *Drukker* : Excelsior (3), Provinciestraat, 130.
7. *Redacteurs* :
Frans Engels, Borgerhoutschestraat, 36.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 210.

(2) *Ibid.*, p. 162.

(3) *Ibid.*, p. 92.

- Jan Uytenbroeck, Van Immerseelstraat, 20. (cfr. VIII-1913).
9. Adres :
 „Antwerpsch Koffiehuis”, Van Straelenstraat, 6.
 Van Immerseelstraat, 20. (cfr. VIII-1913).
- IV. 1. Verenigingsblad en opinieblad.
 2. Vrijzinnig.
- V. Voortzetting van *De Rede*.

De Trompet

- I. S.B.A. : 9-III-1862; 29-VI-1862; 21-I-1866 t/m 9-XII-1866.
 K.B.B., FM : 14-XII-1862.
- II. 2. Ondertitel : Nieuws- en Annoncenblad.
 4. Formaat : 37 × 26; 4 blz.
 5. Periodiciteit : W.
 6. Prijs : Antwerpen : 1,50 fr./3M; elders 1,60 fr./3M; 12 ct.
- III. 1. a. Stichtingsdatum : 1-1862 (1).
 b. Einddatum : 9-XII-1866.
 4. 5. Drukker : J. Jorssen (2), Hochstetterstraat, 21.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Liberaal, Meetinggezind en vooruitstrevend.
 „De Trompet was een Meeting-orgaan, zeer actief voor zuiver algemeen stemrecht, anti-militarisme, Vlaamse en „Antwerpse” beweging, onpartijdig tussen liberalisme en katholicisme, en met een zekere bekommernis voor de specifieke arbeidersbelangen” (3).
 In 1866 trad *De Trompet* volledig het programma van de zopas gestichtte „Union Libérale” bij (4).
- V. Versmolten op 16 december 1866 met *De Vrijheid*.

La Trompette

- I. S.A.A. : 5-I-1837 t/m 29-XII-1837.
 S.M.A. : 23-I-1858; 8-II-1858; 9-II-1858; 10-II-1858; 11-II-1858.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 94.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

(3) L. WILS, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Antwerpse arbeidersbeweging 1850-1872* De Gids op maatschappelijk gebied, 1961, nr. 1, p. 49).

(4) Zie daarover *De Trompet*, 7-X-1866, p. 1.

- M.I.P. : 12-XI-1839; 27-VII-1843; 13-I-1852;
 K.B.B., FM : 11-VI-1853; 4-II-1858.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Feuille Maritime rédigéé par les Courtiers de Navires jurés.
 (cfr. 3-VII-1837 e.v. nrs.).
 Annonces Maritimes, rédigéés par les Courtiers de navires.
 (cfr. 27-VII-1843).
 Feuille Officielle Maritime émanant des courtiers de navires.
 (cfr. 13-IX-1852 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 18 × 10; 2 blz.
 22 × 15; 4 blz. (cfr. 13-IX-1852 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
 D (4 ×).
 D. (cfr. 13-IX-1852 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1802 (1).
 b. *Einddatum* : 1858.
5. *Drukker* : Ve J. Saeyens (2), Vieille Bourse. (cfr. 13-IX-1852 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Rue d'Arenberg, 1644.
 Rue Léopold, 1742. (cfr. 12-XI-1839).
 Rue des Juifs, 1332. (cfr. 27-VII-1843 e.v. nrs.).
 Rue des Juifs, 3. (cfr. 23-I-1858 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Maritiem blad*.
2. *A-politiek*.
- V. In 1858 voortgezet door de *Lloyd Anversois*.

Le Troubadour

- I. M.I.P. : 1-I-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal Théâtral, Littéraire, Artistique et Sportif.
4. *Formaat* : 48 × 30; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 1 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-I-1893.
9. *Adres* : Rue Porte-aux-Vaches, 51.
- IV. 1. *Artistiek- en sportblad*.
2. *A-politiek*.

(1) *Lloyd Anversois* (Jubileumnummer), 20-III-1957, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 158-159.

Tybaert De Kater

- I. S.B.A. : 24-VIII-1890 t/m 4-X-1914 (onvolledig).
A.M.V.C. : 24-VIII-1890 t/m 4-X-1914.
U.B.G. : jg. 1896, 1900-1914 (onvolledig).
M.I.P. : 31-VIII-1890; 12-X-1890; 21-VIII-1892; 20-VIII-1893;
5-V-1895; 30-VI-1895; 25-VIII-1897.
M.I.P., VH : 19-VI-1892; 6-VIII-1899.
K.B.B., FM : 21-IX-1890; 21-VIII-1892; 20-VIII-1893; 23-
VIII-1896; 15-VIII-1897'
- II. 2. *Ondertitel* : Een weekblad voor verstandige lieden, opgesteld door zeven Filozofen.
3. *Motto* : Wie slim wilt wezen moet Tybaert lezen.
4. *Formaat* : 32 × 23; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 4,50 fr. ; 10 ct.
2,50 fr. ; 5 ct. (cfr. 23-VIII-1891 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 24-VIII-1890.
b. *Laatst onderzochte nummer* : 4-X-1914.
Voortgezet na W.O.I.
4. *Uitgevers* :
Lodewijk Janssens en Zonen, Carnotstraat, 125.
Geen uitgever vermeld. (cfr. 23-VII-1898 e.v. nrs.).
P. J. Brilllois, Grootte Kauwensberg, 25. (cfr. 1-IV-1906 e.v. nrs.).
Geen uitgever vermeld. (cfr. 16-XI-1913 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
Lodewijk Janssens en Zonen (1), Carnotstraat, 125.
De Voorzorg (2), Ossenmarkt, 25. (cfr. 28-VIII-1898 e.v. nrs.).
F. Gilliams-Lambrechts (3), Pruinenstraat, 3. (cfr. 1-IV-1906 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
De Keyserlei, 22. (cfr. 3-VII-1898 e.v. nrs.).
Van der Keylenstraat, 20. (cfr. 17-VI-1900 e.v. nrs.).
Lammekensstraat, 27. (cfr. 18-V-1902 e.v. nrs.).
Lammekensstraat, 25. (cfr. 18-IX-1904 e.v. nrs.).
Tuinbouwstraat, 26. (cfr. 23-X-1910 e.v. nrs.).
- IV. 1. Hekelblad.
2. Vlaamsgezind.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 113-114.

(2) *Ibid.*, pp. 206-207.

(3) *Ibid.*, p. 97.

Uilenspiegel

- I. K.B.B., FM : VII-1908 (proefnummer); VIII-1908.
M.I.P. : VII-1908 (proefnummer); VIII-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Vermakelijk, Onpartijdig Weekblad.
4. *Formaat* :
29 × 21; 6 blz.
29 × 21; 8 blz. (cfr. VIII-1908).
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VIII-1908.
4. 7. *Uitgever-Hoofdredacteur* : Lodewijk Heeren, Breedestraat, 22.
5. *Drukker* : Jos. Heylen (1), Bredastraat, 58.
- IV. 1. *Ontspanningsblad*.
2. *Onpartijdig*.

Uilenspiegel (2)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : X-1913.
4. *Uitgever* : „Patria”.
9. *Adres* : Pelgrimsstraat, 22.

Uilenspiegel

- I. S.B.A. : jd. 1900-1901.
M.I.P. : 7-IV-1900.
- II. 4. *Formaat* : 50 × 28; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-IV-1900.
b. *Nog bestaand in 1904* (3).
5. *Drukker* : De Vos en Van der Groen (4), rue de Jésus, 20-22.
8. *Medewerkers* :
Vinde Thyl : Advocaat Constant Stoffels
Severo : Advocaat Karel Weyly
Fik : Victor Collin

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Le Fureteur*, jg. X, 1913, p. 79.

(3) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 156.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 93-94 : 229. FOLKERTS.

Ed. Coutille : Advocaat Charles Bernard

Lys Noir : Gustave Qecllaert

J. W. : Jacque Wappers

G. N. : Niko Gunzburg

Murosak : Flor Burton, bestuurder van de Nieuwe Gazet (1).

9. *Adres* : Rue de Jésus, 22.

IV. 1. Ontspanningsblad.

2. A-politiek.

„Sur toutes matières, le Journal laisse entière liberté d'opinion et d'expression à ses collaborateurs, dont chacun assume personnellement la responsabilité de ses articles" (2).

V. Voortzetting van *Les Entr'Actes*.

Opgevolgd door *La Semaine*.

Union

I. M.I.P. : 9-1-1897.

II. 2. *Ondertitel* : Littéraire et Musicale. Organe Officiel.

4. *Formaat* : 42 × 26; 4 blz.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1894 (3).

9. *Adres* : Rue Milis, 52.

IV. 1. Verenigings- en artistiekblad.

Orgaan van de „Union Littéraire et Musicale".

2. A-politiek.

L'Union Belge

I. K.B.B., FM : 27-XI-1892.

M.I.P. : 27-XI-1892.

S.B.A. : 27-XI-1892.

II. 2. *Ondertitel* : Journal Politique et Littéraire.

3. *Motto* : La liberté de chacun cesse ou commence le droit d'autrui.

4. *Formaat* : 52 × 35; 4 blz.

5. *Periodiciteit* : W.

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-XI-1892.

6. *Directeur* : P. des Fagnes.

(1) Getypt blad in de verzameling.

(2) *Ulenspiegel*, 7-IV-1900, p. 1.

(3) Het exemplaar van 9-X-1897 betreft jg. IV, nr. 1.

9. *Adres* : Rue Chapelle de Grâce, 7.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Liberaal.

L'Union Commerciale

- I. S.B.A. : 31-III-1858 t/m 15-VI-1860 (met prospectus).
 K.B.B. : jg. 1858-1860.
 M.I.P. : 14-VI-1858.
- II. 4. *Formaat* :
 51 × 36; 4 blz.
 59 × 42; 4 blz. (cfr. 6-V-1858 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
 D (6 ×).
 D (7 ×) (cfr. 11-IV-1858 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
 Antwerpen : 40 fr.; België : 48 fr.
 Antwerpen : 40 fr.; België : 44 fr. (cfr. 6-V-1858 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 31-III-1858.
 b. *Einddatum* : 15-VI-1860.
4. 5. *Uitgever-Drukker* : J. De Deken (1).
 6. *Directeur-beheerder* : M. H. Simon (2).
 7. *Hoofdredacteur* : Eugène Gressin-Dumoulin. (cfr. 1-VII-1859 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Rue des Israélites, 11.
 Courte rue de l'hôpital, 27. (cfr. 1-X-1859 e.v. nrs.).
 Rue de l'Amman, 1. (cfr. 2-VI-1860 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 „Nous sommes avant tout un organe commercial et nous sommes voués à la défense de tous les principes, de tous les actes, de tous les progrès qui favorisent le développement du commerce” (2).
2. Liberaal-vooruitstrevend, post-unionistisch en anti-ministrieel
 De aankoop door de firma Outendirck, reeds eigenaar van *L'Avenir*, van *Le Précurseur*, was de aanleiding tot de stichting van een nieuw dagblad : *L'Union Commerciale*. *L'Union Commerciale*, waarvan de redactie voor het merendeel bestond

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 68-69.

(2) *L'Union Commerciale*, 31-III-1858, p. 1.

uit vroegere medewerkers van *Le Précurseur* (1) verklaarde in zijn prospectus : „Le journal que nous fondons aura pour titre *L'Union Commerciale*. Ce sera un organe libéral, ami du progrès, dévoué à la religion mais tolérant pour toutes les croyances, respectant les convictions d'autrui, jugeant avec impartialité mais avec fermeté les actes des gouvernements ...” (2). Het blad nam zich tevens voor de partijen twisten te vermijden : „... nous éviterons soigneusement cette polémique... à la quelle malheureusement les organes des deux partis perdent trop de temps et de peines” (2). *L'Union Commerciale* verdedigde voornamelijk de belangen van de liberale Antwerpse zakenlieden, en reageerde heftig tegen de centraliserende tendenzen van de liberaal-doctrinair, die tegen de Antwerpse belangen in, hun steun verleenden aan het liberale ministerie Rogier. In 1860 kochten de eigenaars van het blad opnieuw *Le Précurseur* aan.

L'Union Commerciale werd in *Le Précurseur* opgenomen, die van 16 juni 1860 af verscheen onder de titel *Le Précurseur Union Commerciale*.

Union Dramatique d'Anvers

- I. M.I.P. : I-1899; III-1902.
- II. 2. *Ondertitel* :
Fondée le 11 Janvier 1884. Organe officiel du Cercle.
Fondée le 11 Janvier 1884. Organe du Cercle. (cfr. III-1902).
4. *Formaat* :
25 × 15; 16 blz.
42 × 28; 4 blz. (cfr. III-1902).
5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-1899.
b. *Laatst bewaarde nummer* : III-1902.
9. *Adres* :
Rivage, 23.
27, rue Montigny. (cfr. III-1902).
- IV. 1. Artistiek- en verenigingsblad.
2. Niet gekend.

(1) *L'Union Commerciale*, 24-III-1858, prospectus : „Nous tous, du reste, nous faisons partie de la rédaction de ce journal. Parmi nous, il en est qui ont participé à sa fondation en 1835 et qui, par conséquent, peuvent revendiquer une part de l'importance qu'il s'était acquise”.

(2) *L'Union Commerciale*, 24-III-1858, prospectus.

Union Revue (1)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1897.
b. *Nog bestaand in* 1904.
5. *Drukker* : Alph. Debbaudt.

Unitas

- I. S.B.A. : jg. 1893-1914 (ontbreken 1895-1897, 1900-1906¹); 1-XII-1893; 15-VII-1895; 15-III-1896; 15-XII-1896; 25-X-1897; 25-I-1898; 25-XII-1898; 10-I-1901; 10-XII-1901; 20-VIII-1906; 15-IV-1910.
M.I.P. : 1-X-1894; 1-II-1895; 1-III-1896; 11-IV-1900; 25-II-1901; 19-XII-1903; 20-VIII-1906.
M.I.P., VH : 28-III-1905.
- II. 2. *Ondertitel* :
Organe du Cercle (Unitas). Orgaan van den Kring (Unitas). Geen ondertitel. (cfr. 25-I-1898).
Orgaan van den Kring (Unitas). Organe du Cercle (Unitas). (cfr. 25-II-1898 e.v. nrs.).
Orgaan van den Kring. — Organe du Cercle. Journal affilié à l'Union de la Presse périodique Belge (cfr. 25-X-1900 e.v. nrs. Officieel Orgaan der Klerkenvereniging „Unitas”. Onderlinge bijstand in beroepsbelangen). Organe Officiel de l'Association mutuelle et professionnelle d'Employés de bureau belges „Unitas”. (cfr. 20-VIII-1906 e.v. nrs.).
Officieel orgaan der Klerkenvereniging Unitas (Onderlinge bijstand en beroepsbelangen). Organe officiel de l'Association d'Employés de bureau belges „Unitas” (Union mutuelle et professionnelle). (cfr. 25-XI-1906 e.v. nrs.).
Orgaan der Vereeniging van Belgische Kantoorbedienden. Organe de l'Association d'Employés de Bureau Belges (cfr. 1-1908).
Ambtelijk Orgaan der Belgische Kantoorbediendenvereniging „Unitas”. (Onderlinge bijstand en beroepsbelangen).
Organe officiel de l'Association d'Employés de Bureau belges „Unitas”. (Union mutuelle et professionnelle). (cfr. 15-IV-1910).

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 99 en *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 156.

3. *Motto* :
- Unitas. Industria et probitate.
 Industria et probitate. (cfr. 25-I-1898 e.v. nrs.).
 Unitas. Industria et probitate. (cfr. 10-I-1901).
 Alles wat het zedelijk en stoffelijk welzijn van de klerk aanbelangt, buiten alle politiek. — Tout ce qui a rapport au bien-être moral et matériel de l'employé, hors mis la politique. (cfr. 20-VIII-1906 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
- 29 × 22; 8 blz.
 48 × 31; 4 blz. (cfr. 1-II-1895 e.v. nrs.).
 27 × 22; 10 blz. (cfr. 25-I-1898).
 27 × 22; 8 blz. (cfr. 25-III-1898 e.v. nrs.).
 43 × 29; 4 blz. (cfr. 10-I-1901 e.v. nrs.).
 23 × 14; 28 blz. (cfr. 20-VIII-1906 e.v. nrs.).
 51 × 35; 4 blz. (cfr. 15-I-1914 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
- M (2 ×).
 M. (cfr. 28-X-1897 e.v. nrs.).
 M (2 ×). (cfr. 5-III-1900 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
- 2,50 fr.; (cfr. 5-III-1900 e.v. nrs.).
 2,50 fr.; 10 ct. (cfr. 10-I-1901 e.v. nrs.).
 2 fr.; 10 ct. (cfr. 20-VIII-1906 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XII-1893.
 b. *Einddatum* : 20-VIII-1914.
4. *Uitgever* :
- E. Smets, Van Maerlantstraat, 15. (cfr. 20-VII-1906).
 A. Servaes, Durlletstraat, 42 (cfr. 25-I-1913 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
- Aug. Ad. Pooters en Co (1), Ossenmarkt, 25.
 J. Folkerts (2), Jezusstraat, 22. (cfr. 15-VII-1895 e.v. nrs.).
 De Vos en Van der Groen (2), Jezusstraat, 22. (cfr. 25-X-1897 e.v. nrs.).
 Société Anversoise de Cartonages et Biseautages (Soc. Anonyme), rue Bréderode, 132-134.
7. *Redactie* :
- Violetstraat, 60.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207 : 717. VOORZORG.

(2) *Ibid.*, pp. 93-94.

Richardstraat, 20. (cfr. 15-III-1896 e.v. nrs.).

Oude Koornmarkt, 75. (cfr. 25-XII-1898 e.v. nrs.).

Nationalestraat, 32. (cfr. 15-I-1914 e.v. nrs.).

Redaktiekomiteit :

P. Van der Aa, Voorzitter.

A. D. Musschoot, hoofdredacteur.

E. Smets, sekretaris, voor het nederlandstalig gedeelte.

E. Ahrens, sekretaris, voor het franstalig gedeelte.

A. Boeckmans, G. De Haeck, L. De Witte, A. Kennis, Ch.

Pirée, raadgevers (1).

9. *Adres :*

Lange Beeldekenstraat, 19.

Vanderkeylenstraat, 64. (cfr. 1-v-1894 e.v. nrs.).

„Café des Templiers”, De Keyserlei, 9. (cfr. 25-x-1897 e.v. nrs.).

Café du Cercle Oude Koornmarkt, 75. (cfr. 25-IV-1898 e.v. nrs.).

IV. 1. Vak- en mutualiteitsblad, tweetalig.

2. Onpartijdig.

Union-Eendracht

I. M.I.P. : VI-1894; IX-1894.

S.E.A. : VI-1894; IX-1894.

II. 2. *Ondertitel :* Organe de la ligue Belge des Garçons de Café, Hôtels et Restaurants. — Orgaan van den Belgischen Bond der Koffiehuis, Hotels en Restaurantbedienden.

4. *Formaat :* 33,5 × 22,5; 4 blz.

5. *Periodiciteit :* M.

6. *Prijs :* 10 ct.

III. 1. a. *Stichtingsdatum :* VI-1894.

b. *Laatst bewaarde nummer :* IX-1894.

5. *Drukker :* Jos. Reynaert-Corewyn (2), Oranjestraat, 4.

IV. 1. Vakbondsblad, tweetalig.

2. Niet gekend.

(1) *Unitas* 1892-1907. Bijvoegsel aan het blad *Unitas* van 14 april 1907, p. 65.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

Utile Dulci

- I. M.I.P. : XI-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Organe Officiel du Cercle „Utile Dulci”.
Officieel Orgaan van den Kring „Utile Dulci”.
(Association des Anciens Elèves de l'Ecole Moyenne de l'Etat à Anvers) Fondée le 20 mai 1900.
(Vereeniging der Oud-Leerlingen van Staats-Middelbareschool te Antwerpen). Gesticht den 20 mei 1900.
 4. *Formaat* : 40 × 25; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XI-1907.
 5. *Drukker* : J. de Thysebaert (1), rue de la Brèche, 13.
 9. *Adres* : Hotel „De Kroon”, Pelikaanstraat, 22.
- IV. 1. Verenigingsblad, tweetalig.
 2. Niet gekend.

Het Vaderland

- I. K.B.B. : 5-III-1848 t/m 31-XII-1848.
S.B.A. : 5-III-1848 t/m 31-XII-1848.
U.B.G. : 5-III-1848 t/m 31-XII-1848 (onvolledig).
A.M.V.C. : 5-III-1848 t/m 26-VI-1848.
M.I.P. : 5-III-1848; 16-IV-1848.
- II. 2. *Ondertitel* : Een nationaal weekblad, opgesteld met medewerking der bijzonderste Vlaemsche schrijvers.
 4. *Formaat* :
30 × 22; 4 blz.
44 × 31; 4 blz. (cfr. 9-VII-1848 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 8 fr.; elders : 9,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-III-1848.
 - b. *Einddatum* : 31-XII-1848.
 5. *Drukker* : J. E. Rysheuvels (2), Kipdorp.
 7. *Hoofdredacteur* : L. Vleeschouwer (3).
- IV. 1. Informatie en opinieblad.
 2. Liberaal.
In zijn eerste nummer verklaarde *Het Vaderland* : „De zen-

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 80.

(2) *Ibid.*, p. 157.

(3) F. DE POTTER, *Vlaamsche bibliografie*, p. 750.

ding van den Roskam is ten einde. Voor een Blad van dergelijken aard, hoe nuttig ook in gewoone omstandigheden, is er geene plaats meer, zoo haest het vaderland bedreigd wordt" 1). Dit blad, dat *Le Précurseur* fel becritiseerde, nam een onafhankelijke positie in tegenover de liberale partij te Antwerpen en kwam in de gemeenteverkiezingen van 1848 met een eigen lijst op (2). Eind 1848 werd de uitgave ervan gestaakt, nadat *Het Vaderland* in zijn laatste nummer aangekondigd had weer onder de titel *De Roskam* te verschijnen, zonder vaste periodiciteit (3).

Vaderland

- I. S.B.A. : 4-v-1887.
- II. 2. *Ondertitel* : Nieuws- en Aankondigingsblad van Antwerpen.
 4. *Formaat* : 37 × 27,5 ; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
 6. *Prijs* : 8 fr. ; 2 ct.
- II. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-II-1887 (4).
 5. *Drukker* : M. D'Haenens, Grétrystraat.
 9. *Adres* : 38, hoek der Gemeente- en Van Schoonhovestraat.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
 2. Liberaal.
Het *Vaderland* was een „Vlaamsch liberal dagblad" (5).

De Vakman

- I. S.B.A. : XI-1911.
M.I.P. : III-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Economisch en politiek maandblad.
Orgaan der Landelijke Federatie van Liberale en Vrijzinnige Vakverenigingen en Werkersgroepen.

(1) *Het Vaderland*, 5-III-1848, p. 1.

(2) *Ibid.*, 20-VIII-1848, p. 1.

(3) *Ibid.*, 31-XII-1848, p. 1 : „Het Vaderland zal zijnen oorspronkelijken titel van *Roskam* weder aannemen; dit zal plezier doen aen den *Précurseur* die zoolang in den wind geblazen heeft tegen dit blad, hetwelk niet meer bestond. In plaats van regelmatig alle weken te verschijnen, zal het op onbepaalde tijdstippen uitkomen, en slechts wanneer de omstandigheden zijne tegenwoordigheid zullen vergen.

Dus zal het kunnen gebeuren; dat het eens of tweemaal per maand zal verschijnen, niet, gelijk te voren, in een blad maer in een klein boekskes ...".

(4) *Anvers-Pressophile*, p. 102.

(5) *Vaderland*, 4-v-1887, p. 1.

3. *Motto* : Uit vereeniging spruit de macht. Willen is Kunnen.
4. *Formaat* : 44,5 × 28,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1906 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : III-1912.
5. *Drukker* : Aug. Hendrickx, Lange Haargracht, 49, Mechelen.
9. *Adres* : Van Wassenhoven, Diepestraat, 122.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Liberaal.

Vakblad der vereenigde Bleekers van Vlaamsch België (2)

- II. 2. *Ondertitel* : Maandblad voor al wat op de wasscherij- en bleek- kernijverheid betrekking heeft.
5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1906.
5. *Drukker* : A. De Kanter (3), Klapdorp, 35.
9. *Adres* : 34, Kipdorpvest.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.
- V. Voortzetting van het *Vakblad der vereenigde Bleekers van Antwerpen en omliggende gemeenten*.

De Verbroedering

- I. M.I.P. : 29-XI-1908.
M.I.P., VH : 15-XI-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Duivenliefhebbers, officieel orgaan van zijne aangesloten bonden en Maatschappijen.
4. *Formaat* : 42 × 27; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XI-1908.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 29-XI-1908.
4. *Uitgever* : J. Verhoeven.

(1) Het exemplaar van XI-1911 betreft jg. VI, nr. II.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Le Fureteur*, jg. IV, 1907, p. 10.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 71.

9. *Adres* : Rotterdamschestraat, 2.
IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.

De Verbroedering

- I. M.I.P. : IX-1910; I-1911; II-1911.
II. 2. *Ondertitel* : Maandblad der Toon- Tooneel- en Letterkundige Maatschappij „De Verbroedering”.
4. *Formaat* :
33,5 × 23,5; 4 blz.
39,5 × 23,5; 4 blz. (cfr. I-1911 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.; leden : gratis.
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1910.
b. *Laatst bewaarde nummer* : II-1911.
5. *Drukker* : J. Fr. Wils (1), Breedestraat, 12.
7. *Redactie* :
Breughelstraat, 65.
Breughelstraat, 47. (cfr. I-1911 e.v. nrs.).
9. *Adres* : „De Star”, Jerusalemstraat, 9.
IV. 1. Artistiek en verenigingsblad.
2. Niet gekend.

Het Vergulde Wiel

- I. M.I.P. : VII-1909.
II. 2. *Ondertitel* : Maandblad der Ware Vlaamsche Vrienden.
4. *Formaat* : 32 × 19; 6 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
III. 1. a. *Stichtingsdatum* : V-1909 (2).
9. *Adres* : De Keyserlei, 56.
IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.
V. Voortzetting van *La Roue Dorée*.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 210.

(2) Het exemplaar van VII-1909 betreft jg. I, nr. 3.

La Vérité toute Nue

- I. M.I.P. : 17-II-1901; 1-IV-1901.
M.I.P., VH : 17-II-1901; 1-IV-1901.
- II. 2. *Ondertitel* :
Journal politique mais surtout littéraire.
Journal politique et littéraire. (cfr. 1-IV-1901).
 4. *Formaat* : 30 × 19,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : 2 W.
 6. *Prijs* : 3 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-II-1901.
b. *Nog bestaand in 1904* (1).
- IV. 1. Sportblad, gestencyleerd.
2. Niet gekend.

La Vie Anversoise

- I. S.B.A. : 7-III-1885 t/m 5/12-IX-1885.
M.I.P. : 7-III-1885.
M.I.P., VH : 11/18-VII-1885.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal hebdomadaire illustré.
 4. *Formaat* : 27 × 17; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* :
8 fr.; 15 ct.
8 fr.; 10 ct. (cfr. 27-VI/4-VII-1885 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-III-1885.
b. *Einddatum* : 5-IX-1885 (2).
 5. *Drukkers* :
A. Cleyman.
H. Ernest (3), rue Houblonnière, 32. (cfr. 9-V-1885 e.v. nrs.).
- IV. 1. Spotblad.
„... Nous observerons tour à tour le grand monde et ses ennuis, la bourgeoisie et ses travers, le peuple et ses brutales naïvetés, le monde galant enfin et ses multiples boudoirs, où la vieillesse caduque entre au bras de l'adolescence imberbe...” (4).
 2. Niet gekend.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 157.

(2) Hiervoor verwijzen we naar de catalogussteekkaart in de Stadsbibliotheek te Antwerpen.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(4) *La Vie Anversoise*, 7-III-1885, p. 1.

La Vie Sportive

- I. M.I.P. : 8-II-1896.
M.I.P., VH : 8-II-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal quotidien de tous les sports.
4. *Formaat* : 37,5 × 28; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : D.
6. *Prijs* : 25 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-II-1896.
5. *Drukker* : Van Os-De Wolf (1), rue Nationale, 58.
9. *Adres* : 16, Quai St. Jean.
- IV. 1. Sportblad.
2. A-politiek.
- V. Het exemplaar van 8-II-1896 was het eerste en enige nummer te Antwerpen verschenen.
Op 14-II-1896 verscheen een tweede nummer, gedrukt en uitgegeven te Brussel (2).

La Vigie de l'Escaut

- I. M.I.P. : 27-I-1851.
- II. 2. *Ondertitel* : Journal quotidien. Commercial, maritime, scientifique et littéraire.
3. *Motto* : Vigilare et fueri.
4. *Formaat* : 43,5 × 29; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : D.
6. *Prijs* : Antwerpen : 32 fr.; provincie : 36 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1850 (3).
b. *Einddatum* : III-1851 (4).
5. *Drukker* : J. Deleau-van Assche (5).
9. *Adres* : 759, rue des Peignes.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Niet gekend.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 175.

(2) Zie *Anvers-Pressophile*, p. 108.

(3) L. TORFS, *Tijdsmatig register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 580.

(4) *Anvers-Pressophile*, p. 107.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 73.

De Vijs

- I. M.I.P. : 25-v-1910.
M.I.P., VH : 25-v-1910.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Stiel- en Hulpstielmannen der Belgische Spoorwegen.
3. *Motto* : Geene rechten zonder plichten. Geene plichten zonder rechten.
4. *Formaat* : 38,5 × 26,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 0,60 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1908 (1).
5. *Drukker* : J. Fr. Wils (2), Breedestraat, 33.
9. *Adres* : Huybrechtstraat, 50.
- IV. 1. Vakblad.
2. Niet gekend.

De Violier

- I. M.I.P. : 1-XI-1894; 15-v-1896; 15-IV-1897.
M.I.P., VH : 1-XI-1894; 1-IV-1896; 15-III-1897; 20-IV-1901.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Antwerpsche Rederykamer,, De Violier".
3. *Motto* : Geen rijker kroon, dan eigen schoon (K. L. Ledeganck)
Zij wilden wat was recht en wonnen wat zij wilden.
4. *Formaat* :
27,5 × 21,5; 4 blz.
27,5 × 21,5; 10 blz. (cfr. 20-IV-1901).
5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
6. *Prijs* :
2 fr.; 10 ct.
1,50 fr.; 10 ct. (cfr. 15-III-1897 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XI-1894.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 20-IV-1901.
5. *Drukker* :
F. Van Doeselaer (3), Walenstraat, 1.
J. P. Casie-Simons (4), Klappeistraat, 48. (cfr. 1-IV-1896 e.v. nrs.).

(1) Het exemplaar van 25-v-1910 betreft jg. III, nr. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 210.

(3) *Ibid.*, p. 187.

(4) *Ibid.*, p. 53.

9. Adres :
 Van Wesenbekerstraat, 8.
 Carnotstraat, 11. (cfr. I-IV-1896 e.v. nrs.).
 St. Willebrordusstraat, 55. (cfr. 15-III-1897 e.v. nr.).
- IV. 1. Artistiek- en verenigingsblad.
 2. Niet gekend.

Het Visschersblad

- I. M.I.P. : I-I-1910; I-VII-1911.
 M.I.P., VH : 15-XII-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan voor de Bescherming van de Riviervischerij in België.
 4. *Formaat* : 40 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 2 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-XII-1909.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : I-VII-1911.
 4. *Uitgever* :
 David Beirens, Vleminckxstraat, 13.
 Idem, Statiestraat, 99, Berchem. (cfr. I-VII-1911).
9. *Adres* :
 Van Aerdtsstraat, 50.
 Van Aerdtsstraat, 52. (cfr. I-VII-1911).
- IV. 1. Belangenblad, voor riviervissers.
 2. A-politiek.

Vlaamsch België (1)

- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Staatkunde, Kunsten en Wetenschappen; Nieuwstijdingen en Aankondigingen.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 7 fr.; provincie : 8 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-V-1861.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : C-H. Schetsberg (2), Begijnenstraat, 3.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 100 en *Journal de l'imprimerie et de la librairie en Belgique*, 1861, p. 121.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 161.

Vlaamsch Wielrijdersblad

- I. A.M.V.C. : 9-IV-1899; 13-VIII-1899; 24-IX-1899; 21-I-1900.
M.I.P. : 9-IV-1899; 30-VII-1899.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolck van den Bond der Antwerpsche Wielrijders-
kringen.
 4. *Formaat* : 22 × 13; 12 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 1,60 fr. ; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : x-1898 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 21-I-1900.
 5. *Drukker* : A. Bruyninckx-Noë (2), Pelgrimstraat, 23.
 9. *Adres* :
Emile Suetens, Lange Leemstraat, 499.
Pelgrimstraat, 23. (cfr. 24-IX-1899 e.v. nrs.).
- IV. 1. Verenigings- en sportblad.
 2. A-politiek.

Vlaamsche Bakkersgazet

- I. M.I.P. : 30-XI-1884 (proefnummer); 4-I-1885; 10-VI-1885;
20-III-1887; 10-VII-1887.
M.I.P., VH : 7-VI-1885; 9-I-1887.
S.B.A. : 14-VI-1885.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor H.H. Brood-Koek en Banket-
bakkers.
 4. *Formaat* : 43 × 27,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 6 fr. ; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-x-1884 (3).
b. *Nog bestaand in 1899* (4).
 4. *Uitgever* : L. Lodewyckx.
 6. *Bestuurder* : J. Bergerhoff van Sassem (5).
 9. *Adres* : Keizerstraat, 47.
- IV. 1. Vakblad.
 2. Niet gekend.
- V. Nederlandstalige uitgave van het *Journal des Boulangers*.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 106.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 49.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 102.

(4) F. DE POTTER, *Vlaamsche bibliographie*, p. 749.

(5) *Vlaamsche Bakkersgazet*, 14-VI-1885, p. 1.

Vlaamsche Gazet

- I. S.B.A. : 20-XI-1914 t/m 13-I-1915.
S.A.A. : 20-XI-1914 t/m 13-I-1915.
M.I.P. : 20-XI-1914.
M.I.P., VH : 20-XI-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Het Laatste Nieuws. Antwerpsche Uitgave.
3. *Motto* : Het best ingelicht en meest verspreide ochtendblad van België. (cfr. 5-I-1915 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
55 × 39; 2 blz.
55 × 39; 4 blz. (cfr. 1-I-1915 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : D (7 ×).
6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-XI-1914.
b. *Einddatum* : 12-I-1915 (1).
6. 7. *Beheer en Redactie* : A. en P. Baeyens.
8. *Redacteurs en medewerkers* : Lode Baekelmans, Jan Bruylants, Mr. Arthur Cornette, Vict. De Meyere, Antoon Moortgat, Aug. Delen, Ben Linnig, Pol Van Ostaaye, L. Augusteyns (2).
9. *Adres* : Roodestraat, 44.
- IV. 1. *Informatieblad*.
2. *Neutraal*.

De Vlaamsche Krant

- I. M.I.P. : 13-X-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad.
4. *Formaat* : 50 × 31; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 2,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1912 (3).
5. *Drukker* : Fr. Hellenbosch (4).
9. *Adres* : Touwstraat, 27.

(1) Op 7 januari 1915 berichtte het blad dat het geen dubbele titel meer zou dragen, en dat het van 11 januari af onder de titel *Het Vlaamsche Nieuws* zou verschijnen.

Op 11 januari greep er evenwel geen wijziging plaats, doch ze werd aangekondigd voor het nummer van 13 januari, dag waarop de nieuwe titel dan ook voor het eerst werd gebruikt.

(2) *Vlaamsche Gazet*, 20-XI-1914, p. 1.

(3) Het exemplaar van 13-X-1912 betreft jg. I, nr. 7.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 103.

- IV. 1. Artistiek blad.
- 2. Onpartijdig.

De Vlaamsche Leeuw

- I. M.I.P. : 15-1-1896.
M.I.P., VH : 15-1-1896.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandelijksch Orgaan der Toon- en Tooneelmaatschappij „De Jonge Vlaamsche Zonen”.
- 3. *Motto* : De Taal is gansch het volk.
- 4. *Formaat* : 31 × 23,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 1 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-1-1896.
- 4. *Uitgever* : J. Verhoeven, Bogaerdstraat, 50.
- 9. *Adres* : „Het Zwart Paard”, Blauwmoezelstraat, 10.
- IV. 1. Verenigings- en artistiek blad.
- 2. Niet gekend.

De Vlaamsche Pers

- I. M.I.P. : x-1914.
M.I.P., VH : x-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der neringdoende burgerij.
- 4. *Formaat* : 64 × 44; 4 blz.
- 6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : x-1914.
- IV. 1. Belangenblad, voor middenstanders.
- 2. Niet gekend.

De Vlaamsche Wacht

- I. S.B.A. : 1-IX-1894 t/m VII-1914.
A.H.V.C. : jg. 1894/1895, 1895/96 (nr. 1-9, 11), 1896/97 (nrs. 1-6), 1898/99 (nrs. 1-6).
M.I.P. : 1-IX-1894; III-1896; x-1911.
M.I.P., VH : 1-IX-1894; 1-VIII-1898; 26-IX-1909; x-1911.
- II. 2. *Ondertitel* :
Maandelijksch orgaan der onzijdige „Vlaamsche Wacht” van Antwerpen.

Maandelijksch Orgaan der „Vlaamsche Wacht” van Antwerpen. (cfr. x-1911 e.v. nrs.).

4. *Formaat* : 28 × 19,5; 4 blz.

5. *Periodiciteit* : M.

6. *Prijs* :

0,75 fr.; 5 ct.

1 fr.; 5 ct. (cfr. ix-1895 e.v. nrs.).

1 fr.; 5 ct.; leden : kosteloos. (cfr. x-1911 e.v. nrs.).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-IX-1894 (1).

b. *Einddatum* : VII-1914.

5. *Drukkers* :

Jos. Dirix (2), Markgravenstraat, 9-11.

„Plantin” (3), Offerandestraat, 8. (cfr. x-1911 e.v. nrs.).

9. *Adres* :

Van Geertstraat, 26.

De Coninckplein, 17. (cfr. x-1911 e.v. nrs.).

IV. 1. *Strijdblad*.

2. *Vlaamsstrijdend en onpartijdig*.

„Reeds lang deed zich in de Vlaamsche Wacht de behoefte gevoelen aan een eigen orgaan, waardoor aan hare talrijke werkingen meer ruchtbaarheid zou kunnen gegeven worden...

Met de verdediging onzer Vlaamsche belangen op den voorgrond, gaan wij den strijd aan ten voordeele van elk groot vraagpunt ons volk aanbelangende, en zoo zal, onder anderen, het algemeen stemrecht, zonder kleingeestige beperkingen met zijn natuurlijk gevolg en uitvloeisel, de vertegenwoordiging der minderheden, in breedten, democratischen zin door ons worden voorgestaan.

De Vlaamsche Wacht kent noch blauwen, noch rooden, doch enkel Vlamingen!” (4).

Vlaanderen Den Leeuw!

I. S.B.A. : II-1896.

M.I.P. : II-1896.

M.I.P., VH : II-1896.

(1) Op 1 juli 1898 verscheen het blad opnieuw onder de vermelding jg. I, met toevoeging van „Nieuwe Reeks”.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 66 : 129. DE CORT.

(3) *Ibid.*, p. 165 : 522. SECELLE.

(4) *De Vlaamsche Wacht*, I-IX-1894, p. 1.

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der vereeniging „Antwerpen's Scheldezonen”.
3. *Motto* : Volk! eischt het Vrijwilligers Leger!
Voor taal en recht!
4. *Formaat* : 29,5 × 21; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1896 (1).
5. *Drukker* : J. P. Casie-Simons (2), Klappijstraat, 48.
9. *Adres* : Dambruggestraat, 81.
- IV. 1. Verenigingsblad.
2. Vlaamsstrijdend en katholiek.

Vlaanderen Den Leeuw!

- I. M.I.P., VH : 1-1897; II-1897.
S.B.A. : 1-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Maandelijksch orgaan der „Katholieke Wacht der 6e wijk”.
3. *Motto* : Volk! Eischt het Vrijwilligersleger!
Voor Taal en Recht.
4. *Formaat* :
21 × 15; 4 blz.
30 × 21; 4 blz. (cfr. II-1897).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1897.
b. *Nog bestaand in* 1904 (3).
5. *Drukker* : J. P. Casie-Simons (4), Klappijstraat, 48.
9. *Adres* : Vestingstraat, 14.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
2. Katholiek en vlaamsgezind.
- V. Voortzetting van het gelijknamig blad gesticht in januari 1896.

(1) Het exemplaar van II-1896 betreft jg. I, nr. 2.
Volgens *Anvers-Pressophile*, p. 106, bestond het eerste nummer, van januari 1896, uit een aflevering van 8 bladzijden met omslag. Het tweede nummer, van februari 1896 verscheen op krantformaat.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 53.

(3) *Répertoire général de la presse belge*, 1940, p. 157.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 53.

Het Vlaemsch Tooneel

- I. S.B.A. : 2-x-1863 t/m 11-II-1864.
- II. 4. *Formaat* : 24 × 16; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W of W (2 ×).
6. *Prijs* : Antwerpen : 1,50 fr./3M; België 1,80 fr./3M; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1863 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 11-III-1864.
4. 5. *Uitgever-Drukker* : C. H. Schetsberg (2), Beggijnenstraat, 3.
- IV. 1. Artistiek blad.
2. A-politiek.

De Vlaemsche Stem

- I. S.B.A. : 1-v-1853 t/m 30-XII-1855.
M.I.P. : 27-XII-1856.
- II. 2. *Ondertitel* : Algemeen Nieuwsblad, Verschijnende alle dagen.
4. *Formaat* : 33 × 22; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
6. *Prijs* : 12 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : XII-1850 (3).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 27-XII-1856.
4. 6. *Uitgever-Bestuurder* : D. Sleenckx (4).
5. *Drukker* : L. Schotmans (5), Mutsaerdstraat.
8. *Redacteurs* : Sleenckx, Simillion, J. Bruylants (6).
9. *Adres* : Mutsaerdstraat, 634.
- IV. 1. Informatie en opinieblad.
De Vlaemsche Stem was een goedkope en verkorte uitgave van *De Schelde*.
2. Liberaal.
De Vlaemsche Stem, dagblad dat tot in april 1853 te Brussel verscheen, kwam tegelijkertijd met zijn uitgever, D. Sleenckx,

(1) Het exemplaar van 2-x-1863 betreft het nr. 3.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 161.

(3) Dit blad verscheen eerst te Brussel, het vroegst bewaarde exemplaar uit de verzameling van de Stadsbibliotheek te Antwerpen betreft 1-1-1851, jg. I, nr. 5. Van 1-v-1853 af werd *De Vlaemsche Stem* te Antwerpen gedrukt en uitgegeven.

(4) Zie over hem P. FREDERICQ, *Levensschets van Domien Sleenckx* (Annuaire de l'Académie royale de Belgique, 1903, pp. 149-300).

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 163.

(6) M. DE VROEDE, *De Vlaamse Pers in 1855-1856*, p. 31. Zie over K. Simillion L. BAERELMANS, *De eigenaardige Konstantijn Simillion* (Feestbundel H. J. Van de Weyer, II, pp. 27-28).

naar Antwerpen, waar het in de commanditaire vennootschap voor de uitgave van *De Schelde* werd gebracht (1). Hoewel het blad zich zeer weinig bemoeide met de politieke aangelegenheden, gaf het blijk van een vlaamsgezinde en pro-liberale houding.

De Vlaemsche Werkman

- I. M.I.P. : 11-1-1914; 25-1-1914.
M.I.P., VH : 11-1-1914.
S.B.A. : 9-VIII-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
Godsdienstig-Maatschappelijk Werkmansblad.
Godsdienstig-Maatschappelijk Weekblad. (cfr. 9-VIII-1914).
 4. *Formaat* : 48 × 33; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 1,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 11-1-1914.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 9-VIII-1914.
 9. *Adres* : Holstraat, 35, Gent en Pastorijstraat, 23.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Katoliek.

De Vlieg

- I. M.I.P. : 21-IV-1894.
M.I.P., VH : 21-IV-1894.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Scholieren.
 4. *Formaat* : 26 × 17; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 0,40 fr./3M.; 3 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-IV-1894.
 5. *Drukker* : Ch. Ernest en Zoon (2), Hopland (3).
 9. *Adres* : Montebellostraat, 14.
- IV. 1. Jeugdblad.
 2. A-politiek.

(1) Zie daarover L. WILS, *De Liberale Antwerpse dagbladen 1857-1864*, p. 29 en M. DE VROEDE, *op. cit.*, p. 31.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 104.

Het Vliegend Blad van Antwerpen

- I. M.I.P. : 4-VII-1883.
M.I.P., VH : 4-VII-1883.
- II. 4. *Formaat* : 38 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
6. *Prijs* : 5 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-VII-1883.
9. *Adres* : Lange Bisschopsstraat, 18.
- IV. 1. Informatieblad.
2. Onpartijdig.

Vliegt De Blauwvoet! Storm Op Zee

- I. M.I.P. : X-1903.
- II. 2. *Ondertitel* : Vlaamschstrijdend blad van de Toon- Tooneel en Letterkundigen Kring „Concordia”.
4. *Formaat* : 32 × 24; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1,25 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : X-1903.
9. *Adres* : Lokaal „Tivoli”, Pelikaanstraat, 88.
- IV. 1. Verenigings- en artistiek blad.
2. Vlaamsstrijdend.

De Vlinder

- I. S.B.A. : 20-I-1867 t/m 29-XII-1867.
M.I.P., VH : 16-VI-1867; 25-VIII-1867.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Kunsten, Letteren en Wetenschappen.
4. *Formaat* :
27,5 × 21; 4 blz.
36 × 25,5; 4 blz. (cfr. 20-VII-1867 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
5 fr.
5 fr.; 15 ct. (cfr. 27-I-1867 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-I-1867.
b. *Einddatum* : 29-XII-1867.

4. 5. *Uitgevers-Drukkers* :
 J. F. Dieltjens (1), Oude Beurs.
 J. W. Marchand en C^o (2), Oude Beurs. (cfr. 5-v-1867 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Lange Koepoortstraat, 43.
 Oude Beurs, 49. (cfr. 3-II-1867 e.v. nrs.).
- IV. 1. Artistiek blad.
2. Liberaal en vlaamstrijdend.
- V. Op 5 januari 1868 werd *De Vlinder* samengevoegd met *Het Vrije Woord* en voortgezet als *Ieders Belang*.

Het Volk

- I. S.B.A. : 8-x-1877 t/m 29-III-1878.
 M.I.P. : 15-III-1878.
 M.I.P., VH : 31-x-1877.
- II. 4. *Formaat* : 31 × 24; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
 6. *Prijs* : Antwerpen : 3 fr./3M; land : 3,25 fr./3M; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-x-1877.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 29-III-1878.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : H. Ernest (3), Hopland, 32.
 9. *Adres* : Hopland, 32.
- IV. 1. Politiek strijdblad.
2. Liberaal en vrijzinnig.
 „Een effenaf vrijzinnig gazetje, voor elken dag van de week... een hardnekkig beestje, dat slechts zal tevreden zijn en rusten zal als heel het clericaal gespan, dol gebeten en lam geplaagd, met ruiten en bruintjes op den hol zal gaan en om genade zal smeken. Een dagbladje dus, klein maar erg, leutig waar 't mag, ernstig waar 't past, en geheel ten dienste der groote liberale Partij... Tot ons volk behooren de duizenden leden onzer drie vrijzinnige staatkundige vereenigingen. Associatie, Geuzen- en Vlaamsche Bond, maar vooral de keurbenden... als daar zijn : Willemsfonds, Van Maarlantskring, de ... Club der Onvermoeibaren, Inzamelaars van School- en Strijdpennig,

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 85.

(2) *Ibid.*, pp. 133-134.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

Volksbelang, Bloemenkring, Strijdersbond van de 4e en 5e wijk, Ware Vrienden, Boschgeuzen, Mertens-vereniging, Herbergiersbond" (1).

Volksblad

- I. S.B.A. : 29-III-1856.
- II. 2. *Ondertitel* : Wekelijksche Uitgave.
 4. *Formaat* : 35 × 24; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 5 fr.; België : 6 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-III-1856.
 2. *Stichters* : Edward Van Oevelen (2), J.J. Ducaju (3).
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : L. Dela Montagne (4), Reindersstraat.
 8. *Medewerker* : H. W. Duyvewaardt (5).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Vlaamsgezind.

Volksblad Volksblad van Antwerpen

- I. S.B.A. : 1-IX-1884; 28-VIII-1886; 14-V-1887; 17-IX-1889.
M.I.P., VH : 12-XII-1885.
- II. 1. *Titel* : Volksblad van Antwerpen. (cfr. 17-IX-1889).
 4. *Formaat* : 38 × 27.
 5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
 6. *Prijs* : 2 ct.
 7. *Oplage* : 7.850 ex. (cfr. 28-VIII-1886).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-IX-1884.
 - b. *Einddatum* : 1893 (6).
 4. *Uitgever* :
T. F. Vermaere, Verbondstraat, 15.
Idem, Loosstraat, 11. (cfr. 28-VIII-1886 e.v. nrs.).

(1) *Het Volk*, 8-x-1877, p. 1.
(2) I. VAN DUERINGSFELD, *Von der Schelde bis zur Maas*, dl. III, p. 351.
(3) FREDERIKS en VAN DEN BRANDEN, *Biographisch Woordenboek der Noord- en Zuid-nederlandsche Letterkunde*, p. 218.
(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 109-110 : 301. JANS.
(5) *Ibid.*, p. 224.
(6) *Anvers-Pressophile*, p. 102.

- IV. 1. Informatieblad.
- 2. Onpartijdig.
- V. Het *Volksblad* was het eerste Antwerpse dagblad aan 2 centiem per nummer.

De Volksbonder

- I. S.B.A. : 1-1907 t/m v/vi-1914.
M.I.P., VH : viii-1906; xii-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den „Liberale Volksbond”, Antwerpen. Gesticht in 1890. Onder kenspreuk „Willen is Kunnen”.
 - 4. *Formaat* : 38 × 25,5; 4 blz.
 - 5. *Periodiciteit* : M.
 - 6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1905 (1).
b. *Einddatum* : v/vi-1914.
- 5. *Drukkers* :
Léon Bary, Pelikaanstraat, 108.
Flor. Burton, N. M. Korte Nieuwstraat, 28. (cfr. ii-1907 e.v. nrs.).
Handelsdrukkerij, A. Van Meel en Zonen, Volkstr. 31/40. (cfr. x-1912 e.v. nrs.).
- 9. *Adres* :
Pelikaanstraat, 100.
Kievitstraat, 47. (cfr. xii-1911 e.v. nrs.).
- IV. 1. Politiek blad.
- 2. Liberaal.

Volksgazet

- I. A.M.V.C. : 3-vi-1914 t/m 8-x-1914.
S.B.A. : 3-vi-1914 t/m 8-x-1914.
M.I.P. : 3-vi-1914.
M.I.P., VH : 3-vi-1914.
- II. 2. *Ondertitel* : Dagblad der Werkliedenpartij.

(1) Het exemplaar van viii-1906 betreft jg. II, nr. 8.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 38.

(3) *Ibid.*, pp. 50-51.

(4) *Ibid.*, p. 190.

4. *Formaat* : 58 × 41 (1); 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
 6. *Prijs* : 10 fr.; 3 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-VI-1914.
 b. *Laatst onderzochte nummer* : 8-X-1914 (2).
Verschijnt nog steeds.
2. *Stichters* : Camille Huysmans, Willem Eekelers (3).
 4. *Uitgevers* :
 Jan Luys, Carnotplaats, 19, Borgerhout.
 Jos. Taillez (cfr. I-VII-1914 e.v. nrs.).
 Idem, Provinciestraat, 130. (cfr. 2-VII-1914 e.v. nrs.).
 6. *Directeur* : Willem Eekelers (3).
 8. *Redacteurs en medewerkers* : Lode Zielens, Herman Vos
 Urbain Jamar, Emmanuel de Bom, Flor Mielants, Albert
 Van Laar, M. Tralbaut, Jules Laroche (3).
 9. *Adres* : Baron Joostenstraat, 2 en Zavelstraat, 35, Brussel.
- IV. 1. Informatie- en partijblad.
2. Socialistisch.
Volksgazet schreef in zijn eerste nummer :
 „*De Volksgazet* is de opvolgster van *Werker* en *Volkstribuun*,
 zij vervangt *Vooruit* in Brabant en Limburg.
 Een gazet van het volk. Een blad voor het volk. Een orgaan
 van de Werkliedenpartij, onder controle der georganiseerde
 arbeidende klas.
 Wij verdedigen alle hervormingen die op het programma van
 ons partij zijn ingeschreven.
 Wij vragen politieke gelijkheid, en vechten voor Algemeen
 Kiesrecht.
 Wij willen cultuur-gelijkheid nevens politieke gelijkheid” (4).
- V. Van 7 juni 1914 af gaf *Volksgazet* een zondagsblad uit, waar-
 van de inhoud bestond uit buitenlandse correspondenties,
 kunstcritieken en bijdragen over Antwerps en Brussels leven.

De Volksklok

- I. M.I.P. : 15-I-1902; I-II-1902.
 M.I.P., V.H. : 15-I-1902.

(1) Het zondagnummer telde 8 bladzijden.

(2) Op deze datum werd *Volksgazet* geschorst.

(3) A. MOLTER, *Volksgazet* (Antwerpen), 45 jaar oud. La „*Volksgazet*” fête son 45^e anniversaire. (La Presse - De Pers, 1959, nr. 21, pp. 11-17).

(4) *Volksgazet*, 3-VI-1914, p. 1.

- II. 2. *Ondertitel* : Uitgegeven door „Het Beste Brood”, Napelsstraat, 65. Antwerpen.
- 4. *Formaat* : 32 × 24; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
- 6. *Prijs* : 1 fr.; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-1-1902.
- b. *Nog bestaand in 1904* (1).
- 5. *Drukker* : Centraal Drukkerij, Grammaystraat, 11.
- IV. 1. Informatieblad voor de belangen van de coöperatieve bakkerij „Het beste brood”.
- 2. Niet gekend.

Het Volksleven (2)

- II. 5. *Periodiciteit* : M.
- V. *Verschijnend in 1904*.

De Volkslust (3)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1898.
- 9. *Adres* : Hopland, 22.

Het Volksrecht

- I. U.B.L. : jg. 1895-1896 (onvolledig), 1896-1900, 1900-1901 (onvolledig).
- S.B.A. : 4-VII-1895; 18-VII-1895; 17-XI-1895; 5-VII-1896; 10-VII-1898.
- M.I.P. : 4-VII-1895; 2-X-1899.
- II. 2. *Ondertitel* :
Tolk der Vlaamsche Christene Volkspartij voor het Arrondissement Antwerpen.
Tolk der Vlaamsche Kristene Volkspartij voor het Arrondissement Antwerpen. (cfr. 5-VII-1896 e.v. nrs.).
- 4. *Formaat* : 41 × 28; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 157.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 157.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 157.

6. Prijs :
 Gratis.
 3 fr. ; 5 ct. (cfr. 18-VII-1895 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-VII-1895.
 b. *Nog bestaand in 1904* (1).
 4. 5. *Uitgever-Drukker* :
 Jan De Jaegher (2), Rochusstraat, 31, Borgerhout.
 Dirix (3), Markgravestraat, 9-11. (cfr. 10-VII-1898 e.v. nrs.).
- IV. 1. *Partijblad*.
 2. *Christen-democratisch* (4).

De Volksstandaard

- I. M.I.P. : 5-XI-1893.
 M.I.P., VH. : 5-XI-1893.
 S.B.A. : 5-XI-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : *Vrijzinnig vooruitstrevend orgaan*.
 3. *Motto* : *Licht! meer licht! Voor Waarheid en Recht*.
 4. *Formaat* : 31 × 23,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 5-XI-1893.
 b. *Nog bestaand in 1895* (5).
 5. *Drukker* : *De Voorzorg* (6), Ossenmarkt, 25.
 9. *Adres* : *Greinstraat*, 14.
- IV. 1. *Politiek blad*.
 2. *Vrijzinnig*.
De Volksstandaard ging uit van het „*Verbond der Oud-
 Leerlingen van de Antwerpsche Stadsscholen, afdeeling
 school 6*”.

De Volkstem

- I. S.B.A. : 23-VII-1865; 25-V-1872.
 M.I.P. : 13-VI-1866; 30-VII-1870.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 157.
 (2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 70.
 (3) *Ibid.*, p. 66 : 129. DE CORT.
 (4) Zie daarover K. VAN ISACKER, *Het Daensisme*, p. 119.
 (5) *Répertoire général de la presse belge*, 1895, p. 56.
 (6) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

- II. 2. *Ondertitel* : Staetkunde - Handel - Nijverheid - Landbouw.
4. *Formaat* :
 48 × 32; 4 blz.
 53 × 35; 4 blz. (cfr. 25-v-1872).
5. *Periodiciteit* : W (2 ×).
6. *Prijs* : 6 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1861 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-v-1872.
5. *Drukkers* :
 Harry Peters (2) (3), Lange Gang, 10.
 J. B. Van Aarssen (4), Beurzestraat. (cfr. 25-v-1872).
9. *Adres* :
 St. Jezusstraat, 50.
 Beurzestraat, 11. (cfr. 25-v-1872).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Katoliek.

Volkstribuun

- I. S.B.A. : 25-vii-1907 t/m 30-v-1914.
 A.M.V.C. : 25-vii-1907 t/m 30-v-1914.
 K.B.B. : jg. 1911-1914.
 M.I.P. : 25-vii-1907.
 M.I.P., VH : 25-viii-1907.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Dagblad van de Federatie der Vakbonden.
 Dagblad voor Onafhankelijke Vakbonden. (cfr. 21-iv-1911 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 48 × 41; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : D (6 ×).
6. *Prijs* : 10 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-vii-1907.
 b. *Einddatum* : 10-v-1914.
2. *Stichter* : „Antwerpsche Diamantbewerkersbond” (5).
4. *Uitgever* : Edm. Goetbloet, Kistemaekerstraat, 55, Borgerhout.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 100.

(2) Zie over hem L. BAEKELMANS, *Harry Peters* (Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, 1953, pp. 179-243).

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 148-149.

(4) *Ibid.*, p. 175.

(5) L. DELSINNE, *Le mouvement syndical en Belgique*, p. 145.

5. *Drukker* : Samenwerkende Maatschappij „Volkstribuun” (1).
6. 7. *Directeur-Hoofdredacteur* : Goetschalk (2).
9. *Adres* : Carnotstraat, 18.
Baron Joostenstraat, 2. (cfr. 7-X-1913 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en syndicaal blad.

2. Aanvankelijk neutraal, later socialistisch.

Volkstribuun was het orgaan van een aantal vakbonden die niet aangesloten waren bij de syndicale commissie van de Belgische Werkliedenpartij (3).

Niettemin streed het blad voor de ontvoogding van de arbeidersklasse op basis van de klassenstrijd : „Het Belgisch Vakverbond dat weinige maanden geleden gesticht werd en nu reeds een beduidend aantal aangesloten syndicaten telt, heeft in zijn statuten het volgend artikel geschreven : Het Belgisch Vakverbond heeft voor doel bij de arbeiders der twee geslachten het gevoel van de noodzakelijkheid der arbeiderssolidariteit te ontwikkelen en alzoo bij te dragen tot de stoffelijke en geestelijke ontvoogding der arbeidersklas op grond van den klassenstrijd. Om dat doel te bereiken zal men de *Volkstribuun* steeds bereid vinden” (4).

De politiek gebruikte het blad enkel als middel voor de lotsverbetering van de werklieden.

Volkstribuun beweerde evenwel niet dat het onzijdig was, wel legde het blad de nadruk op zijn onafhankelijkheid, o.a. wegens het feit dat het geen verantwoording verschuldigd was aan een partij (5).

De invloed van de socialisten op het blad werd gestadig groter en in 1914 liet het blad zijn socialistische gezindheid duidelijk blijken bij de wetgevende verkiezingen (6). In zijn laatste nummer schreef *Volkstribuun* : dat het zijn taak als afgedaan beschouwde nu in België die organisatorische zelfstandigheid

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 206.

(2) *Annuaire officiel illustré de la presse belge*, 1910-1911, p. 124.

(3) L. DELSINNE, *op. cit.*, p. 145.

(4) *Volkstribuun*, 25-VII-1907, p. 1.

(5) *Ibid.*, 25-VII-1908, p. 1 : „Onzijdigheid is in een blad als *Volkstribuun* gesticht om de stoffelijke en verheffing van het werkvolk voor te staan onmogelijk... Onafhankelijkheid is geheel iets anders. Een blad dat geheel onafhankelijk is kan over alle aangelegenheden veel vrijer spreken dan een dat van een politieke partij afhangt; ...”.

(6) *Ibid.*, 24/25-V-1914, p. 1 : „Deze kiezing bewijst nog eens dat zij een hoogtepunt heeft bereikt, hetwelk zij moeilijk overschrijden kan, zoolang zij met geene gelijke wapens kan ter stembus trekken.

Een reden te meer voor de socialisten om hunnen strijd voor Z.A.S. onverpoosd door te zetten”.

der vakbeweging, zij het dan nog niet aanvaard toch reeds algemeen bestaansrecht toegekend is; nu het uit de vroegere vertrapping der werkliedenpartij en hare voormannen, gegroeide fanatisme bij deze laatste langzaam verdwijnt en de nieuwe generatie der arbeiders, meer op wetenschappelijke ontwikkeling een gezond oordeel bouwende, overal haren invloed doet gelden..." (1).

V. Opgevolgd door *Volksgazet*.

De Volksvriend

- I. S.B.A. : 19-VIII-1860 t/m 14-IV-1861.
M.I.P. : 4-XI-1860.
M.I.P., VH : 16-IX-1860.
- II. 2. *Ondertitel* : Zondagsblad voor het Arrondissement Antwerpen.
4. *Formaat* : 45 × 29,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : Antwerpen : 6 fr.; elders : 6,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-VIII-1860. s
b. *Laatst bewaarde nummer* : 14-IV-1861.
5. *Drukker* : Wed. Schotmans (2), Mutsaerdstraet, 1.
9. *Adres* : Mutsaerdstraet, 1.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Liberaal en vlaamsgezind.
„Wij hebben geloofd dat voor de stad en het arrondissement Antwerpen, een vrijzinnig ernstig weekblad, veel zou kunnen bijdragen om de politieke opvoeding van een deel der burgerij te maken, ten eerste, en om aen het volk van de stad en den buiten dat geene te leeren wat het meest nodig heeft te kennen...
Ons blad zal geen partijblad zijn... Wij zeggen nog eens : op dezen oogenblik is er in België maer eene partij meer mogelijk, de partij der verlichte lieden, der vrienden van de Grondwet. De benamingen liberael en katholiek moeten allengs verdwijnen..." (3).

(1) *Volkstribuun*, 30-V-1914, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 163.

(3) *De Volksvriend*, 19-VIII-1860, p. 1.

De Volksvriend (1)

- II. 2. *Ondertitel* : Kunst en Letterbode.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1862.
- V. Kende slechts enkele nummers.

Het Volkswelzijn

- I. M.I.P. : 9-III-1913.
- M.I.P., VH. : 9-III-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad.
- 4. *Formaat* : 55 × 38; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 1 fr.; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 9-III-1913.
- 9. *Adres* : Augustijnstraat, 22.
- IV. 1. Informatieblad.
- 2. Niet gekend.

De Volkszoon (2)

- II. 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1902.
- b. *Nog bestaand in* 1904.
- 9. *Adres* : 53, Handelsstraat.

Vooruit

- I. M.I.P. : I-VIII-1874; 14-IV-1877; 14-I-1880.
- M.I.P., VH. : 14-IX-1878.
- S.B.A. : 15-V-1875.
- II. 2. *Ondertitel* : Voor volksheil en eerlijkheid.
- 4. *Formaat* : 54 × 36,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 5 fr.; 15 ct.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 100.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 157.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1872 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 14-1-1880.
 4. 5. *Uitgever-Drukker* : H. Ernest (2), Hopland, 32.
 9. *Adres* : M. Dam, Schermersstraat, 4.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Liberaal.

De Vooruitgang

- I. S.B.A. : 8-XI-1857.
 M.I.P., V.H. : 29-XI-1857.
- II. 4. *Formaat* : 27 × 19; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 6 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-X-1857 (3).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 29-XI-1857.
 4. 7. *Uitgever-Hoofdredacteur* : G. Th. Van den Bossche, Zand,
 12.
 5. *Drukker* : J. Van Bauwel (4).
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Liberaal.
- V. „In de bedoeling zijner peters was dit blad insgelijks een kies-
 orgaantje en de tegenhanger van de Burger bij de kiezingen
 van 1857. Geen wonder dat deze vooruitgang niets anders
 deed dan achteruitgaan, totdat hij met zijn confrater *De
 Burger* in de put viel” (5).

De Vooruitgang

- I. S.B.A. : 13-X-1866 t/m 24-III-1867.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Volksblad voor politiek, kunst, wetenschap en handel, ge-
 trokken op 5.500 exemplaren.
 Volksblad voor politiek, kunst, wetenschap en handel. (cfr.
 3-XI-1866 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 36 × 26; 4 blz.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 101.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 91.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 100.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 177.

(5) L. TORFS, *Tijdmag register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 583.

5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 4 fr.; 10 ct.
 7. *Oplage* : 5.500 ex.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 13-X-1866.
 b. *Einddatum* : 24-III-1867.
5. 7. *Drukker-Hoofredacteur* : B. J. Mees (1), Roozenstraat, 46(2).
 9. *Adres* : Roozenstraat, 46.
- IV. 1. Politiek blad.
2. Liberaal, vlaamsgezind en vooruitstrevend.
De Vooruitgang was het orgaan van de „Liberale Vlaamsche Bond”, waarvan het programma luidde :
 „1° In Vlaanderen Vlaamsch;
 2° De Staat vrij van de Kerk;
 3° Opbeuring der volksklas, door
 a) meer stoffelijk welzijn,
 b) volle vrijheid voor den geest;
 4° Leerplichtigheid (verplicht onderwijs) : geene macht meer aan de onwetendheid, behoudens verkregene rechten;
 5° Op dien basis het stemrecht uitgebreid;
 6° Afschaving der loting;
 7° Handel vrij;
 8° Achteruitvoerende wetten te niet;
 9° In 't algemeen, de Grondwet, in den breedsten zin der vrijheid uitgevoerd” (3).
- In zijn laatste nummer legde *De Vooruitgang* nogmaals de nadruk op zijn politieke houding :
 „Wij hebben onze lezers iets heel onverwachts te melden, namelijk : dat na vandaag ons blad — slechts voor een zekeren tijd, hopen wij — ophouden zal te verschijnen.
 Gansch onvoorziene omstandigheden, persoonlijke redenen, ja, kleine moeilijkheden in de Redactie opgerezen, zijn daar de oorzaak van ... Wij zullen onze partij met kracht verdedigen. De middelen daartoe zijn talrijk genoeg. Die partij is 't vooruitstrevend, geavanceerd, jong liberalismus, de ware democratie; maar wij keuren ten hoogst af wat zoovele andere zoogezegde geavanceerde liberalen gedaan hebben : zich met

(1) L. WILS, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Antwerpse Arbeidersbeweging* (De Gids op maatschappelijk gebied, 1961, nr. 1, p. 49).

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.

(3) *De Vooruitgang*, 13-X-1866, p. 2.

de katholieken, de mannen met achteruitkruipende principes, aanspannen om door hunne hulp ook een zeteltje te bekomen” (1).

- V. *De Vooruitgang* werd gesticht met het oog op de gemeentelijke verkiezingen van 1866 en verscheen aldus als kiesblad van 13 tot en met 28 oktober. Van 1 november af werd het als weekblad voortgezet.

De Vooruitgang

- I. M.I.P. : 30-IX-1883; 4-IV-1885.
M.I.P., VH : 7-VII-1883.
S.B.A. : 14-II-1885.
S.A.B. : 6-XII-1884.
- II. 2. *Ondertitel* :
Weekblad gewijd aan Onderwijs, Kunst, Geschiedenis en Letterkunde.
Tijdschrift gewijd aan het Onderwijs. (cfr. 14-II-1885 e.v. nr.).
4. *Formaat* :
33 × 25; 4 blz.
33 × 25; 8 blz. (cfr. 14-II-1885 e.v. nr.).
5. *Periodiciteit* : W.
M (2 ×) (cfr. 14-II-1885 e.v. nr.).
6. *Prijs* : 4 fr.; 15 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-VII-1883.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 4-IV-1885.
4. *Uitgever* : C.-J. Vorsterman-Van Oyen, Loosstraat, 32.
- IV. 1. Vakblad, voor onderwijzers.
2. Liberaal.

Het Vooruitzicht voor de Toekomst

- I. M.I.P. : 1-I-1910.
M.I.P., VH : 1-X-1901.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Wettelijk erkende maatschappij van Onderlingen Bijstand (Pensioenkas).
4. *Formaat* : 32 × 23,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.

(1) *De Vooruitgang*, 24-III-1867, p. 1.

6. Prijs : 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1900 (1).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 1-1-1910.
 5. *Drukker* : A. Bruyninckx-Noë (2), Pelgrimstraat, 23.
 9. *Adres* : Meirplaats, 35.
- IV. 1. Mutualiteitsblad.
 2. Niet gekend.

Voorwaarts

- I. M.I.P. : 17-VI-1894.
 M.I.P., VH : 17-VI-1894.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Antwerpsche Vooruitstrevers.
 4. *Formaat* : 43 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 3 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-VI-1894.
 b. *Nog bestaand in 1904* (3).
 5. *Drukker* : C. Van Tichelt (4), Offerandestraat, 11.
 7. *Redactie* : Lange Ypermanstraat, 33.
 9. *Adres* : Leeuwerikstraat, 28.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Niet gekend.

Voorwaarts

- I. M.I.P. : 11-XI-1908; XII-1908.
 M.I.P., VH : 11-XI-1908.
 S.B.A. : XII-1908.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Vlaamsche Vrije Groepen.
 4. *Formaat* : 31 × 20; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 1 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 11-XI-1908.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : XII-1908.
 4. 6. *Uitgever-Beheerder* : D. De Swert, Isabellalei, 106.

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 157.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 49.

(3) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 157.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 196.

9. *Adres* : Isabellalei, 106 en „Parnassus”, Houtlei, 42, Gent.
- IV. 1. Politiek blad.
2. Anarchistisch.

Voorwaarts

- I. M.I.P. : 1-XII-1912.
M.I.P., VH : 1-XII-1912; 21-IX-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Officieel orgaan van het Algemeen Verbond der Katholieke Jeugd.
3. *Motto* : Voor Godsdienst, Taal en Vaderland.
4. *Formaat* : 46 × 28; 4 blz.
6. *Prijs* : 2 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XII-1912.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 21-IX-1913.
4. 5. *Uitgever-Drukker* : Jos. Beerts (1), Oude Koornmarkt, 61.
9. *Adres* : Jodenstraat, 22.
- IV. 1. Jeugdblad.
2. Katoliek.

Voorwaarts (2)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : II-1900.
b. *Nog bestaand in* 1904.
9. *Adres* : St. Elisabethstraat, 59.
- V. Voortzetting van *Voorwaarts*, gesticht op 7 januari 1900.

De Voorwacht

- I. S.B.A. : jg. 1883-1885; 2-X-1887.
A.M.V.C. : jg. 1883-1885.
M.I.P. : 24-II-1884; 15-VI-1884; 14-VI-1885; 25-IV-1886;
20-XI-1887; 6-I-1889; 12-V-1889; 17-XI-1889; 7-IX-1890.
M.I.P., VH : 13-X-1885; 25-V-1890.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan der Vooruitstrevende Strijdersbonden.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 39.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 157.

- Orgaan der Antwerpsche Progressisten. (cfr. 19-X-1884 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 42 × 28; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : 2 W.
W. (cfr. 25-IV-1886 e.v. nrs.).
 6. *Prijs* :
2 fr.; 5 ct.
4 fr.; 5 ct. (cfr. 25-IV-1886 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-X-1883 (1).
b. *Einddatum* : 13-VIII-1893 (1).
4. *Uitgevers* : J. Groesser, Beeldekensstraat, 30.
 9. *Adres* :
Korte Winkelhaakstraat, 7.
Rotterdamstraat, 4. (cfr. 25-IV-1886 e.v. nrs.).
- IV. 1. Politiek blad.
2. Liberaal-democratisch.

De Voorwacht

- I. S.B.A. : 7-II-1909 t/m 3-IX-1911.
M.I.P. : 2-I-1910; 7-V-1911.
M.I.P., V.H. : 15-IV-1906.
 - II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan van het Verbond der Volkskringen van Antwerpen en zijne afdeelingen : Ondersteunt Elkander, De Antwerpsche Lijfrentkas, Het Weesfonds, Het Vooruitzicht, Spaarafdeeling voor Wintervoorraad, Politieke Propaganda, Katholieke Volksbakkerij Het Volk.
 3. *Motto* : Vrijheid in alles en voor allen.
Voor Godsdienst, Huisgezin en Eigendom.
Bescherming der belangen van Neringdoener en Arbeider.
 4. *Formaat* : 33 × 23; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 0.75 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1889 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 3-IX-1911.
5. *Drukker* : Jos. Dirix (3), Markgrvestraat, 9.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 101.

(2) Het exemplaar van 15-IV-1906 betreft jg. VII, nr. 9.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 66 : 129. DE CORT.

9. *Adres* : Lokaal „Het Koninkskén”, Wolstraat, 5.
 IV. 1. Mutualiteitsblad.
 2. Katoliek.

Voorwaerts

- I. S.B.A. : 7-I-1900; 14-I-1900.
 M.I.P. : 7-I-1900.
 M.I.P., VH : 7-I-1900.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Vrije socialistenbond.
 3. *Motto* :
 Er is verrotting in den Staat : Multatuli. Noch God, noch Meester!
 Er is verrotting in den Staat : Multatuli. Eigendom is diefstal. (cfr. 14-I-1900).
 4. *Formaat* : 29 × 21; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-I-1900.
 b. *Einddatum* : 14-I-1900 (1).
 4. *Uitgever* : Emilie Zils, Bernardsche Steenweg, 123.
 9. *Adres* : Julius Mestag, Offerandestraat, 42.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Socialistisch doch anti-Werkliedenpartij.
Voorwaerts verklaart zich aan te sluiten bij de Socialistische Arbeiderspartij (2).

De Vos

- I. M.I.P. : 20-IV-1890;
 M.I.P., VH : 17-VIII-1890.
 S.B.A. : 29-VI-1890; 11-X-1891.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Weekblad voor verstandige Liedén.
 Enkel geschreven voor verstandige Liedén. (cfr. 11-X-1891).
 3. *Motto* : Luistert elc naar de woorden van den Vos.
 4. *Formaat* : 33,5 × 23,5; 4 blz.

(1) *La Presse Universelle*, jg. IV, 1900, p. 29.

(2) *Voorwaerts*, 7-I-1900, p. 1.

- Periodiciteit :*
W.
M (2 ×) (cfr. II-X-1891).
6. *Prijs :*
2,50 fr.; 5 ct.
2,50 fr.; 10 ct. (cfr. II-X-1891).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum :* III-1890 (1).
b. *Nog bestaand in 1895 (2).*
4. *Uitgevers :*
Jan Smulders, Louisastraat, 35.
Alphonse Schuybroek. (cfr. II-X-1891).
9. *Adres :*
Louisastraat, 35.
Capucinersenstraat, 22. (cfr. II-X-1891).
- IV. 1. Politiek blad.
2. Meetingistisch.

De Vos Reinaert (3)

- V. „Geconcipeerd schimblad, waartoe het volgende incident aanleiding gaf; Vleeschouwer, de vader der zeven filosofen, in 1866 overleden zijnde, werd de affaire van Reinaert voortgezet door zekeren Steven Van den Zande, als uitgever, en ou Harry Peters de redactie op zich hebben genomen, doch de clericalen wiegerden enen Vos Reinaert uit zijn hol te doen komen. Dat had echter geen gevolg zo het schijnt”.

Het Vosken

- I. M.I.P. : 30-XI-1895; 7-XII-1895; 4-XI-1897.
M.I.P., VH : 30-XI-1895; 7-XII-1895.
S.B.A. : 30-XI-1895; 7-XII-1895.
- II. 2. *Ondertitel :*
Hekelblad voor verstandige menschen.
Luimig morgenblad. (cfr. 4-XI-1897).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 103.

(2) *Répertoire général de la presse belge*, 1895, p. 56.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 589.

3. *Motto* :
Wie zich onpartijdig noemt, die is 't niet.
Geen appels voor citroenen.
Lachen is gezond, truten maar niet kwetsen, kastijden maar niet martelen. (cfr. 4-XI-1897).
4. *Formaat* : 31,5 × 22; 4 blz.
5. *Periodiciteit* :
W.
D (6 ×). (cfr. 4-XI-1897).
6. *Prijs* : 2,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 30-XI-1895.
b. *Nog bestaand in 1904* (1).
4. 5. *Uitgever-Drukker* : C. De Cauwer (2), Oude Beurs, 35.
9. *Adres* :
Oude Beurs, 35.
Lange Bisschopsstraat, 28. (cfr. 4-XI-1897).
- IV. 1. *Hekelblad*; humoristisch blad van november 1897 af.
2. *Liberaal*.

Vrede's Bericht

- I. S.B.A. : IV-1891; 5-VII-1891; 8-XI-1891; 20-XII-1891; 7-V-1893; 7-VII-1895.
M.I.P. : 14-VI-1891; 10-I-1892; 10-IV-1892; 5-III-1893; 2-XII-1894; 1-IX-1895.
- II. 3. *Motto* : Orde - Godsdienst - Eendracht - Vaderland. (cfr. IV-1891).
4. *Formaat* :
37,5 × 19; 4 blz.
32 × 23,5; 4 blz. (cfr. 8-XI-1891 e.v. nrs.).
36 × 26; 4 blz. (cfr. 2-XII-1894 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 9-XI-1890 (3).
b. *Nog bestaand in 1904* (4).
5. *Drukkers* :

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 158.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 168-169 : 535. SMETS.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 103.

(4) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 158.

- H. en L. Kennes (1), Gratiekapelstraat, 8.
 Idem, Markgravestraat, 17. (cfr. 8-XI-1891 e.v. nrs.).
 Buerbaum-Van der Goten (2). (cfr. 7-VII-1895 e.v. nr.).
9. *Adres* : Hoogstraat, 10.
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Katoliek.
 Orgaan van de „Katholieke Werkmansvereniging Vrede”.
- V. Op 7 januari 1894 verscheen het blad opnieuw met de vermelding jg. I, nr. 1 : *Vrede's Bericht* was nu het orgaan van de vier maatschappijen met de benaming „Vrede” geworden (3).

Vrede St. Laurijs

- I. M.I.P. : XI-1901 ; 22-XI-1902 ; VII-1903.
- II. 2. *Ondertitel* : Katholieke Werkmansvereniging.
 4. *Formaat* : 32 × 23,5 ; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1898 (4).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : VII-1903.
 9. *Adres* : Haantjeslei, 121.
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Katoliek.

Vrede St. Willebrords

- I. M.I.P., VH : 28-II-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Katholieke Werkmansvereniging.
 4. *Formaat* : 38 × 23 ; 4 blz.
- III. 5. *Drukker* : J. Timmermans-Crosset (5), Lovelingstraat, 50.
 9. *Adres* : Pastorijsstraat, 29.
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Katoliek.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 119-120.

(2) *Ibid.*, pp. 49-50.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 103.

(4) Het exemplaar van 22-XI-1902 betreft jg. IV, nr. 12.

(5) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 174.

De Vriend van den Huize

- I. M.I.P. : 26-IV-1891; 10-V-1891; 25-X-1891.
S.B.A. : 31-I-1892.
- II. 2. *Ondertitel* : Zondagsblad voor iedereen.
4. *Formaat* : 49 × 32; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 26-IV-1891.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 31-I-1892.
5. *Drukker* : Jan Bouchery (1), Hopland, 30.
9. *Adres* : Lange Gang, 2.
- IV. 1. *Ontspanningsblad*.
2. A-politiek.

De Vriend des Volks (2)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1848.
4. *Uitgevers* : Louis Gerrits en A. Snieders.
- V. Kende slechts één nummer.

De Vriendschap

- I. M.I.P. : 6-IV-1884.
M.I.P., VH : 17-II-1884.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Mertens-Vereeniging uitgegeven door hare Letterkundige Afdeeling.
4. *Formaat* : 24 × 19; 8 blz.
6. *Prijs* : 2,50 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 21-X-1883 (3).
b. *Einddatum* : 24-V-1885 (3).
5. *Drukker* : Van der Biest-Andelhof (4), Greinstraat, 38.
- IV. 1. *Verenigingsblad*.
2. Liberaal.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 44-45.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 99.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 102.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 181.

Vrij

- I. S.B.A. : 15-IX-1901; 11-VII-1902.
M.I.P. : 15-IX-1901.
M.I.P., VH : 15-IX-1901.
- II. 4. *Formaat* : 43 × 27; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
6. *Prijs* : 1,50 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-IX-1901.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 11-VII-1902.
5. *Drukker* : J. Kamerling (1), Turnhoutschebaan, 174 en 195, Borgerhout.
9. *Adres* :
Clementinastraat, 56.
Turnhoutschebaan, 56. (cfr. 11-VII-1902).
- IV. 1. Politiek strijdblad.
2. Flamingant.

De Vrije Kunst

- I. M.I.P. : v-1897; vi-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Koninklijke Toon- Tooneel en Letterkundige Maatschappij.
4. *Formaat* : 27 × 20; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1,25 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : iv-1897 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : vi-1897.
5. *Drukker* : Reynaert-Corewyn (3), Oranjestraat, 4.
7. *Redactie* : Lange Winkelhaakstraat, 20.
9. *Adres* : „Grand Café St. Jean” St. Jansplein.
- IV. 1. Verenigings- en artistiek blad.
2. Niet gekend.

De Vrije Pen

- I. S.B.A. : 17-IX-1883 t/m 19-IV-1896.
M.I.P. : 17-IX-1893; 19-XI-1893; 3-XII-1893; 13-I-1895
3-III-1895.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 118.
(2) Het exemplaar van v-1897 betreft jg. I, nr. 2.
(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

- M.I.P., VH : 17-IX-1893.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Vlaamsch-Vooruitstrevend Blad.
 Geen ondertitel (cfr. 22-X-1893 e.v. nrs.).
3. *Motto* : Twee linker handschoenen maken geen paar handschoenen. Twee halve waarheden maken geene waarheid (Multatuli). De Taal is gansch het Volk (Prudent Van Duyse).
4. *Formaat* : 27 × 20; 4 blz.
5. *Periodiciteit* :
 2 W.
 W. (cfr. 2-VI-1895 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
 1,50 fr.; 5 ct.
 2,50 fr.; 5 ct. (cfr. 2-VI-1895 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-IX-1893.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 19-IV-1896.
5. *Drukkers* :
 Frans Renders (1), Van Urselstraat.
 Fl. Melsen (2), Dambruggestraat, 259. (cfr. 22-X-1893 e.v. nrs.).
 Handelsdrukkerij, St. Paulusstraat, 45. (cfr. 4-VIII-1895 e.v. nrs.).
 K. en J. Willekens (3), St. Paulusstraat, 45. (cfr. 1-XII-1895 e.v. nrs.).
9. *Adres* : Looibroeckstraat, 116.
- IV. 1. *Strijdblad*.
 2. *Onafhankelijk en vlaamsstrijdend*.
De Vrije Pen, orgaan van de „Vlaamsche Jonge Wachten” bestreed de oude clerico-liberale politiek en predikte voor een bredere visie op de staatkunde (4). Het blad zegde zijn steun toe aan het „Vlaamsch Nationaal Verbond” (5).

De Vrije Pers (6)

- II. 5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
 6. *Prijs* : 1,50 fr.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 152-153.

(2) *Ibid.*, p. 138.

(3) *Ibid.*, pp. 207-208.

(4) *De Vrije Pen*, 17-IX-1893, p. 1.

(5) *Ibid.*, 1-1-1895, p. 1.

(6) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 158.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1893.
b. *Nog bestaand in* 1904.

De Vrije Stem

- I. S.B.A. : 20-II-1910; 31-III-1912; 23-II-1913.
M.I.P. : 4-IX-1910; 9-IV-1911.
M.I.P., VH. : 30-VII-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Liberaal Weekblad van het Arrondissement Antwerpen.
4. *Formaat* : 52 × 31; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1903 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 23-II-1913.
5. *Drukkers* :
Vertongen (2), Dorpsstraat, 35 Hoboken.
Gust Janssens en Cie (3). (cfr. 31-III-1912 e.v. nr.).
- IV. 1. *Informatie- en opinieblad*.
2. *Liberaal*.

De Vrije Tribuun

- I. M.I.P. : 25-XII-1898.
M.I.P., VH : 25-XII-1898.
S.B.A. : 25-XII-1898.
- II. 2. *Ondertitel* : Open orgaan der Politie-, Stads- en Openbare beambten der stad Antwerpen.
3. *Motto* : De Waarheid! Immer de waarheid! De waarheid alleen is raak!
De ontvoogding en lotsverbetering der kleine beambten, moet hun eigen werk zijn.
4. *Formaat* : 27 × 20; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M (2 ×).
6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 28-XII-1898.
b. *Einddatum* : 28-XII-1898 (4).

(1) Het exemplaar van 20-II-1910 betreft jg. VIII, nr. 8.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 202.

(3) *Ibid.*, p. 115.

(4) *Anvers-Pressophile*, p. 106 en *La Presse Universelle*, jg. III, 1899, p. 132.

- 4. *Uitgever* : Jos. Reynaert (1).
- 9. *Adres* : Oranjestraat, 4.
- IV. 1. Vakblad.
- 2. Niet gekend.

De Vrije Vlucht

- I. S.B.A. : jg. 1890 (nrs. 1-3).
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Jongeren.
- 4. *Formaat* : 24,5 × 15,5; 24 pp.
- 5. *Periodiciteit* : M.
- 6. *Prijs* : 5 fr. per jaar.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-VII-1890.
- 5. *Drukker* : H. Majoor, Pruinenstraat.
- 9. *Adres* : Princesstraat.

Het Vrije Volk

- I. S.B.A. : 25-VIII-1872; 1-IX-1872; 10-III-1873 (microfilm).
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Democratie in Noord en Zuid Nederland.
- 3. *Motto* : Salus Populi Supremo Lex esto.
- 4. *Formaat* :
42,5 × 30; 4 blz.
50 × 32,5; 4 blz. (cfr. 10-III-1873).
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 5 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-VIII-1872.
- b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-III-1873.
- 4. *Uitgevers* :
H.H. Huisman, Amsterdam.
B. J. Mees. (cfr. 10-III-1873).
- 5. *Drukker* : B. J. Mees (2).
- 8. *Redacteurs* :
Jac. Rademacker, Dr. Gunst, Jul. Klopstock.
Jac. Rademacker en Dr. Ph. Gunst. (cfr. 1-V-1872).
Medewerker : Edmond Van Beveren (cfr. 1-IX-1872).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(2) *Ibid.*, pp. 136-137.

9. *Adres* : Apostelstraat, 14.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Socialistisch- gezind (1) en sociaal vooruitstrevend.

't Vrije Volk
't Vrije Volk - Le Démocrate Chrétien

- I. M.I.P. : 20-I-1901; 4-X-1903.
M.I.P., VH : 20-I-1901; 12-VII-1903.
S.B.A. : 18-X-1903.
- II. 1. *Titel* : 't Vrije Volk - Le Démocrate Chrétien. (cfr. 12-VII-1903 e.v. nrs.).
2. *Ondertitel* :
Tolk der Antwerpsche Christene Volkspartij.
Geen ondertitel. (cfr. 12-VII-1903 e.v. nrs.).
3. *Motto* :
't Heden beter dan 't Verleden. De Toekomst beter dan het heden.
Geen motto. (cfr. 12-VII-1903 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 50 × 30; 4 blz.
5. *Periodiciteit* :
W.
D. (cfr. 12-VII-1903 e.v. nrs.).
6. *Prijs* : 3 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-I-1901.
b. *Nog bestaand in 1904* (2).
2. *Stichter* : Priester Fonteyne.
5. *Drukker* : C. Moeyaert, Spiegelrei, 26, Brugge.
9. *Adres* :
Solvijnsstraat, 57.
Ossenmarkt, 32 en rue de Spa, 57, Brussel.
- IV. 1. Partijblad.
2. Christen-democratisch.
Orgaan van de „Christene Volkspartij” voor Antwerpen, in 1903 hervormd tot een dagblad voor Antwerpen en Brussel.

(1) In het nummer van 1-IX-1872, p. 2, vonden we een bijdrage over het wereldcongres van de „Internationale” in Den Haag.

Het Vrije Woord

- I. S.B.A. : 4-II-1865 t/m 15-XII-1867.
A.M.V.C. : jg. 1865-1867.
M.I.P. : 13-X-1866.
M.I.P., VH : 25-II-1865.
U.B.G. : 6-V-1865.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad. (cfr. 11-II-1865 e.v. nrs.).
4. *Formaat* : 39 × 26; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-II-1865.
b. *Einddatum* : 15-XII-1867.
5. *Drukker* : Arn. De Ferm (1).
8. *Medewerkers* : L. Jottrand, Edw. Coremans, J. De Geyter (2),
L. Gerrits, F. Caris (3).
9. *Adres* :
Schuttershofstraat, 35.
Keizerstraat, 60. (cfr. 2-II-1867 e.v. nrs.).
- IV. 1. Politiek blad.
2. Liberaal, vrijzinnig, vlaamsgezind en pro-Meeting.
„Tot vlaamsch orgaan der werkelijk liberale opinie te Antwerpen is dit weekblad gesticht” (4).
- V. Samengevoegd met *De Vlinder* en van 5 januari 1868 af voortgezet door *Ieders Belang*.

Het Vrije Woord

- I. S.B.A. : 4-III-1907; II-1910.
M.I.P. : 17-III-1907; 13-X-1907.
M.I.P., VH : 4-III-1907.
- II. 2. *Ondertitel* :
Sociaal-Demokratische Uitgave.
Orgaan der Sociaal-Demokratisch Vereeniging.
Vrije Sociaal-Demokratische Uitgave.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 69.

(2) Th. COOPMAN en J. BROECKAERT, *Bibliografie van den Vlaamschen taalstrijd*, dl. IV, p. 223.

(3) L. WILS, *Tussen taalstrijd en arbeidsbeweging : de „Onafhankelijke Volkspartij” in de jaren 1860* (Bijdragen tot de Geschiedenis, inzonderheid van het Oud Hertogdom Brabant 3^e reeks, 13^e dl., afb. 14, jg. XLIV, 1961, p. 154.

(4) *Het Vrije Woord*, 4-II-1865, p. 1.

- Orgaan der Sociaal-Demokratische Vereeniging. (cfr. 17-III-1907 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 37×28 ; 4 blz.
 37×26 ; 2 blz. (cfr. II-1910).
 5. *Periodiciteit* :
M ($2 \times$).
M. (cfr. II-1910).
 6. *Prijs* : 1 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-III-1907.
b. *Laatst bewaarde nummer* : II-1910.
5. *Drukker* : De Voorzorg, J. De Groodt (1), Ossenmarkt, 25.
 9. *Adres* :
Frans Bruylants, Jongelinckstraat, 39.
„De Jaguar”, Lange Kievitstr. (cfr. II-1910).
- IV. 1. Politiek blad.
2. Socialistisch.
Het Vrije Woord nam zich voor een vrije tribuun te zijn voor alle meningen die niet in strijd waren met het parlementair socialisme (2).
Het blad kante zich tegen bepaalde tendenzen in „De Werker” en tegen Terwagne : de polemieken stonden in verband met het al dan niet aansluiten van de onafhankelijke vakverenigingen bij de „Werkliedenpartij”.

Het Vrije Woord

- I. S.B.A. : 13-IV-1912; 20-IV-1912.
M.I.P. : 13-IV-1912.
M.I.P., VH : 13-IV-1912.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor Antwerpen en omliggende gemeenten.
4. *Formaat* : 47×34 ; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 13-IV-1912.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 20-IV-1912.
4. 7. *Uitgever-Redacteur* : L. De Schutter, Lombaardstraat, 5.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 206-207.

(2) *Het Vrije Woord*, 4-III-1907, p. 1.

9. *Adres* : Lombaardstraat, 5.
 IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Liberaal.

De Vrijheid

- I. M.I.P. : 14-IV-1878; 26-V-1878; 30-VI-1878; 6-X-1878;
 17-VII-1881; 23-XII-1883; 9-XI-1884; 20-VIII-1885; 1-X-1885;
 20-XI-1887; 27-I-1889; 10-II-1889; 25-VIII-1889; 24-I-1892;
 26-VI-1892.
 M.I.P., VH : 7-IV-1878; 4-VI-1882; 2-IX-1886.
 S.A.B. : 6-II-1889; 30-VI-1889; 6-VII-1889; 12-X-1890;
 21-VI-1890; 21-VII-1891; 13-IX-1891.
- II. 2. *Ondertitel* :
 Vlaamsch-Katholiek Weekblad.
 Vlaamsch Katholiek Volksblad van Antwerpen. (cfr. 20-VIII-1885 e.v. nrs.).
 Vlaamsch Katholiek Zondagsblad. (cfr. 20-XI-1887 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 34 × 27; 4 blz.
 47 × 32; 4 blz. (cfr. 20-VIII-1885 e.v. nrs.).
 58 × 41; 4 blz. (cfr. 27-I-1889 e.v. nrs.).
 50 × 31; 4 blz. (cfr. 24-I-1892 e.v. nr.).
5. *Periodiciteit* :
 W.
 W (2 ×) (cfr. 20-VIII-1885 e.v. nrs.).
 W. (cfr. 20-XI-1887 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
 3,50 fr.; 10 ct.
 5 fr.; 10 ct. (cfr. 23-XII-1883 e.v. nrs.).
 4,50 fr.; 10 ct. (cfr. 20-XI-1887 e.v. nrs.).
 4 fr.; 10 ct. (cfr. 24-I-1892 e.v. nr.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 24-II-1878 (1).
 b. *Einddatum* : 25-IX-1892 (1).
4. *Uitgever* :
 Ign. Van Dael, Schuitstraat, 11.
 F. Werner, Begijnenstraat, 56. (cfr. 9-XI-1884 e.v. nrs.).
 A. Callaey, Meistraat, 22. (cfr. 20-XI-1887 e.v. nrs.).
 A. De Cort, Happaertstraat, (cfr. 24-I-1892 e.v. nr.).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 101.

9. *Adres* :
 Zilversmidstraat, 28.
 Coppenolstraat, 8. (cfr. 6-x-1878).
 Pompstraat, 24. (cfr. 17-vii-1881 e.v. nrs.).
 Prinsstraat, 16. (cfr. 20-viii-1885 e.v. nrs.).
 Happaertstraat, 8. (cfr. 20-xi-1887 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Katoliek.

De Vrijheid Vrijheid

- I. S.H.G.(R.U.G) : viii-1905 ; i-1906 ; v-1906 ; xii-1906 ; ii-1907 ;
 vi-1907 ; vii-1907 ; viii-1907 ; ix-1907.
 S.B.A. : vii-1905.
- II. 1. *Titel* : Vrijheid. (cfr. viii-1907 e.v. nr.).
 2. *Ondertitel* :
 Orgaan der Socialistische Jonge Wacht van Antwerpen en omliggende.
 Orgaan der Socialistische Jonge Wacht van Antwerpen en omliggende. Erkend door de Vlaamsche Federatie. (cfr. vi-1907 e.v. nr.).
 Orgaan der Socialistische Jonge Wacht van Antwerpen en omliggende. (cfr. viii-1908 e.v. nr.).
3. *Motto* :
 De ontvoogding der jonge arbeiders moet hun eigen werk zijn, omdat in hunne jonge kracht het vuur en de energie tot het socialisme geborgen liggen.
 (Geen motto. (cfr. v-1906 e.v. nrs.).
 Vrijheid krijgt men niet, men neemt haar. (cfr. viii-1907 e.v. nr.).
4. *Formaat* :
 42,5 × 31 ; 4 blz.
 31 × 21 ; 8 blz. (cfr. v-1906 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 0,70 fr. ; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : vii-1905.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : ix-1907.
4. *Uitgevers* :
 Louis Prévost, Mercatorstraat, St. Niklaas.
 J. Chapelle, Touwstraat, 38. (cfr. vi-1907 e.v. nrs.).

5. *Drukker* :
Louis Prévost.
Geen drukker vermeld. (cfr. VI-1907 e.v. nrs.).
 9. *Adres* : „Antwerpsch Volkshuis”, Brederodestraat, 197.
„De Werker”, Diepestraat, 152. (cfr. VI-1907 e.v. nrs.).
- IV. 1. Politiek strijdblad.
2. Socialistisch.

De Vrijheid

- I. S.B.A. : 2-VIII-1914.
M.I.P., VH : 2-VIII-1914.
- II. 2. *Ondertitel* :
Weekblad.
In Vlaanderen Vlaamsch Anti-militarisme. Vrijheid met
rechtvaardigheid voor allen en in alles.
4. *Formaat* : 47 × 24; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-VIII-1914.
b. *Einddatum* : 2-VIII-1914.
9. *Adres* : Lange Gang, 6.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Vlaamsgezind en anti-militaristisch.

De Vroegpost

- I. M.I.P. : 15-V-1899; 22-VI-1901.
M.I.P., VH : 15-V-1899; 19/20-II-1901.
S.B.A. : 15-V-1899; 25/26-II-1900.
- II. 2. *Ondertitel* : Morgendblad.
4. *Formaat* : 47 × 32; 6 blz.
5. *Periodiciteit* : D.
6. *Prijs* :
12 fr.; 5 ct.
8 fr.; 5 ct. (cfr. 25/26-II-1900 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 15-V-1899.
b. *Nog bestaand in 1904* (1).

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 158.

7. *Hoofdredacteur* : Antoon Moortgat.
9. *Ares* : Lange Herenthalschestraat, 25
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Onpartijdig doch vlaamsgezind (1).

De Vrouw

- I. M.I.P. : VIII-1899 (proefnummer); 7-X-1900; I-I-1908.
M.I.P., VH : VIII-1899 (proefnummer); I-X-1899; I-I-1908.
- II. 2. *Ondertitel* :
Zedelijk, gansch onpartijdig Veertiendaagsch blad.
Zedelijk, gansch onpartijdig Weekblad. (cfr. I-X-1899 e.v. nr.).
Zedelijk, gansch onpartijdig Maandblad.
3. *Motto* : Ernst en luim over de Vrouwen, de Liefde, en het
Huwelijk. (cfr. I-I-1908).
4. *Formaat* :
30 × 21; 6 blz.
38 × 27; 4 blz. (cfr. 7-X-1900).
38 × 27; 12 blz. (cfr. I-I-1908).
5. *Periodiciteit* :
2 W.
W. (cfr. I-X-1900 e.v. nr.).
M. (cfr. I-I-1908).
6. *Prijs* :
1,30 fr.; 5 ct.
2,50 fr.; 5 ct. (cfr. I-X-1899 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : I-X-1899.
b. *Laatst bewaarde nummer* : I-X-1908.
4. *Uitgevers* :
Lodewijk Heeren, Sleutelstraat, 37.
C. Glorieux, Provintiestraat, N. 156. (cfr. 10-X-1899 e.v. nr.).
Idem, Breedestraat, 22. (cfr. I-I-1908).
7. *Hoofdredacteur* : Lodewijk Heeren.
- IV. 1. Ontspanningsblad.
2. Onpartijdig.
- V. *De Vrouw* verscheen niet van 1903 af tot en met 1907 (2).

(1) Zie *De Vroegpost*, 15-V-1899, p. 1.

(2) *Le Fureteur*, jg. V, 1908, p. 32.

Waak Op

- I. M.I.P. : 1-XI-1906.
M.I.P., VH : 1-XI-1906.
S.B.A. : 1-XI-1906.
- II. 2. *Ondertitel* : Tolk van de Federatie der Oud-Leerlingen Bonden van Antwerpen's Gemeentescholen.
 4. *Formaat* : 31,5 × 23,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 2 fr., 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-XI-1906.
 5. *Drukker* : J. Heylen (1), Bredastraat, 58, Dam.
 9. *Adres* : St. Bernardsesteenweg, 95.
- IV. 1. Verenigingsblad.
 2. Liberaal.
„Een kampioen te meer voor het Verplichtend, Kosteloos Onzijdig Onderwijs” (2).

De Waarheid

- I. S.B.A. : 8-XI-1901; 29-1-1902.
M.I.P., VH : 8-XI-1901.
- II. 2. *Ondertitel* : Onpartijdig Orgaan der Staats-, Provincie en Stadsbedienden en Werklieden.
IJzeren weg-, Tol-, Post-, Telegraaf-, Ambtenaren en Werklieden.
Politie-, Gerechts-, Gemeente- en Trambedienden, Loodswezen.
 3. *Motto* : De Ontvoogding en lotsverbetering der openbare beambten moet hun eigen werk zijn.
Zeggen en doen! Gust Michiels.
 4. *Formaat* : 38 × 26,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* :
M (2 ×).
W. (cfr. 29-1-1902).
 6. *Prijs* : 3 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-XI-1901.
 - b. *Nog bestaand in 1904* (3).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 104.

(2) *Waak op* : 1-XI-1906, p. 1.

(3) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 158.

5. *Drukker* : Jos. Reynaert (1), Pelikaanstraat, 106.
 6. *Beheerder* : Jan Desmares (cfr. 29-1-1902).
 7. *Hoofdredacteur* : Jan Desmares. (cfr. 8-XI-1901).
 9. *Adres* :
Lange Pothoekstraat, 9.
Pollepelstraat, 12. (cfr. 29-1-1902).
- IV. 1. Vakblad.
2. Socialistisch gezind (2).
- V. Vervanging van *Het Ambtenaarsblad*.

De Waarheid

- I. S.B.A. : 1-v-(1910); 15-III-(1911); 15-IV-(1911).
M.I.P. : 1-v-(1910); jg. I, nr. 2; jg. I, nr. 3.
M.I.P., VH : 1-v-(1910); jg. I, nr. 2; jg. I, nr. 8.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan der Socialistische Gebuurtekringen en Jonge Wachten.
Vlaamsche Geïllustreerd Socialistisch Orgaan (cfr. jg. I, nr. 8).
4. *Formaat* :
36,5 × 26,5; 4 blz.
53 × 36,5; 4 blz. (cfr. jg. I, nr. 8).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 0,75 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-v-(1910).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 15-IV-(1911).
5. *Drukker* : Excelsior, (N.V.) (3), Provinciestraat, 126.
6. *Beheerder* : Pol Van Liere. (cfr. 1-v-1910).
7. *Redacteur* : Frans Engels (cfr. 1-v-1910).
9. *Adres* : Diepestraat, 152.
- IV. 1. Politiek blad.
2. Socialistisch.

De Wacht

- I. S.B.A. : 20-III-1892; 1-v-1892; 4-IX-1892; 13-XI-1892; 20-XI-1892; 4-XII-1892; 19-III-1893; 26-III-1893; 4-VI-1893;

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(2) *De Waarheid*, 29-1-1902, p. 3, spreekt over „onzen volksvertegenwoordiger Terwagne”.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 92.

18-VI-1893; 23-VI-1893; 18-III-1894; 1-V-1896; 3-I-1897.
M.I.P. : 5-VI-1892; 12-VI-1892; 13-XI-1892; 27-XI-1892;
2-III-1893; 19-III-1893; 23-IV-1893; 10-IX-1893; 18-II-1894;
17-VI-1894; 1-V-1896; 9-V-1896.
M.I.P., V.H. : 1-V-1892; 2-IV-1893; 1-V-1896.
U.B.G. : 10-IX-1893.

II. 2. *Ondertitel* :

Socialistisch Propagandablad.

Orgaan der Socialistische Arbeiderspartij (cfr. 13-XI-1892 e.v. nrs.).

Orgaan der Sociaal-Demokratische Arbeiderspartij (Afdeling Antwerpen). (cfr. 1-V-1896 e.v. nrs.).

3. *Motto* :

De ontvoogding der Werklieden behoort hen zelve.

Geene rechten zonder plichten. Geene plichten zonder rechten.

Nooit heeft het volk een enkel recht kunnen veroveren dan door geweld.

Hij alleen is de vrijheid waart die bewijst dat hij haar bemint. (cfr. 13-XI-1892).

Geduld baart slaafsheid. Wie niet werkt zal niet eten. (cfr. 20-XI-1892 e.v. nr.).

Hij die zich laat regeeren is zijne rechten niet waard.

Wie pijn lijdt weet best waar het hem zeer doet. (cfr. 4-XII-1892).

De Ontvoogding der Arbeiders behoort hun zelve. Commune 18 maart 1871. Recht voor Allen. (cfr. 2-III-1893 e.v. nrs.).

Moed verraadt karakter. Lafheid verraadt ondeugd.

Plichtsvervulling is de eenigste beloning van den rechtvaardige (cfr. 23-VI-1893).

De Ontvoogding der Arbeiders behoort hun zelve. Commune 18 maart 1871. Recht voor Allen. (cfr. 18-III-1894 e.v. nrs.).

Geen motto. (cfr. 1-V-1896 e.v. nrs.).

4. *Formaat* : 36,5 × 27,5; 4 blz.

5. *Periodiciteit* :

O.

W. (cfr. 13-IX-1892 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

5 ct.

2 fr.; 2 ct. (cfr. 1-V-1892 e.v. nrs.).

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-III-1892.
 b. *Einddatum* : 3-I-1897.
4. *Uitgevers* :
 J. Borré, Herderinstraat, 26.
 Idem, Herderinstraat, 11. (cfr. 13-XI-1892 e.v. nrs.).
 L. Antonissen, Geelhandplaats. (cfr. 26-III-1893 e.v. nrs.).
 J. Borré, Geelhandplaats, 9. (cfr. 1-V-1896 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 Lange Zavelstraat, 78.
 Elisabethstraat, 61. (cfr. 4-IX-1892 e.v. nrs.).
 Deurnestraat, 15. (cfr. 18-III-1894 e.v. nrs.).
 Elisabethstraat, 61. (cfr. 1-V-1896 e.v. nrs.).
- IV. 1. Partijblad.
 2. Socialistisch.
 Orgaan van respectievelijk de „Socialistische Arbeiderspartij”
 en van 1896 af de „Sociaal-Demokratische Arbeiderspartij
 (Afdeeling Antwerpen)”.

De Wacht

- I. S.B.A. : VII-1897.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan voor Socialistische samenwerking.
 3. *Motto* : Een voor allen. Allen voor één.
 4. *Formaat* : 37 × 27,5; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : VII-1897.
 4. *Uitgever* : P. Fabri, Elisabethstraat, 61.
 9. *Adres* : Elisabethstraat, 61.
- IV. 1. Politiek blad.
 2. Socialistisch.
 Elad van de socialistische samenwerkende maatschappij „De
 Wacht” (1).

La Wallonie

- I. M.I.P. : 27-IV-1892; 28-XI-1895; VII-1897.
 M.I.P., VH : 25-III-1892; 31-VIII-1892; XII-1896; IV-1897;
 V-1898.

(1) Zie *De Wacht*, VII-1897, p. 1.

- II. 2. *Ondertitel* :
 Journal mensuel Artistique, Littéraire et Scientifique.
 Société d'Agrément Chorale et Dramatique. (cfr. 28-XI-1895).
 Organe officiel de la Société d'agrément La Wallonie. (cfr. XII-1896).
 Organe officiel et mensuel de la société d'agrément La Wallonie. (cfr. IV-1897 e.v. nrs.).
3. *Motto* : Utile Dulci. (cfr. IV-1897 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 31 × 21,5; 4 blz.
 42 × 28; 8 blz. (cfr. XII-1896).
 53 × 34; 4 blz. (cfr. IV-1897 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-III-1892.
 b. *Laatst bewaarde nummer* : V-1898.
5. *Drukker* :
 Cl. Thibaut (1), rue Chapelle de Grâce, 7.
 Geen drukker vermeld. (cfr. XII-1896 e.v. nrs.).
7. *Hoofdredacteur* : A. Donckier de Donceel. (cfr. XII-1896).
9. *Adres* :
 44, rue van Wesenbeke.
 23, rue du Loup, (cfr. 28-XI-1895).
 Café des Milles Colonnes, Avenue De Keyser, 1. (cfr. XII-1896).
- IV. 1. Artistiek en verenigingsblad.
 2. Liberaal.

De Week

- I. S.B.A. : 2-X-1909 t/m 18-V-1912.
 A.M.V.C. : jg. 1909-1912.
 M.I.P. : 4-IX-1909 (proefnummer); 2-X-1909.
 M.I.P., VH. : 4-IX-1909 (proefnummer), 2-X-1909.
- II. 2. *Ondertitel* : Vrijzinnig Vlaamschgezind Orgaan. (cfr. 7-X-1911 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
 32 × 21; 8 blz.
 48 × 32; 4 blz. (cfr. 2-IV-1910 e.v. nrs.).
 32 × 21; 8 blz. (cfr. 1-X-1910 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 fr. ; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-X-1909.
 b. *Einddatum* : 18-V-1912 (1).
 2. *Stichter* : Victor Ressler (2).
 5. *Drukker* : V. Ressler (3), Lange Nieuwstraat, 48. (cfr. 1-X-1910 e.v. nrs.).
 6. *Beheerder* : Victor Ressler (2).
 9. *Adres* :
 Lange Nieuwstraat, 56.
 Lange Nieuwstraat, 48. (cfr. 27-VIII-1910 e.v. nrs.).
 Offerandestraat, 60. (cfr. 7-X-1911 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
 2. Onpartijdig vlaamsstrijdend, en vrijzinnig.
De Week gaf de reden van zijn bestaan als volgt weer : „De behoefte aan een algemeen Vlaamsch Weekblad, staande buiten de partijen en boven 't politiek geharrewar, deed zich in vele middens sterk gevoelen. Die groeiende behoefte leidde tot het stichten van *De Week*, die vooral wil zijn een algemeen, onpartijdig, Vlaamsch weekblad, dat zijne onpartijdigheid zal beschouwen : niet als een allesparende onzijdigheid, maar wel als een nietsontziende alzijdigheid onder de leuze : Wie wat verdient, men geve hem wat! ... *De Week* wil zijn... : een kampblad voor Vlaamsche Taal- en stambelangen...” (4).
 In october 1911 kreeg *De Week* een meer sociaal i.p.v. literair karakter, een wijziging die het blad ook aangaf (5).

Weekblad voor Noord en Oost

- I. M.I.P. : 20-XI-1910.
 M.I.P., VH : 20-XI-1910.
 S.B.A. : 20-XI-1910.

(1) Hiervoor verwijzen we naar de catalogussteekkaart in de Stadsbibliotheek te Antwerpen.

(2) *De Week*, 7-X-1910, p. 1 : V. Ressler was beheerder van het blad tot op deze datum.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 153-154.

(4) *De Week*, 2-X-1909, p. 1.

(5) *Ibid.*, 7-X-1911, p. 1 : "De Week zal dus voortaan meer dan vroeger wijsgerige strijdpunten, sociale toestanden en politieke vraagstukken onderzoeken Dit alles zonder dat *De Week* een partijblad wordt of als zodanig kunnen beschouwd worden..."

- II. 4. *Formaat* : 39 × 26,5; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : Antwerpen : 4 fr. ; België : 8 fr. ; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 20-XI-1910.
- 5. *Drukker* : F. Wouters, Brecht.
- 9. *Adres* : Verbindingsdok, 17.
- IV. 1. Informatieblad.
- 2. Vrijzinnig.

Het Weekchrift voor Vlaanderen

- I. S.B.A. : 29-III-1902 t/m 11-X-1902.
- A.M.V.C. : 29-III-1902 t/m 11-X-1902.
- M.I.P. : 29-III-1902.
- M.I.P., VH : 29-III-1902.
- II. 4. *Formaat* : 48 × 32; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 3 fr. ; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 29-III-1902.
- b. *Einddatum* : 11-X-1902 (1).
- 5. *Drukker* : Reynaert (2), Pelikaanstraat, 106.
- 6. *Bestuurder* : Amand de Lattin.
- 8. *Redacteurs en medewerkers* :
Nederland : W. Graadt van Roggen, A. Wijbrandt ;
Frankrijk : J. C. Holl, Victor Thomas ;
Z. Nederland : Lode Baekelmans, Hector Balieus, Richard de Vriendt, Frans Deckers, Amand de Lattin, Herman de Schutter, Jan Eelen, Jef Gielis, Aug. Janssen, Lambrecht Lambrechts, Jan Michiels, Frans Oyen, Georges Roose, Hendrik Rossauw, Lodewijk Schutter, Dr. Pen Tack, F. T. Van Boelen, Karel van den Oever, W. Verboven, Walter Verheyden (3).
- 9. *Adres* : De Pretstraat, 81.
- IV. 1. Artistiek blad.
- 2. A-politiek.

(1) Hiervoor verwijzen we naar de catalogussteekkaart in de Stadsbibliotheek te Antwerpen.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(3) *Het Weekchrift voor Vlaanderen*, 20-IX-1902, p. 1.

De Weg-Wijzer (1)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1846.
4. *Uitgever* : Neuckens.
- IV. 1. 2. „Een voor de geestelijkheid hoogst smadelijk hekelblad maar het werd dan ook door haar weggewezen.
De Weg-Wijzer stierf nog hetzelfde jaar, na slechts luttel nummers te hebben voortgebracht”.

Wekelijks Boere Nieuwsblad

- I. U.B.G. : 6-I-1792; 13-I-1792; 13-I-1792; 20-I-1792; 27-I-1792.
- II. 4. *Formaat* :
16,5 × 8; 4 blz.
16,5 × 8; 8 blz. (cfr. 27-I-1892).
5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-I-1792.
b. *Laast bewaarde nummer* : 6-I-1792.
5. 7. *Drukker-Hoofdredacteur* : Spanoghe (2).
- IV. 1. Informatie- en spotblad.
2. Anti-clericaal en Oostenrijks-gezind.
Het Wekelijks Boere Nieuwsblad onderscheidde drie groepen van mensen die het land wilden regeren : de „aristocraten”, de „democraten” en de Keyzers-gezinde, de Royalisten, ofte Vijggen die Leopold als wettige heerser erkennen” (3).
Bij deze laatsten wenste het blad zich aan te sluiten.

De Wereldtentoonstelling

- I. M.I.P. : 31-XII-1892; 16-VII-1893.
S.B.A. : 31-XII-1892; 7-I-1894.
- II. 2. *Ondertitel* : Antwerpen. Onpartijdig Nieuws- en Aankondigingsblad.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie L. TORFS, *Tijdmatic register der periodische drukpers van Antwerpen*, p. 579.

(2) Zie over hem H. L. V. DE GROOTE, *Cornelius-Martinus Spanoghe* (Doel 30 mei 1758 St. Gillis-Waas, 19 December 1829), (*De Gulden Passer*, XXII, 1944, pp. 27-49, XXIII, 1945).

(3) *Wekelijks Boere Nieuwsblad*, 13-I-1792, p. 1.

4. *Formaat* :
 - 45 × 30; 4 blz.
 - 58 × 41; 4 blz. (cfr. 7-I-1894).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 1,5 fr.; 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 31-XII-1892.
- b. *Einddatum* : December 1894 (1).
5. *Drukker* : Cl. Thibaut (2), Gratiekapelstraat, 7.
9. *Adres* : Kammenstraat, 103.
- IV. 1. Informatie- en aankondigingsblad.
2. Onpartijdig.
- V. Voortzetting van „Mercurius” (1).
- Vervangen van 6 januari 1895 af door *Antwerpen Boven* (1).

De Werker

- I. S.B.A. : 24-X-1869 t/m 31-V-1914.
- A.M.V.C. : jg. 1894-1914.
- K.B.B. : jg. 1885-1889; 1911.
- M.I.P. : 21-XI-1869; 1-III-1873; 1-II-1874; 10-VIII-1875; 4-I-1876; 14-I-1876; 19-III-1876; 19-XI-1876; 18-III-1877; 15-IV-1877; 3-III-1878; 14-VII-1878; 11-V-1879; 27-III-1881; 18-V-1884; 26-IV-1885; 12-V-1889; 16-XI-1890; 21-XII-1890; 20-III-1892; 6-III-1894; 12-III-1894; 1-V-1895; 18/19-III-1896; 1-V-1897; 28-I-1904.
- M.I.P., VH : 11-IV-1875; 13-VIII-1876; 20-V-1877; 2-IX-1877; 27-VII-1879; 13-XII-1885; 15-VIII-1886; 20-III-1892; 6-III-1894; 1-V-1895; 18/19-III-1896; 1-V-1897; 1-V-1898; 1-V-1899; 1-V-1900; 1-VIII-1905.
- A.M.V.C. : jg. 1891/1892 (nrs. 39-42), 1893/1894 (nrs. 26, 35).
- S.A.B. : 9-V-1886 t/m 28-XII-1889; 5-I-1890 t/m 19-I-1890.
- II. 2. *Ondertitel* :
 - Uitgave van het Volksverbond van Antwerpen.
 - Orgaan der vlaamsche afdeeling van de Internationale werkersvereniging. (cfr. 24-IV-1870 e.v. nrs.).
 - Orgaan der Vlaamsche Socialistische Partij en van het Internationaal Werklieden Verbond. (cfr. 17-VI-1877 e.v. nrs.).

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 109.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

Orgaan der Vlaamsche Socialistische Arbeiderspartij. (cfr. 7-x-1877 e.v. nrs.).

Orgaan der Antwerpsche Socialisten. (cfr. 13-v-1888 e.v. nrs.).

Socialistische Weekblad. (cfr. 10-xi-1889 e.v. nrs.).

Socialistisch Dagblad. (cfr. 7-III-1894 e.v. nrs.).

3. *Motto* :

Geen rechten zonder plichten. Geen plichten zonder rechten.

Geen motto. (cfr. 7-III-1894 e.v. nrs.).

4. *Formaat* :

27,5 × 20,5; 4 blz.

35 × 24; 4 blz. (cfr. 10-IV-1870 e.v. nrs.).

32 × 21,5; 4 blz. (cfr. 21-VIII-1870 e.v. nrs.).

32 × 23,5; 4 blz. (cfr. 22-X-1871 e.v. nrs.).

37,5 × 24,5; 4 blz. (cfr. 28-VI-1873 e.v. nrs.).

42 × 27,5; 4 blz. (cfr. 13-v-1888 e.v. nrs.).

37 × 26; 4 blz. (cfr. 7-III-1894 e.v. nrs.).

48 × 34; 4 blz. (cfr. 1-I-1903 e.v. nrs.).

5. *Periodiciteit* : W.

D (6 ×). (cfr. 7-III-1894 e.v. nrs.).

D (7 ×). (cfr. 1-I-1903 e.v. nrs.).

6. *Prijs* :

4,50 fr.; 10 ct.

3 fr.; 10 ct. (cfr. 19-XI-1871 e.v. nrs.).

8 fr.; 2 ct. (cfr. 7-III-1894 e.v. nrs.).

10 fr.; 2 ct. (1). (cfr. 1-I-1908 e.v. nrs.).

12,50 dr.; 3 ct. (cfr. 3-IV-1910 e.v. nrs.).

7. *Oplage* : Eerst 200, dan 1200, 1400 en uiteindelijk 2.800 nummers (2).

III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 18-x-1868 (3).

b. *Einddatum* : 31-v-1914.

2. *Stichter* : Philip Coenen (4).

3. *Eigenaars* :

„Het Volksverbond”.

Kooperatief „De Vrije Bakkers” (van 1883 af) (5).

(1) De prijs voor het zondagsnummer bedroeg van 15 mei 1904 af 3 ct.

(2) Deze cijfers bleken op het partijcongres van 171. Zie M. OUKHOW, *Pers en Propaganda, 1854-1876* (Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België, alf. 8-9, pp. 263-269).

(3) *De Werker*, 24-x-1869; p. 1.

(4) Coenen, van beroep schoenmaker, was voorzitter van de Antwerpse arbeiders-groepering „Het Volksverbond”. Zie M. OUKHOW, *op. cit.* pp. 268-269.

(5) M. OUKHOW, *op. cit.* p. 269.

4. *Uitgevers* :

V. Buurmans (cfr. 21-VIII-1870 e.v. nrs.).

Ph. Coenen, Boomgaardstraat. (cfr. 8-IV-1871 e.v. nrs.).

Idem, Meistraat, 6. (cfr. 24-XII-1871 e.v. nrs.).

Antwerpsche Socialistische Sectie, J. Van Speybroeck, Diepestraat, 146. (cfr. 13-V-1888 e.v. nrs.).

Emilie Claeys, Metserstraat, 20, Gent. (cfr. 7-III-1803 e.v. nrs.).

Uitgave der Antwerpsche Afdeeling van de Werkliedenpartij, J. Van Speybroeck, 19, Brouwerijstraat. (cfr. 2-V-1894 e.v. nrs.).

Idem, Jos. Taillez, Dambruggestraat, 114/6. (cfr. 1-I-1896 e.v. nrs.).

Idem, Jos. Taillez, Vander Keilenstraat, 66, Borgerhout (cfr. 8-XI-1896 e.v. nrs.).

Idem, Jos. Taillez, Van Montfortstraat, 11. (cfr. 4-I-1899 e.v. nrs.).

Idem, Ossenmarkt, 25. (cfr. 5-X-1900 e.v. nrs.).

Idem, Van Montfortstraat, 13. (cfr. 11-IV-1901 e.v. nrs.).

Ed. Stautemans, St. Jacobsnieuwstraat, Gent. (cfr. 1-I-1903 e.v. nrs.).

J. Chapelle, Touwstraat. (cfr. 3-I-1906 e.v. nrs.).

Idem, Touwstraat, 28. (cfr. 14-IV-1908 e.v. nrs.).

Idem, Diepestraat, 143. (cfr. 17-VII-1910 e.v. nrs.).

Geen uitgever vermeld. (cfr. 29-XII-1911 e.v. nrs.).

5. *Drukkers* :

J. F. Dieltjens (1), Beggijnenstraat.

H. Ernest (2), Hopland, 32. (cfr. 10-IV-1870 e.v. nrs.).

Geen drukker vermeld. (cfr. 21-VIII-1870 e.v. nrs.).

Emile Claeys, Metserstraat, 20, Gent. (cfr. 7-III-1894 e.v. nrs.).

Geen drukker vermeld. (cfr. 2-V-1894 e.v. nrs.).

Ed. Stautemans, St. Jacobsnieuwstraat, Gent. (cfr. 1-I-1903 e.v. nrs.).

7. *Hoofdredacteurs* :

Victor Baurmans (3).

Goetschalck (4) (van 1883 af).

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 85.

(2) *Ibid.*, p. 91.

(3) L. WILS, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Antwerpse arbeidersbeweging (1850-1872)*. (De Gids op maatschappelijk gebied, 1961, nr. 2, p. 137).

(4) M. OUKHOW, *op. cit.*, p. 269.

8. *Redacteurs en medewerkers :*

J. Rademacker (in 1872) (1).

Coenen, Nevelstraat, Van Speybroeck (in aanvangsperiode) (2)

De Boos, Van Beveren (voor de Gentse periode) (2).

Cesar Depaepe, (3).

Coenen, Labaar, Magermans, Welters, de Gratié (rond 1883) (4).

Krinkels, Taillez, Fabri, Groesser, Lecocq, Chapelle, De Waele (in maart 1894) (5).

Krinkels, De Waele, Chapelle (rond 1900) (6).

9. *Adres :*

Vleminckxveld, 25.

Hopland, 32. (cfr. 10-IV-1870 e.v. nrs.).

Lombardevest, 75. (cfr. 31-VII-1870 e.v. nrs.).

Boomgaardstraat, 3. (cfr. 8-IV-1871 e.v. nrs.).

St. Amandsstraat, 88. (cfr. 22-X-1871 e.v. nrs.).

Nieuwland, 12. (cfr. 3-XII-1871 e.v. nrs.).

Voormuide, 41. (cfr. 7-IV-1872 e.v. nrs.).

Meistraat, 6. (cfr. 11-V-1872 e.v. nrs.).

„Plantijn”, Parochiaanstraat. (cfr. 28-IX-1873 e.v. nrs.).

Diepestraat, 146. (cfr. 13-V-1888 e.v. nrs.).

Ossenmarkt, 25. (cfr. 27-III-1896 e.v. nrs.).

Diepestraat, 152. (cfr. 1-I-1903 e.v. nrs.).

IV. 1. Informatie- en partijblad.

De Werker betrok zeer veel kopij van hollandse bladen, en wanneer het in 1894 tot een dagblad omgevormd werd, nam het zeer veel nieuws over uit het Gentse socialistische dagblad *Vooruit*, waarmee zelfs een overeenkomst werd getroffen (7).

2. Socialistisch.

(1) L. WILS, *op. cit.*, p. 140.

(2) M. OUKHOW, *op. cit.*, p. 269.

(3) L. BERTRAND, *César De Paepe*, p. 81.

(4) M. OUKHOW, *op. cit.*, p. 269.

(5) *Volksgazet*, Jubileumnummer, 3-VI-1949, p. 1.

(6) F. FRIMS, *De katholieke dagbladpers te Antwerpen*, pp. 93.

(7) *De Werker*, 31-V-1914, p. 3 : „Wat ontberingen, wat moeilijkheden redactie en organisaties zich voor het blad der arbeiders hebben getroost, zullen de jongeren nooit ten volle weten. De „Coöperatief De Werker” steunde het met tienduizenden franks, steunde zoolang tot ze stond op den rand van den afgrond....

Wij hebben daarna den tijd doorleefd dat de coöperatief uitgeput, er zich toe genoopt zag haar milden steun aanzienlijk te verminderen en *De Werker* eene overeenkomst moest treffen met *Vooruit* om niet helemaal te verdwijnen”.

- V. Als orgaan der vlaamsche afdeling van de „Internationale werkersvereniging” volgde *De Werker* het Brugse blad *Vooruit* op (1).
Opgevolgd door *Volksgazet*.

Het Werkersbelang

- I. A.M.V.C. : 3-I-1907 t/m 6-VIII-1914.
S.B.A. : 26-IX-1906-1914; 3-X-1898; 18-XII-1898; 8-IV-1900;
4-VIII-1901; 20-X-1901; 13-VIII-1905; 14-IX-1907.
M.I.P. : 2-X-1898; 7-I-1900; 7-VI-1906; 7-V-1908; 12-V-1910.
- II. 2. *Ondertitel* :
Liberaal Democratisch Weekblad.
Orgaan der Liberale Werkliedenpartij van Antwerpen.
Liberaal Democratisch Weekblad.
Orgaan der Belgische Liberale Werkliedenpartij. (cfr. 4-VIII-1901 e.v. nrs.).
Liberaal Democratisch Weekblad (cfr. 3-I-1907 e.v. nrs.).
3. *Motto* : Door Democratie : Vooruitgang! Volkswil maakt Wet. (cfr. 26-IX-1906 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
45 × 31; 4 blz.
37 × 26; 4 blz. (cfr. 7-I-1900 e.v. nrs.).
45 × 28; 4 blz. (cfr. 13-VIII-1905 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* :
3 fr.; 5 ct.
2 fr.; 2 ct. (cfr. 7-I-1900 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 2-X-1898.
b. *Laatst onderzochte nummer* : 6-VIII-1914.
Voortgezet na W.O.I.
4. *Uitgevers* :
F. G. Verrept. (cfr. 4-VIII-1901).
Louis Stroum. (cfr. 20-X-1901).
Jos. Gybels. (cfr. 26-IX-1906).
Geen uitgever vermeld. (cfr. 11-VII-1907 e.v. nrs.).
5. *Drukkers* :
H. Dirks (2), Familiestraat, 50.

(1) G. DE JAER, *L'Internationale et la presse populaire*, p. 344.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 87.

- Idem, Onderwijsstraat, 13. (cfr. 18-XII-1898).
 P. Soetermans (1), Wisselstraat, 3. (cfr. 7-I-1900 e.v. nrs.).
 J. Heylen (2), Bredastraat, 58, Dam. (cfr. 26-IX-1906 e.v. nrs.).
9. *Adres* :
 „Help U Zelve”, Scheldestraat, 72.
 Liberaal Volkshuis, Volkstraat, 42. (cfr. 13-VIII-1905 e.v. nrs.).
 Idem, Wolstraat, 40. (cfr. 17-IX-1913 e.v. nrs.).
- IV. 1. Informatie- en partijblad.
 2. Liberaal-democratisch.
 Orgaan van den „Liberale Volkspartij van Antwerpen”.
- V. Opmvolging van *De Scheldewacht*.

Het Werksmansregt

- I. S.B.A. : jg. 1862-1866.
 M.I.P. : 27-III-1864.
- II. 1. *Titel* : De Vrijheid (cfr. 15-IV-1866 e.v. nrs.).
 2. *Ondertitel* : Weekblad voor het volk.
 4. *Formaat* :
 32 × 23; 4 blz.
 37 × 26; 4 blz. (cfr. 30-VII-1863 e.v. nrs.).
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Antwerpen : 1 fr./3M; 10 ct. elders : 1,25 fr./3M.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 9-II-1862 (proefnummer); 2-III-1862 (eerste nummer).
 b. *Laatst bewaarde nummer* : 17-III-1867.
 2. *Stichter* : „Boekdrukkersverbond” met o.a. B. J. Mees (3).
 3. *Eigenaars* :
 „Boekdrukkersverbond” (3).
 „Algemene Werkmansbond” (3).
 4. *Uitgever* :
 P. Dirix, Ankerrui (cfr. 30-VIII-1863 e.v. nrs.).
 P. Dircx, Brugstraat, 40. (cfr. 2-XII-1886 e.v. nrs.).
 7. *Hoofdredacteur* : B. J. Mees (3).
 5. *Drukker* :
 Gebroeders Janssens (3), Hopland, 37, tot 30-VIII-1863.

(1) Zie : J. VERHELST, *op cit.*, p. 169.

(2) *Ibid.*, p. 104.

(3) L. WILS, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Antwerpse arbeidersbeweging 1850-1872* (De Gids op maatschappelijk gebied, 1961, nr. 1, pp. 42-43).

- A. Fontaine en Ch. Gevaert (1), Kleine Dries (cfr. 24-II-1867 e.v. nrs.).
8. *Medewerkers* : V. Arnould (voorzitter van het vrijzinnige „Komiteit der Volksvoordrachten”) en H. Lenaerts (secretaris van voornoemde vereniging) (3).
9. *Adres* :
 B. J. Mees Jesusstraat 54/2 (cfr. 9-VIII-1863 e.v. nrs.).
 Rozestraat 44/2. (cfr. 12-XI-1865 e.v. nrs.).
 Kleine Dries 28 (cfr. 25-XI-1866 e.v. nrs.).
- IV. 1. Belangenblad voor werklieden en kleine burgerij.
 2. Liberaal-vooruitstrevend (4).
Het Werkmansrecht vroeg in 1862 afschffing van het stakingsverbod en drong aan op de vereniging van de arbeiders (5). „*Het Werkmansrecht* is eigenlijk een blad zonder veel invloed. Ongetwijfeld is het een stem van de arbeiders, maar weldra blijkt dat patroonshanden het blad neutraliseren” (6).
Het Werkmansrecht hield zich zorgvuldig buiten de politiek. In deze geest nam het eenvoudig artikels over uit het Gentse *Werkersverbond* (7).

De Werkster

- I. M.I.P. : III-1910.
 M.I.P., VH : III-1910.
 S.B.A. : III-1910.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Vlaamsche Vrouwengilden.
 4. *Formaat* : 26,5 × 19,5 ; 8 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr. ; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1910.
 5. *Drukker* : K. Dirix-Van Riet (8). Muizenstraat, 19 en Onderwijsstraat, 8.
 7. *Redactie* : Karel Rogierstraat, 17.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 113-114.

(2) *Ibid.*, p. 96.

(3) *Ibid.*, p. 48 en *Het Werkmansrecht*, 25-VI-1865, p. 1.

(4) L. WILS, *Tussen taalstrijd en arbeidersbeweging : de „Onafhankelijke Volkspartij” in de jaren 1860* (Bijdragen tot de Geschiedenis inzonderheid van het oud Hertogdom Brabant, 13^e dl., cfl. 4, jg. XLIV, 1961, pp. 152.)

(5) Zie F. CHRISTIAENS, *De radicale Tendensen in het Antwerpse politiek leven*, p. 182.

(6) M. OUKHOW, *op. cit.*, p. 256.

(7) *Ibid.*, p. 262.

(8) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 86.

8. *Medewerkers* : M. E. Belpaire.
9. *Adres* : Muizenstraat, 19.
- IV. 1. Verenigingsblad.
2. Katoliek.
„De Werkster” wou „de handen ineenslaan tot verdediging van godsdienst en maatschappij (1).

De West-Vlaming

- I. S.B.A. : III-1896 ; v-1896 ; IX-1897 ; VI-1899 ; VII-1903 ; II-1910
III-1914.
M.I.P. : III-1896 ; III-1897 ; v-1904.
M.I.P., VH : III-1896.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan van den Kring der Westvlamingen te Antwerpen.
Orgaan van het Verbond der West-Vlaamsche Kringen van Antwerpen, Gent en Brussel. (cfr. II-1910 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
32 × 21 ; 4 blz.
37 × 26 ; 4 blz. (cfr. VI-1899).
37 × 26 ; 6 blz. (cfr. VII-1903 e.v. nrs.).
44 × 28 : 4 blz. (cfr. II-1910).
37 × 26 ; 4 blz. (cfr. III-1914).
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* :
1 fr. ; 10 ct.
1,50 fr. (cfr. II-1910 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : III-1896.
b. *Laatst bewaarde nummer* : III-1914.
4. *Uitgever* : O. Platteau en C^o (cfr. II-1910 e.v. nr.).
5. *Drukkers* :
J. P. Casie-Simons (2), Klappijstraat, 48.
O. Platteau en C^o (3), Lange Nieuwstraat, 79 en Vleminckxveld, 5. (cfr. II-1910 e.v. nr.).
9. *Adres* :
Van Straelenstraat, 6.
Kathelijnevest, 21. (cfr. VI-1899).

(1) *De Werkster*, III-1910, p. 1.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 53.

(3) *Ibid.*, p. 99 : 260. GRIEBENOW.

- IV. 1. Verenigingsblad.
2. Niet gekend.

The Whisperer

- I. M.I.P. : 8-II-1893.
M.I.P., VH : 8-II-1893.
- II. 4. *Formaat* : 26,5 × 20,5; 20 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 1 penny.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 8-II-1893.
4. *Uitgever* : Arthur Richards and Co, 2-6, rue des Beggards.
- IV. 1. Ontspanningsblad, volledig in het engels opgesteld.
2. A-politiek.

De Wipschutter

- I. M.I.P. : 22-II-1896; 13-II-1897; 31-VII-1908; 7-III-1913.
M.I.P., VH : 22-II-1896; 9-I-1897; 1-IX-1911.
- II. 2. *Ondertitel* :
Bijzonder orgaan der Handboogschutters. Organe spécial des Tireurs à l'Arc.
Bijzonder orgaan voor Handboogschutters. Organe spécial des Tireurs à l'Arc. (cfr. 9-I-1897 e.v. nrs.).
4. *Formaat* :
39 × 26; 4 blz.
47 × 30; 4 blz. (cfr. 9-I-1897 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
W en M (2 ×) (1).
W. (cfr. 7-III-1913).
6. *Prijs* : 5 fr.; maatschappijen : 10 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 22-II-1896.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 7-III-1913.
5. *Drukkers* :
B. J. Mees (1), Congresstraat, 24-28.
A. De Kanter (2), Klapdorp, 35. (cfr. 31-VII-1908 e.v. nrs.).

(1) Zie J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 136-137.

(2) *Ibid.*, p. 71.

9. Adres :
 Schoenstraat, 21, Borgerhout.
 Café Venitien, De Keyserlei, 59. (cfr. 31-VII-1908).
 Hotel „De Kroon”, Pelikaanstraat, 22. (cfr. 7-III-1913).
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

IJver en Broedermin

- I. M.I.P. : 25-III-1898.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Toon- Tooneel- en Letterkundige propagandakring „Yver en Broedermin”.
4. *Formaat* : 27 × 20; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 1,20 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1-1898 (1).
5. *Drukker* : Reynaert-Corewijn (2). Oranjestraat, 4.
9. *Adres* : Lokaal „Café du Cirque, Jezusstraat, 32.
- IV. 1. Verenigings- en artistiek blad.
 2. Niet gekend.

De Zaaier

- I. M.I.P. : 5-VI-1892.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad voor den Buiten.
4. *Formaat* : 30,5 × 22,5; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 2 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-III-1892 (3).
5. *Drukker* : J. Jorssen (4), Hochtetterstraat, 21.
9. *Adres* : Hochtetterstraat, 1.
- IV. 1. Informatieblad, vooral gewijd aan landbouw.
 2. Niet gekend.

(1) Het exemplaar van 25-III-1898 betreft jg. I., nr. 3.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.

(3) *Anvers-Pressophile*, p. 112.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 115-116.

De Zaaier

- I. S.B.A. : 1911.
M.I.P. : III-1909; IV-1909; IX-1912.
M.I.P., VH : III-1909; V-1911.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan der Maatschappij „De Jonge Vlamingen”.
Orgaan der Maatschappij „De Jonge Vlamingen” Toon-
Tooneel- Letterkunde. (cfr. V-1911).
 4. *Formaat* : 38 × 27; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : M.
 6. *Prijs* : 1 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : II-1909 (1).
b. *Laatst bewaarde nummer* : IX-1912.
 5. *Drukker* : F. Depré (2), Lombaardstraat, 22.
 9. *Adres* :
Oudaanstraat, 8.
„Het Anker”, Kleine Markt, 6. (cfr. I-1911).
- IV. 1. *Verenigingsblad*.
 2. Niet gekend.

De Zang (3)

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Zang- en Tooneelmaatschappij „De Zangliefhebbers”.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 7-I-1894.
 5. *Drukker* : J. Kenis (4), Offerandestraat, 48.
 9. *Adres* : Van Arteveldestraat, 9.

De Zeeman

- I. M.I.P., VH. : 25-I-1891.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan voor de Zeelieden.
 4. *Formaat* : 30,5 × 21,5; 4 blz.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-I-1891.
 5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (5), Gemeentestraat, 41.

(1) Het exemplaar van III-1909 betreft jg. I, nr. 2.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 71-72 : 149 DE KONINCK.

(3) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 112.

(4) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 118-119.

(5) *Ibid.*, p. 187.

9. *Adres* : Diepestraat, 146.
- IV. 1. Vakblad.
2. Socialistisch.

De Zeeman

- I. M.I.P. : 14-v-1898.
- II. 2. *Ondertitel* : The Seaman - Le Marin - Der Seemann.
Wekelijksch orgaan der Antwerpsche Afdeeling van de Internationale Matrozen en Stokerssectie (Arbeidersverbond).
4. *Formaat* : 27 × 16; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 3 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 14-v-1898.
b. *Nog bestaand in 1904* (1).
4. *Uitgever* : L. C. Janssens, Godefriduskaai, 14.
5. *Drukker* : F. Van Doeselaer (2), Diepestraat, 131/2.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Niet gekend.

De Zeeman

- I. M.I.P. : II-1909.
M.I.P., VH : IX-1907.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Internationale Zeemannervereeniging.
4. *Formaat* : 38 × 27; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 0,60 fr.; 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : IX-1907.
b. *Laatst bewaarde nummer* : II-1909.
4. *Uitgever* : J. Chapelle, Touwstraat, 38.
5. *Drukker* : Excelsior, N.V. (3), Provinciestraat, (n.), 126.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Socialistisch.

(1) *Répertoire de la presse belge*, 1904, p. 158.
(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 187.
(3) *Ibid.*, p. 92.

De Zeeman - Der Seemann - The Seaman

- I. S.B.A. : jg. 1911-1913.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den B. Zeemansbond. Orgaan vom B. Seemansbund. Organ of the Belgian Seamen's Union.
 4. *Formaat* :
37,5 × 26,5 4 blz.
23,5 × 15,5; 24 blz. (cfr. 1-1913 e.v. nrs.).
 6. *Prijs* :
60 ct.
2,50 fr. (cfr. 1-1913 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1900 (1).
b. *Einddatum* : XII-1913.
 7. *Redacteur* : C. Mahlman (cfr. 15-I-1912).
 9. *Adres* :
Duboisstraat, 12.
St. Pietersvliet, 8. (cfr. v-1911 e.v. nrs.).
- IV. 1. Vakbondsblad.
 2. Socialistisch.
- V. Voortgezet door *De Transportarbeider*.

Zeemansblad

- I. M.I.P. : 27-IX-1896; 25-X-1896; 15-XI-1896.
M.I.P., VH : 4-X-1896.
- II. 2. *Ondertitel* :
Orgaan voor Holland en België van den Internationalen Zee-
lieden- en Stokersbond.
Orgaan voor Holland en België van Dokwerkers en Zee-
lieden. (cfr. 25-X-1896 e.v. nr.).
 4. *Formaat* : 38 × 27; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : 5 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 27-IX-1896.
b. *Nog bestaand in* 1904 (2).
 4. *Uitgever* :
J. Taillez, Dambruggestraat, 114/6.
Geen uitgever vermeld (cfr. 25-X-1896 e.v. nr.).

(1) De verzameling begint met jg. III, 1911, nr. 18.

(2) *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 158.

5. *Drukker* : Reynaert-Corewijn (1). Oranjestraat, 4. (cfr. 25-x-1896 e.v. nr.).
9. *Adres* : Falconrui, 4.
- IV. 1. Vakbondsblad.
2. Socialistisch.

De Zifter

- I. M.I.P. : 20-x-1888.
M.I.P., VH : 10-xi-1888.
- II. 2. *Ondertitel* : Vlaamsch Weekblad.
3. *Motto* : Vlaandrens diep vernederd oorden vragen daden maar geen woorden (Jan Van Ryswyck).
Zij wilden niets dan recht, En wonnen wat zij wilden (Karel Ledeganck).
4. *Formaat* : 36 × 25; 4 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 4,50 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 13-x-1888 (2).
b. *Laatst bewaarde nummer* : 10-xi-1888.
4. *Uitgever* : „Vereeniging van Peene”.
5. *Drukker* : P. J. Casie-Simons (3). Klappijstraat, 48.
7. *Hoofdredacteur* : Jan Bruylants, Jz. (2). Lange Beeldekensstraat, 138.
- IV. 1. Strijdblad.
2. Vlaamsstrijdend.

Het Zondagsblad van Antwerpen

- I. A.M.V.C. : 6-v-1888 t/m jg. I, nr. 52; s.d.
- II. 2. *Ondertitel* : Nuttige lezing voor iedereen.
Verhalen, Novellen, Poëzij, enz.
4. *Formaat* : 26 × 17; 16 blz.
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 5 fr.; 10 ct.

(1) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 154.
 (2) *Anvers-Pressophile*, p. 112.
 (3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 53.

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 6-v-1888.
- 4. *Uitgever* : Lodewijk Janssens, Carnotstraat, 25.
- 9. *Adres* : Carnotstraat, 25.
- IV. 1. Ontspanningsblad.
- 2. A-politiek.

Het Zondagsblad van Antwerpen en Omstreken
Het Zondagsblad van Antwerepn

- I. M.I.P. : 17-v-1891; 26-vii-1891; 16-viii-1891; 23-vii-1893;
 3-vi-1894.
 M.I.P., VH : 17-v-1891; 29-xi-1891; 10-iv-1892.
- II. 1. *Titel* : Het Zondagsblad van Antwerpen. (cfr. 23-vii-1893
 e.v. nr.).
- 2. *Ondertitel* :
 Onpartijdig Nieuws- en Aankondigingsblad.
 Onpartijdig Weekchrift voor Stoffelijke belangen (cfr. 23-
 vii-1893 e.v. nr.).
- 4. *Formaat* : 55 × 35; 4 blz.
- 5. *Periodiciteit* : W.
- 6. *Prijs* : 3,50 fr.; 10 ct.
- 7. *Oplage* : 5000 ex. (cfr. 17-v-1891).
 5.300 ex. (cfr. 26-vii-1891).
 4.900 ex. (cfr. 29-xi-1891).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 17-v-1891.
 b. *Nog bestaand in 1895* (1).
- 4. 5. *Uitgever-Drukker* : Cl. Thibaut (2).
- 9. *Adres* : Gratiekapelstraat, 7.
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
- 2. Onpartijdig.

Het Zuid

- I. M.I.P. : 3-xi-1888; 6-vii-1889; 29-xi-1890.
 M.I.P., VH : 25-vii-1891.
 S.A.B. : 10-xi-1888 t/m 15-vi-1889; 23-xi-1889.
- II. 2. *Ondertitel* :

(1) *Répertoire général de la presse belge*, 1895, p. 57.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 173.

Orgaan der Stoffelijke Belangen van het Zuid Kwartier.
Orgaan der Stoffelijke Belangen van Antwerpen-Zuid en het omliggende. (cfr. 29-XI-1890 e.v. nr.).

4. *Formaat* :
37 × 26; 4 blz.
51 × 31; 4 blz. (cfr. 29-XI-1890 e.v. nr.).
5. *Periodiciteit* : W.
6. *Prijs* : 4 fr.; 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 3-XI-1888.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 25-VII-1891.
4. 5. *Uitgever-Drukker* :
J. Van Caneghem (1), Kasteelpleinstraat, 62.
Geen uitgever-drukker vermeld. (cfr. 29-XI-1890 e.v. nr.).
7. *Redactie* : Gemeentestraat, 9. (cfr. 29-XI-1890 e.v. nr.).
- IV. 1. Informatie- en opinieblad.
2. Niet gekend.

De Zuidergalm

- I. S.B.A. : jg. 1902; 29-III-1903; 19-IV-1903; 28-VI-1903
30-VIII-1903; 1-V-1904.
M.I.P. : 7-XII-1902.
M.I.P., VH : 9-II-1902.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad tot verdediging der belangen van het Zuiden.
4. *Formaat* :
42 × 32; 4 blz.
47 × 32; 2 blz. (cfr. 19-IV-1903 e.v. nrs.).
5. *Periodiciteit* :
W.
O. (cfr. 29-III-1903 e.v. nrs.).
6. *Prijs* :
2,50 fr.; 5 ct.
5 fr.; 10 ct. (cfr. 4-I-1903 e.v. nrs.).
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 12-I-1902.
Laatst bewaarde nummer : 1-V-1904.
4. *Uitgever* : F. Mertens (cfr. 9-II-1902 e.v. nrs.).
Niet meer vermeld vanaf 2-III-1902.
5. *Drukker* : J. & H. Adriaenssens en C^o (2). (cfr. 19-IV-1903 e.v. nrs.).

(1) Zie : J. VERHELST, op. cit., p. 178.

(2) *Ibid.*, pp. 33-34.

9. *Adres* : Lange St. Annastraat, 19.
- IV. 1. Informatie- en belangenblad.
2. Onpartijdig.

De Zuiderklok (1)

- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1902.
b. *Nog bestaand in* 1904.
9. *Adres* : Montignystraat.

De Zuidervriend (2)

- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Toon- Tooneel- en Letterkundige Maatschaappij „De Zuidervrienden”.
5. *Periodiciteit* : M.
6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 4-IX-1898.
b. *Nog bestaande in* 1904.
5. *Drukker* : J. Fr. Wils (3), Happaertstraat, 17.
9. *Adres* : „De Zuidervrienden”, Cockerillkaai, 28.

Zurenborg

- I. M.I.P. : 31-XII-1911; 6-VII-1913.
M.I.P., VH : 19-XI-1911.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan van den Tooneelkring „Zurenborg”.
4. *Formaat* : 30 × 21; 4 blz.
6. *Prijs* : 10 ct.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 19-XI-1911.
b. *Laatst bewaarde nummer* : 6-VII-1913.
4. *Uitgever* : R. Stoops (cfr. 6-VII-1913).
5. *Drukker* :
Jac. Lamoen (4), Ridderstraat, 52, Berchem.
Geen drukker vermeld. (cfr. 6-VII-1913).
- IV. 1. Artistiek en verenigingsblad.
2. Niet gekend.

(1) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 158.

(2) Niet in verzameling bewaard. Zie *Anvers-Pressophile*, p. 113. *La Presse Universelle*, jg. III, 1899, p. 49 en *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 158.

(3) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, p. 210.

(4) *Ibid.*, p. 125.

De Zwaluw

- I. M.I.P., VH., 24-III-1888.
- II. 2. *Ondertitel* : Weekblad der Maatschappij „Onder Ons”.
 4. *Formaat* : 37,5 × 22,5; 4 blz.
 5. *Periodiciteit* : W.
 6. *Prijs* : Maatschappijen : 6 fr.; liefhebbers : 5 fr.
 7. *Oplage* : 7.500 ex.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 24-III-1888.
 - b. *Einddatum* : 24-III-1888 (1).
 5. *Drukker* : J. Plasky (2).
 9. *Adres* : Lokaal „Schuttershof”, Koepoortstraat.
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

De Zwaluw

- I. M.I.P. : 25-XI-1893.
M.I.P., VH : 25-XI-1893.
- II. 2. *Ondertitel* : Orgaan der Duivenliefhebberij.
 4. *Formaat* : 22 × 15,5; 20 blz.
 5. *Periodiciteit* : 2 W.
 6. *Prijs* : 5 fr.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 25-XI-1893.
 5. *Drukker* : J. Adriaenssens (3), Lange Nieuwstraat, 63.
 9. *Adres* : Lange Nieuwstraat, 63.
- IV. 1. Sportblad.
 2. A-politiek.

Zwik-Zwak (4)

- II. 5. *Periodiciteit* : W.
- III. 1. a. *Stichtingsdatum* : 1902.
 - b. *Nog bestaand in* 1904.
- IV. 1. Humoristisch blad.

(1) *Anvers-Pressophile*, p. 111.

(2) Zie : J. VERHELST, *op. cit.*, pp. 51-52 : 69. BUSCHMANN.

(3) *Ibid.*, p. 33-34.

(4) Niet in verzameling bewaard. Zie *Répertoire général de la presse belge*, 1904, p. 158.

G. INDICES (I)

I. PERSOONSNAMEN

- Abbeel Pierre: 512.
Abel M.: 459.
Adams Frans: 280.
Adriaensen J: 379
Adriaenssens H: 448.
Adriaenssens J.: 681.
Adriaenssens H. et J.: 540
Adriaenssens J. en H.: 182, 264.
Adriaenssens J. en H. en Co: 679
Adriaenssens, Huybrechts en Co: 554.
Adriaenssens Karel: 170.
Adriaenssens L.: 453.
Adriaenssens Pol: 417.
Adriani G.: 274.
Aerts John: 372.
Aertsen: 454.
Aertssens Henri: 310.
Ahrens E.: 607.
Allebé C. en A.: 360.
Alpaerts A.: 152.
Andala: 507.
André: 513.
Angermille K.: 502.
Antonissen L.: 659.
Arnoe: 597.
Arnould Victor: 512, 670.
Arriens Ph.: 395.
Artémise: 347.
Augusteynen-Put: 505.
Augusteyns L.: 617.

Bacot J.: 173, 174.
Baekelmans Lode: 617, 662.
Baelden H.: 379.
Baeyens A.: 617.
Baeyens P.: 617
Bailleul Arthur: 512
Balieus Hector: 662

Bamps J(e)an: 307, 440, 518.
Bauder Julien: 568.
Barella Hipp.: 512.
Bartels Adolphe: 398.
Baruh A.: 295, 539.
Bary Léon: 348, 626.
Batkin: 307, 308.
Bauchamp A.: 144.
Bauck: 536.
Bauck et Letellier: 536.
Baumann Th.: 370.
Bavais G.: 307.
Becquart-Arien: 498.
Beerts C.J.A.: 587.
Beerts Jos: 638.
Beerts L.: 205.
Beirens David: 615.
Beirens L.: 453, 491.
Belinfante F.-J.: 194
Belpaire M. E.: 671.
Benoy Ant.: 276, 307, 440, 518.
Bernaerts Eugène: 332.
Bernard Charles: 602.
Berquin Henri: 518.
Berrod Lucien: 145.
Besseleers Clemens: 170.
Best John P. et Co: 404.
Beuckelaers-Doncke Emile: 329.
Biestraeten Marcel: 495.
Billiet Paul: 323, 386.
Binken Eug.: 199.
Blancke E.: 492.
Blockhuys Jan: 386, 526.
Blondeel Albert: 417, 512.
Blondel: 233.
Boeckmans A.: 607.
Boen Louis: 173.
Bogaerts et Co: 429.

(1) Opgave op basis van het alfabetisch repertorium van de Antwerpse Pers 1794/1914.

Bolle Bernard G.: 253.
 Bollinckx P. J.: 203.
 Bolwer J.: 274.
 Bonaugure G. en Cie: 157.
 Bonheur Max: 396.
 Boniver Alfred: 219.
 Borgerhoff van Sassen J.: 616.
 Borny Edgar: 415, 566.
 Borré J.: 659.
 Bouchery Alb.: 254, 255, 531.
 Bouchery Albert en Leo: 381.
 Bouchery Jan: 146, 147, 157, 169, 206,
 315, 320, 381, 456, 531, 571, 590,
 644.
 Bouchery Leo: 473.
 Bougreas Arétin: 238.
 Bouhols Arthur: 203.
 Bouillont P.: 262.
 Bourceret: 156.
 Brault Jean: 231.
 Bres Jan: 170.
 Brillois P. J.: 600.
 Brissot-Thivars: 353.
 Britting Walter: 244.
 Broeckaert Wilfried: 329.
 Brouwers J. Wwe en Zonen: 152.
 Brouwers Martin en Co: 471, 540, 567.
 Brouwers Wwe en Zoon: 214, 335,
 397.
 Brown Willy: 221.
 Broymans J.: 453.
 Bruylan(d)ts Frans: 485, 651.
 Bruylants Jan: 386, 407, 553, 617, 621.
 Bruylants Jan Jz.: 478, 677.
 Bruyninck-Noë A.: 392, 473, 616, 637.
 Buelens J. B.: 158.
 Buerbaum-Van der Goten: 157, 196,
 224, 243, 256, 435, 449, 450, 456,
 527, 560, 566, 570, 643.
 Bulcke Emile: 404.
 Buls Charles: 288.
 Bultynck: 329.
 Burger Jarl: 329.
 Burier Fernand: 180, 270.
 Burton Flor.: 442, 453, 602.
 Burton Flor (N.V.): 316.
 Burton Jules: 521.
 Buschmann E.: 533.
 Buschmann J. E.: 231, 241, 275, 305,
 326, 384, 476, 534, 546.
 Buschmann P.: 275, 537.
 Busschot: 287.
 Busschots Frans: 518.
 Busson E.: 308.
 Buurmans Victor: 666.
 Caducque Martin: 279.
 Caeymacx Prop.: 173.
 Callaey A.: 345, 458, 652.
 Canler: 512.
 Cariolan E.: 222.
 Caris F.: 650.
 Carlos: 329.
 Carpentier Lyvia: 513.
 Carton de Wiart Adrien: 513.
 Cas L.: 378.
 Casie P. (C.): 161, 243, 253, 549.
 Casie-Simons J. P.: 183, 254, 486, 576,
 614, 620, 671, 677.
 Cassiers Cyriel: 328.
 Castelein: 431.
 Castelein E.: 170.
 Cateaux Wattel: 553.
 Celis M. A.: 321.
 Ceulemans: 308.
 Ceulemans E.: 307.
 Ceuleurs J.: 291.
 Chantavoy Léon: 464.
 Chapelle D.: 481.
 Chapelle Jan: 258, 430, 653, 666, 667,
 675.
 Charpentier L.: 413.
 Chauliac F.: 307.
 Chaumet Paul: 219.
 Choisnard J.: 360.
 Claes F.: 542.
 Claes Jules: 236, 432.
 Claeys Emilie: 666.
 Claeys Thz. Des.: 407.
 Claren Constant: 483.
 Claveau Anatole: 274.
 Cleyman A.: 612.
 Coel H.: 309.
 Coene J.: 376.
 Coenen Philip: 665, 666, 667.
 Colens: 507.

- Colignon Fernand : 417.
 Collin Victor : 601.
 Cols A. : 307.
 Conard J. J. : 362.
 Conscience Hendrik : 329, 543, 560.
 Constantin : 353.
 Coomans : 233.
 Coomans A. : 581.
 Coomans J. B. : 229.
 Coopman H. : 407, 408.
 Cordez R. : 221.
 Coremans Edward : 329, 650.
 Cornette Arthur : 379, 617.
 Coudert Antoine : 363, 425.
 Courboin Jules : 417.
 Couteaux A. : 288.
 Cremers et De Backer : 437.
 Criquillion Ad. : 518.
 Croiset H. : 181.
 Cupérus Nikolaas : 453.

 Dadier J. : 144.
 Daelemans J. : 522, 523.
 Daens-Moyart P. : 455.
 Dam M. : 634.
 Dameau Ant. : 274.
 Daran A. : 371.
 Dardenne O. : 337.
 Dargonne : 162.
 Dautzenberg : 329.
 Datema G.-P. : 205.
 David (Mevr.) : 148.
 Debacker Adolf : 257.
 De Backer (We) : 357, 375, 493, 538, 589.
 De Batist P. : 148.
 de Beer Jos : 329.
 De Best Frans : 148.
 de Boeck Emeric : 494.
 de Bom Emmanuel : 476, 627.
 De Bom Joris : 446.
 De Boos : 667.
 de Bosschere Charles : 417.
 de Bosschere Karel : 453.
 De Brauwere Aug. : 210.
 de Browne de Tiège Constant : 173.
 De Bruyn J. : 453.
 de Bruyn Jules : 513.

 De Bruyne Jules : 423.
 de Burbure deWesenbeeck Léon : 329.
 de Burbure Léon (zoon) : 329.
 De Cauwer Camille : 173, 203, 386, 417, 453, 512, 642.
 De Cauwer C. en Co : 452.
 Decerf Gougé : 518.
 Deckers E. : 260.
 Deckers Frans : 662.
 Deckers Jos. : 228.
 Deckers Jules : 328, 329.
 De Clerck Ch. : 460.
 Declerck Jean : 190.
 De Coker F. : 318, 498.
 De Cort A. : 652.
 De Cort Frans : 148.
 De Cort F. J. : 322, 323.
 Decort Joseph : 262, 489, 531.
 De Deken J. : 386, 510, 511, 603.
 De Deken J. en Co : 386.
 des Fagnes P. : 602.
 De Ferm Arnold : 398, 419, 650.
 Deferm Jos. Mich. : 353.
 de Forge Henry : 288.
 de Fosse A. : 587.
 de France Fr. : 231, 546.
 de Gers Georges : 465, 466.
 de Geyter Julius : 329, 379, 526, 650.
 de Graef Antoine : 417.
 De Graef Gustave : 416, 512.
 de Gratié : 667.
 De Groodt J. : 186, 232, 250, 353, 430, 558, 594, 651.
 De Groodt J. en Co : 563.
 De Groodt J. B. : 402.
 De Groof Jules : 512.
 De Groot Frits : 206.
 de Guers Georges : 422, 423.
 de Hasque Manu : 329.
 De Haeck G. : 607.
 De Hert N. : 148.
 de Hoffmans Hyacinthe : 504.
 De Hondt A. : 308.
 De Jaegher Jan : 629.
 De Kanter Alph. : 185, 195, 222, 269, 346, 374, 436, 448, 500, 570, 610, 672.
 De Keuler A. : 221.

De Key: 230.
 Delacroix L. P.: 360.
 De Lacroix L. P. Ve: 226.
 De Laet Hans: 148.
 De Laet Jan: 288, 329, 353, 534.
 De La Geneste: 260.
 de la Mollino Gaston: 532.
 Dela Montagne: 534.
 Dela Montagne L.: 180, 270, 282, 467,
 590, 625.
 Dela Montagne P. A.: 511.
 Dela Montagne P. A. et Cie: 188.
 de Lattin Amand: 329, 662.
 De Lattin G.: 445, 446.
 De Lattre-Courboin: 225, 226;
 Delbek: A.: 353.
 Deleau-Van Assche J.: 184, 300, 560,
 613.
 Delen Aug.: 617.
 Deleye Gustave: 149.
 Delgeur: 353.
 De Lille V.: 197, 317.
 della Faille de Leverghem Gaston: 518.
 Delmer Alexandre: 329.
 Delrue Auguste: 363.
 Delrue E.: 362.
 Delrue A. (Ve): 362.
 Delvaux Fréd.: 512.
 De Man J.: 267.
 de Masener A.: 420.
 De Meester: 431.
 de Mey Pieter: 329, 343.
 De Meyere Victor: 617.
 De Mijttenaere G.: 456.
 de Mont Pol: 379.
 Demunck Eug.: 535.
 Denier Narcisse: 353.
 Depaepé Cesar: 667.
 Depière L.: 207.
 De Poorter Théodore: 170.
 Depré F.: 493, 674.
 De Raeck: 454.
 Derchain et Co: 369.
 De Ridder K.: 408.
 De Ridder R.: 404.
 De Roo D.: 460.
 De Rooy G.: 475.
 De Rooy H.: 521, 575.
 de Roy Félix: 236, 432.
 de Saint-Edmé Octave: 500.
 de Saix Louis: 231.
 de Schutter Herman: 662.
 De Schutter Lodewijk: 408, 446, 453,
 651.
 De Schuyter Jan: 396.
 des Essarts Charles: 275.
 Desmares Jan: 657.
 De Smedt P. E.: 217.
 De Smet Th.: 382.
 De Smet Th. en Van Praet: 586.
 Destanberg Napoleon: 293.
 De Swert D.: 637.
 de Thysebaert J.: 608.
 De Thysebaert et Co: 538.
 de Tiège E.: 453.
 de Tière Nestor: 407, 408.
 De Tournay et Heus: 300.
 Détry Albert: 417.
 de 't Serclaes (Mgr.): 329.
 de Vigne F.: 274.
 Devil François: 236, 432.
 de Vleeschouwer Albert: 417.
 De Voghel (Mgr.): 329.
 De Vos C. H.: 163, 240.
 De Vos en Jans: 202.
 Devos-Van der Groen: 371, 464, 546,
 601, 606.
 De Vos-van Kleef D.: 178, 465.
 Devoy L.: 547.
 de Vriendt Richard: 662.
 De Vroy E.: 173.
 De Wachter P.: 453.
 De Waele: 667.
 de Walsche K.: 148.
 Dewever: 513.
 De Wever Frères: 464, 501, 510, 511,
 536.
 De Wever H.: 510.
 Deweyer P. J. Fils Ve: 501.
 De Winter Jules: 279.
 De Winter Jacques: 511.
 De Winter J.: 512.
 De Winter L.: 454.
 de Wit John: 203.
 De Witte Alph.: 192, 239, 410, 583,
 588.

DeWitte L. : 607.
 DeWolf A. : 165.
 D'Haenens M. : 609.
 D'Hoedt P. J. : 408.
 D'Hondt Gustaaf : 407.
 D'Hoore Liévin : 417.
 Dieltjens Gebroeders : 203, 266.
 Dieltjens J. F. : 624, 666.
 Dieltjens-Gillis J. : 317, 410.
 Dierckx Henri : 512.
 Dierckx Henry : 417.
 Diez H. : 242.
 Dijkmans : 432.
 Dilis Em. : 518.
 Dilis E. : 578.
 Dillen V. H. : 328, 329.
 Dingsma Antoon G. : 166.
 Dirix : 629.
 Dirix Jos : 206, 212, 415, 449, 472, 619, 639.
 Dirix Jos en Zoon : 322.
 Diri(c)x P. : 669.
 Dirix-Van Riet K. : 200, 318, 475, 670.
 Dirks H. : 143, 205, 292, 393, 414, 482, 484, 487, 526, 546, 668.
 Dirven Charles : 174.
 Donckier de Donceel A. : 660.
 Donn Ed. : 525.
 Doosche M. : 317.
 Down Max : 221.
 Drijvers F. (E. H.) : 308.
 du Bois d'Assche Adolphe : 269.
 Dubreuil Maurice : 562.
 Ducaju J. J. : 625.
 Ducaju Ve et Aerts Ch. : 459.
 Dumont Adolf : 203.
 Dumont C. : 153.
 Dumont G. : 211.
 Dumoulin : 512.
 Dumoulin Fernand : 347.
 Dumoulin Hubert : 347.
 Dupont Auguste : 173.
 Dupont Joseph : 344.
 Dupont Léonce : 512.
 Dürau Paul : 242.
 du Trancel Harel : 353.
 Duverger en Cie : 156.
 Duyvewaardt H.W. : 625.
 Eeckhaut Constant : 274.
 EekelersWillem : 627.
 Eelen Jan : 662.
 Engelen Henry : 446.
 Engels A. : 186.
 Engels Frans : 291, 528, 558, 597, 657.
 Engels Henry : 453.
 Engels J. F. : 562.
 Engels J. F. et Cie : 211.
 Entheau-me-Vandervaeren J. B. : 313.
 Ernest Ch. : 348, 421.
 Ernest Ch. en Zoon : 622.
 Ernest Henri : 171, 206, 272, 359, 368, 378, 396, 397, 416, 439, 443, 458, 462, 470, 525, 532, 542, 562, 566, 612, 624, 634, 666.
 Ernest H. en Cie : 339.
 Everaerts Jean : 173.
 Fabri : 667.
 Fabri P. : 659.
 Fabry C. R. : 287.
 Favri P. : 257.
 Fécrier Léon : 417.
 Ferrari C. : 274.
 Ferré : 287, 512.
 Fétis père : 274.
 Fischlin Gust. : 219.
 Flammarion Camille : 218, 288.
 Florus Jan : 453, 526.
 Flurackers : 454.
 Fogg Philiias : 401.
 Folie F. : 432.
 Folkerts J. : 172, 606.
 Folkerts J. et Co : 369.
 Fontaine A. : 670.
 Fonteyne (Priester) : 649.
 Foucart R. : 424.
 Foucquaert J. : 257.
 Franck : 162.
 Franck P. J. : 310, 314.
 Francken Jan : 381.
 Friedenstein J. : 304.
 Frimat J. : 180.
 Froment Charles : 353.
 Fusier L. : 145.
 Gautier : 512.

- Gatayes Léon: 274.
 Gecoff A. T. N.: 207.
 Geelhand de Bistrate Alfred: 329.
 Geerts H. J.: 198.
 Geertsen J.: 475, 481.
 Gellatly Hanley Sewell et Co: 404.
 Gérard François: 348.
 Gerard J.: 274.
 Gerbosch: 454.
 Germain: 489.
 Gerrits Lodewijk (Louis): 287, 329,
 404, 580, 644, 650.
 Gersdorff Arthur: 300, 465, 466, 512.
 Gervais August: 203.
 Gets Guill.: 448.
 Geudens Auguste: 535.
 Genens F.: 188.
 Gevaert Ch.: 670.
 Giani et Muller: 404.
 Gielens: 329.
 Gielis Jef: 662.
 Giesen Jos: 518.
 Gijssels Willem: 408.
 Gilliams et Co: 212, 263, 486, 496.
 Gilliams-Lambrechts F.: 600.
 Gillis Berré: 553.
 Gillot: 178, 436.
 Gittens F.: 453.
 Glorieux C.: 476, 655.
 Goddevriendt L.: 404.
 Goebeert: 208, 282.
 Goemare Arthur: 512.
 Goetbloet Edm.: 630.
 Goetbloet P.: 389.
 Goethals L.: 386.
 Goetschalck: 666.
 Goris F.: 308.
 Goyens Leopold: 453.
 Graadt van Roggen W.: 662.
 Grein J. T.: 408.
 Gressin-Dumoulin Eugène: 287, 489,
 511, 603.
 Griebenow G. P. und Co: 246, 247.
 Grisar Albert: 417.
 Grisar Charles: 403, 404.
 Grisar Louis-Edmond: 403, 404.
 Grisar et Marsily: 404.
 Grimaldi I.: 562.
 Groesser: 667.
 Groesser F.: 144.
 Groesser Hendrik (Henri): 148, 323,
 386, 489.
 Groesser J.: 144, 249, 250, 453, 639.
 Grootjans: 453.
 Gunst Ph.: 648.
 Gunzburg Niko: 602.
 Gybels Jos: 668.
 Haaren A.: 302.
 Haasterbeeck John: 203.
 Habets Servus: 329.
 Haccour H.: 431, 432.
 Haccout M.: 412.
 Hagaerts François: 236, 432.
 Haghe Fr.: 288.
 Hahlmann C.: 258.
 Halleman René: 512.
 Hameau Rod.: 223.
 Hamilton Th.: 148, 373, 398.
 Hamilton-Van den Bosch Th.: 358.
 Hansen Albert: 329.
 Heeman L.: 308.
 Heeren Lodewijk: 382, 393, 572, 601,
 655.
 Heinzmann-Savino Edouard: 417.
 Hellenbosch Fr.: 617.
 Helvert G.: 306.
 Hendrickx Adelfons: 170, 473.
 Hendrickx Aug.: 610.
 Hendrickx P. C.: 398.
 Henrion Ernest: 349, 417.
 Henry Victor: 353, 356.
 Hens Thz. P.: 408.
 Hercault Léon: 329.
 Heuvelmans Flor: 473.
 Heylen Jos: 155, 256, 391, 401, 470,
 481, 485, 593, 601, 656, 669.
 Heylen-Andries Jos: 305, 393.
 Heymans Victor: 303, 372.
 Hoevenaers André: 404.
 Holl J. C.: 662.
 Homans A.: 390.
 Hoogewijs Marnix: 329.
 Houbrechts Rik: 375.
 Huart Armand: 248.
 Huger François: 403.

Huisman H. H. : 648.
 Hunter et Co: 404.
 Hurts J. E. : 401.
 Huybrechts : 454.
 Huybrechts Alfons : 328.
 Huysmans Camille : 627.
 Huysmans et Bulcke : 404.

 Iepens Edward : 157.
 Iepers Edouard : 456.
 Isenbaert Edouard : 403.
 Isenbaert Jos : 296.

 Jack : 180.
 Jacobs Charles : 428.
 Jacobs H. : 454.
 Jacobs J. : 353.
 Jacobs Jos.-M. Fils : 503, 533.
 Jacobs Léopold : 489.
 Jacobs P. : 386.
 Jacobs P. J. : 556.
 Jacobs-Janssens A. : 293, 311.
 Jacques M. : 282.
 Jamar Urbain : 627.
 Janssen Aug. : 662.
 Janssens F. : 334, 460.
 Janssens Gebr. : 319, 407, 669.
 Janssens Gust. : 407, 408.
 Janssens Gust en Cie : 647.
 Janssens G., J. en E. : 325, 407.
 Janssens H. : 415, 522.
 Janssens Lodewijk : 329, 678.
 Janssens L. en Zonen : 559, 590, 600.
 Janssens L.-C. : 336, 675.
 Janssens P. J. : 168, 233, 299.
 Janssens T. J. : 165, 285, 501.
 Janssens T. J. en Co : 165.
 Janssens-Anthonis F. : 423, 538, 584.
 Janssens-Dictus F. : 279, 572.
 Jaspaers Gust. : 217, 512.
 Jaspaers G. et Cie : 193.
 Jérôme Lucien : 184.
 Jaspers Emiel : 407.
 Joannis Albert : 465.
 Joerg Joseph : 236, 432.
 Jolie Frans : 236.
 Jouan J. : 352, 353.
 Jouan (Zcon) : 352.

Jonghmans (Mme) : 337.
 Joostens : 513.
 Jorissen J. : 321.
 Jorssen : 253, 443.
 Jorssen J. : 188, 294, 376, 406, 419,
 422, 423, 434, 476, 489, 503, 563,
 585, 598, 673.
 Josse Armand : 179, 180.
 Jottrand L. : 650.

 Kahan et Kort : 326, 370.
 Kamerling J. : 532, 549, 645.
 Kampers Henry : 407.
 Kas L. : 253.
 Kattenburg H. : 408.
 Kellermann A. : 241.
 Kellermann Carl A. : 243.
 Kenis J. : 221, 520, 540, 551, 590, 674.
 Kennedy Barthelemy : 403, 404.
 Kennes H. : 167, 287.
 Kennes H. en L. : 216, 317, 374, 473
 523, 643.
 Kennes L. : 167.
 Kennes et Gerrits : 404, 548.
 Kennes et Gerrits (Ve) : 343, 404.
 Kennis A. : 607.
 Kennis Gaston : 207.
 Kennis Henri, père et fils : 236, 432.
 Key H. : 233.
 Key W. : 159.
 Klinzer H. : 243.
 Klopstock Jul. : 648.
 Kockx-Groenen J.-B. : 383, 498.
 Köhler H. W. : 173.
 Kohler Geo Ve : 404.
 Koopal Willem : 332, 453.
 Kornicker Max. : 305.
 Körnig R. A. : 162.
 Kreglinger Aug. : 553.
 Krinkels : 667.
 Krinkels Lodewijk : 166, 408, 476.
 Kroth Jos. : 161.
 Kroth und Königstein : 242.
 Kruysman en Co : 283.
 Kufferath Maurice : 512.
 Kuyper Heemare : 144.
 Kuyper L. : 198.
 Labaar : 667.

La Barbe: 463.
 Lagye Gaston: 288.
 Lagye Gustave: 181, 296.
 Lambrechts Lambrecht: 662.
 Lamoen Jac.: 392, 680.
 Lamot-Jacobs F.: 312.
 Lamot-Jacobs Wwe: 529.
 Lamy Fr.: 390.
 Landoy Eugène: 417, 512.
 Langestraat J. F.: 425.
 Langlois, Lefebvre et Cie: 176.
 Laporte en Co: 161, 246, 272.
 Laporte und Dossche: 244.
 Laroche Jules: 627.
 Laumar.s-Anthoni F.: 410.
 Lauwers J.: 457.
 Leandre Emile: 222.
 Le Beck A.: 453, 535.
 Leblond Noël: 221.
 Lebrocquy Pierre: 363.
 Lecocq: 667.
 Leemans J. B.: 264.
 Leemans L.: 215, 460.
 Lefebvre Alexandre: 360.
 Lefèvre: 178.
 Legrelle O.: 307.
 Legros Louis: 173, 178, 234, 235, 271,
 346, 367, 368, 386, 400, 404, 436,
 489, 556, 592.
 Legros Lucy: 512.
 Legros en Co: 173, 202, 235, 404, 489.
 Leguerrier Alfred: 397.
 Lemaignant L.: 580.
 Lenaerts François: 417.
 Lenaerts Hendrik: 148, 670.
 Lenarts H.: 526.
 Leonard Eduard: 170.
 Lepoittevin Delacroix A. L. J.: 299,
 366.
 Letard Willy: 306.
 Lovy J.: 274.
 Lévy Lucien: 144.
 Lewin S. M.: 246, 247.
 Leys Alfons: 328.
 Leyssens Kazimier: 148.
 Leytens Constant: 510, 511, 536.
 Lievens F.: 560.
 Lindner W.: 520.
 Linkenbach E.: 243.
 Linnig Ben: 329, 617.
 Lodewyckx L.: 616.
 Lodewyckx P. L.: 523, 616.
 Loew Hubert: 160.
 Loos: 513.
 Loos J. F.: 553.
 Lootenhulle Jan: 148.
 Luc André: 275.
 Luys Jan: 627.
 Lynen Victor: 513.
 Maas G.: 237
 Mac'Yavel: 459.
 Madou J. B.: 238.
 Madou-Cop J. B.: 528.
 Maes Jos: 220.
 Magermans: 667.
 Mahlmann C.: 561, 676.
 Majoor H.: 648.
 Majoor H. en Van Opstal J.: 586.
 Manceaux Henri: 343, 534, 548.
 Marchand J.W.-: 312.
 Marchand J.-W. en Cie: 344, 624.
 Marchant Lode: 170.
 Marcou-Baruh Joseph: 499.
 Marsily William James: 403, 404.
 Martens F.: 573.
 Mauw Lod.: 169, 170, 307, 308.
 Meert G.: 180.
 Mees B. J.: 166, 281, 296, 366, 373,
 378, 404, 442, 444, 525, 550, 580,
 635, 648, 669, 670, 672.
 Mees et Cie: 206.
 Mees J. B.: 270.
 Mees en Co: 237, 266, 296, 373, 378,
 404, 405, 550, 563.
 Mees P.: 404.
 Meeus J.: 227.
 Melens A.: 225.
 Melens-Feremans A.: 225.
 Melis Hubert: 445.
 Melsen Florent: 336, 646.
 Mennekens Jef: 408.
 Mertens F.: 679.
 Mertens René: 263.
 Mestag Julius F.: 461, 640.
 Meyer G.: 192, 541.

Meyer P. : 492.
 Meyers M. : 374.
 Michaux Joseph: 185.
 Michiels Aug. : 526.
 Michiels Jan : 662.
 Michiels-Loos : 513.
 Mielants Flor: 627.
 Minne V. : 496.
 Moerinckx E. et Co: 219.
 Moeyaert C. : 649.
 Mok Jacob: 348.
 Moke H. C. : 274.
 Monden en Co: 332.
 Monet August: 149, 445, 453.
 Montjoray Eddy: 465.
 Moonen A. : 404.
 Moortgat Antoon: 225, 386, 453, 502,
 579, 617, 655.
 Moré: 323.
 Moreau L. : 207.
 Morel A. : 510.
 Morel H. : 145.
 Morrens Constant: 329.
 Mortelmans A. : 522, 523.
 Mortelmans Ch. : 193, 338, 580.
 Mortelmans J. C. : 510.
 Mortelmans Karel: 265.
 Mortier Aug. : 412, 431, 432.
 Mortier P. J. : 425.
 Moyson E. : 553.
 Musschoot A. D. : 607.
 Mossly Jaak: 203.
 Moulin Octave: 283.

 Neervoort Jan: 407.
 Neuckens: 663.
 Nevelstraat: 667.
 Nieter Georges: 288.
 Nieuwenhuysen: 591.
 Nieuwenhuyzen G. : 378.
 Nijs Karel: 398, 552, 560.
 Nivôse Fernand: 221.
 Noël: 283.
 Nottebohm: 513.
 Nuret Alphonse: 287.
 Nuyens: 329.

 Olifiers François: 199.

 Onckels: 402, 460.
 Oorschot en Cie: 157.
 Opdebeek Lode: 329.
 O'Squarr Charles Flor: 417
 Osy: 287.
 Oubbels en Cie: 457.
 Outendirck Franciscus: 188, 510, 511,
 552, 585.
 Ouvrard J. : 566.
 Oyen Frans: 662.

 Paans A. D. J. : 554.
 Pailleux Marcel: 171.
 Painparé E. : 329.
 Pardoën: 236.
 Parys J. E. : 316.
 Pasquin Gaston: 434.
 Patris Edmond: 236, 329, 432.
 Paulus Jan: 340.
 Pauwels Adolf: 458, 473.
 Pauwels Jean: 417.
 Pecher J. : 432.
 Pecher Joseph: 236.
 Pecher Julie: 417.
 Peellaert Gustave: 512.
 Peeters Ch. : 358.
 Peeters Flor. : 328.
 Pe(e)ters Harry: 148, 160, 368, 553,
 630, 641.
 Peeters J. : 389.
 Peeters Jos: 417.
 Peeters J. B. : 471.
 Pellens J. : 389.
 Pels Léopold: 512.
 Penders W. 359.
 Peppe: 179, 180.
 Persyn Jules: 480.
 Peseux P. J. : 353.
 Peyron A. : 144.
 Peyrotte Ad. : 176, 272.
 Pfinder Edm. : 257, 430.
 Pieper J. G. : 177.
 Pierard L. : 376.
 Pieters Joseph: 403, 404.
 Pijck J. E. : 452.
 Pinck: 329.
 Pinto J. : 558.
 Pirée Ch. : 607.

Pirlet E. : 566.
 Piron G. : 453.
 Piroth Max : 295.
 Pitschmann H. : 242.
 Plasky J. : 280, 681.
 Platteau Emile : 370.
 Platteau O. en Co : 279, 671.
 Plekiers A. : 269.
 Plouvier Edward : 408.
 Poelaert H. : 568.
 Poffé Edmond : 329.
 Polderman Bern. : 236, 431, 432.
 Pollet Ch. : 202.
 Pollet Ernest : 202.
 Pollet Oscar : 228.
 Poma Gustave : 303.
 Pomet Marius : 145.
 Pooters Aug. Ad. : 177, 283.
 Pooters Aug. Ad. en Co : 606.
 Posno Bernard Joseph : 513.
 Pottmeyer Heinrich : 247.
 Prévost Louis : 485, 653, 654.
 Priester Fonteyne : 455.
 Prims Floris : 329, 480.
 Prims Karel : 329.
 Proetzel Franz : 246.
 Prop Corneille : 173.
 Prues François : 368, 417, 511, 512.
 Putzeys L. : 185.
 Putzeys Th. : 214.
 Pyck J. E. : 386.

 Quellaert Gustave : 602.

 Rademacker J. : 648, 667.
 Ramaeckers-Cruls J. : 382.
 Ramis M. A. : 441.
 Ras H. : 471.
 Rassaert Norbert : 592.
 Ratinckx Jos : 569.
 Ratinckx Julius (Jules) : 166, 569.
 Ratinckx Léopold : 302.
 Regad Aug. : 145.
 Remes : 179, 180.
 Remes Alphonse : 539.
 Remeysen I. : 257.
 Remy H. : 512.
 Remy J. : 465.

 Renders Frans : 478, 646.
 Renders F. en Zonen : 587.
 Ressler Victor : 383, 661.
 Reynaert : 175, 268, 271, 326, 408, 411, 544, 662.
 Reynaert Jos : 207, 238, 291, 499, 592, 648, 657.
 Reynaert-Corewijn (J.) : 171, 195, 250, 258, 262, 277, 291, 303, 336, 442, 469, 547, 607, 645, 673, 677.
 Richard Théophile : 274.
 Richards Arthur and Co : 672.
 Richer-Devroede Ch. : 370.
 Robiano de Borsbeek L. F. : 504.
 Rodenbach Ferdinand : 218.
 Roebelen A. : 243, 244.
 Roelaert H. : 367.
 Roeland Edmond : 407, 408.
 Roelin en Comp. : 455.
 Roëll Henry : 499.
 Rogier Ch. : 324, 515, 553.
 Roland Raymond : 267.
 Rolin J. : 432.
 Rollin Jenny : 236.
 Roose Georges (P.) : 396, 662.
 Roosen : 425.
 Rooses Max : 379, 453.
 Rose Alfred : 181.
 Rossauw Hendrik : 662.
 Rosseels : 560.
 Rosseels François : 173.
 Rotsaerd Arthur : 453.
 Rousse Joseph : 518.
 Royen Marcel : 184.
 Rubbens Desiré (P.) : 235, 417, 512.
 Rul Henri : 408.
 Ruys et Co : 404.
 Ryckmans : 431.
 Rysheuvels J. E. : 217, 226, 500, 504, 543, 608.

 Saeyens : 233.
 Saeyens J. : 165, 313, 507.
 Saeyens J. Wwe : 507, 599.
 Sagers H. : 587.
 Sano Emile : 173.
 Sarton J. : 170.
 Sasse Charles : 403, 404.

- Sasse et Gittens: 404.
 Savonné-Dekkers J. en Zoons: 197.
 Schell Joseph: 423.
 Schellekens J. M.: 408.
 Scheltjens Lodewijk: 408.
 Schepers Jozef: 389.
 Schetsberg C. H.: 467, 615, 621.
 Schmidt Léon: 175.
 Schoenmakers August: 453.
 Schoepen J. V.: 194, 409, 451, 597.
 Schoepen en Boeckx: 377, 451.
 Schoiers Geert: 329.
 Schooheyd J. S.: 307.
 Schotmans: 311.
 Schotmans L.: 229, 274, 547, 552, 582, 621.
 Schotmans We: 214, 632.
 Schrey Julius: 446.
 Schuermans Ed.: 518.
 Schuermans Florent: 540.
 Schuit: 507.
 Schullemans Ch.: 463.
 Schutter Lodewijk: 662.
 Schuybroeck Alphonse: 591, 641.
 Sececle Ed.: 218, 528.
 Segers A.: 307.
 Segers Gustaaf: 453.
 Sels: 190.
 Sels F. A.: 227.
 Sels Frans: 201.
 Seltenmeyer C.: 367, 368, 400, 436, 491.
 Sepp E.: 294.
 Servaes A.: 606.
 Servais Fernand: 518.
 Servais François: 403, 404.
 Servais Louis: 161, 162.
 Seys Alfred: 281.
 Shéridan Charles: 512.
 Sils-Ouez: 513.
 Simillion K.: 552, 621.
 Simon Henri: 545.
 Simon M. H.: 603.
 Simons: 378, 534.
 Simons Charles: 271, 489, 592.
 Simons W.: 525.
 Siret Ad.: 358.
 Six C.: 145.
 Slaets P. F.: 158, 183.
 Sleenckx Domien: 329, 512, 552, 553, 621.
 Smets Charles: 234, 235, 386, 417.
 Smets E.: 606, 607.
 Smolders L.: 448.
 Smulders Jan: 641.
 Snel W.: 581.
 Snellaert: 329.
 Sneyers Jos: 367.
 Snieders August: 329, 644.
 Snieders Renier: 329.
 Snoeck-Cools K.: 307.
 Soetermans P.: 669.
 Solvyns L.: 353.
 Somers Piet: 196.
 Spanoghe C.: 663.
 Speelmans Dirk: 408.
 Speth W.: 513.
 Spitaels D.: 389.
 Splichal Jos: 480.
 Splichal-Roosen: 394.
 Sprengel Johann Georg: 241.
 Sprengel S. G.: 162.
 Staes Jozef: 329.
 Stappaerts: 353.
 Stautemas Ed.: 666.
 Steppe Romain: 269.
 Stévenotte: 353.
 St. Marc-Girardin: 274.
 Stockmans E. en Co: 155.
 Stoffels Constant: 453, 601.
 Stoops R.: 680.
 Strauss Louis: 417, 453, 537, 538.
 Strecker C. H.: 272.
 Stritzko Joseph: 247.
 Stroum Louis: 389, 668.
 Sneep G.: 205.
 Suetens Emile: 616.
 Suys Patrice: 173.
 Tack Pen: 662.
 Tailleux Jos: 261, 481, 574, 627, 666, 667, 676.
 Tardieu Ch.: 512.
 Tarte Cadet: 353.
 Tavernay Léon: 468.
 Taxis Charles: 521.

Telghuys Henri: 404.
 Tellier Jules: 518.
 Terwagne: 651.
 Terneus G.: 370.
 Terre-Neuve: 235.
 Theunis Joseph: 152, 181, 210, 220,
 296, 423, 497, 537.
 Theunis Jos. Ve: 423, 537.
 Thibaut Cl.: 153, 155, 175, 176, 187,
 268, 284, 295, 366, 445, 548, 561,
 579, 660, 664, 678.
 Thiéffry Eugène: 178.
 Thijs Emile: 417.
 Thomas Auguste: 329.
 Thomas Victor: 662.
 Thoré T.: 274.
 Thys A.: 307.
 Tichon: 423.
 Tielemans E.: 329.
 Timmermans Armand: 417.
 Timmermans J.: 203.
 Timmermans-Crosset J.: 643.
 Torekk Léon: 306.
 Torfs L.: 165, 454.
 Torteroli Thomasi: 274.
 Tralbaut M.: 627.
 Trépier E.: 562.
 Tricot Jos.: 518.
 Tricot Léon: 417.

 Ubaghs J.-P.: 165.
 Uytbroeck: 528.
 Uytbroeck Jan: 598.

 Vaes Georges: 518.
 Van Aarssen: 160.
 Van Aarssen J. B.: 213, 371, 630.
 Van Ael: 168.
 van Ael J. F.: 425.
 Van Ael Jos: 482.
 van Assche Auguste-André: 404.
 van Assche Henri: 404.
 van Assche Piet: 408.
 van Bauwel J.: 634.
 Van Bauwel L.: 271, 489.
 Van Bauwel P. J.: 287.
 Van Bellinghen Antoine Joseph: 553.
 Van Berckelaar Louis: 196, 252, 553.

 van Bergen Eduard: 166, 408.
 Van Bergen Frans: 148.
 Van Beveren: 667.
 Van Beveren Edmond: 648.
 Van Bockel F. S.: 492.
 Van Boeckel: 518.
 Van Boeckel F.: 306.
 Van Boelen F. T.: 662.
 van Brabant Pol: 446.
 Van Caeneghem Jean: 287.
 Van Camp Alp.: 511.
 Van Caneghem J.: 679.
 Van Cauwelaert Aug.: 480.
 Van Cauwelaert Frans: 474, 480.
 Van Couteren: 323.
 Van Cuyck A.: 453.
 Van Dael Ign.: 652.
 Van Daelen Pol: 408.
 Vande Kerckhove Hippolyte: 216.
 Van de Kerckhove V.: 439.
 Van de Velden: 308.
 Van de Velde G.: 511.
 Van de Velden F.: 307.
 Van de Venne Jef: 170.
 Van de Veyver P.: 307.
 Vande Zanden J. S.: 529.
 Van den Abeele H.: 577.
 Van den Bergh: 512.
 van den Bergh Jean: 404.
 Van den Berghen Fr.: 382.
 Van den Bogaert F.: 419.
 Van den Bosch H.: 526.
 Van den Bossche G. Th.: 634.
 Van den Branden Jos.: 148.
 Van den Broeck Jos: 473.
 Van den Broeck Liv.: 199, 200, 479.
 Van den Broeck L. T.: 329.
 Van den Dries Jean: 287, 288.
 Van den Dries Joz.: 462.
 Van den Eynde M.: 212.
 Van den Haute H.: 213.
 van den Oever Karel: 662.
 Van den Zande Steven: 641.
 Van der Aa P.: 607.
 Vanderauwera C.: 389.
 Van der Biest-Andelhof: 644.
 Van der Elst L.: 308.
 Van der Graef P. C.: 460.

- Van der Haeghen A. : 453.
 v. d. Horst Alex. D. : 370.
 Vanderlinden : 513.
 Van Der Linden Eugeen : 203.
 Van der Molen Oscar : 452.
 Van der Ouderaa A. : 191.
 van der Oudera Piet : 329.
 Vander Schoepen Louis : 236, 432, 512.
 Vander Schoepen René : 512.
 van der Slijen Léon : 432, 448.
 Vanderslyen Victor : 195.
 Vanderveken : 353.
 Van der Ven Flor. : 379, 526.
 Van der Voort : 308.
 Van der Voort Julius : 307, 329.
 Van der Wijck J. : 453.
 Van Deuren Neel : 316.
 Van Dieren J. P. : 328, 551.
 Van Dieren J. P. en Co : 230, 328.
 Van Dieren J. en Co : 343.
 Van Dieren J. en Th. : 328, 343.
 Van Dijck Jef : 461.
 Van Dijck Norb. : 391.
 Van Doeselaer F. : 144, 151, 186, 208,
 250, 255, 261, 341, 349, 371, 495,
 564, 577, 579, 595, 614, 674, 675.
 Van Dommelen L. : 389.
 van Dongen Maurits : 408.
 Van Doosselare I. : 453.
 Van Droogenbroeck A. : 453.
 van Eeten Jules : 404.
 Van Elders R. : 166.
 Van Glabbeek Ernest : 228.
 Van Haesendonck A. : 454.
 van Haesendonck Théophile : 417, 512,
 563.
 Van Hamberg Isidore : 495.
 Van Havre Gustave : 513.
 Van Hille-De Backer J. : 267, 357, 524.
 Van Hille-Mariën : 357.
 Van Hoebbergen G. : 395.
 Van Hoeck Charles : 518.
 Van Hoeydonck Léop. Wwe : 455.
 Van Hove Edward : 317.
 Van Hoyweghen H. : 372.
 Van Kerckhoven : 560.
 Van Kerckhoven Jer. : 328.
 Van Kerckhoven J. B. : 329.
 Van Kerckhoven P. F. : 552.
 Van Kerckhoven-Donnez Jer. : 329.
 Van Kerhschaever : 329.
 Van Laar Albert : 627.
 Van Leeshout : 329.
 Van Liere Pol : 657.
 Van Linden A. : 404.
 van Lippeloy Augustin : 236, 432.
 Van Loo L. : 475.
 Van Loock A. : 276, 301.
 Van Loock Ch. : 583.
 Van Meel Jan : 170.
 Van Meel en Zonen A. : 544.
 Van Menten Jan : 329, 343.
 Van Merlen G. : 164, 165.
 Van Merlen G. A. H. : 165.
 Van Merlen G. en Zoon : 165.
 Van Mol-Van Loy : 358.
 van Moll Georges : 231.
 van Molle Jan : 450.
 Van Nijlen Auguste : 219, 228, 231,
 300, 347, 374, 423, 426, 432, 437,
 448, 464, 466, 570.
 Van Nijlen J. : 432.
 Van Oevelen Edward : 553, 625.
 van Offel Edmond : 236, 432.
 Van Opstal J. : 428.
 Van Os-De Wolf : 307, 401, 428, 432,
 487, 538, 613.
 Van Ostaaye Pol : 617.
 Van Ostaeyen A. : 148, 323.
 Van Peborgh Léon : 170.
 Van Regenmorter Eduard : 453.
 Van Resslerer : 334.
 Van Reusel Ch. : 225.
 Van Ryn Alphonse : 219, 296.
 Van Rotterdam J. : 232.
 Van Ryswyck Edw. : 148, 323, 373.
 Van Ryswyck Jan : 299, 322, 323, 379,
 386, 453, 560.
 Van Ryswyck Theodoor : 299, 329, 560.
 Van Rooy J. : 552.
 Van Rooy P. en De Brabander A. : 573.
 Van Rompaey en Co : 410.
 Van Rotterdam J. : 352, 353.
 Van Schoor F. : 320.
 Van Setter J. H. : 156.
 Van Soest Johannes-Franciscus : 310.

Van Soest Johannes-Henricus: 310,
 314.
 van Speybroeck Georges: 539.
 Van Speybroeck J.: 209, 260, 261, 564,
 666, 667.
 Van Stiphout J.: 307.
 Van Stramberg F.: 333.
 Van Stramberg G.: 333.
 Van Thielen Ch.: 565.
 Van Thillo Herman: 170.
 Van Tichelen H.: 383.
 Van Tichelen J.: 307.
 Van Tichelt C.: 637.
 Van Tichelt J. F.: 328.
 Van Tongeren S. B.: 148.
 Van Tongerloo Jos.: 381, 453.
 Van 't Velt-Goomans G.: 429.
 Van Wassenhoven: 610.
 Van Welle Jean: 287, 439.
 Van Werveke: 329.
 Van Wesenbeeck J.: 277.
 van Weste Alfred: 453.
 Van Woerden Jan: 379.
 Vechten J. C.: 287.
 Vechter Gérard: 287.
 Vekemans H.: 287.
 Vekemans Paul: 453.
 Vennekens K.: 335.
 Verbeeck Arthur: 408.
 Verbeeck Vital: 207.
 Verbeek Jef: 446.
 Verberckt J.: 485.
 Verboven W.: 662.
 Vercarre L.: 478.
 Vercruysse L.: 389.
 Verdijck: 260.
 Verdriet Jan: 496.
 Verellen Emile: 422, 423.
 Verelst W.: 472.
 Vergouts Gaston: 518.
 Vergult Norbert: 510, 511, 536.
 Verhaegen E.: 322.
 Verhaeren Frans: 329.
 Verhelst F.: 518.
 Verhelst Willem: 170.
 Verheyden A.: 512.
 Verheyden Prosper: 446, 453.
 Verheyden Walter: 662.
 Verhoeven A.: 203.
 Verhoeven Frans: 249, 450.
 Verhoeven Jan: 203, 249, 372, 394,
 469, 554, 570, 610, 618.
 Ver Hulst C.: 148
 Verhulst Rafaël: 169, 170, 408, 445,
 446, 453, 583.
 Vermaere T. F.: 444, 625.
 Vermandere R.: 153, 308.
 Vermant V.: 170.
 Vermeire Emile: 192, 201, 540, 585.
 Vermeire Théophile: 302.
 Vermeyleen Gust: 476.
 Verrept F. G.: 240, 339, 668.
 Verscheuren: 432.
 Verschueren: 236.
 Verspreeuwen J. F. C.: 552, 560.
 Vertongen Léon: 240, 276, 396, 647.
 Vervis Alph.: 397.
 Veydt Laurent: 513.
 Vleeschouwer Elisa: 529.
 Vleeschouwer Lodewijk: 226, 328, 353,
 529, 543, 560, 608, 641.
 Vlietinck Ed.: 518.
 Vliebergh Mode: 408.
 Voet Jules: 453.
 Volkhart: 560.
 V. Grünau Hans: 304.
 Vorsterman-Van Oyen C.-J.: 636.
 Vos Herman: 627.
 Vrijman L.: 391.
 Vuillet S.: 145.
 Wanner Ernest: 177.
 Wappers Jacques: 602.
 Warfaaz Georges: 423.
 Wattez Omer: 329.
 Wauters F.: 340, 576.
 Wauters en Clauwaert: 340, 469, 556.
 Welters Jan: 170, 667.
 Werner F.: 652.
 Wettstraeter Herm.: 244.
 Weyerhorst Jos: 160, 247.
 Weyler K.: 169.
 Weyly Karel: 601.
 Wieme A.: 258.
 Wijbrandt A.: 662.
 Wildiers Antoine: 512.

Wilford Arthur: 295.
 Willekens J.: 167, 278, 319, 337, 494,
 573.
 Willekens K.: 149.
 Willekens K. en J.: 646.
 Willekens en Carvels: 390.
 Willems Jan Frans: 149, 507.
 Wils J. Fr.: 265, 611, 614, 680.
 Winkler Niklaas: 329, 343.

Wittemans Pierre Jean: 553.
 Witteryck: 572.
 Wolff Fritz: 247.
 Wouters Ch.: 307.
 Wouters Fr.: 434, 597, 662.
 Zetternam Eug.: 329.
 Zielens Lode: 627.
 Zils Emilie: 640.

II. ZAKEN

Actiëngesellschaft Imprimerie Le
 Lion: 161.
 Advertising Office: 190, 436, 437.
 Agence Universelle de Publicité: 505.
 Algemeen Arbeidssecretariaat van
 Antwerpen aangesloten bij de Werk-
 liedenpartij: 477.
 Algemeen Eigenaars Verbond: 278.
 Algemeen Kleedingwerk voor Ant-
 werpens's Officiële Scholen: 480.
 Algemeen Verbond der Katholieke
 Jeugd: 638.
 Algemeene Antwerpsche Diamantbe-
 werkersvereniging: 253.
 Algemeene Federatie der Vakbonden:
 558.
 Algemene Dokwerkersbond „Willen is
 Kunnen”: 146.
 Algemene Werkmansbond: 669.
 Algemeenen Belgischen Diamantbe-
 werkersbond: 251.
 Algemeenen Belgischen Foorreizigers-
 bond: p. 302.
 Algemeenen Diamantbewerdersbond:
 252, 558.
 Algemeenen Dokwerkersbond „Willen
 is Kunnen”: 258.
 Les Amis de l'Ordre et de la Consti-
 tution: 502.
 Annoncen-Bureau „Union”: 243, 244.
 Antwerp Bicycle Club: 152.
 Antwerp Football Club: 301.
 Antwerp-Traveller Club: 183.
 Antwerpens Coiffeurs Gastenkring:
 482.

Antwerpens Meesters Coiffeurs Kring:
 471.
 Antwerpsche Afdeeling der Belgische
 Werkliedenpartij: 574.
 Antwerpsche Afdeeling van de Inter-
 nationale Matrozen- en Stokerssectie
 (Arbeidersverbond): 675.
 Antwerpsche Afdeeling der Werklie-
 denpartij: 564.
 Antwerpsche Afdeeling van de Werk-
 liedenpartij: 666.
 Antwerpsche Christene Volkspartij:
 649.
 Antwerpsche Diamantbewerdersbond:
 319, 557, 630.
 Antwerpsche Diamantsnijdersvereni-
 ging: 255.
 Antwerpsche Duivenliefhebberij: 266.
 Antwerpsche federatie van Werklieden-
 verenigingen: 564.
 De Antwerpsche Lijfrentkas afdeelin-
 gen van onderlingen bijstand: 542.
 Antwerpsche Progressisten: 639.
 Antwerpsche Rederijkamer „De Vio-
 lier”: 614.
 Antwerpsche Socialistische Federatie:
 563.
 Antwerpsche Socialistische Sectie: 260,
 666.
 Antwerpsche Trambedienden: 592.
 Antwerpsche Vooruitstrevers: 637.
 Antwerpsche Werklieden Partij: 261.
 Antwerpenschen Diamantbewerdersbond:
 248, 253, 254, 255.

- Antwerpschen Houtbewerdersbond: 340.
- Antwerpschen Onderwijskring „Allewaert”: 526.
- Antwerpschen Plafoneerdersbond: 504
- Antwerpschen Schijvenschuurdersbond: 557, 558.
- Arendonckenaarskring: 337.
- Association des Comptables de l'Etat Belge: 212.
- Association constitutionnelle conservatrice d'Anvers: 356.
- Association d'Employés de Bureau belges: 605.
- Association d'Employés de bureau belges „Unitas”: 605.
- Association des Employés des Recepteurs des Contributions directes: 277.
- Association des Garçons Limonadiers, Restaurateurs et Hôteliers (Union Professionnelle) de l'agglomération anversoise: 185.
- Association générale des étudiants: 290
- Association générale des Etudiants de l'Institut supérieur de Commerce d'Anvers: 291.
- Association mutuelle et professionnelle des Voyageurs de Commerce d'Anvers et de la Province: 332.
- Athénée d'Anvers: 262.
- Athénée Royal d'Anvers: 281.
- Automobile Club de Belgique, Section d'Anvers: 187.
- Association Générale des Surnuméraires et des Commis-Agrées de la Province d'Anvers: 493.
- Association libérale: 399.
- Association libérale d'Anvers: 364.
- Association libérale et constitutionnelle: 515.
- Association des Limonadiers, Restaurateurs et Hôteliers (Union professionnelle) de l'agglomération anversoise: 185.
- Association mutuelle et professionnelle d'Employés de bureau belges: 605.
- Beerschot Athlétic Club: 212.
- Belgisch Kleermakersverbond: 375.
- Belgisch Kleermakers- en Kleermaakstersverbond: 199.
- Belgisch-Nederlandschen Bond van Sociaal-Demokratische Jongelingsverenigingen en Militaire kringen: 349.
- Belgisch Schoenmakersverbond: 200.
- Belgisch Vakverbond 196, 631.
- Belgische Kantoorbiedendenvereniging: 605.
- Belgische Liberale Werkliedenpartij: 240, 338, 668.
- Belgische Vrijdenkersbond: 597.
- Belgische Werkliedenpartij: 257, 430, 564, 631.
- Belgische Zeemansbond: 561.
- B. Zeemansbond - B. Seemansbond - Belgian Seamen's Union: 676.
- Belgischen Boekdruckersbond: 198.
- Belgischen Bond der Koffiehuis, Hotels en Restaurants Bedienden: 277, 607.
- Belgischen Fabriekarbeidersbond: 293.
- Belgischen Foorondersteuningsbond: 303.
- Belgischen Kleermakersbond: 199.
- Belgischen Radfahrer Bundes: 197.
- Belgischen Transportarbeidersbond: 593.
- Belgischen Wielrijdersbond: 196.
- Belgischen Zionisten Föderation - Fédération Sioniste Belge: 334.
- Belgium Cyclist's Union: 197.
- Het Beste Brood (coöperatieve bakkerij): 628.
- Bloemenkring: 625.
- Boekdruckersverbond: 669.
- Bon Génie: 377.
- Bonapartisme: 355.
- Bond der Antwerpsche Neringdoeners en Ambachtslieden ter verdediging van den middenstand: 450.
- Bond der Antwerpsche Wielrijderskringen: 616.
- Bond der belanghebbenden van Doken, Kaaien en Eilanders: 335.

- Bond „Het beste Brood": 373.
 Bond Moyson: 208.
 Bond der Neringdoeners: 461.
 Bond der Neringdoeners, Vakbonden en Eigenaars: 573.
 Bond „Onze Ziekenkas": 373.
 Bond van het Statiewaeskwartier: 572.
 Bond „Volkswelvaren": 373.
 Bonden de Eenige Kevie: 265.
 Bondsdrukkerij Gilliams en Co: 341.
 Bondsdrukkerij „De Voorzorg": 341, 430, 484.
 Boogschietingen: 201.
 Boschgeuzen: 625.
 Brauerei Weismantel: 144.
 Büchdr. Actiën-Gesellschaft „Gutenberg": 246.
 Burton Flor, N. M.: 626.
 Burton Fl. S. A.: 223, 561.
- Cartel: 418.
 Centraal Drukkerij: 628.
 Centrale Vereeniging der Bouwwerkers van België: 209.
 Cercle Estudiantin „Bohemia" de l'Institut Supérieur de Commerce d'Anvers: 207.
 Cercle des Ex-Militaires: 317.
 Cercle Laetitia: 393.
 Cercle médical d'Anvers et Faubourgs: 438.
 Cercle Myosotis d'Anvers: 442.
 Cercle Sanitas: 216.
 Cercle (Unitas): 605.
 Cercle „Utile Dulci". Association des Anciens Elèves de l'Ecole Moyenne de l'Etat à Anvers: 608.
 Cercle „Les Vrais Amis": 543.
 Chambres syndicales de blanchisseurs de Belgique: 535.
 Christene Vakverenigingen van het Arrondissement Antwerpen: 479.
 Christene Volkspartij: 239.
 Club de la Loyauté: 364.
 Club der onvermoeibaren: 624.
 Club Sportif Anversoï: 181.
 Congoleesch Verbond: 225.
 Coöperatief De Werker: 667.
- Le „Démer": 219.
 „Demokratische Voorwacht" van Antwerpen: 586.
 Deutsche Volksbücherei: 244.
 Deutschen Turnverein in Antwerpen: 325.
 Deutscher Vereine in Antwerpen und Umgegend: 295.
 Diesterschen Kring van Antwerpen: 587.
 Drukkerij van het „Brüsseler Fremdenblatt": 160.
 Drukkersverbond: 386.
 Duivenliefhebbersmaatschappij „De Gulden Vlucht": 325.
- „De Eglantier": 589.
 Eigenaarsverbond: 309.
 Eigenwerkmakers en Fabrikantenvereniging: 254.
 Excelsior (N. V.): 146, 209, 251, 252, 258, 259, 293, 477, 528, 558, 564, 567, 593, 595, 597, 657, 675.
- Federatie van het Boek: 198.
 Federatie der Oud-Leerlingen Bonden van Antwerpens Gemeentescholen: 656.
 Federatie der Vakbonden: 630.
 Federatie der Vlaamsche Vrijdenkersgroepen: 528.
 Federatie der Ziekenkassen: 471.
 Fédération Belge des Sociétés de Courses à pied et des Sports Athlétiques: 534.
 Fédération Cycliste Anversoise: 175.
 Fédération des Elèves des Athénées de Belgique: 271.
 Fédération générale des Entrepreneurs de peinture de Belgique et des Chambres syndicales y affiliées: 369.
 Fédération nationale du Bois de la Belgique. Nationale Federatie der Houtbewerkers van België: 594.
 Fédération nationale des boulangers belges: 359.
 Firma F. Outendirck: 510, 552, 603.

Garde-Civique: 540.
 La Générale, Soc. An.: 414.
 Geuzenbond: 624.
 Gilde der Antwerpsche ambachtslieden: 213.
 Gilde der Antwerpsche Ambachtslieden, Maatschappij van Onderlingen Bijstand: 318.
 Gilde der Antwerpsche Diamantnijverheid: 319.
 Grande Imprimerie du Parc: 215, 463.
 Grootte Bakkerij: 547.

 Handelsdrukkerij: 250, 646.
 Handelsdrukkerij A. Van Meel en Zonen: 626.
 Handelsreizigers van Antwerpen en Provincie. Onderlinge Bijstand en Beroepsbelangen: 332.
 Help U Zelve: 557, 669.
 Herbergiersbond: 625.
 Hippos: 263.
 Houtbewerkerbond: 186.

 Imprimerie d'Anelle: 536.
 Imprimerie du Bon Marché: 441.
 Imprimerie du Centre: 222, 231, 347, 426, 438, 565.
 Imprimerie Centrale: 224, 436.
 Imprimerie Centrale, Société Anonyme: 221, 346.
 Imprimerie Commerciale: 304.
 Imprimerie du Constitutionnel: 353.
 Imprimerie de l'Ecole Belge: 274.
 Imprimerie de l'Escaut: 285.
 Imprimerie du Journal d'Anvers: 353.
 Imprimerie du Journal du Commerce d'Anvers: 360.
 Imprimerie du Journal du Commerce des Pays-Bas: 362.
 Imprimerie du journal Neptune: 522.
 Imprimerie Le Lion: 161.
 Imprimerie de la Maitresse de Maison, Brussel: 544.
 Imprimerie „Neptune” 448.
 Imprimerie des Nouvelles Internationales: 463.
 Imprimerie du Novateur: 464.

Imprimerie de l'Organe financier d'Anvers: 494.
 Imprimerie de O. La Vérité: 421.
 Imprimerie Victoria: 273.
 Industrie Alimentaire: 195.
 Internationaal Werklieden Verbond: 664.
 International Dock and River Workers Union (Section of Antwerp): 257.
 Internationale Dock en Rivierwerkers-vereeninging: 257.
 Internationale Dokwerkersbond: 336.
 Internationale Schippersvereeninging: 261.
 Internationale Werkersvereeninging: 668.
 Internationale Zeemansvereeninging: 675.
 Internationalen Zeelieden- en Stokersbond: 676.

 Jonge Liberale Wacht van Antwerpen en afdeeling Borgerhout: 574.
 Jonge Liberale Wacht van Antwerpen en Afdeelingen Borgerhout en Berchem: 574.
 Jonge Liberale Wacht der Dokken (7e wijk) Antwerpen: 256.
 Jongelingskring der Maatschappij „De Solidaire van Antwerpen”: 291.
 Les Joyeux Tireurs d'Anvers: 221.

 Katholiek democratisch verbond der kiesomschrijving Antwerpen: 478.
 Katholieke Maatschappijen der 5e en 10e Wijken: 275.
 Katholieke Wacht der 6e Wijk: 620.
 Katholieke Wacht, 7e Wijk, dokkendam: 256.
 Katholieke Werkmansvereeninging Vrede: 643.
 Katholieke Werkmansvereniging Vrede St.-Laurijs: 643.
 Katholieke Werkmansvereeninging Vrede St.-Willebrords: 643.
 Klauwaertszonen: 333.
 Kleermakersbond „Eendracht”: 376.
 Klerkenvereniging „Unitas”: 605.

- Komiteit der Volksvoordrachten : 670.
 Kommanditaire vennootschap voor de uitgave van „De Schelde” en „De Vlaemsche Stem” : 552.
 Kommissie der Krijgsdienstbaarheden : 490.
 Koninklijke Gilde der Antwerpsche Ambachtslieden, Maatschappij van Onderlingen Bijstand : 318.
 Koninklijke Toon- Tooneel en Letterkundige Maatschappij De Vrije Kunst : 645.
 Koöperatief „De Vrije Bakkers” : 665.
 Kraanwerkersverbond : 389.
 Kring „Het beste brood” : 373.
 Kring der Gewezen Gedienden van het Belgisch Leger : 317.
 Kring „Onze Ziekenkas” : 373.
 Kring (Unitas) : 605.
 Kring „Utile Dulci”. Vereeniging der Oud-Leerlingen van Staats-Middelbareschool te Antwerpen : 608.
 Kring „De Vereenigde Mechelaren” : 410.
 Kring „Volkswelvaren” : 373.
 Kring der Westvlamingen te Antwerpen : 671.
 „Kruiskensbond” : 257.
- Landelijk Verbond der Kristene Dokwerkersbonden : 335.
 Landelijke Federatie van Liberale en Vrijzinnige Vakvereeningen en Werkersgroepen : 609.
 Lectura : 396.
 Liberaal Werkersverbond van 't Arrondissement Antwerpen : 240.
 Liberale Associatie : 323, 380, 385, 387, 624.
 Liberale Kring van Zurenborg : 309.
 Liberale Partij : 166.
 Liberale Toon- Tooneelmaatschappij De Minerva's Zonen : 435.
 Liberale Toon-, Tooneel- en Letterkundige Maatschappij „De Hage-roos” : 326.
 Liberale Tooneel-, Letterkundige en Propaganda Vereeniging „De Jonge Tooneelstrijders” : 576.
 „Liberale Volksbond”, Antwerpen : 626.
 Liberale Volkspartij van Antwerpen : 669.
 Liberale Werkerspartij van Antwerpen : 556.
 Liberale werkliedenpartij : 454.
 Liberale Werklieden Partij van Antwerpen : 668.
 Liberale Werkliedenpartij „De Radikalen” : 521.
 Liberale Werklieden Vereeniging van Antwerpen en omliggende gemeenten : 338.
 Liberaux-Unis : 418.
 Liberalen Strijdersbond der 8e wijk : 294, 575.
 Liberalen Vlaamschen Bond : 143, 454, 525, 526, 635.
 Ligue Belge des Garçons de Cafés, Hôtels et Restaurants : 277, 607.
 Ligue Générale des Propriétaires : 278.
 Ligue Générale des Voyageurs Forains Belge : 304.
 Ligue Vélocipédique Belge : 197, 541.
- Maatschappij op aandelen voor de uitgave van het dagblad „De Koophandel” : 386.
 Maatschappij „De Jonge Vlamingen” : 493, 674.
 De Maatschappij van het Noorden : 394.
 Maatschappij „Onder Ons” : 681.
 Maatschappij van Onderlingen Bijstand : 239.
 Maatschappij van Onderlingen Bijstand der vereenigde Stoomketelmakers, IJzerescheepsbouwers en andere Metaalbewerders Antverpia : 152.
 Maatschappij „Ondersteunt elkander” : 542.
 Maatschappij der Vereenigde Eigenaars van Antwerpen : 214.

- Maatschappij De Vereenigde Limburgers van Antwerpen en voorsteden: 402.
- Maatschappij „De Vereenigde Trambedienden van Antwerpen”: 593.
- Maatschappij voor vrije gedachte „De Solidairen” van Antwerpen: 528, 597.
- Meeting: 189, 193, 204, 237, 256, 288, 290, 309, 324, 331, 356, 399, 524, 530, 598.
- Meetingpartij: 379, 388, 473, 474, 490, 516.
- „Le Mercure Belge”: 267.
- Mertens-vereniging: 625, 644.
- La Métropole: 224, 429, 577.
- Midden Comiteit van Liberale Korpsen van Antwerpen: 204.
- Middendrukkerij: 309.
- Middenstandsbond „De Kleine Burger”: 214.
- Mirari Vos: 159.
- Mutualité Foraine Belge: 303.
- Nationaal Tooneel: 293.
- Nationaal Verbond der Christene Bouwwerkers van België: 208.
- Nationaal Verbond der Gemengde Vakken van België: 282.
- Nationale Federatie der Houtbewerkers van België: 341.
- Nederduitsche(n) Bond: 473, 474, 524.
- Nederlands Tooneelverbond: 445.
- Nederlandsche Boekhandel: 194.
- Nederlandschen Schouwburg: 166, 181.
- Ned. Lyrisch Tooneel: 181.
- Nederlandsch Tooneel: 167.
- Neringdoenersbond „Antwerpen-Vooruit”: 155.
- Nijverheidsraden: 204.
- Nieuwe Bakkerij: 547.
- Onafhankelijke Metsers- en diendersbond van Antwerpen en omliggende: 433.
- Onafhankelijke Vakbonden: 630.
- Onderlinge Ondersteuning der Foorreizigers: 304.
- Onpartijdig Verbond der Belangen van Herbergiers en Drankslijters te Antwerpen: 339.
- Onpartijdig Verbond der Belangen van Herbergiers te Antwerpen: 339.
- Onpartijdig Verbond der Belangen van Herbergiers van het Arrondissement Antwerpen: 339.
- Verbond der Belangen van Koffiehuis-houders, Herbergiers en Drankslijters van het Arrondissement Antwerpen: 339.
- Onpartijdige Burgersbeweging van het Arrondissement Antwerpen: 460.
- Onpartijdige Dokwerkersvereniging van Antwerpen: 260.
- Onpartijdige Maatschappij „De Vereenigde Kraanwerkers”: 389.
- Onpartijdige Muziek- en Toneelmaatschappij „Vlaanderens Kerlen”: 372.
- Onpartijdigen Bond der Neringdoeners, Ambachtslieden en Eigenaars: 460.
- Orangisme: 364.
- Oud-Leerlingenbond van School 1. 1901.: 292.
- Oud Leerlingenbond School 3. 1902: 485.
- Oud-Leerlingenbond van School 4: 470.
- Oud-Leerlingenbond van School 7: 483.
- Oud-Leerlingenbond van School 9. 1901: 546.
- Oud-Leerlingenbond van School 11: 485.
- Oud-Leerlingenbond van School 13: 469.
- Oud-Leerlingenbond van School 14: 204, 487.
- Oud-Leerlingenbond van School 15: 474.
- Parti Libéral Démocratique: 415.
- Parti de l'Ordre: 356.

- Parti progressiste anversois: 415.
 „Patria”, N. M.: 505, 576, 601.
 Peter Benoit Kring: 391.
 „De Pioen”: 278, 396, 589.
 Plantin: 471, 528, 619.
 Plantijns Genootschap: 386.
 Politie-, Stads- en Openbare beambten
 der Stad Antwerpen: 647.
 La Prévoyance: 201, 505.
 „Priester Daenskring” van Antwerpen:
 239.
 Provinciaal Gouvernement: 394.
 ProvincialenWielrijdersbond: 570.
- Radikale Volkspartij: 371.
 „De Rederijders der Ronde Tafel”:
 280.
 Reddersmaatschappijen en Brandweer-
 korpsen van België: 200.
 Rerum Novarum: 224.
 Revolutionnaire Socialistische Werk-
 bond: 257.
- Samenwerkende Maatschappij van het
 personeel der Staatsbesturen Antwer-
 pen. - Société Coopérative du person-
 nel des Administrations de l'Etat
 Anvers: 409.
 Samenwerkende Maatschappij van
 Staatsbedienden, Werklieden, enz...
 Société Coopérative des Employés,
 Ouvriers de l'Etat, etc...: 533.
 Samenwerkende Maatschappij „Volks-
 ontwikkeling”: 480.
 Samenwerkende Maatschappij „Volks-
 tribuun”: 631.
 Samenwerkende Vennootschap „Volks-
 ontwikkeling”: 480.
 Sociaal-Demokratische Arbeiderspar-
 tij (Afdeling Antwerpen): 658, 659.
 Sociaal-Demokratische Vereeniging:
 650.
 Socialistische Arbeiderspartij: 640, 658
 659.
 Socialistische Gebuurtekringen en Jon-
 ge Wachten: 657.
 Socialistische Jonge Wacht van Ant-
 werpen: 481.
- Socialistische Jonge Wacht van Ant-
 werpen en omliggende: 653.
 Socialistische samenwerkende maat-
 schappij „DeWacht”: 659.
 Socialistische Vereeniging van Klerken
 en Bedienden. - Syndicat des Com-
 mis et Employés Socialistes: 388.
 SocialistischeWerkliedenvereeniging
 „Hand in Hand”: 565.
 Socialistische Zuidersectie van Ant-
 werpen: 484.
 Soc. Anonyme, Aug. Van Nijlen: 438.
 Société Anonyme pour l'Exploitation
 du Journal „Anvers-Bourse”: 173.
 Soc. Anonyme Imprim. Aug. Van Nij-
 len: 438.
 Soc. Anonyme Le Moniteur Maritime
 et Commercial: 437, 438.
 Société d'agrément La Wallonie: 660.
 Société Anversoise de Cartonages et
 Biscoutages (Soc. Anonyme): 606.
 Société Belge des Officiers de Marine. -
 Belgische Maatschappij van Zee-
 officieren: 369.
 Société Coopérative du personnel des
 Administrations de l'Etat, de la Pro-
 vince et de la Commune. - Samen-
 werkende Maatschappij van het per-
 soneel der Staats-, Provincie- en Ge-
 meentebesturen: 409.
 Soc. en commandite Aug. Van Nijlen:
 438.
 Société: Dorsche Zion (Jeunesse
 Sioniste): 326.
 Société „Les Franc Tireurs anversois”:
 584.
 Société „La Fraternelle Anversoise”:
 495.
 Société Générale des Etudiants Libé-
 raux d'Anvers: 399.
 Société Générale des Etudiants Libé-
 raux de l'Institut Supérieur de Com-
 merce: 301.
 Société du Nouveau Précurseur: 510.
 Société en participation pour la publi-
 cation du Lloyd Anversois: 404.
 Société l'Union des Commis des Acci-
 ses de la Province d'Anvers: 211.

- Sociétés de Sauveteurs et des Corps de
Pompiers de Belgique: 200.
- Sportkomiteit van de Belgische Wiel-
rijdersbond: 569.
- „De Star”: 611.
- Staats-, Provincie- en Stadsbedienden:
149.
- Stadsbond en aangeslotene maatschap-
pijen: 266.
- Stiel- en Hulpstielmannen der Belgi-
sche Spoorwegen: 614.
- Strijdersbond van de 4e en 5e wijk:
625.
- Syndicat Belge des Ouvriers de Fa-
brique: 594.
- Syndicat du Commerce et de l'Indus-
trie: 224.
- Syndicat Général des Voyageurs, Em-
ployés et Patrons. - Algemeen Syn-
dicaat van Reizigers, Klerken en
Patrons: 429.
- Syndikaat van Handel en Nijverheid:
224.
- Syndicaat voor Vrouwelijke Bedienden
van Handel en Nijverheid: 475.
- Théâtre Royal d'Anvers: 422, 549.
- Toon- Tooneelmaatschappij „De
Bloeiende Rozen”: 543.
- Toon- en Tooneelmaatschappij „De
Jonge Vlaamsche Zonen”: 618.
- Toon- Tooneelmaatschappij „De
Morgendstar”: 440.
- Toon- en Tooneelmaatschappij „De
Rozenknop”: 544.
- Toon- Tooneel en Letterkundige Maat-
schappij „De Klauwaerts”: 375.
- Toon- Tooneel- en Letterkundige
Maatschappij „De Verbodering”:
611.
- Toon- Tooneel- en Letterkundige
Maatschappij „De Zuidervrienden”:
680.
- Toon- Tooneel- en Letterkundige pro-
paganda Kring „Yver en Broeder-
min”: 673.
- Toon- Tooneel en Letterkundigen
Kring „Concordia”: 623.
- Toon-, Tooneel- en Letterkundigen
Kring „Marnix”: 414.
- Tooneelkring „Zurenborg”: 680.
- Tooneel- en Letterkundigen Kring
„Oudaensvrienden”, Oud-Leerlin-
gen der Lagere Hoofdschool: 279.
- Toonkunstenaarsbond. - Association
des Artistes Musiciens: 591.
- Travaux Publics, (soc. an): 370.
- Uitgeversbureel Excelsior: 381.
- Uitgeversmaatschappij „Chronos”:
528.
- Union Belge du Transport: 595.
- Union centrale des Travailleurs du
Bâtiment de Belgique: 209.
- Union Libérale: 598.
- Union Littéraire et Musicale: 602.
- Union Syndicale Steno-Dactylographes
de Belgique: 211.
- Union Vélocipédique: 541.
- Unionisme: 165, 331, 515.
- Vaderlandschen Bond tegen alcoholisme
(Prov. Antwerpen): 581.
- Van Maarlantskring: 624.
- Verbond der Beambten en Bedienden
van de Stad Antwerpen: 316.
- Verbond der belangen van Herbergiers,
Dranksljters en Koffiehuishouders
van het arrondissement Antwerpen,
aangesloten bij den Bond der Belgi-
sche en Uitlandsche journalisten:
575.
- Verbond der Oud-Leerlingen van Ant-
werpens stadsscholen: 495.
- Verbond der Oud-Leerlingen van de
Antwerpsche Stadsscholen, afdee-
ling school 6: 629.
- Verbond der Vakverenigingen van
Antwerpen: 479.
- Verbodene Vakverenigingen: 185.
- Verbond der Volkskringen van Ant-
werpen: 542.
- Verbond der Volkskringen van Ant-
werpen en zijne afdeelingen: Onder-
steunt Elkander, De Antwerpsche
Lijfrentkas, Het Weesfonds, Het

- Vooruitzicht, Spaarafdeeling voor Wintervoorraad, Politieke Propaganda, Katholieke Volksbakkerij Het Volk: 639.
- Verbond der Werkmanspensioenkas- sen van het arrondissement Ant- werpen: 471.
- Verbond der West-Vlaamsche Krin- gen van Antwerpen, Gent en Brus- sel: 671.
- Verbroedering van Vlaamsche Hoofd- en Treinwachters: 596.
- Vereenigde Bedienden der Stadskra- nen: 389.
- Vereenigde Bonden der Bouwnijver- heid: 567.
- Vereenigde Goudsmeders van Ant- werpen: 469.
- Vereenigde Sasseniers: 400.
- Vereeniging „Antwerpen's Schelde- zonen": 620.
- Vereenigingen Belgische Kantoor- bedienden: 605.
- Vereeniging der Oud-Leerlingen van School 6: 143.
- Vereeniging van Politiebedienden: 155.
- Vereeniging der Rechtstreeksche Be- lastingkantoorbedienden: 277.
- Vereeniging van Peene: 677.
- Vennootschap Noord en Zuid: 462.
- Vennootschap P. A. Dela Montagne en Co: 510.
- „Violieren", letterkundige afdeeling der St.-Lukasgilde: 148.
- Vlaamsch Nationaal Verbond: 646.
- Vlaamsche afdeeling van de Internatio- nale werkersvereniging: 664.
- Vlaamsche bedienden der Openbare Besturen: 194.
- Vlaamsche Beweging: 524.
- Vlaamsche Bond: 624.
- Vlaamsche Christene Volkspartij van het Arrondissement Antwerpen: 628.
- Vlaamsche Jonge Wachten: 646.
- Vlaamsche Socialistische Arbeiders- partij: 665.
- Vlaamsche Socialistische Partij: 664.
- Vlaamsche Vrije Groepen: 637.
- Vlaamsche Volkspartij: 458.
- Vlaamsche Vrouwengilden: 670.
- „Vlaamsche Wacht" van Antwerpen: 618.
- Vlaamschgezinde Studenten van het Sint-Ignatiusgesticht te Antwerpen: 320.
- De Vlijt (N. V.): 232, 307, 308, 374, 384, 479, 519.
- Volksbelang: 625.
- Volkskring der 7e Wijk Dokken-Dam: 551.
- Volksverbond van Antwerpen: 664, 665.
- Vooruitstrevend Democratisch Ver- bond van Antwerpen: 276.
- Vooruitstrevende Strijdersbonden: 638
- De Voorzorg: 186, 196, 198, 250, 263, 376, 389, 496, 527, 558, 563, 594, 600, 629, 651.
- Vrije Burgersbond: 215.
- Vrije Burgersbond van het Arrondis- sement Antwerpen: 460.
- Vrije Burgerspartij van het arrondisse- ment Antwerpen: 215, 460.
- Vrije Socialistenbond: 640.
- Vrijen Neringdoenersbond en aange- sloten Beroepssyndicaten: 449.
- Ware Vrienden: 625.
- De Werker: 441, 564, 565, 654.
- Werkliedenpartij: 626, 651.
- Wettelijk erkende maatschappij van Onderlingen Bijstand (Pensioenkas): 636.
- Wettelijk Erkende Syndikale Vakver- eeniging van Markeerders: 482.
- Wilhelminavereniging te Antwerpen: 442.
- Willemsfonds: 624.
- Zang- en Tooneelmaatschappij „De Zangliefhebbers": 674.
- Zuid-Nederlandschen Toneelbond: 445, 590.

III. PLAATSNAMEN (1)

- Aalst:** 455.
Amsterdam: 144, 283, 558, 648.
Berchem: 186, 278, 392, 396, 410, 434, 462, 615, 680.
Berlaar-bij-Lier: 505.
Borgerhout: 144, 148, 149, 155, 192, 198, 205, 239, 249, 264, 334, 410, 414, 415, 481, 492, 549, 588, 597, 627, 629, 630, 645, 666.
Brecht: 662.
Brugge: 572, 649.
Brussel-Bruxelles-Brüssel: 160, 174, 175, 180, 194, 219, 242, 246, 247, 283, 288, 296, 297, 370, 382, 413, 429, 456, 492, 544, 613, 621, 627, 649.
Capellen: 491.
Diest: 219.
Duffel: 225.
Eeckeren: 455.
Genève: 145.
Gent: 208, 257, 259, 282, 297, 622, 638, 666.
Hamburg: 179.
Hanau: 144.
Heyst-op-den Berg: 410.
Hoboken: 199, 240, 276, 372, 396, 647.
Ingelmunster: 194.
La Haye: 194.
Leuven-Louvain: 197, 358.
Lier: 573.
Londerzeel: 450.
London: 179, 274.
Maldegem: 197, 317.
Mechelen-Malines: 157, 225, 303, 372, 610.
Merxem: 460.
Mortsel: 381.
Parijs-Paris: 144, 274, 275, 288.
Ronse: 208, 282.
Rotterdam: 179.
Schaerbeek(c)k: 296, 386.
St.-Amandsberg: 307.
St.-Claude: 145.
St.-Geris: 145.
St.-Niklaas: 485.
Turnhout: 480.
Winnenden (Wurtemberg): 241.
Zevenbergen (Holland): 205.

IV. KRANTEN (2) (3)

- Aan 't Werk:** 143.
Adamas: 144-145.
Affiches et Annonces pour la Belgique et la Hollande: 145.
De Afrosser: 145-146.
Algemeen Belgisch Exportblad. - Revue de l'Exportation Belge: 146.

- (1) Niet-Antwerpse plaatsnamen voorkomend in het alfabetisch repertorium.
 (2) Alle vetgedrukte titels, eventueel gevolgd door het jaartal van de stichting voor gelijknamige bladen, worden in het alfabetisch repertorium besproken; de overige kranten in deze lijst — hetzij Antwerpse, hetzij niet-Antwerpse — maken het voorwerp uit van een bijzondere vermelding in het repertorium.
 (3) Vetgedrukte cijfers verwijzen naar de eigenlijke bespreking van de krant; de overige cijfers verwijzen naar een vermelding elders in het alfabetisch repertorium.

- Allemansblad: 147.
 Alleman's Vriend; De Vriend: 147-148.
 Het Ambtenaarsblad: 148-149, 451, 657.
 Annonce-Express; Anvers-Express: 149-150.
 Annonces et Nouvelles du Département des Deux-Nèthes: 150.
 Antigoon: 150-151.
 Anti-Krist: 151.
 De Anti-Socialistenbond: 151.
 Antverpia: 151-152.
 Antwerp Bicycle Club: 152.
 Antwerpen: 152-153.
 Antwerpen Boven: 153-154, 664.
 Antwerpen Vooruit; Anvers en Avant: 154-155.
 Antwerpen Wereldtentoonstelling: 155.
 Antwerpen's Politieverbroedering: 155-156.
 De Antwerpenaar 1827: 156, 183.
 De Antwerpenaar 1885: 156-157.
 De Antwerpenaar 1886: 157.
 Den Antwerpenaer 1828: 157-159, 331.
 De Antwerpenaer 1862: 159-160.
 Antwerpener Fremdenblatt: 160.
 Antwerpener Merkur: 160, 247.
 Antwerpener Zeitung: 161-162, 241.
 Antwertsch Advertentieblad: 145.
 Antwertsch Nieuwsblad 1799: 162.
 Antwertsch Nieuwsblad 1803: 162-163.
 Antwertsch Nieuwsblad 1814: 163-166.
 Het Antwertsch Tooneel: 166-167, 446.
 Antwertsch Weekblad: 167.
 Antwertsche Dok Cycle Club: 167.
 Antwertsche Gazette: 168-169, 299.
 Antwertsche Tijdingen: 169-170.
 Anvers: 170.
 Anvers-Annonces: 171.
 Anvers-Artiste: 171.
 Anvers-Athénée: 271.
 Anvers-Attractions: 171-172.
 Anvers-Bourse: 172-174.
 Anvers-Bruxelles-Bourse: 174.
 Anvers-Bruxelles-Echo; Anvers-Echo: 174-175.
 Anvers-Cycliste: 175-176.
 Anvers-Exposition 1885: 176.
 Anvers-Exposition: 176-177.
 Anvers-Finance: 177-178.
 Anvers Maritime. - Antwerpen's Havenblad: 178-179.
 Anvers Mondain; Le Carnet mondain, théâtral, littéraire et sportif; Le Carnet mondain: 179-180.
 Anvers-Programme 1873: 180.
 Anvers-Programme 1895: 181.
 Anvers s'amuse: 181.
 Anvers-Sport: 181-182.
 Anvers-Théâtres: 182.
 Anvers-Zwanze: 182-183.
 L'Anversois 1831: 183.
 L'Anversois 1850: 183-184.
 L'Anversoise 1843: 184.
 L'Anversoise 1906: 184-185.
 L'Anversoise 1907: 185.
 De Arbeid: 185-186.
 L'Auto-Car: 186-187.
 L'Avenir 1855: 187-189, 510, 603.
 L'Avenir 1914: 189-191.
 Avond-Echo: 191.
 De Baardkrabber: 191.
 La Badinne: 191-192.
 Het Barbierken: 192-193.
 Le Bavard: 193.
 De Bazar: 194.
 De Beambte: 194.
 La Belgique Alimentaire: 194-195.
 Belgique-Artiste: 195.
 La Belgique Sportive: 196.
 Belgisch Vakverbond: 196.
 B. W. B. Belgisch Wielrijdersblad: 196-197.
 De Belgische Bakkersgast: 197, 198.
 De Belgische Bakkersgazet: 197-198.
 De Belgische Boekdrukkersbond: 198.
 De Belgische Congo: 226.

- De Belgische Kleernijverheid: 199.
 De Belgische Schoenmaker: 199.
 De Belgische Schoennijverheid:
 200.
 De Belgische Redder. - Le Sauveur
 Belge: 200-201.
 De Belgische Schutter. - Le Tireur
 Belge: 201.
 Het Beursblad: 202.
 Het Beursblad van Antwerpen:
 202-203.
 Het Blad van den Bond der Ant-
 werpsche Nijverheidsbazen: 203-
 204.
 De Blauwvoet: 204-205.
 De Blijde Boodschap: 205.
 De Bloedwet: 205.
 De Bode van het Verbond der
 Katholieke Volkswerken: 205.
 De Boekhandel: 206.
 La Bohème: 206-207.
 La Bohémia: 207.
 Bond Moyson: 208.
 De Bouwarbeider: 208.
 De Bouwnijverheid: 208-209.
 De Bouwwerker. - Le Travailleur
 du Bâtiment: 209-210.
 Brabo: 210.
 Brüsseler Fremdenblatt: 160.
 Le Bulletin Commercial; Bulletin
 Commercial d'Anvers: 210-211.
 Bulletin Mensuel de la Société
 l'Union des Commis des Accises
 de la Province d'Anvers: 211.
 Bulletin Mensuel de l'Union Syn-
 dicale Sténo-Dactylographes de
 Belgique: 211-212.
 Bulletin Périodique: 212.
 Bulletin Officiel du Beerschot Ath-
 létic Club: 212.
 Le Bureau: 212-213.
 De Burger: 213, 215, 634.
 Het Burgerrecht: 213-214.
 Burgersbelang: 214-215.
 Burgersblad: 215, 461.
 Burgerstem: 215-216.
 Le Caducée 1892: 216.
 Le Caducée 1895: 216.
 Cancans Anversois: 217.
 Le Carillon: 217-218.
 Carolus: 218.
 Catholique des Pays-Bas: 507.
 Chantecler Artistique, Littéraire et
 Sportif: 218-219.
 Chronique des Arts: 219.
 Chronique des Beaux-Arts: 220.
 Chronique des Beaux-Arts et de la
 Littérature: 220.
 La Chronique Sportive: 220-221.
 La Cible. - De Schijf: 221.
 Cinéma-Théâtre: 222.
 Le Clairon: 222.
 La Comète Sportive; Comète des
 Sports: 223.
 Concordia: 224.
 De Congo: 225, 226.
 Congo: 225-226.
 Le Controleur: 226-227.
 La Corbeille: 227.
 Correspondentie van de Schelde of
 Antwerpsche Courant: 163.
 La Cote d'Anvers: 228.
 Der Courier von Antwerpen: 228-
 229.
 Courrier d'Anvers 1845: 229-231,
 364.
 Le Courier d'Anvers: 231-232.
 Courier de l'Armée: 232.
 Courier du Commerce 1841: 232-
 233.
 Le Courier du Commerce 1845:
 233.
 Courier van het Departement der
 Twee-Nethen: 233.
 Courier des Deux Nethes: 233.
 Courier de la Meuse: 507.
 Courier de la Semaine: 233-235,
 517.
 Le Courier du Soir; Courier du
 Soir: 235-237, 290, 412, 433, 519.
 Le Courier des Théâtres: 237.
 La Cravache: 238.
 Le Cri d'Anvers: 238.
 De Dageraad 1898: 239.

- De Dageraad 1901: 239.
 De Dageraad 1903: 239-240.
 Dagregister van de Provisoire Re-
 presentanten van het Vry ende
 Souvereyn Volk van Antwerpen:
 240.
 Das Deutsche Blatt für België:
 162, 241.
 Der Deutsche Pflug: 241.
 Deutsche Post für België: 242.
 Deutsche Zeitung für België 1896:
 242.
 Deutsche Zeitung für België 1909:
 243.
 Deutsche Zeitung für België und
 Holland: 243-244.
 Deutscher Anzeiger für Antwer-
 pen: 244-245.
 Deutscher General Anzeiger für
 België: 245.
 Deutscher Stadt-Anzeiger: 245.
 Deutsches Blatt für België: 246-
 247.
 Deutsches Tageblatt für België:
 160, 247.
 Le Diable Rose: 248.
 De Diamantbewerker 1895: 248-
 250.
 De Diamantbewerker 1910: 251.
 De Diamantbewerker 1912: 251-
 253.
 De Diamantnijverheid 1888: 253.
 Diamantnijverheid 1896: 254.
 De Diamantsnijder 1895: 254.
 De Diamantsnijder 1897: 255.
 Het Diamantvak: 255.
 De Dokgeus: 256.
 De Dokken: 256.
 De Dokker: 256-257.
 De Dokwerker 1890: 257.
 De Dokwerker 1896: 258.
 De Dokwerker 1907: 258.
 De Dokwerker 1910: 259.
 Het Dokwerkersbelang: 259-260,
 469.
 De Dokwerkersgazet: 260-261.
 Dokwerkers-Schippersbelang: 261.
 Dokwerkers- en Schippersgazet:
 261.
 Le Drapeau Belge: 261-262.
 Le Drapeau Scolaire: 262.
 De Draver: 262-263.
 De Drukniijverheid: 263.
 De Duif: 263-264.
 De Duivengazet: 264-265.
 De Duivenliefhebber: 265.
 De Duivenvriend: 265-266.
 L'Echo d'Anvers: 266-267.
 L'Echo des Bois: 267.
 L'Echo de la Cité: 267.
 Echo Colonial: 268.
 Echo Commercial Belge: 269.
 L'Echo des Concerts: 269-270.
 Echo des Ecoles. - Schoolgalm: 270.
 L'Echo de l'Escaut: 270-271.
 Echo Fédéral: 271.
 L'Echo International: 271-272.
 L'Echo Maritime d'Anvers: 272.
 L'Echo du Parlement: 287.
 L'Echo du Soir: 272.
 Echo du Théâtre: 273.
 L'Eclair: 223.
 L'Eclaireur d'Anvers: 273.
 L'Ecole Belge: 273-274.
 L'Economiste International: 274-
 275.
 L'Ecran: 275.
 De Eendracht 1904: 275-276.
 Eendracht 1911: 276.
 Eendracht-Union 1894: 277.
 De Eendracht. - L'Union 1908: 277.
 De Eglantier: 277-278.
 Eigenaarsweekblad: 278.
 Eigendomsbode: 278-279.
 Eigen Haard: 279.
 Eigen Krachten: 279-280.
 De Eijerboer 1858: 280.
 De Eikel: 280-281.
 L'Elan: 281.
 Eldorado Journal: 281-282.
 Elk Zijn Recht: 282.
 Eloquentia: 282-283.
 L'Employé: 283.
 De Engelbewaarder: 283.

- L'Entre'Acte: 283.
 L'Entr'Acte: 284, 602.
 L'Escaut 1831: 183, 284-285.
 L'Escaut 1863: 285-290, 352, 433.
 L'Etudiant Anversoï: 290-291.
 Excelsior 1889: 291-292.
 Excelsior 1903: 292.
 De Eyerboer 1855: 292-293.
- De Fabriekarbeider: 293.
 Facteur Belge: 283.
 De Fakkel 1836: 293.
 De Fakkel 1887: 294.
 De Fakkel 1889: 294.
 La Fauvette: 294-295.
 Die Feder: 295.
 La Fédération Artistique: 295-297.
 Feuille d'Affiches, Annonces et Avis
 Divers de la Ville d'Anvers, Chef-
 Lieu du Département des Deux-
 Nèthes; Antwerpsche Gazette;
 Gazette d'Anvers: 297-299.
 Feuille d'Annonces d'Anvers: 168.
 Feuille d'Annonces d'Anvers. - Be-
 kendmaekingsblad van Antwerpen:
 299.
 Feuille d'Annonces de la ville d'An-
 vers: 299.
 Feuillet du Soiriste: 565.
 De Filter: 299-300.
 La Finance: 300.
 De Financier: 300-301.
 Le Flux: 301.
 De Fondsenbeurs: 301.
 Fondsenblad (Gent): 147.
 Le Football: 301-302.
 Football-Echo: 302, 570, 571.
 Le Forain Belge: 302-304.
 Fraternitas 1892: 304.
 Fraternitas 1913: 305.
 Le Frondeur: 305.
- Gare-Est: 305-306.
 De Galeiboef: 461.
 Gazet van Antwerpen: 306-308, 519.
 De Gazet van Sint-Willebrords en-
 der voorsteden van Antwerpen:
 309.
- Gazet van Zurenborg: 309.
 Gazette van Antwerpen 1719: 169,
 309-311, 314.
 Gazette van Antwerpen 1843: 311.
 Gazette van Antwerpen 1857: 311.
 Gazette d'Anvers: 312.
 Gazette van Brabant: 166, 312-313.
 Gazette der Twee-Nethen: 313-314.
 Het Geïllustreerd Allemansblad:
 314.
 Geïllustreerde Oorlogsgazet. -
 Journal Illustré de la Guerre:
 314-315.
 Geïllustreerde Zondagsgazet: 315.
 De Gemeene Man aan het Gemeene
 Volk van Nederland: 316.
 De Gemeentebeampte: 316.
 Het Gemeentebld van Antwerpen:
 316.
 Het Gewapende Vlaanderen: 317.
 De Gewezen Gedienden. - L'Ex-
 Militaire: 317.
 Gildeblad 1892: 318.
 Gildeblad 1905: 318-319.
 De Gildevlag: 319-320.
 De Goedendag 1888: 320.
 De Goedendag 1906: 320.
 Het Goedkoopste Nieuwsblad van
 de Wereld: 321.
 The Grain Beiter: 321.
 Groeningerwacht: 321-322.
 De Grondwet: 322-324, 388, 510.
 De Groote Avonturen: 324.
 De Groote Illustratie: 324-325.
 De Gulden Vlucht 1897: 325.
 De Gulden Vlucht 1902: 325.
 Gut Heil: 325.
- Hageroos: 326.
 Halcumi: 326-327.
 Het Handelsblad der Stad en Pro-
 vincie Antwerpen. - Het Handels-
 blad van Antwerpen: 158, 229,
 327-331, 343, 507, 551.
 De Handelsreiziger: 332.
 Die Harfe: 333.
 Harop: 333-334.
 Hatikwah: 334-335.

- Der Hausfreund: 246.
 De Havenarbeider: 335.
 De Havenbelangen: 335-336.
 De Havenwerker: 336.
 L'Hebdomadaire: 336-337.
 't Heibloemken: 337.
 Die Heimath: 242.
 De Hekelaar: 337-338.
 Help U Zelve: 338-339.
 Herbergiersblad: 339-340.
 De Houtbewerker 1898: 340-341.
 De Houtbewerker 1905: 341.
 De Houtbewerkersgazet van Antwerpen: 341.
 De Huisvriend: 342-343.
 L'Humoriste: 343-344.
- Ieders Belang: 344, 624, 650.
 Iets voor Allen: 345.
 Illustriertes Sonntagsblatt: 245, 246.
 L'Industriel: 345.
 L'Information 1904: 346-347.
 L'Information 1913: 347.
 Het Israëlitisch Weekblad voor België: 348.
- La Jeune Anvers: 348.
 Jong Antwerpen: 345.
 De Jonge Wacht: 348-349.
- Journal du Département des Deux-Nèthes; Journal de la Province d'Anvers; Journal Constitutionnel, Commercial et Littéraire de la Province d'Anvers; Journal Constitutionnel, Commercial et Littéraire d'Anvers et de la Province; Journal d'Anvers et de la Province; Journal d'Anvers: 349-356, 360, 364, 420.
 Journal d'Anvers 1881: 356.
 Journal d'Anvers 1903: 357.
 Journal des Beaux-Arts et de la Littérature: 357-358.
 Journal des Boulangers: 358-359, 616.
 Journal du Brasseur et du Malteur: 359.
 Journal de Bruxelles: 507.
- Journal du Commerce d'Anvers 1802: 356, 359-360, 366.
 Journal du Commerce des Pays-Bas 1822; Journal du Commerce d'Anvers: 360-365.
 Journal du Département des Deux-Nèthes 1811: 365-366.
 Journal des Employés: 283.
 Journal des Etudiants: 366.
 Journal de Gand: 287.
 Journal des Intérêts Maritimes: 366-368.
 Journal des Inventeurs: 368-369.
 Journal des Marins. - Zeemansblad: 369.
 Le Journal des Peintres: 369-370.
 Juda: 370.
- De Kartel: 370-371.
 Het Kempenland (Herentals): 379.
 Het Kerkblad van Antwerpen: 371.
 Kerkbode: 371.
 Kerlenblad: 372.
 Kikeriki: 372.
 Het Klaeverblad: 373.
 De Klamper: 373.
 De Klaroen: 373-374.
 De Klauwaart 1891: 374.
 De Klauwaart 1893: 374-375.
 De Kindervriend: 292.
 De Kleermaker: 375-376.
 De Kleine Burger: 376.
 De Kleine Burger: 214, 376-377, 461.
 De Kleine Familiegazet: 377.
 De Kleine Gazet 1874: 377-380, 462.
 De Kleine Gazet 1905: 380-381.
 De Kleine Gazet 1905; De Vrije Gazet: 381-382.
 De Kleine Patriot: 382.
 Kleine Uilenspiegel: 382.
 De Kleine Vlaming: 383.
 Het Kloksken: 383.
 Le Knout: 383-384.
 De Kolonist: 384.
 De Koophandel 1862: 384.
 De Koophandel 1863: 343, 380, 384-388, 454.
 Kosmos: 388-389.

- De Kraanbediende: 389.
 De Kraanman: 389.
 De Krant: 390.
 De Kronijk: 390-391.
 De Kunst Galm: 391-392.
 Kunst en Taal: 391.

 Het Lacherke: 392.
 De Lachspier: 392-393.
 De Lachspier: 393.
 Laetitia Echo: 393-394.
 Het Landbouwblad der Provincie
 Antwerpen; Het Landbouwblad
 van Antwerpen: 394.
 Het Landjuweel: 394.
 Lange Wapper: 394-395.
 Lange Wapper: 396.
 Lanteern-Magiek (kiesblad): 585.
 La Lanterne: 396.
 De Leder- en Schoenmarkt: 397.
 Le Libéral: 397.
 La Liberté 1859: 398-399.
 La Liberté 1899: 399.
 La Liberté 1904: 400.
 Het Licht 1896: 400.
 Het Licht 1902: 400.
 Het Licht 1908: 400-401.
 Het Licht over de Belangen des
 Volks: 401.
 Licht! Immer Licht!: 401-402.
 Limburgia: 402.
 LLoyd Anversoï: 402-405, 599.
 La Lorgnette: 405.
 Lucifer 1869: 406.
 Lucifer 1901: 406-408, 590.
 Lux: 408.

 't Maandblad: 409.
 Maandelijksche Bulletin. - Bulletin
 Mensuel: 409-410.
 De Maanblusscher: 410.
 Maatschappij Het Vrijwilligers Le-
 ger: 411.
 Majestic: 411.
 Het Mannekensblad: 411.
 Le Marché Financier: 411-412, 433.
 Le Marché International: 413.
 Le Marché du Travail: 413.

 Marnix: 414.
 La Mascotte: 414-415.
 Le Matin 1884: 415-416.
 Le Matin 1894: 416-418, 517.
 Le Meeting: 418-419.
 De Meeting: 419.
 De Meeting van Antwerpen: 419.
 Le Mémorial du Département: 420.
 Le Ménage: 420.
 De Menscheid: 420-421.
 Le Menteur: 421.
 Méphisto: 421-424.
 Méphisto et le Conseiller Pratique:
 424.
 Den Merkuur van Antwerpen. -
 Mercure d'Anvers: 424-426.
 Le Mercure d'Anvers; Le Mercure:
 426-427.
 Mercurius: 154, 427-428, 664.
 Mercurius: 428.
 Le Messenger: 428.
 Messenger du Commerce et de l'In-
 dustrie: 429.
 Le Messenger de Gand: 363.
 Le Messenger du Syndicat Général
 des Voyageurs Employés et Pa-
 trons; Bode van het Algemeen
 Syndicaat van Reizigers, Klerken
 en Patroons: 429.
 Messidor: 430.
 De Metaalbewerker: 430.
 La Métropole: 290, 412, 431-433, 519.
 La Métropole Financière: 433.
 De Metser: 433-434.
 De Middelaer: 434.
 La Mignonnette: 434.
 Mijn Weekblad: 434-435.
 Minerva: 435.
 Moniteur d'Anvers: 435-437.
 Le Moniteur Maritime et Commer-
 cial: 437-438.
 Le Moniteur Médical: 438.
 Het Morgenblad 1879: 439.
 Morgenblad van Antwerpen 1888;
 Het Klein Morgenblad van Ant-
 werpen: 439.
 Het Morgenblad 1908: 440.
 De Morgendstar: 440.

- Le Mousquetaire: 441.
 De Moyson's Bode: 441.
 Le Musée des Enfants: 441.
 De Muziekgalm: 441-442.
 Le Myosotis: 442.
- Le Navigateur: 442.
 De Nederlander: 442.
 Het Nederlandsch Tooneel 1874: 443.
 Het Nederlandsch Tooneel 1888: 443-444.
 Het Nederlandsch Tooneel 1891: 444.
 Het Nederlandsch Tooneel 1895: 444-446, 590.
 Neptune: 446-448, 555.
 Het Neringblad: 449.
 De Neringdoener: 450.
 Het Nieuw Weekblad: 450.
 Het Nieuwe Ambtenaarsblad: 149, 194 451.
 De Nieuwe Gazet: 388, 452-454, 517.
 De Nieuwe Tijd: 454-455.
 Nieuws- en Advertentieblad van België en Holland: 455.
 Nieuws- en Annoncenblad van de Stad en de Provincie Antwerpen: 455.
 't Nieuws van Antwerpen: 456.
 Het Nieuwsblad: 456.
 Het Nieuwsblad van Antwerpen: 456-457.
 Het Nieuws van den dag (Brussel): 456.
 De Nieuwsbode voor Antwerpen en Omstreken: 457.
 De Nijptang: 457-458.
 De Nijverheid: 458.
 Noctambule: 458-459.
 De Noodklok der Kleine Burgerij: 215, 459-461.
 De Noodkreet: 461.
 Noord en Zuid: 462.
 La Nouvelle: 462-463.
 Nouvelles Internationales Financières: 463.
 Le Nouvelliste Anversoïis: 463.
 Le Novateur: 463-464.
- L'Observateur: 287.
 L'Office d'Annonces: 235, 517.
 L'Officiel Artistique des Théâtres: 464-465.
 L'Officiel de la Finance; L'Officiel Financier: 300, 465-466.
 L'Officiel Sportif: 466.
 De Omnibus: 467.
 L'Omnibus: 467.
 On en verse: 468.
 De Onpartijdige Bode: 468.
 De Onpartijdige Dokwerker: 468-469.
 Ons Blad: 469.
 Ons Doel en Streven: 469-470.
 Ons Gedacht: 470.
 Ons Genoegen: 470-471.
 Ons Orgaan: 471.
 Ons Pensioen: 471-472.
 Ons Recht: 472-474.
 Ons Streven: 470, 474-475.
 Ons Syndikaat: 475.
 Ons Tijdverdrijf: 475-476.
 Ons Tooneel 1887: 476.
 Ons Tooneel 1890: 476-477.
 Ons Volksblad: 477.
 Ons Vlaamsch Tooneel: 478.
 Ons Volk 1898: 478-479.
 Ons Volk 1904: 479.
 Ons Volk Ontwaakt: 480.
 Ons Volksleven: 480.
 Ons Werk: 480-481.
 Ontwapening!: 481.
 Onze Belangen: 482.
 Onze Haven: 482.
 Onze Kampioenen: 482-483.
 Onze Mutualiteit: 483.
 Onze Noodklok: 461.
 Onze Plicht!: 483-484.
 Onze Strijd 1903: 484.
 Onze Strijd 1906: 484-485.
 Onze Strijd 1909: 485.
 Onze Strijd voor Vrijheid, Vooruitgang en Orde: 485.
 Onze Tolk 1895: 485-486.
 Onze Tolk 1901: 486.
 Onze Vlagge: 486.
 Onze Vriend: 487.

- Onze Werking: 487-488.
 L'Opinion: 290, 488-490, 514, 516.
 L'Opinion Financière: 491.
 Opsignoorcken: 491.
 Opstanding; De Opstanding: 491-492.
 L'Orchestre: 357, 493.
 Orgaan der Maatschappij „De Jonge Vlamingen”: 493.
 L'Organe de l'Association Générale des Surnuméraires et des Commis-Agrées de la Province d'Anvers: 493-494.
 L'Organe Financier d'Anvers: 494-495.
 Organe de la Société „La Fraternelle Anversoise”: 495.
 De Oud-Leerling: 495-496.
- Pailjas: 496.
 Le Palais de l'Industrie. - Het Paleis voor Nijverheid: 496-497.
 Le Passe-Temps: 497.
 De Patriot: 497-498.
 Le Patriote Congolais: 498.
 Le Petit Anversois: 498.
 Petit Journal Financier: 499.
 Le Petit Macchabi: 499.
 Le Petit Moniteur Financier: 499.
 Le Petit Suisse: 499-500.
 Petite Revue Dramatique: 500.
 Petites Affiches d'Anvers: 500.
 Le Phare: 285, 501-502.
 Phenix: 502.
 Le Philotechnique: 503.
 Pif! ... Paf!: 503.
 Le Pilote: 503-504.
 De Plafonneerder: 504-505.
 De Poldernaer: 505.
 Postrijder ofte Gazette van Antwerpen; Postrijder van Antwerpen: 331, 505-507.
 Le Précurseur. - Le Nouveau Précurseur: 188, 189, 288, 330, 354, 364, 386, 490, 502, 507-517, 603, 604, 609.
 La Presse: 287, 517-519.
 La Presse Belge: 519.
- La Presse Illustrée: 519.
 Prix-Courant Général de la Place d'Anvers; Prix-Courant: 520.
- De Raadgever: 520.
 Le Rabelais: 520-521.
 De Radikaal: 521.
 Le Railway: 521-522.
 Het Recht: 379, 473, 474, 522-524.
 De Rechte Weg: 524-525.
 Recht door Zee 1868: 525-526.
 Recht door Zee 1907: 526.
 Rechtvaardigheid: 526-527.
 La Réclame: 527.
 De Reclame Gazet: 528.
 De Rede: 528, 598.
 Reinaert De Vos 1860: 529-530.
 Reinaert De Vos 1891: 530-531.
 Reinaert De Vos 1896: 532.
 Reintje De Vos: 531-532.
 Le Réveil: 531.
 Revue 1841: 532.
 Revue 1822: 532.
 La Revue 1893: 533.
 De Revue - La Revue 1842: 533.
 La Revue d'Anvers 1842: 533-534.
 Revue d'Anvers 1863: 534.
 Revue Athlétique Belge: 534-535.
 La Revue des Blanchisseurs Belges: 535.
 Revue de la Bourse d'Anvers: 535.
 Revue commerciale d'Anvers: 510.
 La Revue Commerciale hebdomadaire: 189.
 Revue Commerciale hebdomadaire du Journal d'Anvers: 356.
 Revue Commerciale et Maritime d'Anvers: 536.
 La Revue Economique 1867: 536-537.
 La Revue Economique 1890: 537-538.
 Revue de l'Exposition Universelle d'Anvers 1885: 538.
 Revue de l'Exposition Universelle d'Anvers 1894: 538-539.
 Revue Générale des Cuirs: 539.

- La Revue Mondaine: 539-540.
 Revue des Tirs et autres Sports;
 Revue des Tirs: 540-541.
 Revue Velocipédique Belge: 541.
 Den Reus: 541-542.
 Reynaert De Vos 1899: 542.
 De Roskam: 542-543, 609.
 La Roue Dorée: 543, 611.
 Het Roozenblad: 543-544.
 De Rozenknop: 544.
 De Ruchtbaarheid van Antwerpen:
 544.
 De Ruchtbaarmaker: 545.
 Le Rush: 545.
 Rust Roest!: 546.
- La Saison Théâtrale: 232, 546.
 Le Samedi: 547.
 De Samenwerker: 547.
 Le Sans Fard: 548.
 De Sater 1896: 548, 549.
 De Sater 1900: 549.
 Scaldis: 549.
 La Scène 1869: 549-550.
 La Scène 1895: 550.
 Schaldis: 551.
 De Schelde 1843: 551.
 De Schelde 1853: 164, 165, 311, 448,
 510, 551-554, 621, 622.
 De Schelde 1905: 554-555.
 De Schelde Galm: 555.
 De Schelde Galm van Antwerpen:
 343, 555-556.
 De Schelde- Wacht: 556-557, 669.
 De Schijvenschuurder 1898: 557-
 558.
 De Schijvenschuurder: 558.
 Het Schildersbelang: 559.
 De School-Courant: 559.
 De Schrobber 1847: 559-560.
 De Schrobber 1909: 560.
 Der Seemann - The Seaman: 561.
 La Semaine: 561-562, 602.
 La Semaine Religieuse d'Anvers et
 de la Province. - La Semaine
 Religieuse: 562.
 Le Sémaphore Anversoï: 562.
- De Sinjoor 1880: 562-563.
 De Sinjoor 1895: 563.
 De Sociaal-Demokraat 1909: 563.
 De Sociaal-Demokraat 1913: 564.
 De Socialist 1887: 564-565.
 De Socialist 1903: 595.
 La Soirée: 565-566.
 Le Sous-Officier Belge: 566.
 Le Sphinx 1885: 566.
 Le Sphinx 1891: 567.
 Den Spiegel voor de Bouwwerkers:
 567.
 Spiegels en Luybrechts: 567-568.
 De Spoorweg: 568.
 Le Sport: 568.
 Le Sport Anversoï: 569.
 Het Sportblad: 569-570.
 Sport-Echo: 302, 570-571.
 De Standaard: 571.
 Statia Waes Kwartier: 571-572.
 De Ster 1902: 572.
 De Ster 1906: 572-573.
 De Stoffelijke Belangen: 573.
 De Strijd 1884: 573.
 De Strijd 1897: 574.
 De Strijd 1900: 574.
 De Strijd 1903: 574.
 De Strijd van Antwerpen: 575.
 Strijdblad 1910: 575.
 Het Strijdblad 1891: 575-576.
 De Strijder: 576.
 Le Suffrage Universel ou la Révolu-
 tion. - 't Algemeen stemrecht of de
 Omwenteling: 576-577.
 Supplément commercial (La Métro-
 pole): 433.
 Supplément au Courrier de la Semai-
 ne: 235.
 Supplément hebdomadaire au journal
 l'Escaut: 290.
 Het Syndicaat van Handel en Nij-
 verheid: 429, 577.
- Taal en Kunst: 577-578.
 Taal en Vrijheid: 578.
 De Tabakbewerker: 578-579, 595.
 Tablettes agricoles du Précurseur: 517.

- Tablettes du Dimanche, Supplément
 Littéraire du Journal d'Anvers: 356.
 Tablettes du Précurseur: 517.
 De Talenstudent: 579.
 Le Tam-Tam Anversoï; Le Tam-
 Tam: 579-580.
 Taptoel!: 581.
 Le Temps: 581-582.
 Thijl Uilenspiegel: 582.
 Tijdingen van de Katholieke Vlaam-
 sche Hoogeschool Uitbreiding:
 582-583.
 Tijd Uilenspiegel: 583.
 Tijdschrift van de Maatschappij van
 onderlingen Bijstand der Veree-
 nigde Stoomketelmakers, IJzer-
 scheepsbouwers en andere Metaal-
 bewerkers „Antverpia": 583.
 Le Tintamare Belge: 584.
 Le Tir: 584.
 Le Tireur Belge: 584-585.
 De Toekomst 1858: 386, 510, 585.
 De Toekomst 1885: 586.
 De Toekomst 1898: 585-586.
 De Toekomst 1907: 586-587.
 De Toeter: 587.
 Het Tooneel 1892: 587-588.
 Het Tooneel 1900: 588.
 Tooneelblad 1904; Het Tooneel in
 en buiten de Schouwburg: 588-
 589.
 Tooneelblad 1912: 589.
 Tooneelblad 1894: 590.
 Het Tooneelblad 1904: 589-590.
 De Tooneelvriend: 590.
 Het Toonkunstenaarsblad van Ant-
 werpen: 591.
 Touche-à-tout: 591.
 Le Tour du Monde: 591-592.
 De Trambediende 1904: 592.
 De Trambediende 1913: 592-593.
 De Transportarbeider: 593-594, 596,
 676.
 Le Travailleur du Bois. - De Hout-
 bewerker: 594.
 Le Travailleur de Fabrique: 594-
 595.
 Le Travailleur du Tabac: 595.
 Le Travailleur du Transport: 595
 596.
 De Treinbediende: 596-597.
 De Tribuun: 597-598.
 De Trompet: 598.
 La Trompette: 405, 598, 599.
 Le Troubadour: 599.
 Tybaert De Kater: 600.
 Uilenspiegel 1908: 601.
 Uilenspiegel 1913: 601.
 Uilenspiegel: 562, 601-602.
 Union: 602.
 L'Union Belge: 602-603.
 L'Union Commerciale: 386, 510,
 515, 603-604.
 Union Dramatique d'Anvers: 604.
 Union Revue: 605.
 Unitas: 605-607.
 Union-Eendracht: 607.
 Utile Dulci: 608.
 Unterhaltungsbeilage des Deutschen
 anzeigers für Antwerpen: 245.
 Het Vaderland: 543, 608-609.
 Vaderland 1887: 609.
 De Vakman: 609-610.
 Vakblad der vereenigde Bleeckers
 van Vlaamsch België: 610.
 Vakblad der vereenigde Bleekers van
 Antwerpen en omliggende gemeen-
 ten: 610.
 Variétés Littéraires du Journal du
 Commerce d'Anvers: 365.
 De Verbroedering 1908: 610-611.
 De Verbroedering 1910: 611.
 Het Vergulde Wiel: 611.
 La Vérité toute Nue: 612.
 La Vie Anversoise: 612.
 La Vie Sportive: 613.
 La Vigie de l'Escaut: 613.
 De Vijs: 614.
 De Violier: 614-615.
 Het Visschersblad: 615.
 Vlaemsch België: 615.
 Vlaamsch Wielrijdersblad: 616.
 Vlaamsche Bakkersgazet: 359, 616.
 Vlaamsche Gazet: 617.

- De Vlaamsche Krant: 617-618.
 De Vlaamsche Leeuw: 618.
 De Vlaamsche Pers: 618.
 De Vlaamsche Wacht: 618-619.
 Vlaanderen Den Leeuw! 1896 :
 619-620.
 Vlaanderen Den Leeuw!: 1897: 620.
 Het Vlaemsch Tooneel: 621.
 De Vlaemsche Stem: 553, 621, 622.
 De Vlaemsche Werkman: 622.
 De Vlieg: 622.
 Het Vliegend Blad van Antwerpen:
 623.
 Vliegt de Blauwvoet? Storm op Zee:
 375, 623.
 De Vlinder: 344, 623-624, 650.
 Het Volk: 624-625.
 Volksblad 1856: 625.
 Volksblad 1884; Volksblad van Ant-
 werpen: 625-626.
 De Volksbonder: 626.
 Volksgazet: 564, 626-627, 632, 668.
 De Volksklok: 627-628.
 Het Volksleven: 628.
 De Volkslust: 628.
 Het Volksrecht: 628-629.
 De Volksstandaard: 629.
 De Volksstem: 629-630.
 Volkstribuun: 249, 250, 251, 558, 627,
 630-632.
 De Volksvriend 1860: 632.
 De Volksvriend 1862: 633.
 Het Volkswelzijn: 633.
 De Volkszoon: 633.
 Vooruit: 633-634.
 Vooruit (Brugge): 668.
 Vooruit (Gent): 565, 627, 667.
 De Vooruitgang 1857: 634.
 De Vooruitgang 1866: 634-636.
 De Vooruitgang 1883: 636.
 Het Vooruitzicht voor de Toekomst
 636-637.
 Voorwaarts 1894: 637.
 Voorwaarts 1900: 638.
 Voorwaarts 1908: 637-638.
 Voorwaarts 1912: 638.
 De Voorwacht 1883: 638-639.
 De Voorwacht 1889: : 639-640.
 Voorwaarts 1900: 638, 640.
 De Vos: 640-641.
 De Vos Reinaert: 641.
 Het Vosken: 641-642.
 Vrede's Bericht: 642-643.
 Vrede St.-Laurijs: 643.
 Vrede St.-Willebrords: 643.
 De Vriend van den Huize: 644.
 De Vriend des Volks: 644.
 De Vriendschap: 644.
 Vrij: 645.
 De Vrije Kunst: 645.
 De Vrije Pen: 645-646.
 De Vrije Pers: 646-647.
 De Vrije Stem: 647.
 De Vrije Tribuun: 647-648.
 De Vrije Vlucht: 648.
 Het Vrije Volk 1872: 648-649.
 't Vrije Volk 1901; 't Vrije Volk. -
 Le Démocrate Chrétien: 649.
 Het Vrije Woord 1865: 344, 624,
 650.
 Het Vrije Woord 1907: 650-651.
 Het Vrije Woord 1912: 651-652.
 De Vrijheid 1878: 598, 652-653.
 De Vrijheid 1905; Vrijheid: 653-654.
 De Vrijheid 1914: 654.
 De Vroegpost: 654-655.
 De Vrouw: 655.
 Waak Op: 656.
 De Waarheid 1901: 656-657.
 De Waarheid 1910: 657.
 De Wacht 1892: 657-659.
 De Wacht 1897: 659.
 La Wallonie: 659-660.
 De Week: 660-661.
 Weekblad voor Noord en Oost:
 661-662.
 Het Weekchrift voor Vlaanderen:
 662.
 De Weg-Wijzer: 663.
 Wekelijks Boere Nieuwsblad: 663.
 De Wereldtentoonstelling van Ant-
 werpen: 154, 428, 663-664.
 De Werker: 250, 308, 627, 651, 664-
 668.
 Het Werkersbelang: 668-669.

Werkersverbond (Gent): 670.
Het Werkmansregt; De Vrijheid:
669-670.
De Werkster: 670-671.
De West-Vlaming: 671-672.
The Whisperer: 672.
De Wipschutter: 672-673.

Yver en Broedermin: 673.

De Zaaier 1892: 673.
De Zaaier 1909: 674.
De Zang: 674.
De Zeernan: 594, 674-675.
De Zeernan 1898: 675.
De Zeernan 1907: 675.
De Zeeman - Der Seemann - The
Seaman: 676.
Zeemansblad: 676-677.

De Zifter: 677.
Het Zondagsblad van Antwerpen
1888: 677-678.
Het Zondagsblad van Antwerpen
en Omstreken; Het Zondagsblad
van Antwerpen 1891: 678.
Zondagsblad (van het Handelsblad van
Antwerpen): 331.
Zondagsblad van de Koophandel van
Antwerpen: 388.
Het Zuid: 678-679.
De Zuidergalm: 679-680.
De Zuiderklok: 680.
De Zuidervriend: 680.
Zurenborg: 680.
De Zwaluw: 1888: 681.
De Zwaluw: 1893: 681.
Zwik-Zwak: 681.
De Zwanzer: 183.

ERRATA

Er staat :

- p. 510, r. 8 : Outendick
p. 526, r. 6 : Recht, door Zee
p. 540, r. 7 : Revue des Tirs et autre
Sports
p. 561, r. 34 : Ch. Thibaut
p. 572, r. 29 : volksontwikkelijg
p. 596, r. 25 : Tor
p. 601, r. 20 : jd.
p. 602, r. 2 : Queclaert
r. 3 : Jacque
p. 607, r. 15 : Café du Cercle Oude
Koormarkt
p. 609, r. 1 : Roskam
p. 622, r. 4 : blijke
p. 641, r. 22 : ou
p. 666, r. 34 : Baurmans
p. 669, r. 12 : Het Werkmansregt

Moet zijn :

- Outendirck
Recht door Zee
Revue des Tirs et
autres Sports
Cl. Thibaut
volksontwikkeling
Tot
jg
Quellaert
Jacques
Café du Cercle, Oude
Koormarkt
Roskam (in cursief)
blijk
zou
Buurmans
Het Werkmansregt
De Vrijheid.

INHOUD

A. INLEIDING	4
I. <i>Verantwoording</i>	4
II. <i>Evolutie van de Antwerpse Pers 1794-1914</i>	10
1. 1794-1815	10
2. 1815-1830	11
3. 1830-1848	12
4. 1848-1868	13
5. 1868-1891	16
6. 1891-1914	17
B. BRONNEN EN BIBLIOGRAFIE	20
I. <i>Belgische geschiedenis in verband met de pers</i>	20
1. Algemene repertoria	20
2. Algemene werken en biografieën	21
II. <i>Belgische pers</i>	24
1. Persrepertoria	24
2. Persstudies	26
III. <i>Antwerpse geschiedenis in verband met de pers</i>	29
1. Algemene repertoria	29
2. Algemene werken en biografieën	30
IV. <i>Antwerpse pers</i>	32
1. Persrepertoria	32
2. Persstudies	33
3. Antwerpse kranten in verzameling bewaard	35
C. BEWAARPLAATSEN	36
I. <i>Antwerpen</i>	36
II. <i>Brussel</i>	39
III. <i>Gent</i>	41
IV. <i>Leuven</i>	41
V. <i>Lijst der afkortingen</i>	42

D. TOELICHTING BIJ HET REPERTORIUM	43
I. Bewaarplaatsen	45
II. Externe identificatie van de krant	45
III. Interne identificatie van de krant	47
IV. 1. De aard van het blad	49
2. Politieke strekking	50
V. Varia	51
E. CHRONOLOGISCH REPERTORIUM VAN DE ANT- WERPSE PERS 1794-1914	52
F. ALFABETISCH REPERTORIUM VAN DE ANT- WERPSE PERS 1794-1914	143
G. INDICES.	683
I. <i>Persoonsnamen</i>	683
II. <i>Zaken</i>	697
III. <i>Plaatsnamen</i>	706
IV. <i>Kranten</i>	706

- E. Voordeckers, Drukkers en pers in het arrondissement Roeselare (1847-1914). 1965. (Bijdragen-Cahiers 43.) fr. 320 (abonnement fr. 270)
- M. L. Warnotte, Etude sur la presse à Namur, 1794-1914. 1967. (Cahiers-Bijdragen 44.) fr. 565 (abonnement fr. 458)
- Hugo Degraer, Willy Maervoet, Frida Martens, Frank Simon, Anne-Marie Simon-Van der Meersch, Repertorium van de Westvlaamse pers. (Bijdragen-Cahiers 48.) 1968. fr. 670 (abonnement fr. 570)
- R. De Eorger, De Antwerpse pers, (1789-1914). (Ter perse). (Bijdragen-Cahiers 49.)
- M. Blanpain, Le „Journal de Bruxelles”, Histoire interne de 1863 à 1871. 1965. (Cahiers-Eijdragen 39.) fr. 90 (abonnement fr. 80)
- J. Vander Vorst-Zeegers, Le „Journal de Bruxelles” de 1871 à 1884. 1965. (Cahiers-Bijdragen 36.) fr. 480 (abonnement fr. 410)
- M.L. Warnotte, „L'Ami de l'Ordre”, Quotidien catholique namurois de 1839 à 1914. 1968. (Cahiers-Bijdragen 51.) fr. 210 (abonnement fr. 180)
- N. Piepers, „La Revue Générale” de 1865 à 1940. Essai d'analyse du contenu. 1968. (Cahiers-Bijdragen 52.) fr. 170 (abonnement fr. 145)
- Denise Lambrette, Le journal „La Meuse”, 1855-1955. (Cahiers-Bijdragen 55.) fr. 220 (abonnement fr. 190)
- A. Thys, met medewerking van G. Bulthe en A.M. Simon-Van der Meersch, Repertorium van de pers in de provincie Antwerpen (behoudens de stad Antwerpen en de kantons Mechelen en Puurs) (ter perse) (Bijdragen-Cahiers 58.)
- R. Messens, Repertorium van de Oostvlaamse pers (met uitzondering van Gent en het arrondissement Aalst) 1784-1914. (ter perse) (Bijdragen-Cahiers 59.)

BIBLIOGRAPHIE — BIBLIOGRAFIE

- M. De Vroede, Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging, 1830-1860. 1959. (Bijdragen-Cahiers 8.) Uitverkocht
- J. Dhondt & S. Vervaeck, Instruments biographiques pour l'histoire contemporaine de la Belgique. 1960. 2e éd. (Cahiers-Bijdragen 13.) fr. 140 (abonnement fr. 120)
- D. De Weerd, Publications officielles de la Belgique contemporaine. 1963. (Bijdragen-Cahiers 30.) fr. 650 (abonnement fr. 555)
- Paul Gérin, Bibliographie de l'Histoire de Belgique, 1789-1831. 1960. (Cahiers-Bijdragen 15.) Epuisé
- S. Vervaeck, Bibliographie de l'Histoire de Belgique, 1831-1865. 1965. (Cahiers-Bijdragen 37.) fr. 460 (abonnement fr. 390)
- J. De Belder & J. Hannes, Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1865-1914. 1965. (Cahiers-Bijdragen 38.) fr. 460 (abonnement fr. 390)

ARCHIVES ECONOMIQUES — EKONOMISCHE ARCHIEVEN

- M. Colle-Michel, Les archives de la S.A. Cockerill-Ougrée des origines à nos jours. 1959. (Cahiers-Bijdragen 9.) fr. 60 (abonnement fr. 50)
- M. Colle-Michel, Les Archives de la s.a. Métallurgique d'Espérance-Longdoz des origines à nos jours. 1962. (Cahiers-Bijdragen 24.) fr. 110 (abonnement fr. 95)
- M. Colle-Michel, Les archives de la Société des Mines et Fonderies de zinc de la Vieille-Montagne. 1967. (Cahiers-Bijdragen 46.) fr. 150 (abonnement fr. 130)
- Bertrand Gille, Crise politique et crise financière en Belgique. Lettres adressées à la maison Rothschild à Paris par son représentant à Bruxelles (1838-1840). 1961. (Cahiers-Bijdragen 19.) fr. 670 (abonnement fr. 570)
- Bertrand Gille, Lettres adressées à la maison Rothschild de Paris par son représentant à Bruxelles (1843-1853). 1963. (Cahiers-Bijdragen 33.) fr. 630 (abonnement fr. 535)

SOURCES SUR LES CLASSES SOCIALES — BRONNEN BETREFFENDE DE SOCIALE GROEPEN

- S. Vervaeck, De samenstelling van de goeude stand te Mechelen op het einde van de XVIIIe eeuw en in het begin van de XIXe eeuw (1796-1813). Een methodologisch onderzoek. 1960. (Bijdragen-Cahiers 11.) Uitverkocht
- Solange Vervaeck, Enkele bronnen uit de Franse tijd. Hun belang voor de sociale geschiedenis. 1962. (Bijdragen-Cahiers 22.) fr. 170 (abonnement fr. 145)

- K. Vanden Abeele**, De gedwongen lening van het jaar IV te Leuven. Bronnenmateriaal voor sociale geschiedenis onder Frans Bewind. 1963. (Bijdragen-Cahiers 31.)
fr. 140 (abonnement fr. 120)
- H. Balthazar, J. De Belder, J. Hannes, J. Verhelst**. Bronnen voor de sociale geschiedenis van de XIXe eeuw (1794-1914), 2e uitg. 1965. (Bijdragen-Cahiers 18.)
fr. 265 (abonnement fr. 225)

HISTOIRE DU MOUVEMENT OUVRIER — GESCHIEDENIS DER ARBEIDERSBEWEGING

- H. Wouters**, Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging : 1831-1853. 1964. (Bijdragen-Cahiers 27.) 3 delen. fr. 1970 (abonnement fr. 1675.)
- H. Wouters**, Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging, 1853-1865. 1966. (Bijdragen-Cahiers 40.) fr. 540 (abonnement fr. 460)
- L. Linotte**, Les manifestations et les grèves dans la province de Liège de 1831 à 1914. 1964. (Cahiers-Bijdragen 34.) fr. 280 (abonnement fr. 240)
- J. Bayer-Lothe**, Documents relatifs au mouvement ouvrier dans la province de Namur au XIXe siècle. Ière partie, 1794-1848. 1967. (Cahiers-Bijdragen 45.)
fr. 320 (abonnement fr. 270)
- C. Oukhow**, Documents relatifs à la Ière Internationale en Wallonie. 1967. (Cahiers-Bijdragen 47.)
fr. 690 (abonnement fr. 590)
- L. Linotte**, Les manifestations et les grèves à Liège de l'an IV à 1914. (Cahiers-Bijdragen 53.)
- J. Bayer-Lothe**, Documents relatifs au mouvement ouvrier dans la province de Namur au XIXe siècle. Deuxième partie. (sous presse) (Cahiers-Bijdragen 57.)
- H. Wouters**, Documenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging, 1865-1877. (ter perse) (Bijdragen-Cahiers 60.)

STATISTIQUES — STATISTIEKEN

- Nicole Caulier-Mathy**, Statistiques de la province de Liège sous le régime hollandais. 1962. (Cahiers-Bijdragen 25.)
fr. 240 (abonnement fr. 205)

ARCHIVES POLITIQUES — POLITIEKE ARCHIEVEN

- H. Haag**, Les archives personnelles des anciens ministres belges. 1963. (Cahiers-Bijdragen 29.)
fr. 60 (abonnement fr. 50)

DIVERS — VARIA

- Neuf rapports sur les sources de l'histoire contemporaine de la Belgique. Negen verslagen betreffende de bronnen van de Belgische Hedendaagse geschiedenis. 1957. (Cahiers-Bijdragen 1.)
fr. 85 (abonnement fr. 75)
- W. Theuns**, De organieke wet op het middelbaar onderwijs (1 juni 1850) en de conventie van Antwerpen. 1959. (Bijdragen-Cahiers 7.)
fr. 80 (abonnement fr. 70)
- F. Balace**, La guerre de sécession et la Belgique. Documents d'archives américaines (sous presse) (Cahiers-Bijdragen 56.)

MÉMOIRES I.

VERHANDELINGEN I.

- R. Devleeshouwer**, Les Belges et le danger de guerre (1910-1914). 1958.
fr. 370 (abonnement fr. 315)

VERHANDELINGEN II.

MÉMOIRES II.

- D. De Weerd**, De Gentse textielbewerders en arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881. Bijdrage tot de sociale geschiedenis van Gent. 1959. fr. 310 (abonnement fr. 265)

MÉMOIRES III.

VERHANDELINGEN III.

- Colette Lebas**, L'union des catholiques et des libéraux de 1839 à 1847. Etude sur les pouvoirs exécutif et législatif. 1960. fr. 420 (abonnement fr. 360)

VERHANDELINGEN IV.

MÉMOIRES IV.

- Romain Van Eenoo**, Een bijdrage tot de geschiedenis der arbeidersbeweging te Brugge (1864-1914). 1959. fr. 440 (abonnement fr. 375)